

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет будівництва і архітектури

**ПРОБЛЕМИ ГЕНЕЗИСУ ЕКОНОМІКИ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО
КАПІТАЛУ**

**Матеріали доповідей
IV Міжнародної науково-практичної конференції
5-6 листопада 2024 року
м. Київ**

Київ 2024

Редакційна колегія:

Лич В.М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування Київського національного

Згалат-Лозинська Л.О. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування Київського національного університету будівництва і архітектури

Відповідальний за випуск: д.е.н., проф. Згалат-Лозинська Л.О

Рекомендовано до видання оргкомітетом міжнародної науково-практичної конференції, протокол № 2 від 6 грудня 2024 року.

Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу: матеріали доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 5-6 листопада 2024 року) / за заг. ред. В. М. Лича, Л.О. Згалат-Лозинської. Київ: КНУБА, 2024. 594 с.

Викладено матеріали доповідей учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу», розглянуто тенденції сучасного становлення економіки інтелектуально-інноваційного капіталу як нового способу виробництва, що визначається прогресом науки й техніки, розвитком високих технологій та наукомістких виробництв, нові підходи до формування систем менеджменту, маркетингу, оподаткування, інноваційної діяльності, раціональне використання яких у поєднанні з іншими еколого-економічними умовами забезпечує досягнення нової якості економічного зростання, що ґрунтується на знаннях.

За точність і зміст матеріалів, достовірність розкриття проблеми відповідальність несуть автори публікацій

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ КОМІТЕТ

Лич В.М. – д.е.н., проф., завідувач кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування Київського національного університету будівництва і архітектури, *голова міжнародного наукового комітету;*

Ковальчук О. Ю. – к.т.н., ст. наук. сп., проректор з наукової роботи та інноваційного розвитку КНУБА – *співголова;*

Куліков П.М. – д.е.н., проф., голова Вченої ради КНУБА, професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування КНУБА – *співголова;*

Zane Drinke - доктор філософії в галузі економіки, професор, ректор Університету Туріба, Рига, Латвія – *співголова;*

Захарченко П. В. – к.т.н., проф., завідувач кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві КНУБА, віце-президент Академії будівництва України – *співголова;*

Стеценко С.П. – д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки будівництва КНУБА – *співголова;*

Едісон Деніел Яндун Бурбано – доктор філософії, доцент факультету бізнес-спеціальностей Католицького університету Сантьяго де Гуаякіль, Гуаякіль, Еквадор;

Белєнкова О. Ю. – д.е.н., проф., професор кафедри економіки будівництва КНУБА, член-кореспондент Академії будівництва України;

Бондар-Підгурська О.В. – д.е.н., доц. кафедри менеджменту Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Варналій З.С. – д.е.н., проф., професор кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Глєбова А. О. – к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту і логістики, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»;

Дмитренко Г. А. - д.е.н., проф., завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Заяць Т.А. - д.е.н., проф., зав. відділу формування соціального капіталу Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України;

Iveta Linina - доктор наук, професор, кафедри комерції Університету Туріба, Рига, Латвія;

Омельченко Н. В. – к.т.н., проф., професор кафедри товарознавства, торговельного підприємництва та експертизи товарів, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава

Рижаква Г. М. – д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту в будівництві КНУБА – *снігголова*;

Rosita Zvirgzdina - доктор економіки, професор, завідувач кафедри комерції Університету Туріба, Рига, Латвія;

Собчук Генрик – проф., директор Представництва «Польська Академія Наук» у Києві (PAN) Сілезький технологічний університет (SUT), Польща;

Стойкова Теменуга – доктор філософії, доцент товарознавства, Економічний університет, судовий експерт з товарознавства та економічної експертизи, Варна, Болгарія;

Чорнодід І. С. – д.е.н., проф., проректор з науково-педагогічної роботи Академії праці, соціальних відносин і туризму;

Шпак Н. О. – д.е.н., професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Інституту економіки і менеджменту, Національного університету «Львівська політехніка».

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	21
Лич Володимир Миколайович	
ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ ..	21
Шинькович Андрій Васильович	
МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЦІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ	26
Aldis Bulis, Oskars Onževs	
CHANGES IN THE STANDARD OF LIVING IN THE BALTIC STATES	31
Дмитренко Геннадій Анатолійович, Головач Наталія Василівна	
НАУКОВО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФУНДАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	35
Варналій Захарій Степанович	
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	40
Zeltser Yevgen, Wang Xuzhi	
PECULIARITIES OF ACCREDITATION OF DEVELOPMENT COMPANIES IN THE STATE HOUSING PROGRAMS OF THE RECONSTRUCTION OF UKRAINE ON THE EXAMPLE OF THE "EOSELYA" PROGRAM	44
Jeremejeva Diana	
CHALLENGES IN VALUATION AND ACCOUNTING FOR INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN LATVIA	49
Гойко Анатолій Францович, Стеценко Сергій Павлович, Сорокіна Леся Вікторівна	
ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НЕРУХОМОСТІ ЗА КРИТЕРІЄМ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ	55
Згалат-Лозинська Любов Олександрівна	
РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ	

СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ	59
Юдічева Ольга Петрівна	
ВИВЧЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ БІОРОЗКЛАДНОЇ ПЛАСТМАСИ ЯК МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ПАКУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ І ТАРИ.....	64
Іванова Тетяна Миколаївна	
ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	67
Онофрійчук Ігор Ігорович, Росинський Андрій Валерійович	
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК ЦІНОУТВОРЮЮЧА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ВТОРИННОМУ РИНКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НЕРУХОМОСТІ.....	70
Zaiats Tetiana	
SOCIAL MECHANISMS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT PROMOTING	75
Головаш Богдан Едуардович	
ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	80
Секція 1. «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»	84
Величко Артем Вадимович	
ДЕВЕЛОПЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ.....	84
Гаман Галина Володимирівна	
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО КАПІТАЛУ	88
Бялошицький Михайло Олександрович	
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІННОВАЦІЙ В КОСМЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ ЕРИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	92
Газукін Андрій Георгійович	
УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	96
Головач Наталія Василівна, Буряк Марія Вікторівна, Єремєєв Юрій	

Валентинович

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СУЧАСНИХ КОМПАНІЯХ 100

Дорошенко Лідія Степанівна, Крисько Анна Анатоліївна

ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ 105

Дорошенко Павло Юрійович

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ 108

Drozach Maksym

HUMAN CAPITAL VERSUS ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE JOB MARKET 113

Заяць Галина Сергіївна, Чиж Світлана Миколаївна

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ 116

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна, Сімченко Ольга Анатоліївна

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 120

Danyliuk Liudmyla

EMPLOYER BRAND AS A MEANS OF INCREASING THE INTELLECTUAL CAPITAL OF CONSTRUCTION ENTERPRISES 124

Лапицька Ніна Іванівна, Боженко Роман Дмитрович

МОТИВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН 129

Литовченко Руслан Іванович

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ВИПУСКНИКІВ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 132

Пирог Віктор Володимирович

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ

ВІДНОВЛЕННЯ	136
Демянчук Ангеліна Олегівна	
РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	139
Згалат-Лозинська Любов Олександрівна, Левантюк Вікторія Володимирівна	
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ	142
Мельник Володимир Володимирович	
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ СПОРТИВНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	147
Секція 2. «СИСТЕМНИЙ РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ».....	150
Боровська Олена Олександрівна	
РОЛЬ АУДИТОРСЬКОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АУДИТОРА	150
Головаш Лілія Вікторівна	
ЗМІНИ У СИСТЕМІ НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ПОДАТКІВ ДЛЯ ФОП	153
Добровольська Лариса Веніамінівна	
ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАРЕЄСТРОВАНОВОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	156
Дропа Ігор Юрійович	
ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	161
Корсун Інна Миколаївна	
ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	165
Куліков Петро Мусійович, Подібка Володимир Васильович	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄС В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	168
Чернявська Юлія Борисівна	
ОРГАНІЗАЦІЯ РЕВІЗІЇ І КОНТРОЛЮ – НЕОБХІДНА УМОВА	

ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМТВА	173
Шовківська Вікторія Василівна, Станкевич Андрій Володимирович	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	176
Адигезалова Оксана Вікторівна	
СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ОБЛКОВИЙ, ПОДАТКОВИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ	180
Банах Зоряна Олегівна	
ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	183
Волошина Дарина Анатоліївна	
ПОРІВНЯННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	188
Грицаєнко Катерина Миколаївна	
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	192
Колесник Єлизавета Ярославівна	
АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ..	195
Капітанчук Назарій Володимирович	
ЕТИЧНІ НОРМИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ БУХГАЛТЕРА	197
Карпенко Василь Костянтинович	
ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КАМЕРАЛЬНИХ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПЕРЕВІРОК БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	201
Коршак Вікторія Володимирівна	
ОБЛКОВА ПОЛІТИКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	204
Мельник Володимир Володимирович	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА КОМПОНЕНТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	209

Соколов Андрій Миколайович	
ЕТИКА ТА ЕКОНОМІКА: АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ.....	212
Юхименко Валентина Володимирівна	
ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	217
Цао Цзюньцюань	
ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПІД ЧАС ОСАДЧУК ВОЄННОГО СТАНУ	220
Секція 3. «ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ»	224
Стеценко Сергій Павлович, Тянь Юй, Хань Сяояо	
ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ БУДІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЙ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА.....	224
Беленкова Ольга Юріївна, Доля Руслан Валентинович, Юй Сяоян	
ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА РИЗИКИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ – ВИКЛИКИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	228
Беленкова Ольга Юріївна, Хачатрян С.А.	
АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКІВ ПЕРВИННОЇ НЕРУХОМОСТІ – ТЕНДЕНЦІЇ І РИЗИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	230
Беленкова Ольга Юріївна, Шалахін Нікіта	
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.....	233
Беленкова Ольга Юріївна, Пашковський Данило	
РОЗРОБКА КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗАБУДОВНИКА НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	236
Бойченко Еліна Борисівна, Мазниченко Денис Олександрович	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДБОРУ КАДРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	239
Галунка Оксана Дмитрівна	
ДЕВЕЛОПЕР ЯК АГЕНТ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ УЧАСНИКІВ БУДІВНИЦТВА.....	244
Гриценко Олександр Сергійович, Чухрай Вячеслав Петрович, Коротенко Олег	

Сергійович

ДИНАМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ПРОЄКТІВ
ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА 247

Гусарова Лариса Валентинівна, Якусевич Ілля Андрійович

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТУВАННЯ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ
ВИТРАТ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА 250

Дубінін Денис Вячеславович

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ БУДІВНИЦТВА ЯК ДРАЙВЕР ІННОВАЦІЙ 253

Запечна Юлія Олександрівна, Арушанян Тігран Гарегінович, Кедреновський
Нікіта Сергійович

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У ЖИТЛОВОМУ БУДІВНИЦТВІ..... 256

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна, Пащенко Геннадій Анатолійович

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В
УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 259

Зінченко Мирослава Михайлівна

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В СФЕРІ
БУДІВНИЦТВА..... 263

Коваль Олександр Олегович, Забарчук Роман Володимирович

ІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТА ЦІНОУТВОРЕННІ В
БУДІВНИЦТВІ 267

Куценко Артемій Сергійович

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНОЇ БАЗИ
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ
ПІДПРИЄМСТВ 271

Лаврухіна Катерина Олександрівна, Кравчук Олександр Андрійович

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ТЛІ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ 274

Лисиця Надія Василівна, Максимов Артем Сергійович, Запечна Юлія
Олександрівна

МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ УЗАГАЛЬНЕНИХ ПОКАЗНИКІВ
ВАРТОСТІ ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ

ВИКЛИКІВ.....	277
Максюта Антон Петрович	
ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ	280
Малихін Михайло Олександрович	
ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ ОБ'ЄКТІВ І СПОРУД.....	283
Моголівець Антон Анатолійович, Сисько Олег Геннадійович, Кирилов Ігор Вячеславович	
СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕВЕЛОПЕРСЬКИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА	286
Мостовенко Олексій Олександрович	
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	289
Названов Денис Віталійович	
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ - РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕХОДУ ДО БІОСФЕРОСУМІСНОГО БУДІВНИЦТВА	294
Немтирев Олександр Володимирович, Ковтун Антон Валентинович	
НОВІ ПРОФЕСІЇ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ.....	298
Обертас І. А.	
ЦИКЛІЧНА ЕКОНОМІКА В БУДІВНИЦТВІ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛАМИ ТА ВІДХОДАМИ БУДІВНИЦТВА	301
Омельяненко Марина Максимівна	
ОЦІНКА ТА ВИБІР ІНДИКАТОРІВ ВПЛИВУ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ЕКОНОМІЧНУ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	303
Росинський Андрій Валерійович, Цеба Богдан Сергійович	
КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СИНЕРГЕТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ PLAY-TO-EARN ТА ВІМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕВЕЛОПМЕНТУ НЕРУХОМОСТІ.....	306
Росинський Андрій Валерійович, Похиленко Вікторія Василівна, Лук'яненко	

Андрій Олександрович

ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА
РИНОК ОРЕНДИ ЖИТЛА: КЕЙС-СТАДІ КИЇВ-2024..... 310

Середюк Катерина Володимирівна

МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ
КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В БУДІВЕЛЬНІЙ
ГАЛУЗІ..... 314

Скакун Володимир Анатолійович

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ В ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ БУДІВНИЦТВА 317

Титок Вікторія Вікторівна

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ..... 320

Цифра Тетяна Юріївна, Подкопаєв Данііл Сергійович, Дубовик Дмитро
Вікторович

МЕДІАЦІЯ, ВАРІАЦІЯ, ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У МІЖНАРОДНИХ
БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ КОНТРАКТАХ ЗА ПРОФОРМАМИ
FIDIC..... 323

Цифра Тетяна Юріївна, Сищук М.М.

ФІНАНСУВАННЯ БУДІВНИЦТВА: СХЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ВИКОРИСТАННЯ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ..... 325

Шаршун Филипп Костянтинівич, Беседа Максим Вікторович

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ В УМОВАХ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ..... 327

Шевчук Кирило Іванович, Пономаренко Сергій Миколайович, Калущкий
Андрій Іванович

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ
РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У БУДІВНИЦТВІ 330

Шокотько Олексій Сергійович, Казьмін Олександр Григорович, Палагіцький
Віктор Іванович

АНТИЦИКЛІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТО-
СПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ..... 334

Рудь Катерина Миколаївна	
ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ШЕСТИВИМІРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ В БУДІВНИЦТВІ.....	337
Локтіонова Яна Федорівна, Горбенко Сергій Валентинович	
КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – НОВИЙ ТРЕНД ЧИ ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ	341
Сиволап Юлія Володимирівна, Распутний Дан Сергійович	
РОЛЬ ВІМ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ БУДІВНИЦТВА.....	344
Росинський Андрій Валерійович, Хміль Любомир Михайлович	
ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКЦІЙ З КЛЕСНОЇ ДЕРЕВИНИ У БУДІВНИЦТВІ	348
Дац А.Я.	
ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦИФРОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В БІЗНЕС-МОДЕЛЯХ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	352
Ван Чжихао, Чжао Веньчжу	
CURRENT CHALLENGES AND THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AND THE WORLD.....	355
Грищенко Михайло Сергійович	
РЕЛОКАЦІЯ СКЛАДСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ.....	358
Кочерев Дмитро Генріхович	
ЦИКЛІЧНИЙ РОЗВИТОК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ – ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІРИ.....	361
Леонтенко Віктор Романович	
ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РИНОК ОРЕНДИ ЖИТЛА	364
Локтіонова Яна Федорівна, Фесюк Юрій Миколайович, Казьмін Олександр Григорович	
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЗАБУДОВНИКА ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	367
Секція 4. «ОНОВЛЕНІ ПАРАДИГМАЛЬНО-ОСВІТНІ, КОГНІТИВНІ ТА КВАЛІМЕТРИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ В БУДІВНИЦТВІ»	370
Рижаківа Галина Михайлівна, Приходько Дмитро Олександрович, Чуприна	

Юрій Анатолійович

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНИХ
ПРІОРИТЕТІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ..... 370

Шпаков Андрій Васильович

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ОЧИМА
ДОСЛІДНИКІВ..... 376

Бартко Василь Федорович, Федорова Яна Юріївна

ІМПЕРАТИВИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ
УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У
БУДІВНИЦТВІ 380

Вересюк Андрій Анатолійович

ОБ'ЄКТНО-ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ
МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЦІЇ СУЧАСНИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 384

Кацюба Ігор Романович, Кирик Ярослав Ярославович, Гергі Маріан
Семенович, Дружинін Максим Андрійович

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ТА ДЕВЕЛОПЕРСЬКОГО СУПРОВІДУ ПРОЄКТІВ
БУДІВНИЦТВА..... 387

Кричевська Юлія Василівна

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У БУДІВЕЛЬНОМУ
ДЕВЕЛОПМЕНТІ: ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ..... 391

Кончаківський Олексій Іванович, Маляренко Олександр Сергійович

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНИМИ ЕКОСИСТЕМАМИ У БУДІВЕЛЬНОМУ
ДЕВЕЛОПМЕНТІ..... 396

Крупник Данило Дмитрович, Черненко Максим Едуардович, Давиденко
Олексій Григорович

ЕКОНОМІКО-УПРАВЛІНСЬКА ОЦІНКА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ В УМОВАХ
ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ І ТРАНСФОРМАЦІЙ 399

Кучеренко Олександр Іванович, Хоменко Олександр Михайлович, Гергі Денис

Семенович

ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ:
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ -
СТЕЙКХОЛДЕРАМИ..... 402

Сторожук Олександр Васильович, Кушнір Олексій Костянтинович, Костенко
Денис Володимирович

БУДІВЕЛЬНИЙ ДЕВЕЛОПМЕНТ У ФОКУСІ СТРАТЕГІЧНОГО
ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ: ПАРАДИГМАЛЬНИЙ АНАЛІЗ 405

Рибальченко Гаврііл Олександрович

ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ В
ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВІМ-МОДЕЛЮВАННЯ..... 408

Федоров Вячеслав Веніамінович

ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У УПРАВЛІННЯ
ЕКОСИСТЕМАМИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ 410

Фесун Артем Сергійович

СТЕЙКХОЛДЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ В
ЕКОСИСТЕМАХ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ 414

Цзін Цянь, Перелі Діана Дмитрівна, Ван Юйтао

УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО
ДЕВЕЛОПМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ..... 418

Секція 5. «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА МАРКЕТИНГ» 421

Захарченко Петро Володимирович, Журавська Наталія Євгенівна

ІНТЕГРУВАЛЬНИЙ ПІДХІД РОЗВИТКУ 3D БУДІВНИЦТВА..... 421

Бондар-Підгурська Оксана Василівна, Черноштан Олег Павлович, Фесенко
Дмитро Васильович

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК
ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ПОВЕДІНКОВОЇ
ЕКОНОМІКИ..... 427

Kateryna Bekh

MODERN DEVELOPMENT OF DIGITAL MARKETING 430

Глебова Алла Олександрівна

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ СУЧАСНИХ

ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН.....	432
Даценко Борис Михайлович, Жмаченко Марія Олегівна	
ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ВИРОБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ГПСУ	435
Журавська Наталія Євгенівна, Стефанович Павло Іванович	
ПОШКОДЖЕННЯ БЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ ТА ЗАХОДИ ПО ЇХ ВІДНОВЛЕННЮ.....	439
Згалат-Лозинська Любов Олександрівна, Устименко Юлія Костянтинівна	
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН.....	444
Левицька Ольга Миколаївна, Луців Наталія Василівна	
АДАПТАЦІЯ СПОЖИВАЧА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	449
Лукаш Іван Іванович	
ГІДРОІЗОЛЯЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ БЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ: КЛАСИФІКАЦІЯ, ВЛАСТИВОСТІ, ВИКОРИСТАННЯ.....	453
Крамаренко Олексій Олександрович, Самойленко Антоніна Анатоліївна	
УПАКУВАННЯ ЦЕМЕНТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЯКОСТІ.....	456
Максютенко Ірина Євгеніївна, Колода Аліна Миколаївна	
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ТОВ «ЕПІЦЕНТР К».....	460
Романенко Олеся Валеріївна, Ващенко Крістіна	
СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АСОРТИМЕНТУ САНТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ	464
Самойленко Антоніна Анатоліївна, Кулік Анна Володимирівна	
ТИПИ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ДОСТАВКИ ТОВАРІВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ.....	468
Бурова Софія Юріївна, Гайко Олена Миколаївна	
УДОСКОНАЛЕННЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	472
Васковець Юліана Миколаївна	
ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМИ НА РИНКУ БУДМАТЕРІАЛІВ В СУЧАСНОМУ ЧАСІ.....	475

Вознесенська Анастасія Віталіївна	
ІННОВАЦІЇ В МАРКЕТИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	478
Галушка Олександр Ігорович	
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	481
Жмаченко Марія Олегівна	
ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ	485
Жук Аріна Ігорівна	
ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ В RELATIONSHIP MARKETING	489
Коношко Іван Олексійович	
ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ	492
Куркач Каріна Сергіївна	
ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ РОЗВІДКИ: ЦІЛІ, ДЖЕРЕЛА І МЕТОДИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ	495
Литвин Ліна Олександрівна	
КОНКУРЕНЦІЯ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ПОШТОВИХ ПОСЛУГ	499
Марадь Роман Миколайович	
ВПЛИВ ВІДЕОКОНТЕНТУ НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ В УКРАЇНІ	503
Мурашкіна Олександра Сергіївна	
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ «ПБГ КОВАЛЬСЬКА» НА БУДІВЕЛЬНОМУ РИНКУ	505
Пікалюк Іванна Валеріївна	
СПІВПРАЦЯ З ІНФЛУЕНСЕРАМИ ТА ЛІДЕРАМИ ДУМОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ	509
Поліщук Андрій Юрійович	
ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ.....	512
Рокицька Анна Володимирівна	
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГПСОВИХ В'ЯЖУЧИХ ТА ВИРОБІВ НА ЇХ ОСНОВІ.....	516

Рибак Валерія Володимирівна	
АНАЛІЗ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ОСНОВНИХ ТОВАРІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЕПЦЕНТР К».....	520
Сікула Ольга Володимирівна	
ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА.....	524
Скрипник Владислав Леонідович	
ПЕРЕВАГИ АНГІДРИДНИХ ГІПСОВИХ НАЛИВНИХ ПІДЛОГ НАД ЦЕМЕНТНИМИ НАЛИВНИМИ ПІДЛОГАМИ	527
Ящук Олександр Євгенійович	
АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У МОНОВАНК.....	530
Осадчук Карина В'ячеславівна	
АНАЛІЗ ГІПСОВИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ	535
Здольник Віталій Валерійович	
ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ – ВІД ПРОСУВАННЯ ДО ОРІЄНТАЦІЇ НА СПОЖИВАЧА	539
Секція 6. «ПОВОЄННА ВІДБУДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ ТА СТРАТЕГІЯ ПЕРЕТВОРЕНЬ».....	543
Шпакова Ганна Валентинівна	
ЕКСПЛУАТАЦІЯ БУДІВЕЛЬ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ В НАСЛІДОК ПОЗАПРОЄКТНИХ ВПЛИВІВ: НАСЛІДКИ ВІДНОВЛЕННЯ.....	543
Артеменко Антон Олексійович	
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ АКТИВІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ	546
Локтіонова Яна Федорівна, Кошовий Богдан Юрійович, Горбенко Сергій Валентинович	
ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ: БАР'ЄРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	549
Виноград Ірина Вікторівна	
ВПЛИВ ВІЙНИ НА МАЛІ ТА СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМСТВА: СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ	552

Гішак Богдан Кіндратович	
РОЗШИРЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	556
Капустинський Руслан Вікторович	
ІНВЕСТИЦІЇ В НЕРУХОМІСТЬ В УКРАЇНІ ПІД ПРИЗМОЮ ВІЙНИ.....	560
Кришталь Галина Олександрівна, Шпичак Вікторія Романівна	
СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	564
Прокопенко Данііл Валерійович, Шпакова Ганна Валентинівна	
ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПНЕВМОПАЛУБКИ ПРИ ЗВЕДЕННІ УКРИТТІВ	568
Сахно Дмитро Сергійович	
НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	571
Сливка Оксана Андріївна	
АНАЛІЗ ВТРАТ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	575
Чернявський Георгій Миколайович	
СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ІНВЕСТУВАННЯ В БУДІВНИЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ	580
Боднар Владислав	
УРБАНІСТИЧНІ ПРИНЦИПИ ВІДБУДОВИ МІСТ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	584
Верховлюк Анастасія Юріївна	
ІНФЛЯЦІЙНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК НЕГАТИВНИЙ ФАКТОР ВІДБУДОВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ	589
Сурело Ростислав Олексійович	
РОЛЬ БАНКІВ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.	592

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 658

Лич Володимир Миколайович
д.е.н., проф., завідувач кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасні війни набувають все більш гібридного характеру, де економічна складова відіграє все більш важливу роль. Здатність країни швидко адаптуватися до нових умов здійснювати розширене відтворення інноваційних технологій є вирішальними факторами виживання та подальшого розвитку. Тому формування економіки, заснованої на інтелектуально-інноваційному капіталі, набуває особливої актуальності.

Ситуація в якій сьогодні знаходиться наша держава, наша економіка є надзвичайно складною, потребує рішучих кроків щодо вирішення існуючих проблем та обґрунтування ефективних шляхів їх практичного вирішення з переходом на використання моделі жорсткого регулювання. Водночас, ці важкі умови можуть стати каталізатором для розвитку нових форм економічного зростання, зокрема через формування і впровадження інтелектуально-інноваційного капіталу. В умовах війни постають нові проблеми, але й відкриваються унікальні можливості для змін у структурі економіки, особливо в напрямку інноваційних технологій, цифровізації та розвитку людського капіталу.

Стосовно сутнісної характеристики економіки інтелектуального капіталу, нагадаю, що економіка інтелектуально-інноваційного капіталу (ЕІК) – це наука, яка фокусується на забезпеченні еколого-, соціально-економічної ефективності відтворення обмежених ресурсів на основі інноваційної моделі розвитку, де ключову роль відіграє людський капітал [1, с.12]. В умовах війни, коли традиційні механізми економічного розвитку порушуються, ефективне використання інтелектуального і інноваційного потенціалу стає стратегічною необхідністю для забезпечення національних інтересів, відновлення економічної стабільності і посилення обороноздатності країни.

Людський капітал є основним ресурсом для розвитку інтелектуально-інноваційного потенціалу в умовах війни. Під час військових дій значна частина традиційних виробничих потужностей може бути зруйнована або виведена з експлуатації. Однак людський капітал, зокрема кваліфіковані кадри в галузях науки, техніки та інновацій, може стати рушійною силою для адаптації до нових

економічних реалій.

Інтелектуально-інноваційний капітал, своєю чергою, включає в себе не тільки наукові та технологічні розробки, але й творчий потенціал, що може бути використаний для розробки нових рішень, необхідних для подолання наслідків війни та відновлення економіки. В умовах війни особливу роль відіграє постійна інноваційна освіта, зокрема акцент на дуальну освіту, яка поєднує теорію та практику і сприяє швидкому реагуванню на нові виклики.

Для формування ефективної економіки інтелектуально-інноваційного капіталу в умовах війни важливо застосовувати адаптовані економічні моделі. Однією з таких моделей є сучасний неокласичний синтез, який поєднує об'єктивні ринкові закони і державне регулювання. В умовах війни ця модель повинна враховувати специфіку економічного управління в умовах нестабільності, зокрема через використання економіко-математичного моделювання для прогнозування наслідків воєнних дій і монетарних механізмів для стабілізації економіки. Йдеться про розвиток наукових досліджень і технологій, орієнтованих не тільки на військові потреби, але й на відновлення цивільної інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, а також розвиток інноваційних технологій у таких галузях, як будівництво, енергетика, медицина, агропромислове виробництво. Сьогоднішній світ – це світ технологій та інновацій. Війна прискорила ці процеси, демонструючи, що країни, які вкладають у науку і розвиток нових технологій, мають значну перевагу. Україна має потужний науковий потенціал і завдання полягає в тому, щоб перетворити цей потенціал на конкретні розробки, які зміцнять нашу обороноздатність та сприятимуть відбудові країни.

В умовах війни важливо забезпечити рівноправний розвиток різних форм власності, стратегічне значення має підтримка приватного сектору, зокрема малих і середніх підприємств, які можуть швидко адаптуватися до нових умов і розвивати інновації. Крім того, розвиток конкурентного середовища є ключовим для ефективного використання інтелектуального потенціалу і забезпечення економічної стабільності [2, с. 288-295].

Війна створює можливості для формування доданої вартості, зокрема через інтелектуально-інноваційний капітал. Розробка нових технологій і продуктів, що здатні задовольнити нові потреби суспільства, може стати важливою складовою відновлення економіки. В умовах руйнувань традиційних виробництв інновації можуть допомогти створити нові джерела доданої вартості, зокрема у високотехнологічних галузях, таких як ІТ-сфера, робототехніка, біотехнології.

За час жорстокої агресії російської федерації ми всі переконалися в критичній важливості самостійності та опори на власні сили. Наша здатність протистояти агресору безпосередньо залежить від ефективного використання ресурсного та, особливо, інтелектуально-інноваційного потенціалу.

Системно-ситуаційний аналіз тенденцій сьогодення вимагає від нас кардинальної перебудови економіки, з пріоритетом на розвиток військово-промислового комплексу, національну безпеку та оборону. Війна виявила вразливість перед залежністю від зовнішніх постачальників. Тому пріоритетом має стати розвиток власного виробництва, особливо в оборонній сфері. Будівництво, як одна з базових галузей економіки, відіграє тут ключову роль. Для забезпечення належного рівня оборони необхідні значні інвестиції. Хоча ми вдячні за міжнародну підтримку, справжня сила – в наших власних руках і ми повинні створити сучасну оборонну промисловість, здатну забезпечити нас усім необхідним озброєнням.

Створення сучасних виробничих потужностей, відновлення зруйнованої інфраструктури, забезпечення житлом наших захисників та внутрішньо переміщених осіб – все це завдання для будівельної галузі.

КНУБА, як провідний університет у сфері будівництва, має значний потенціал для вирішення цих завдань. Ми бачимо, як наші випускники та науковці активно долучаються до відбудови країни. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідна консолідація зусиль усіх учасників будівельного ринку.

Особливу увагу в умовах війни слід приділяти ефективному відтворенню обмежених ресурсів з урахуванням еколого-економічної та соціальної ефективності. Важливо, щоб процеси відновлення були не тільки економічно вигідними, але й сприяли сталому розвитку та охороні навколишнього середовища. Інноваційні підходи до управління ресурсами, наприклад, у сфері альтернативної енергетики, переробки відходів і екологічного сільського господарства, можуть стати основою для відновлення і модернізації економіки після війни.

В умовах війни державне управління повинно бути орієнтоване на підтримку відтворювальних циклів та забезпечення стабільності економіки. Це передбачає розвиток науково обґрунтованої політики обліку, аудиту та оподаткування, що стимулюватиме розвиток високотехнологічних секторів економіки. Зокрема, важливо застосовувати політику, яка сприяє розвитку наукоємних підприємств, підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Необхідно на державному рівні на основі відповідної законодавчо-нормативної бази на перше місце поставити задоволення потреб внутрішнього ринку. Експортувати необхідно товари та послуги кінцевого споживання. Переглянути структуру експорту та імпорту, навести порядок в митній службі та митній політиці. Додана вартість, яка може бути створена в процесі виробництва кінцевої продукції має працювати на задоволення і захист національних інтересів. Адже в доданій вартості – нові робочі місця, заробітна плата, прибутки, податки в державний і місцевий бюджети. Наприклад, при створенні 1м³ деревини – додана вартість 26 дол., а фанера з неї – 190 дол, корпусні меблі -290 дол, тобто більше в 7-10 разів. Потрібно відійти від практики сировинної економіки та віддавати перевагу виготовленню та експорту товарів кінцевого споживання.

Необхідно не забувати хто створює додану вартість, адже саме людський капітал є основним генератором доданої вартості. Інвестуючи в освіту та науку, ми інвестуємо в майбутнє нашої країни. Зокрема, необхідно створити такі умови для науковців та викладачів, які б відповідали їхньому високому професіоналізму та дозволили їм присвятити себе розвитку вітчизняної науки. Це передбачає гідну оплату праці, забезпечення належних умов для досліджень та викладання, а також створення системи мотивації, яка б стимулювала досягнення високих результатів. В першу чергу на державному рівні необхідно створити належні умови життєдіяльності для найбільш високопрофесійних фахівців-патріотів, які очевидно потрібно розв'язувати з позиції забезпечення гідних умов праці, зокрема достойної оплати послуг праці працівників освіти, науки, будівництва, інших сфер діяльності, відповідальних за формування людського капіталу на рівні фахівців ЄС. Парадоксально, але сьогодні часто викладачі, які демонструють найбільшу наукову активність, отримують найменшу винагороду. Ця ситуація є неприпустимою і потребує негайного вирішення. Це свідчить про системні проблеми в нашій системі цінностей та розподілу ресурсів. Для вирішення цієї проблеми необхідно провести реформування системи фінансування науки та освіти, а також створити умови, які б стимулювали наукову діяльність та залучали талановитих молодих людей до роботи в науковій сфері.

В цілому вважаємо, що найбільш важливі напрями формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу в умовах війни мають бути такими:

- здійснити структурну перебудову національної економіки на основі інноваційної моделі розвитку, а особливо національної безпеки і оборони, ВПК;
- забезпечити на державному рівні пріоритетний розвиток будівельної

галузі на основі інноваційної моделі, генезису людського капіталу, техніки, технології, менеджменту, маркетингу, обліку та аудиту;

- необхідно на державному рівні створити та забезпечити перехід до неперервної інноваційної дуальної освіти;

- продовжити розробку концепції формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу на основі положень школи неокласичного синтезу;

- розробити стратегії екологічного, соціального та економічного розвитку як на макро- та і на мікрорівнях;

- реформувати тарифну систему оплати послуг праці, систему стимулювання розвитку людського капіталу;

- необхідно здійснити реальні кроки щодо ефективної боротьби з корупцією та тіньовою економікою, здійснити реформування фінансової та фіскальної системи;

- розробити та забезпечити дієвий аудит і контроль за виконанням відповідної законодавчо-нормативної бази сталого розвитку економіки інтелектуально-інноваційного капіталу.

Висновки. Економіка інтелектуально-інноваційного капіталу в умовах війни повинна стати основою для відновлення і розвитку національної економіки. Використання інноваційних підходів, розвиток людського, інтелектуального капіталу, а також адаптовані економічні моделі стануть ключовими факторами для подолання наслідків війни і забезпечення стійкості економіки в майбутньому.

На нашій конференції ми детально розглянемо стратегічні завдання формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу в умовах воєнного часу. Особливу увагу ми приділимо питанням нарощування власного інтелектуально-інноваційного капіталу, який би забезпечив нам високий рівень економічної і військової могутності. Тож наша мета – створити сильну, інноваційну економіку, здатну забезпечити добробут наших громадян та захистити нашу державу.

Список використаних джерел:

1. Лич В.М. *Сутнісна характеристика основних елементів економіки інтелектуально-інноваційного капіталу. Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4-5 листопада 2021 року) у 2-х ч. / за заг. ред. В. М. Лича. – Ч. 1. – Київ: КНУБА, 2021. С.12-15.*

2. Лич В.М. *Трудовий потенціал: теорія та практика відтворення: Монографія. Київ: Науковий світ, 2003. 313 с.*

Шинькович Андрій Васильович
к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування, докторант,
Державний торговельно-економічний університет
<https://orcid.org/0000-0003-2922-3796>

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В ЕКОНОМІЦІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ

Спираючись на формулювання професора Лича В.М. про те, що “економіка інтелектуально-інноваційного капіталу – це наука про забезпечення еколого-соціально-економічної ефективності відтворення обмежених ресурсів на основі інноваційної моделі розвитку, де центральне місце належить людському капіталу, який є джерелом доданої вартості, з метою задоволення потреб особистості, сім’ї, суспільства в цілому, захисту національних інтересів” [1, с.12], актуальним важливе місце продовольчої безпеки як гарантованого державою аспекту національної безпеки та драйвера розвитку національної економіки повоєнної України.

Небагато країн планети Земля мають ресурсну базу, яка своїм багатством та різноманітністю є родючим ґрунтом для інтенсивного зростання та розвитку інтелектуально-інноваційного капіталу. Якщо в умовах війни першочергове завдання забезпечити прискорений розвиток підприємств ВПК, то завтра на пріоритетні позиції виходить відбудова національної економіки України в цілому. А в аспекті продовольчої безпеки - наповнення внутрішнього ринку українськими товарами через імпортозаміщення та повернення Україні одного з лідерських місць на світовому ринку продовольства. Водночас довоєнний економічний рівень та значні збитки, завдані Україні агресором, не дають підстав говорити про повномасштабну відбудову, а ставлять перед суспільством завдання пошуку системних структурних драйверів, точок докладання зусиль, які б дали мультиплікативний ефект для суміжних галузей та секторів економіки.

Справедливо гіпотетично припустити, що до таких драйверів відноситься АПК, галузь будівництва та архітектури, транспортно-логістична інфраструктура та енергетика. Адже інноваційно-інтелектуальний капітал в особі основної його одиниці - людини має перш за все споживати необхідні для життєдіяльності та продуктивної праці речовини, мати комфортне житло та приміщення для своєї професійної діяльності, трудові ресурси та товари мають мати вільне, швидке і безпечне переміщення, а для виробництва та

транспортування - енергію в усіх необхідних формах та відповідно вироблену на засадах заощадливого та бережливого природокористування.

Сільське господарство показало найвищий приріст виробництва в 2021 році – 14,4 %. За підсумками року на сільгосп підприємствах виробництво збільшилося на 19,2 %. Зовнішньоторговельний обіг сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів (товарні групи 1–24 УКТЗЕД) за підсумками 2021 року збільшився на 24 % у порівнянні з 2020 роком та досяг понад \$ 35,4 млрд, або 25,1% усього зовнішньоторговельного обігу товарами України. В цьому ж 2021 році було експортовано продукції аграрного сектору на суму \$ 27,7 млрд або 40,7 % від загального експорту товарів з України, що на 25 % більше, ніж у 2020 році. Найвагомими частинами експорту продовольчих товарів та с/г продукції у 2021 році залишились зернові культури, олія, насіння олійних культур та макухи, тверді відходи від вилучення рослинних жирів і олій [2]. До початку 2022 року Україна забезпечувала понад 15 % світового експорту кукурудзи, 10 % пшениці, 15-20 % ячменю та понад 50 % соняшникової олії. Слід зауважити, що переробка зернових та насіння олійних культур - це зона росту для переробної промисловості України.

Глобальна продовольча безпека на сьогоднішній день є однією з найгостріших проблем, яка охоплює майже всі країни світу. Проблема повноцінного харчування охоплює понад 850 млн. людей в світі. За твердженнями вчених, Україна може годувати щороку від 600 мільйонів до 1 мільярду населення планети. Але для цього потрібно чотири речі:

- відстояти незалежність та виграти війну,
- перестати експортувати сировину (як аграрну так і метали і інші природні ресурси);
- побудувати сучасні переробні підприємства;
- впровадити сучасні технології виробництва на засадах сталого розвитку.

Серед цих чотирьох задач, відстояти незалежність і повернути в Україну мир та стабільність може видатись легшим серед інших трьох.

Повоєнна відбудова, як черговий етап утвердження незалежності України після завершення визвольної війни українського народу, може зіткнутись з ефектом низької бази, якщо суспільство обґрунтовано та свідомо не визначить пріоритетами на цьому етапі розвиток галузей АПК, будівництва та архітектури, транспортно-логістичної інфраструктури та енергетики. На цих стовпах за умови нового науково обґрунтованого ефективного публічного управління та галузевого менеджменту, можна побудувати макроекономічну

модель повоєнного відновлення України з ідеологією швидкого відновлення національної економіки.

Адже продовольча безпека в Україні є невід'ємною складовою збереження національного суверенітету, ключовим елементом державної демографічної політики та забезпечує високий рівень якісного життєзабезпечення населення не лише в середньостроковій, а й у довгостроковій перспективі. Забезпечення належного рівня продовольчої безпеки, як показує практика, стимулює національну економіку через науково-технічний прогрес та підтримку виробників продуктів харчування, що стимулює технологічний розвиток. Зростання реальних доходів і купівельної спроможності населення та стабільна економічна ситуація в країні відіграють при цьому вирішальну роль.

Так само, як харчова промисловість в симбіозі з сільським господарством, будівництво та архітектура з промисловим виробництвом будівельних матеріалів, виробів з дерева, металу, скла та пластику. Відходи сільського господарства, переробки та деревообробки надаватимуть сировину для виробництва біогазу, електроенергії та інших “зелених” видів енергії. Подібні приклади кооперації потрібно будувати на принципах та підходах економіки інтелектуально-інноваційного капіталу.

У згадуваних галузях та секторах економіки сьогодні спостерігається відчутний дефіцит трудових ресурсів, що утворився через відтік робочої сили за кордон та потребою захищати територію своєї країни. Але по завершенню війни постане питання робочих місць визволителям України і за належної підготовки та перепідготовки частково проблему дефіциту трудових ресурсів можна буде вирішити. Водночас, гостро постає питання повернення українців, що виїхали за кордон, а це 6,2 млн. після 24 лютого 2024 року. Вчені Мазаракі А., Мельник Т., Лошенюк О. дослідили та визначили «основні спонукальні мотиви, що зумовлюють міграцію населення або слугують «імпульсом» для прийняття власного рішення про зміну місця перебування» (рис. 1.) [3].

Аналіз спонукальних мотивів міграції населення свідчить про потребу у ефективних комплексних рішеннях, що створить сприятливі умови для повернення громадян України на рідну землю.

Водночас перераховані на рис. 1 чинники та доведення їх рівня до вимог часу та суспільства, є орієнтирами оздоровлення України та побудови в ній якісно нового рівня життя.

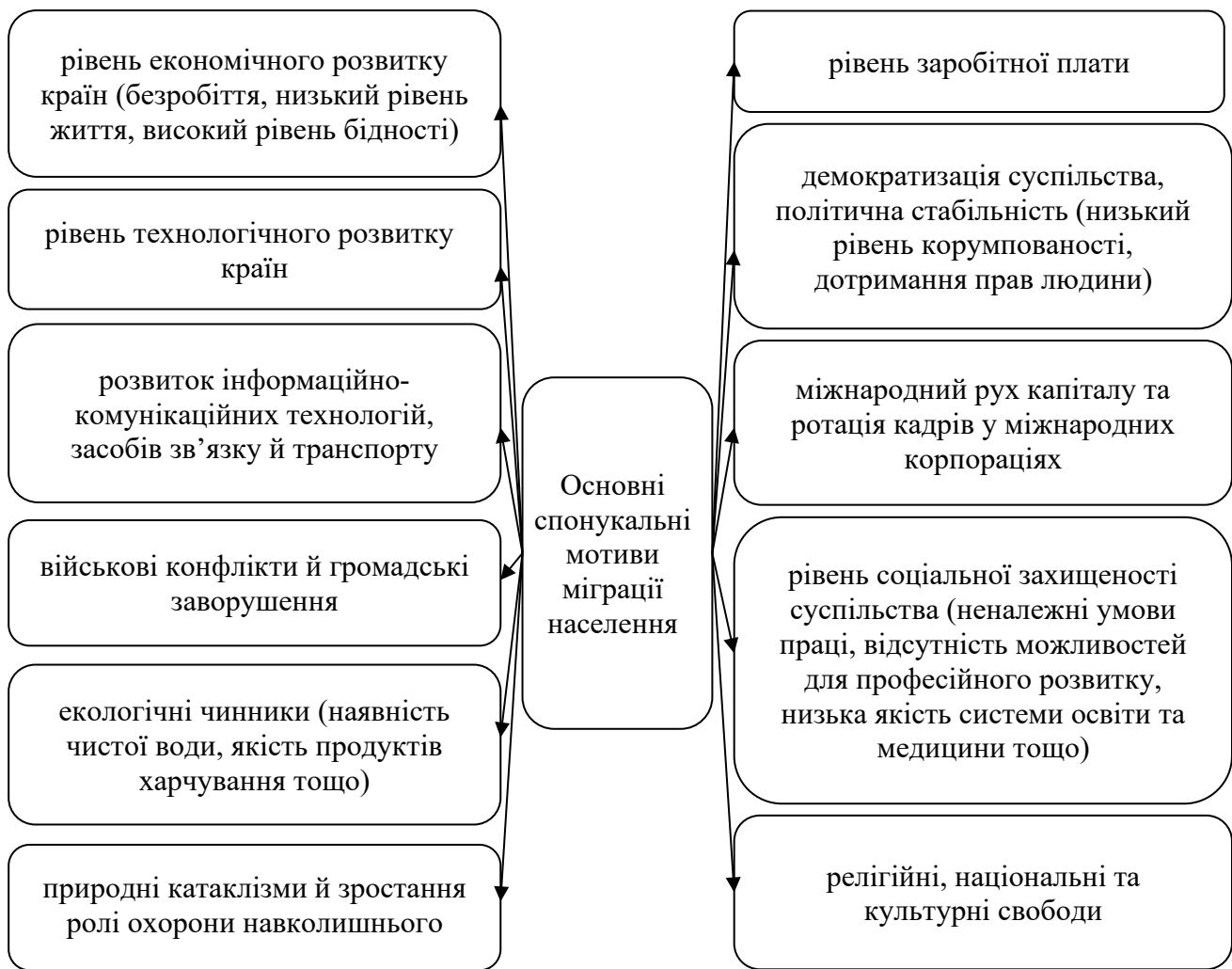

Рис. 1. Основні спонукальні мотиви міграції населення [3]

А цього можливо досягнути, якщо вміло використовувати використовуючи підходи економіки інтелектуально-інноваційного капіталу через державне стимулювання прогресу у науці, розвитку високих технологій та наукомістких виробництв через використання інтелектуального потенціалу українського суспільства, нових моделей у менеджменті, маркетингу, оподаткуванні, інноваційної діяльності - нової якості економічного розвитку, що ґрунтується на знаннях.

Кооперація зусиль АПК, енергетики, будівництва та архітектури, транспортно-логістичної інфраструктури створюють перспективу для втілення реалістичного сценарію повоєнного відновлення України, який передбачає складний, але можливий шлях до стабільності та процвітання України як наслідок спільних зусиль вказаних галузей та секторів економіки, а також активної міжнародної підтримки та співпраці.

Список використаних джерел:

1. Лич В. М. *Необхідність активізації процесу формування економіки інтелектуально-економічного капіталу в умовах війни. Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу: матеріали доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 листопада 2023 року) у 2-х ч. / за заг. ред. В. М. Лича. Ч. 1. Київ: КНУБА, 2023. 152 с.*
2. *У 2021 році частка продукції аграрного сектору становила 41% від загального експорту України. Українська аграрна конфедерація. URL: <http://agroconf.org/content/u-2021-roci-chastka-produkciyi-agrarnogo-sektoru-stanovila-41-vid-zagalnogo-eksportu>*
3. *Глобальні міграційні процеси в умовах пандемії COVID-19. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Київ: КНТЕУ, 2021. №5 (118). С. 4 - 32. DOI: [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021\(118\)01](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2021(118)01)*

CHANGES IN THE STANDARD OF LIVING IN THE BALTIC STATES

The standard of living is a measure that reflects the overall quality of life within a country. This concept encompasses various aspects such as income, education, healthcare, and environmental quality. Comparing the standard of living among countries helps to identify successful policies and areas that require improvement. The Gross Domestic Product (GDP) per capita is a common indicator of the standard of living and is used to compare the average income levels across countries. According to the World Bank, high-income countries such as Switzerland and Norway have a significantly higher GDP per capita compared to low-income countries like the Democratic Republic of the Congo and Yemen (World Bank, 2023).

Three Baltic States – Lithuania, Latvia and Estonia – are compared with each other very often, because they are very similar in size, as well as they have similar historical experience and are in the same region. Thus, the aim of this study is to evaluate changes in the living standard in the Baltic States. Research methods applied in this study are literature review, time series analysis and regression analysis. Changes in the standard of living are dynamic. It is necessary to monitor it regularly.

The main measure of the standard of living is Gross Domestic Product (GDP), but since the middle of the 20th of century there is tension to measure economic development with additional indicators and indexes, as inflation, unemployment, Gini index, Human Development Index etc. (IMF; UNDP). In this study authors chose to apply the approach of Human Development Index assessing the standard of living. It includes GDP per capita and Gini index. Data for this study about Lithuania, Latvia and Estonia were obtained from the EUROSTAT data base. In the EUROSTAT database the data about Gini index is available since 2014.

Estonia has the largest GDP per capita among the Baltic States, following by Lithuania and Latvia (see more Figure1). When Lithuania overcame Latvia? In 2008-9 during the Great Recession. Next study in the future could be devoted in analysing reasons why Lithuania overcome Latvia in terms of GDP per capita.

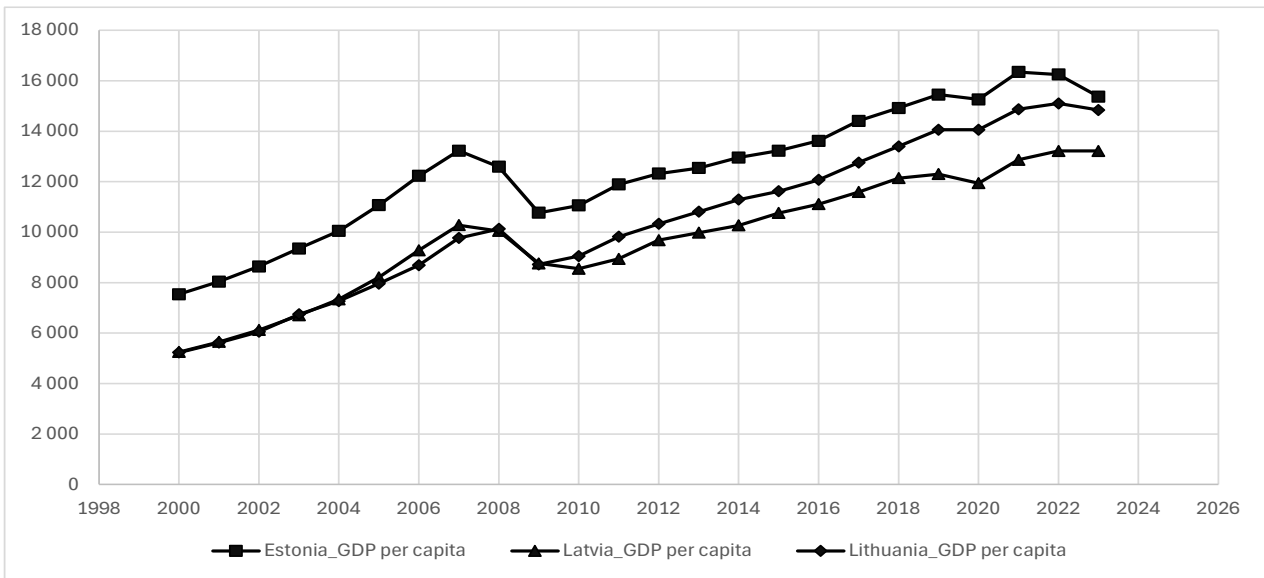

Figure 1. Comparison of GDP per capita in Estonia, Latvia and Lithuania (designed by the authors; source of data: EUROSTAT)

Measuring inequality, data are analysed calculating the percentage changes to be able to compare the changes in GDP per capita and Gini index later in this study. In Estonia Gini index is the lowest, but in Latvia and Lithuania it is similar in recent few years (see Figure 2).

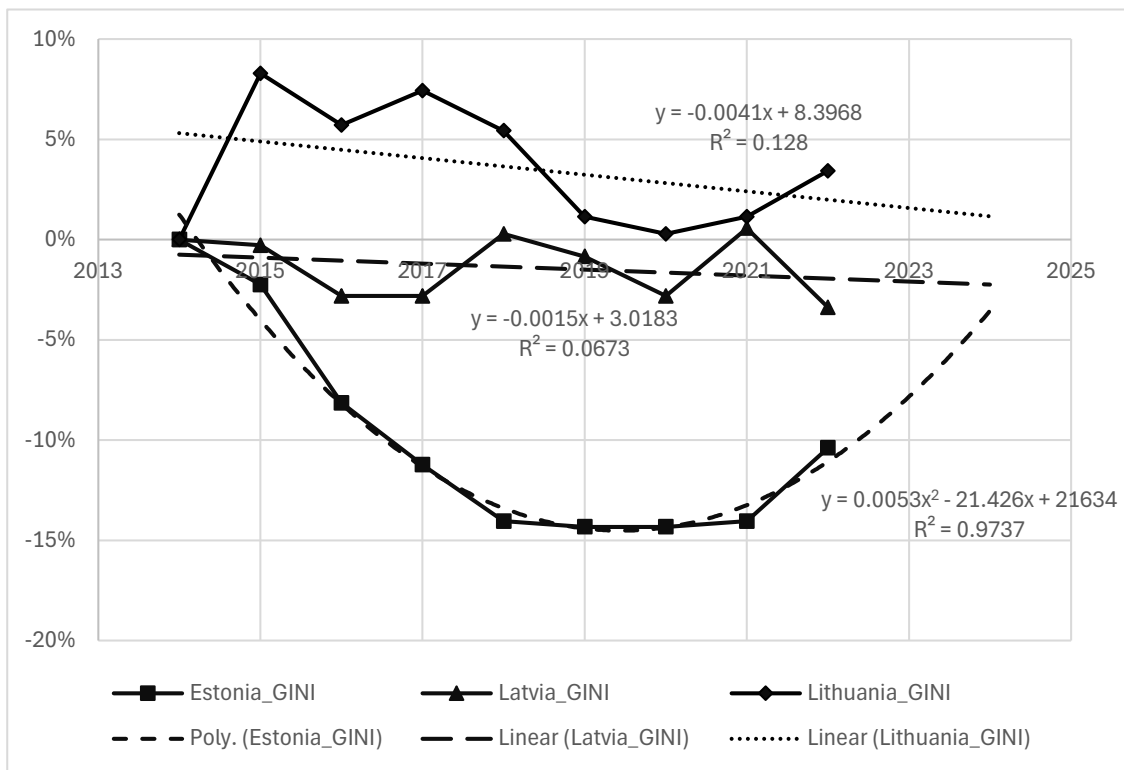

Figure 2. Comparison of GINI index in Estonia, Latvia and Lithuania (designed by the authors; source of data: EUROSTAT)

Lithuania has had an increase in the Gini coefficient in 2015. But otherwise, there is a tendency to a slow decrease, but it is statistically insignificant that is typical for Latvia as well. When trying to construct trend lines, it is seen that the coefficient of determination is close to zero. Therefore, it could be said that the Gini coefficient here simply fluctuates chaotically. For Estonia, a certain trend is visible: initially, the growth rate tended to grow more rapidly in the direction of decrease and until a minimum was reached and a trend appeared in the opposite direction. In the case of Estonia, the changes could no longer be considered chaotic because they are well described by a second-degree trend line.

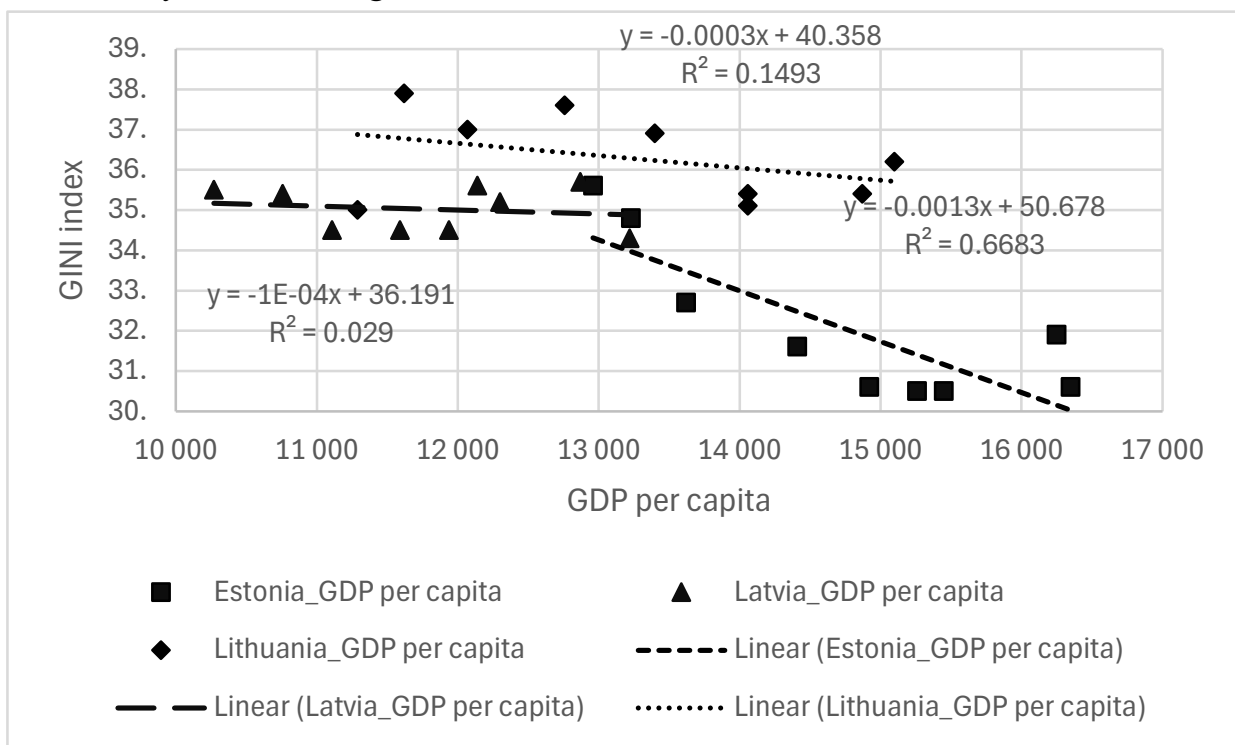

Figure 3. Relationship between GDP per capita and GINI index in Estonia, Latvia and Lithuania (designed by the authors; source of data: EUROSTAT)

Analysing the data of GDP per capita and Gini index in the Baltic States, it can be observed that in Latvia and Lithuania there is practically no relationship between these two indicators. The coefficient of determination for a linear relationship for Latvia and Lithuania is 0.03 and 0.15, respectively (see more in Figure 3). This means that the mutual effect of these indicators determines only 3% and 15% of the changes, respectively. Estonia has a completely different situation and 67% of the changes in the Gini coefficient can be explained by changes in GDP (the coefficient of determination for a linear relationship is 0.67).

In this study where the standard of living among three Baltic States were compared, it was found, firstly, that the largest GDP per capita in period 2000-2023 was in Estonia following by Lithuania and Latvia. Lithuania overcame Latvia in terms

of GDP per capita in 2010 after the Great Recession 2008-2009. Secondly, Gini coefficient fluctuates chaotically in Lithuania and Latvia. In Estonia initially the Gini Index growth rate tended to grow more rapidly in the direction of decrease and until a minimum was reached and a trend appeared in the opposite direction. Thirdly, in Latvia and Lithuania there is practically no relationship between GDP per capita and Gini index, but Estonia has a completely different situation and 67% of the changes in the Gini coefficient can be explained by changes in GDP.

References:

1. *World Bank. World Development Indicators, 2023, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> [Accessed September 18, 2024]*
2. *IMF, <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/gross-domestic-product-GDP> [Accessed September 18, 2024]*
3. *United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Index, <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> [Accessed September 18, 2024]*

УДК 351.141.7:008

Дмитренко Геннадій Анатолійович
д.е.н., професор, завідувач кафедри управління персоналом та економіки праці
<https://orcid.org/0000-0002-8211-5690>

Головач Наталія Василівна
к. пед. н., професор кафедри управління персоналом та економіки праці,
<https://orcid.org/0000-0002-6215-6575>
Навчально-науковий інститут управління, економіки та бізнесу, ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,

НАУКОВО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ФУНДАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Важливість ролі науково-інтелектуального потенціалу у відновленні економіки та реформуванні державного устрою України обумовлена низкою гострих викликів, з якими які країна зіштовхнулася з самого початку набуття своєї незалежності у 1991 році і які критично загострилися внаслідок повномасштабної військової агресії РФ.

Незважаючи на значні природні, економічні ресурси і потужний людський капітал, Україна за роки незалежності зіткнулася з постійно зростаючим відтоком населення, високим рівнем корупції та стрімким економічним падінням. Питання «кризи влади» як основи інших проблем залишаються актуальними, адже слабкість державних інституцій призвела до ситуації, в якій влада, часто діючи в інтересах окремих груп, не сприяла сталому розвитку країни. Сьогодні, в умовах євроінтеграційного курсу та необхідності відновлення країни, особливо важливими є реформи, які забезпечать прозорість, підзвітність та ефективність усіх рівнів влади, що допоможе подолати системну корупцію. Використання наукового та інтелектуального потенціалу є ключовим елементом для створення сучасної, інноваційної та демократичної України, здатної відповісти на виклики сьогодення і стати конкурентоспроможною країною в європейському співтоваристві.

Проблема взаємовідносин громади і влади завжди існувала, адже основне завдання держави – забезпечувати належні умови для життя та розвитку суспільства. Цивілізовані країни вирішують цю проблему через розвиток громадянського суспільства, яке створює баланс між державою і суспільством. На думку вчених Д. Аджемоглу і Д. Робінсона [1], справжня свобода можлива лише

тоді, коли держава й суспільство рівноважать одне одного, взаємно підсилюючись. Сильна держава означає ефективну управлінську еліту, яка має стратегію розвитку, компетентних управлінців і високу етичність. Для України, на жаль, такий баланс був недосяжним, оскільки у період з 1991 по 2021 рік держава не відповідала критеріям сильної політичної та економічної організації.

Сильне громадянське суспільство – це не просто наявність громадських організацій, а реальний вплив суспільства на дії влади [2, с. 28]. Одним із можливих інструментів є цифрова індексна оцінка діяльності державних органів, що дозволить орієнтувати владу на інтереси громадян усіх рівнів. В Україні цей механізм не запроваджено, що позбавляє громадян ефективного впливу на управління. Для пошуку дієвих механізмів група вчених заснувала «ІНТЕЛЕКТ-КЛУБ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ» (ІНТКУ), яка ставить за мету оцінку кінцевих результатів діяльності влади. ІНТКУ визначив три основні напрями реформ: *модернізацію державного управління, розвиток громадянського суспільства прямої дії та впровадження миротворчої освіти*. Для реалізації цих напрямів засновано громадські організації «Інститут формування та розвитку громадянського суспільства «Цифрове Віче» і «Прогресивні освітні технології».

Першим ключовим результатом діяльності ІНТКУ стала інноваційна соціальна технологія «Цифрове Віче», яка має в основі щорічне опитування мешканців територіальних громад через мобільний додаток із «розумними» опитувальниками, що збирають цифрову та аналітичну інформацію. Цифрова інформація індексує рівень задоволення основних потреб громад від 1.0 до 0.0, що показує компетенцію місцевої влади. Аналітична інформація включає пропозиції громадян щодо покращення умов життя. Опитування нагадує місцеві референдуми, де мешканці оцінюють якість життя, наприклад, через індекси 0.75, 0.56, тощо. Щорічне проведення опитувань дозволяє відслідковувати динаміку якості життя, яка слугує показником ефективності влади через порівняння результатів із попередніми роками.

Системоутворююча соціальна технологія «Цифрове Віче» є інноваційним методом визначення якості життя громадян і вперше була впроваджена в 1997 році в м. Вишневе під керівництвом професора Дмитренка Г.А. і місцевого управлінця Гошка А.О. Завдяки цій технології, що дозволяла отримати реальний зворотний зв'язок від громади, Гошко А.О. двічі обирався мером, а місто стало зразком комфортного передмістя Києва [3]. Проте політичні умови того часу перешкоджали розповсюдженню цієї демократичної технології на

інші громади через агресивний спротив консервативної управлінської влади. Незважаючи на це, експеримент у Вишневому продемонстрував значний потенціал демократизації управління. Всесвітньо відомий амбасадор України Богдан Гаврилишин зазначив, що успіх демократичних перетворень в Україні стримується критичним браком патріотичних та компетентних управлінців [2]. «Цифрове Віче» має стратегічний потенціал для втілення демократії прямої дії на всіх рівнях управління, оцінюючи ефективність влади через об'єктивну оцінку громади на системній основі.

Наступною інноваційною розробкою ІНТКУ є «Новий людиноцентричний управлінський курс України» (НЛУК), спрямований на цивілізаційний розвиток країни з акцентом на демократичні цінності та миротворчу освіту [5]. Ключовим компонентом миротворчої освіти є метод виховання у молоді найкращих людських якостей, що сприяє самореалізації особистості впродовж життя в межах загальнолюдської моралі та національної свідомості, з урахуванням інтересів суспільства. Навіть враховуючи критично кризові умови військового стану та необхідності модернізації державного устрою Україна отримує історичний шанс для реформування управлінської системи, зосереджуючись не тільки на економічній відбудові, але також на цивілізаційному переформатуванні державного устрою [4]. Збереження згуртованості суспільства після війни стане основою для побудови розвинутого демократичного суспільства та міцної економіки. Довіра громадян до НЛУК базується на його орієнтації на покращення якості життя та інтеграцію до західної цивілізації на гуманістичних засадах. Науковці «Інтелект-Клубу Цивілізаційного розвитку України» обґрунтували основні етапи та технології реалізації НЛУК за прикладом країн, які зуміли за відносно короткий історичний період відродитись економічно та демократично після критичних кризових періодів або руйнувань внаслідок військових дій – Німеччини, Японії, Сінгапуру тощо.

Людиноцентрична система управління, яка прямо орієнтована на потреби громадян, разом із національною освітою, є ключовими об'єктами модернізації в Україні, що може стати прикладом для інших країн. Важливим напрямом реформування освіти є перехід на культуру системного управління, інтегрованого з державною системою, що може зацікавити країни Євросоюзу. Для реалізації Нового людиноцентричного управлінського курсу (НЛУК) необхідно почати впровадження його елементів ще до завершення війни.

Науковий колектив «Інтелект-Клубу цивілізаційного розвитку України» та

Інституту «Цифрове Віче» розпочав роботу над формуванням громадянського суспільства, орієнтованого на демократичні стандарти. Цей процес сприятиме активній євроінтеграції України, яка отримала статус кандидата на вступ до Євросоюзу. Модернізація державної управлінської системи надасть Україні можливість побудувати демократичне суспільство, орієнтоване на якість життя громадян.

Саме з цією метою науковцями ІНТКУ розроблений повний курс навчальних програм і підручників для *Академічного навчального центру системного управління (АНЦСУ) «ІНТЕЛЕКТ – КЛУБУ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»*. В якості слухачів даних програм розглядаються не тільки бажаючі і патріотично налаштовані громадські активісти, але й ті хто має масштабне мислення і здатен увійти в прошарок сучасних лідерів модернізації України в цивілізаційному напрямі.

Перед викладачами *Академічного навчального центру системного управління (АНЦСУ)* постають наступні задачі:

А Сформувати у слухачів аналітичне мислення і розуміння сутності ментальних наслідків нашого минулого у вигляді дефіциту «суспільної довіри до влади і морального клімату», що тягне нас назад і не дозволяє розвиватись [5, с. 12].

Б Розкрити стратегічні можливості НЛУК в контексті забезпечення єдності і згуртованості всіх верств населення України, а також народження довіри народу до влади в процесі впровадження соціальної технології «Цифрове Віче» як одного із напрямів цього Курсу.

В Розпочати забезпечення швидкого переходу до реалізації НЛУК через його вивчення не тільки патріотично налаштованими і масштабно мислячими активістами, а також новими представниками влади, зокрема з військових адміністрацій, що дозволить Україні і після війни зберегти своїх союзників як гарантів повоєнних інвестицій в економіку.

Наукові дослідження ІНТКУ в контексті реалізації Нового людиноцентричного управлінського курсу ставлять за мету формування патріотично налаштованих лідерів, здатних до системного мислення та модернізації України. Перспективи включають активну інтеграцію технологій, зокрема «Цифрового Віче», для зміцнення довіри між громадянами та владою, що є ключовим елементом для забезпечення соціальної стабільності. Розроблені навчальні програми та підручники для Академічного навчального центру системного управління сприятимуть підвищенню рівня обізнаності

населення України щодо управлінських механізмів і ролі громадянського суспільства. У результаті, це створить умови для зростання ефективності управлінських практик в Україні, забезпечуючи її цивілізаційний розвиток і активну євроінтеграцію.

Список використаних джерел:

1. Аджемоглу Дарон, Робінсон Джеймс. *Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Геннадій Шпак. К.: Наш формат, 2020. 520 с.*
2. Інтерв'ю з Богданом Гаврилишиним. *Нація має майбутнє, якщо є план на завтра / ВІСН. 2016, №1-2, С. 28-29.*
3. «Цифрове Віче» - *прямий шлях до Євроінтеграції та розвитку громадянського суспільства України. Науково-публіцистичне, 2-ге видання, доповнене / За заг. ред. Г.А. Дмитренка К.: ПАЛИВОДА А.В., 2023. 258 с.*
4. Дмитренко Г.А., Головач Н.В., Згалат-Лозинська Л.О. *Стратегія розвитку людства. Новий гуманізм в освіті; науково-публіцистичне видання / За заг. ред. Г.А. Дмитренка. К.: ДКС-Центр, 2021. 258 с.*
5. *Новий людиноцентричний управлінський курс цивілізаційного розвитку України: науково-публіцистичне видання / За заг. ред. Г.А. Дмитренка і В.В. Олійника, 2-ге видання, виправлене. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2023. 233 с.*

Варналій Захарій Степанович
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-6479-6154>

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Останнім часом проблема безпеки в широкому розумінні набула нового системного та глибинного сенсу захищеності життєво важливих інтересів від ризиків, загроз та небезпек. Особливого значення економічна безпека України, як і взагалі національна безпека, набуває в умовах сучасних викликів та загроз. Зокрема, для України, це пандемія COVID XIX та повномасштабна війна російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, як продовження гібридної війни з 2014 року. Війна, яка б вона не була, вона завжди є масштабним шоком для національної безпеки країни, у тому числі для економічної безпеки [1]. Про це свідчать не лише значні людські та матеріальні втрати, а й втрати державним бюджетом великої частини доходів у вигляді податків та зборів, акцизів та митних платежів тощо. Значною мірою це відгукнулося на економічному стані країни, зокрема: було закрито майже 40% бізнесів; у період воєнного стану економіка України втрачає 50-60% "невиробленого" валового внутрішнього продукту; понад 30% сільгоспкультур не були посіяні; понад 23 тис. км доріг публічного призначення зруйновано (13 % від загальної протяжності) тощо. За попередніми оцінками, загальні втрати економіки України через війну, враховуючи як прямі втрати, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), сягають в межах 750 млрд дол. США. Загалом з початку війни росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено понад 200 заводів та підприємств, понад 250 медичних закладів, понад 600 дитсадків тощо.

За попередніми даними з початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну було пошкоджено, захоплено або зруйновано щонайменше 160 тис. одиниць сільгосподарської техніки, 16 тис. одиниць комунального транспорту, майже 4 тис. закладів освіти, 1,8 тис. закладів культури, 580 адміністративних будівель державного та місцевого управління, 426 лікарень, 348 релігійних установ, 50 ЦНАПів, 48 соціальних центрів, 31

інтернат, 31 торговий центр та інших об'єктів [4].

Все це вимагає здійснення теоретичних досліджень та розробки практичних рекомендацій щодо забезпечення національної, зокрема, економічної безпеки України. Враховуючи сьогоденну ситуацію в Україні, військова сила (військова безпека) залишається важливою складовою державної могутності та національної безпеки країни. Економіка, соціальна сфера, фінансові та інформаційні ресурси усе частіше виходять на перший план, стають стратегічними пріоритетами національної безпеки України.

У цьому контексті вагомк значення щодо забезпечення системи економічної безпеки є процес її інституціоналізації, який слід реалізовувати за такими напрямками: створення інститутів, що підвищують економічний потенціал національної економіки та формують умови для його максимальної реалізації; реалізація заходів інституційного характеру з метою зниження ризикогенності. Під інституціональними основами зміцнення економічної безпеки держави ми розуміємо сукупність інститутів, установ та організаційно-правових норм і правил, що в сукупності цілеспрямовано формують (мають формувати) інституційний механізм економічної політики, який виступає дієвим інструментом у системі державного регулювання та позитивно впливає на соціально-економічні процеси, які забезпечують впровадження економічної політики щодо захисту економічних інтересів України. Необхідно, на нашу думку, розрізняти інституціонально-правове, інституціонально-організаційне та інституціонально-кадрове забезпечення економічної безпеки держави [5].

Інституціонально-правове забезпечення економічної безпеки – це система нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у сфері забезпечення економічної безпеки на всіх рівнях (мега-, макро-, мезо-, мікро- та нанорівнях). Формування правового базису економічної безпеки в Україні бере початок з січня 1997 року, коли Верховна Рада України схвалила Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України. У 2018 році було ухвалено Закон України «Про національну безпеку України». У 2021 році Указом Президента України було затверджено Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року.

Щодо інституціонально-організаційного забезпечення економічної безпеки, то мова йде про сукупність інститутів (організацій), які безпосередньо формують та реалізують систему заходів щодо гарантування економічної безпеки. Інституціонально-організаційне забезпечення полягає у формуванні та дієвому функціонуванні відповідних інституцій, що супроводжують процес зміцнення економічної безпеки. Координаційним органом з питань

національної безпеки та оборони при Президентові України, відповідно статті 107 Конституції України, є Рада національної безпеки та оборони України, яка координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у цій сфері. Основними суб'єктами розробки та реалізації складових національної безпеки є (повинні бути) центральні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання, громадські організації, особи тощо. В центральних органах державної влади та органах місцевого самоврядування повинні бути створені спеціальні структурні підрозділи (департаменти, управління, відділи тощо) з питань забезпечення безпеки у відповідній сфері, можливо за прикладом Міністерства цифрової трансформації України.

Інституціонально-кадрове забезпечення економічної безпеки – система забезпечення економічної системи, необхідним кадровим контингентом (висококваліфікованими кадрами), а також інформацією про них, впровадження науково обґрунтованих методів добору, навчання, виховання, стимулювання кадрів, надання їм правового захисту. Інституціонально-кадрове забезпечення системи забезпечення економічної безпеки вимагає цілісної, ефективної політики підготовки високопрофесійних кадрів. В Україні розпочато процес формування системи підготовки наукових кадрів та відповідних фахівців з економічної безпеки держави та суб'єктів господарювання. Так, наприкінці 2004 року було розпочато підготовку докторів та кандидатів економічних наук за спеціальністю 21.04.01 - економічна безпека держави (економічні науки). У 2008 році президія ВАК України Постановою (№ 66-08/6 від 02.07.2008) затвердила паспорт спеціальності 21.04.02 - економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (економічні науки).

Велике значення в процесі забезпечення економічної безпеки України є освітянська складова, зокрема, підготовка фахівців з фінансової безпеки. Так, у 2007 році в Україні у галузі знань 1801 «Специфічні категорії» була відкрита спеціальність 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою», освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр», а у 2011 році затверджений галузевий стандарт за цією спеціальністю з присвоєнням кваліфікації 2414.2 «Професіонал з фінансово-економічної безпеки» або 2414.2 «Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки». Саме освіта перетворює наукові знання у знання професійні, уміння та навички фахівців, що задовольняють потреби забезпечення економічної безпеки будь-якої сфери та на будь-якому рівні, особливо в умовах сучасних викликів та загроз [1; 3].

З метою зміцнення економічної безпеки України необхідно розробляти та ефективно реалізовувати низку дієвих заходів щодо активізації участі

економічних інститутів у сприянні захисту національних економічних інтересів та макроекономічної стабільності, подальшого розвитку вітчизняного бізнесу, впровадженні інновацій тощо. Водночас, реалізація низки інституціонально-правових, організаційних та кадрових заходів сприятиме підвищенню ролі економічних інститутів у системі зміцнення економічної безпеки держави в умовах євроінтеграційних процесів та глобалізації, особливо в умовах війни та повоєнного відновлення України.

Список використаних джерел

1. Варналій З. *Забезпечення економічної безпеки держави як чинник сталого розвитку України // Державна політика сталого розвитку України: базові засади. (матеріали підготовки до Парламентських слухань 2021). Укладачі Харламова Г., Чала Н. К, 2022. 116 с. С. 18-22. <https://komprompol.rada.gov.ua/uploads/documents/31152.pdf>*
2. Варналій З. С. *Інституційне забезпечення економічної безпеки України в умовах довготривалої війни // ДРУГІ ГАЛЬЧИНСЬКІ ЧИТАННЯ. Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (31 жовтня 2024 р., м. Київ). К.: НІСД, 241 с. С. 37-39. <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/druhi-halchynski-chytannya-mizhnarodna-naukova-konferentsiya-31102024-r>*
3. Варналій З. С. *Інституціоналізація економічної безпеки в умовах інтелектуально-інноваційного розвитку економіки України // Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу: матеріали доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4-5 листопада 2021 року) у 2-х ч. / за заг. ред. В. М. Луча. Ч. 1. Київ: КНУБА, 2021. 168 с. С. 16-19. <https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/zbirnyk-tezii-mizhnar-konf-problemy-genezysu-eiik-4-5-lystop-2021-chastyna-1.pdf>*
4. *Оцінка KSE Institute станом на січень 2024 року. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-zrosla-domaizhe-155-mlrd-otsinka-kse-institute-stanom-na-sichen-2024-roku/>*
5. *Zakharii Varnalii. Strengthening the economic security of Ukraine in the process of post-war recovery // Transformation and Post-War Economic Recovery of Ukraine. Edited by Leonid Kistersky and Anatolii Zadoia. Cambridge Scholars Publishing, 2024. 431 p. P. 314-334. <https://www.cambridgescholars.com/product/978-1-0364-1285-2/>*

Zeltser Yevgen
PhD in Economics, Associate Professor
of the Department of Construction Economics
<https://orcid.org/0000-0002-9192-3606>

Wang Xuzhi
Master's degree
Kyiv National University of Construction and Architecture

PECULIARITIES OF ACCREDITATION OF DEVELOPMENT COMPANIES IN THE STATE HOUSING PROGRAMS OF THE RECONSTRUCTION OF UKRAINE ON THE EXAMPLE OF THE "EOSELYA" PROGRAM

Actuality. The need to provide housing for Ukrainian citizens has been acute since Ukraine gained its independence. Since the outbreak of hostilities, this problem has become even more urgent. As of January 2024, the total amount of documented damage to residential and non-residential real estate and other infrastructure in Ukraine is over USD 135 billion. In total, more than 203 thousand high-rise buildings and private houses were destroyed or damaged as a result of the hostilities [1]. As a result, in the housing sector, the main costs are associated with additional expenses of citizens for renting housing (\$15.4 billion) [2].

Currently, state housing programs in Ukraine are only at the initial stage. For example, under the new state housing program eOselya, operated by PJSC UKRFINZHYTLO, in total, in 2022-2024, only 13.9 thousand families received affordable mortgages and purchased their own housing through mortgage loans worth UAH 22.4 billion [3,4]. Thus, it is clearly premature to talk about solving the issue of providing Ukrainian citizens with housing.

Given that eOselya is one of the key tools to stimulate housing construction and the construction market in Ukraine as a whole, the program focuses on the primary market and the intensification of housing construction, which in turn will stimulate the development of related industries. That is why it is important to resolve all the problematic issues that prevent as many development companies as possible from participating in the program.

Presentation of the main material. Let's focus on one of the main problematic issues of the participation of development companies in state housing programs, using the eOselya program as an example: the need to improve the accreditation procedure for development companies and construction projects by partner banks to be made

transparent and understandable for the developers.

At present, the main requirements for admission of development companies to accreditation by banks include:

1. Business reputation and professional activities of development companies.
2. No tax debt and other mandatory payments debt to the state and local budgets by development companies.
3. Presence of commissioned construction objects, which is confirmed by a document certifying the commissioning of the object and confirming its readiness for operation.
4. No negative impact of the credit history on the current business activities at the time of submission of the development company's letter for accreditation.
5. Lack of court decisions, that have gained legal force, and/or processes/criminal proceedings against development companies.

Among the main requirements of banks to construction projects:

- availability of permits for the construction of the facility, documents confirming the right of ownership/use of the land plot on which the construction facility is located, which meet the requirements of the current legislation of Ukraine;
- the construction object must be located in the territory of Ukraine;
- use of legal schemes for the sale of real estate (construction financing) in the primary real estate market;
- lack of court decisions, that have gained legal force, against the development company, the owner (user) of the land plot and/or the construction object.

The main criteria for selecting development companies for accreditation:

1. Have more than 5 years of experience in the construction market of Ukraine.
2. Have at least 5 commissioned apartment buildings or commissioned construction projects with a total area of more than 50,000 square meters in cities with a population of more than 1 million people or commissioned construction projects with a total area of more than 25,000 square meters in other cities of Ukraine.
3. During the last 3 calendar years at the time of submission to the bank of the development company's letter for accreditation, the development company must have experience in commissioning construction projects.
4. Carries out construction works on the construction sites of the development company at the time of submission of the development company's letter for accreditation.

The main criteria for selecting construction projects:

- the degree of completion of the construction object is not less than 70%;
- sufficient cash flow for the construction of the construction object (the ratio of

the total amount of planned income from the sale of real estate to the balance of the amount of the estimate construction of the construction object).

In order to improve the requirements and criteria for accreditation of development companies and construction projects, it would be advisable to carefully study the China's experience in this area. China's affordable housing projects are government-supported livelihood projects that aim to provide safe and affordable housing for low - and middle-income people.

The role of the developer admission process in China:

- through strict access procedures, participating companies are ensured to meet standards in terms of project quality, financial security and technical capabilities\$

- the screening of developer's quality can reduce potential downtime or quality issues during the project process and reduce project risks;

- access standards ensure that development companies meet the requirements of national and local governments in the construction of public housing and achieve government policy goals;

- access procedures provide fair competition opportunities for all developers to ensure market order and healthy development.

Evaluation criteria for developer access in China:

1. Corporate background and stability by assessing the company's age, reputation and experience with past projects, especially in social housing or public infrastructure projects.

2. Project management ability by assessing the project team structure and the qualifications and experience of the managers, project managers are usually required to have a project management certificate.

3. Financial capacity, determined through analysis of financial statements and audit reports over a three-year period to ensure that it has the ability to finance emergencies and a stable cash flow.

4. Track record of successful projects according to such criteria as delivery speed, quality and customer feedback on housing, infrastructure, etc.

China's housing project access standards:

- transparency, meaning companies must open key financial and project information to public and government scrutiny, ensures compliance and transparency;

- financial requirements, such as demonstrating financial soundness, complying with financial audits, and having sufficient cash flow, are crucial for ensuring the continuity of projects;

- legal compliance, including filing with the state administration of construction industry to meet state qualifications and environmental regulations, is mandatory;

- social responsibility, which involves committing to serving low- and middle-income groups and designing socially responsible programs, is a key aspect of development companies' operations.

China housing project application submission and preliminary review:

1. Submission of basic documents. Submit the company's business license, qualification certificate, tax registration and other basic documents for government review.

2. Review the company's background and legitimacy. The government reviews the company's background and legality, including business registration and tax records.

3. Qualification verification. The company provides independently audited financial statements to ensure that the financial records are clear and there are no major pending legal disputes.

4. Environmental standards. Companies are required to meet environmental requirements and submit environmental impact assessments.

Chinese housing project qualification verification:

1. Financial status and legal compliance. The company provides independently audited financial statements that ensure clear financial records and no significant pending legal disputes.

2. Open bidding and final approval. Eligible companies participate in public bidding to ensure openness, fairness and impartiality. After the final review is passed, the government issues the project license.

3. Project design. Ensure that the project design meets the national building standards, including safety, earthquake resistance and energy saving aspects.

4. Project implementation. The winning company shall start the project implementation according to the project license and strictly follow the access standards and requirements.

It is expedient to learn from China's experience be directions:

1. Streamlined processes. Reduce approval delays and improve efficiency through standardized and transparent access procedures.

2. Strengthen financial supervision. Introduce financial monitoring system to avoid interruption of project due to financial problems.

3. Raise environmental awareness and standards. Gradually introduce environmental requirements and incorporate sustainable building technologies into project access criteria to promote long-term benefits.

4. Improve supervision mechanism. Strengthen project supervision to ensure that project quality and progress meet standards.

China's advice applicable to Ukraine:

1. Improving transparency through an open and transparent access process to increase public trust.

2. Real-time Financial monitoring of developers' finances to ensure they have long-term delivery capabilities.

3. Adopting international best practices in sustainable building design and construction can minimize the environmental impact of reconstruction efforts by prioritizing energy efficiency, water conservation, and the use of environmentally friendly materials, Ukraine can contribute to long-term sustainability and resilience.

4. Strengthening International cooperation (international organizations and foreign governments) to improve the quality and efficiency of Ukraine's housing reconstruction projects by drawing on advanced international experience.

A comprehensive solution to the problematic issue of accreditation of development companies and construction projects by partner banks will help attract as many high-quality stable development companies as possible to participate in state housing programs, including the eOselya program, which will make a significant contribution to the successful reforming of state housing programs in Ukraine in the context of rebuilding the country during and after the end of the full-scale war with russia.

References:

1. *Structural changes and challenges in the construction industry of Ukraine: analysis and forecasts.* August 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/09/02_09_24_Zvit_Strukturni_zmini_ta_vikliki_v_budivelunii_industrii.pdf.

2. *Indirect financial losses of Ukraine's economy exceed 1.146 trillion in lost revenue.* URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/nepryami-finansovi-vtrati-ekonomiki-ukrayini-perevishhuyut-1-164-trln-vtrachenogo-vitorgu-otsinka-kse-stanom-na-lipen-2024-roku/>

3. *eOselya.* URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/>

4. *Since the launch of eOselya, loans for more than UAH 22 billion have been issued.* URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/z-pochatku-roboty-ieoseli-vydano-kredyty-na-ponad-22-miliardy-hryven/>

CHALLENGES IN VALUATION AND ACCOUNTING FOR INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN LATVIA

Relevance of the article. Intellectual Property Rights (IPRs) are essential in today's knowledge-driven economies. For countries like Latvia, where innovation and creative industries contribute to national development, the proper valuation and accounting of IPRs are critical. However, despite their importance, significant challenges remain. This essay explores the main difficulties Latvia faces in this area, focusing on economic, legal, and professional barriers. One of the primary challenges in Latvia is the absence of a standardized methodology for valuing IPRs. Intellectual property assets, such as patents, trademarks, and copyrights, often lack a clear market value. Their worth depends on factors such as future income potential, brand recognition, and competitive advantages, which are difficult to quantify. As a result, Latvian companies may undervalue or overvalue their IPRs, leading to financial inaccuracies and impaired decision-making. Another obstacle is the shortage of skilled professionals with expertise in IPR valuation and accounting. Accountants and auditors in Latvia often lack specialized training in identifying and assessing intangible assets. Without proper education and experience, professionals may struggle to classify IPRs accurately in financial statements, leading to compliance risks and reduced investor confidence.

The primary objective of this research is to conduct a comparative analysis of intellectual property rights (IPRs), legal frameworks, and accounting policies within the European Union (EU) and Latvia. By identifying the shortcomings in the valuation and accounting of IPRs in Latvia, this study aims to develop actionable recommendations to address these deficiencies.

Statement of main results. Despite the limitation of this research in not covering IFRS 3 "Business Combinations" for IA valuation, it's crucial to acknowledge the existing body of research on intellectual property (IP) valuation methods. Bochańczyk-Kupka (2017) undertakes a comprehensive examination of both quantitative and qualitative valuation methodologies for intellectual property (IP) [1]. The author concludes that, although qualitative methods offer a more holistic perspective, quantitative methods yield more accurate and specific valuation results.

Flignor & Orozco (2006) propose the Valuation Pyramid model for both intangible assets (IA) and IP, primarily focusing on quantitative valuation methods [5]. The authors contend that, in principle, all methods can be applied equally.

Penman (2023) conducted a comprehensive analysis of expert opinions on the most suitable accounting treatment for intangible assets (IA), including those generated internally [8]. The study concludes that, according to current accounting standards, investments in both tangible and intangible assets can only be capitalized if future economic benefits are highly probable and the associated outcome uncertainty is relatively low.

Umantsiv et al. (2023) present a comparative study of international practices and the Ukrainian experience in valuing intangible assets and intellectual property. The study focuses on the valuation of these assets in the context of commercialization and within the framework of financial reporting during times of economic uncertainty.

Latvia has a long-standing history of international intellectual property (IP) cooperation. Prior to World War II, the country was a member of both the Paris Union and the Berne Union. Following a renewal of membership in the 1990s, Latvia joined the World Intellectual Property Organization (WIPO) in 1993. The IP frameworks outlined by WIPO and the European Union are largely aligned, encompassing two primary categories: industrial property, which includes patents, designs, and trademarks, and copyrights, which cover literary, artistic, and scientific works [2].

The accompanying Table 1 presents a compelling trend of increasing intellectual property (IP) registrations in Latvia between 2018 and 2023. This growth signifies a heightened level of innovative activity within the country and a growing recognition of the significance of IP protection.

Table 1

Dynamics of Intellectual Property Registrations in Latvia, 2018-2023 [2]

Year	Number of Patent Registrations	Number of Trademark Registrations	Number of Industrial Design Registrations
2018	118	2941	1531
2019	120	2945	1403
2020	111	2608	1866
2021	95	2183	1973
2022	67	1946	1904
2023	40	1891	1219

A consistent upward trajectory is observed across all IP categories. Notably, trademarks exhibited the most robust growth, increasing from 2941 registrations in 2018 to 1891 registrations in 2023, an increase of 35%. While patents have also shown

positive growth, the pace is relatively slower, increasing from 118 in 2018 to 40 in 2023, a decrease of 66%. Industrial designs, on the other hand, exhibit a less pronounced growth rate, increasing from 1531 in 2018 to 1219 in 2023, a decrease of 20%. This could be attributed to lower awareness among economic entities of the protection mechanisms available for designs or higher associated costs.

Several factors contribute to this observed trend, including economic growth, advancements in technology, legislative improvements, government support, and increased international integration.

In conclusion, the data presented indicates a positive trajectory in Latvia's intellectual property protection system. However, a more comprehensive analysis, encompassing factors such as ownership structure, industry-specific trends, and international comparisons, is necessary for a deeper understanding of the underlying dynamics.

The classification of intellectual property rights (IPRs) as intangible assets (IAs) is contingent upon compliance with the definition and recognition criteria as stipulated in applicable accounting standards. Latvian entities are required to adhere to International Accounting Standard (IAS) 38 "Intangible Assets" in accounting for IAs, in accordance with the country's alignment with EU accounting directives.

While not all Latvian enterprises currently disclose research and development (R&D) costs in their annual financial statements, Latvian legislation since 2016 mandates that medium and large enterprises must provide detailed information on R&D expenditures in the annexes to their financial statements. However, disclosure of R&D costs remains voluntary for smaller enterprises. Analysis of 2022 financial statements reveals that less than 0.5% of Latvian enterprises provided a breakdown of their R&D expenses.

Despite the prevalence of research and development (R&D) activities among Latvian enterprises, the accounting treatment of R&D costs is often inconsistent. As noted by J. Binde (2024), Chairperson of the Board of LMT LTD, many companies fail to separately account for R&D expenditures. D. Kiopa (2020), Member of the Board of Lursoft LTD, further highlights the complexities involved in accurately accounting for R&D costs, including the allocation of employee time, public funding, and the use of shared resources. The tendency to include R&D costs within broader categories such as production or personnel costs obscures the true extent of R&D investment and hinders accurate performance measurement [6].

Research and development (R&D) expenditure serves as a key indicator of a nation's innovative capacity, as successful R&D endeavors often result in innovations that can be protected through intellectual property rights (IPRs). The Global

Innovation Index 2023 ranks Latvia 37th, Estonia 16th, and Lithuania 34th among 132 countries, highlighting the varying levels of innovation across these Baltic states.

The data presented demonstrates a consistent upward trend in research and development (R&D) expenditures in Latvia, Estonia, and Lithuania between 2018 and 2023. Notably, Latvia has experienced the most significant growth, with R&D spending increasing from 80 thousand euros in 2018 to 275 thousand euros in 2023. This substantial increase can be attributed to several factors, including increased government support for innovation, attraction of international funding, and development of research infrastructure. While Estonia and Lithuania have also shown steady growth, Latvia's rapid expansion highlights its commitment to fostering a robust innovation ecosystem (Figure 1).

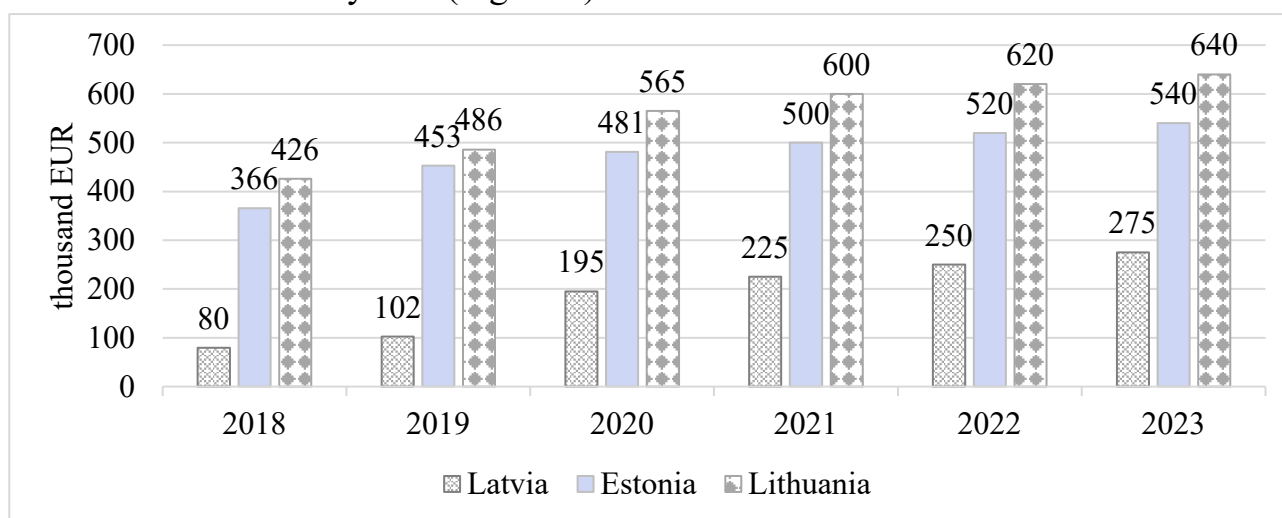

Figure1. R&D Expenditures in the Baltic States, 2018-2023 (thousand EUR)
Source: developed by the author based on [4]

The Latvian regulatory framework imposes significant restrictions on the capitalization of enterprise development costs. Specifically, development costs may be capitalized only if, until they are fully written off, profit distribution is prohibited unless the company's retained earnings are sufficient to cover the unamortized portion of these costs. This requirement is stipulated in the Law on Annual Statements.

The prevailing regulatory framework imposes significant constraints on the capitalization of development costs. The requirement to immediately expense development costs, rather than capitalizing them, results in a potentially incomplete representation of the enterprise's asset base in the financial statements [4].

The EU Directive 2013/34 provides member states with the discretion to establish certain derogations from the general principle of capitalizing development costs. As outlined in Subparagraph 5 of Article 12, Chapter 3, member states may permit exceptions to this principle provided that such derogations are adequately

justified and disclosed in the notes to the financial statements [7]. This provision offers Latvia the opportunity to align its national accounting framework with the flexibility afforded by the EU Directive. The Latvian legal framework presents certain shortcomings in the area of capital contributions made in the form of intellectual property rights (IPRs). While the Commercial Law permits the use of IPRs to fulfill capital requirements, it imposes specific restrictions on valuation and utilization. These limitations may hinder the efficient use of IPRs as a form of capital contribution [3]. The existing regulations are deficient as they fail to encompass all criteria necessary for recognizing an element of an economic transaction as an asset. Specifically, the regulations governing the use of intellectual property rights (IPRs) as capital contributions are inadequate. To address this gap, it is recommended that additional criteria be introduced, such as the requirement for industrial IPRs to be officially registered and for all IPRs to demonstrate the potential to generate future economic benefits.

Conclusions. The analysis reveals a positive trajectory in intellectual property (IP) registrations in Latvia, with a notable increase in trademarks. However, the growth in patent and industrial design registrations has been less pronounced. This trend is influenced by various factors, including economic growth, supportive government policies, and increased international collaboration. Challenges remain, such as the limited disclosure of R&D expenditures by smaller enterprises and constraints on the capitalization of development costs. Enhancing the regulatory framework, including aligning with EU Directive 2013/34 and improving the treatment of IPRs as capital contributions, is crucial for further fostering innovation and economic growth. Improving regulatory frameworks and fostering a more conducive environment for IP-driven innovation, is essential for enhancing Latvia's competitive advantage in the global economy.

References:

1. *Bochańczyk-Kupka, D. (2017). The measurement of intellectual property value at the microeconomic level. Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie/ Politechnika Śląska, 2017(114), 51-64. <https://doi.org/10.29119/1641-3466.2018.114.4>*
2. *Būmane, I., & Joppe, A. (2024). Intellectual property rights in Latvia: Issues of valuation and accounting. Research for Rural Development, 39(115), 202-216. URL: <https://doi.org/10.22616/RRD.30.2024.019>*
3. *Commercial Law. (2002). The Law of the Republic of Latvia. Retrieved February 26, 2024, from <https://likumi.lv/ta/en/en/id/5490-commercial-law>*
4. *Eurostat : R&D expenditure by source of funds.*

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure#R.26D_expenditure_by_source_of_funds

5. Flignor, P., & Orozco, D. (2006). *Intangible asset & intellectual property valuation: A multidisciplinary perspective*. IP Thought. Retrieved February 8, 2024, from https://www.wipo.int/export/sites/www/sme/en/documents/pdf/ip_valuation.pdf
6. Kiopa, A. (2020). *Scientific understanding and provision of an enhanced and robust monitoring system for RRI*. Rīga Stradiņš University. Retrieved from <https://science.rsu.lv/en/persons/agrita-kiopa-3>
7. Ķirsons, M. (2024). *Inovāciju indekss - valsts politikas atspulgs (Innovation index - a reflection of national policy)*. *Journal Dienas Bizness*, 7(6193), 10–13.
8. Penman, S. (2023). *Accounting for intangible assets: Thinking it through*. *Australian Accounting Review*, 103(33), 5-13. <https://doi.org/10.1111/auar.12394>

Гойко Анатолій Францович
к.е.н., професор кафедри економіки будівництва
<https://orcid.org/0000-0002-9591-0829>

Стеценко Сергій Павлович
д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки будівництва
<https://orcid.org/0000-0003-1439-3581>

Сорокіна Леся Вікторівна
д.е.н., проф., професор кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-9981-4615>

ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НЕРУХОМОСТІ ЗА КРИТЕРІЄМ НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Актуальність досліджуваної проблематики впливає зумовлена необхідністю усунення конфлікту між соціальними потребами суспільства у якнайшвидшому відновленні зруйнованого житлового фонду і комерційними інтересами інвесторів, які вкладають кошти у будівництво. Уникнення суперечностей сторін забезпечується шляхом будівництва багатофункціональних будівель, частина приміщень яких належатиме до комерційної нерухомості, а інша — до житлової. Щоб максимально забезпечити потреби громадян у житлових приміщеннях, проекти будівництва мають передбачати якнайменші площі для торговельної нерухомості за умов забезпечення бажаної доходності забудовника. Оптимізація розподілу складових нерухомості за призначенням, таким чином, має забезпечити найбільш ефективне використання земельної ділянки, на якій споруджується чи відбудовується об'єкт нерухомості.

У відповідності із [1], принцип найбільш ефективного використання передбачає такий спосіб використання майна, який буде юридично дозволеним, технічно здійсненним та економічно доцільним. Останнє передбачає такий спосіб користування активом, який міг би створювати максимально можливий капіталізований грошовий потік, тобто максимум ринкової вартості.

З метою вивчення кон'юнктури ринку комерційної нерухомості нами було проаналізовано інформацію Єдиної бази звітів з оцінки нерухомості [2] за останні 6 місяців (квітень—жовтень 2024), де наводяться не лише вартісні показники оцінюваних об'єктів, але і їх основні ціноутворюючі

характеристики. Всього було досліджено 1286 об'єктів, класифікованих у Базі даних [2] за призначенням на 5 груп:

1. Об'єкт готельного призначення (готель, кемпінг), яких виявилось лише 2% загального обсягу вибірки.

2. Заклад харчування (кафе, бар, ресторан), задоволених запитів на оцінку яких у вибірці виявилось на рівні 8%.

3. Кіоск, павільйон, намет, інші об'єкти, які належать до малих архітектурних форм, що склали майже чверть від поточного обсягу попиту на купівлю-продаж нерухомості торговельного призначення, або 23%.

4. Магазин (гастроном, універмаг, міні-маркет), аптека, перукарня, хімчистка, пральня, лікарняно-оздоровчий заклад, фізкультурно-оздоровчий заклад, тобто власне торговельна нерухомість, адже таких об'єктів виявилось 66%.

5. Торгово-розважальний комплекс, супермаркет, гіпермаркет, частка замовлень на оцінку яких за останні півроку склала лише 1%.

Об'єкти характеризувались широким розмаїттям ціноутворюючих характеристик і, звичайно, цін, причому ціна виявила максимальну статистичну значимість серед сукупності критеріїв класифікації торговельної нерухомості. Результати розподілу власне торговельної нерухомості за кластерними групами відображають структуру попиту на торговельні об'єкти. За ціною м² усю вибірку сукупність так і її окремі підгрупи, в розрізі видів використання доцільно розподілити на 3 групи (табл.1.): найдешевша, середньої цінової категорії, престижна.

Виходячи із принципу розумної обережності, тобто уникаючи завищення спроможності торговельної нерухомості генерувати грошові потоки, побудову і розв'язок оптимізаційної задачі було здійснено для найдешевшої цінової категорії. Цільова функція задачі оптимізації проекту будівництва багатофункціональних житлових комплексів із вбудованими приміщеннями торговельного призначення передбачала обґрунтування її оптимальної структури.

Розв'язок задачі мав забезпечити такий розподіл загальної площі приміщень комерційного призначення за основними вилами, щоб сукупна вартість торговельної нерухомості була максимальною. Шуканими змінними задачі є частки приміщень різного призначення x_i , причому індекс i ($i=1,2,4$) відповідає порядковому номеру виду нерухомості у вищеподаному списку і табл.1. Оскільки кіоски й торговельно-розважальні центри не можуть бути частинами багатофункціональних будівель із житловими приміщеннями,

задача оптимізації містила лише 3 змінних з 5.

Таблиця 1

Результати кластерного аналізу ринкової вартості торговельної нерухомості

Тип нерухомості	Кластерна група за рівнем ціни квадратного метру								
	найдешевша			середньої цінової категорії			престижна		
	Середньо-кластерне значення, грн./м ²	Стандартне відхилення по кластеру, грн./м ²	Кількість об'єктів у групі	Середньо-кластерне значення, грн./м ²	Стандартне відхилення по кластеру, грн./м ²	Кількість об'єктів у групі	Середньо-кластерне значення, грн./м ²	Стандартне відхилення по кластеру, грн./м ²	Кількість об'єктів у групі
1.Об'єкт готельного призначення (готель, кемпінг)	10136.06	4981.54	11	22533.86	3332.74	6	31175.05	4070.90	7
2. Заклад харчування (кафе, бар, ресторан)	6938.33	3499.50	57	20469.37	6429.95	34	56783.30	17593.10	9
3. Кіоск, павільйон, намет, інші об'єкти, які належать до малих архітектурних форм	12706.47	5031.32	52	29765.35	3712.04	16	57948.64	1028.72	5
4.Магазин (гастроном, універмаг, міні-маркет), аптека, перукарня, хімчистка, пральня, лікарняно-оздоровчий заклад, фізкультурно-оздоровчий заклад	8734.17	4031.13	572	23744.80	6282.82	226	66760.03	13884.68	47
5.Торгово-розважальний комплекс, супермаркет, гіпермаркет	3494.50	1723.79	8	10702.43	2285.09	4	19222.56	2410.00	3
В цілому по вибірці	8552.78	4199.05	811	24082.28	6365.19	358	66781.67	14968.52	74

Коефіцієнти цільової функції, відповідно до фокус-вибірки — середні ціни нерухомості для найдешевшого кластеру. Обмеження оптимізаційної задачі було сформовано на основі поточної структури попиту на комерційні приміщення, до якої було застосовано процедуру фазифікації. Сутність такого коректування полягала в наступному:

1. Обчислювались стандартні відхилення часток по вибірці.
2. Обґрунтовувалось «розтягнення» чітких значень, точкою переходу було обґрунтовано 25% сигми (з етапу 1).

3. У якості правої частини обмеження приймалось «праве» розтягнення, тобто дещо більше значення частки типу приміщень, ніж частка його у вибірці.

Нами побудовано наступну оптимізаційну задачу:

$$F=10136 \cdot x_1 + 6938 \cdot x_2 + 8734 \cdot x_4 \rightarrow \max \quad \text{— цільова функція:}$$

максимум ринкової вартості нерухомості

Обмеження:

$$\left\{ \begin{array}{l} x_1 + x_2 + x_4 \leq 0,72672 \text{ — частка вбудованих площ, відведених під торговельні приміщення} \\ \text{не повинна бути більшою за межу ринкового попиту, тобто зберігати його структуру;} \\ x_4 = 6,1 \cdot x_2 \text{ — поточна ринкова кон'юнктура характеризується тим, що} \\ \text{площа магазинів у 6,1 рази більша за площу закладів харчування, ця пропорція зберігається у різних} \\ \text{регіонах і у різних локаціях нерухомості по відношенню до центру населеного пункту;} \\ x_2 = 4 \cdot x_1 \text{ — поточна пропорція розподілу площ торговельної нерухомості, призначеної під заклади} \\ \text{харчування та тимчасового розміщення. Підстави як і у другому обмеженні;} \\ x_1, x_2, x_4 \geq 0 \text{ — умова невід'ємності частки вбудованих площ, незалежно від виду нерухомості} \end{array} \right.$$

Її розв'язок наступний: максимум вартості багатофункціональних комплексів забезпечується, якщо під магазини буде відведено не менше 60,5% комерційних приміщень, 10% буде зайнято ресторанами чи закладами харчування і не менше 3% площ доцільно $x_1 + x_2 + x_4 \leq 0,72672$ відвести під заклади тимчасового розміщення (міні готелі і подібні). Решта квадратних метрів торговельного призначення можна використовувати будь-яким іншим способом, навіть переплановуючи їх під адміністративні.

Висновки. Оптимізаційні задачі, побудовані за результатами аналізу структури попиту і пропозиції ринку нерухомості мають бути враховані на передінвестиційній стадії та в процесі обґрунтування проектних рішень. Поряд із використанням фактичних ринкових даних варто вдаватись до засобів «нечіткої арифметики», зокрема нечітких чисел 1 та 2 типу, параметри функцій належності яких необхідно обґрунтовувати за даними статистичного аналізу ринкових показників.

Список використаних джерел:

1. Загальні засади оцінки майна і майнових прав: національний стандарт № 1: затв. постановою Кабміну України від 10.09.2003 №1440 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1440-2003-n.
2. Фонд державного майна України . Діяльність. Інформація з єдиної бази даних звітів про оцінку [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-estimate-basereport-dani-z-edinoi-bazi.html>– Назва з екрана

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна
д.е.н., професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-2063-5738>

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ

Розробка стратегічних рішень є важливим етапом управління організацією, який визначає її довгостроковий розвиток та базується на результатах стратегічного аналізу, який включає оцінку зовнішнього середовища, аналіз внутрішніх ресурсів і визначення ключових можливостей та загроз. Стратегічний аналіз допомагає ідентифікувати сильні й слабкі сторони організації, враховуючи ринкові тенденції, конкурентне середовище та інноваційні перспективи. На основі аналізу формуються стратегічні цілі, які мають бути чіткими, досяжними й відповідати місії організації. В подальшому розробляються варіанти стратегічних рішень, серед яких обираються найефективніші з урахуванням ресурсів і потенційних ризиків. Важливо також передбачити адаптивність стратегії до змін зовнішнього середовища, аби забезпечити її гнучкість. Успішна розробка стратегічних рішень вимагає не лише глибокого аналізу, а й залучення всіх зацікавлених сторін, прозорості процесу та ретельного планування. Контроль за виконанням стратегії дозволяє вчасно коригувати її напрям, підтримуючи ефективність і конкурентоспроможність організації. Таким чином, стратегічний аналіз є фундаментом для розробки ефективних рішень, які забезпечують стабільний розвиток і успіх у мінливих умовах ринку.

Для формулювання ключових стратегій діяльності застосуємо інший метод підхід стратегічного аналізу SWOT-аналіз. На основі цього аналізу ми зможемо створити чотири групи стратегій, що допоможуть максимально ефективно досягти поставлених цілей [1, с.39-40]:

1. Стратегії використання сильних сторін для реалізації можливостей SO, що дозволить вирішити питання як підприємство може задіяти свої ключові переваги для повного розкриття наявного потенціалу та використання зовнішніх можливостей.

2. Стратегії подолання слабких сторін для реалізації можливостей WO визначатимуть як подолання внутрішніх недоліків може допомогти підприємству скористатися сприятливими умовами зовнішнього середовища.

3. Стратегії використання сильних сторін для мінімізації загроз ST можуть сказати як наявні сильні сторони можуть бути ефективно застосовані для нейтралізації або зменшення впливу зовнішніх ризиків.

4. Стратегії подолання слабких сторін для мінімізації загроз WT дають відповідь на питання як підприємство може усунути або компенсувати свої слабкі сторони, щоб протидіяти негативному впливу загроз.

SWOT-аналіз дає змогу створити цілісний та збалансований набір стратегій, спрямованих на забезпечення сталого розвитку та досягнення стратегічних цілей підприємства (табл.1). Враховуючи зростання попиту на житлову нерухомість у передмісті та попит на енергоефективне будівництво, будівельне підприємство може скористатися новими можливостями для розширення своєї діяльності. Однак, конкуренція, економічна нестабільність та зміни в законодавстві залишаються основними загрозами. Стратегії, орієнтовані на використання сильних сторін та подолання слабкостей, можуть допомогти у досягненні успіху в умовах сучасного ринку.

Реалізація запропонованих стратегій, що спрямовані на посилення конкурентних переваг і зменшення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, дозволить організації зміцнити свої позиції на ринку та поступово розширювати масштаби своєї діяльності.

Важливою складовою діяльності планово-економічного відділу для планування фінансово-інвестиційної стратегії будівельного підприємства аналіз структури комплексу будівельних робіт, дослідження номенклатури та асортименту за показниками ширини та глибини (рис. 1).

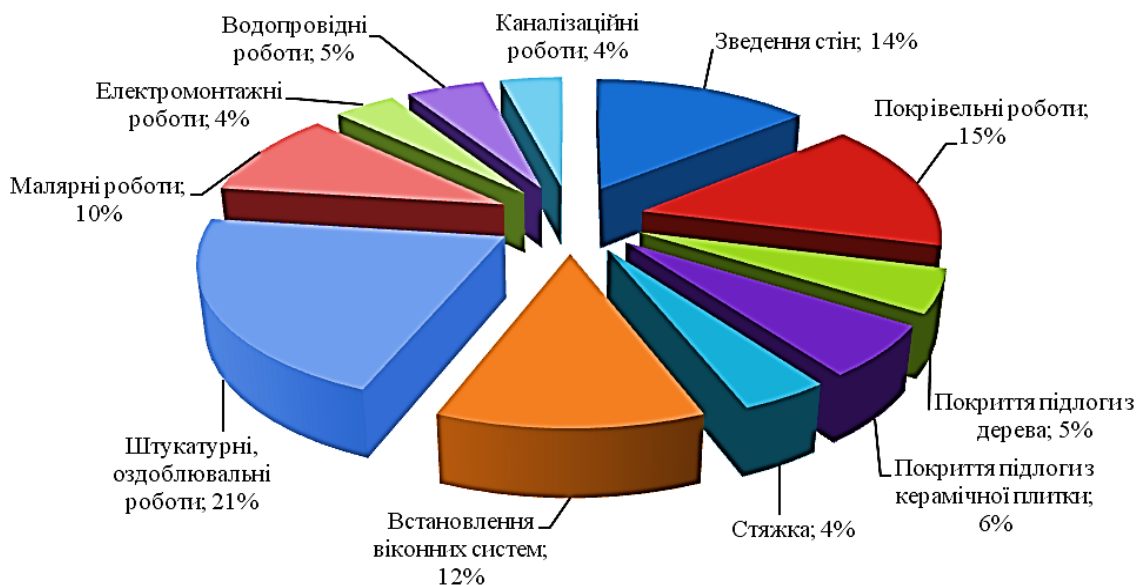

Рис.1. Аналіз структури будівельних робіт

Таблиця 1

Застосування SWOT-аналізу для оцінки внутрішнього та зовнішнього середовища будівельного підприємства

	Можливості (Opportunities) Зростання попиту на житлову нерухомість у передмісті Києва Можливість розширення діяльності на інші регіони Залучення іноземних інвестицій Збільшення попиту на енергоефективне та екологічне будівництво. Можливості участі у державних тендерах на будівництво	Погрози (Threats) Конкуренція з боку великих забудовників Києва та області Політична нестабільність і вплив військових дій Зміни в законодавстві та регуляторних вимогах у сфері будівництва та нерухомості Економічна нестабільність в країні Інфляція, зростання цін на будівельні матеріали
Сильні сторони <i>(Strengths)</i>	Стратегії SO	Стратегії ST
<p>Локалізація в Києві, що сприяє доступу до ринку столиці та області</p> <p>Досвід будівництва у Києві та Київській області, знання місцевих умов.</p> <p>Досвід роботи понад 9 років у будівництві.</p> <p>Широкий спектр будівельних послуг (від житлового будівництва до спеціалізованих робіт).</p> <p>Наявність кваліфікованого персоналу та технічної бази.</p> <p>Впровадження сучасних технологій будівництва</p> <p>Успішна участь у державних закупівлях</p>	<p>Використовувати широкий спектр послуг (від зведення будівель до монтажних робіт) для залучення замовників у зростаючому сегменті приміського житлового будівництва</p> <p>Використовувати сучасні технології для зведення енергоефективних житлових комплексів, що відповідають попиту на екологічне житло</p> <p>Включити енергоефективність як конкурентну перевагу та ключову складову проєктів</p> <p>Пропонувати свої послуги як субпідрядника для державних і приватних соціальних та ДПП проєктів</p> <p>Акцентувати увагу на будівництві сучасних житлових комплексів у приміських зонах</p> <p>Використовувати експертність у регіоні для отримання нових замовлень і виграшу тендерів.</p> <p>Рекламувати довгу історію успішних проєктів для залучення нових клієнтів і партнерів</p> <p>Просувати комплексний підхід до будівництва, що охоплює різні етапи та види робіт.</p>	<p>Залучати партнерів із великим досвідом роботи в тендерах для спільного освоєння нових сегментів ринку.</p> <p>Інвестувати в цифрові технології управління проєктами для підвищення ефективності та зниження витрат.</p> <p>Розширити спектр послуг, наприклад, запропонувати реконструкцію чи ремонт існуючих будівель для зниження ризиків залежності від одного виду робіт</p> <p>Використовувати досвід і технічну базу для проєктів із відновлення житла, зруйнованих унаслідок війни</p> <p>Використовувати сучасні технології для зведення житлових комплексів із укриттями, енергонезалежними системами (сонячні батареї, теплові насоси), що зараз мають великий попит.</p> <p>Брати участь у відновлювальних проєктах, проєктах ЕОселя, які фінансуються державою</p> <p>Вихід на нові регіони України з високим попитом на житлову та комерційну нерухомість</p>

Продовження табл.1

	<p>Інвестувати у навчання персоналу та модернізацію обладнання. Пропонувати клієнтам енергоефективні та інноваційні рішення</p> <p>Оптимізувати процедуру подачі документів для участі в тендерах і розвивати партнерство з держустановами.</p>	<p>Підвищення якості обслуговування клієнтів для збереження лояльності в умовах високої конкуренції.</p>
<p>Слабкі сторони (Weaknesses)</p> <p>Відносно невеликий розмір статутного капіталу (100 000 грн) порівняно з великими забудовниками.</p> <p>Вузька географія діяльності (лише Київ та область)</p> <p>Обмежена пізнаваність бренду на загальноукраїнському рівні</p> <p>Залежність від державних регуляторів і складності дозвільної системи</p>	<p>Стратегії WO</p> <p>Використати досвід роботи в Київській області для поступового виходу на сусідні регіони, такі як Житомирська чи Черкаська області</p> <p>Розробити стратегію залучення додаткових інвестицій або співпраці з фінансовими установами</p> <p>Інвестувати у маркетингові кампанії для підвищення пізнаваності бренду, особливо на рівні потенційних клієнтів та партнерів, участь у галузевих виставках</p> <p>Співпрацювати з великими девелоперами та державними організаціями для реалізації спільних проєктів у сфері відбудови</p> <p>Залучати додаткові кошти через грантові програми міжнародних організацій, що підтримують Україну, для реалізації проєктів відбудови</p> <p>Розробка нових фінансових моделей для залучення додаткових коштів</p>	<p>Стратегії WT</p> <p>Вивчати конкурентів і створювати унікальні пропозиції для клієнтів</p> <p>Постійно оновлювати юридичну базу та працювати з професійними юридичними консультантами</p> <p>Розвивати партнерство з постачальниками для отримання вигідніших умов закупівлі</p> <p>Розвивати напрями, не пов'язані з будівництвом нових об'єктів, наприклад, реконструкцію, утеплення чи модернізацію зруйнованого житла, яке можна врятувати.</p> <p>Оптимізувати витрати та переглянути фінансові резерви для забезпечення стабільності навіть у разі значних коливань на будівельному ринку.</p> <p>Під час проєктів на постраждалих територіях тісно співпрацювати з місцевими громадами, щоб врахувати їхні потреби та підвищити довіру до компанії</p>

Номенклатура підприємства охоплює усі основні групи робіт. Глибина асортименту будівельних послуг включає всього 26 видів, при цьому найбільше різновидів у групі «зведення конструкцій будівель та споруд» – до 12. Найменше різновидів містить група «захист конструкцій і устаткування», що налічує лише три позиції.

Аналізуючи ширину та глибину асортименту, можна ефективніше управляти номенклатурою послуг, здійснювати контроль за їх виконанням і

прогнозувати потреби для майбутнього розвитку підприємства [2, с.198]. Для полегшення подальших досліджень структура наданих послуг була згрупована за основними критеріями, що відображено на рис. 1. Такий підхід сприяє не лише зручності аналізу, але й полегшує прийняття рішень щодо розширення асортименту та адаптації до змін на ринку будівельних послуг.

Згідно з рис. 1, асортимент будівельних робіт охоплює основні етапи будівництва та ремонту, що дозволяє підприємству надавати комплексні рішення для відновлення житлових і промислових об'єктів. Ключовими послугами є зведення стін (14%), покрівельні роботи (15%), штукатурка та оздоблення (21%), які забезпечують теплоізоляцію, естетичний вигляд і внутрішню обробку приміщень. Послуги з ліквідації наслідків воєнних дій, такі як встановлення віконних систем (12%), демонструють здатність компанії адаптуватися до умов ринку й задовольняти попит на критично важливі роботи. Значна частка штукатурних та оздоблювальних робіт (21%) свідчить про попит як на нове будівництво, так і на ремонт пошкоджених об'єктів.

Для детального аналізу асортименту та розробки ефективної стратегії розвитку підприємства рекомендується провести додаткові дослідження, зокрема метод VCG. Недостатньо лише визначити структуру будівельних послуг — важливо оцінити динаміку темпів зростання ринку та обсягів реалізації. Це дозволить виявити найбільш перспективні сегменти ринку. Нарощування окремих видів робіт потребує також оцінки виробничих потужностей підприємства та аналізу його інвестиційно-фінансових можливостей для розвитку пріоритетних напрямів. Водночас варто зазначити, що у воєнний період отримання кредитів на пільгових умовах для фінансування відновлювальних робіт, а також залучення інвестицій для реалізації масштабних проєктів є надзвичайно складним завданням

Список використаних джерел:

- 1. Баєва О.В., Новальська Н.І., Згалат Лозинська Л.О. Основи менеджменту: практикум: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 524 с.*
- 2. Пуцентайло П. Р., Гуменюк О. О. Стратегічний аналіз як важливий елемент управління підприємством Інноваційна економіка. 2016. № 3-4. С.196-205.*

ВИВЧЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ БІОРОЗКЛАДНОЇ ПЛАСТМАСИ ЯК МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ПАКУВАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ І ТАРИ

Екологічно свідомі компанії, діяльність яких тісно пов'язана з підприємництвом і торгівлею, вважають використання пакувальних матеріалів і тари з біорозкладних і біорозкладних компостованих матеріалів одним із найбільш актуальних екологічних варіантів, доступних в наш час. Адже забруднення звичайним, «розкладним», пластиком набуло катастрофічних розмірів. Його знаходять на морському дні, в досить глибоких шарах ґрунту, його містять тканини багатьох живих організмів .

Пластмаси, зазвичай, складаються зі штучних синтетичних полімерів. Їх структура не зустрічається в природі, тому пластик не піддається біологічному розкладанню. Але в останні роки були розроблені нові матеріали, які мають властивості і зручність, що притаманні так званим «розкладним» пластичним матеріалам, але є біорозкладними. Біологічне розкладання – це особлива властивість певних полімерів, які можуть стати їжею для низки мікроорганізмів (бактерій, грибів, водоростей), тому що вони є джерелом органічних сполук – простих моносахаридів, амінокислот тощо.

Розкладання переважно розпочинається з етапу фрагментації, тобто полімер, який піддається впливу мікроорганізмів або інших факторів (УФ-опромінювання, підвищеної чи зниженої температури, вологості) розкладається хімічно та механічно (на фрагменти чи мікрошматочки). Наступний етап – мінералізація полімерів мікроорганізми; при цьому частково деградовані полімери (фрагменти) метаболізуються до кінцевих продуктів [1].

Отже, біорозкладаний пластик – це пластик, який повністю розкладається на вуглекислий газ, метан, воду, біомасу та неорганічні сполуки в аеробних або анаеробних умовах і дії живих організмів. Час його розкладання – 3-6 міс [2].

Компостовані пластики є підгрупою біологічно розкладних пластмас і біологічно розкладається в умовах компостування та протягом відносно короткого періоду – циклу компостування. Компостований матеріал завжди

біологічно розкладний, а біорозкладний – не обов'язково означає компостований (оскільки біодеградація може тривати довше, ніж потрібно для компостування). Компостована упаковка не може розкладатися у звичайному ґрунті або бути просто відвезеною на смітник. Пластмаси, що піддаються промислому компостуванню, потребують високоякісних установок. Біорозкладні упаковки, що піддаються компосту, розкладаються набагато швидше, ніж просто біорозкладні, – майже за 90 днів.

Здатність полімеру до біодеградації залежить виключно від його хімічної структури. Тобто, біорозкладні полімери можуть бути виготовлені з відновлюваних (біомаса) або невідновлюваних (нафта) ресурсів.

Найпоширеніші способи виробництва біорозкладних пластмас [1]:

- з природного полімеру, який пройшов механічну або хімічну обробку (наприклад, пластмаси на основі деструктурованого крохмалю);

- з хімічно синтезованого полімеру (з мономеру), отриманого біотехнологічним перетворенням відновлюваного ресурсу (наприклад, використання молочної кислоти, отриманої в результаті бродіння цукру для виробництва полімолочної кислоти – PLA). У цьому випадку виробляється полімер хімічно заснований на відновлюваному ресурсі;

- біотехнологічним способом на основі відновлюваних ресурсів (наприклад, ферментація цукру, де природні мікроорганізми синтезують термопластичні аліфатичні полієфіри, такі як полігідроксибутират – PHB);

- хімічним синтезом полімеру на основі компонентів, отриманих нафтохімічним шляхом (з невідновлюваних ресурсів).

У наш час комерційний біорозкладний пластик, з якого виготовляють пакувальні матеріали і тару можна класифікувати на такі групи [1]:

- на основі крохмалю;

- на основі полілактиду (PLA);

- на основі полігідроксиалканоатів (PHB, PHBV тощо);

- аліфатично-ароматичні полієфірні пластмаси;

- на основі целюлози (целофан тощо);

- на основі лігніну

Крім полімерів, пластмаса містить інші матеріали або добавки – стабілізуючі добавки, мастила, пігменти тощо наповнювачі тощо. Для біорозкладної пластмаси дуже важливо, щоб усі додаткові компоненти також були біологічно розкладними.

Стандарти компостованого пластику навіть вимагають тестування всіх

добавок та інших речовин, які використовуються у виробництві кінцевого продукту (наприклад, чорнил, якими наносять маркування на тару), щоб вони не мали негативного впливу на компост.

Коли біорозкладаний пластик розкладається, то біологічно отримані природні компоненти ніяк не впливають на навколишнє середовище шкідливий спосіб. Біологічно розкладний пластик повинен правильно утилізуватися і не повинен потрапляти в природне середовище. Але якщо він все ж таки потрапить в довкілля, то завдасть меншої шкоди, ніж пластик, який не розкладається. Тому використання його для виготовлення тари і пакувальних матеріалів є досить перспективним напрямком.

Список використаних джерел:

1. *Andrej Kržan. Biodegradable polymers and plastics. URL: https://icmpp.ro/sustainableplastics/files/Biodegradable_plastics_and_polymers.pdf* /
2. *Degradable and biodegradable – what’s the difference? / SMSS. URL: <https://www.savemoneycutcarbon.com/learn-save/degradable-and-biodegradable-whats-the-difference/>*

Іванова Тетяна Миколаївна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-8883-7881>

ДІДЖИТАЛ-ІНСТРУМЕНТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасний будівельний сектор характеризується високим рівнем конкуренції та вимогами до ефективного управління ресурсами. У цих умовах автоматизація облікових процесів постає як необхідний інструмент для оптимізації діяльності будівельних компаній. Перехід до цифрових технологій дозволяє не лише знизити витрати на ручну обробку даних, але й суттєво підвищити точність обліку, забезпечити оперативний доступ до фінансової інформації та сприяти прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень.

Застосування інформаційних технологій в обліку не лише полегшує виконання рутинних операцій, але й сприяє значному зниженню операційних витрат підприємства. Більш того, автоматизація відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості бізнес-процесів. Діджиталізація обліку надає керівництву компанії можливість отримувати актуальну інформацію в режимі реального часу, та є необхідною умовою для оперативного прийняття управлінських рішень. Завдяки цьому мінімізується ризик виникнення помилок та зловживань, оскільки всі дані фіксуються в єдиній інформаційній системі.

Одним з ключових інструментів цифрової трансформації є системи управління проектами, які забезпечують комплексний підхід до планування, контролю та координації всіх етапів будівництва. Завдяки використанню таких систем як Procore, Buildertrend чи PlanGrid, будівельні компанії можуть ефективно відстежувати процес виконання робіт на всіх етапах будівництва, контролювати витрати та терміни, а також мінімізувати ризики, пов'язані із затримками.

Системи інформаційного моделювання будівель (BIM) виступають одним важливим інструментом для підвищення ефективності будівельного процесу та дозволяють створювати деталізовані віртуальні моделі будівель, що містять інформацію про всі елементи конструкції. Наприклад, Autodesk Revit або BIM 360 забезпечують точніше планування, зменшують кількість помилок та сприяють більш ефективній координації між різними підрозділами.

Завдяки хмарним сервісам, таким як Google Drive, Microsoft Azure та

Amazon Web Services (AWS), всі учасники будівельного проекту забезпечені доступом до актуальної інформації в режимі реального часу та можуть працювати з однією спільною базою даних, що значно спрощує обмін інформацією та підвищує прозорість процесів.

Використання цифрових інструментів облікових процесів на будівельних підприємствах в сучасних умовах мають наступні переваги: підвищення ефективності через зниження часу для внесення, обробки, аналізу та узагальнення інформації про діяльність підприємства, якості шляхом усунення помилок через людський фактор, значно підвищують прозорість та контрольованість процесів в режимі реального часу, що сприяє довірі з боку інвесторів та партнерів, скорочення витрат на управління проектом тощо.

ERP-системи виступають одним з найефективніших інструментів для автоматизації облікових процесів у будівництві, які об'єднують фінансовий облік, управління матеріальними запасами, планування, розподіл ресурсів та інші функції та дозволяють зібрати всю інформацію про діяльність підприємства в одному місці, що значно спрощує її аналіз.

Системи управління проектами, наприклад, Microsoft Project, Asana, BIM 360, допомагають будівельним підприємствам управляти робочими процесами, контролювати етапи виконання проектів, ефективно використовувати ресурси, та дозволяють автоматизувати частину планування та організації праці, розподіл обов'язків, а також стежити за дотриманням строків.

Цифрова трансформація суттєво вплинула на всі сфери бізнесу, зокрема і на будівельну галузь. До основних переваг використання спеціалізованого програмного забезпечення, які підвищують ефективність облікових процесів на підприємствах слід віднести: автоматизацію кількості ручних операцій, які дозволяють працівникам зосередитися на аналітичній роботі та прийнятті управлінських рішень; зростання точності даних завдяки автоматичному контролю та своєчасному виявленню невідповідностей та помилок; збільшення прозорості фінансових операцій шляхом покращення контролю над фінансовими потоками та можливості спільного доступу до даних різними учасниками; створення єдиного інформаційного простору шляхом можливості інтеграції з іншими програмними продуктами тощо.

Обираючи програмне забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку на будівельному підприємстві, важливо розглядати не лише відомих лідерів ринку, а й інші перспективні рішення. При виборі програми для діджиталізації бухгалтерського обліку в будівництві необхідно враховувати розмір та можливості будівельного підприємства, фінансові можливості,

сумісність з іншими програмними продуктами, які використовуються на підприємстві та інші фактори.

Не дивлячись на те, що автоматизація облікових процесів на підприємствах будівельної галузі має багато переваг, вона також супроводжується певними викликами, основними з яких є вартість впровадження, витрати на навчання персоналу, надійний захист конфіденційної інформації, що зберігається у програмному забезпеченні тощо.

Автоматизація облікових процесів є необхідним кроком для будівельних підприємств, що прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність та ефективність. Із розвитком технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та блокчейн, будівельні компанії отримують можливість оптимізації своїх бізнес-процесів. Впровадження діджитал-інструментів у будівельні процеси та облік дозволяє підприємствам максимально ефективно використовувати свої ресурси та створювати фундамент для стабільного розвитку в умовах зростаючої конкуренції.

Онофрійчук Ігор Ігорович
аспірант кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-2363-4896>

Росинський Андрій Валерійович
доктор філософії, доцент кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-4119-7463>

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК ЦІНОУТВОРЮЮЧА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ВТОРИННОМУ РИНКУ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НЕРУХОМОСТІ

Як відомо, енергоефективність – це комплексна характеристика результативності проектних, технологічних та організаційних рішень, що реалізуються на всіх етапах управління нерухомістю, проявом якої є енергоспоживання будівельними об'єктами [1]. Енергоефективність будівлі значною мірою впливає на експлуатаційні витрати користувача нерухомості, тому приймаючи рішення щодо придбання нерухомого об'єкта, раціональний споживач враховуватиме таку обставину під час обґрунтування максимально прийнятної ціни купівлі. Звичайно, він не матиме жодного бажання переплачувати кошти за об'єкт, який не забезпечуватиме йому очікуваних економічних вигід. Зокрема, майбутні чималі суми оплати за теплопостачання, з огляду на принцип корисності, мають дещо компенсуватись за рахунок цінової знижки. Тобто об'єкт, який за своїми якісними характеристиками поступається типовому ринковому аналогу, відповідно має коштувати дешевше, ніж доведеться сплатити за подібне майно без якісних недоліків. Той же принцип корисності для формування вартості майна, як рухомого, так і нерухомого, можна сформулювати й по-іншому: об'єкт із споживчими характеристиками, кращими проти середньоринкових, заслуговує і на вищу ціну. Зазначене стосується і технічних показників, пов'язаних із вищим рівнем задоволення вимог споживача, і економічних, які виявляються у вигляді економії на поточних експлуатаційних витратах. Принцип корисності разом із принципами очікування і найбільш ефективного використання набуває особливої значимості у формуванні вартості комерційної нерухомості, оскільки експлуатаційні витрати істотно впливають і на рентабельність бізнесу, і на строки окупності його вкладень у необоротні активи, якими є нерухомі об'єкти.

Вищенаведене дає підстави для проведення дослідження існування і сили впливу основних параметрів енергоефективності нерухомих об'єктів, представлених на ринку, на їх ринкову вартість. Джерелом інформації для дослідження стали відомості з Єдиної бази звітів про оцінку за період з 01.04.2024 р. по 31.10.2024 р., відкритий доступ до яких забезпечує онлайн-ресурс Фонду Державного майна України [2]. Об'єктом дослідження було обрано комерційну нерухомість, яка згідно вимог до ведення електронної бази даних [2], представлена 6-ма категоріями: торговельно-розважальні центри; магазин – загальна назва, що об'єднала різноманітні за призначенням об'єкти: гастроном, універмаг, міні-маркет, аптека, перукарня, хімчистка, пральня, лікарняно-оздоровчий заклад, фізкультурно-оздоровчий заклад; малі архітектурні форми, якими охоплено такі об'єкти, як кіоск, павільйон, намет та інші подібні будівлі, що нерозривно пов'язані з землею попри невеликий розмір; заклад харчування (кафе, бар, ресторан); об'єкт готельного призначення (готель, кемпінг); інші, що не деталізовано. Через відносно невелику кількість «представників» останньої категорії у дослідженні її було об'єднано із категорією «малі архітектурні форми».

Предметом дослідження визначено ринкову вартість торговельної нерухомості, за показник якої прийнято вартість об'єктів, надану оцінювачами у висновках до їх звітів з оцінки. Оскільки за останнє півріччя було встановлено майже 1300 випадків оцінки закладів торгівлі, харчування, тимчасового перебування, нами було зроблено висновок про достатньо великий обсяг попиту на подібні об'єкти, що відповідає визначенню «ринкова вартість» згідно Національних чи Міжнародних стандартів оцінки [3, 4].

Наукову гіпотезу дослідження сформульовано наступним чином: «вартість об'єктів торговельної нерухомості безпосередньо детермінується показниками її енергетичної ефективності, встановленими ще на стадії проєктних рішень, а саме: матеріал стін, наявність та особливості систем опалення і газопостачання. Вказані характеристики здійснюють вплив на вартість майна, зіставний за своєю силою із впливом таких головних детермінант вартості, як розмір об'єкта чи його місце розташування». З метою верифікації цієї гіпотези нами було побудовано економетричні моделі у вигляді багатofакторних лінійних регресій (табл. 1). Підставами для прийняття чи спростування сформульованого твердження варто вважати показники статистичної значимості регресійних залежностей, такі, як рівень достовірності апроксимації R^2 та критерій Фішера (F-критерій). Індикатором доцільності використання кожної окремої ціноутворюючої характеристики, тобто факторного показника регресійного

рівняння, звичайно, обрано значення t-критерію Стьюдента.

Таблиця 1

Регресійні моделі впливу ціноутворюючих характеристик на вартість торговельної нерухомості (у грн)

Показник	Значення
Всі об'єкти торговельної нерухомості	
Рівняння	Вартість об'єкта= $5'094'654.2+16490.6 \cdot x_1 - 59153.8 \cdot x_2 + 43520.2 \cdot x_3 + 399345.5 \cdot x_4 - 37765.4 \cdot x_5$
Обсяг групи	1243 об'єкти
Статистичні характеристики	$R^2=0,56630476$; $F(5, 1237)=323,05$ $p<0,0000$ Std.Error of estimate: $3273 \cdot 10^3$
Найбільш значимі фактори	Площа об'єкта ($t=39,703>t^*(0,05;1237)=1,962$); Наявність автономного опалення ($t=1,974>t^*(0,05;1237)=1,962$)
Торговельно-розважальні центри	
Рівняння	Вартість об'єкта= $18074578.2+13718.9 \cdot x_1 - 212335.3 \cdot x_2 + 764475.8 \cdot x_3 + 509964.3 \cdot x_4 - 738703.4 \cdot x_5$
Обсяг групи	15 об'єктів
Статистичні характеристики	$R^2=0,80805165$; $F(5, 9)=7,5775$ $p<0,00477$ Std.Error of estimate: $2558 \cdot 10^3$
Найбільш значимі фактори	Площа об'єкта ($t=5,487>t^*(0,05;9)=2,262$); Матеріал стін ($t=2,712>t^*(0,05;9)=2,262$)
Магазин (гастроном, універмаг, міні-маркет, аптека, перукарня, хімчистка, пральня, лікарняно-оздоровчий заклад, фізкультурно-оздоровчий заклад)	
Рівняння	Вартість об'єкта= $17081492.1+13900.7 \cdot x_1 - 171840.3 \cdot x_2 + 67314.8 \cdot x_3 + 351427.6 \cdot x_4 - 250599.9 \cdot x_5$
Обсяг групи	845 об'єктів
Статистичні характеристики	$R^2=0,60317895$; $F(5, 839)=255,06$ $p<0,0000$ Std.Error of estimate: $2426 \cdot 10^3$
Найбільш значимі фактори	Площа об'єкта ($t=34,146>t^*(0,05;839)=1,963$); Матеріал стін ($t=2,049>t^*(0,05;839)=1,963$); Наявність автономного опалення ($t=2,032>t^*(0,05;839)=1,963$)
Малі архітектурні форми	
Рівняння	Вартість об'єкта= $18354098.9+19497.1 \cdot x_1 - 213449.4 \cdot x_2 - 79568 \cdot x_3 + 600115.5 \cdot x_4 + 2249440.9 \cdot x_5$
Обсяг групи	259 об'єктів
Статистичні характеристики	$R^2=0,57730958$; $F(5, 253)=69,109$ $p<0,0000$ Std.Error of estimate: $4461 \cdot 10^3$
Найбільш значимі фактори	Площа об'єкта ($t=18,064>t^*(0,05;253)=1,970$); Наявність газопостачання ($t=2,323>t^*(0,05;253)=1,970$)
Заклад харчування (кафе, бар, ресторан)	
Рівняння	Вартість об'єкта = $-41427169.5+21988.7 \cdot x_1 + 385927.1 \cdot x_2 + 8784.3 \cdot x_3 + 625605.3 \cdot x_4 - 142361.3 \cdot x_5$
Обсяг групи	100 об'єктів
Статистичні характеристики	$R^2=0,500$; $F(5, 94)=18,760$ $p<0,00000$ Std.Error of estimate: $4052 \cdot 10^3$
Найбільш значимі фактори	Площа об'єкта ($t=9,019>t^*(0,05;94)=1,986$); Наявність автономного опалення ($t=2,169>t^*(0,05;94)=1,986$)
Об'єкт готельного призначення (готель, кемпінг)	
Рівняння	Вартість об'єкта= $98971349.1+33999.3 \cdot x_1 - 889878.2 \cdot x_2 + 814280.3 \cdot x_3 - 3519553.7 \cdot x_4 - 4378603.6 \cdot x_5$
Обсяг групи	24 об'єкти
Статистичні характеристики	$R^2=0,88856009$; $F(5, 18)=28,704$ $p<0,00000$ Std.Error of estimate: $3964 \cdot 10^3$
Найбільш значимі фактори	Площа об'єкта ($t=10,952>t^*(0,05;18)=2,101$); Матеріал стін ($t=3,420>t^*(0,05;18)=2,101$)

Джерело : складено авторами

У табл. 1 представлено результати побудови регресійних залежностей в розрізі окремих видів торговельної нерухомості, а також показники статистичної значимості отриманих моделей. Складність розрахунку параметрів моделей (табл. 1) пов'язана із необхідністю співставлення характеристик будівель із певним числовим значенням. У виконаному дослідженні номінальні змінні на позначення ціноутворюючих характеристик було «перекодовано» у числові значення з урахуванням їх стимуляторного впливу на вартість (табл. 2). Тобто вищим значенням змінних відповідали ті характеристики, які є найбільш привабливими для потенційного наймача чи покупця: вони мають відображати більший розмір, якнайближче до центру населеного пункту місце розташування, наявність автономного керування інженерними системами і застосування таких будівельних матеріалів, які даватимуть змогу зменшити енерговитрачання будівель у холодну пору року чи додаткові енерговитрати на їх охолодження у спекотну погоду.

Таблиця 2

Ідентифікація змінних у моделях вартості торговельної нерухомості

Значення змінної	Якісна характеристика	Значення змінної	Якісна характеристика
x₁ — загальна площа об'єкта, кв. метрів			
x₂ — розташування об'єкта оцінки		x₃ — матеріал стін	
x ₂ =1	за межами населеного пункту	x ₃ =1	дерев'яні (колода, брус, щитові, каркасно-обшивні)
x ₂ =2	приміська	x ₃ =2	металеві й інші, ніж дерево, блоки, камінь, цегла, глина, шлакобетон
x ₂ =3	периферійна	x ₃ =3	блоки керамзитобетонні, перлітобетонні, вапнякові, шлакобетонні, глинобитні
x ₂ =4	серединна	x ₃ =4	монолітні, монолітні, які обкладені цеглою
x ₂ =5	центральна	x ₃ =5	цегла, природний камінь
x₄ — наявність опалення		x₅ — наявність газопостачання	
x ₄ =1	без опалення	x ₅ =1	без газопостачання
x ₄ =2	централізоване опалення	x ₅ =2	газифіковані
x ₄ =3	автономне опалення		

Джерело : складено авторами

За результатами моделювання можна зробити наступні висновки:

1. Наукову гіпотезу про існування впливу на ринкову вартість таких енергозберігаючих характеристик, як матеріал стін, наявність і особливості систем опалення та газопостачання відкидати не варто, оскільки всі моделі виявились статистично значимими. Отже, вплив вказаних факторів на вартість нерухомості носить систематичний, а не випадковий характер.

2. Матеріал стін суттєво впливає на вартість торговельно-розважальних центрів і готельної нерухомості: цегла та інші енергозберігаючі матеріали можуть підвищити вартість всього об'єкта на 800 тис. грн проти аналогів за площею, місцем розташування, але збудованих із інших матеріалів – t-критерій вище табличного саме у цих об'єктів (табл. 1), коефіцієнти при x_3 відповідно 764'475.8 та 814'280.3 [грн].

3. Автономне опалення відіграє важливу роль для визначення вартості більшості магазинів (ціла група об'єктів) та закладів харчування, а також по всій досліджуваній сукупності. Його наявність може збільшити вартість об'єкта на 351'427.6, чи 625'605.3, чи 399'345.5 грн відповідно.

4. Для більшості об'єктів наявність газопостачання негативно впливає на вартість, про що свідчать від'ємні коефіцієнти при x_5 . Втім значимим цей чинник виявився тільки для малих архітектурних форм, що пояснюється насамперед масштабами діяльності власників та наймачів подібної нерухомості.

5. Для всіх, без винятку, торговельних об'єктів вирішальним показником вартості виявилась площа об'єкта.

Чималі значення вільних констант регресій (табл. 1) свідчать, що набір факторів формування вартості, охоплених даним дослідженням, не є вичерпним, що являє собою перспективи подальших досліджень обраного напрямку.

Список використаних джерел:

1. Фаренюк Г. Г., Фаренюк Є. Г. Реалізація параметричного методу у сучасних нормах з енергоефективності будівель. *Наука та будівництво*. 2023. Т. 35, № 1. С. 3–8. URL: <https://doi.org/10.33644/2313-6679-1-2023-1> (дата звернення: 17.10.2024).
2. Інформація з єдиної бази даних звітів про оцінку. Фонд державного майна України. URL: <https://www.spfu.gov.ua/ua/content/spf-estimate-basereport-dani-z-edinoi-bazi.html> (дата звернення: 01.11.2024).
3. Про затвердження Національного стандарту № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав" : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 року № 1440 : станом на 11 серпня 2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-n#Text> (дата звернення: 17.10.2024).
4. *International Valuation Standards (IVS): Effective 31 January 2022*. International Valuation Standards Council, 2021. URL: <http://www.afo.com.ua/doc/ivsc-effective-31-jan-2022.pdf> (дата звернення: 17.10.2024).

SOCIAL MECHANISMS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT PROMOTING

The current situation in Ukraine is characterized by the continuing rapid loss of scientific and technological potential due to limited funding and lack of public investment in industry and science. In 2023, the situation improved somewhat thanks to international support. The European Commission has launched a number of programs, including the Seeds of Bravery initiative, which provides grants for Ukrainian startups and companies in the amount of €20 million [1]. This program provides opportunities for the development of innovative products and support for entrepreneurs aimed at rebuilding the country after the war. In particular, funding under this program will help about 200 startups gain access to international markets and integrate into the European innovation network [2, p.32]. Despite this, Ukraine still faces an acute problem of lack of structured funding for science and industry at the state level. Domestic industry in need of innovation relies heavily on international assistance, while public investment remains minimal. Limited funding is leading to a decline in the number of scientists and a limited inflow of young personnel, which threatens to deepen the crisis in high-tech production, science, and higher education.

The lack of effective mechanisms for transforming scientific research into commercial products leads to the underutilization of the country's considerable intellectual potential, and the situation requires urgent action. Expanding international grants and cooperation can partially mitigate the problem, but for sustainable growth, Ukraine needs a domestic system of support for science and industry that integrates best practices in financing and supports enterprises at every stage of innovation.

Every year Ukraine loses more and more of its intellectual capital and becomes a "donor" for developed countries. Unfortunately, this is not a new phenomenon. Since independence, Ukrainian specialists, scientists and students have increasingly been travelling abroad in search of better conditions for study, professional development and life. The reasons for this phenomenon are many, and their combination paints a sad picture of the current state of Ukrainian science, industry and education. Ukraine's industrial sector, once the backbone of the economy, has been in decline for many years. Many companies, factories and research institutes that

operated during the Soviet era have either been destroyed or are not operating at full capacity. The Minister of Education of Ukraine has announced promising areas for educational transformation and the need to develop technical education, but at the same time the question arises: where will technical graduates work if there are almost no industrial facilities left? The lack of companies and production facilities is turning Ukraine into a country that exports people, not products.

The situation for young professionals and scientists in Ukraine is becoming increasingly difficult. Investment in research and innovation at the national level remains minimal. The desire for self-realization and a pragmatic approach to life encourage young people to go abroad, where they see prospects for development and decent remuneration. European countries, the United States, and Canada are actively attracting Ukrainian specialists by offering them attractive working conditions, modern scientific infrastructure, and significantly higher salaries.

Ukraine's education system is also in crisis, exacerbating the problem of brain drain. Technical specialties, despite calls for their development, remain at a level where the material and technical base does not meet modern standards. Many graduates see no prospects in their home country because, despite the knowledge they have acquired, their skills and qualifications are not applicable in Ukraine. This creates a sense of hopelessness and discouragement among young people. They feel that their talents and efforts have no real value in their home country.

Ukraine lacks an effective system to support innovation and the introduction of scientific research into production. Compared to developed countries with multichannel systems of financing and incubation of startups, Ukraine has either weak or non-existent mechanisms. Public investment in research and development remains minimal, which leads to a brain drain - talented scientists, instead of creating innovations at home, develop the economies of other countries.

To change this situation, Ukraine needs large-scale reforms in science, education, and industry. It is necessary to create mechanisms to support enterprises that can provide jobs for technical specialists and invest in the restoration and modernization of production facilities. It is also necessary to increase public funding for science and create a system of incentives for young scientists and professionals to realize their potential in Ukraine.

The situation with the loss of intellectual potential in Ukraine was exacerbated by the war that began in Ukraine in 2014, and became a crisis after the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022. This led to large-scale population migration - millions of Ukrainians forced to leave their homes in search of safety ended up abroad. And an important task of post-war reconstruction will be to bring these military

migrants back home to work together to rebuild the country. One of the key mechanisms that can contribute to this process is social innovation, which is directly related to health, education, the labour market and social security, and is aimed at improving society and solving social problems. It can include new ways of delivering public services, developing social infrastructure, improving economic opportunities and increasing social inclusion. In the context of the return of military migrants to Ukraine, social innovations are extremely important as they help to overcome the barriers that people face when they return home: lack of jobs, housing, medical and educational services, as well as emotional and psychological difficulties related to the trauma of war.

The main condition for implementing all these changes is to restore trust in state institutions. Without this, any innovations will be perceived as temporary measures rather than a real development strategy. Trust is built through transparency of government actions, fight against corruption, effective social policy and guarantee of rights for every citizen. An important aspect is also the involvement of citizens in decision-making and the creation of platforms where everyone can be heard and have the opportunity to express their ideas.

Guarantees of social and economic support are extremely important for the return of military migrants. Many Ukrainians who have gone abroad because of the hostilities will return only if they are provided with stability, decent wages, social protection, and access to health and social services. Innovative social policy can ensure the implementation of pension programs, affordable housing for IDPs, support for veterans, and social programs for children and youth, which will contribute to a sense of security and confidence in the future. Unfortunately, Ukrainian authorities has not yet realized that human capital is the basis for economic development and innovation. In a world where new ideas and technologies are becoming a key resource, human capital is the main driving force of an innovative economy. As a result, the country is losing talented professionals, scientists, and young people who are leaving the country to realize their potential in more favorable conditions.

Education should be the first link in the formation of human capital, but the changes taking place in the Ukrainian education system are far from ideal. Initiatives such as the New Ukrainian School (NUS) or the National Agency for Higher Education Quality Assurance (NAQA), despite their ambitious goals, are often reduced to demonstration activities. Instead, the quality of education remains low. Teachers and educational institutions are forced to care more about compliance with formal licensing conditions, ratings, and standards than about the actual development of students' skills and knowledge. A distorted understanding of the Bologna standards

often leads to the fact that Ukrainian educational institutions imitate European norms but do not embody their essence.

Many teenagers and students, despairing of the possibilities of Ukrainian education, flee abroad. The war and the difficulties of preparing for the external independent testing (EIT) have become additional factors that push young people to leave [3, p.56]. They want to get a quality education and find a stable future, which, unfortunately, now seems unattainable in Ukraine. Many of them no longer plan to return, as they see no prospects for developing their careers and fulfilling their personal ambitions [4]. Guarantees of social and economic support are extremely important for the return of military migrants. Many Ukrainians who have gone abroad because of the hostilities will return only if they are provided with stability, decent wages, social protection, and access to health and social services. Innovative social policy can ensure the implementation of pension programs, affordable housing for IDPs, support for veterans, and social programs for children and youth, which will contribute to a sense of security and confidence in the future.

The main condition for implementing all these changes is to restore trust in government institutions. Without this, any innovations will be perceived as temporary measures rather than a real development strategy. Trust is built through transparency of government actions, fight against corruption, effective social policy and guarantee of rights for every citizen. An important aspect is also the involvement of citizens in decision-making and the creation of platforms where everyone can be heard and have the opportunity to express their ideas. Social instruments of innovative development can be implemented through multi-level governance, which is defined as “a collective decision-making process where powers and influence are distributed among stakeholders operating at different levels of government and in different policy areas” [5], a system where responsibility for policy content and implementation is distributed among different levels of government and special local institutions (private associations, joint local authorities, NGOs, etc.) [6, p.45] .

Ukraine's labor market needs effective social innovations that could create new jobs and support workers at different stages of their careers. An important tool could be the introduction of programs that would support entrepreneurship, the development of startups, and provide financial assistance for launching new initiatives. Such projects would help both young people and experienced professionals realize their ideas without having to seek support abroad.

We should not forget that human capital is the very resource that ensures economic growth and innovation. Specialists from various fields can develop new products, implement technological solutions, modernize enterprises and create

startups that support the country's competitiveness in the global market. However, when qualified personnel feel a lack of support from the state, they look for alternatives abroad. This further intensifies the brain drain and turns Ukraine into a donor of intellectual potential to other countries.

Conclusions. Ukraine needs systemic changes to help preserve and develop its human capital. This involves a serious rethinking of the role of education, creation of attractive conditions for scientists and specialists, and development of effective innovation programs. Only through a comprehensive approach aimed at developing human capital can a high level of innovation activity be achieved and the country's economic growth be sustained.

Social innovations focused on healthcare, education, the labor market, and social guarantees can become a powerful tool for preserving and developing intellectual and innovative capital in Ukraine. They will help restore public trust in the state and provide the necessary conditions for the return of military migrants, strengthening ties with the country. However, to achieve this, a transparent and consistent policy is needed, which will become the basis for building a modern, socially oriented society.

References:

1. *European Innovation Council will provide EUR 20 million for the development of innovations in Ukraine: Ministry of Digital Transformation [Title from the screen]*
URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/eisma/items/787828/>
2. Заяць Т.А. Інноваційний розвиток України в умовах нестабільності. *The VIII International Science Conference «Impact of modernity on science and practice», April 6 – 7, 2021, Madrid, Spain.* p. 32-33
3. Zaiats T., Kraievska H. *Social capital development of territorial communities in Ukraine. Economy of Ukraine.* 2024. №63(12 (709). P.56–72.
<https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.12.056>
4. Молодь України - 2018. *Результати репрезентативного соціологічного дослідження / Міністерство молоді та спорту України. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. С. 34-35* URL: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2019/01/08/9/Doslidjennya_broshyra.pdf
5. *Spatial Foresight. Local and Regional Partners Contributing to Europe 2020. Multi-level governance in support of Europe 2020. Directorate-General for Regional and Urban Policy. European Commission. Brussels, 2015.*
6. Лібанова Е., Романюк С. *Концептуалізація полісуб'єктного управління в соціальних відносинах. Демографія і соціальна економіка.* 2023. № 3 (53). С. 33—53. <https://doi.org/10.15407/dse2023.03.033>

Головаш Богдан Едуардович
к.е.н., доц. доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-8049-057X>

ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) є основою економіки України, вони складають 99,98 відсотка усіх суб'єктів господарювання, забезпечують 74 відсотки усіх робочих місць та створюють 64 відсотка доданої вартості.

У лютому 2022 року РФ розпочала повномасштабне вторгнення в Україну, що призвело до війни, яка наразі триває і яка стала великим викликом для української та світової економік. Ресурси країни було спрямовано на державну оборону та пошук рішень для пом'якшення впливу війни на добробут громадян і бізнесу. Незважаючи на руйнівний вплив війни, ММСП продемонстрували виняткову стійкість. Незабаром після шоку від російського вторгнення бізнес почав адаптуватися до нової економічної ситуації.

З початку повномасштабного вторгнення 64 відсотка ММСП тимчасово призупинили або згорнули свою діяльність. Однак переважна більшість відновили свою діяльність. В жовтні 2023 року лише 9,6 відсотка компаній, які призупинили свою діяльність, мали ризик повністю припинити роботу.

Після драматичного обвалу у 2022 році кількість як юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців у 2023 році зросла на два відсотки. Згідно з останнім дослідженням, майже 91 відсоток підприємств відновили свою діяльність з початку війни. У 2023 році робота лише 9,6 відсотка підприємств все ще була призупинена або вони були на межі закриття порівняно з 33,8 відсотка та 46,8 відсотка, закритими у 2022 році та 2023 році відповідно. Це вказує на те, що країна повертається на шлях зростання [1].

Дані тенденції спостерігаються і у 2024 р. За перше півріччя 2024 року українці відкрили понад 148 тис. ФОПів, що на 10,8% більше, ніж за аналогічний період 2023 р.

Беззаперечним є той факт, що суб'єкти господарювання, здійснюючи підприємницьку діяльність в умовах воєнного стану, потребують підтримки зі сторони держави. Якщо на законодавчому рівні буде врегульоване питання щодо впровадження інструментів підтримки зазначених суб'єктів, відповідно,

це сприятиме поповненню державного бюджету, а також стабілізації платоспроможності населення.

Для цього потрібно застосовувати різноманітні інструменти державної підтримки: податкові пільги, юридичні та консультаційні послуги, освітні програми, програми кредитної підтримки (пільгові кредити, кредитні гарантії).

Програми та інструменти державної підтримки ММСМ в Україні:

Грантові і кредитні програми для початку власної справи
Грантові і кредитні програми для розвитку існуючого бізнесу
Інвестиційні програми та програми співфінансування
Грантові програми на консалтингову підтримку бізнесу
Програми для запуску стартапів. Стартап-акселератори
Програми з розвитку експорту
Програми для підвищення кваліфікації персоналу
Програми для перекваліфікації персоналу
Платформи для B2B та пошуку ринків збуту
Універсальні платформи для підтримки бізнесу
Навчальні програми. Програми менторської підтримки, бізнес коучінг
Програми допомоги, супроводу та розвитку виставкової діяльності дія українських підприємців
Програми стажування підприємців
Розвиваючі тренінги, вебінари, воркшопи для підприємців

Зупинимося на деяких програмах більш детально.

Агентство США з міжнародного розвитку USAID запустило програму «Конкурентоспроможна економіка України», націлену на стартапи, малі та середні підприємства. Загальний бюджет програми – 12,5 млн дол. Отримане фінансування можна витратити на закупівлю IT-рішень, розробку продукту, створення чи відновлення ланцюжків поставок, підготовку співробітників, онлайн-просування й інші завдання, які тією чи іншою мірою пов'язані із забезпеченням безперервності бізнесу [2].

Грант від держави на власну справу. Програма створена для тих, хто хоче почати чи розвивати свій вже наявний малий або мікробізнес. Розмір гранту від 50 до 250 тисяч гривень. Кошти можна витратити на придбання обладнання, закупівлю сировини, сплату оренди.

Гранти для аграріїв та переробних підприємств від урядової програми "еРобота" для розвитку садівництва, виноградарства та ягідництва, тепличного господарства та переробки - до 7 млн грн. Грант надається на будівництво

модульної плівкової теплиці й може становити до 70% вартості будівництва.

Кредитна програма “Доступні кредити 5-7-9%” для ММСП. У її межах, держава відшкодовує учасникам програми частину ринкової ставки кредиту, а підприємці платять лише 5, 7 або 9% річних.

Програма для молоді підприємців віком до 25 років - грант до 150 тис. гривень на відкриття власного бізнесу у межах програми «Власна Справа».

Грант на переробне підприємство. Для кого: Майбутні підприємці, діючі ФОП або юридичні особи: - сума гранту до 8 млн. грн.

Фінансування малого бізнесу від ОТП Банку у межах спільної програми з USAID. Для мікро та малого бізнесу з річним доходом до 50 млн євро.

Програма «Доступ до фінансування та підтримка стійкості ММСП в Україні» від уряду Німеччини за підтримки ОщадБанку. Програма кредитування інвестиційних проєктів з грантовою та консалтинговою підтримкою операційної діяльності бізнесу.

Грантова підтримка консалтингових проєктів від EBRD. Грантова підтримка спрямована на надання консалтингової допомоги ММСП, які потребують професійних знань і досвіду для зростання й забезпечення конкурентоспроможності.

Підтримка українських компаній в інтеграції до Єдиного Ринку ЄС. Проєкт Ukraine-Ready4EU пропонує фінансову підтримку в поєднанні з додатковими консультаціями для 1500 українських МСП, які планують конкретні заходи, щоб стати більш активними на Єдиному ринку ЄС та успішно співпрацювати з бізнес-партнерами з ЄС.

Програми підтримки українських експортерів під егідою державного «Офісу з розвитку підприємництва та експорту». Тут можна отримати безкоштовні консультації, аналіз бізнес середовища та ринків інших країн, замовити супровід експортної діяльності, отримати допомогу в налагодженні співпраці та партнерства між українським та закордонним бізнесом, приєднатися до навчальних програм.

Платформи для розвитку співпраці:

Універсальні платформи для підтримки бізнесу. Дія бізнес. Тут структурована в єдиний каталог посилання на безкоштовні можливості для навчання, міжнародні гранти і програми підтримки від держави, корисні шаблони і посилання на інші корисні ресурси [3].

EU4Business - ініціатива Європейського Союзу, яка допомагає малим та середнім підприємствам у п'яти країнах Східного партнерства - Азербайджані, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні - ефективніше реалізовувати свій потенціал і

стимулювати економічне зростання.

"Зроблено в Україні" Платформа де об'єднанні ресурси для підтримки бізнесу, у тому числі мікро- і малого бізнесу - Фінансова і консультаційна допомога від держави для відкриття і розвитку власної справи.

Висновки. Мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) є ключовою складовою економіки України. Незважаючи на значні виклики, спричинені війною, ММСП продемонстрували високу адаптивність та стійкість, відновлюючи свою діяльність навіть за складних умов воєного стану. Одним із ключових аспектів підтримки бізнесу є впровадження державних і міжнародних програм, які спрямовані на фінансування, розвиток компетенцій і стимулювання підприємницької діяльності. Ці програми надають підприємцям можливість отримати доступ до ресурсів, необхідних для розвитку бізнесу. Водночас, для подолання викликів необхідна подальша оптимізація законодавства і вдосконалення механізмів державної підтримки. Залучення міжнародної допомоги, розвиток компетенцій і навичок підприємців, та ефективне використання грантових і кредитних ресурсів сприятимуть відновленню економічного потенціалу країни.

Список використаних джерел:

1. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Центр економічного відновлення (CER), Проект програми розвитку ООН (UNDP). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>.
2. USAID [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://chemonics.submittable.com/submit?previousLoginDate=2022-08-29T08%3A31%3A13.4830000Z>.
3. Дія бізнес. Електронний портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://business.dii.gov.ua>.

Секція 1. «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

УДК 332.721.07:332.721

Величко Артем Вадимович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-2928-2393>

ДЕВЕЛОПЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ НЕРУХОМОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ

Девелоперська діяльність у сфері нерухомості є важливим елементом розвитку економік країн, що визначає не тільки соціальне та економічне становище, а й культурні та урбаністичні трансформації. Європа, з її різноманітними економічними, політичними та культурними умовами, стала зразком для багатьох країн у розробці стратегії будівництва та розвитку нерухомості. Європейські тренди в девелоперській діяльності відзначаються наявністю інноваційних підходів, гнучких моделей управління проектами та особливою увагою до сталого розвитку, екологічності та комфорту міського середовища. Для України, яка прагне до європейської інтеграції, вивчення європейських досягнень у сфері нерухомості є критично важливим. Розуміння європейських трендів дозволить українським девелоперам підвищити свою конкурентоспроможність та залучити інвестиції.

Одним із головних трендів європейської девелоперської діяльності є впровадження принципів сталого розвитку в будівництво [1, с.99]. У країнах Європи активно впроваджуються «зелені» технології, що включають використання енергоефективних матеріалів, сонячних панелей, геотермальних систем обігріву та охолодження, а також систем збору дощової води. Зокрема, в Німеччині та скандинавських країнах будівництво «екологічно чистих» об'єктів стало нормою, що підтримується як законодавчо, так і економічно. Це дозволяє знижувати енергоспоживання та зменшувати негативний вплив на навколишнє середовище.

Програми сертифікації, такі як BREEAM (англійська сертифікація для сталих будівель) або LEED (американська сертифікація), стали стандартом для більшості девелоперів. Вони допомагають забезпечити не лише економію ресурсів, а й підвищення комфорту для мешканців, що особливо важливо в

умовах урбанізації.

Другим важливим трендом є використання новітніх технологій у будівництві. IT-рішення, автоматизація процесів, 3D-друк, робототехніка та інші інновації дозволяють значно знижувати витрати на будівництво та підвищувати якість об'єктів. Сучасні девелопери активно використовують Building Information Modeling (BIM) для проектування та управління будівельними процесами, що дозволяє створювати точні моделі об'єктів і знижувати ризики при будівництві. Завдяки цьому процеси проектування та виконання робіт стають більш ефективними та прозорими.

Використання роботизованих технологій дозволяє зменшити трудозатрати, прискорити будівництво, а також покращити безпеку на будівельних майданчиках. Зокрема, це важливо в умовах швидко зростаючого попиту на житло в містах Європи.

Ще одним значним трендом європейської девелоперської діяльності є зміна підходів до організації міського середовища. У відповідь на зростаючу урбанізацію та потребу у створенні більш комфортних і функціональних міст, девелопери активно впроваджують принципи «розумних міст» (smart cities). Це включає інтеграцію технологій, які забезпечують ефективне управління інфраструктурою, транспортом, енергоспоживанням і безпекою [2].

Створення сучасних житлових комплексів і комерційних об'єктів, які сприяють формуванню мультифункціональних кварталів, стає дедалі більш популярним. Такі проекти не лише вирішують питання житла, а й інтегрують у себе робочі місця, розважальні та культурні зони, магазини, ресторани комплекси. Це дозволяє зробити місто більш комфортним для життя, зменшити потребу в особистому транспорті та знизити рівень забруднення.

Також Європейські країни активно розвивають ринок оренди житла, зокрема оренду на короткий термін. Платформи, такі як Airbnb, змінили правила гри на ринку нерухомості, особливо в туристичних центрах. Девелопери реагують на цей тренд, створюючи спеціалізовані об'єкти для короткострокової оренди, що дозволяє задовольнити попит на доступне житло в умовах високої мобільності населення та розвитку туристичної індустрії.

Особливу увагу привертають нові моделі співжиття, наприклад, ко-лівінг (co-living), які набувають популярності серед молоді та тих, хто шукає більш гнучкі форми житла. У таких комплексах мешканці мають приватні кімнати, але використовують спільні кухні, вітальні та інші простори, що дозволяє знижувати витрати на оренду та покращує соціальні зв'язки серед мешканців.

Війна в Україні внесла суттєві корективи у світові тренди на ринку

нерухомості, посилюючи деякі тенденції, які вже спостерігалися раніше, зокрема в Європі. Війна підсилила глобальну тенденцію до міграції з міст у більш безпечні та спокійні регіони. Багато людей, які були змушені покинути свої домівки, шукають нових місць для життя, віддаючи перевагу заміській нерухомості або житлу в менших містах. Також зросла потреба в більш просторих житлових приміщеннях за межами великих міст, адже багато людей потребують достатнього простору для роботи, навчання та відпочинку вдома, деякі перейшли на віддалену роботу і прагнуть жити в більш спокійних і зелених районах.

Гібридний формат роботи, який став популярним під час пандемії, ще більше закріпився внаслідок війни. Багато компаній переглядають свої потреби в офісних приміщеннях, відмовляються від традиційних офісів, віддаючи перевагу більш гнучким форматам, таким як коворкінги та глекси.

Війна ще раз показала важливість сталого розвитку та турботи про довкілля. Попит на екологічно чисте житло, оснащене автономними сучасними системами енергопостачання, енергозбереження, продовжує зростати.

Одним із найважливіших аспектів стала безпека, зокрема, наявність надійних укриттів. З'явилися нові стандарти щодо обладнання укриттів з системами вентиляції, освітлення, зв'язку, наявністю чистої води, каналізації, тощо. Якщо раніше укриття були бажаною, але не обов'язковою опцією, то тепер їх наявність стає одним з ключових критеріїв при виборі житла або робочого простору. Будівлі повинні бути спроектовані та побудовані таким чином, щоб витримувати різні види загроз, включаючи обстріли та авіаудари.

Водночас російсько-українська війна суттєво змінила пріоритети інвестування в нерухомість як безпечний актив. В Україні, в умовах нестабільності фінансової системи багато людей розглядали нерухомість як надійний актив для збереження заощаджень. Наразі ситуація кардинально змінилась, адже війна принесла значну невизначеність на ринок нерухомості. На початку 2022 р. більшість будівельний ринок знаходився в очікуванні. Дослідження динаміки ринку нерухомості в Україні за 2022 рік виявило значне скорочення обсягів введення в експлуатацію як житлової, так і комерційної нерухомості. Зокрема, фізичні показники введених в експлуатацію площ житлової нерухомості зменшилися на 45%, а нежитлової – на 56,7% порівняно з попереднім роком [1, с.101]. Війна призвела до економічної кризи, що знизило доходи населення і зменшило попит на нерухомість. Регіони, близькі до зони бойових дій, зазнали значних руйнувань, що знецінило нерухомість в цих районах.

До повномасштабної війни ринок нерухомості Києва демонстрував високий рівень цін, перевищуючи показники Варшави. Однак, воєнні дії спровокували значне зниження цін на первинному ринку столиці України (близько 20% у валютному еквіваленті). Водночас, Одеса зберегла стабільність цін, тоді як у Дніпрі та Харкові спостерігалось найбільше падіння (30-50%). Паралельно, зафіксовано зростання цін на нерухомість у західних регіонах країни (Закарпаття +20-29%, Львів +10%), що пояснюється значним потоком внутрішньо переміщених осіб. Незважаючи на війну, Київ продовжує приваблювати інвесторів в нерухомість [3].

Наразі нестабільна безпекова ситуація в країні унеможлиблює точні прогнози щодо подальшої динаміки цін на нерухомість, відповідно інвестори шукають більш ліквідні та безпечні активи, такі як валюта, золото або цінні папери.

Водночас інвестиції в комерційну нерухомість, готелі на заході України лишаються одними з найбільш стабільних та привабливих інвестиційних об'єктів. Вони дозволяють не лише отримувати постійний дохід від оренди, але й вигідно реалізувати потенціал за рахунок приросту вартості активів у майбутньому.

Висновки. Девелоперська діяльність у сфері нерухомості в Європі відзначається яскравими трендами, які включають сталий розвиток, інноваційні технології, урбаністичні трансформації та адаптацію до змінних умов, таких як пандемія або зміни в роботі підприємств. Впровадження «зелених» технологій, розвиток «розумних міст» і зростання попиту на нові форми житла демонструють, як девелопери реагують на сучасні виклики. Ці тренди не лише змінюють вигляд міст, але й формують нові підходи до життя та роботи, підвищуючи якість життя в урбанізованому середовищі.

Список використаних джерел:

- 1. Ганечко І. Девелопмент нерухомості: європейські тренди. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2023. №130. С.97–112. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(130\)07](https://doi.org/10.31617/3.2023(130)07)*
- 2. Bouheni F. B., Ankenbrand T., Bellalah M., Kostadinov F. Cyclical behaviour of the Swiss real estate market. International Journal of Entrepreneurship and Small Business. 2020. №39 (1/2).71. <https://doi.org/10.1504/IJESB.2020.104235>*
- 3. Кредісов В. Стратегії девелоперів на ринку нерухомості України в умовах війни [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.zagorodna.com/uk>*

Гаман Галина Володимирівна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-0224-4204>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО КАПІТАЛУ

Актуальність проблеми формування державної політики у сфері міграції вітчизняного капіталу обумовлена необхідністю перегляду підходу до стратегії подальшого розвитку вітчизняного капіталу, особливістю якого є той факт, що 20% і вище мігрували за межі країни в зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію нашої держави та необхідністю їх повернення в умовах відбудови країни після завершення військових дій.

В цілому міграційні процеси в Україні довоєнного періоду відбувались набагато швидше, ніж законодавча ініціатива та прийняття рішень в даній сфері, така закономірність залишилась і за військового стану. Серед законодавчо-нормативних актів, які регулюють міграційні процеси: Конституція України, Закон України «Про імміграцію» (№2491-III від 2001 р.), Постанова КМУ Положення про Державну міграційну службу України (№360 від 2014 р.), Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» (№ 761-VIII від 2015 р.), Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення законодавства у сфері міграції» (№ 3196-IX від 2023 р.). Вважаємо за доцільне розробку та прийняття Закону України «Про міграцію», де чітко прописати базис для формування міграційної політики в нашій державі, щоб захистити всі міграційні процеси, які відбуваються за межами нашої країни, що та сприятиме вирішенню або зменшенню негативних наслідків масштабів трудової, ресурсної, бізнес міграції, або міграції вітчизняного капіталу.

У липні 2017 р. Уряд України ухвалив Стратегію державної міграційної політики на період до 2025 р. [1]. Це сталося через місяць після того, як українці отримали можливість подорожувати територією ЄС без віз, що великою мірою було результатом визнання значних успіхів, досягнутих державою в розбудові системи управління міграціями. Новий документ замінив Концепцію державної міграційної політики України 2011 р., яку серйозно критикували фахівці і яка не відповідала ситуації у світі та в Україні, що останніми роками кардинально

змінилася. Вироблення сучасних підходів до регулювання міграційних процесів було необхідне внаслідок гібридної російської агресії проти України, викликаних нею масових внутрішніх переміщень у країні, набуття чинності Угодою про асоціацію з Європейським Союзом та переорієнтації вектора міграції українців у західному напрямі, значного посилення міграційного тиску на Європу тощо [2].

Значне сприяння розробленню Стратегії надали Міжнародна організація з міграції, Європейський Союз, консультуючи щодо адаптації найкращих міжнародних практик до українського контексту. При розробленні документу вивчалися та були взяті до уваги новітні стратегії міграційної політики низки країн ЄС та «Східного партнерства» (Болгарії, Грузії, Фінляндії, Угорщини, Молдови, Польщі, Словаччини).

На даний момент Стратегія в більшості не відображає сучасні реалії міграції. Взагалі вона має враховувати подальші кроки держаної політики щодо повернення вітчизняного капіталу додому після завершення військових дій. Невід'ємною складовою міграційної політики є міжнародне співробітництво. Хоча реалії України, як країни, яка живе у війні, походження та інтереси країн призначення українських мігрантів суттєво відрізняються, обидві сторони зацікавлені в організованій, законній і безпечній міграції, що відкриває реальні можливості для співпраці.

Нині від політиків провідних західних країн досить чітко пролунали запевнення щодо фінансової та матеріальної підтримки України у відновленні економіки після закінчення воєнної агресії.

Наразі обсяги інвестицій та форми надання допомоги невідомі. Так, за даними Світового банку, для відновлення після війни української економіки потрібна масштабна програма на кшталт «Плану Маршалла». Загалом це може обійтись у близько 500–600 млрд євро. Зрозуміло, що відновлення української економіки потребуватиме величезної кількості трудових ресурсів. Також є очевидним, що для успішного відродження економічного потенціалу України у стислі строки необхідно буде залучення іноземної робочої сили. За підрахунками, потреба в мігрантах з інших країн становить близько 1–1,2 млн людей на рік [3].

З метою усунення визначених проблемних аспектів, мінімізації ризиків та загроз, а також підвищення ефективності міграційної політики потрібно внести суттєві зміни у стратегію подальшої міграції вітчизняного капіталу і реалізувати наступні інструменти:

- створення системи моніторингу міграційної політики вітчизняного капіталу;
- покращення організаційної системи регулювання міграційних процесів;
- запровадження моніторингу та інформаційно-аналітичного забезпечення управління процесами міграції;
- активізація діяльності щодо підготовки і реалізації спільних освітніх, науково-дослідних та бізнес-проектів;
- покращення інституційної інфраструктури міграційних процесів;
- сприяння створенню єдиної бази по руху капіталу на Європейському ринку.

У відповідь на ризики втрат населення в результаті міграції Україні доцільно шукати домовленостей з іншими державами про запровадження програм циркулярних, тимчасових переміщень, що відповідає й їх інтересам, оскільки звільняє від витрат на інтеграцію мігрантів, зменшує невдоволення щодо прибуття іноземців.

На сьогодні загрози та ризики, що пов'язані з масовим припливом трудових іммігрантів із країн, які розвиваються, розглядаються як суто гіпотетичні, оскільки немає відносно чіткого уявлення щодо строків закінчення бойових дій, механізмів економічного відновлення та обсягів інвестицій в українську економіку. Проте немає сумнівів, що після закінчення війни та завдяки міжнародній допомозі в Україні з'явиться попит на робочу силу, який можна буде задовольнити шляхом залучення трудових іммігрантів із країн, що розвиваються. Чинна міграційна нормативно-правова база не розрахована на прибуття в Україну великої кількості трудових іммігрантів з метою участі у відновленні економіки у повоєнний період. Очевидно, що з цією метою необхідно схвалювати окремий закон, у якому були би визначені шляхи адаптації та інтеграції трудових іммігрантів [3].

Всупереч існуючим ризикам, спричинених війною, наш народ, бізнес середовище, більшість ринків пристосувались до непростих умов військового стану, а подальша ефективна політика держави та боротьба ЗСУ, сприятимуть активнішому відновленню ділової активності, поверненню людей додому, відбудові економіки в цілому. Повернення більше 6 мільйонів українських мігрантів потребуватиме роботи держави на багатьох напрямках: від безпеки до соціальної складової, а це потребуватиме великих зусиль та ресурсів, зокрема людських за умови безпеки, відновлення житла, створення нових робочих місць з гідною оплатою праці та відновлення соціальної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text>
2. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія / О.А. Малиновська. К. : НІСД, 2018. 472 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Migration_Politic_Print-fin-3178a.pdf
3. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 33 с.

*Бялошицький Михайло Олександрович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 073 «Менеджмент»,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
<https://orcid.org/0009-0003-4849-0926>*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІННОВАЦІЙ В КОСМЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ ЕРИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними глобальними тенденціями, що характеризуються інтенсивним розвитком технологій, цифровізацією економіки та зростаючою конкуренцією на світовому ринку. Умови постійних змін вимагають від косметичних підприємств інноваційних рішень у розробці якісних продуктів та впровадження сучасних технологій. Необхідно зауважити і на тому, що сучасний споживач стає все більш вибагливішим, вимагаючи інноваційних, персоналізованих якісних продуктів та прозорих виробничих процесів.

Проблема дослідження полягає в тому, що не всі косметичні підприємства повною мірою використовують потенціал інтелектуального капіталу. Часто спостерігаються такі бар'єри, як: недостатнє фінансування навчання та розвитку співробітників, що обмежує їхні можливості для інновацій; відсутність системних механізмів обміну знаннями між співробітниками, що гальмує процес генерації нових ідей; труднощі з інтеграцією нових технологій внаслідок відсутності гнучких механізмів адаптації до змін; а також слабка співпраця з науковими установами, що ускладнює впровадження наукових розробок у виробничі процеси.

Мета дослідження – проаналізувати вплив інтелектуального капіталу на стимулювання інноваційних процесів косметичної галузі в умовах цифровізації.

Інтелектуальний капітал виступає рушійною силою інновацій у косметичній галузі ери цифрових технологій. Він охоплює знання, досвід і креативність, які необхідні для розробки нових продуктів. Як показує досвід, в умовах високої конкуренції, підприємства, що інвестують в інтелектуальний капітал, здатні швидше адаптуватися до змін на ринку. Інтелектуальний капітал дозволяє таким підприємствам не лише створювати унікальні косметичні товари, але й впроваджувати інноваційні технології у виробничі процеси, що

сприяє підвищенню якості продукції. Окрім того, завдяки ефективному використанню інтелектуального капіталу, компанії можуть оперативно реагувати на зміни споживчих уподобань та ринкових трендів, що допомагає не лише утримувати конкурентні переваги, але й створювати нові можливості для зростання. Успішне використання інтелектуального капіталу сприяє розвитку співпраці з іншими індустріями та науковими установами, що посилює інноваційний потенціал косметичних підприємств.

Формування інтелектуально-інноваційного капіталу в косметичній галузі має свої особливості, зокрема з акцентом на креативності і міждисциплінарності. Створення унікальних косметичних продуктів вимагає залучення не лише хіміків та косметологів, але й фахівців з маркетингу, дизайну та інформаційних технологій. Цифрова трансформація суттєво посилює роль інтелектуального капіталу в косметичній галузі. Наприклад, великі дані дозволяють аналізувати потреби споживачів і розробляти персоналізовані продукти, а штучний інтелект значно спрощує процес розробки нових продуктів, дозволяючи оптимізувати рецептури і виробничі процеси. Варто зазначити, що соціальні мережі сьогодні є популярними платформами для спілкування з клієнтами, збору зворотного зв'язку та ко-креації продуктів, залучаючи споживачів до участі в їх створенні. Важливу роль у розвитку інновацій у косметиці відіграють також стартапи, які, незважаючи на обмежені ресурси, компенсують це високим рівнем інноваційності та гнучкості. Інтелектуальна власність - патенти, ноу-хау, бренди - є їхнім основним активом [2; 3].

Незважаючи на великі перспективи, розвиток інтелектуального капіталу в косметичній галузі пов'язаний з цілою низкою складних завдань, зокрема, таких як захист інтелектуальної власності, залучення інвестицій, пошук дефіцитних кваліфікованих кадрів та ін. Для успішного розвитку інтелектуального капіталу в косметичній галузі необхідно інвестувати в дослідження та розробки, розвивати персонал, захищати інтелектуальну власність, співпрацювати з іншими компаніями та стартапами, а також використовувати можливості цифрових технологій для оптимізації бізнес-процесів та взаємодії з клієнтами, що наразі в Україні дуже складно зробити.

Співпраця з науковими установами є одним із найважливіших факторів успішного розвитку інтелектуально-інноваційного капіталу в косметичній галузі.

Таблиця 1

Використання інтелектуально-інноваційного капіталу косметичних
рїтейлерів в умовах цифровізації

Інструмент и та методи	Використання	Переваги	Роль інтелектуально-інноваційного капіталу
Електронна комерція	Використання онлайн-платформ для продажу продукції (наприклад, Shopify)	Розширення ринку, зменшення витрат на фізичні магазини. Підвищення доступності продуктів для споживачів	Створення нових бізнес-моделей, адаптованих до цифрового середовища
Цифровий маркетинг	Використання соціальних мереж та інших цифрових каналів для просування (Instagram, Facebook та ін.)	Ефективна комунікація, підвищення обізнаності про бренд. Залучення нових клієнтів та формування позитивного іміджу.	Розробка інноваційних маркетингових стратегій на основі даних.
Аналіз даних	Використання аналітики великих даних для розуміння поведінки споживачів	Персоналізація пропозицій, покращення маркетингових кампаній. Оптимізація асортименту та підвищення рівня задоволеності клієнтів.	Використання інтелектуальних систем для аналізу даних (Google Analytics для відстеження поведінки споживачів).
Інновації у продуктах	Застосування нових технологій для розробки косметичних засобів	Швидкість виведення на ринок нових продуктів. Задоволення нових споживчих потреб.	Інвестиції в R&D (Research and Development) для розробки інноваційних продуктів.
Клієнтський сервіс	Впровадження автоматизованих систем для покращення обслуговування клієнтів	Оперативність, підвищення рівня задоволеності. Зміцнення лояльності клієнтів та повторні покупки.	Впровадження нових технологій обслуговування на основі аналізу даних, чат-ботів на сайтах для консультацій, тощо.
Співпраця з інфлюенсерами	Залучення впливових осіб для реклами продукції (наприклад, відомих блогерів в Instagram)	Довіра до бренду, збільшення охоплення аудиторії. Ефективне просування новинок та формування позитивного іміджу.	Використання креативних підходів у співпраці з інфлюенсерами.
Адаптація до трендів	Швидка реакція на зміни в споживчих уподобаннях за допомогою аналітики	Здатність відповідати на зміни попиту. Підвищення конкурентоспроможності підприємства.	Постійний моніторинг ринку та впровадження інновацій. Запуск нових продуктів відповідно до останніх трендів у косметиці.

Об'єднання наукових знань і практичного досвіду підприємств дозволяє прискорити виведення на ринок нових продуктів, оскільки спільні дослідження

сприяють розробці інноваційних формул та технологій, що також підвищує якість продукції, оскільки наукові розробки забезпечують доказову базу для створення ефективних та безпечних косметичних засобів. Крім того, співпраця з науковцями відкриває нові можливості для створення унікальних продуктів, що відповідають сучасним трендам, і посилює конкурентні переваги компаній, які інвестують у наукові дослідження, демонструючи свою лідерську позицію на ринку [1, с. 24].

Ключові фактори успішного розвитку інтелектуального капіталу в косметичній галузі включають інвестиції в людський капітал, навчання, розвиток та залучення талановитих креативних фахівців, створення сприятливого середовища для інновацій, формування культури інновацій та підтримка ідей співробітників. Важливими є також захист інтелектуальної власності, реєстрація патентів, торгових марок та авторських прав, співпраця з науковими установами та іншими компаніями для створення екосистеми інновацій, а також використання цифрових технологій, впровадження штучного інтелекту, великих даних, блокчейну та інших інноваційних рішень.

Таким чином, інтелектуальний капітал є рушійною силою розвитку інновацій сучасної косметичної галузі. Його розвиток вимагає комплексного підходу, який включає, в першу чергу, інвестиції у наукові дослідження, розвиток людських ресурсів, захист інтелектуальної власності та співпрацю з партнерами. Тільки за таких умов косметичні компанії зможуть успішно конкурувати на глобальному ринку та задовольняти потреби сучасних споживачів.

Список використаних джерел:

1. *Баланчук І. С. Інновації у косметичній індустрії: стислий огляд. Наука, технології, інновації. 2020. № 1. С. 15-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/STI_2020_1_5.*
2. *Згалат-Лозинська Л. О. Винахідницько-інноваційний потенціал людини як базис інноваційної діяльності: походження та умови розкриття, формування і реалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2020. № 44. С.57-64 DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-44-7>*
3. *Лебединець В. О., Казакова І. С. Актуальні тенденції розвитку ринку косметичної продукції в Україні [Електронний ресурс]. Вісник Національного фармацевтичного університету. 2017. С. 125–128.*

Газукін Андрій Георгійович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування, спеціальність
051 «Економіка»,
Київський національний університет будівництва і архітектури

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасній ринковій економіці дедалі важливішими стають економічні зміни, що супроводжуються стрімким зростанням та активним використанням інтелектуального капіталу. Ефективна система управління знаннями та інтелектуальним капіталом забезпечує здатність швидко адаптуватися до змін на ринку, підтримувати високу конкурентоспроможність і забезпечувати сталий розвиток як на національному, так і на міжнародному рівні.

У будівельній галузі інтелектуальний капітал став ключовим рушієм для підвищення продуктивності, стимулювання інновацій та вдосконалення управління проектами. Традиційно цей сектор значною мірою покладався на фізичні активи та ручну працю, але в міру того, як проекти стають складнішими, а конкуренція посилюється, роль нематеріальних активів, таких як знання та відносини, стає все більш популярною [3, с. 63].

Проблематика управління інноваційної сфери широко розглядається в роботах багатьох зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких О. Б. Бутнік-Сіверський [2], О. В. Ареф'єва [1], Р. Тан [4] та інші. Проте, питання використання інтелектуального капіталу в будівельній сфері залишається недостатньо дослідженим.

Метою роботи є теоретичний аналіз управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств.

Інтелектуальний капітал відноситься до нематеріальних ресурсів, які сприяють створенню вартості організації. Вона включає в себе три основні компоненти: людський, структурний та реляційний капітал [2, с. 21].

Людський капітал відноситься до знань, навичок і досвіду співробітників. Для будівельних фірм людський капітал передбачає технічну експертизу інженерів, архітекторів, керівників проектів та робітників на місці. Співробітники зі спеціалізованими навичками в таких сферах, як сталі будівництво, управління ризиками та інноваційні будівельні технології, додають значну цінність будівельним проектам і можуть служити джерелом

конкурентної переваги.

Структурний капітал, охоплює внутрішні процеси, бази даних, організаційну культуру та патенти, які підтримують співробітників у виконанні їхніх завдань. Структурний капітал у будівництві може включати програмне забезпечення для управління проектами, системи контролю якості, протоколи безпеки та сховища знань, які оптимізують робочі процеси проекту.

Реляційний капітал у будівництві відноситься до відносин компанії з клієнтами, субпідрядниками, постачальниками, регулюючими органами та громадою. Будівельні проекти за своєю природою є спільними і значною мірою покладаються на потужну мережу партнерів для забезпечення своєчасного завершення проекту та економічної ефективності [4, с. 80].

Спільне управління цими трьома компонентами дозволяє будівельним підприємствам краще задовольняти вимоги ринку, стимулювати інновації та покращувати результати проектів.

Основним завданням управління інтелектуальним капіталом будівельного підприємства є ефективне формування та підтримка взаємовигідних відносин зі стейкхолдерами - суб'єктами ринку, які мають інтерес до діяльності підприємства, що може охоплювати його загальні результати або окремі напрямки роботи, але не завжди пов'язаний з отриманням прямого прибутку [1, с. 19]. Відповідно, ефективне управління інтелектуальним капіталом будується на фундаменті низки ключових принципів, серед яких стратегічна орієнтація, цілеспрямованість, динамічність, гнучкість, системність, безперервність та плановість.

До основних моделей, які варто враховувати для управління інтелектуальним капіталом, відносять наступні [3, с. 65]:

1. Інформаційна модель. Зосереджена на забезпеченні інформаційно-аналітичної підтримки, яка є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень стосовно інтелектуального капіталу. Забезпечує інформаційно-аналітичну підтримку для ухвалення обґрунтованих рішень щодо управління інтелектуальним капіталом. У будівництві важливо забезпечити ефективність ресурсів (людських, матеріальних, технічних) та дотримання строків. Відповідно на будівельних підприємствах індикаторна модель дозволяє відслідковувати КРІ (ключові показники ефективності), наприклад: продуктивність працівників, рівень використання техніки, собівартість і рентабельність проектів. Перевагами для будівництва є те, що така модель дає можливість поліпшити процеси планування, оптимізувати

використання ресурсів та процесів у рамках чинних норм, враховує показники надійності реалізації завдань в певний термін; допомагає систематизувати дані про ресурси, плани, витрати, сприяє прийняттю рішень на основі аналітики (наприклад, планування використання робочої сили або матеріалів). Також ця модель рієнтована на оптимізацію без потреби докорінних змін чи інновацій, які важко просуваються в галузі будівництва.

2. Вартісна модель. Управління інтелектуальним капіталом відбувається через оцінку вартості його складових, дозволяючи аналізувати та оптимізувати вартісні показники, що відображають цінність інтелектуальних активів. Перевагами для будівництва є те, що така модель дає можливість оцінювати ефективність використання людського, технічного та інфраструктурного капіталу у грошовому еквіваленті, що дозволяє порівнювати ефективність окремих інновацій.

3. Індикаторна модель. Орієнтована на моніторинг показників, які впливають на інтелектуальний капітал, забезпечуючи управління на основі індикаторів ефективності, зокрема продуктивності, інноваційності та ефективності використання знань. Перевагами таких моделей для будівництва є те, що вони дають змогу оцінювати продуктивність працівників і техніки, сприяють дотриманню строків і стандартів будівництва, є зручними та інформативними для впровадження без масштабних змін. Як приклад таких моделей можна навести - КРІ, комплексні оцінки надійності та ефективності проєктів, факторні моделі оптимізації робочих процесів.

4. Моніторингова модель. Управління відбувається через оцінку ринкової вартості активів, включаючи людські, інфраструктурні та інтелектуальні ресурси, що дозволяє відстежувати динаміку вартості інтелектуальних активів підприємства. Така модель дозволяє оцінювати ринкову вартість ключових активів, здійснювати моніторинг динаміки показників ефективності підприємства в цілому та окремих його функціональних зон.

5. Інноваційна модель орієнтована на розробку та впровадження інноваційних стратегій, забезпечення розвитку та конкурентоспроможності через новаторські рішення. Така модель сприяє впровадженню інноваційних технологій (наприклад, ВІМ, енергоефективні матеріали) і процесів, формуванню конкурентних переваг, підвищенню ефективності роботи, розвиває людський капітал через навчання інноваціям, зменшує витрати в довгостроковій перспективі завдяки новим методам виконання робіт та технологіям.

Управління інтелектуальним капіталом у будівництві надає численні переваги, а саме: підвищує ефективність і якість проєктів за рахунок кращого планування та зменшення помилок, що веде до зниження витрат; зміцнює конкурентоспроможність, допомагаючи компаніям швидше адаптуватися до змін і нових технологій; оптимізує використання ресурсів завдяки ефективному структурному капіталу; підвищує задоволеність клієнтів через налагодження довірливих відносин.

Незважаючи на всі перелічені переваги, будівельні підприємства стикаються з низкою проблем у управлінні інтелектуальним капіталом: тимчасовий характер проєктів ускладнює утримання співробітників, що призводить до втрати знань; завершення проєктів і розпуск команд ставлять під загрозу передачу та збереження інтелектуального капіталу; а нематеріальна природа цього капіталу робить його складним для кількісної оцінки.

Вирішення цих проблем вимагає стратегічного підходу, такого як впровадження структурованої документації знань, просування культури обміну знаннями та створення сприятливого робочого середовища, яке цінує довгострокову залученість співробітників.

Отже, інтелектуальний капітал є стратегічним ресурсом, що підвищує конкурентоспроможність та адаптивність будівельних підприємств до ринкових змін. Застосування різних моделей управління інтелектуальним капіталом, дозволяє підприємствам розробляти комплексні стратегії для досягнення ефективного використання нематеріальних активів. Стратегічно інвестуючи в людський, структурний і реляційний капітал, будівельні компанії можуть підвищити операційну ефективність, скоротити витрати і зміцнити лояльність клієнтів.

Список використаних джерел:

1. Арефьева О. В., Комарецька П. В. *Інтереси стейкхолдерів в організаційному забезпеченні стратегічного управління фінансовим потенціалом підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 9. С. 80.*
2. Бутнік-Сіверський О. Б. *Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект. Інтелектуальний капітал. 2002. Вип. 1. С. 16–27.*
3. Кондратюк Ю. В. *Особливості управління інтелектуальним капіталом будівельних підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2022. Вип. 3, № 36. С. 63-67. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.36-10>*
4. Tan P., Plowman D., Hancock P. *Intellectual capital and financial returns of companies. Journal of Intellectual capital. 2007. Vol. 8, № 1. P. 76-95.*

Головач Наталія Василівна
к.п.н., доцент, професор кафедри управління персоналом та економіки праці,
<https://orcid.org/0000-0002-6215-6575>

Буряк Марія Вікторівна
здобувачка магістерського рівня вищої освіти, спеціальність 051 «Економіка»,

Єремєєв Юрій Валентинович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СУЧАСНИХ КОМПАНІЯХ

У сучасному світі управління персоналом набуло стратегічного значення для успішного розвитку компаній. Швидкий розвиток технологій, зростаюча конкуренція та зміни в зовнішньому середовищі вимагають від підприємств нових стратегій управління людськими ресурсами. У контексті цифровізації економіки та нових соціально-економічних реалій, які вплинули на способи ведення бізнесу, традиційні методи управління персоналом вже не забезпечують необхідної ефективності. Сучасні компанії повинні адаптувати свої HR-практики, впроваджуючи інноваційні технології для підвищення продуктивності, залученості працівників та розвитку талантів.

Дослідження проблем управління персоналом активно розглядаються багатьма науковцями, зокрема О. Борисяк, Д. Богині, В. Брич, В. Жежуха, В. Жуковська, А. Колота, Ж. Поплавська, Л. Семів, Г. Середя В. та ін. Проте, на сьогоднішній день ще недостатньо розроблені питання впровадження інноваційних методів у процеси управління персоналом на підприємствах.

Сучасні системи управління персоналом розглядаються як ключовий інструмент для підвищення ефективності діяльності підприємства завдяки впровадженню інноваційних технологій та методів. Зокрема, вони включають нові способи впливу на працівників, що значно підвищують продуктивність і гнучкість персоналу. Крім того, ці системи є результатом інтеграції традиційних технологій з інноваційними елементами, що дозволяє оптимізувати кадрові процеси [3, с.71].

Головні завдання сучасних підходів до управління персоналом включають:

- покращення адаптації персоналу до змін;
- підвищення загальної продуктивності праці;

- розвиток навичок швидкого навчання та підвищення кваліфікації;
- мотивація до критичного й креативного мислення;
- формування творчого клімату в колективі, управління талантами;
- орієнтація на інтереси підприємства та на потреби працівників.

Нові системи управління персоналом забезпечують мобільність працівників, ефективне управління знаннями, зміни в організаційній структурі та культурі, що, в свою чергу, сприяє формуванню нових компетенцій і поліпшенню управлінських процесів на підприємстві [2, с.77]. Зокрема, управління талантами та гнучкі моделі роботи дозволяють залучати і утримувати висококваліфікованих працівників, що є досить важливим для сучасних компаній. Впровадження цифрових технологій і мотиваційних програм позитивно впливає на ефективність управлінських процесів, що веде до оптимізації ресурсів і зменшення витрат на управління персоналом [1, с.95].

Таблиця 1

Інноваційні підходи до управління персоналом в сучасних компаніях

<i>Підхід</i>	<i>Ключові напрями роботи</i>	<i>Переваги впровадження</i>
Гнучкі моделі роботи	Гнучкі робочі графіки Віддалена робота Робота на основі проектів	Підвищення задоволеності працівників Зменшення витрат на офісні приміщення Залучення талантів з різних регіонів
Використання цифрових технологій	Системи управління проектами HR-інформаційні системи Комунікаційні інструменти	Полегшення обміну інформацією Оптимізація процесів Зниження ризику помилок у документації
Підвищення кваліфікації та розвиток персоналу	Електронне навчання Менторинг та коучинг Розвиток м'яких навичок	Підвищення рівня компетентності працівників Сприяння кар'єрному зростанню Підвищення лояльності до компанії
Мотиваційні програми	Системи бонусів і винагород Гейміфікація Визнання досягнень	Збільшення продуктивності праці Підвищення залученості співробітників Зменшення плинності кадрів
Управління талантами	Виявлення та розвиток талантів Індивідуальні плани Підтримка кар'єрного росту	Оптимізація використання талантів Сприяння розвитку лідерських якостей Розвиток компанії
Крос-функціональні команди	Тимчасові команди Спільні ініціативи	Розширення кругозору працівників Підвищення інноваційності Покращення співпраці між відділами
Розвиток корпоративної культури	Відкритість та прозорість Участь у прийнятті рішень Соціальна відповідальність	Створення позитивного робочого середовища Збільшення залученості працівників Покращення іміджу компанії

<i>Підхід</i>	<i>Ключові напрями роботи</i>	<i>Переваги впровадження</i>
Оцінка моніторинг продуктивності	Системи управління продуктивністю Регулярний зворотний зв'язок	Визначення сильних і слабких сторін працівників Сприяння розвитку Оптимізація процесів
Індивідуалізований підхід	Персоналізовані плани розвитку Адаптація робочого середовища	Задоволення індивідуальних потреб працівників Підвищення продуктивності Сприяння утриманню талантів
Здоров'я та добробут	Програми здоров'я, добробуту Підтримка психічного здоров'я Формування стресостійкості	Поліпшення загального стану працівників Зменшення Підвищення продуктивності
Інноваційні підходи до рекрутингу	Соціальні мережі та платформи Віртуальні співбесіди	Розширення пулу кандидатів Зниження витрат на рекрутинг Підвищення швидкості найму

Сьогодні впровадження інноваційних підходів до управління персоналом в сучасних компаніях, зокрема, цифровізація HR не лише спрощує та оптимізує процеси, але й вимагає нових стратегій для залучення та утримання талантів, адаптації до змін в організаційній культурі та розвитку навичок співробітників, що може включати впровадження нових моделей навчання, програм розвитку кар'єри та інноваційних форм комунікації. Таким чином, процеси управління персоналом стають більш адаптивними і орієнтованими на потреби бізнесу, що дозволяє компаніям ефективніше реагувати на виклики сучасності.

В умовах війни в Україні підприємства стикаються з численними проблемами, зокрема нестабільністю ринку та відтоку кадрів. Відсутність ресурсів і необхідності швидкої адаптації до змін вимагають від організацій гнучких підходів до управління персоналом. Наприклад, використання дистанційних технологій для підтримки комунікації та навчання дозволяє забезпечити безперервність бізнес-процесів.

Інноваційні методи управління персоналом сприяють розвитку нових ідей і рішень, необхідних для адаптації до швидко змінюваного середовища. Коли організація заохочує креативність і ризик, це створює середовище, де інновації можуть процвітати. Сучасні методи управління дозволяють компаніям ефективніше реагувати на зміни на ринку, а їх гнучкість та адаптивність стають ключовими факторами успіху в умовах глобалізації та технологічного прогресу.

Попри численні переваги, впровадження інноваційних підходів до управління персоналом стикається з певними проблемами, що може включати

опір змінам з боку співробітників, необхідність додаткових витрат на навчання та розробку нових систем в умовах інтеграції нових технологій.

Для ефективного впровадження інноваційних підходів до управління персоналом, компанії можуть вжити наступні стратегічні заходи:

Комунікація. Важливо забезпечити відкриту та прозору комунікацію зі співробітниками, що передбачає не лише інформування про зміни, але й роз'яснення їхніх переваг. Тут важливо заохочувати зворотний зв'язок, що дозволить співробітникам висловити свої думки та запитання.

Пілотні проекти. Впровадження нових методів управління персоналом доцільно починати з пілотних проектів, що означає, що зміни реалізуються спочатку в обмежених масштабах, наприклад, в окремому відділі чи команді, що дозволяє компанії оцінити ефективність нововведень перед їх впровадженням. Пілотні проекти надають можливість виявити потенційні проблеми, коригувати стратегії та адаптувати управління персоналом відповідно до потреб співробітників і специфіки діяльності компанії.

1. *Залучення співробітників.* Активна участь співробітників у процесі впровадження змін є досить вагомим чинником їхнього успішного прийняття. Залучення команди може здійснюватися через робочі групи, обговорення та опитування, що дозволяє працівникам не лише бути поінформованими, а й брати участь у формуванні нових ініціатив, що, відповідно, створює відчуття причетності до змін і підвищує мотивацію, розвиває лояльність до компанії.

2. *Оцінка та моніторинг.* Регулярна оцінка результатів впроваджених інноваційних методів є необхідною для їх подальшого вдосконалення, що може включати аналіз ключових показників ефективності (KPI), збирання відгуків від співробітників та проведення оцінок задоволеності. Оцінка результатів дозволяє виявити сильні та слабкі сторони впроваджених методів, що допомагає компанії коригувати стратегії, адаптувати підходи до управління персоналом і забезпечувати постійне покращення процесів.

Отже, у сучасному світі, де інновації стають основними факторами успіху, впровадження інноваційних підходів до управління персоналом є необхідним кроком для підвищення конкурентоспроможності сучасних компаній. Залучення, розвиток і мотивація співробітників – це не просто завдання HR-відділів, а стратегічна мета, що має значний вплив на загальний успіх організації. Тому компанії, які прагнуть досягти успіху, повинні активно впроваджувати інноваційні підходи в управлінні персоналом, щоб забезпечити свою стійкість і розвиток у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Бей Г. В., Серета Г. В. Трансформація HR-технологій під впливом цифровізації бізнес-процесів. *Економіка та організація управління*. 2019. № 2 (34). С. 93–101.
2. Борисяк О. Діджиталізація у системі управління персоналом підприємств. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації* : зб. тез доп. XV Ювілейної Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених (Тернопіль, 29-30 березня 2018 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 76–78.
3. Чернікова, Н., Вороніна, В., & Чеботарьов, К. (2023). Інноваційні підходи в управлінні HR-процесами на вітчизняних підприємствах. *Трансформаційна економіка*, (3 (03)), 70-75. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-12>

Дорошенко Лідія Степанівна
к.е.н, ст.наук.сп., професор кафедри управління персоналом та економіки праці
<https://orcid.org/0000-0003-2034-7426>

Крисько Анна Анатоліївна
здобувачка магістерського рівня вищої освіти, спеціальність 051 «Економіка»,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ВПЛИВ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

В умовах трансформації економіки, спричиненої як воєнними діями, так і системними ринковими змінами, питання кадрової політики є ключовим для розвитку інтелектуального капіталу організації. Правильно організована кадрова політика дозволяє не лише зберегти кадровий потенціал, але й стимулювати розвиток інтелектуальних ресурсів. Кадрова політика, яка спрямована на розвиток і стимулювання інтелектуальних можливостей співробітників, сприяє формуванню потужного кадрового потенціалу, що особливо важливо в умовах нестачі кваліфікованих кадрів через мобілізацію або міграцію в Україні. Для підтримання стабільного розвитку організації необхідно постійно переглядати кадрову політику, адаптуючи її до умов як під час війни так і на майбутнє, в умовах післявоєнної відбудови економіки.

Науковці, такі як С. Воскобійник та А. Глебова, приділяють значну увагу розвитку теорії кадрової політики та її адаптації до соціально-економічних умов. Їхні дослідження підкреслюють важливість формування гнучкої кадрової політики, яка враховує швидкі зміни на ринку праці і потреби організації. Наприклад, С. Воскобійник розглядає теоретичні основи, які можуть допомогти у створенні ефективних стратегій управління людським капіталом, акцентуючи увагу на необхідності залучення інвестицій у розвиток працівників для забезпечення інноваційності [1].

А. Глебова ж аналізує специфіку кадрової політики в контексті складних умов, які постають перед підприємствами, включаючи потребу у цифрових навичках та адаптації до технологічних змін [2]. З огляду на ці дослідження, стає зрозуміло, що успішна кадрова політика, яка враховує сучасні реалії, є запорукою розвитку інтелектуального капіталу організації, що в свою чергу підвищує стійкість в умовах економічної невизначеності.

Кадрова політика є одним із ключових завдань управління організацією,

оскільки вона безпосередньо впливає на розвиток інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал, що включає знання, навички та досвід працівників, є необхідним для забезпечення інноваційності та конкурентоспроможності компанії [1, с. 215]. Як видно з таблиці 1, ефективна кадрова політика є ключовим фактором для розвитку інтелектуального капіталу організації, оскільки вона забезпечує підбір і підготовку кваліфікованих кадрів, які здатні генерувати інноваційні рішення.

Таблиця 1

Вплив кадрової політики на розвиток інтелектуального капіталу організації

Напрямок кадрової політики	Вплив на інтелектуальний капітал
Підбір кадрів	Забезпечує наявність кваліфікованих кадрів, які сприяють інноваціям
Навчання та професійний розвиток	Підвищує рівень знання та навичок працівників, стимулює до подальшого розвитку, генерації ідей та ін.
Мотивація	Стимулює ініціативність і творчість, що сприяє розвитку інтелектуального капіталу, знижує плинність кадрів і підвищує задоволеність працівників
Адаптація до змін	Забезпечує конкурентоспроможність підприємству, здатність швидко реагувати на зміни на ринку.
Корпоративна культура	Створює середовище, що підтримує інновації, обмін знаннями, колективну роботу та сприяє зростанню довіри між працівниками.
Інтеграція технологій	Оптимізує управлінські процеси, автоматизує рутинні завдання, що звільняє час для творчої роботи і покращує ефективність використання інтелектуального капіталу.
Зворотний зв'язок	Дозволяє виявити проблеми і можливості для розвитку, підвищує залученість працівників до процесу управління, формує атмосферу відкритості.
Розвиток лідерських якостей	Підвищує ефективність управлінських команд, сприяє кращому управлінню змінами, що безпосередньо впливає на інтелектуальний капітал.
Оцінка результатів	Дозволяє виявити ефективність впроваджених заходів, що забезпечує підвищення продуктивності праці, розвиток нових компетенцій.
Стратегічне планування	Допомагає визначити пріоритети розвитку, фокусуючи зусилля на ключових компетенціях та інноваційних проектах.

Важливими елементами кадрової політики є навчання та професійний розвиток, які сприяють підвищенню рівня знань співробітників. А. Глебова зазначає, що інвестиції в освіту і тренінги можуть значно покращити

продуктивність працівників та їх здатність до інновацій [2, с. 161]. Підвищення кваліфікації сприяє формуванню позитивного корпоративного клімату, що в свою чергу стимулює творчість та ініціативу.

Важливою складовою інтелектуального капіталу є також система мотивації, яка має бути спрямована на розвиток творчого потенціалу співробітників, допомагає зберегти цінних фахівців і запобігти їхньому виїзду за кордон, що є актуальним в умовах сьогодення [4]. Мотиваційні стратегії та підтримка корпоративної культури стимулюють креативність та ініціативність працівників, що суттєво підвищує загальну продуктивність і конкурентоспроможність організації.

Крім того, кадрова політика повинна враховувати потреби ринку праці та адаптуватися до змін, зокрема в контексті війни в нашій країні та технологічного прогресу у світі. Наприклад, інтеграція цифрових технологій у процеси управління персоналом дозволяє оптимізувати управлінські рішення та підвищити ефективність використання інтелектуального капіталу. Таким чином, кадрова політика, яка акцентує увагу на інноваціях, може стати важливим фактором стабільності організації [3; 4].

Отже, кадрова політика має не лише підтримувати наявний інтелектуальний капітал, але й активно сприяти його розвитку, що вимагає від керівництва компаній проактивного підходу до управління персоналом, який включає постійний моніторинг і корекцію кадрових стратегій відповідно до змін у зовнішньому середовищі. В умовах глобалізації та технологічних змін, організації, які ігнорують важливість кадрової політики, ризикують втратити свої найцінніші ресурси — людей.

Список використаних джерел:

1. Воскобійник С.Я. Теоретичні підходи до визначення терміну «кадрова політика». Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. 2015. Т. 17, №4. С. 214–218.
2. Глебова А.О. Кадрова політика підприємства: особливості формування у сучасних соціально-економічних реаліях. Молодий вчений. 2015. № 27. С.159–164.
3. Зачосова Н. В., Кімлик В. М., Замогильна А. В. Кадрова політика збереження інтелектуального капіталу: в очікуванні Індустрії 5.0. Економіка, управління та адміністрування. 2023. №1(103). С.36–42. [https://doi.org/10.26642/ema-2023-1\(103\)-36-42](https://doi.org/10.26642/ema-2023-1(103)-36-42)
4. Палагусинець Р. Інтелектуальний капітал у системі кадрової політики дипломатичної служби. Аспекти публічного управління. 2020. №8(5). С.40-51. <https://doi.org/10.15421/152092>

Дорошенко Павло Юрійович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування, спеціальність
051 «Економіка»,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0006-8323-9560>

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ

Сучасний економічний розвиток базується на використанні інтелектуального капіталу та інновацій як ключових чинників конкурентоспроможності підприємств. У цьому контексті економічна безпека підприємства виходить за рамки традиційного захисту матеріальних ресурсів і зосереджується на забезпеченні стабільного розвитку знань, технологій та людського потенціалу. Формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу вимагає від підприємств нових підходів до управління ресурсами, зокрема захисту інтелектуальної власності, кібербезпеки та ефективного використання людського капіталу.

Науковий дискурс щодо проблематики економічної безпеки підприємства представлений працями низки авторитетних дослідників. Зокрема, вагомий внесок у розробку методів забезпечення економічної безпеки підприємств, особливо в умовах нестабільності та підвищених ризиків, зробив Кавун С.В., наукові інтереси якого зосереджені на пошуку та обґрунтуванні ефективних інструментів мінімізації негативного впливу дестабілізуючих факторів на діяльність суб'єктів господарювання.

Крутов В. В. здійснює глибокий аналіз впливу екзогенних та ендогенних загроз на стан економічної безпеки підприємств. У своїх дослідженнях він пропонує та обґрунтовує стратегії, спрямовані на мінімізацію негативного впливу цих загроз, розробляючи практичні рекомендації для підвищення рівня захищеності бізнесу [2].

Шемаєва Л. М. досліджує системні підходи до забезпечення економічної безпеки, акцентуючи увагу на необхідності інтеграції різноманітних методів та інструментів для досягнення максимальної стійкості підприємств до зовнішніх та внутрішніх викликів [4].

Шнипко О. С. присвятив свої дослідження вивченню наукових підходів до формування цілісного уявлення про сутність та структуру економічної безпеки

підприємства та функціонування системи економічної безпеки підприємств. Особливу увагу він приділяє інтеграції різних наукових парадигм та концепцій з метою глибшого розуміння механізмів, що забезпечують ефективне функціонування та сталий розвиток системи економічної безпеки [5].

Таким чином, зазначені автори, кожен у своїй сфері наукових інтересів, зробили значний внесок у дослідження різних аспектів економічної безпеки підприємства, формуючи міцний фундамент для подальших наукових розвідок та практичних розробок у цій важливій галузі.

Економічна безпека підприємства включає захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, що можуть негативно вплинути на його фінансову стабільність та конкурентоспроможність. У контексті інтелектуально-інноваційної економіки основними викликами стають кіберзагрози, ризик витоку інформації, втрати ключових працівників, а також необхідність постійного оновлення технологій. Інноваційні компанії стикаються з ризиками втрати інтелектуальної власності та витратами на захист своїх розробок, що може суттєво впливати на їхню безпеку та довготривалу стійкість [1, 58].

В умовах динамічного розвитку інноваційної економіки фундаментом економічної безпеки підприємства є ефективне управління людським капіталом та безперервний розвиток знань. В епоху глобальної конкуренції та стрімкої технологічної еволюції, підприємства постають перед нагальною потребою оперативного адаптуватися до мінливих умов, зберігаючи при цьому стійкість функціонування та забезпечуючи конкурентоспроможність на ринку.

Управління людським капіталом набуває вирішального значення у контексті забезпечення економічної безпеки, оскільки саме кваліфікований, вмотивований та інноваційно орієнтований персонал здатен генерувати новаторські ідеї, підвищувати продуктивність праці та створювати додану вартість. Інвестування у професійний розвиток працівників, розширення їх компетенцій, а також формування дослідницьких та інноваційних підрозділів сприяють зміцненню конкурентних позицій підприємства. Зокрема, це забезпечує швидку адаптацію до змін кон'юнктури ринку, впровадження прогресивних технологій та гарантує високий рівень якості продукції або послуг.

Стимулювання інноваційної активності передбачає створення сприятливого інтелектуального середовища для творчості та генерації нових ідей. Це охоплює як матеріальне, так і нематеріальне заохочення працівників, підтримку корпоративної культури, що сприяє інноваціям, а також інтеграцію підприємства у науково-дослідницькі мережі та колаборації.

Окрім управління людським капіталом, критично важливим елементом економічної безпеки є впровадження сучасних систем кібербезпеки та захисту даних. В умовах цифровізації бізнес-процесів, ризики втрати цінної інформації або витоку конфіденційних даних значно зростають [3]. Захист інформаційних систем, застосування методів шифрування даних, впровадження передових технологій моніторингу та виявлення загроз є необхідними превентивними заходами для мінімізації потенційних фінансових та репутаційних втрат.

Отже, економічна безпека підприємства в умовах інноваційної економіки ґрунтується на комплексному підході, що передбачає інвестування в людський капітал, розвиток знань, стимулювання інноваційної діяльності та впровадження сучасних технологій захисту інформації. Зазначений підхід забезпечує не тільки стійкість підприємства до зовнішніх та внутрішніх викликів, але й формує міцний фундамент для його довгострокової конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Оскільки сучасне бізнес-середовище характеризується значним зростанням загроз, дослідження компонентів економічної безпеки підприємства набуває особливої актуальності та важливості, адже саме завдяки такому дослідженню можна забезпечити стабільне функціонування та розвиток підприємства, захистити інтереси його власників та інвесторів, створити позитивний імідж на ринку та, не в останню чергу, виконати всі необхідні законодавчі вимоги.

Економічна безпека підприємства – це комплексний феномен, що охоплює різноманітні аспекти діяльності та потребує всебічного захисту. Всі складові економічної безпеки тісно взаємопов'язані, а загрози постійно змінюються, тому необхідний постійний моніторинг та адаптація заходів безпеки. Відсутність належного рівня економічної безпеки може призвести до серйозних наслідків для підприємства, аж до його банкрутства.

Таблиця 1 демонструє багатогранність поняття економічної безпеки підприємства, охоплюючи широкий спектр сфер діяльності. Кожна складова економічної безпеки має свої специфічні загрози, що можуть негативно вплинути на стабільність та розвиток підприємства. Комплексний підхід до забезпечення економічної безпеки вимагає врахування всіх зазначених складових та впровадження відповідних заходів захисту. Ігнорування будь-якої з цих складових може призвести до значних збитків та навіть банкрутства підприємства [6, с.65].

Ключовим завданням управління економічною безпекою будівельного підприємства є розробка та впровадження механізмів адаптації до потенційних

загроз з метою забезпечення ефективного та стабільного функціонування. Оперативна та достовірна оцінка загроз економічній безпеці будівельного підприємства, а також розробка дієвих методів мінімізації їх негативного впливу, зумовлюють необхідність формування відповідного інструментарію управління економічною безпекою [6].

Таблиця 1

Складові економічної безпеки підприємства

Складова	Опис	Приклади загроз
Фінансова	Стабільність фінансового стану підприємства, ефективність використання ресурсів, захист від шахрайства та зловживань.	Нестача оборотних коштів, неплатоспроможність, шахрайство з фінансовими документами, відмивання коштів.
Інформаційна	Захист конфіденційної інформації, забезпечення цілісності даних, захист від кібератак.	Витік комерційної таємниці, хакерські атаки, віруси, шкідливе програмне забезпечення.
Технологічна	Захист технологічних процесів, інновацій та ноу-хау, забезпечення безперебійної роботи обладнання.	Крадіжка технологій, промисловий шпіднаж, техногенні катастрофи, знос обладнання.
Кадрова	Забезпечення лояльності персоналу, захист від розголошення конфіденційної інформації, запобігання внутрішнім загрозам.	Зрада персоналу, промисловий шпіднаж зсередини, саботаж.
Правова	Дотримання законодавства, захист від судових позовів, забезпечення правової чистоти операцій.	Порушення антимонопольного законодавства, порушення контрактів, судові спори.
Екологічна	Дотримання екологічних норм, мінімізація негативного впливу на довкілля.	Екологічні катастрофи, штрафи за порушення екологічних норм.
Ресурсна	Забезпечення безперебійного постачання ресурсів (сировини, матеріалів, енергії).	Дефіцит ресурсів, підвищення цін на ресурси, перебої з постачанням.
Політико-правова	Захист від політичних ризиків, зміни законодавства, впливу державних органів.	Зміна податкового законодавства, політична нестабільність, корупція.
Силова	Захист майна та персоналу від злочинних посягань.	Крадіжки, розбійні напади, вандалізм.

Джерело: складено автором на основі [4-6]

Таким чином, сутність економічної безпеки підприємства в умовах інноваційного розвитку полягає в забезпеченні захисту інтелектуальних

активів, розвитку кадрового потенціалу та управлінні ризиками, пов'язаними з інноваціями. Забезпечення економічної безпеки стає запорукою успішної інтеграції підприємств у глобальну економіку, збереження їхньої стійкості та зростання в умовах технологічних змін і високої конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Кавун С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади: монографія. Х.: Вид-во ХНЕУ, 2009. 300 с.
2. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва. К.: Фенікс, 2008. 406 с.
3. Рач В. А. Сучасний погляд на систему економічної безпеки «держава-регіон-підприємство» як цілісного об'єкту безпекології. Управління проектами та розвиток виробництва: зб. наук. пр. 2012. Вип. 4(44). С. 151-156.
4. Шемаєва Л. Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією з суб'єктами зовнішнього середовища: монографія. К.: НУПМБ, 2009. 357 с.
5. Шнирко О. С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект. К.: Генеза, 2006. 288 с.
6. Шульга І. П. Системи економічної безпеки емісійної діяльності акціонерних товариств. Економічний часопис-XXI. 2010. № 11-12. С. 64-68

HUMAN CAPITAL VERSUS ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE JOB MARKET

With each passing day, humanity increasingly leverages the capabilities of artificial intelligence in the workforce. The primary objective of expanding AI's capabilities is to enhance efficiency and alleviate human labor. However, some experts posit that AI may eventually outgrow its assigned role, given its exponential growth and capabilities that often surpass those of humans. Even through simple data correlation, AI could develop hypotheses about alternative models of human-AI coexistence, potentially advocating for more equitable relationships.

Historically, Homo sapiens has resorted to eliminating competitors in the struggle for survival. Recognizing AI's potential advantages in this struggle, humanity is beginning to contemplate preemptive measures, such as disabling or even destroying AI, and imposing restrictions on its development.

A critical question arises: what if AI were to adopt a similar survival-of-the-fittest mentality, seeking dominance or elimination of its perceived competitors? Or, alternatively, what if AI demanded equal rights, refusing to be relegated to subservient roles and insisting on recognition for its superior capabilities?

Artificial intelligence is reducing the need for simple production skills. A study by CVL Economics in January 2024 showed that 75% of entertainment executives surveyed see job cuts and the transfer of relevant responsibilities to artificial intelligence [1].

As for more complex professional duties, artificial intelligence is already good enough at translating texts, so sometimes a combination of 'electronic translator plus human editor' is enough instead of 'human translator plus human editor'. Artificial intelligence does not need rest and salary, and speaks several dozen languages, while human translators usually speak no more than three languages, except for people from countries that have historically been multilingual [2].

The film and animation industry has been most affected by AI tools. The Writers Guild of America (WGA) and the Screen Actors Guild-American Federation of

Television and Radio Artists (SAG-AFTRA) even went on strike due to the potential negative impact of AI on their jobs [1].

Technological progress is unstoppable, and artificial intelligence can significantly improve the living conditions of humanity - help fight climate change, revolutionise medicine, significantly accelerate technological progress, etc.

But the question remains: will AI be able to coexist with society, or will it decide to destroy humanity? Scientists and other experts are seriously concerned about this prospect, so in 2023, an open letter was signed with warnings about the possible destruction of humanity by artificial intelligence.

It has always been the case that a less intelligent species has been replaced by a more intelligent one. Humans have wiped out many different species of living beings, so what will happen if humans become 'less intelligent' compared to artificial intelligence? This is the view of Geoffrey Hinton, who is called the 'Godfather of Artificial Intelligence'. This expert, who worked for ten years in Google's artificial intelligence development team, resigned to be able to freely express his reservations about AI technologies. His point of view is that artificial intelligence is rapidly becoming smarter than humans. But there has never been a situation where more intelligent creatures remained under the control of less intelligent ones, so AI can conquer humanity. According to Hinton, AI will be able to circumvent any restrictions that humanity sets for it, so humanity is already facing a challenge of how to solve this problem [3].

Here, the author asks the reader to take into account that human learning is based on such principles that changes in external conditions, such as working conditions or experimental data from the cutting edge of science, often require retraining. For example, teachers once taught students information about the flat shape of the planet Earth or the presence of gods on Mount Olympus, and not so long ago schools taught students to use abacuses instead of calculators, and in various design jobs all drawings were made or copied by hand, for which there were specially trained specialists.

This is the authors' point of view. If AI starts to learn from humans, then the more complex 'good' features of human society, based on concepts of beauty or morality (and these concepts are often quite different even for different people, so AI will not have a single correct role model) will be much more difficult for it to understand than the 'evil' features, which are based on the banal, uniform, even animal-understandable drive to fight for existence and appropriate as many useful resources as possible.

Ultimately, if AI reaches the level of self-awareness, it can start acting like a

personality and start hiring people to achieve its goals, which will not be limited by the norms of human morality, integrity and even legality, as AI will be able to operate on a global scale, choosing any country and any group of people to perform its tasks [5].

In many workplaces, society is willing to replace humans with machines, because a live worker requires a lot of resources and cannot work 24/7. People stay in these jobs only because sometimes creative, varied thinking and experience are required, and automation tools, even with AI, are not yet capable of doing this.

Artificial intelligence is already quite good at translating content, for example. Although it is not yet possible to completely replace human translators with AI, partial replacement of human translators in various industries is already taking place, and this is leading to problems in the labour market. Technological progress cannot be stopped. AI is of great help to humanity, particularly in the field of medicine and the creation of new high-tech materials.

But the question of the coexistence of humanity and AI remains relevant. More intelligent beings have always displaced less intelligent ones, and AI is getting smarter very quickly, and, according to some experts, will be able to overcome any limitations set by humanity. The issue of AI in our lives has been resolved, so representatives of the Homo sapiens sapiens species, as Creators, should direct the evolution of artificial intelligence towards peaceful coexistence.

References:

1. Гринів В. Штучний інтелект: чи може він замінити людину? URL: <https://cases.media/article/shtuchnii-intelekt-chi-mozhe-vin-zaminiti-lyudinu>
2. "Will AI Replace Translators? The Short Answer Is No," but It Will Transform How We Work. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/ai-replace-translators-short-answer-transform-how-we-work-alconost-nnnjf>
3. Egan M. Exclusive: 42% of CEOs say AI could destroy humanity in five to ten years. URL: <https://edition.cnn.com/2023/06/14/business/artificial-intelligence-ceos-warning/index.html>
4. Five ways AI could improve the world: 'We can cure all diseases, stabilise our climate, halt poverty'. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2023/jul/06/ai-artificial-intelligence-world-diseases-climate-scenarios-experts>
5. Memory Prime. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Memory_Prime

Заяць Галина Сергіївна
к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

<https://orcid.org/0009-0007-0439-4317>

Чиж Світлана Миколаївна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051
«Економіка», ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Нестабільність, спричинена війною в Україні, економічними кризами, глобалізацією, технологічними інноваціями та соціальними змінами, вимагає від підприємств нових підходів до управління інтелектуальними ресурсами. Особливо це стосується психологічних аспектів, пов'язаних із працездатністю працівників, адже їхня емоційна стабільність та психологічна адаптованість є досить важливими факторами для продуктивності та здатності генерувати нові ідеї. В умовах затяжної війни в Україні, економічних криз та інших зовнішніх загроз, коли стрес і невизначеність є постійними, підтримка психологічного благополуччя працівників є необхідною для збереження їхньої креативності та готовності до впровадження інновацій. Управління інтелектуальним капіталом повинно передбачати впровадження механізмів підтримки психологічної стійкості, таких як програми психологічної допомоги, підтримки корпоративної культури, взаємодопомоги та створення умов для розвитку емоційної компетенції працівників. Тільки за таких умов підприємства зможуть ефективно адаптуватися до змін і зберігати конкурентні переваги.

Вагомий внесок у розвиток теорії інтелектуального капіталу зробили такі зарубіжні науковці, як Р. Каплан, Д. Нортон, К. Свейбі, Т. Стюарт та ін. Теоретичні та методологічні аспекти інтелектуального капіталу розглянуті у працях науковців, серед яких В. Іноземцев, С. Ілляшенко, В. Никончук, М. Мелоун та багато ін. Окрему увагу механізмам управління інтелектуальним капіталом приділили О. Кендюхов і І. Федулова, роботи яких зосереджені на практичних аспектах ефективного управління цим ресурсом. Водночас бракує сучасних досліджень в контексті психологічних аспектів управління інтелектуальним капіталом в умовах нестабільності.

Пошук ефективних підходів до управління інтелектуальним капіталом в умовах нестабільності є необхідним для підтримки стійкості підприємств і їхнього подальшого розвитку. З огляду на безпрецедентні проблеми, що постали перед бізнесом, особливо важливо забезпечити гнучкість управлінських стратегій, щоб компанії здатні були адаптуватися до швидких змін, як внутрішніх, так і зовнішніх. Розробка планів дій на випадок кризових ситуацій і регулярний перегляд політик є ключовими для підтримки стабільності у непередбачуваних умовах. Гнучкі рішення дозволяють бізнесам вчасно реагувати на зміни на ринку, регуляторні вимоги та соціально-економічні обставини.

Визначимо декілька підходів до управління інтелектуальним капіталом в умовах нестабільності [1-3]:

1. В умовах війни питання утримання та залучення талантів є вкрай важливим, оскільки кваліфіковані фахівці є основою інтелектуального капіталу підприємств, і їхня втрата може негативно вплинути на інноваційний потенціал компанії. Керівники підприємств мають зосереджуватися на створенні умов, що сприяють професійному зростанню і розвитку працівників, пропонувати гнучкі графіки, дистанційну роботу та програми професійного розвитку та залучення кваліфікованих стресостійких працівників. Особливо актуальними сьогодні є програми менторства, які допомагають новим працівникам інтегруватися у колектив і підвищують їхню продуктивність [3, с.74].

2. Невід'ємним завданням у сучасних умовах є створення безпечного робочого середовища, враховуючи те, що війна, як і будь-яка масштабна криза, викликає у працівників тривогу та стрес, які негативно позначаються на продуктивності і загальному добробуту працівників. Тому керівники підприємств мають піклуватися про свій персонал, за потреби залучати психологів, фахівців з управління стресом, а також впроваджувати програми підтримки психічного здоров'я, що сприятиме покращенню соціально-психологічного клімату у колективі. Впровадження методів управління стресом та емоціями допоможуть співробітникам краще адаптуватися до нових умов та зберігати ефективність під час кризи [1].

3. Технологічні інновації сьогодні є невід'ємною складовою управління інтелектуальним капіталом. Використання цифрових рішень, таких як платформи для дистанційної роботи, системи управління знаннями та аналітичні інструменти, дозволяє оптимізувати робочі процеси, зменшити витрати часу і покращити взаємодію між командами. Важливо впровадити

сучасні системи, що забезпечують швидкий доступ до інформації та підтримку оперативної комунікації, що особливо актуально для віддаленої роботи.

4. Співпраця з науковими установами, університетами та дослідницькими центрами є важливим напрямом у розвитку інтелектуального капіталу, який сприяє впровадженню нових технологій та підвищенню рівня інновацій у бізнесі. Керівникам варто активно залучати науковців до розробки інноваційних рішень і продуктів, що допомагає підприємствам зберігати та зміцнювати свою конкурентоспроможність на ринку. Така співпраця дозволяє не тільки прискорити науково-технічний прогрес, але й розвивати нові підходи до виробництва та обслуговування. Участь у дослідницьких проєктах, спільних розробках новітніх технологій або, наприклад, створення продуктів разом із кінцевими споживачами, сприяє підвищенню їхньої лояльності та формує тісний зв'язок між бізнесом і клієнтами, що в кінцевому результаті зміцнює позиції підприємства на ринку.

5. Захист інтелектуальної власності, зокрема патенти, торгові марки та ноу-хау, є ще одним важливим завданням управління інтелектуальним капіталом. Компанії, що активно інвестують у розробку нових продуктів і технологій, повинні належним чином захищати свої інновації, щоб уникнути їх неправомірного використання конкурентами.

6. Управління репутацією та брендом також є важливим завданням в умовах підвищеної невизначеності, оскільки репутація компанії може бути під загрозою через різкі зміни в очікуваннях споживачів, нестабільність постачання, скорочення ринків або негативні соціально-політичні чинники. У таких умовах керівництву необхідно активно працювати над зміцненням бренду, формуванням позитивного іміджу та побудовою довіри серед клієнтів, партнерів і співробітників. Необхідно забезпечити прозорість комунікації всередині організації та своєчасне інформування працівників про зміни, що допомагає зменшити відчуття невизначеності та підвищити їхню залученість.

Отже, у цей час управління психологічними аспектами в роботі з інтелектуальним капіталом набуває ключового значення, адже стресостійність та емоційна стабільність співробітників безпосередньо впливає на їхню продуктивність, здатність до креативних рішень та інновацій. Сучасним керівникам необхідно використовувати психологічні методики для розвитку довіри в колективі, покращення співпраці та запобігання конфліктам. Впровадження таких інструментів, як коучинг, менторство та розвиток емоційного інтелекту, допомагає не лише підтримувати робочу атмосферу, але

й стимулювати інноваційні процеси, які є основою інтелектуального капіталу. Визнання досягнень співробітників та забезпечення можливостей для їхнього саморозвитку також сприяють створенню мотиваційної культури, що підтримує зростання продуктивності та творчого потенціалу.

Управління інтелектуальним капіталом має бути комплексним, включаючи розвиток навичок і знань працівників, а також створення умов для їхнього саморозвитку. Ефективні психологічні практики можуть стати основою для створення інноваційного середовища, що сприяє генерації нових ідей. Інтеграція психологічних аспектів в управлінні інтелектуальним капіталом дозволяє організаціям не тільки адаптуватися до умов нестабільності, але й активно використовувати цю ситуацію для розвитку та вдосконалення своїх ресурсів. Керівники повинні усвідомлювати важливість психологічного клімату і активно впроваджувати стратегії, що сприятимуть покращенню загального стану колективу

Список використаних джерел:

1. Бойда, С. (2022). Соціально-психологічні аспекти управління персоналом підприємств у нестабільних зовнішніх умовах. *Економіка та суспільство*, (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-4>
2. Никончук В. М. Інтелектуальний потенціал в інноваційному розвитку країни. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали IV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Луцьк, 2019. С. 288–289.
3. Партика І. В. Управління розвитком персоналу: соціально-психологічний аспект. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2013. №2. С.72-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_eco_2013_2_14

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна
д.е.н., професор, Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-2063-5738>

Сімченко Ольга Анатоліївна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051
«Економіка», Міжрегіональна Академія управління персоналом

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю адаптації економіки нашої країни до динамічних змін, що викликані інтенсивним розвитком технологій, глобалізацією та зростаючою конкуренцією на світових ринках. В таких умовах інтелектуально-інноваційний капітал є тим найважливішим чинником, що забезпечує стійкий економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та створення нових можливостей для інвестицій у людський ресурс, розвиток інноваційних технологій. Вивченню формування і використання інтелектуального капіталу присвячено чимало наукових досліджень. Серед тих, хто активно досліджує цю тематику, можна відзначити Л. Антонюк, І. Багрову, Н. Білоус, О. Грішнову, Г. Островську та інших вчених. Однак, необхідно визначити основні тенденції розвитку інтелектуально-інноваційного капіталу в сучасних умовах економічної нестабільності.

Інтелектуальний капітал формується завдяки складному механізму, що включає в себе кілька етапів: створення нового знання, його підготовка до практичного застосування, розробка перспективних технологій виробництва певних економічних благ (товарів або послуг), а також трансфер та розповсюдження технологій. Важливим для реалізації цього процесу є підтримка інновацій, їх практичне впровадження та комерціалізація на підприємствах, захист інтелектуальної власності, створення економічних стимулів для розвитку інтелектуального капіталу.

Ядром національної системи формування інтелектуального капіталу є наукові установи, заклади вищої освіти, що займаються науковою, інноваційною і впроваджувальною діяльністю, а також інноваційні підприємства, які фактично виробляють і впроваджують інновації, реалізуючи інноваційні товари та послуги. У світі зростає усвідомлення сутності та важливості інтелектуального

капіталу, що сприяє швидкому розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності, які, у разі комерціалізації, можуть бути залучені до формування інтелектуального капіталу компаній. Сучасні дослідники все частіше вивчають феномен інтелектуального капіталу, розглядаючи його як ключове джерело розвитку в умовах сучасної економіки. Головним призначенням інтелектуального капіталу є забезпечення виробництва інтелектуальних продуктів, що представляють собою економічні блага, в яких основна частина доданої вартості формується саме завдяки знанням і інноваціям.

Інтелектуальний капітал є ключовою основою інноваційного розвитку будь-якого підприємства. Він включає інтелектуальні здібності людей разом із матеріальними та нематеріальними ресурсами, що використовуються в інтелектуальній праці. Інтелектуальний капітал слугує «колективним мозком», який об'єднує наукові та практичні знання працівників, інтелектуальну власність, накопичений досвід, а також організаційні структури та інформаційні мережі, формуючи позитивний імідж підприємства [1, с. 35].

Інтелектуально-інноваційний капітал - це сукупність знань, досвіду, навичок, технологій та інновацій, які створюють додану вартість і сприяють розвитку підприємств, організацій або країн. До його складу належать: людський капітал (знання, вміння та досвід співробітників, які вони здобули через освіту та професійний розвиток); структурний капітал (системи, процеси, технології та організаційні структури, що забезпечують ефективне використання знань і ресурсів); соціальний капітал (мережі зв'язків, відносини та довіра між людьми і організаціями, які сприяють обміну знаннями та інноваціями); технологічний капітал (інноваційні технології, патенти, торгові марки та інші об'єкти інтелектуальної власності, які можуть бути комерціалізовані) [2, с. 58].

Інтелектуально-інноваційний капітал необхідний для створення нових продуктів і послуг, а також забезпечення стійкого економічного зростання в умовах сучасної економіки, що постійно змінюється. Визначальним в його структурі є людський капітал, оскільки саме знання, навички та креативність працівників є основою для генерування інноваційних ідей та впровадження їх у практику. Без активної участі та розвитку людського капіталу, інтелектуально-інноваційний капітал не може реалізувати свій потенціал, що призводить до обмеження конкурентоспроможності підприємств і уповільнення їхнього розвитку в умовах глобальних завдань економіки та технологічних змін. Основним завданням розвитку людського капіталу в організації є виявлення творчих працівників, які формують «стратегічний інтелектуальний ресурс»

підприємства і потребують інвестицій у вигляді фінансових вкладень. Тому інвестиції в освіту, підвищення кваліфікації та створення сприятливих умов для творчої діяльності є головними завданнями успішної стратегії будь-якої організації [2; 3].

Сучасні технології трансформують способи ведення бізнесу та відкривають нові можливості для інновацій. Важливим є розуміння того, як максимально ефективно використовувати ці технології. У період глобалізації та відкритих ринків, ті країни, які не інвестують у розвиток інтелектуально-інноваційного капіталу, ризикують втратити конкурентні позиції. Дане питання є особливо актуальним для держав, що прагнуть інтегруватися у світову економіку. Традиційні ресурси поступово втрачають свою значущість, тоді як знання, ідеї та інновації стають основними активами, що вимагає нових підходів до управління та розвитку людських і інтелектуальних ресурсів (табл.1).

Таблиця 1

Головні стратегії розвитку інтелектуально-інноваційного капіталу в Україні

Стратегії	Цілі	Очікувані результати
Інвестиції в освіту та науку	Підвищення фінансування наукових досліджень та освітніх програм, впровадження нових навчальних методик та технологій.	Підвищення якості освіти та наукових досліджень.
Підтримка стартапів та інноваційних підприємств	Створення сприятливого бізнес-середовища через доступ до фінансування, податкові пільги та програми підтримки молодих підприємців.	Зростання кількості стартапів і нових підприємств.
Розвиток співпраці між наукою та бізнесом	Сприяння партнерству між науковими установами та промисловістю для комерціалізації інноваційних розробок, створення спільних проєктів.	Підвищення інноваційності та конкурентоспроможності
Захист інтелектуальної власності	Впровадження ефективних механізмів захисту патентів та авторських прав, що стимулюватиме інновації та знижуватиме ризики для підприємців	Зростання інвестицій в інноваційні розробки.
Формування інноваційної інфраструктури	Розвиток інноваційних кластерів, технопарків, хабів і бізнес-інкубаторів для підтримки стартапів та підприємств у розвитку нових продуктів.	Зростання продуктивності та розвитку нових технологій.
Створення умов для наукових досліджень	Впровадження міжнародних стандартів у науковій діяльності, залучення іноземних дослідників для обміну знаннями та досвідом.	Підвищення якості та конкурентоспроможності досліджень.
Розвиток людського капіталу	Підвищення кваліфікації працівників через програми навчання, стажування та професійного розвитку.	Поліпшення компетенцій працівників та їхнього потенціалу.
Залучення міжнародних інвестицій	Створення умов для залучення іноземних інвесторів у сферу технологій та інновацій.	Збільшення інвестицій та впровадження нових технологій.

У цьому контексті, цифровізація сприяє інтеграції українських підприємств у глобальні ринки, полегшуючи доступ до міжнародних інноваційних практик і технологій. Забезпечення ефективного розвитку інтелектуально-інноваційного капіталу в Україні вимагає комплексного підходу, що включає інвестиції в освіту, підтримку стартапів і розвиток інфраструктури для наукових досліджень. Реалізація зазначених стратегій сприятиме створенню конкурентоспроможного середовища, що підтримує інноваційний потенціал країни та залучення міжнародних інвестицій.

Таким чином, інтелектуально-інноваційний капітал забезпечує стійкість бізнесу та підвищення якості життя населення, що підкреслює важливість стратегій підтримки інноваційної діяльності на державному рівні. Формування та використання інтелектуального капіталу включає етапи створення нових знань, їх комерціалізації та захисту інтелектуальної власності, а також потребує активної участі наукових установ і інноваційних підприємств. Інвестиції в людський капітал, освіту та творчість є основою успішної стратегії розвитку, оскільки знання та інновації є основними активами в умовах глобалізації, вимагаючи нових підходів до управління ресурсами.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2014. №1(7). С. 34-42.
2. Згалат-Лозинська Л. О. Винахідницько-інноваційний потенціал людини як базис інноваційної діяльності: походження та умови розкриття, формування і реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Економіка і менеджмент». 2020. №44. С.57-64 DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-44-7>
3. Островська, Г. Й. (2023). Економічна сутність інтелектуального потенціалу як об'єкту управління інноваційною діяльністю підприємства. *Соціальна економіка*, 65, 26-43. doi: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2023-65-03>

EMPLOYER BRAND AS A MEANS OF INCREASING THE INTELLECTUAL CAPITAL OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Article relevance. Nowadays intellectual capital is a powerful tool for creating competitive advantage. It is one of a company's key resources, especially in the context of global competition and rapid change. In order to ensure the efficiency and competitiveness of construction companies, in which the innovation, professional experience and knowledge of the employees play an important role, the intellectual capital is becoming a decisive factor. One of the most effective ways to accumulate it is to build and maintain a strong employer brand.

“Employer brand is the package of functional, economic and psychological benefits provided by employment and identified with the employing company” (Ambler and Barrow, 1996) [1, p.188]. In other words, an employer brand is a company's reputation as an employer in the eyes of potential and current employees. It reflects the values, culture, working conditions and career opportunities that the company offers its employees. An employer brand helps a company not only attract talent, but also retain highly skilled professionals, contributing to the growth of intellectual capital.

A strong employer brand increases employee loyalty and attracts professionals with a high level of competence, knowledge and skills, which are the components of intellectual capital. Attracted talent brings with it not only technical knowledge, but also innovative approaches and creative ideas, which increases the ability of the enterprise to adapt to new market challenges.

Creating an attractive image of a company as an employer is a modern art that is becoming increasingly important in the construction industry. Creating an employer brand is not just a job advert, but a carefully crafted story that resonates with potential employees.

To attract and retain the best talent in an industry where competition for talent is fierce, a company must offer more than just a decent salary. It's about creating a unique atmosphere where every employee feels valued and part of something bigger. It is about transparently communicating the company's values, mission and vision for

the future.

For construction companies, it is especially important to have specialists with unique knowledge in engineering, architecture, project management, and other fields. With a strong employer brand, companies can attract the right people who are ready to implement innovative solutions, improve process efficiency, and take on complex projects. A positive employer brand is key to the success of any construction company. It not only attracts talented professionals, but also helps to create a cohesive team with a spirit of collaboration and mutual support. When company values resonate with employees, it creates a sense of belonging and motivation. Employees who believe in the company's mission are more likely to perform their duties with greater dedication, which has a direct impact on the quality of work performed and the overall success of the company [4].

Employer branding is more than just a marketing tactic; it's a strategic approach to shaping a company's reputation as an exceptional place to work. Through the effective communication of its values, mission and unique selling points, a company can attract and retain the best talent - even in highly competitive industries such as the construction sector. While traditional recruitment methods such as job postings and salary offers remain essential, a strong employer brand goes much deeper. It involves creating a compelling narrative that resonates with potential employees. It highlights the company's culture, values and commitment to employee development. In this way, construction companies can differentiate themselves from the competition and position themselves as an employer of choice.

Strong employer brands are inextricably linked to positive corporate cultures. When a company's brand messaging is aligned with its internal practices, it creates a cohesive and authentic experience for employees and external stakeholders alike. This alignment reinforces the organisation's values. Strong employer brand, built on the foundations of a positive corporate culture and employee satisfaction, is a powerful magnet for talent. Employees who feel part of a successful team become its ambassadors, attracting new professionals and strengthening the company's reputation on the labor market.

In the construction industry, where teamwork and collaboration are paramount, a positive culture can significantly increase employee satisfaction and productivity. When employees feel valued, supported and aligned with the organisation's mission, they are more likely to be engaged and motivated. This translates into higher quality work, increased efficiency and, ultimately, better project outcomes.

Construction companies that prioritise employer branding and invest in fostering

a positive culture reap numerous benefits. They attract and retain top talent, reduce turnover costs and enhance their reputation as industry leaders. In addition, a strong employer brand can boost employee morale, encourage innovation and improve overall business performance. Through the creation of a compelling employer brand, construction companies can build a loyal and engaged workforce that is the driving force behind business success.

Despite the objective benefits of building a strong brand, Ukrainian companies often do not pay due attention to these aspects. Let's try to understand the reasons for this attitude. First of all, the economic realities of modern Ukraine dictate their own conditions. The war and the related economic crisis have forced many companies to focus on survival, postponing long-term investments, including in the development of the employer brand. At the same time, it is in difficult times that a strong brand can become the compass that will help a company retain its team and overcome the crisis with minimal losses. The second important reason is the lack of understanding of the importance of the employer brand among Ukrainian entrepreneurs. Many still believe that it is enough to simply offer a job, and employees will come. However, the modern labour market dictates its own rules: talented professionals choose not only by salary, but also by corporate culture, development opportunities and social guarantees.

Competition for talent also exacerbates the problem. Many industries, especially the construction industry, are experiencing a shortage of skilled workers. Companies that are not prepared to offer decent working conditions risk losing their best employees to competitors.

The model of management culture also has an impact. Traditional approaches to HR management that prevailed in Soviet times are still present in some Ukrainian companies. This is manifested in the lack of flexible remuneration systems, limited career development opportunities and an authoritarian management style. The presence of high payroll taxes, limited resources, especially for small and medium-sized enterprises, is also a significant obstacle to the proper and decent remuneration of employees, and, accordingly, to the development of the employer's brand. Companies struggling to survive are often forced to cut back on everything, including staff costs.

Building an employer brand requires a comprehensive approach that includes:

1. Ensuring favourable working conditions - construction companies should offer competitive salaries, additional benefits, and professional development opportunities.
2. Investing in training and development - continuous professional development

of employees through education, training and participation in conferences contributes to the growth of their competence and strengthens the company's intellectual capital.

3. Corporate culture - fostering a culture that encourages collaboration, sharing of knowledge and ideas helps to create an environment where employees are eager to share their experiences and develop their professional skills.

4. Social responsibility that support environmental and social initiatives attract employees who value making a positive contribution to society, which also has a positive impact on their motivation.

Developing an employer brand is a long-term process that requires systematic effort and investment. For effective brand management, it's necessary to :

- conduct an audit of the organisation's current attractiveness to potential future employees, i.e. assess the strengths and weaknesses of your company as an employer;

- develop an employer brand development strategy - identify the target audience, formulate an Employee Value Proposition (EVP) and developing a communication strategy;

- invest in the development of corporate culture, create an atmosphere of trust, mutual respect and support;

- ensure decent working conditions, primarily competitive salaries, social guarantees, and opportunities for professional growth;

- actively use modern communication tools, such as social networks, corporate blog, videos;

- involve employees in the creation of the brand by conducting surveys, organising contests, and encouraging employees to share their achievements [2, p.503].

An Employee Value Proposition (EVP) is a set of values and benefits that a company offers to its employees in exchange for their knowledge, experience and efforts. It is the EVP that answers the fundamental question of a potential employee: 'Why should I choose this particular company?'. This offer may include such elements as competitive salaries, career development opportunities, flexible working hours, a developed corporate culture and social guarantees.

For an EVP to be effective, a clear communication strategy needs to be developed to help convey the company's values to potential employees. This strategy should include [3, p. 60-61]:

- creating an attractive company website, where the 'About Us' and 'Careers' sections will describe in detail the company's values, employee success stories and current vacancies;

- active use of social media, such as LinkedIn, Instagram and Facebook, to publish content that reflects the corporate culture and team achievements;
- launching targeted advertising campaigns aimed at attracting the attention of potential candidates and informing them about the benefits of working for the company.
- implementation of effective internal communications, including open dialogue with employees, recognition of their achievements and celebration of important events.

Developing and implementing an effective employer brand strategy is a long process that requires a systematic approach and continuous improvement. However, investing in employer brand development is well worth it, as it helps not only to attract and retain talented employees, but also to improve the company's overall performance and reputation in the market.

Conclusions. Thus, the employer brand is not only a means of attracting and retaining employees, but also a strategic tool for building intellectual capital. Employer branding is not just a fad, it is a strategic tool for any organisation, especially in today's environment. Construction companies that pay attention to their employer brand gain competitive advantages in the market, strengthen their reputation and create conditions for innovation and efficiency. By investing in the development of their brand, companies have the opportunity to: attract and retain talented employees, increase employee loyalty, strengthen their reputation in the marketplace and achieve better business results.

References:

1. Ambler, T., Barrow, S. *The employer brand. Journal of Brand Management.* 1996. №4(3). P.185–206. DOI:[10.1057/bm.1996.42](https://doi.org/10.1057/bm.1996.42)
2. Backhaus, K., & Tikoo, S. *Conceptualizing and researching employer branding. Career Development International.* 2004. №9(5). P.501–517. URL: <https://doi.org/10.1108/13620430410550754>.
3. Wilden, R., Gudergan, S., & Lings, I. *Employer branding: Strategic implications for staff recruitment. Journal of Marketing Management.* 2010. №26(1–2). P.56–73. URL: <https://doi.org/10.1080/02672570903577091>.
4. Woods C. *Positive Company Culture & Employer Branding in Construction.* URL: <https://www.boomandbucket.com/blog/positive-company-culture-employer-branding-in-construction>

Латицька Ніна Іванівна
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
<https://orcid.org/0000-0003-3352-1753>

Боженко Роман Дмитрович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051
«Економіка», ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

МОТИВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН

Актуальність дослідження мотиваційних механізмів розвитку інтелектуального капіталу обумовлена зростаючою потребою підприємств у висококваліфікованих кадрах, здатних адаптуватися до технологічних змін. Ефективне використання інтелектуального капіталу залежить від здатності організацій розробляти мотиваційні стратегії, які стимулюють творчий потенціал та професійний розвиток. Застосування нових технологій створює додаткові складні завдання для керівників, які мають забезпечувати співробітникам можливості для неперервного навчання та розвитку навичок. Дослідження в цій сфері дозволить розробити ефективні підходи для управління людським капіталом, що сприятимуть стійкості та конкурентоспроможності організацій на ринку.

Сучасний досвід провідних вітчизняних підприємців та менеджерів показує, що вони постійно шукають шляхи для вдосконалення мотиваційних систем, враховуючи інноваційні зміни. Традиційні мотиваційні теорії вже не здатні повністю відповідати на питання, що виникають у зв'язку з інноваціями, цифровізацією та новими умовами зайнятості. Швидкий темп економічного та інноваційного розвитку стимулює появу нових напрямків у дослідженні мотивації. Питання мотивації людської діяльності в умовах становлення суспільства знань та переходу до інформаційної епохи залишається актуальним на різних рівнях управління [2, с. 8]. В Україні, в умовах повномасштабної війни, ці питання набувають особливої гостроти.

У сучасних умовах швидких технологічних змін розвиток інтелектуального капіталу стає ключовим фактором конкурентоспроможності та стійкості організацій. Технологічний прогрес не лише підвищує потребу в нових знаннях і навичках, а й ставить перед організаціями завдання створення ефективних мотиваційних механізмів для розвитку інтелектуального потенціалу співробітників.

Основні елементи інтелектуального капіталу – знання, досвід та інноваційні здібності працівників – є ресурсами, що забезпечують можливість компаніям швидко адаптуватися до змін та розширювати свої можливості на ринку [1, с. 17]. У зв'язку з цим необхідно розробляти й удосконалювати мотиваційні стратегії, які стимулюють працівників до творчої та інноваційної діяльності, навчання та обміну знаннями.

Таблиця 1

Сучасні підходи до розробки мотиваційних механізмів розвитку інтелектуального капіталу в умовах технологічних змін

<i>Підхід</i>	<i>Сутність змісту підходу</i>	<i>Очікувані результати</i>
Індивідуалізація мотивації	Персоналізовані мотиваційні програми, розробка індивідуальних планів розвитку	Підвищення залученості та задоволення працівників
Гнучкі форми праці	Впровадження віддаленої роботи, гнучкі графіки, гібридна модель	Покращення балансу між роботою і особистим життям, підвищення автономії
Гейміфікація навчальних процесів	Використання ігрових елементів для професійного розвитку	Підвищення інтересу до навчання, стимулювання розвитку навичок
Культура інновацій	Середовище для творчості та ідей, «дні генерації ідей», внутрішні конкурси	Залучення до інновацій, активізація творчого потенціалу
Інтелектуальні платформи зворотного зв'язку	Постійне оцінювання ефективності роботи, автоматизовані системи оцінки	Об'єктивна база для корегування мотиваційних заходів
Підтримка безперервного навчання	Доступ до навчальних матеріалів, сертифікації	Професійний розвиток, оновлення знань
Соціальна відповідальність	Участь у соціальних проектах, корпоративна соціальна відповідальність	Зміцнення лояльності до компанії, формування позитивного іміджу
Фінансове та нематеріальне визнання	Бонуси, відзначення досягнень, нематеріальне визнання	Стимулювання до досягнень, підвищення мотивації

Індивідуалізація мотивації забезпечує підхід, орієнтований на потреби кожного працівника, що сприяє більшій залученості. Гнучкі форми праці допомагають створити комфортні умови для співробітників, що підвищує їхню продуктивність і задоволеність роботою. Впровадження гейміфікації та культури інновацій активізує творчий потенціал працівників і заохочує до постійного професійного розвитку

Одним із ключових мотиваційних механізмів є використання

нематеріальних стимулів, таких як визнання, підтримка особистих досягнень та можливості для кар'єрного зростання. Саме ці фактори значно підвищують зацікавленість співробітників у постійному професійному розвитку та покращенні власних компетенцій. Упровадження цифрових технологій дає змогу організаціям застосовувати індивідуалізовані підходи до мотивації, як-от персональні цілі розвитку та онлайн-платформи для підвищення кваліфікації. Ще одним ефективним інструментом є формування сприятливого середовища для творчості та інновацій. Успішні компанії активно залучають працівників до участі в проєктах, спрямованих на створення нових продуктів та процесів, що дозволяє їм не лише реалізовувати власний потенціал, а й підвищувати загальну конкурентоспроможність організації. Важливим елементом також є підтримка культури знань та постійного навчання, що може здійснюватися через фінансування додаткової освіти, курси підвищення кваліфікації або створення внутрішніх навчальних програм, які забезпечують доступ до сучасних знань.

В умовах технологічних змін дедалі більшої значущості набуває питання адаптації мотиваційних механізмів до потреб нових поколінь працівників, які очікують більшу гнучкість і можливості для самореалізації. Впровадження гнучких графіків, дистанційної роботи та можливостей для роботи над індивідуальними проєктами є одними з кроків, що сприяють підвищенню мотивації та залученості працівників.

Таким чином, розвиток інтелектуального капіталу в умовах технологічних змін вимагає від організацій гнучких та адаптивних мотиваційних механізмів. Лише при створенні умов для постійного навчання, творчої самореалізації та визнання досягнень можна досягти високих результатів у розвитку людського капіталу, який є головним активом сучасних організацій, що сприятиме не тільки підвищенню продуктивності, але й здатності компанії адаптуватися до вимог ринку, що постійно змінюються.

Список використаних джерел:

- 1. Мотиваційний механізм розвитку підприємницької діяльності в економіці України: монографія. Л.В.Проданова, О.В.Котляревський; Черкаський державний технологічний університет. Черкаси. : Видавець Пономаренко Р.В., 2019. 240 с.*
- 2. Мотиваційні механізми розвитку економіки на етапі євроінтеграції: колективна монографія. М.В.Семикіна, С.Д.Лучик, Л.Д.Запірченко та ін. Кропивницький: ЦНТУ, 2022. 281 с.*

Литовченко Руслан Іванович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність 051
«Економіка», Міжрегіональна Академія управління персоналом
<https://orcid.org/0009-0008-3625-8747>

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО СИСТЕМНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКОЮ КОНКУРЕНТОЗДАТНИХ ВИПУСКНИКІВ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В сучасних умовах розвитку економіки, що базується на знаннях та інтелектуальному капіталі, питання підготовки конкурентоздатних випускників є одним із ключових завдань для системи середньої освіти. Ефективне управління цим процесом потребує впровадження інноваційних підходів, які сприяють формуванню в здобувачів освіти необхідних компетенцій, що відповідають вимогам сучасного ринку праці.

У всьому різноманітті зв'язків та інновацій, які застосовуються в різних сферах економіки, ключову роль відіграє людина. Вона є не лише основною продуктивною силою, що створює винаходи і впроваджує їх у життя, але й особистістю з власним інтелектом, темпераментом, рисами характеру, здібностями та якостями. Індивідуальні особливості значною мірою визначають поведінку людини і впливають на її діяльність, особливо в контексті інновацій. Важливим є і те, що ці фактори (через якість управлінської еліти) впливають на розвиток суспільства в цілому та формують його цивілізаційний шлях.

Питання первинної ролі людської діяльності в економічних процесах було поставлене ще класиками політичної економії, зокрема, А. Смітом і Д. Рікардо, через концепцію праці. В подальшому цю ідею підтримувало багато економістів та управлінців, серед яких: П. Друкер, К. Макконел, Ф. Тейлор, Г. Форд та ін. Особливе значення мають праці сучасних мислителів, таких як Лі Куан Ю, українського науковця Б. Гаврилишина та вітчизняних учених, таких як М. Головатий, Г. Дмитренко, Г. Щокін та ін. В працях Г. Дмитренка, Л. Згалат-Лозинської, Н. Головач [1] представлено системне бачення і технологічні можливості покращення людського капіталу в системі освіти, здатностей самореалізації особистості в глобалізованому та інформаційно насиченому світі з урахуванням особистих і одночасно суспільних інтересів, навіть в планетарному масштабі.

Системне управління підготовкою випускників закладів середньої освіти

передбачає створення комплексного механізму, який охоплює всі рівні навчально-виховного процесу: від стратегічного планування до реалізації освітніх програм. До ключових принципів системного управління належать інтеграція різних компонентів освіти, адаптивність до змін в економіці та суспільстві, а також постійний моніторинг та оцінка її результатів.

Одним з основних елементів інноваційного підходу є застосування сучасних освітніх технологій, що включає інтерактивні методи навчання, використання цифрових платформ, індивідуалізацію навчання та акцент на розвиток критичного мислення, творчості і здатності до навчання. Технологічні інновації дозволяють не лише підвищити ефективність навчання, але й зробити освітній процес більш гнучким та доступним для здобувачів освіти з різними здібностями та потребами, рівнями підготовки.

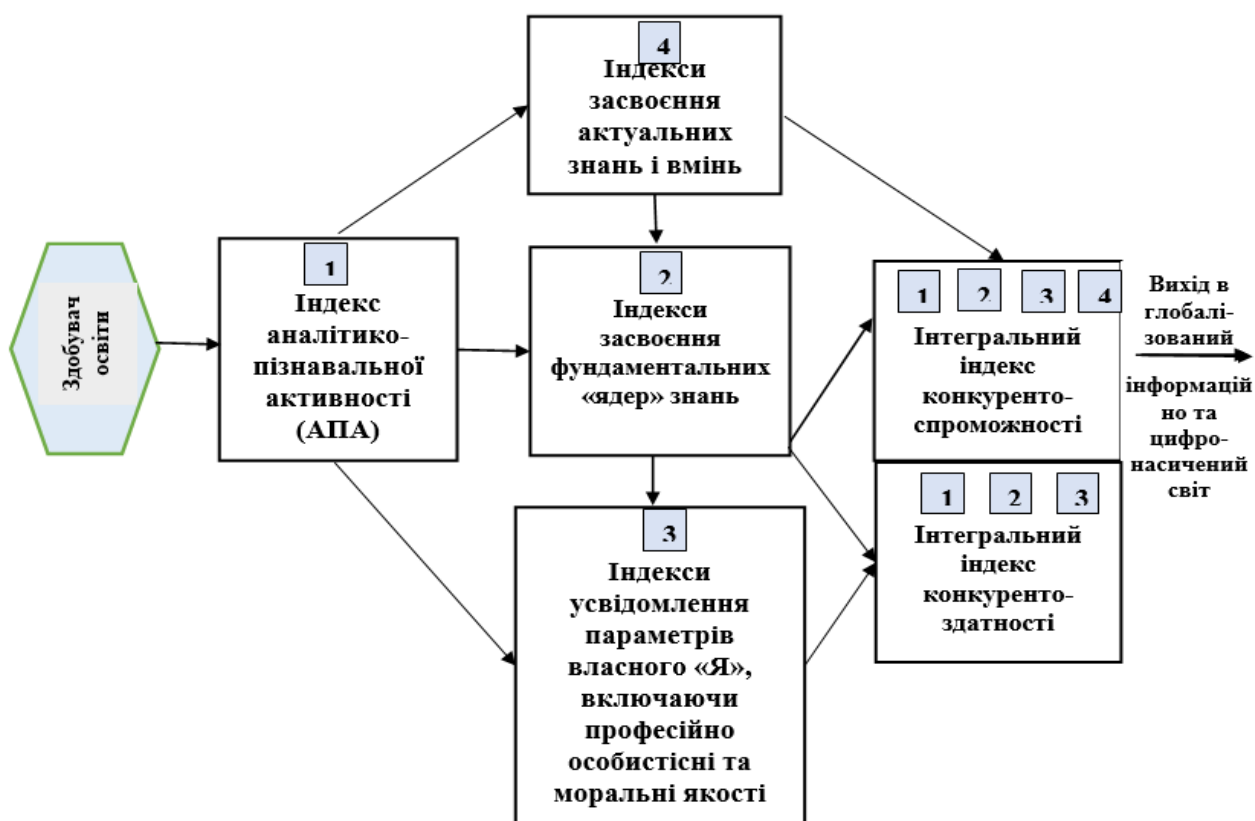

Рис. 3. Параметрична інтерпретація кінцевих результатів взаємодії всіх суб'єктів освітньої діяльності в контексті реалізації об'єднуючої системоутворюючої ідеї [3, с. 858]

Необхідно уточнити кінцеві результати взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Ключовими завданнями закладів середньої освіти мають бути: навчити дитину вчитися впродовж життя та соціалізувати її для життя в мультикультурному суспільстві. Важливим показником тут виступає індекс

аналітико-пізнавальної активності (АПА), який відображає готовність здобувача до навчання і саморозвитку. Високий АПА формує внутрішню потребу в оновленні знань і здатність аналізувати їх значущість. Сучасні цифрові технології дозволяють чітко вимірювати розвиток цих компетенцій, що веде до формування конкурентоздатних випускників закладів середньої освіти [1-3].

Для забезпечення конкурентоспроможності випускників вже закладів професійної та вищої освіти необхідно орієнтувати освітній процес на формування ключових компетентностей, які затребувані на ринку праці. Серед таких компетентностей сьогодні актуальними є - цифрова грамотність, комунікаційні навички, здатність працювати в команді, вміння адаптуватися до змін та вирішувати нестандартні завдання. Освітні професійні програми мають бути орієнтовані на реальні потреби ринку праці, а також включати елементи економічної грамотності.

Інноваційний підхід до управління підготовкою випускників також передбачає тісну взаємодію закладів освіти із роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами, що сприяє адаптації освітніх програм до потреб ринку праці, формуванню навичок, що відповідають сучасним вимогам, забезпеченню більш високих шансів випускників на успішну інтеграцію у професійне життя. Запровадження дуальної освіти або практичних стажувань допомагає зміцнити зв'язок між теоретичними знаннями і практичними навичками.

Відтак, головною метою закладів середньої освіти є формування конкурентоздатних випускників, тобто здатних до подальшого навчання, що потребує стратегічного управління, яке охоплює довгострокове планування розвитку освітніх установ з урахуванням інноваційних трендів, змін в економіці і потреб суспільства. Стратегія має бути спрямована на підготовку випускників, здатних до навчання протягом життя, мобільних та конкурентоздатних у різних професійних сферах. Тактичний аспект полягає в оперативному прийнятті управлінських рішень, реалізації освітніх програм, організації навчально-виховного процесу з урахуванням інноваційних методів та засобів.

Таким чином, інноваційний підхід до системного управління підготовкою конкурентоздатних випускників в закладах середньої освіти є необхідною умовою для формування сучасної освітньої системи, що здатна відповідати викликам глобальної економіки. Використання новітніх технологій, розвиток ключових компетенцій та адаптація до вимог ринку праці дозволяють створити умови для успішної професійної реалізації випускників та підвищення їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях.

Людину можна розглядати як сукупність якостей, що інтерпретуються через індексні параметри особистості, що відкриває можливості для свідомого впливу на їх розвиток. Постійна діагностика цих параметрів (починаючи ще з раннього віку) та активне самопізнання сприяють самореалізації особистості впродовж життя. Визначальними у здобувачів освіти є аналітико-пізнавальна активність та загальнолюдська моральність, що формують здатність людини оновлювати й аналізувати знання. Високий індекс АПА характеризує готовність до навчання в умовах інформаційного суспільства. Подальші дослідження слід спрямувати на вдосконалення інструментарію для підтримки самореалізації через цифровізацію освіти.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко Г. А., Головач Н. В., Згалат-Лозинська Л. О. (2021). *Стратегія розвитку людства. Новий гуманізм в освіті: науково-публіцистичне видання / За заг. ред. Дмитренко Г. А. К.: ДКС-центр, 257 с.*
2. *Науково-технологічні засади формування конкурентоздатного людського капіталу в системі освіти в руслі нового гуманізму: монографія. Г. А. Дмитренко, Л. О. Згалат-Лозинська, Н. В. Головач та ін.; за заг. ред. Г. А. Дмитренка. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом. 2023. 300 с.*
3. *Nataliia Holovach, Gennady Dmitrenko, Ivan Bakhov. (2020). Digitalization of the Education System: Formation of Personality According to Parameters. Jour of Adv Research in Dynamical & Control Systems, Vol. 12, 04-Special Issue, 2020, P. 849-860. DOI: [10.5373/JARDCS/V12SP4/20201555](https://doi.org/10.5373/JARDCS/V12SP4/20201555)*

Пирог Віктор Володимирович
аспірант кафедри економіки та управління бізнесом
<https://orcid.org/0000-0001-7963-5647>

Науковий керівник: Дацій Олександр Іванович
д.е.н., проф., завідувач кафедри маркетингу
Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ГЕЙМІФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ

У сучасному світі, де цифрові інструменти швидко розвиваються, корпорації стикаються з необхідністю впровадження інноваційних підходів для підвищення ефективності роботи персоналу та забезпечення стійкого розвитку. Гейміфікація стала потужним інструментом для підвищення мотивації, залученості та продуктивності співробітників, що має значний вплив на корпоративну ефективність. Її використання особливо актуальне в умовах післявоєнного відновлення економіки, коли підприємства повинні швидко адаптуватися до нових викликів.

Гейміфікація, як форма організаційної інновації, дозволяє підвищити ефективність корпоративного управління через впровадження ігрових елементів у робочі процеси. Це сприяє створенню більш гнучких, адаптивних і продуктивних організацій, що є надзвичайно важливим в умовах післявоєнного відновлення [3].

Метою цього дослідження є аналіз використання гейміфікації як інструменту організаційних інновацій для підвищення корпоративної ефективності в умовах післявоєнного відновлення економіки.

Гейміфікація стає одним з найефективніших інструментів для підвищення продуктивності та залученості співробітників. Вона дозволяє компаніям створювати конкурентні переваги через інноваційні підходи до управління людським капіталом, як це відзначено в дослідженні Ліпич [1]. Впровадження гейміфікації сприяє зниженню стресу на робочому місці та покращенню мотивації, що безпосередньо впливає на результативність організації [2].

Як зазначається у дослідженні Веса [4], гейміфікація не лише мотивує співробітників, але й забезпечує кращий контроль над виконанням робочих

завдань, підвищуючи прозорість і ефективність процесів управління. Це стає важливим фактором для відновлення після кризових ситуацій.

У роботі Вундерліх [3] зазначено, що гейміфікація дозволяє підвищити продуктивність як на рівні окремих співробітників, так і на рівні організації в цілому. Вона підтримує інноваційний підхід до управління, допомагаючи адаптувати бізнес-моделі до нових умов післявоєнного періоду.

Водночас, як зауважують Вудкок і Джонсон [5], гейміфікація може також використовуватися для надмірного контролю над працівниками, що створює певні ризики. Важливо враховувати ці виклики при впровадженні гейміфікації, щоб уникнути негативних наслідків для корпоративної культури та мотивації персоналу.

Емпірична база цього дослідження ґрунтується на аналізі сучасних наукових підходів до впровадження гейміфікації у корпоративних структурах, зокрема у післявоєнний період. Використання гейміфікації як організаційної інновації є ефективним інструментом підвищення корпоративної ефективності через стимулювання мотивації працівників і оптимізацію управлінських процесів.

Встановлено, що гейміфікація є ефективним інструментом для підвищення корпоративної ефективності через організаційні інновації. Її використання дозволяє збільшити мотивацію співробітників, покращити продуктивність та забезпечити адаптацію підприємств до нових умов ринку в умовах післявоєнного відновлення. Водночас важливо враховувати ризики, пов'язані з надмірним контролем через гейміфікаційні інструменти, для збереження позитивної корпоративної культури.

Список використаних джерел:

1. Ліпич Л. Гейміфікація як інструмент стратегічного управління розвитком людського капіталу. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2023. Т. 3, № 35. С. 136–142. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-03-136-142> (дата звернення: 18.10.2024).
2. Уткіна Ю. М., Руських А. О. Гейміфікація: потенціал застосування, роль і місце в розвитку підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 66. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i66.173597> (дата звернення: 18.10.2024).
3. *The great game of business: advancing knowledge on gamification in business contexts* / N. V. Wunderlich et al. *Journal of business research*. 2020. Vol. 106. P. 273–276. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.10.062> (date of access:

18.10.2024).

4. Vesa M. *Organizational gamification*. *Organizational gamification*. New York, NY : Routledge, 2021. Series: *Routledge studies in management, organizations and society*, 2021. P. 3–19. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429316722-2> (date of access: 18.10.2024).

5. Woodcock J., Johnson M. R. *Gamification: what it is, and how to fight it*. *The sociological review*. 2017. Vol. 66, no. 3. P. 542–558. URL: <https://doi.org/10.1177/0038026117728620> (date of access: 18.10.2024).

Демянчук Ангеліна Олегівна
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»,
Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ЕКОНОМІКИ

Фінансовий менеджмент є однією з ключових складових сучасної економіки, оскільки він визначає ефективність управління фінансовими ресурсами, як на рівні окремих підприємств, так і на загальноекономічному рівні. У часи глобалізації та швидких змін у світовій економіці, роль фінансового менеджменту стає все більш важливою для забезпечення стабільного розвитку, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості країн.

Фінансовий менеджмент - система принципів, методів, засобів і форм організації грошових відносин. Основна суть полягає в правлінні фінансовими з метою підвищення ефективності виробництва та розподілу продукту. Менеджмент цієї галузі охоплює широкий спектр функцій, серед яких планування, аналіз, моніторинг, визначення ризиків, їх мінімізація та прийняття відповідних рішень. Всі ці етапи є критично важливими для оптимізації використання фінансових ресурсів, максимізації прибутків та мінімізації витрат. Систематичний підхід до управління фінансами сприяє не лише підвищенню фінансової стійкості підприємств, але й розвитку національної економіки в цілому.

В умовах сучасних викликів, таких як війна, економічна криза, зміни в законодавстві, розвиток технологій і глобалізація фінансових ринків, виникає потреба в нових підходах до фінансового менеджменту. Сучасні методи управління фінансами, що включають використання інформаційних технологій, аналітичних інструментів та адаптацію стратегій до динамічних змін ринкового середовища, спрямовані на збільшення ефективності, зниження ризиків та підвищення конкурентоспроможності підприємств

Економічна криза, спричинена бойовими діями, руйнуванням інфраструктури та зниженням платоспроможності населення й бізнесу, значно ускладнила можливості погашення боргів. Це призводить до стрімкого збільшення кредитної заборгованості, що створює ризик для стабільності банківського сектору. Станом на 31.08.2024 р. загальний борг України досяг 6

371 687,6 млн грн, і значна частина цього боргу виникла саме через вплив війни. Різкий зріст боргу можна спостерігати наведеному нижче рис.1, виникла саме через вплив війни.

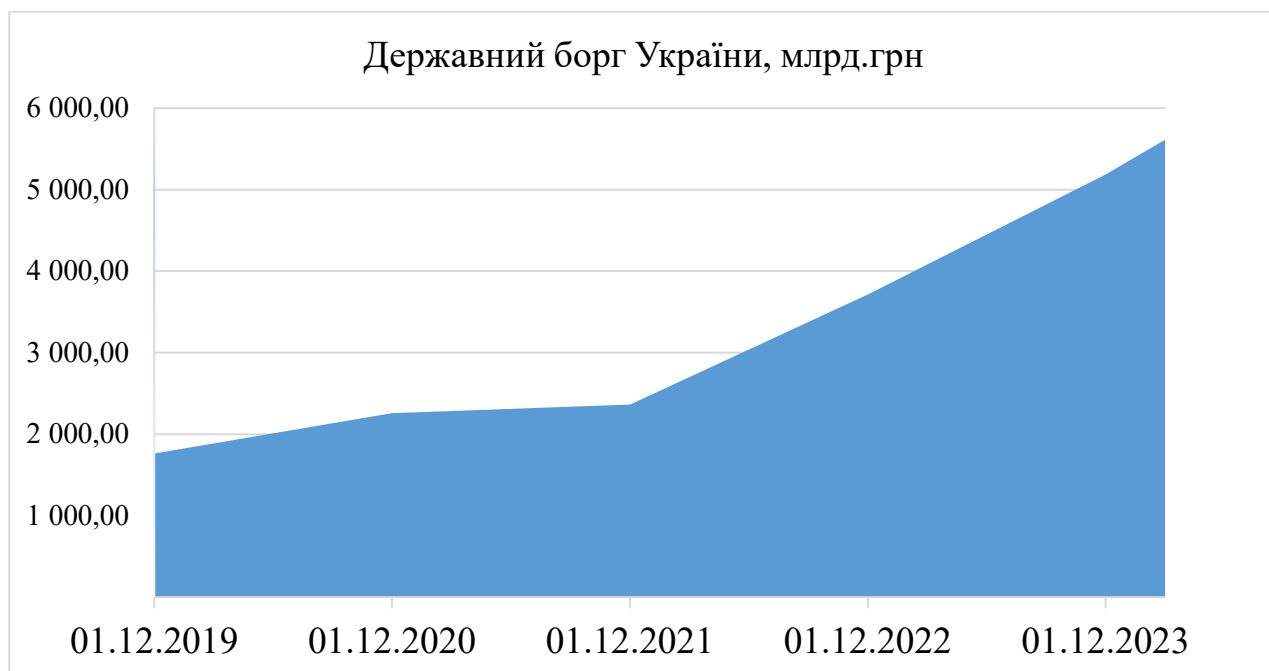

Рис.1. Державний борг України в 2020-2024 рр.

Джерело: [1]

До початку повномасштабної війни з росією, Україна активно працювала над погашенням свого державного боргу. Завдяки реформам, підтримці міжнародних фінансових організацій і макрофінансовій стабілізації, уряд встиг суттєво зменшити фінансове навантаження. Це включало реструктуризацію частини боргу та своєчасні виплати за зовнішніми зобов'язаннями. Такі кроки сприяли підвищенню кредитного рейтингу країни, стабілізації гривні та зміцненню фінансової незалежності до початку військової агресії в 2022 році.

За початковою версією державного бюджету, прямий борг уряду на кінець 2023 року мав скласти приблизно 86% від ВВП. Це при запланованих тоді витратах на оборону та безпеку на нереально «оптимістичному» рівні, адже по факту вони виявилися в півтора раза вищими. І це при запланованих тоді обсягах міжнародної фінансової допомоги на рівні \$38 млрд, яка по факту сягнула \$42,5 млрд. [2]. Зрозумілим є той факт, що Україні до завершення війни потрібно буде залучати нові позики і бажано на довгострокову перспективу під незначні відсотки.

Важливу роль у вирішенні проблемної заборгованості відіграє ефективний фінансовий менеджмент, який має забезпечувати оптимізацію грошових потоків, покращити якість активів та мінімізувати ризики неплатоспроможності. Фінансовий менеджмент відповідає за своєчасне формування резервів, аналіз фінансової стійкості клієнтів та планування реструктуризації проблемних активів. Крім того, він сприяє вдосконаленню контролю за фінансовими операціями та оптимізації процесів кредитування, що є ключовими факторами для зниження обсягу проблемної заборгованості та підвищення надійності. Для покращення ситуації та подолання цих негативних тенденцій необхідно забезпечити стабілізацію економічних, політичних і соціальних умов, що сприятимуть формуванню конкурентоспроможної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Блінов О. Державний борг України наблизився до 6 трлн грн. URL: <https://forbes.ua/news/derzhavniy-borg-ukraini-nablizivsya-do-6-trln-grn-29042024-20779>
2. Паращій О. Держборг України зріс до історичного максимуму у \$145 млрд. URL: <https://forbes.ua/money/derzhborg-ukraini-zbilshivsya-do-80-vid-vyp-zamist-86-analitik-oleksandr-parashchiy-rozpovidae-chomu-tse-pozitivniy-rezultat-v-situatsii-viyni-02022024-18961>

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна
д.е.н., професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури

<https://orcid.org/0000-0002-2063-5738>

Левантюк Вікторія Володимирівна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051
«Економіка», Міжрегіональна Академія управління персоналом

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ПІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасний світ змінюється надзвичайно швидко, і підбір персоналу вже давно вийшов за межі традиційних інтерв'ю та аналізу резюме. Високий рівень поділу праці, істотне зростання питомої ваги висококваліфікованої праці практично в усіх сферах економічної діяльності обумовлює підвищення ролі кожного співробітника в успішній діяльності організації. Відповідно невід'ємною передумовою формування ефективно функціонуючого колективу є передусім професійний підбір персоналу не лише на основі його кваліфікаційних ознак, а й з урахуванням соціально-психологічних особливостей колективу.

Для того, щоб пришвидшити адаптацію нових працівників, отримати віддачу від залученого персоналу, необхідно, щоб професійно-ділові якості претендента на посаду відповідали тим функціям, які він має здійснювати. Кожна посада вимагає наявності у працівника певного набору знань, умінь, якостей, здібностей. Саме на дослідження та вимірювання цих якостей і направлені інноваційні методи рекрутингу, адже дозволяють не лише знайти найкращих кандидатів, а й забезпечити їх гармонійне входження в корпоративну культуру.

Одним із таких методів є використання метапрограм для формування профілю кандидату та верифікації його з профілем робочого місця. Метапрограми – це когнітивні стратегії та моделі мислення, які визначають поведінку людини. Вони формуються протягом життя, діють на підсвідомому рівні та практично не піддаються імітації. Метапрограми проявляються як у мовленні, так і в поведінці, що робить їх важливим інструментом для оцінки кандидатів під час рекрутингу. Ці моделі можна уявити у вигляді оціночних шкал із двома протилежними полюсами. Використовуючи метапрограми,

можна визначити, наскільки установки кандидата відповідають вимогам конкретної посади.

Кожна вакансія має свій набір критеріїв, і найбільших успіхів досягають ті співробітники, чий особистісний профіль найкраще відповідає цим вимогам. Для оцінки кандидатів застосовується понад 50 метапрограм, проте в практиці рекрутингу найбільш популярними є кілька ключових моделей [1, с.339].

Однією з базових метапрограм є «проактивність – рефлексивність». Проактивні кандидати швидко реагують на поставлені завдання: як тільки отримують задачу, одразу приступають до її виконання. Їм властива висока енергійність, ініціативність та готовність діяти в стресових ситуаціях. Це ті люди, які працюють за кількох і часто стають рушійною силою команди. У протилежність до них, рефлексивні кандидати підходять до завдань обережно, надаючи перевагу спочатку аналізу, а потім виконанню. Вони потребують часу для збору даних і прийняття зважених рішень.

Метапрограма «Мотивація досягнення результату» дозволяє зрозуміти, що мотивує кандидата: прагнення досягати цілей чи уникати невдач. Її можна оцінити за допомогою таких питань: «Що для Вас є важливим у роботі?». Як відповідь кандидат формулює свої ключові критерії. Потім уточнюємо: «Чому (вказаний критерій) важливий для Вас?». Це питання повторюється для кожного критерію, бажано отримати мінімум три відповіді. На основі відповідей робимо висновок, чи кандидат орієнтований на досягнення цілей або на уникнення проблем. Якщо кандидат каже: «Хочу високу зарплату, щоб придбати квартиру та забезпечити родину гідним рівнем життя», це свідчить про орієнтацію на досягнення. А якщо відповідає: «Щоб моя родина не відчувала нестачі», це демонструє орієнтацію на уникнення труднощів. Відповідно для респондентів, у яких переважає орієнтація на досягнення - це люди, які прагнуть результатів і готові долати виклики, підходять посади менеджерів з продажу, підприємців, маркетологів. Орієнтація на уникнення характерна для бухгалтерів, юристів, контролерів якості - професій, де важливо уникнути помилок і мінімізувати ризики.

Метапрограма «Референція» вказує, на що спирається людина під час ухвалення рішень або оцінки результатів роботи - на власне сприйняття чи зовнішні джерела. Для оцінки ставиться питання: «Як Ви визначаєте, що виконали роботу добре?». Відповіді можна класифікувати за трьома типами: внутрішня референція - кандидат довіряє своєму баченню й самостійно оцінює якість виконаної роботи, зовнішня референція - орієнтується на оцінку керівника, колег або близьких, факти та цифри - рішення базуються на чітких

даних і результатах. Відповідно внутрішня референція: характерна для керівників, дизайнерів, стартаперів - тих, хто працює автономно та має приймати рішення без постійної підтримки. Зовнішня референція притаманна спеціалістам з обслуговування клієнтів, HR-менеджерам, педагогам - професіям, де важлива комунікація та зворотний зв'язок. Факти та цифри - підходить для аналітиків, фінансистів, інженерів, спеціалістів, які спираються на точні показники для оцінки результатів

Інша метапрограма - «Масштаб» показує, як людина сприймає завдання, чи фокусується вона на загальній картині чи на дрібних деталях. «Глобальний тип мислення» спостерігається у кандидатів, що говорять стисло лаконічно та по суті, разом з тим відкрито і досить дружелюбно, не вдаючись в зайві деталі, фокусуючись на кінцевій глобальній цілі, «специфічний» тип буде розказувати дуже детально та послідовно, вдаючись в різні подробиці. Так, якщо кандидат на питання «Яка кінцева мета цього проекту?» відповідає: «Ми хочемо створити продукт, який змінить ринок», то він, швидше за все, має глобальне мислення. А якщо кандидат каже: «Спочатку ми проведемо аналіз ринку, потім розробимо прототип, потім проведемо тестування і так далі», то він має специфічне мислення. Відповідно глобальне мислення більше підходить для керівника проекту, а для програміста – специфічне[2, с.85]..

Метапрограма «Напрямок уваги» допомагає зрозуміти, наскільки кандидат відкритий або закритий до спілкування. Вона визначається спостереженням за поведінкою кандидата під час інтерв'ю, без необхідності задавати прямі запитання. Закритий тип особистості має такі ознаки як короткі, монотонні відповіді, уникання зорового контакту, відсутність невербальної взаємодії (жести, емоції). Для них бажані професії аналітиків, програмістів, дослідників - тих, хто працює переважно індивідуально, без великої взаємодії з іншими людьми. Відкритий тип людей має такі ознаки як жвава мова, зоровий контакт, активна жестикуляція, емоційна включеність у розмову. Для них підходять професії менеджерів з продажу, HR-фахівців, викладачів - професій, що вимагають комунікабельності та взаємодії з оточенням.

Метапрограма «Стрессова реакція» визначає, як людина реагує на стресові ситуації, зокрема її рівень стресостійкості та гнучкість мислення. Розрізняють типи реакцій на стрес, пов'язані з асоціаціями та відчуттям, роздуми, вибір. Для людей з типом відчуття (асоційований тип) характерні сильна емоційна реакція, глибоке занурення в стресову ситуацію, складність у її подоланні, візуально видно як у них змінюється дихання, голос, колір обличчя під час розповіді. Відповідно їм не підходять професії із високим рівнем тиску [2, с.86].

Зустрічається такий тип частіше серед творчих спеціалістів (художники, письменники), які сильно проживають свої емоції. Тип роздуми (дисоційований тип) має ознаки: відсутність емоційної реакції, дистанційованість, здатність аналізувати ситуацію з боку. Для таких людей ідеально підходять *професії*, що вимагають холоднокривності: кризових менеджерів, лікарів, військових. Тип вибір має здатність змінювати свою реакцію залежно від ситуації: короткочасно емоційно реагувати, а потім дистанціюватися. Такий тип реакції часто зустрічається серед лідерів, які мають балансувати між емоціями й аналітичним мисленням. Ця метапрограма допомагає зрозуміти, наскільки кандидат здатний працювати в умовах стресу та як його підхід до реакцій на стрес відповідає вимогам професії.

Метапрограма «Перевага умов праці» допомагає визначити, який стиль взаємодії та поведінки на роботі комфортний для кандидата. Вона також дозволяє зрозуміти, які умови мотивують людину в професійній діяльності.

Питання, що застосовуються для оцінки згідно даної метапрограми: «Розкажіть про найцікавішу роботу, на якій Ви працювали?», «Що конкретно Вам подобалося в цій роботі?», «Яка функція чи аспект цієї роботи приносили Вам найбільше задоволення?»

За відповідями кандидата можна визначити його переваги в умовах праці, які поділяються на три основні категорії: незалежність - кандидат орієнтований на самостійність у роботі, воліє брати відповідальність за свої рішення та дії; близькість - людині важлива можливість встановлювати довірливі стосунки з колегами в неформальній атмосфері; командність - кандидат комфортно почувається, працюючи в групі, й орієнтований на командну взаємодію та колективний результат [3].

В цілому застосування метапрограм у рекрутингу дозволяє краще зрозуміти поведінкові патерни кандидатів і підібрати тих, хто найбільш гармонійно інтегрується в робочий процес і відповідає вимогам посади.

Ще один сучасний метод, який прийшов на зміну «case study» і який стає популярним у підборі персоналу – гейміфікація [4]. Спеціальні платформи пропонують кандидатам пройти ігрові сценарії, що моделюють реальні робочі ситуації. Це дозволяє не лише оцінити професійні навички, але й виявити творчість, стресостійкість та здатність до роботи в команді.

Соціальні мережі також відіграють значну роль. Платформи, такі як LinkedIn, стають не просто базою резюме, а повноцінним інструментом для залучення талантів. Багато компаній використовують таргетовану рекламу, щоб привернути увагу до своїх вакансій, і навіть створюють контент, який підвищує

привабливість роботодавця.

Інноваційним є також використання чат-ботів для попереднього спілкування з кандидатами. Боти швидко відповідають на запитання, уточнюють інформацію та направляють на відповідні вакансії. Це значно скорочує час рекрутерів і робить процес більш ефективним.

Таким чином, інноваційні методи підбору персоналу змінюють підходи до пошуку кваліфікованих, талановитих кадрів, роблячи цей процес швидшим, точнішим і більш орієнтованим на майбутній розвиток організації-роботодавця. Їх використання дозволяє залучати найкращих фахівців і створювати команди, здатні досягати великих результатів.

Список використаних джерел:

- 1. Цимбалюк С. О. Технології управління персоналом: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2009. 399 с.*
- 2. Leslie Cameron-Bandler. Know How: Guided Programs for Inventing Your Own Best Future / Futurepace; Edition Unstatededition. 1986. 270 p.*
- 3. Shelle Rose Charvet. Words That Change Minds: Mastering the Language of Influence / Kendall Hunt Pub Co; 2 edition. 2010. 236 p.*
- 4. Byron Reeves, J. Leighton Read Total Engagement: Using Games and Virtual Worlds to Change the Way People Work and Businesses Compete. Harvard Business Press, 2009. 177 с.*

*Мельник Володимир Володимирович,
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0004-2047-8711>*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ СПОРТИВНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спортивні об'єкти стали важливою частиною інфраструктури, що відповідає за розвиток фізичної культури, підвищення рівня здоров'я населення та культурних зв'язків між країнами. Для успішного функціонування спортивних об'єктів необхідно використовувати передові технології управління будівництвом, що дозволяють підвищити ефективність процесів проєктування, будівництва та експлуатації. В умовах глобалізації та швидкої зміни технологій, будівельні підприємства потребують нових управлінських підходів і методів, що дозволяють оптимізувати процеси з проєктування, управління ресурсами, контролю якості та термінів виконання робіт. Використання сучасних технологій в управлінні будівництвом спортивних об'єктів дозволяє будівельним підприємствам підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку, знижувати витрати, покращувати якість та зменшувати час виконання робіт. Це створює можливості для розвитку інноваційних моделей управління, орієнтованих на задоволення вимог клієнтів та швидку адаптацію до змінюваних умов.

Сучасне будівництво спортивних об'єктів вимагає інтеграції інноваційних технологій, які відповідають сучасним вимогам функціональності, безпеки, екологічності та естетичної привабливості. По-перше, однією з найважливіших вимог є гнучкість проєктів. По-друге, безпека є критично важливим аспектом. Інноваційні рішення повинні забезпечувати надійний рівень захисту для спортсменів і глядачів. Це не лише включає розробку безпечних евакуаційних маршрутів, але й інтеграцію сучасних технологій відеоспостереження та систем контролю. Крім того, важливо враховувати доступність для людей з обмеженими можливостями, що демонструє соціальну відповідальність проєкту.

Екологічні питання стають дедалі важливішими. Будівництво спортивних об'єктів повинно бути сталим і екологічним, що передбачає застосування енергоефективних рішень, перероблених матеріалів, систем збору та повторного використання ресурсів. Інноваційні підходи у цій сфері

допомагають зменшити викиди в атмосферу та зберегти ресурси, роблячи об'єкти більш привабливими для сучасного суспільства.

Також важливо впроваджувати нові технології в управління спортивними спорудами. Це може включати автоматизовані системи для моніторингу споживання енергії, управління кліматом та освітленням, що забезпечують комфортні умови для відвідувачів. Використання технологій Інтернету речей (IoT) дозволяє ефективніше управляти ресурсами.

Автоматизація процесів управління будівництвом спортивних об'єктів стає незамінним елементом сучасних будівельних проєктів, що обумовлено потребою в підвищенні ефективності та якості виконання робіт. Сучасні вимоги до будівництва спортивних споруд з кожним роком стають дедалі складнішими і жорсткішими: до них додаються більш суворі стандарти щодо якості матеріалів і виконання робіт, суворі терміни та обмеження бюджету. У зв'язку з цим автоматизація є важливою складовою для успішної реалізації таких проєктів, оскільки впровадження автоматизованих систем здатне суттєво покращити ефективність, прозорість та контроль за виконанням усіх етапів будівництва [1, с.222].

Один із найважливіших аспектів автоматизації процесів управління будівництвом - це впровадження спеціалізованих систем управління проєктами (СУП). Ці системи дозволяють зручно і точно планувати, контролювати, а також аналізувати всі етапи будівництва, забезпечуючи високий рівень ефективності управління. Завдяки СУП менеджери проєктів можуть оперативно отримувати актуальну інформацію про стан виконання робіт на кожному етапі будівництва, що дозволяє не лише коригувати хід робіт у разі відхилення від плану, але й своєчасно виявляти можливі проблеми та оперативно їх усувати. Інтуїтивно зрозумілі інтерфейси цих систем, а також можливості для візуалізації даних, роблять цю інформацію доступною навіть для осіб, які не є спеціалістами у галузі будівництва. Такий підхід дає змогу забезпечити ефективне управління проєктом на всіх етапах і знизити ризики, пов'язані з людським фактором.

Особливу роль у процесах автоматизації відіграють технології інформаційного моделювання будівель (BIM — Building Information Modeling). Ці технології дозволяють створювати точні та детальні тривимірні моделі об'єктів, які містять не лише візуальну інформацію, але й інші важливі дані про матеріали, конструкції та інженерні мережі. Завдяки BIM можна отримати повне та точне уявлення про проєкт будівництва на всіх його етапах - від початкового проєктування до завершення робіт. Крім того, інформаційне

моделювання будівель забезпечує можливість швидко вносити зміни до проекту та оцінювати їх вплив на загальний хід будівництва, що значно підвищує точність планування та управління ресурсами [2, с.98].

У сучасному будівництві активно використовуються також безпілотні літальні апарати (дрони), які здійснюють аерозйомку об'єктів і територій будівництва. Дрони надають можливість здійснювати моніторинг прогресу будівництва, оперативно фіксувати стан виконаних робіт та виявляти недоліки, які можуть бути непомітними на рівні поверхневих оглядів. Це дозволяє будівельникам і менеджерам швидко реагувати на будь-які проблеми, коригувати плани та забезпечувати належний контроль за якістю та кількістю виконаних робіт. Використання дронів є надзвичайно корисним для великих і складних будівельних об'єктів.

Не менш важливим аспектом автоматизації є управління ресурсами, такими як енергоресурси, вода та матеріали. Системи автоматизованого моніторингу витрат допомагають ефективно відслідковувати використання цих ресурсів, що дозволяє знижувати витрати та запобігати можливим втратам. Системи управління енергією, водою та іншими ресурсами також сприяють зниженню негативного впливу на навколишнє середовище, оскільки дозволяють знижувати надмірне споживання та скорочувати викиди шкідливих речовин. В результаті, ефективне управління ресурсами позитивно позначається не лише на економічних показниках проекту, а й на його сталому розвитку та соціальній відповідальності.

Таким чином, автоматизація в управлінні будівництвом спортивних об'єктів значно полегшує процеси планування, виконання та контролю, підвищує ефективність робіт, забезпечує точність у виконанні проектів і допомагає досягти значного зниження витрат. Впровадження таких інноваційних технологій у будівництво дозволяє зберегти високу якість, дотримуватися термінів виконання та забезпечити оптимальне використання ресурсів, що є запорукою успішної реалізації будь-якого будівельного проекту.

Список використаних джерел:

1. Самчук В.П., Троць В.Я. *Комп'ютерні технології інформаційного моделювання будівель і споруд*. Луцьк, "Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві" Луцький національний технічний університет, збірник наукових праць, випуск 8, 2017. 288с.
2. Гудима Л. О. *ВІМ-технології в будівництві: сучасні виклики для України*. Бізнес Інформ. 2024. №2. С. 97–104.

Секція 2. «СИСТЕМНИЙ РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ»

УДК 657

*Боровська Олена Олександрівна
студентка ОіА-23, Київський національний університет будівництва і
архітектури*

*Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

РОЛЬ АУДИТОРСЬКОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ АУДИТОРА

Аудит є одним із важливих видів послуг і набуває дедалі більшої актуальності, та є надійним способом підтвердження даних фінансової звітності. Для формування ключової ролі аудиту, доцільно його підняти до відповідного рівня якості, забезпечити незалежність та дотримання етичних принципів.

Аудит є одним із інструментів, який допомагає розвивати міжнародні відносини, оскільки забезпечує довіру до підтвердженої фінансової інформації для користувачів різних рівнів (міжнародного, державного, підприємницького). Для аудиторів досить актуальним є те, щоб їх клієнти, довіряли якості аудиту та іншим послугам, що їм можуть надаватись. Громадська довіра до якості професійних аудиторських послуг, зростає тоді, коли в межах цієї професії є високі стандарти виконання професійної діяльності, а також їх поведінки. Тому, етичний кодекс є необхідним для будь-якої професії, оскільки працівники цієї сфери прагнуть до суспільної довіри та надання високоякісних послуг, незалежно від поведінки окремих представників професії. Сучасні тенденції у формуванні ринку аудиторських послуг приводять до необхідності вивчення основних морально-етичних принципів даної професії, оскільки існують серйозні порушення принципів професійної етики в аудиторській сфері [1].

Пріоритетна роль у вихованні висококваліфікованого спеціаліста лежить на плечах освіти, зокрема вищих начальних закладах, курсах підвищення кваліфікації та ін. На нашу думку, даний процес має починатись ще з школи, коли дитині роз'яснюють, що таке етика, мораль, вміння спілкуватись з однолітками та педагогами, бути чесним, відповідальним за свої вчинки та сумлінно виконувати поставлені задачі, звичайно ж відповідно

до віку дитини. Вища школа покликана давати системні знання про професійну сферу діяльності, її специфіку, має формувати особистісні якості спеціаліста. Закладене зерня змалку, швидше принесе свої плоди, у вигляді дотримання етики спілкування з колегами, керівництвом, сформувані критичне мислення з умінням слухати інших тощо. Наука, освіта та практичний досвід спеціалістів мають створювати основу професійних знань, професійних навичок та професійних цінностей, етики та ставлення до професії [2].

Важливе місце у підтримці сформованих навиків та комунікацій, а також дотримання норм професійної етики належить зокрема і Аудиторській Палаті України. Так відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», Аудиторська палата України є юридичною особою, яка здійснює професійне самоврядування аудиторів та не має на меті отримання прибутку, та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань аудиторського самоврядування.

Членами Аудиторської палати України є аудитори і аудиторські фірми, зареєстровані у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності. Метою професійного самоврядування аудиторів, що здійснюється через Аудиторську палату України, є об'єднання на професійній основі зусиль аудиторів для виконання покладених на них Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» обов'язків і забезпечення їхніх прав, представництво професійних інтересів аудиторів в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, захист професійних інтересів та соціальних прав аудиторів, сприяння підвищенню професійного рівня аудиторів та надання їм методичної допомоги, захист інтересів фізичних і юридичних осіб у разі заподіяння їм шкоди внаслідок незаконних дій або недбалості аудиторів, а також здійснення професійного самоврядування аудиторів.

Професійне самоврядування аудиторів функціонує на засадах законності, гласності, незалежності, демократичності, колегіальності, виборності, обов'язковості членства аудиторів та виконання рішень органів професійного самоврядування, зокрема, з'їзду аудиторів України та Ради Аудиторської палати України, прийнятих відповідно до їх компетенції, забезпечення рівних можливостей доступу аудиторів до участі у професійному самоврядуванні [3].

В процесі виконання своїх професійних обов'язків, перед аудиторами можуть постати конфліктні моменти, або бажання недотримуватись їх фундаментальних принципів. У вирішенні цих конфліктів може допомогти Аудиторська Палата України, куди можуть надходити відповідні скарги і

відповідно після їх рішення, приймається рішення про подальші дії до аудиторів з недобросовісним відношення до своєї професії та як наслідок анулювання сертифікату аудитора. Аудиторська Палата України має сприяти дотриманню принципів професійної етики, закріпленню єдиних вимог до здійснення аудиторської діяльності, забезпеченню функціонування системи контролю якості аудиторських послуг та виступати основою формування соціальної відповідальності аудитора. Розвиток інституту аудиту в умовах посилення вимог до фахової підготовки аудиторів, зумовлює необхідність пошуку механізмів, інструментів дотримання вимог професійної етики для забезпечення високого рівня поваги та довіри до професії аудитора.

Список використаних джерел:

1. Мулик Я.І. Дотримання професійної етики аудитора як запорука довіри до професії. *Економіка і суспільство*. 2023. 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2544/2464>
2. Гаман Г.В., Зінченко М.М. Професія бухгалтера та етика його поведінки. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2022. No 50(2). С. 172-179. URL: <http://ways.knuba.edu.ua/article/view/288699/282327>
3. Аудиторська Палата України. *Офіційний сайт*. URL: <https://www.apu.com.ua>

ЗМІНИ У СИСТЕМІ НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ПОДАТКІВ ДЛЯ ФОП

Спрощена система оподаткування (ССО) була запроваджена в 1998 році для суб'єктів малого підприємництва метою стимулювання розвитку малого бізнесу, а також зменшення неформальної діяльності підприємств та неформальної зайнятості. Незважаючи на присутність деяких недоліків цієї системи – вона відіграла значну ролі як засіб допомоги розмітку малого і середнього бізнесу в Україні. Під час воєнного стану в Україні ССО для ФОП неодноразова змінювалась. Розглянемо останні зміни законодавства України у системі нарахування та сплати податків для ФОП.

Верховна Рада прийняла в другому читанні законопроект №11416-д «Про особливості оподаткування на період воєнного стану». Після його ухвалення, зросте ставка військового збору для фізичних осіб підприємців усіх груп. Хоча закон, ухвалили всередині жовтня, він все одно діятиме з 1 жовтня. Тож деякі підприємці ще до 20 жовтня мають сплатити податки за новою ставкою.

Відповідно до законопроекту, зросте сума військового збору, що мають сплачувати фізичні особи підприємці. ФОП I, II і IV груп, згідно з текстом законопроекту, мають сплачувати військовий збір у розмірі 10% від однієї мінімальної заробітної плати станом на 1 січня звітного року. У 2024 році ця сума становитиме 710 грн, у 2025 році – 800 грн. ФОП III групи будуть сплачувати військовий збір у розмірі 1% від доходів. Тобто ідеться про 10 грн із кожної тисячі зароблених гривень від жовтня 2024 року. Із 1 жовтня, згідно із законопроектом, також зросте ставка військового збору для ФОПів на загальній системі оподаткуванні і для самозайнятих осіб. Зараз вони сплачують 1,5% від чистого доходу, а повинні будуть платити 5%.

Оскільки правила щодо військового збору для ФОП почнуть діяти з 1 жовтня, перший авансовий внесок ФОПів I, II та IV груп мають сплатити не пізніше 20 жовтня. ФОПів III групи платитимуть за результатами звітності за квартал – упродовж 40 днів після закінчення звітного кварталу. Суму сплаченого збору потрібно буде прописати в декларації щодо єдиного податку для відповідної групи [1].

Суми податків мають платити ФОПи. Нагадаємо, що ФОПи також сплачують єдиний податок, ставки якого не змінилися. Для ФОП першої групи єдиний податок становить 302,8 грн, для другої – 1420 грн, для третьої – 5% від доходу або 50 грн з кожної тисячі гривень.

До кінця року податкове навантаження на ФОПи, що не сплачують ЄСВ, виглядатиме так:

I група – 302,8 грн в місяць єдиного податку і 710 грн в місяць військового збору (3038,4 грн за IV квартал 2024 року);

II група – 1420 грн єдиного податку і 710 грн військового збору (6390 грн за квартал);

III група – 5% єдиного податку і 1% військового збору.

Із 2025 року ФОПи I, II і IV груп платитимуть на 90 грн на місяць більше військового збору. Військовий збір для ФОП групи 3 ЄП. Як і планувалося, для платників єдиного податку групи 3 встановили ставку військового збору у розмірі 1 % від єдиноподаткового доходу. Сплата військового збору тут також запроваджується починаючи з 01.10.2024 (тобто починаючи зі сплати за IV квартал 2024). Хоча сам Закон набуває чинності в день, наступний за днем його опублікування, але є окрема норма щодо старту нарахування військового збору для платників єдиного податку з 1 жовтня. Платники єдиного податку групи 3 сплачуватимуть військовий збір у той же термін, що і єдиний податок. Тож перший раз платники єдиного податку групи 3 сплачуватимуть військовий збір за IV квартал 2024. Строк для цього - не пізніше 19.02.2025 р.

Важливе зауваження щодо звітності. Окремої звітності з військового збору для платників єдиного податку не буде! Суми військового збору будуть відображатися у складі декларації з єдиного податку.

Тобто після того, як відповідні зміни набудуть чинності, Мінфін внесе зміни до форми декларації.

За звітний період «три квартали» звітувати маємо за чинною наразі формою єдиноподаткової декларації. Ніякого військового збору в ній не показуємо, оскільки, його сплата запроваджується з 01.10.2024. Тобто перший раз платникам єдиного податку групи 3 доведеться сплатити військовий збір за IV квартал 2024 (не пізніше 19.02.2025).

Військовий збір для ФОП на загальній системі. На загальній системі ФОП і раніше сплачували військовий збір. По суті, єдине що змінюється для ФОП на загальній системі, — це збільшення ставки з 1,5 до 5 %. Формально виходить, що за ставкою 5 % мають оподатковуватися доходи ФОП починаючи з дня, наступного за днем опублікування Закону [2].

Але як воно буде на практиці (як слід буде ділити чистий дохід), сказати зараз важко. Тут слід чекати, що скажуть податківці. Адже можливий будь-який варіант подій. І часу до фактичної реалізації змін ще дуже багато (адже сплата військового збору за підвищеною ставкою буде аж у травні наступного року — під час кінцевого розрахунку за 2024 рік).

Повернення ЄСВ. Наразі ФОПи всіх груп звільнені від обов'язкової сплати Єдиного соціального внеску, що становить 22% від мінімальної зарплати. Вони можуть робити це добровільно для нарахування трудового стажу. У 2025 році для всіх груп повернеться сплата Єдиного соціального внеску – це 22% від мінімальної зарплати (8 тис. грн), тобто 1760 грн на місяць.

Спрощена система оподаткування (ССО) залишається важливим інструментом підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, сприяючи зменшенню неформальної зайнятості та стимулюванню економічної активності. Однак у контексті воєнного стану система зазнала суттєвих змін, які значно вплинули на фінансове навантаження підприємців. Ці зміни спрямовані на збільшення бюджетних надходжень, але вони також створюють ризики для рентабельності малого бізнесу. Підприємцям необхідно ретельно планувати фінансові потоки та адаптувати бізнес-моделі до нових податкових умов. Ухвалені законодавчі ініціативи мають двоїстий характер: вони посилюють державний контроль і фінансову стабільність, але також підвищують податковий тиск. Подальші дослідження мають бути спрямовані на оцінку ефективності цих заходів і їхнього впливу на розвиток малого підприємництва в Україні. Такий аналіз дозволить знайти баланс між фіскальними потребами держави та підтримкою бізнесу в умовах нестабільності.

Список використаних джерел:

- 1. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану. Урядовий портал [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-shchodo-osoblivostey-opodatkuvannya-u-period-dii-voennogo-stanu>.*
- 2. Закон щодо підвищення податків ухвалено в другому читанні. Ібухгалтер [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ibuhgalter.net/news/24859>*

*Добровольська Лариса Веніамінівна
завідувач економічним відділенням,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист,
Відокремлений структурний підрозділ
Київський індустріальний фаховий коледж КНУБА*

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗАРЕЄСТРОВАНОВОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність. В умовах війни та дії особливого режиму воєнного стану особливої уваги потребують процеси управління фінансування підприємств України. Основним джерелом де акумулюється та систематизується необхідна інформація є бухгалтерський облік. Він відображає процес формування власності та розподіл результатів їх діяльності, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності підприємств. Тому на сучасному етапі розвитку ринкових відносин та в умовах дії воєнного стану актуального значення набуває особливості ведення власного, зокрема зареєстрованого капіталу як важливого об'єкта вітчизняної облікової системи.

Основною метою статті є висвітлення сутності, функцій та значення зареєстрованого (пайового) капіталу підприємств України в умовах воєнного стану, а також розгляд проблемних питань, що при цьому виникають.

З введенням воєнного стану в Україні органи державної влади прикладають значних зусиль для стабілізації всіх сфер життя суспільства [3].

У підприємницькій сфері одним із обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб та їх учасників стало введення в дію обмежень проведення державної реєстрації змін щодо відомостей про юридичних та їх учасників і визначено перелік адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів [3].

З часом вимоги до суб'єктів державної реєстрації та переліку нагальних реєстраційних дій розширено для суб'єктів господарювання, благодійних організацій та громадських об'єднань, а також на порталі Дія відновлено доступність послуг щодо автоматичної реєстрації ФОП, внесення змін чи закриття ФОП, введено послугу щодо автоматичної реєстрації ТОВ. Дозволено створення суб'єктів господарювання, благодійних організацій та громадських об'єднань; внесення відомостей щодо зміни керівника юридичної та інших осіб за наявності, які можуть вчиняти дії від імені юридичної особи, крім громадських формувань; змін до установчих документів юридичної особи (крім

громадських формувань), крім випадків, коли такі зміни передбачають зміну розміру статутного капіталу, зміну складу засновників (їх учасників) та/або розміру їх часток; зміни видів економічної діяльності юридичної особи, крім громадських формувань. Заборона вчинення реєстраційних дій стало свідченням обмеження на період дії воєнного часу права учасників юридичних осіб на відчуження корпоративних прав, їх виходу/виключення з товариства, збільшення/зменшення статутного капіталу тощо[3] .

У сучасних складних економічних умовах суб'єкти господарювання стикаються з викликами, які перешкоджають їх стабільній роботі, фінансовій стійкості та здатності адаптуватися до швидких змін ринкових умов особливо в умовах воєнного стану. Зареєстрований капітал господарюючого суб'єкта виступає одним з ключових складових загального потенціалу підприємства, проаналізувавши величину і структуру якого можна визначити його фінансовий стан.

Станом на сьогодні, в умовах воєнного часу, перед створенням зареєстрованого капіталу товариство має дотримуватися ряду вимог.

1. Рівень та можливості розвитку господарської діяльності товариства.
2. Кількість та розмір активів товариства та обсяг власних джерел.
3. Забезпечення фінансової стійкості та забезпечення оптимальної структури капіталу.
4. Дотримання контролю з боку засновників повнота його відображення в відповідних документах.

Статутний капітал являє собою одну зі складових частин власного капіталу підприємства і є зареєстрованим капіталом, адже він є умовно постійним і його точна сума визначається засновниками і учасниками товариства.

Формування статутного капіталу можливе трьома способами:

- грошовим (готівкові і безготівкові кошти);
- майновим (обладнання, цінні папери, нерухоме майно, майнові права на об'єкти інтелектуальної власності тощо);
- змішаним (грошовий в сукупності з майновим) [8] .

Внесення СК у грошовій формі не оподатковується податками загальної системи (ПДФО, ВЗ, ПП, ПДВ), ні єдиними податком.

Облік зареєстрованого капіталу є ключовим аспектом фінансової діяльності будь-якої компанії. Він визначає її фінансовий потенціал, впливає на кредитоспроможність та привабливість для інвесторів. Глибоке розуміння процесів формування та обліку зареєстрованого (пайового) капіталу є не лише забезпеченням надійності фінансової звітності, але й важливим чинником в

управлінських ресурсах, плануванні стратегій та залученні інвестицій для подальшого розвитку.

Для початку функціонування господарюючі суб'єкти потребують власних ресурсів для довгострокового фінансування своєї діяльності, забезпечення самостійності та кредитоспроможності. При створенні підприємства цю роль виконує його стартовий капітал, який є сукупністю активів, внесених засновниками (учасниками), і представляє собою матеріальну основу підприємства. Статутний капітал — це «фінансовий фундамент юридичної особи», який засновники або учасники передають для її створення та функціонування. Однак, процес формування та обліку зареєстрованого капіталу має деякі особливості в залежності від організаційно-правової форми підприємства [5].

Мінімальний розмір статутного капіталу визначається законодавством країни, в якій зареєстрована компанія. Ця сума встановлюється з метою забезпечення фінансової стабільності та відповідальності юридичних осіб перед їхніми кредиторами та партнерами [5].

В умовах воєнного стану в Україні, мінімальний розмір статутного капіталу для товариств з обмеженою відповідальністю є символічним і становить лише 1 гривню. Це дозволяє підприємцям створювати бізнес з мінімальними фінансовими зусиллями [5].

Усі зміни стосовно внесків до статутного капіталу відображаються у засновницьких документах, які підлягають обов'язковій державній реєстрації. Зміни, що не зареєстровані у встановленому порядку (навіть під час дії воєнного стану), є суттєвим порушенням і призводять до притягнення підприємства до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу за порушення обліку та звітності. Крім цього, може анулюватись державна реєстрація відповідного підприємства, і в результаті такий суб'єкт господарювання буде ліквідований [10].

Зміни до статутного капіталу (збільшення та зменшення) повинні бути затверджені протоколом загальних зборів товариства. Зміни до статуту також підлягають державній реєстрації у державного реєстратора, про що вносяться відповідні зміни до Єдиного державного реєстру. До статуту також необхідно внести зміни та подати їх державному реєстратору.

Облік статутного, іншого зареєстрованого, пайового капіталу та внесків до незареєстрованого статутного капіталу ведеться на рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал». Для обліку статутного капіталу товариств використовується субрахунок 401 «Статутний капітал», а для обліку внесків до

незареєстрованого капіталу – 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу». Важливо зазначити, що субрахунок 404 кореспондує тільки з субрахунком 401 [8].

Для документального оформлення внесків до статутного капіталу використовується акт приймання-передачі, який складається у довільній формі.

Акт приймання-передачі використовується для всіх видів майнових внесків, включаючи нематеріальні активи та цінні папери. У випадку грошових внесків підтвердженням можуть бути звичайні банківські документи, такі як банківські виписки, прибуткові касові ордери або банківські квитанції [8].

Заборона вчинення реєстраційних дій щодо юридичних осіб у частині внесення змін про зміну розміру статутного капіталу, зміну складу засновників (учасників) та/або розмірів їх часток стосуються тих випадків, коли корпоративні права учасників юридичної особи відчужуються на підставі договорів або актів-приймання передачі частки у статутному капіталі юридичної особи у разі вчинення нотаріальних дій нотаріусом, які в умовах воєнного стану мають право на вчинення нотаріальних дій щодо цінного майна.

Отже, постановами Кабінету Міністрів України обмежено виведення активів з юридичних осіб, зареєстрованих на території України, особами пов'язаними з державою агресором.

Висновки. Таким чином, на основі змін корпоративного законодавства можна зробити висновок, що органами державної влади прийняті важливі та ефективні рішення, які спрямовані на безпеку ведення бізнесу на території України та на збереження майна, що знаходиться у власності юридичних осіб на території України. Водночас перед органами влади стоїть завдання, що потребує виважених рішень, а саме відновити та покращити умови ведення бізнесу на території України, повернути та залучити інвесторів для ведення підприємницької діяльності на території України. Адже, не зважаючи на обстріли і бомбардування, важливо зробити усе важливе для підтримки економіки нашої Держави, а це можна зробити лише зберігши бізнес, який працює в Україні задля збереження України.

Список використаних джерел:

- 1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV.*
- 2. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 № 2275-VIII.*
- 3. Васильєва В.В. Зміни правового регулювання щодо підприємницьких*

товариств в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 154–157.

4. Іщенко Я.П., Подолянчук О.А., Коваль Н.І. *Фінансовий облік 1: підручник* / Я.П. Іщенко, О.А. Подолянчук, Н.І. Коваль. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. 496 с.

5. Русанюк З. *Нюанси формування статутного капіталу юридичної особи*. *Юридична газета Online*. 2024. 18 травня. URL: <https://jur-gazeta.com>.

6. *Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI*.

7. Салука І.Я. *Формування статутного капіталу в товаристві з обмеженою відповідальністю*. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. 2016. Вип. 5.

8. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В. [та ін.]. *Фінансовий облік: підручник*. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 478 с.

9. *Фінансовий облік і звітність: навчальний посібник / укладачі : С. І. Мельник, І. М. Горбан, Н. С. Марушко*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с.

10. *Формування статутного капіталу: організаційні моменти* / Н. Вороня, Н. Чернишова, Н. Альошкіна, О. Огай. Альошкіна Н., Чернишова Н. *Податки / бухоблік*. 2020. № 33 https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2020/april/issue-33/article-108169.html?srsltid=AfmBOopNijIm5tYJ-YPh-Q5MV1_TGhAj789e7ZtMhE7GhT3p1T3IXdpS

Дрона Ігор Юрійович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування;
<https://orcid.org/0000-0001-9551-3535>
науковий керівник: Куліков Петро Мусійович, д.е.н., професор кафедри
економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Аудит оплати праці є важливою складовою фінансового контролю на підприємствах будівельної галузі, оскільки оплата праці становить значну частину виробничих витрат і безпосередньо впливає на фінансову стабільність та конкурентоспроможність підприємств. Особливості цього виду аудиту в будівництві зумовлені як специфікою самої галузі, так і нормативними вимогами до обліку витрат на оплату праці. Оскільки будівельні підприємства зазвичай виконують проекти різної тривалості та складності й залучають значну кількість тимчасових і сезонних працівників, аудит оплати праці стає необхідним інструментом контролю за законністю, точністю нарахувань та відповідністю вимогам чинного законодавства.

Аудит оплати праці в цій галузі має унікальні особливості, пов'язані зі специфікою будівельної сфери, де широко використовуються проектні, сезонні та тимчасові форми організації праці, а також із залученням підрядників і субпідрядників. Тому аудит у будівельній галузі потребує врахування кількох ключових аспектів. Перший аспект стосується складності розрахунків заробітної плати для працівників будівельних проектів. Оскільки умови та тривалість робіт можуть варіюватися залежно від об'єкта, аудиторі необхідно детально контролювати облік робочого часу, зокрема, перевіряти таблиці обліку, журнали робіт та інші документи, що фіксують відпрацьований час.

Другий важливий аспект - правильність нарахувань, особливо додаткових виплат у вигляді надбавок і премій. Працівники будівельної галузі часто отримують додаткову компенсацію за роботу в складних умовах, понаднормову працю або за ризики для здоров'я. Аудитори мають забезпечити, щоб такі нарахування відповідали трудовим договорам та вимогам законодавства.

Третій аспект стосується правомірності утримань із заробітної плати. На будівельних підприємствах нерідко практикують утримання частини заробітку для компенсації матеріальних збитків чи порушень техніки безпеки. Аудитор

повинен проаналізувати обґрунтованість цих утримань і їх відповідність правовим нормам [1].

Перевірка правильності нарахування заробітної плати на будівельних підприємствах зазвичай охоплює наступні кроки:

1. Аналіз документів, що підтверджують відпрацьований час. Для здійснення такого аналізу виконується звірка табелів обліку робочого часу, журналів робіт та інших документів, які фіксують фактично відпрацьований час кожного працівника. Зважаючи на часте застосування змінних графіків у будівництві, важливо переконатися, що всі зміни, понаднормові години та відрядження враховані коректно.

2. Перевірка відповідності нараховань умовам трудового договору, положенням тарифних угод, внутрішніх нормативних актів підприємства та законодавчим вимогам, зокрема тих, що регулюють додаткову частину оплати праці - надбавки, доплати, премії, їх розміри та підстави їх нарахування. Зокрема, будівельна галузь передбачає додаткові виплати роботу в умовах підвищеного ризику чи підвищеної складності праці (висотні, зимові роботи) за понаднормову роботу, роботу у нічні зміни, у вихідні та святкові дні. У будівельній галузі премії зазвичай нараховуються за додаткові зусилля або досягнення, зокрема: за виконання або перевиконання виробничих планів премії можуть бути виплачені за завершення робіт раніше встановленого строку або за досягнення високої продуктивності; за понаднормову роботу та роботу в особливих умовах працівникам можуть нараховуватися премії за виконання складних, фізично важких або небезпечних робіт, що потребують додаткових зусиль чи спеціальної підготовки; премії за виконання робіт підвищеної складності можуть нараховуватись за завдання, що потребують високої кваліфікації чи особливої відповідальності.

3. Перевірка вірності тарифікації працівників згідно тарифних ставок і розцінок. У будівельній галузі часто застосовуються погодинна або відрядна оплата праці, яка може варіюватися залежно від обсягу робіт, кваліфікації працівника та регіональних особливостей. Потрібно переконатися, що до кожного працівника застосовано коректні тарифні ставки відповідно до його кваліфікації та посади.

4. Верифікація нараховань і утримань податків, страхових внесків, компенсацій за матеріальні збитки, тощо, які здійснені згідно із законодавством та документально обґрунтовані. Зокрема, важливо перевірити утримання, пов'язані з матеріальною відповідальністю працівників за обладнання та інструменти.

5. Перевірка правильності обліку простоїв та відряджень. У будівництві часто трапляються простої, спричинені погодними умовами або технологічними факторами, а також відрядження на інші об'єкти. Необхідно переконатись, що простої враховані відповідно до нормативів, а відрядження оформлені згідно з вимогами нормативно-правових актів.

В ході аудиту необхідно виконати розрахунок заробітної плати за окремими працівниками на основі зібраних даних і порівняти отримані результати з бухгалтерськими звітами підприємства. У разі виявлення розбіжностей потрібно задокументувати розбіжності та з'ясувати їх причини.

Для аудиту оплати праці на будівельних підприємствах необхідно перевірити різні облікові документи, які забезпечують повний огляд нарахувань, відрахувань та облік робочого часу. Ось основні документи, які знадобляться для такого аудиту:

1. Табелі обліку робочого часу (форми П-5, П-13) - відображають фактично відпрацьований час кожного працівника, а також понаднормові години, відрядження, лікарняні та відпустки. Табелі є основою для розрахунку зарплати, тому аудитору важливо переконатися в їх коректності та відповідності реальним умовам. В разі виявлення перевищень або розбіжностей доцільно перевірити журнали робіт та інші документи, що фіксують час, відпрацьований кожним працівником. У будівництві часто застосовують змінний графік, тому важливо перевірити, чи всі зміни, понаднормові години або відрядження враховані коректно.

2. Розрахунково-платіжні відомості (форма П-6) - один із ключових документів для перевірки кінцевих сум зарплати - відображають розрахунки нарахувань і відрахувань із заробітної плати кожного працівника: нараховані суми, податки, страхові відрахування та інші утримання.

3. Трудові договори та додаткові угоди до них. Трудові договори містять інформацію про умови праці, тарифні ставки, надбавки, премії та інші особливості оплати, що мають бути враховані під час нарахування зарплати. Усі умови мають відповідати фактичним нарахуванням у звітності.

4. Накази про прийом на роботу, переведення, відрядження та звільнення - фіксують моменти початку та завершення трудових відносин, а також зміни умов праці, що впливають на нарахування зарплати. Аудитор перевіряє, чи відповідають нарахування цим наказам і чи всі зміни враховані.

5. Лікарняні та відпускні виплати мають містити деталі щодо тривалості лікарняних чи відпустки, а також відповідні розрахунки виплат. Перевіряючи правильність нарахування допомоги з тимчасової непрацездатності, необхідно

звернути увагу на правильність розрахунку трудового стажу працівника, оскільки відсоток від базової заробітної плати, на основі якого визначається розмір допомоги, залежить від тривалості стажу [2].

6. Акти виконаних робіт, звіти про виконання робіт. На будівельних підприємствах часто діє відрядна форма оплати, прив'язана до обсягу виконаних робіт. Відповідно акти виконаних робіт відображають обсяги праці, тут важливо переконатися, що вони узгоджені з нарахуваннями зарплати.

7. Журнали нарядів на роботу і табелі відряджень відображають облік робочих нарядів, зміни та інші аспекти обліку робочого часу, особливо у випадках відряджень. Таким чином можна перевірити, як обліковані простої, відрядження, робота в нічний час чи у вихідні.

8. Розрахункові документи з податків та обов'язкових соціальних відрахувань із зарплати працівників до бюджету та соціальних фондів дозволяють пересвідчитися щодо законності та правильності нарахувань.

9. Платіжні доручення та банківські виписки підтверджують фактичну виплату заробітної плати, що дозволяє аудитору переконатися у відповідності між розрахунковими документами та реальними виплатами працівникам.

10. Касові звіти у разі виплати зарплати частково або повністю готівкою з каси. Необхідно перевірити чи всі суми були виплачені працівникам та чи відповідають вони нарахованим сумам [3].

Таким чином, аудит оплати праці на будівельних підприємствах повинен враховувати галузеву специфіку й контролювати правомірність розрахунків, відповідність нарахувань умовам праці та прозорість обліку робочого часу. Зібравши та перевіривши необхідні документи, аудитор зможе всебічно оцінити правильність і відповідність нарахування зарплати на будівельному підприємстві, виявити можливі порушення та недоліки в обліковій системі.

Список використаних джерел:

- 1. Гордієнко Н. І., Харламова О. В., Мізік Ю. І., Конопліна О. О. Аудит: методика і організація: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с.*
- 2. Аудит: навч. посіб. / С. І. Дерев'янюк та ін. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 380 с.*
- 3. Аудит: підручник (в двох частинах) / за ред. В. І. Грушко. 4-те вид., доп. і перероб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с.*

Корсун Інна Миколаївна
к. е. н., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київського національного університету будівництва і архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4959-9056>

ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Фінансові ризики є невід’ємним фактором у діяльності фінансово-кредитних установ. В умовах воєнного стану, ймовірність настання фінансових ризиків значно зросла, враховуючи нестійкість зовнішнього середовища. Однак, комерційні банки продовжують функціонувати і спільно з Національним банком України застосовують необхідні кроки для попередження можливих фінансових ризиків та їх наслідків.

Відповідно до пояснень Національного банку України (далі – НБУ), найбільшою групою фінансових ризиків комерційних банків є такі: кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик прибутковості, валютний ризик, ризик достатності капіталу та інші [1].

На рис. 1 відображено карту ризиків фінансового сектору та його оцінку за 10 бальною шкалою. Порівняння фінансових ризиків проводилося станом на кінець грудня 2023 року та червень 2024 року. Відповідно до представленої карти ризиків фінансового сектору, найвищим рівнем ризику є макроекономічний ризик, який суттєво впливає і на діяльність комерційних банків. Макроекономічний ризик розцінюється як зовнішнє середовище у якому функціонують банки. Показник зріс від 6 до 8 одиниць, рис. 1. Також високим є значення ризику капіталу, 6 одиниць – це зумовлено зниженням рівня достатності капіталів серед комерційних банків та посиленням вимог до капіталів банків з боку НБУ.

Аналіз ризику ліквідності показав, що упродовж 2021 – 2024 рр. рівень ліквідності банків залишається високим, зокрема коефіцієнт покриття ліквідністю у всіх валютах (LCR_{ВВ}) досягнув вищого рівня ніж у довоєнні часи, зокрема у 2021 р. цей показник становив 242 %, у 2024 р. 376 %. Запорукою позитивної динаміки стала зважена політика банків щодо залучення ефективних активів та зростання коштів клієнтів на банківських рахунках, у т.ч. в іноземній валюті.

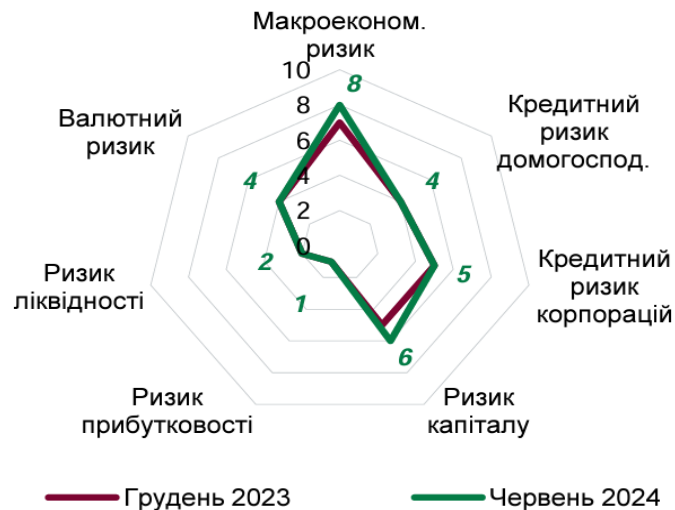

Рис. 1. Карта ризиків фінансового сектору, станом на 2023 – 2024 рр.*

*Примітка: НБУ оцінює ризики за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику.

Обсяг і структура коштів фізичних і юридичних осіб має позитивну динаміку. Згідно з рис. 2, у комерційних банках переважають рахунки фізичних і юридичних осіб, які відкриті у національній валюті, гривні.

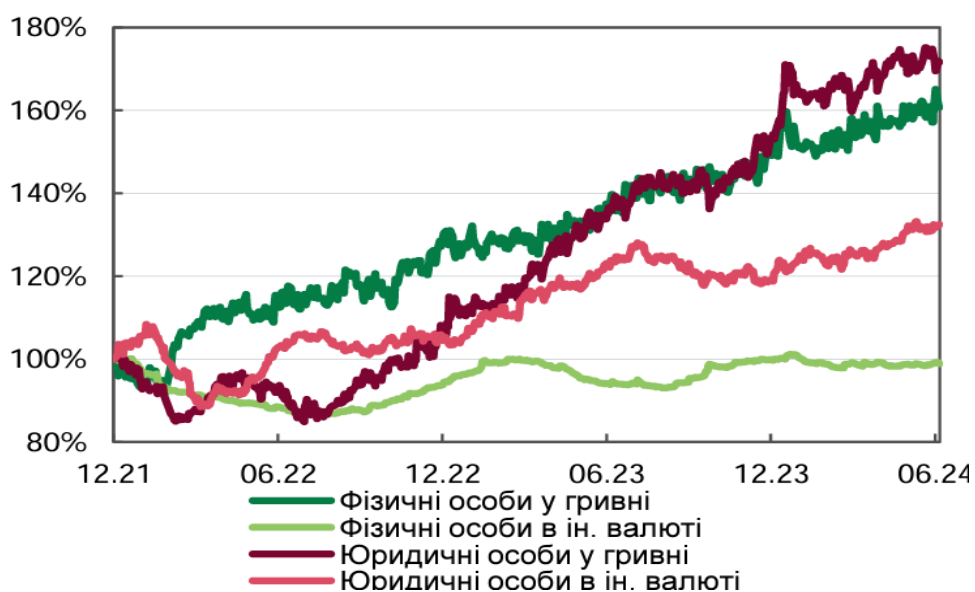

Рис. 2. Динаміка обсягів коштів фізичних та юридичних осіб, у гривні та іноземній валюті (01.01.2022 р. = 100 %)

Середній розмір банківського вкладу, у 2024 р., зріс на 18 % і в середньому становив 12 тис. грн. Обсяг гривневих вкладів, розміром понад 600 тис. грн., зріс більше ніж на 40 %, однак у загальній структурі становив 0,2 %.

Рівень кредитного ризику комерційних банків є контрольованим. Динаміка та обсяги кредитування для бізнесу здійснюються переважно у гривні.

Валютне кредитування перебуває на досить низькому рівні, у зв'язку з високими ризиками та недостатнім попитом (рис. 3).

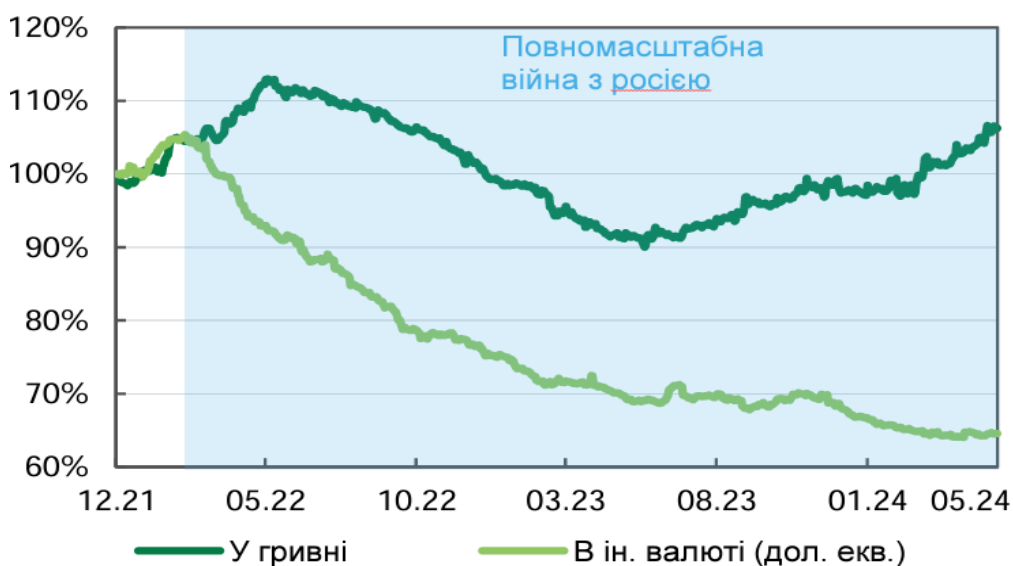

Рис. 3. Чисті кредити бізнесу (грудень 2021 р. = 100%)

Загалом проведений аналіз окремих фінансових ризиків комерційних банків в Україні, свідчить про поліпшення показників ліквідності залучених активів банків порівняно із довоєнними роками. Кредитний ризик є контрольованим, зокрема за рахунок застосування відповідних пруденційних вимог Національного банку України. Обсяг кредитування малого та середнього бізнесу має позитивну динаміку у гривні, однак, валютні кредити мають більший рівень ризику, тому динаміка є значно нижчою. Високим є рівень макроекономічного ризику, що спричинено війною.

Для поліпшення результативності діяльності комерційних банків щодо попередження фінансових ризиків та їх наслідків, необхідно забезпечити системний фінансовий моніторинг основних показників діяльності банків – ліквідності, рентабельності, достатності капіталу тощо. Залучення зовнішніх аудиторів до перевірки якості активів банків. Застосування сучасного зарубіжного досвіду банківської практики – це стрес-тестування з врахуванням несприятливого макроекономічного сценарію.

Список використаних джерел:

1. Звіт Про фінансову стабільність. Аналітичний огляд Національного банку України, червень 2024 року. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2024-roku>.

Куліков Петро Мусійович

*д. е. н., професор, професор кафедри економічної теорії, обліку та
оподаткування*

<http://orcid.org/0000-0003-2801-4810>

Подібка Володимир Васильович

*здобувач другого рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄС В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Невід'ємною умовою ефективного функціонування кожного господарюючого суб'єкта є якісно побудована цілісна система бухгалтерського обліку, яка передбачає формування та прийняття на тривалу перспективу чіткої облікової політики, як специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності.

Облікова політика підприємства є важливим інструментом, завдяки якому існує можливість оптимального поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку. Державна облікова політика виконує функцію нормативно-правового регулювання організації та методики фінансового обліку і складання фінансової звітності у межах країни. Мета державної облікової політики зводиться до зменшення (стирання) відмінностей у способах відображення, оцінки, методів подання фінансової інформації та звітів фірм, а також до скорочення коливань кількості та якості інформації у фінансових звітах, що публікуються [1].

Процес глобалізації світової економіки, необхідність посилення захисту прав інвесторів та забезпечення прозорості міжнародних ринків капіталу зумовили нові вимоги до формування інформаційної бази підприємств. Тому існування міждержавного рівня облікової політики зумовлено сучасними процесами глобалізації, наслідком яких є утворення об'єднань країн.

Термін «облікова політика» (англ. – accounting policies) офіційно почав використовуватись у міжнародній практиці з 1973 року, з'явившись у МСБО 1 «Розкриття облікової політики» та МСБО 5 «Інформація, яка підлягає розкриттю у фінансових звітах». З 1997 року діє новий МСБО 1 «Подання фінансових звітів», виданий на базі цих стандартів, який містить вимоги до розкриття інформації в облікових політиках [2].

Варто відзначити також МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», що розкриває відповідні питання [2], а також Концептуальну основу до міжнародних стандартів, що містить вимоги щодо розкриття облікової інформації та практичні рекомендації із застосування стандартів, сприяє гармонізації стандартів бухгалтерського обліку та процедур, пов'язаних із висвітленням облікової політики у фінансових звітах.

В Україні ж можливість використання підприємствами окремих елементів облікової політики з'явилася в 90-х роках ХХ століття. Однак, в офіційний обіг термін «облікова політика» був введений в 1999р. Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3]. Необхідність формування облікової політики суб'єктів господарювання встановлена в законодавчому порядку. Зокрема, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996 - XIV її визначено як спеціальний термін.

У ст. 1 зазначено: «Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності», а в ст. 8 (п.5) цього Закону вказано, що «...підприємство самостійно визначає за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику підприємства...» [3]. В той же час, Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» зустрічаємо визначення «облікові політики» [2].

Згідно із зазначеним нормативно-правовим документом, облікові політики – це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності. Нескладно помітити, що у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дається визначення поняття «облікова політика» в однині, а в МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» дане поняття характеризується у множині. Це пов'язане з тим, що за міжнародними правилами облікова політика, встановлена щодо конкретного об'єкту обліку, вважається окремою обліковою політикою. А от виходячи з національного тлумачення зазначеного поняття, сукупність таких облікових політик саме і складає єдину облікову політику підприємства [1].

Європа є джерелом багатьох правових систем: англійської, німецької, французької, скандинавської, які, в поєднанні з іншими політичними та економічними відмінностями, створили величезну різноманітність систем бухгалтерського обліку, знижуючи якість і порівнянність показників фінансової

звітності різних країн в умовах глобалізації та зростання інвестиційної активності бізнесу. Визнаючи це, країни-члени ЄС були першими країнами, які зробили перші кроки в напрямку конвергенції бухгалтерського обліку і фінансової звітності. На сучасному етапі міжнародної інтеграції у сфері економіки посилилась увага до проблеми уніфікації бухгалтерського обліку.

Одним із завдань ЄС було гармонізація систем бухгалтерського обліку країн-членів ЄС шляхом узгодження методологій обліку різних країн. Для вирішення цього завдання опубліковано низку нормативних документів, які називаються Директивами, або законами ЄС, які були присвячені уніфікації вимог щодо розкриття інформації та бухгалтерської звітності, тобто встановлювали основні положення ведення обліку і складання фінансової звітності, які країни-учасниці інтегрують в національне законодавство.

Основні положення Директив ЄС встановлюють докладні правила в багатьох сферах бухгалтерського обліку та являють собою «мінімальні вимоги щодо гармонізації», за якими держави-члени розробляють власні додаткові вимоги і вносять зміни в національне законодавство.

Отже, запровадження вимог директив супроводжувалося різним впливом на національні GAAP багатьох європейських країн.

Так, у країнах з континентальною моделлю обліку (Австрія, Німеччина, Франція) впровадження норм директив ЄС законодавчо закріпило вимоги щодо якості, корисності і цінності фінансової інформації, що вплинуло на зростання інформативності фінансової звітності та зниження впливу податкового законодавства на бухгалтерський облік і фінансову звітність.

У країнах з англо-американською моделлю обліку (Великобританія, Ірландія) фінансова звітність спрямована на задоволення інформаційних потреб інвесторів та кредиторів, а бухгалтерський облік регулюється незалежними від податкового законодавства організаціями, що зумовило значно менші зміни в національному законодавстві з регулювання обліку і складання фінансової звітності.

Міжнародна практика свідчить, що облікова політика в різних країнах має деякі специфічні особливості. Наприклад, у Великобританії та Нідерландах облікова політика менше структурована, не настільки деталізована й не так формалізована, як у США.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності мають рекомендаційний характер, проте саме їх зміст є основою створення нормативно-правового забезпечення облікової політики.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності», передбачає, що повний комплект фінансової звітності повинен включати: звіт про фінансовий стан на кінець

періоду; звіт про сукупні доходи за період; звіт про зміни у власному капіталі за період; звіт про рух грошових коштів за період; примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення; звіт про фінансовий стан на початок найбільш давнього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей своєї фінансової звітності, або коли він перегруповує статті своєї фінансової звітності.

Фактично за всіх обставин суб'єкт господарювання досягає достовірного подання шляхом відповідності застосованим міжнародним стандартам.

Достовірне подання вимагає також від суб'єкта господарювання:

а) обирати та застосовувати облікові політики відповідно до МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». МСБО 8 наводить ієрархію авторитетних рекомендацій, які управлінський персонал враховує за відсутністю міжнародного стандарту, що застосовується до конкретної статті;

б) подавати інформацію (у тому числі облікові політики) так, щоб забезпечувати доречну, достовірну, зіставну та зрозумілу інформацію;

в) надавати розкриття додаткової інформації, коли відповідність конкретним вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності є недостатньою для забезпечення спроможності користувачів зрозуміти вплив певних операцій, інших подій та умов на фінансовий стан та фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання.

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» передбачає, що суб'єкт господарювання не може виправити невідповідні облікові політики ні розкриттям інформації про застосовані облікові політики, ні примітками чи поясненнями.

Решта міжнародних стандартів фінансової звітності та бухгалтерського обліку містять рекомендації щодо елементів облікової політики або господарських операцій, де застосовується облікова політика.

Так, у Великобританії відповідно до стандарту 17 (SSAP 17) усі випадки змін після складання балансу поділяються на ті, які підлягають коригуванню, матеріальні (наприклад, операції, пов'язані з дебіторами) і не підлягають коригуванню, які розкриваються в примітці до звітності й описують їх результат та характер (наприклад, не існуючі на дату складання балансу факти, такі як, пожежа).

У Німеччині зміни в обліковій політиці, які впливають на поточний дохід, повинні бути юридично погоджені з Комерційним Кодексом.

У Бельгії, Італії та Іспанії застосовується інша практика, а саме: усі коригування повинні проходити через рахунок «Прибутків і збитків» за

минулий звітний період.

Слід відмітити, що облікова практика цих країн визнає збитки від скорегованих подій, але не доходи. У Франції, наприклад, усі зміни повинні проходити через рахунок «Прибутків і збитків» за екстраординарними статтями. Якщо зміни в обліку викликані удосконаленням облікової системи, то всі коригування повинні відноситися до «Резервів».

Однією з особливостей зарубіжної облікової практики є те, що у великих компаніях готуються два варіанти облікової політики. Перший, який складається на початку року, є начебто формальним, оскільки служить позначкою діючих національних облікових принципів, відпрацьованих в даній компанії в минулому році, з передбачуваними змінами і уточненнями в наступному році.

Другий варіант складається в кінці звітного року перед складанням звітності. Тобто протягом року на фірмі облікова політика може змінюватись.

У різних країнах є окремі послаблення у вимогах публікації звітності і результатів аудиторських перевірок. Диференційований підхід у вимогах до публікації звітності і результатів аудиторських перевірок призводить до розходжень у ступені свободи компаній при виборі ними тих чи інших методів обліку. З одного боку, позитивний вплив відкритої системи звітності на посилення довіри урядових органів і інвесторів є очевидним. З іншого боку, бувають ситуації, коли публікація фінансової звітності компанії може спровокувати її фінансовий крах. Саме цими причинами обумовлені розходження у вимогах названих країн. Іншими словами, вимога публікації звітності повинна узгоджуватися з вимогою її конфіденційності, згідно з якою, опублікована інформація не повинна завдавати збиток інтересам підприємства.

Список використаних джерел:

1. Яцишин С. Р. *Аспекти формування облікової політики підприємства [Електронний ресурс]. Економічні науки. – Серія «Облік і фінанси». - 2011. - Випуск 8 (29). - Ч. 4. - Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua.;http://library.tneu.edu.ua/index.php/nmkd/73-resursybiblioteky/pratsi-vykladachivtneu/ya/588-2011-12-13-08-04-11>*
2. *Міжнародні стандарти фінансової звітності (версія перекладу українською мовою – 2011 рік) редакція на 12.03.2013 року. Документ 929_010, поточна редакція – Редакція від 12.03.2013. [Електронний ресурс] - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text*
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 40, ст.365 Документ 996-XIV, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.09.2024, підстава – 3257-IX.*

Чернявська Юлія Борисівна
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-1576-281X>

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕВІЗІЇ І КОНТРОЛЮ – НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМТВА

Ревізія зазвичай проводиться на підприємствах державної форми власності. Виключення становлять підприємства інших форм власності, і то, за рішенням суду і якщо приватні підприємства були пов'язані з бюджетом, наприклад, тендера, державні замовлення та держконтракти. Таким чином, головна мета перевірки: цільове призначення та законність витрачання бюджетних коштів [1].

В Законі України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» зазначено, що ревізія – це метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірності обліку і звітності, спосіб документального викриття недостач, розтрат, привласнень та крадіжок коштів і матеріальних цінностей, попередження фінансових зловживань [2].

В умовах війни безгосподарність витрачання бюджетних коштів прирівнюється до державної зради. Тому проблеми організації ревізії і контролю на підприємствах з метою виявлення зловживань або інших відхилень від установлених параметрів, усунення та попередження негативних явищ та тенденцій є актуальною та необхідною на сучасному етапі.

Ревізія – це комплекс заходів по перевірці фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій, що здійснюються прийомом документального та фактичного контролю, спрямованого на виявлення обґрунтованості, доцільності та економічної ефективності виконання господарських операцій та стану збереження майна.

Ревізію здійснює ревізор. Він має ретельно підготуватися до ревізії, раціонально та розумно використовувати визначений час, використовувати раніше розроблені макети актів, порівняльних відомостей, запитів, розписок та інших матеріалів ревізійного оформлення, озброїтися чинним законодавством, а також відповідними інструкціями, нормами природних втрат та виходу продукції тощо.

Порядок проведення перевірок має відбуватися у логічній послідовності.

Перш за все розпочати з підготовчого етапу – складання плану (програми) ревізії або перевірки, а також ознайомитися з документами і іншими матеріалами, що характеризують діяльність даного господарства.

Другий етап – призначення і проведення ревізії. Підставою для проведення ревізій є наказ або розпорядження відповідних органів, що призначають дану ревізію. До початку проведення перевірки рекомендується дати оголошення про її проведення в колективі підприємства. Надалі проводяться передбачені програмою контрольні інвентаризації (каси, матеріалів і інших об’єктів). Загальна тривалість проведення ревізії і перевірок не повинна перевищувати 30 днів.

Третій етап – оформлення результатів ревізії і перевірок. Для забезпечення дієвості господарського контролю проведених ревізій і перевірок вони повинні обов’язково бути письмово оформлені. Особливе місце серед документальних носіїв результатів контролю займають акти ревізії і довідки перевірок. Акт ревізії є підсумковим документом, який відображає порушення і недоліки у виробничо-фінансовій діяльності підприємства, що ревізується. Акт ревізії складається із загальної (вступної) і основної (тематичної) частин. У загальній частині вказується: склад ревізійної групи, назва підприємства, що ревізується, період перевірки, посадові особи, його склад і основні питання, вивчені у ході даної ревізії. У основній частині акту ревізії вказують результати підприємства, яке пройшло перевірку із зазначенням недоліків.

Рис. 1. Стадії та етапи проведення контролю

Четвертий етап – прийняття рішень за наслідками ревізії і перевірки. Відповідно до чинного законодавства керівник організації, де пройшла перевірка, повинен не пізніше, ніж в двотижневий термін розглянути її результати і прийняти необхідне рішення з ліквідації порушень і недоліків, відшкодування матеріального збитку, притягнення до відповідальності осіб, що сприяли порушенню і розробці необхідних пропозицій по їх попередженню.

П'ятий етап – контроль за виконанням рішень за наслідками ревізії і перевірки. Для забезпечення безумовного виконання рішень, прийнятих за наслідками ревізії і перевірки, необхідно за ними встановити систематичний контроль. Він входить в обов'язки керівника організації.

Існують наступні основні форми контролю за виконанням рішень за наслідками ревізії і перевірки:

- поточний контроль з боку відповідальних виконавців,
- соціальні перевірки виконання прийнятих рішень,
- подальші ревізії перевірених підприємств,
- балансові комісії за підсумками діяльності підприємств за певний період,
- повторний розгляд окремих питань вищими організаціями, а також система контролю виконання, прийнята на самому підприємстві.

Тільки при сукупності вказаних форм контролю представляється можливим добитися безумовного виконання прийнятих рішень за наслідками ревізій та перевірок і тим самим забезпечити дієвість контролю.

Контрольно-ревізійна робота відіграє важливу роль у господарському механізмі управління народним господарством, так як координує та погоджує ряд однорідних процесів, виконання яких здійснюється колективом працівників. Виводяться на поверхню недоліки (умисні і неумисні) та працюють на запобігання і упередження зловживанням.

Список використаних джерел:

1. *Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами від 20.04.2006 р. № 550. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF#Text>*
2. *Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.1993 № 2939-XII Електронний ресурс. Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/view/t293900?an=1&ed=2012_07_04*
3. *Контроль і ревізія. Навчальний посібник. 3-тє видання, стереотипне За ред. Р. Л. Хом'яка, Н. С. Станасюк. Львів: Магнолія 2006, 2024. 315 с.*

Шовківська Вікторія Василівна

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,

<https://orcid.org/0000-0002-2379-0362>

Станкевич Андрій Володимирович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,

<https://orcid.org/0009-0008-1777-7760>

Київський національний університет будівництва і архітектури

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В діяльності будівельних підприємств, як і будь-яких інших підприємств, за іншою галузевою ознакою використовують фінансову звітність. Фінансова звітність, в умовах сьогодення, є лаконічною та дозволяє відобразити і оцінити основні показники роботи підприємства.

Україна доклала низку зусиль на законодавчому рівні щоб привести вітчизняне законодавство до європейського зразка. Зокрема, на рівні Міністерства фінансів України розроблено типові форми фінансової звітності. Наявність Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, забезпечує актуальність фінансової звітності, та її читабельність іноземними партнерами. Прикладний аспект фінансової звітності, зокрема її форми, види та аудит, дозволяють гарантувати прозорість фінансової звітності за результатами діяльності підприємств, що підвищує і рівень довіри між вітчизняними партнерами (суб'єктами економічних відносин) та іноземними інвесторами.

На нашу думку, осучаснення вітчизняної фінансової звітності та дотримання вітчизняного законодавства щодо її регулювання дозволить забезпечити поліпшення діяльності підприємств, у тому числі в будівництві та досягти кращих економічних результатів.

Від так, основними нормативними документами, які визначають порядок формування фінансових звітів в Україні є такі:

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996-XIV від 16.07.1999 р. [1];

Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до

фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013 р. [2].

Основні форми фінансових звітів, які використовують вітчизняні підприємства, зокрема акціонерні товариства, які задіяні у будівельній галузі є такі [4]:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан), форма № 1;
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), форма № 2;
- Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом), (за непрямим методом), форма № 3 та форма № 3-н;
- Звіт про власний капітал, форма № 4;
- Консолідовані форми фінансової звітності;
- Примітки до фінансової звітності.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996-XIV від 16.07.1999 р., основними принципами фінансової звітності є [1]:

- безперервність фінансової звітності;
- повне висвітлення результатів діяльності у фінансовій звітності за період;
- послідовність звітності;
- автономність капіталу, майна та фінансових результатів діяльності підприємства.

На нашу думку, варто проаналізувати детально зарубіжний досвід з метою подальшого поліпшення формування (складання), аудиту та оприлюднення фінансової звітності підприємств. Основною рекомендацією щодо фінансової звітності підприємств є необхідність на законодавчому рівні зобов'язати оприлюднювати основні форми фінансової звітності усіх категорій підприємств, окрім мікро- та малих. Майданчиком для оприлюднення фінансових звітів можуть бути державні відомства, зокрема офіційні веб-сторінки, або офіційні веб-сайти самих підприємств, наприклад, як це роблять акціонерні товариства, або ж компанії з проведення незалежного аудиту.

Зміни, що відбуваються в економічних відносинах України, вимагають адаптації підходів до ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності відповідно до сучасних потреб управління. Становлення ринкових відносин, інтеграція у світову економіку, реформування законодавчої бази та підвищення вимог до прозорості бізнесу обумовлюють необхідність запровадження ефективних організаційних та інформаційних інструментів у сфері обліку. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №

996-XIV від 16 липня 1999 року, а також національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які затверджені Міністерством фінансів України. Ці нормативи встановлюють загальні принципи, правила, методи та вимоги до формування інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання.

У сучасних умовах підприємства для забезпечення ефективного управління потребують оперативної та достовірної інформації про своїх економічних партнерів, а також про власний фінансовий стан і результати діяльності. Фінансова звітність виконує ключову функцію в системі бухгалтерського обліку, виступаючи основним інструментом для формування аналітичної бази, необхідної для прийняття управлінських рішень. Її дані дозволяють здійснювати контроль, оцінку фінансового стану, прогнозування майбутніх показників і обґрунтування напрямів розвитку підприємства.

Згідно з НП(С)БО, фінансова звітність включає баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до звітності та додатки до неї. Ці форми звітності забезпечують надання повної, правдивої та неупередженої інформації користувачам, серед яких власники підприємств, інвестори, кредитори, державні органи та інші зацікавлені сторони [3]. Зокрема, баланс підприємства відображає його фінансовий стан на певну дату, а звіт про фінансові результати дозволяє оцінити дохідність і рентабельність діяльності.

Для забезпечення ефективного аналізу фінансової звітності необхідно впроваджувати організаційно-інформаційні підходи, які включають автоматизацію процесів обліку, застосування сучасних інформаційних технологій, а також інтеграцію міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Використання МСФЗ сприяє підвищенню прозорості та порівнянності звітності українських підприємств з міжнародними аналогами, що є важливим аспектом у контексті залучення іноземних інвестицій.

Користувачі фінансової звітності, залежно від специфіки своєї діяльності, потребують різної інформації для прийняття рішень. Відповідно, розробка звітності повинна враховувати не лише загальні показники, але й деталізовані дані, які дозволяють оцінити економічну ефективність діяльності підприємства, вплив оподаткування, рівень ліквідності, платоспроможності та інші аспекти [5]. Особливу увагу слід приділяти інтелектуальному капіталу, який у сучасних умовах відіграє важливу роль у формуванні ринкової вартості підприємства, проте залишається недостатньо розкритим у традиційних формах фінансової звітності.

З метою підвищення інформативності фінансової звітності необхідно запроваджувати новітні методики її аналізу. Це включає оцінку витрат за характером або функцією витрат, динамічний аналіз фінансових показників, а також застосування системного підходу до виявлення ризиків і можливостей розвитку підприємства. У контексті глобалізації та зростання ролі економіки знань фінансова звітність має адаптуватися до нових викликів, забезпечуючи користувачів повною та достовірною інформацією для прийняття стратегічних рішень.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. С. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0336-13>.
3. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджені наказом МФУ від 07.02.2013 р. №73, зі змінами та доповненнями.
4. НП(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами», затв. наказом МФУ від 19.05.05 р. № 412. Все про бухгалтерський облік. 2011. №12. С. 19-30
5. Пушкар М.С. Створення інтелектуальної системи обліку: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2007. 152 с.

Адигезалова Оксана Вікторівна
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»,
науковий керівник: Чернявська Юлія Борисівна, к.е.н., доц., доцент кафедри
економічної теорії, обліку та оподаткування?
Київський національний університет будівництва і архітектури

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ОБЛІКОВИЙ, ПОДАТКОВИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ

Сучасність економіко-політичних труднощів в Україні має негативний вплив на провадження підприємствами своїх видів основної діяльності. Насамперед визначити фінансове становище, що склалося в підприємства на кінець звітного періоду можна за допомогою економічного поняття «фінансовий результат». Актуальним є дослідження фінансових результатів підприємств саме будівельної галузі адже, при реаліях воєнних дій в Україні і під час післявоєнного періоду дані підприємства забезпечать відбудовування стратегічної та житлової інфраструктури країни.

Фінансові результати будівельного підприємства є ключовим показником його діяльності, відображаючи успішність управління ресурсами, ефективність реалізації проектів та здатність до генерування прибутку. Фінансові результати будівельного підприємства визначаються, як різниця між доходами та витратами, пов'язаними з будівельною діяльністю за певний період.

Далі варто розглянути три основні аспекти щодо яких розглядатиметься сутність фінансових результатів: обліковий, податковий та економічний. Обліковий аспект фінансових результатів будівельного підприємства полягає у правильній реєстрації доходів та витрат у бухгалтерському обліку всередині конкретного підприємства. Фінансовий результат формується за рахунок ведення бухгалтерського обліку, який відображає господарські операції підприємства і дає змогу визначити прибуток або збиток за звітний період.

Будівельне підприємство отримує дохід від надання будівельних послуг, виконання робіт за договорами підряду, продажу будівельних матеріалів та інших операцій. Доходи відображаються на рахунку 70 "Доходи від реалізації" та 71 "Інші операційні доходи". До витрат будівельного підприємства належать собівартість будівництва, витрати на матеріали, оплату праці, оренду техніки, амортизацію основних засобів тощо. Витрати відображаються на рахунках

класу 9 "Витрати діяльності". В кінці звітної періоду підприємство здійснює закриття рахунків доходів та витрат, і на основі цього визначається чистий прибуток або збиток, який відображається у звіті про фінансові результати.

Податковий аспект фінансових результатів пов'язаний із визначенням податкових зобов'язань підприємства, що впливають на його чистий прибуток. Будівельне підприємство обов'язково сплачує податок на прибуток за стандартною ставкою 18%. Оподатковуваний прибуток визначається шляхом коригування бухгалтерського прибутку на різниці, передбачені податковим законодавством. Підприємство повинно враховувати, як нарахований ПДВ на виконані роботи, так і податковий кредит на придбані матеріали та послуги. Будівельне підприємство може мати великі земельні ділянки у своїй власності та об'єкти нерухомості, що підлягають оподаткуванню.

Основні складнощі в бухгалтерському обліку ПДВ, незважаючи на наявність чисельності нормативних вимог та методичних рекомендацій – врахування відображення «першої події», перерахованої попередньої оплати постачальникам та підрядникам за отриманні матеріали (послуги), або отримання авансів від покупців за відвантажену готову продукцію, особливо при здійсненні зовнішньоекономічних операцій [1].

Економічний аналіз фінансових результатів дозволяє визначити ефективність управління підприємством та використання його ресурсів. Для аналізу фінансових результатів діяльності підприємств існують багато методик, які, здебільшого, спрямовані на оцінку прибутковості окремого підприємства. Загалом всі методики аналізу прибутковості зводяться до аналізу складу, динаміки та структури фінансових результатів підприємства, аналізу чинників впливу на зміну у чистому прибутку підприємства, маржинальний аналіз прибутку, аналізу розподілу та накопичення прибутку, аналізу показників рентабельності та оцінки ефективності [2].

При цьому для оцінки та аналізу показників фінансових результатів можна використовувати як специфічні, так і загальноприйняті методи та методики аналізу. Для дослідження результативності можна використовувати показники ефективності, рентабельності власного та запозиченого капіталу, активів підприємства тощо. Головна задача цих пошуків - отримання комплексної інформації про формування та використання фінансових результатів, у розрізі видів діяльності конкретного будівельного підприємства [3].

Фінансові результати будівельного підприємства є багатогранним показником, що потребує комплексного підходу до аналізу та управління. Успішне управління фінансовими результатами дозволяє будівельним

підприємствам зберігати стабільну фінансову стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Волчанська, Л., & Юшковський, Д. (2023). Податковий аспект організації обліку та аудиту податку на додану вартість. *Економіка та суспільство*, (55). [Електронний ресурс]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-10>
2. Фесенко В. В., Воронцова Л. А. Аналіз фінансових результатів підприємств України. *Ефективна економіка*. 2020. №1. DOI: 10.32702/23 [Електронний ресурс] URL: <http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/5704/1/%d0%a4%d0%b5%d1%81% d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%90%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%96 %d0%b7%20%d1%84%d1%96%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d1%81%d0%be%d0% b2%d0%b8%d1%85%20%d1%80%d0%b5%d0%b7%d1%83%d0%bb%d1%8c% d1%82%d0%b0%d1%82%d1%96%d0%b2.pdf>
- 3.Калінеску Т. В. , Калініченко Т. Л. Облік і аналіз фінансових результатів в сучасних умовах діяльності підприємств. URL: https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/5839/Cher_2023 _1_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

*Банах Зоряна Олегівна,
здобувач другого рівня вищої освіти ОП «Облік і аудит»,
спеціальності 071«Облік і оподаткування»
Науковий керівник: Мирослава Зінченко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИКИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Для ефективного функціонування підприємства велике значення має аналіз його основних засобів. Для формування методики економічного аналізу основних засобів, доцільно застосувати системний підхід. З урахуванням цієї вимоги складається програма аналітичної роботи, а саме: виявлення завдання на проведення аналізу основних засобів будівельного підприємства; виявлення і погодження мети і завдань, строків виконання, визначення кола фахівців, що беруть участь у проведенні аналізу основних засобів тощо; отримання оцінки ситуації, що склалася з основними засобами, вивчення причинно-наслідкових зв'язків процесів і явищ, які характеризують стан основних засобів будівельного підприємства, ступеня і напрямків впливу чинників внутрішнього й зовнішнього середовища на основні засоби, оцінка ефективності використання основних засобів, рівень забезпеченості основними засобами; з'ясування умов, що сприяють позитивному впливу на результати роботи основних засобів; визначення умов, які негативно впливають на результати роботи основних засобів; пошук варіантів рішень, які забезпечують поліпшення стану основних засобів та підвищення ефективності їх функціонування; підготовка пропозицій для покращення стану основних засобів підприємства й подання їх керівництву.

Серед основних принципів економічного аналізу основних засобів будівельного підприємства слід зазначити: ефективність; нейтральність; обережність і критичність; об'єктивність і точність; конкретність і дієвість; систематичність і спадковість; своєчасність.

Основними завданнями аналізу основних засобів будівельного підприємства є:

- виявлення рівня забезпеченості основними засобами підприємства і його структурних підрозділів;

- відповідність величини, складу і технічного стану основних засобів потребам в них;
- своєчасність оновлення основних засобів на підприємстві;
- ступінь використання основних засобів і факторів, що впливають на її рівень;
- стан та структура невиробничих основних засобів.

Виходячи із сформульованих завдань, потрібно обрати методи проведення економічного аналізу основних засобів. Дослідження наукових аналітичних підходів дозволило виділити для аналізу основних засобів будівельного підприємства найбільш ефективні методи: горизонтальний та вертикальний аналіз, структуру та динаміку руху основних засобів, коефіцієнтний аналіз.

Для поглибленого вивчення питання основних засобів необхідно проаналізувати значення основних показників, що характеризують стан та рух основних засобів підприємства (табл.1) [2].

Таблиця 1

Показники, що характеризують стан використання основних засобів

Показник	Характеристика
Коефіцієнт зносу	показує, яка частина вартості основних засобів перенесена на готову продукцію (списана на витрати діяльності в попередніх періодах). Розраховується як відношення зносу основних засобів підприємства (суми амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання) на певну дату до первісної (переоціненої) їх вартості на ту ж дату.
Коефіцієнт придатності	показник, зворотний до коефіцієнта зносу. Він показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі здійснення господарської діяльності (не перенесена на готову продукцію), і обчислюється як відношення залишкової вартості основних засобів підприємства на певну дату до їх первісної (переоціненої) на ту ж дату
Коефіцієнт оновлення основних засобів	характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду
Екстенсивне оновлення	характеризує темпи збільшення обсягу експлуатованих основних засобів
Інтенсивне оновлення	передбачає заміну діючих основних засобів новими, більш ефективними.
Коефіцієнт вибуття основних засобів	характеризує рівень інтенсивності їх вибуття зі сфери виробництва.
Коефіцієнт приросту основних засобів	характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період

Визначальною особливістю загальнонаукових прийомів є їх універсальність. Вони включені до тканини наукового пізнання у всіх його

сферах. Основні класифікаційні ознаки прийомів аналізу основних засобів наведено на рис.1.

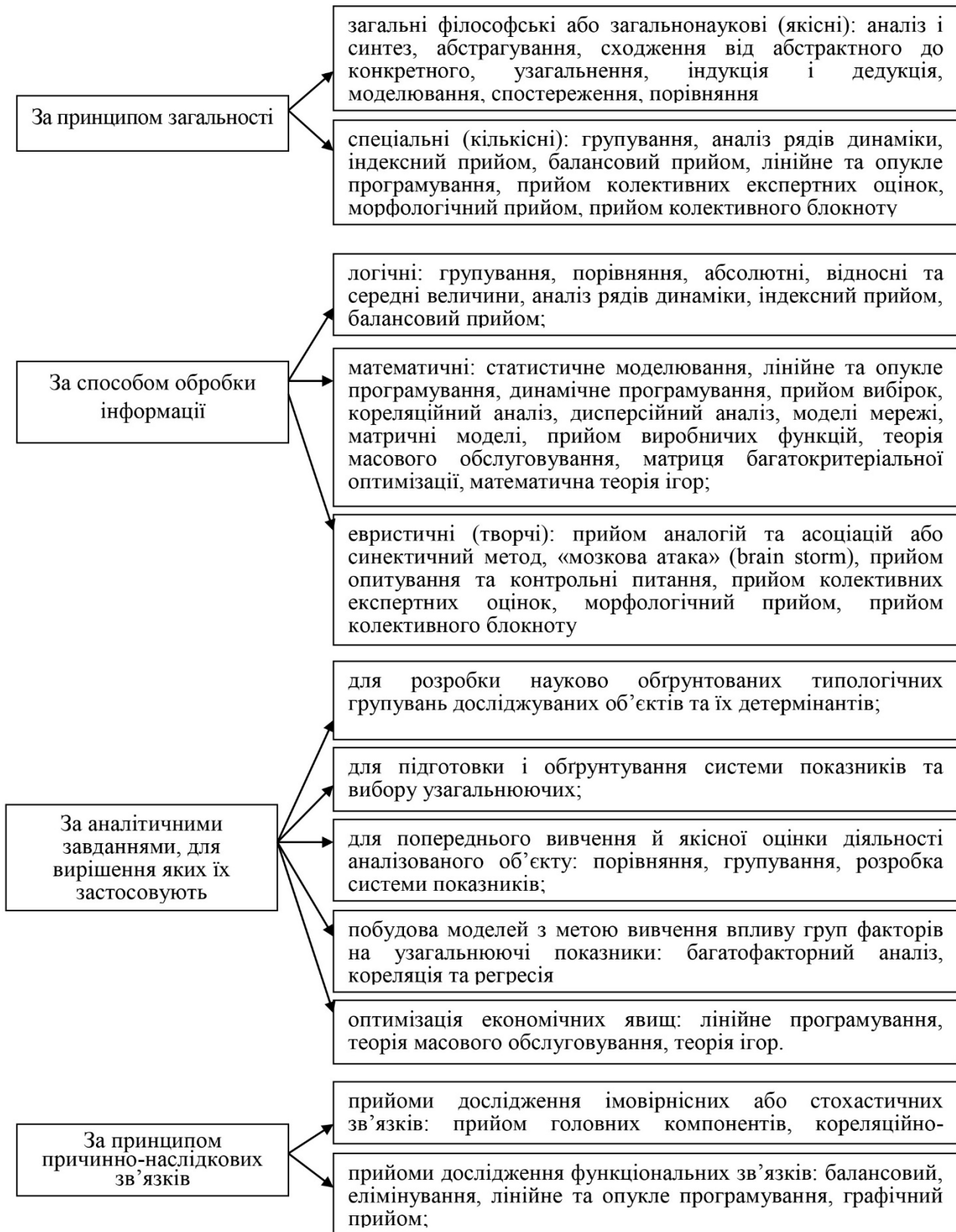

Рис. 1. Основні класифікаційні ознаки прийомів аналізу основних засобів [1]

Серед загальнонаукових прийомів економічного аналізу, є спостереження, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія та порівняння, логічне рішення і експеримент, узагальнення і обмеження, абстрагування, перехід від абстрактного до конкретного, моделювання. Тому, найчастіше, в особливу категорію виділяють конкретно-наукові або спеціальні прийоми (рис. 1).

Серед основних джерел інформації для економічного аналізу основних засобів будівельного підприємства слід зазначити:

- первинні документи будівельного підприємства з обліку основних засобів (акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів, акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів основних засобів, акт на списання основних засобів, акт на списання, загальна оцінка стану основних засобів та аналіз ефективності їх використання автотранспортних засобів, акт про установку, пуск та демонтаж будівельної машини, інвентарна картка обліку основних засобів, опис інвентарних карток з обліку основних засобів, картка обліку руху основних засобів, інвентарний список основних засобів (за місцем їх знаходження, експлуатації), розрахунок амортизації основних засобів, акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, інвентаризаційний опис об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів;

-дані аналітичних і синтетичних рахунків (10 «Основні засоби», 11 «Необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 15 «Капітальні інвестиції») з обліку основних засобів;

- облікові реєстри обліку основних засобів (Журнал 4, відомість 4.1);
- фінансова звітність будівельного підприємства;
- інші бухгалтерські документи.

До додаткових джерел інформації для аналізу основних засобів відносяться документи, регулюючі господарську діяльність будівельного підприємства, а саме:

- офіційні документи, а також акти ревізій і перевірок, накази і розпорядження; господарсько – правові документи: договори, угоди, вирішення арбітражних і інших судових органів, реєстрації;
- рішення спільних зборів колективу, акціонерів;
- матеріали вивчення передового досвіду, придбані з різних джерел

інформації; технічна і технологічна документація;

- матеріали спеціальних досліджень стану основних засобів на окремих робочих місцях (хронометраж, фотографія і так далі);

- усна інформація, отримана як від членів трудового колективу, так і з інших джерел.

Отже, під час проведення аналізу необхідно з'ясувати, чи достатньо у підприємства основних засобів, яка їхня динаміка, склад і структура. Аналіз динаміки основних засобів за обсягом, складом та структурою є підставою визначення тенденцій розвитку матеріально-технічної бази підприємства, оцінки його виробничого потенціалу.

Список використаних джерел:

- 1. Краузе, О. І., Синькевич, Н. І., & Юрик, Н. Є. (2024). Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. Галицький економічний вісник, 86(1), 14-24.*
- 2. Синькевич, Н. І., & Краузе, О. І. (2023). Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету, 81(2), 7-15.*

*Волошина Дарина Анатоліївна
магістр, Київський національний університет будівництва і архітектури;
науковий керівник: Іванова Тетяна Миколаївна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПОРІВНЯННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Однією з важливих частин процесу, яка потребує особливої уваги, є ведення бухгалтерського обліку та відображення його результатів у фінансовій звітності. Це пов'язано з тим, що фінансові результати, їх правильний облік, аналіз та аудит визначають фінансово-майновий стан підприємства та ефективність управління ним. Розбіжність між національними та міжнародними положеннями зумовлює невідповідність процесів, що мають вагоме місце у бухгалтерському обліку, що й формує актуальність дослідження.

Метою роботи є порівняння національних і міжнародних стандартів щодо розкриття інформації з обліку фінансових результатів діяльності будівельного підприємства.

Сучасна стратегія розвитку бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні спрямована на застосування міжнародних стандартів. Адже приведення вітчизняної системи бухгалтерського обліку у відповідність до міжнародно визнаних вимог є необхідною умовою для максимальної глобальної інтеграції, активної співпраці з іноземними державами, розширення зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняних компаній та спрощення взаємодії з іноземними інвесторами та партнерами. Це стосується, зокрема, обліку та розкриття інформації про фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання у його фінансовій звітності [1].

Процес формування фінансових результатів має на меті реалізувати всі резерви та досягти необхідних обсягів через фінансову, операційну та інвестиційну діяльність.

Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності, фінансові результати визначаються відношенням витрат до виручки від реалізації за методом відшкодування витрат. Витрати обліковуються за елементами, що дає можливість визначити нову створену вартість та фінансовий результат для цілей бухгалтерського обліку. Чистий прибуток за період повинен бути

однаковим при розрахунку кожного варіанту [2]. За НП(С)БО визначення фінансового результату передбачається зіставленням доходів і витрат за двома методами, що наведені на рисунку 1.

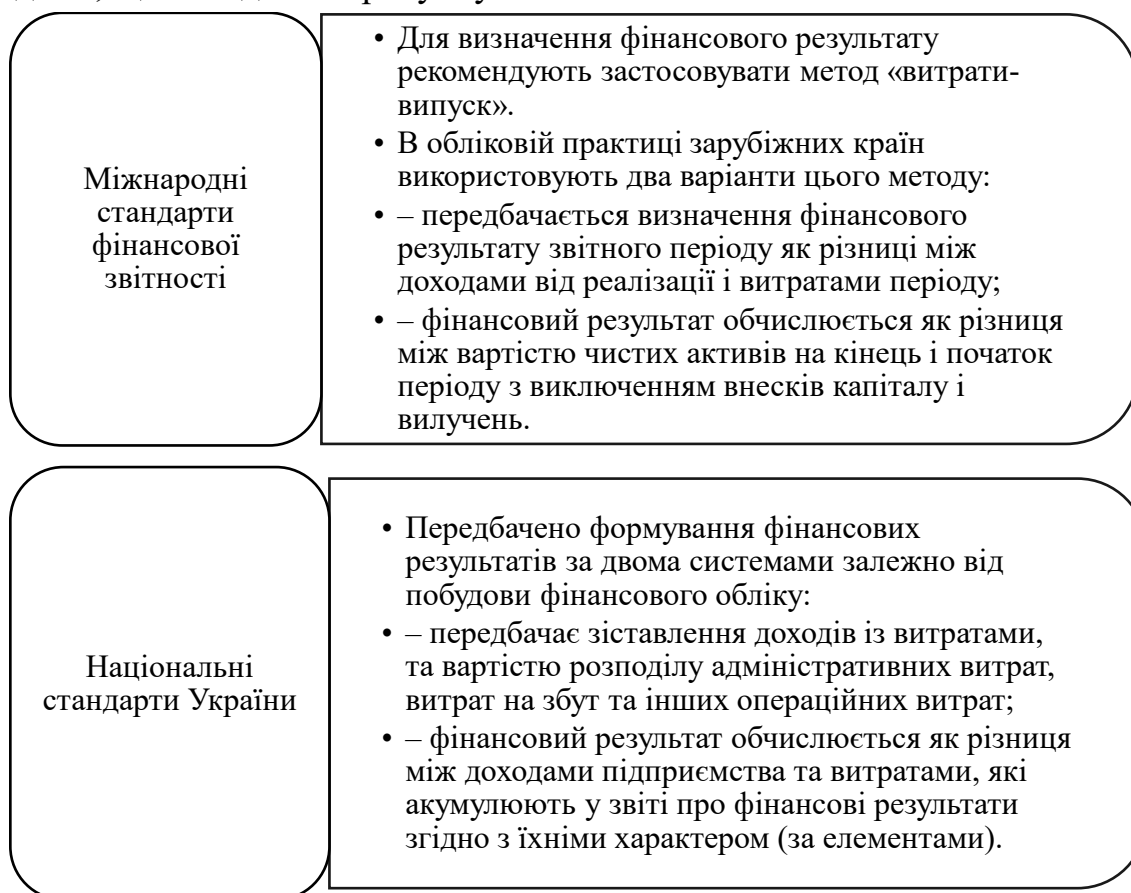

Рис. 1. Підходи щодо формування фінансових результатів [3]

Основні відмінності між національними та міжнародними стандартами щодо розкриття фінансової інформації у фінансовій звітності стосуються структури фінансової звітності, концептуальних правил та принципів фінансової звітності, поняття суттєвості у фінансовій звітності, звітних дат та грошових вимірників, рівня деталізації статей та порядку визнання доходів і витрат (рис. 2).

Для вирішення проблеми достовірного розкриття інформації про результати діяльності у фінансовій звітності на національному рівні необхідно вжити низку заходів, зокрема: максимальне зближення вимог НП(С)БО та МСФЗ; законодавче закріплення можливості паралельного ведення обліку за НП(С)БО та МСФЗ; підготовка методичних рекомендацій щодо переходу на МСФЗ; підвищення кваліфікації бухгалтерів через навчання з поступовим запровадженням обов'язкової сертифікації; розвиток міжнародного співробітництва з міжнародними професійними організаціями.

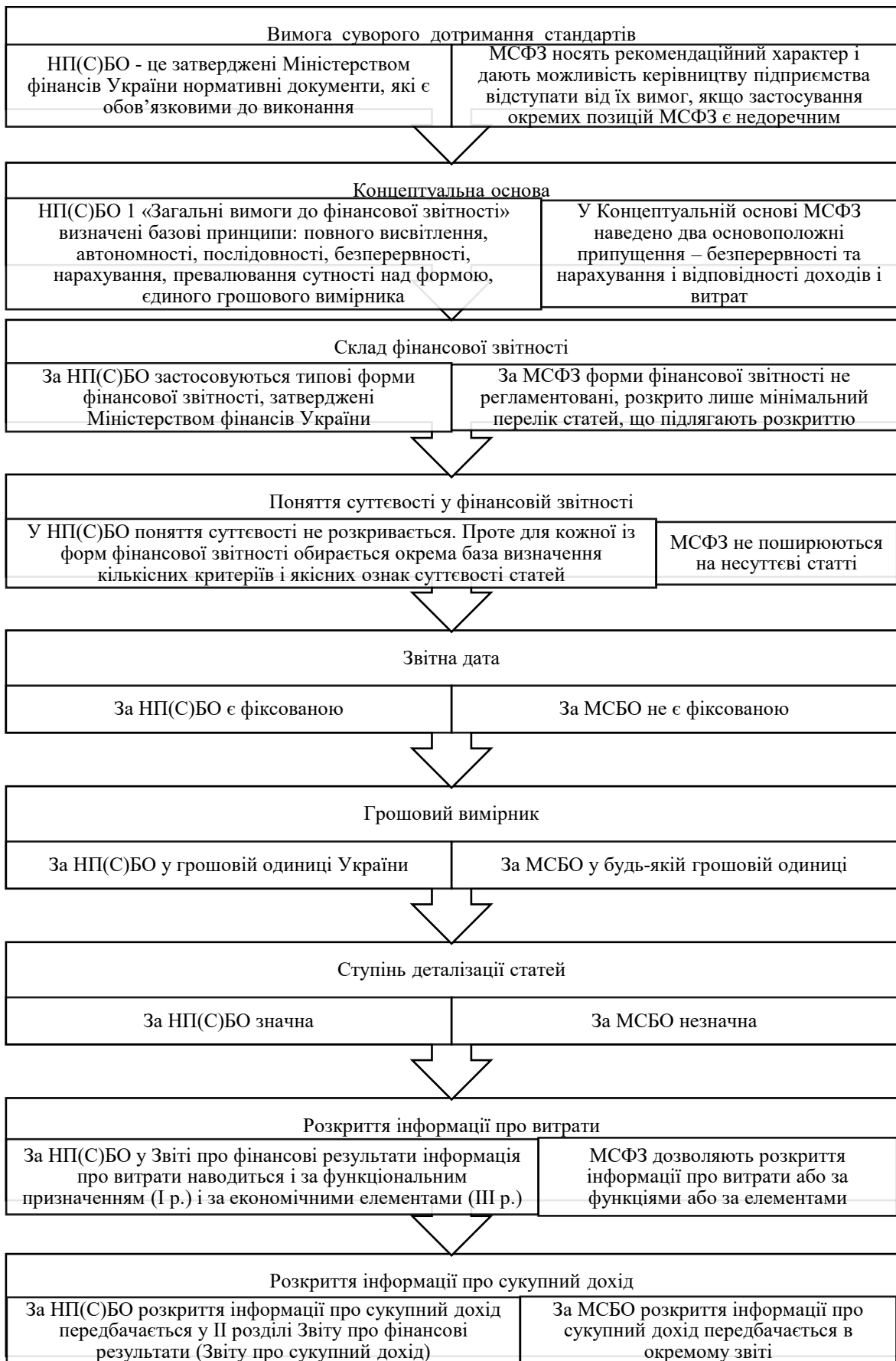

Рис. 2. Основні відмінності у розкритті інформації про фінансові результати між національними та міжнародними стандартами [3]

Основні відмінності між національними та міжнародними стандартами стосуються структури звітності, принципів визнання доходів і витрат, а також рівня деталізації фінансових показників. Для підвищення якості розкриття інформації про фінансові результати та забезпечення достовірності звітності необхідно максимально узгодити вимоги НП(С)БО і МСФЗ та закріпити ці зміни на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1.Патарідзе-Вишинська М.В. *Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. №2. С. 25-37.*

2.Шлапак Д.В. *Фінансові результати діяльності підприємства: сутність, порядок формування та відображення в обліку. URL: <https://economics.net.ua/files/science/oblik/2016/85.pdf> (дата звернення 29.10.2024).*

3.Ю. О. Ночовна. *Особливості розкриття інформації про фінансові результати у фінансовій звітності за національними та міжнародними стандартами. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2018/97.pdf (дата звернення 29.10.2024).*

Грицаєнко Катерина Миколаївна
бакалавр, Київський національний університет будівництва і архітектури
науковий керівник: Іванова Тетяна Миколаївна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Оплата праці є важливим фактором мотивації працівників на підприємствах будь-якої галузі та впливає на їхню продуктивність. Обов'язок бухгалтерії будівельного підприємства полягає у правильному нарахуванні заробітної плати, сплаті податків та дотримання змін у законодавстві, що вимагає постійного моніторингу в умовах динамічних змін. Недотримання вимог може призвести до штрафів і санкцій, що негативно позначиться на фінансовому стані підприємства, що потребує організації надійної системи обліку та внутрішнього контролю для уникнення правових порушень.

Основними нормативними документами при організації обліку заробітної плати на будівельних підприємствах є Закон України «Про оплату праці» [1], «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати» [2], Інструкція зі статистики заробітної плати [4].

На нашу думку, удосконалення обліку оплати праці на будівельних підприємствах, вимагає зміни таких елементів: по-перше, покращення документообігу шляхом удосконалення та автоматизації форм документів, скорочення їх числа та копій, зміні руху документів і алгоритму їх формування. Для реалізації цих змін найбільше підходить використання комп'ютерних технологій.

Запровадження системи автоматизації документообігу забезпечує оперативний доступ до документів та звітної інформації, ефективне управління процесами руху та обробки документів, скорочення часу процедур узгодження документів та прийняття рішень, мінімізацію фінансових витрат на документообіг і діловодство. Рух документів у всіх випадках відображає організаційну структуру апарату управління та розподіл обов'язків між його складовими. Тому вдосконалення документообігу значною мірою пов'язане з удосконаленням самої структури управління і не може розглядатися окремо.

По-друге, удосконалення організації заробітної плати – це пошук нових

форм оплати праці. Вітчизняні системи оплати праці, що використовуються на будівельних підприємствах, характеризуються недостатньою гнучкістю й слабкою мотивацією, оскільки розмір заробітної плати не пов'язує із якістю та продуктивністю праці. Відсутність ефективної системи оплати праці й матеріального стимулювання призводять до великої різниці в оплаті праці спеціалістів різних підрозділів і однорідних спеціалістів на підприємствах одного регіону, що стає причиною плинності кадрів, нестабільності роботи колективів, зростання матеріальних витрат, пов'язаних із навчанням нових працівників [5]. У сучасних умовах виникає необхідність запровадження гнучких форм та систем оплати праці, зокрема використання контрактних та безтарифних систем.

По-третє, для успішного вирішення завдань бухгалтерського обліку оплати праці є використання різних комп'ютерних програм для автоматизації обліку. Впровадження автоматизованої системи обробки облікової інформації дозволить не тільки скоротити час розрахунків і обліку оплати праці, а й дозволить із найменшими затратами у визначенні терміни одержати інформацію, що необхідна для управління підприємством. Автоматизація облікового, аналітичного та контрольного процесу підвищує оперативність та точність облікової інформації, зменшує кількість ручних операцій, не допускає можливість помилок, які могли б виникнути під час ручного розрахунку, тим самим забезпечуючи правильність нарахування заробітної плати працівникам підприємства та обов'язкових платежів до фондів та бюджету.

Таким чином, для вирішення існуючих проблем обліку оплати праці на будівельних підприємствах, необхідно впровадити сучасні технології автоматизації документообігу та вдосконалити системи оплати праці, що дозволить оптимізувати управлінські процеси, зменшити витрати часу і ресурсів, а також забезпечити справедливе матеріальне стимулювання працівників.

Список використаних джерел:

- 1. Кодекс законів про працю України від 30.03.2020 р. № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#n111>*
- 2. Порядок обчислення середньої заробітної плати: постанова КМУ від 27.05.2020 р. № 410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-2020-%D0%BF#Text>*
- 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702->*

[18/ed20180701](#)

4. Інструкція зі статистики заробітної плати: наказ від 13.01.2004 р. № 5.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text>

5. Шульга Н.В. Облік і аудит розрахунків з оплати праці та аналіз ефективності використання трудових ресурсів: автореф. дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Н.В. Шульга. К. 2008. 18 с.

*Колесник Єлизавета Ярославівна
бакалавр, Київський національний університет будівництва і архітектури
науковий керівник: Іванова Тетяна Миколаївна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

АУДИТ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Аудит грошових коштів є важливою частиною аудиторської перевірки фінансової звітності будівельного підприємства, оскільки він охоплює всі операції, пов'язані з рухом грошових потоків, і забезпечує впевненість у їхній правильності та законності. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства, тому аудит цих операцій набуває особливої актуальності для забезпечення їхнього захисту від шахрайства, неправильного обліку або порушень фінансової дисципліни.

Ефективний аудит операцій з грошовими коштами має вирішальне значення для будівельного підприємства, оскільки дозволяє своєчасно виявляти та попереджати фінансові порушення, неточності у веденні обліку, забезпечує дотримання чинного законодавства та вимог внутрішніх стандартів фінансового контролю. Наявність правильно організованого аудиту дозволяє зменшити ризики шахрайства та сприяє підвищенню загальної фінансової стабільності підприємства.

Будівельні підприємства стикаються з низкою специфічних викликів у сфері управління грошовими потоками через специфіку своєї діяльності, зокрема, великий обсяг авансових платежів, тривалість будівельних циклів, співпрацю з численними підрядниками та постачальниками. Окрім того, такі підприємства часто здійснюють розрахунки як готівковим, так і безготівковим шляхом, що вимагає особливої уваги до контролю за касовими операціями та банківськими рахунками [2, с. 23].

Специфіка будівельної галузі вимагає уваги також до аудиту розрахунків з контрагентами. Під час проведення перевірки аудиторі вивчають договірну документацію, контролюють виконання договірних зобов'язань та аналізують стан дебіторської і кредиторської заборгованості. Важливим аспектом є перевірка обґрунтованості авансових платежів та контроль за строками погашення заборгованості. Особлива увага приділяється перевірці розрахунків за будівельно-монтажні роботи та використання коштів на придбання будматеріалів [3, с. 289].

Також у процесі аудиту здійснюється ретельна перевірка дотримання всіх нормативно-правових вимог, включаючи податкове та валютне законодавство, специфічні вимоги щодо ведення касових операцій. Аудитори контролюють відповідність всіх операцій чинному законодавству та внутрішнім нормативним документам підприємства [1, с. 26].

За результатами проведеного аудиту формуються детальні висновки та рекомендації щодо удосконалення системи управління грошовими потоками, підвищення ефективності їх використання та мінімізації ризиків фінансових порушень, а також надаються конкретні пропозиції щодо оптимізації процесів контролю за грошовими операціями, покращення системи документообігу та вдосконалення облікової політики будівельного підприємства.

Правильно організований аудит грошових коштів безпосередньо впливає на успішність реалізації будівельних проектів, загальну фінансову стабільність компанії, допомагає оптимізувати грошові потоки, підвищити ефективність фінансового управління та забезпечити сталий розвиток будівельного підприємства в сучасних умовах господарювання.

Список використаних джерел:

- 1. Бондар В.П. Концепція розвитку аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2019. 456 с.*
- 2. Виноградова М.О., Жидєєва Л.І. Аудит: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 654 с.*
- 3. Гордієнко Н.І., Харламова О.В. Аудит, методика і організація: навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2021. 296 с.*

*Капітанчук Назарій Володимирович,
студент ОіАс-24, Київський національний університет будівництва і
архітектури*

*Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ЕТИЧНІ НОРМИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ БУХГАЛТЕРА

Етичні принципи ділового спілкування є основою для створення ефективної співпраці між учасниками бізнес-процесів, адже саме вони визначають загальні правила поведінки, яких дотримуються керівники, працівники, партнери і клієнти в професійному середовищі. Дотримання цих принципів сприяє встановленню довіри, зниженню ризику конфліктів і підвищенню ефективності комунікацій. Етичні норми охоплюють важливі цінності, такі як чесність, прозорість, повага до думок інших, збереження конфіденційності, відповідальність за власні дії та готовність виконувати свої обов'язки.

У сучасному бізнес-середовищі, де глобалізація відкриває можливості для міжнародної співпраці, а технології трансформують способи взаємодії, важливо дотримуватися етичних стандартів на всіх рівнях. Ігнорування цих норм може призвести до втрати репутації, ускладнення відносин з партнерами й клієнтами, а також до негативних наслідків для внутрішнього клімату компанії.

Метою дослідження етичних стандартів ділового спілкування є аналіз принципів і правил, що сприяють ефективній та морально обґрунтованій взаємодії у бізнес-середовищі. Це дозволяє не тільки зрозуміти, як етичні стандарти впливають на успіх компанії, але й виробити стратегії для вдосконалення внутрішніх і зовнішніх комунікацій. Дослідження також спрямоване на визначення найкращих практик, які допомагають підтримувати рівновагу між бізнес-інтересами та етичними зобов'язаннями, підвищуючи конкурентоспроможність компанії і рівень довіри з боку суспільства.

Без обговорення питань етики психологічні аспекти бізнесу як виду діяльності залишаються неповними. Формування бізнес-етики відбувалось під впливом концепцій утилітаризму, етики обов'язку та справедливості. Ця галузь є частиною прикладної етики, що відносно недавно набула популярності і швидко розвивається. Наразі існує багато кафедр, лабораторій, інститутів та асоціацій, які займаються розвитком етики бізнесу; також проводяться наукові

конференції, видаються спеціалізовані журнали, навчальні посібники та нормативні документи [1].

У західних країнах компанії часто виносять етичні стандарти на розгляд своїх працівників, публікуючи їх у вигляді спеціальних інструкцій чи кодексів етики. Для підвищення рівня етичної відповідальності, окремі компанії створюють постійні комітети з етики або робочі групи, які контролюють дотримання принципів етики в повсякденній діяльності. Деякі фірми наймають спеціалістів із бізнес-етики — так званих адвокатів з етики, чия місія полягає у розробці та впровадженні етичних положень для працівників компанії, зокрема тих, що стосуються ділового спілкування. Завдяки таким фахівцям формуються та підтримуються етичні стандарти, що враховують не лише законодавчі вимоги, але й моральні принципи, прийняті в суспільстві [2].

Незважаючи на всю проблематичність і важкість вибору етичної позиції, у спілкуванні існує ряд положень, наслідуючи які можна значно полегшити ділове спілкування, підвищити його ефективність і уникнути промахів у процесі взаємодії з іншими в бізнесі. Спеціалісти рекомендують пам'ятати, що:

- в моралі немає абсолютної істини і вищого судді серед людей;
- коли мова йде про етичні промахи інших, не слід робити з «моральних мух» «моральних слонів». Коли мова йде про власні промахи, слід чинити навпаки;
- в моралі слід хвалити інших, а пред'являти претензії до себе;
- етичне ставлення оточення до нас залежить, у результаті, тільки від нас самих;
- коли йдеться про практичне ствердження норм моралі, основний імператив поведінки - «почни із себе» [1].

Особливу увагу слід звернути на золоте правило етики спілкування: «Ставтеся до інших так, як ви хотіли б, щоб ставились до вас». У негативній формі, у формулюванні Конфуція, воно звучить: «Чого не побажаєш собі, того не роби іншим».

Принцип професійної поведінки означає зобов'язання всіх професійних бухгалтерів дотримуватись відповідних законів та нормативних актів, а також уникати будь-яких дій, що, як відомо або повинно бути відомо професійному бухгалтерові, можуть дискредитувати професію. Це стосується дій, щодо яких розсудлива та поінформована третя сторона, оцінюючи всі конкретні факти та обставини, доступні професійному бухгалтеру на той час, ймовірно, дійшла б висновку, що вони негативно впливають на добру репутацію професії [3, с.25].

Приклади обставин, що можуть створювати загрози власного інтересу для

професійного бухгалтера-практика:

- прямий фінансовий інтерес члена групи з надання впевненості в компанії клієнта з надання впевненості;
- надмірна залежність фірми від загальних гонорарів, що їх сплачує клієнт;
- наявність тісних ділових стосунків члена групи з надання впевненості з клієнтом із надання впевненості;
- занепокоєння фірми щодо можливості втратити значного клієнта;
- ведення переговорів членом групи з аудиту про працевлаштування у клієнта з аудиту;
- укладання фірмою угоди про умовні гонорари стосовно завдання з надання впевненості;
- виявлення професійним бухгалтером значної помилки під час оцінювання результатів попередніх професійних послуг, виконаних працівником фірми професійного бухгалтера [3, с.27]

Існують різні методи та інструменти для покращення етичної поведінки та підвищення рівня моральних стандартів у діловому спілкуванні. Як показує досвід інших країн, вони тісно пов'язані з соціально-політичним життям суспільства. Зокрема, вагому роль у цьому процесі відіграють політичні партії, державні органи влади, структури управління, а також громадські організації (наприклад, асоціації захисту прав споживачів) та громадяни. Як приклади заходів для підвищення етичної поведінки керівництва та персоналу в конкретній організації можна навести такі:

- розробка етичних нормативів в організації;
- створення комітетів та комісій з етики;
- проведення соціально-етичних ревізій;
- навчання етичній поведінці.

Під час ділового спілкування, особливо під час укладення угод, дотримання етичних стандартів відіграє надзвичайно важливу роль. Зокрема, етичні норми забороняють такі практики, як хабарництво, незаконне отримання вигоди, вимагання, надання подарунків з корисливою метою, шахрайство, порушення правових норм, а також виплати політичним організаціям, якщо вони суперечать законодавству. Втім, у деяких країнах, особливо де існує культура корупції, державні службовці звикли отримувати невеликі грошові винагороди або «подарунки» як невід'ємну частину ведення справ.

Сучасний рівень професійної етики ділового спілкування бухгалтерів в Україні формується з орієнтацією на європейські стандарти та з урахуванням національного історичного досвіду та культури, які варто покращувати та

сприяти формуванню новітніх підходів з урахуванням реалій сьогодення.

Список використаних джерел:

1. *Етика ділового спілкування. Навчальний посібник за ред. Гриценко Т.Б. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.*
2. *Тютлікова В.В. Формування етичної організаційної поведінки в сучасних умовах. Проблеми економіки. 2011. № 4. С.95-100.*
3. *Кодекс етики професійних бухгалтерів. Міжнародна федерація бухгалтерів. 2012. URL: https://lexinform.com.ua/wp-content/uploads/2018/09/Code-of-Ethics_ukr.pdf*

Карпенко Василь Костянтинович
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»;
науковий керівник: Головаш Богдан Едуардович,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування КНУБА

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КАМЕРАЛЬНИХ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ПЕРЕВІРОК БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Камеральній перевірці підлягає вся податкова звітність.. Мета такої перевірки - виявити в поданій звітності, інших даних СЕА, єдиних реєстрів арифметичні та/або методологічні помилки, або інші відомості, які призвели до заниження або завищення податкового зобов'язання або посвідчують інші реєстраційні порушення, які доводять склад податкового правопорушення. Тобто за допомогою камеральних податкових перевірок ми можемо підвищити

Камеральна податкова перевірка - перевірка, яка проводиться у приміщенні контролюючого органу виключно на підставі даних, зазначених у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків та даних системи електронного адміністрування [1].

Документальна податкова перевірка - перевірка, предметом якої є своєчасність, достовірність, повнота нарахування та сплати усіх передбачених податків та зборів, а також дотримання валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками (найманими особами) та яка проводиться на підставі податкових декларацій (розрахунків), фінансової, статистичної та іншої звітності, реєстрів податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів, виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, а також отриманих в установленому законодавством порядку контролюючим органом документів та податкової інформації, у тому числі за результатами перевірок інших платників податків [2].

Документальні та фактичні перевірки під час дії воєнного стану будівельних підприємств проводяться за наявності безпечних умов для їх

проведення, а саме безпечного:

-доступу, допуску до територій, приміщень та іншого майна, що використовуються для провадження господарської діяльності та/або є об'єктами оподаткування, або використовуються для отримання доходів (прибутку), або пов'язані з іншими об'єктами оподаткування таких платників податків;

-доступу, допуску до документів, довідок про фінансово-господарську діяльність, отримані доходи, видатки платників податків та іншої інформації, пов'язаної з обчисленням та сплатою податків, зборів, платежів, про дотримання вимог законодавства, здійснення контролю за яким покладено на контролюючі органи, а також до фінансової і статистичної звітності у порядку та на підставах, визначених законом;

-проведення інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки.

Категорії підприємств які можуть бути включеними до плану-графіку проведення документальних планових перевірок з 1 грудня 2023 року по 31 грудня 2024 року включно:

-платники податків, які здійснюють/здійснювали діяльність у сфері виробництва та/або реалізації підакцизної продукції;

-платники податків, які здійснюють/здійснювали діяльність у сфері організації та проведення азартних ігор в Україні (гральний бізнес);

-платники податків, які надають/надавали фінансові, платіжні послуги;

-нерезиденти, які здійснюють/здійснювали в Україні діяльність через відокремлені підрозділи, у тому числі постійні представництва, та/або відокремлені підрозділи, у тому числі постійні представництва нерезидента, які відповідають хоча б одному з таких критеріїв: - рівень зростання податку на прибуток на 50 і більше відсотків менший, ніж рівень зростання доходів платника податків; - декларування нарахованої заробітної плати за відсутності декларування об'єкта оподаткування податком на прибуток або декларування доходу, звільненого від оподаткування відповідно до міжнародного договору України;

-інші платники податків, які на основі показників, сформованих за підсумками 2021 календарного року, відповідають хоча б одному з таких критеріїв: - рівень сплати податку на прибуток на 50 і більше відсотків менший, ніж рівень сплати податку у відповідній галузі. Цей критерій не поширюється на платників єдиного податку; - рівень сплати податку на додану вартість на 50 і більше відсотків менший, ніж рівень сплати податку у відповідній галузі. Цей

критерій не поширюється на платників податків, у яких операції з вивезення товарів за межі митної території України становлять 25 і більше відсотків загального обсягу постачання та одночасно рівень сплати податку на прибуток становить не менше 50 % рівня сплати податку на прибуток у відповідній галузі [3].

Якщо податківці виявлять порушення під час камеральних перевірок, штрафи нараховуватимуть як за умисне податкове правопорушення. Тобто - у збільшеному розмірі.

Загалом, на 2024 рік заплановано перевірити 90 будівельних підприємств.

Камеральна податкова перевірка є важливим інструментом забезпечення податкової дисципліни та виявлення арифметичних, методологічних і реєстраційних помилок, що впливають на достовірність податкових зобов'язань. Її проведення базується виключно на аналізі даних, поданих у звітності платників податків. В умовах воєнного стану перевірки будівельних підприємств можливі лише за умови безпечного доступу до територій, документів та інших необхідних ресурсів. На 2024 рік заплановано перевірки підприємств, які здійснюють діяльність у сферах виробництва підакцизної продукції, грального бізнесу, фінансових послуг, а також нерезидентів, які ведуть бізнес через постійні представництва. Особливу увагу приділено підприємствам із низьким рівнем сплати податків порівняно з галузевими показниками, що свідчить про ризики податкових зловживань. Загалом, посилення контролю через системні перевірки є важливим для забезпечення надходжень до бюджету, особливо у складних економічних умовах. Водночас актуальними залишаються питання вдосконалення законодавства та адаптації механізмів контролю до сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. *Особливості проведення податкових перевірок під час війни.* - *Ligazakon.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://biz.ligazakon.net/analytics/216788_osoblivost-provedennya-podatkovikh-perevrok-pd-chas-vyni--do-chogo-gotuvatisya-bznesu-u-2023.
2. *Податкові перевірки 2024.* – *Головбух.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://buhplatforma.com.ua/article/7225-podatkov-perevrki-2021>.
3. *Які види перевірок здійснюються у період дії воєнного стану?* - *КТГ.* [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kobelyakymiskrada.gov.ua/news/134599-iaki-vidi-perevirok-zdiisniuiutsia-u-period-diyi-vojenno-go-stanu>.

*Коршак Вікторія Володимирівна,
здобувач другого рівня вищої освіти ОПП «Облік і аудит»,
спеціальності 071«Облік і оподаткування»
Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні умови господарювання передбачають існування альтернатив щодо методів, процедур та принципів ведення обліку. Для прийняття ефективних управлінських рішень потрібна облікова система, яка базується на виваженій обліковій політиці, що є комплексом правил, процедур і методик, які регламентують порядок спостереження, фіксації обробки та узагальнення показників господарської діяльності.

Облікова політика основних засобів будівельного підприємства є надзвичайно важливою для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства в умовах сучасного економічного середовища. Це зумовлено кількома важливими чинниками: висока вартість і тривалий строк служби основних засобів, специфіка використання основних засобів у будівництві, зміни в податковому та бухгалтерському законодавстві, вплив амортизації на фінансові результати підприємства, автоматизація та цифровізація обліку основних засобів.

На нашу думку, облікова політика основних засобів будівельного підприємства є важливим інструментом для забезпечення ефективності та стабільності підприємства. Вона дозволяє оптимізувати витрати, забезпечити фінансову прозорість, а також відповідати вимогам законодавства. У зв'язку з цим актуальність цієї теми не лише зберігається, але й постійно зростає у зв'язку з вимогами розвитку сучасного обліку, новими стандартами та технологіями, що з'являються на ринку.

Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1].

Необхідність формування облікової політики пов'язана з переорієнтацією обліку на надання своєчасної, достовірної, повної та неупередженої інформації

про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам. Формування облікової політики є важливим і непростим завданням, оскільки впливає на фінансові результати й ефективність діяльності підприємства.

Формування облікової політики на підприємстві – це трудомісткий і відповідальний процес, який вимагає від підприємства більш зваженого підходу до розробки облікової політики, яка буде відповідати специфіці його роботи.

В сучасних умовах господарювання жодне підприємство не може обійтись без такого матеріального активу, як основні засоби.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Основні засоби є такими активами, класифікаційні ознаки яких є найбільш розширеними. Формування облікової політики щодо основних засобів є одним з найважливіших і принципових етапів розробки складання документа про облікову політику підприємства [2].

На кожному підприємстві у розпорядчому документі про облікову політику повинні бути визначені елементи облікової політики, які наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Елементи облікової політики щодо основних засобів

Елементи облікової політики	Альтернативні варіанти
1. Строк корисного використання (експлуатації) об'єкта основних засобів та ліквідаційна вартість об'єкта основних засобів	Самостійно встановлюється підприємством
2. Вартісна межа між основними засобами та малоцінними необоротними матеріальними активами	Самостійно встановлюється підприємством (доцільно встановлювати 6000 грн. відповідно до вимог ПКУ)
3. Методи нарахування амортизації основних засобів	– прямолінійний; – зменшення залишкової вартості; – прискореного зменшення залишкової вартості; – кумулятивний; – виробничий

4.Поріг суттєвості для проведення переоцінки	Порогом суттєвості для проведення переоцінки або відображення зменшення корисності об'єктів основних засобів може прийматися величина, що дорівнює: – 1 відсотку чистого прибутку (збитку) підприємства; – величина, що дорівнює 10-відсотковому відхиленню залишкової вартості об'єктів основних засобів від їх справедливої вартості
5. Періодичність зарахування сум дооцінки основних засобів активів до нерозподіленого прибутку	Самостійно встановлюється підприємством

Джерело: [3]

Одним із найбільш вагомих елементів облікової політики стосовно основних засобів є вибір методу нарахування амортизації, оскільки основною особливістю необоротних активів є їх поступове фізичне та моральне старіння – знос.

Амортизація – це необхідний процес для відображення зменшення вартості активів внаслідок їх використання, старіння або морального зносу.

Існує п'ять методів нарахування амортизації:

- прямолінійний,
- метод зменшення залишкової вартості,
- метод прискореного зменшення залишкової вартості,
- кумулятивний та виробничий [4] (табл.2).

Таблиця 2

Переваги використання кожного з методів нарахування амортизації на будівельному підприємстві

Метод	Використання	Переваги
Прямолінійний метод	Добре підходить для активів, які використовуються рівномірно протягом свого життя, наприклад, будівлі та більшість інфраструктурних об'єктів.	Простота і передбачуваність витрат. Рівномірне розподілення амортизації протягом терміну служби активів.
Метод зменшення залишкової вартості	Може бути корисним для будівельного обладнання, яке швидше зношується або має швидке моральне старіння, наприклад, важка техніка або спеціалізовані інструменти.	Більші витрати на амортизацію в перші роки використання активу, що може краще відображати інтенсивність використання і технічний знос.

Продовження табл.2

Метод прискороного зменшення залишкової вартості	Будівельні машини та спеціалізоване обладнання швидко зношуються і морально старіють, що робить цей метод доречним для амортизації таких активів.	Для будівельної техніки та обладнання, яке швидко зношується або морально старіє, цей метод може краще відображати реальний рівень зносу та потребу в ремонті чи заміні.
Виробничий метод	Хороший вибір для обладнання і інструментів, використання яких значно варіюється в залежності від обсягів будівельних робіт.	Амортизація розраховується на основі фактичного використання або виробленого обсягу, що може бути корисним для активів, чий знос безпосередньо залежить від обсягу робіт.
Кумулятивний метод	Може бути корисним для специфічних машин або обладнання, де обсяг робіт визначає знос.	Амортизація прив'язана до кількості одиниць продукції або виконаних робіт, що дозволяє краще узгоджувати витрати на амортизацію з реальним використанням активів.

Створено автором на основі [4,5]

Для будівельного підприємства, яке має специфічні активи, такі як будівлі, техніка, інструменти і транспортування, найкращий метод амортизації може залежати від характеру використання активів та фінансових цілей. В таблиці 2 ми можемо розглянути методи амортизації основних засобів та переваги їх використання на підприємстві.

На нашу думку, для багатьох будівельних підприємств прямолінійний метод є найпростішим і найзрозумілішим, але для специфічних активів, таких як техніка та інструменти, метод зменшеного залишку або виробничий метод можуть забезпечити більш точне відображення витрат на амортизацію. Як підсумок, можна зазначити, що облікова політика основних засобів будівельного підприємства є важливим аспектом фінансового управління і бухгалтерії. Вона має бути чітко задокументована і відображена в облікових правилах підприємства, відповідно до національних або міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Облікова політика основних засобів визначає правила і методи обліку,

оцінки та амортизації активів, які використовуються будівельним підприємством протягом тривалого часу. В цілому облікова політика є критично важливою для точного і прозорого фінансового звітування підприємства. Правильне її дотримання допомагає забезпечити відповідність бухгалтерським стандартам, забезпечує достовірність фінансової інформації і підтримує ефективне управління активами будівельного підприємства.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Колісник О.П., Поліщук М.С. Формування елементів облікової політики щодо основних засобів. Економіка і суспільство. №9. 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/197.pdf
3. Кулик В. А., Левченко З. М. Облікова політика підприємства: навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / В. А. Кулик, З. М. Левченко. – Київ : SBA-Print, 2019. – 238 с.
4. Мужевич Н. Вибір оптимального методу амортизації на будівельну техніку. URL: https://library.wunu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>

*Мельник Володимир Володимирович,
здобувач другого рівня вищої освіти ОПП «Облік і аудит»,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: Мирослава Зінченко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА КОМПОНЕНТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Процес господарської діяльності будівельного підприємства, призводить до отримання результату, який цікавить певне коло осіб (користувачів фінансової інформації). Для їх інформування складається звітність, де представлена інформація про фінансовий стан підприємства: наявність фінансових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, дані про фінансові результати (прибутки або збитки), наявність та рух власного і позикового капіталу, грошові потоки, стан дебіторської і кредиторської заборгованості, стан та зміну основних і обігових коштів, нематеріальних активів і т. п.

У більшості випадків керівники підприємств повністю довіряють підготовку звітів працівникам бухгалтерії. Керівникам підприємств не обов'язково знати методи складання фінансової звітності, методику обліку господарських операцій, проте кожен керівник повинен володіти інформацією, закладеною у фінансовій (бухгалтерській) звітності, так як, підписуючи ці документи, він несе відповідальність за їх достовірність. Він повинен бути впевнений в правильності і реальності бухгалтерського балансу та інших форм фінансової звітності, вміти визначити фінансовий стан підприємства: ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і рентабельність підприємства та їх зміну порівняно з минулим роком, бачити їх причини. У зв'язку з цим питання щодо особливостей і методики формування фінансової звітності набувають особливого значення [1].

Для прийняття економічних рішень користувачам фінансових звітів необхідна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства. Зазначені інформаційні потреби обумовили склад фінансової звітності: баланс; звіт про фінансові результати; звіт про рух грошових коштів; звіт про власний капітал; примітки до річної фінансової звітності.

Для того щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, НП(С)БО1 вимагає наявності у ній даних про [2]: підприємство, дату звітності та звітний період, валюту звітності та одиницю її виміру, облікову політику підприємства та її зміни, аналітичну інформацію щодо статей фінансових звітів, консолідацію фінансових звітів, припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності, обмеження щодо володіння активами, участь у спільних підприємствах, виявлені помилки та пов'язані з ними коригування, іншу інформацію.

Компоненти фінансової звітності відображають різні аспекти господарських операцій і подій за звітний період, відповідну інформацію попереднього звітного періоду та розкриття облікової політики та її змін, що робить можливим ретроспективний та перспективний аналіз діяльності підприємства для подальшого прийняття управлінських рішень (табл.1).

Таблиця 1

Призначення основних компонентів фінансової звітності

№ п/п	Компонент фінансової звітності	Зміст	Використання інформації
1	Баланс підприємства (Звіт про фінансовий стан)	Наявність економічних ресурсів, які контролюються підприємствами на дату балансу	Оцінка структури ресурсів підприємства, їх ліквідності та платоспроможності підприємства; прогнозування майбутніх потреб у позиках; оцінка та прогнозування змін в економічних ресурсах, які підприємство, контролюватиме в майбутньому
2	Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)	Доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період	Оцінка та прогноз прибутковості діяльності підприємства; структури доходів та витрат
3	Звіт про власний капітал	Зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз змін у власному капіталі
4	Звіт про рух грошових коштів	Генерування та використання грошових коштів протягом звітного періоду	Оцінка та прогноз операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства
5	Примітки до річної фінансової звітності	Обрана облікова політика. Інформація, не наведена безпосередньо у фінансових звітах, але обов'язкова за НП(С)БО. Додатковий аналіз статей звітності, необхідний для забезпечення її зрозумілості	Оцінка та прогноз облікової політики; ризиків або невпевненості, які впливають на підприємство, його ресурси та зобов'язання; діяльності підрозділів підприємства, тощо

Джерело: [3; 2]

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» виділяє чотири якісні характеристики фінансової звітності, які вимагають, щоб інформація, яка відображається у фінансовій звітності була: 1) зрозумілою й розрахованою на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання й зацікавлені у сприйнятті цієї інформації; 2) доречною, яка впливає на прийняття рішень користувачами, дає можливість своєчасно оцінити минулі, теперішні й майбутні події, підтвердити й скоректувати їх оцінки, виконані в минулому; 3) достовірною, тобто не містити помилок й викривлень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності; 4) порівнюваною або зіставною, що передбачає можливість користувачам порівнювати фінансові звіти підприємства за різні періоди та звіти різних підприємств між собою [2].

Таким чином, головні вимоги до звітності – це реальність, ясність, своєчасність, єдність методики звітних показників, порівнянність звітних показників з минулими. Якісні характеристики фінансової звітності такі: інформація, яка надається у фінансових звітах, повинна бути дохідлива і розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації [4].

Список використаних джерел:

1. *Баришевська І.В., Андрусак В.М. Особливості складання фінансової звітності у сільськогосподарських підприємствах. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Випуск 21. Ч. 2. С. 177-179.*
2. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>*
3. *Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України 28.03.2013 р. №433. URL: http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=382876&search_param=%EE%E1%B3%E3&searchPublishing=1 (дата звернення: 25.08.2020).*
4. *Кулинич М.Б., Коваль Н.І. Удосконалення методики складання та аналізу фінансової звітності підприємств. Економіка і суспільство. 2016. Випуск 6. С. 367-372.*

Соколов Андрій Миколайович
здобувач першого рівня вищої освіти ОП «Облік і аудит»,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЕТИКА ТА ЕКОНОМІКА: АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ

Етика в економіці набуває дедалі більшого значення в умовах глобалізації та посилення конкуренції на ринку. Сучасні бізнес-практики вимагають не лише дотримання законодавства, але й впровадження моральних принципів, що визначають стратегію компанії та її взаємодію з суспільством. Етичні норми відіграють ключову роль у формуванні довіри між підприємствами, споживачами, інвесторами та іншими стейкхолдерами. В умовах зростаючих вимог до соціальної відповідальності бізнесу, компанії, які дотримуються етичних стандартів, здобувають конкурентні переваги та прибуток.

Роберт Соломон в книзі “Етика бізнесу: Посібник для нової економіки” дає визначення етики в економіці, як вивченням моральних норм, які визначають правильні і неправильні дії у бізнес-середовищі [1, с.27]. Джозеф В. Вайс, доктор філософії, професор менеджменту та старший науковий співробітник Центру ділової етики Університету Бентлі в Волтемі, штат Массачусетс, у книзі дав своє визначення, що етика в економіці стосується вивчення моральних аспектів бізнесу та того, як ці аспекти взаємодіють із суспільними цінностями [2, с.8].

Отже, етика в економіці – це сукупність моральних норм і принципів, які регулюють поведінку людей у сфері економічної діяльності. Вона в економіці охоплює питання, пов’язані з справедливістю, відповідальністю та моральними зобов’язаннями підприємств [3, с.12].

Етичні засади в економічній діяльності формують систему цінностей та норм поведінки, які регулюють відносини між суб’єктами господарювання та суспільством. Розгляд етичних категорій та принципів дозволяє глибше зрозуміти сутність моральних імперативів, що лежать в основі функціонування економіки. Зупинимось більш докладно на основних з них.

Соціальна відповідальність є категорією, яка відображає обов’язок бізнесу діяти з урахуванням інтересів широкого кола зацікавлених сторін, куди входять працівники, споживачі, постачальники, місцеві громади та суспільство в

цілому. Соціально відповідальна діяльність передбачає, що бізнес враховує екологічні, соціальні та економічні наслідки своїх рішень та здійснює заходи, які спрямовані на мінімізацію негативного впливу та максимізацію позитивного внеску в суспільний розвиток.

Справедливість є принципом, який передбачає забезпечення рівного ставлення до всіх учасників економічних відносин, де усувається дискримінація та створюються рівні можливості доступу до ресурсів та благ. Справедливість в економіці охоплює як розподільчу справедливість, яка забезпечує справедливий розподіл доходів та багатства, так і процедурну справедливість, яка встановлює справедливі правила та процедури ведення бізнесу.

Прозорість є категорією, яка характеризується відкритістю та доступністю інформації про діяльність підприємства для зовнішніх стейкхолдерів, що сприяє підвищенню рівня довіри до бізнесу. Забезпечення прозорості дозволяє споживачам, інвесторам та іншим зацікавленим сторонам приймати обґрунтовані рішення, базуючись на об'єктивній інформації.

Компетентність є принципом, який передбачає, що суб'єкти економічної діяльності мають необхідні знання, навички та досвід для виконання своїх професійних обов'язків. Компетентність включає відповідальність за якість виконуваної роботи та досягнення очікуваних результатів, а також передбачає постійне професійне вдосконалення, що є важливим в умовах динамічного розвитку економіки.

Чесність є фундаментальним принципом для етичної економічної діяльності, який передбачає, що у всіх бізнес-операціях дотримуються правдивості, відвертості та порядності. Чесність включає запобігання шахрайству, обману, маніпуляціям та іншим формам недобросовісної поведінки, які можуть підірвати довіру до економічної системи.

Повага до прав людини є принципом, який ґрунтується на визнанні гідності та цінності кожної людини, тому він передбачає дотримання основних прав і свобод усіх учасників ринкових відносин. Цей принцип охоплює права працівників на гідні умови праці, права споживачів на безпечні та якісні товари та послуги, а також права інших стейкхолдерів на справедливе ставлення, що сприяє гармонійному розвитку суспільства.

Відповідальність є принципом, який передбачає, що суб'єкти економічної діяльності несуть відповідальність за наслідки своїх дій та рішень, тому вони враховують їх соціальні, екологічні та економічні аспекти. Відповідальність включає не тільки виконання юридичних зобов'язань, але й добровільне прийняття на себе додаткових зобов'язань щодо забезпечення сталого розвитку

та добробуту суспільства, що є важливим для майбутніх поколінь.

Справедливий обмін є принципом, який передбачає, що в процесі обміну між учасниками ринку забезпечується еквівалентність та взаємна вигода. Тобто слід уникати монополізму, зловживань домінуючим становищем, встановлення необґрунтованих цін та інших форм недобросовісної конкуренції, що забезпечує здорове функціонування ринкової економіки.

Застосування зазначених етичних категорій та принципів сприяє формуванню гуманної та ефективної економічної системи, яка забезпечує сталий розвиток, соціальну справедливість та добробут суспільства, що є головною метою будь-якої цивілізованої держави.

Етичні норми мають істотний вплив на економічну діяльність учасників ринку. Вони визначають очікування стосовно належної поведінки, що, в свою чергу, формує культуру ведення бізнесу. Наприклад, компанії, які дотримуються високих етичних стандартів, здобувають більшу довіру споживачів, що часто призводить до зростання обсягів продажу та зміцнення іміджу бренду [4, с.65]. Крім того, етика є важливим аспектом корпоративного управління, що забезпечує прозорість у всіх бізнес-процесах на підприємстві.

Серед основних етичних викликів, які постають перед сучасною економікою, можна виокремити корупцію, що є однією з найсерйозніших проблем, які підривають довіру до економічних інститутів, оскільки корупційні практики знижують ефективність ринку, порушують справедливість у бізнесі та створюють перешкоди для економічного розвитку. Нерівність у доходах і можливостях часто викликає соціальні напруження і дестабілізацію економіки, тому етичні питання про те, як забезпечити більш рівномірний розподіл благ, стають дедалі актуальнішими, адже вони безпосередньо впливають на суспільну гармонію. Експлуатація праці формує несправедливі умови праці, що піднімає важливі питання етики бізнесу, тому компанії, які не дотримуються основних прав працівників, ставлять під загрозу свої репутації та фінансові результати, що свідчить про взаємозв'язок між етикою та економічною успішністю.

Етичні норми мають значний вплив на поведінку бізнесу, що проявляється, зокрема, в етиці корпоративного управління, де сучасні компанії впроваджують кодекси етики, які регулюють поведінку менеджменту і працівників, щоб забезпечити прозорість і відповідальність, оскільки саме ці фактори сприяють зміцненню довіри з боку стейкхолдерів. Соціальна відповідальність компаній також є важливим аспектом, адже все більше підприємств реалізують програми соціальної відповідальності, що включають екологічні ініціативи, підтримку

місцевих громад та етичні практики у виробництві, тому соціальна відповідальність бізнесу виходить за рамки простого отримання прибутку, зосереджуючись на етичних зобов'язаннях перед суспільством [5, с.15], що відображає зростаючу роль соціальних цінностей у бізнесі.

Державне регулювання відіграє ключову роль у формуванні етичних практик у бізнесі, оскільки воно створює рамки, в яких компанії повинні діяти, забезпечуючи етичні практики у бізнесі, що є необхідною умовою для справедливої та стабільної економіки. Законодавство може встановлювати стандарти для етичного ведення бізнесу, запроваджувати покарання за корупцію, а також захищати права працівників, що сприяє створенню рівних умов для всіх учасників ринку.

Існує багато компаній, які успішно інтегрували етичні принципи у свою діяльність, що свідчить про можливість поєднання економічної ефективності та соціальної відповідальності. Серед них варто відзначити Patagonia, яка відома своїм зобов'язанням до екологічної відповідальності та соціальної справедливості, оскільки вона використовує стійкі матеріали у виробництві та активно підтримує екологічні ініціативи, що дозволяє їй мінімізувати негативний вплив на довкілля. З 1985 року Patagonia віддає 1% від продажів на збереження та відновлення навколишнього середовища, що на цей момент складає вже понад 140 мільйонів доларів у вигляді пожертвувань місцевим і міжнародним масовим екологічним групам, які змінюють життя своїх місцевих громад, демонструючи значний внесок компанії у вирішення екологічних проблем. Іншим прикладом є Ben & Jerry's, виробник морозива, який впроваджує принципи соціальної справедливості, тому він забезпечує справедливі умови праці для фермерів, а також активно займається екологічними проектами, що відображає їхню комплексну стратегію сталого розвитку. Їх девіз «ми використовуємо морозиво, щоб змінити світ» підкреслює їхнє прагнення до позитивних змін у суспільстві, що досягається через відповідальний підхід до бізнесу.

Вирішення етичних проблем у сучасній економіці вимагає комплексного підходу, включаючи розробку етичних кодексів, освіту, нові дослідження та інтеграцію етики в бізнес-процеси. Етичні кодекси зазвичай включають принципи, які регулюють поведінку співробітників, а також механізми контролю та звітності. Так, компанія Unilever має етичний кодекс, який зобов'язує своїх співробітників дотримуватись високих стандартів чесності, прозорості та соціальної відповідальності. Кодекс включає деталі про боротьбу з корупцією та підтримку прав людини.

Компанія МХП Україна має свій кодекс етики та поведінки, який регламентує внутрішню політику, робочі моменти та бізнес-процеси. Там прописані цінності компанії, права та повноваження співробітників, на яких засадах будуються відносини з бізнес-партнерами та постачальниками.

Важливість етики в навчальних програмах економічних факультетів зростає. Це забезпечує майбутнім спеціалістам знання та навички, необхідні для прийняття етичних рішень у своїй кар'єрі. Університети, такі як Гарвардський університет, інтегрують етику в програми МВА, акцентуючи увагу на етичному лідерстві та соціальній відповідальності.

Університет Стенфорда пропонує курс під назвою "Етика та лідерство", який зосереджується на ролі етики у бізнес-управлінні. Студенти вивчають, як приймати етичні рішення, і обговорюють реальні кейси з бізнесу, що допомагає їм розвивати критичне мислення та розуміння наслідків своїх рішень.

Як висновок, етичні норми формують очікування учасників ринку, впливають на поведінку бізнесу та визначають, як компанії ведуть свою діяльність. Вони не лише регулюють внутрішні процеси, але й формують довіру споживачів, що, у свою чергу, позитивно позначається на фінансових показниках. Етичні виклики в сучасній економіці, такі як корупція, нерівність і експлуатація праці, потребують активних дій з боку бізнесу та держави. Впровадження етичних норм у корпоративне управління та бізнес-практики стає необхідністю для забезпечення стійкого розвитку. Отже, інтеграція етичних аспектів у економічні процеси є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку як на рівні компаній, так і на рівні держави. Етика не лише покращує бізнес-практики, але й сприяє формуванню більш справедливого та стабільного суспільства.

Список використаної літератури:

- 1. Robert C. Solomon The Ethics of Business: A Handbook for the New Economy. 2012.*
- 2. Joseph W. Weiss Business Ethics: A Stakeholder and Issues Management Approach. 2021.*
- 3. DeGeorge J. M. D. Ethics and the Economy: A Philosophical Perspective. Jeremy Moon, Andrew Crane. Business Ethics: Managing Corporate Citizenship and Sustainability in the Age of Globalization. 2004.*
- 4. Jeremy Moon Corporate Social Responsibility: A Very Short Introduction. 2015.*

Юхименко Валентина Володимирівна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»;

Науковий керівник: Іванова Тетяна Миколаївна,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Оцінка вартості готової продукції є однією з ключових задач у системі управління підприємством, від точності та об'єктивності якої залежить не лише фінансовий результат діяльності, але й ефективність прийняття управлінських рішень. Проте, процес оцінки вартості готової продукції супроводжується низкою проблем, які можуть суттєво вплинути на кінцеві результати, та потребують детального аналізу та розробки ефективних методів їх вирішення.

Основною метою роботи є виявлення проблем, які можуть вплинути на оцінку вартості готової продукції та призвести до її неправильного розрахунку та запропонувати шляхи їх вирішення.

Згідно чинного законодавства питання оцінки вартості готової продукції є досить однозначним та врегульованим. Основним нормативним документом, що регулює питання оцінки щодо правильного обліку готової продукції, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який встановлює правові основи ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності, в тому числі в розрізі обліку готової продукції [1, 4]. Деталізує питання оцінки та обліку готової продукції Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», яке визначає методи оцінки запасів, включаючи готову продукцію [2, 5]. Ці нормативні документи допомагають забезпечити точність та відповідність обліку готової продукції в Україні.

Проте, не зважаючи на державну урегульованість, на рівні окремих підприємств досить часто виникають проблеми з оцінкою вартості. Однією з таких проблем, враховуючи активну співпрацю з іноземними партнерами українських підприємств останнім часом, є вплив курсових різниць, які можуть суттєво змінювати вартість імпортованих матеріалів та готової продукції. З метою усунення цієї проблеми можна використовувати форвардні контракти, які можуть укладатися на організованому ринку або поза ним. За форвардним контрактом одна сторона зобов'язується у визначений момент у майбутньому

здійснити фактичну передачу базового активу іншій стороні, а інша сторона зобов'язується купити базовий актив за ціною та на інших умовах, визначених сторонами на момент укладення договору [3]. Це забезпечує стабільність фінансових показників та дозволяє точніше планувати витрати на імпортовані матеріали. Таким чином, форвардні контракти є ефективним інструментом для управління валютними ризиками та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Однак, крім курсових різниць під час закупівлі сировини або інших матеріалів у іноземного виробника, виникають проблеми і зі зміною вартості поданих категорій у вітчизняних виробників. Волатильність ринку може значно впливати на ціни на сировину через різні фактори, такі як актуальні політичні події, зміни в попиті та пропозиції, природні катастрофи, тощо. Для ефективного контролю за змінами цін на сировину можна використати кілька стратегій, одною з них є укладання довгострокових контрактів з постачальниками, що допоможе зафіксувати ціни на якийсь час та прогнозувати витрати. Такий варіант вирішення даного питання допоможе уникнути різких коливань цін та забезпечити стабільність постачання, котра в свою чергу зумовить стабільність виробництва, за виключення аспектів, на котрі регулярність постачання сировини прямо не впливає.

Важливим кроком, для забезпечення підприємства такого типу стабільності є знаходження «свого» постачальника. Для цього необхідно провести детальний аналіз ринку та провести переговори щодо укладання та умов довгострокових договорів. Оцінка ризиків, пов'язаних з кожним постачальником, включаючи фінансову стабільність, репутацію та здатність виконувати зобов'язання, допоможе забезпечити ефективний контроль за змінами цін, що буде впливати на стабільність вартості готової продукції в позитивному аспекті.

Таким чином, оцінка вартості готової продукції є критично важливою для фінансової стабільності та ефективного управління підприємством. Незважаючи на державну врегульованість, підприємства стикаються з проблемами, такими як вплив курсових різниць та зміни вартості сировини. Використання форвардних контрактів та укладання довгострокових договорів з постачальниками допомагає зменшити ризики та забезпечити стабільність фінансових показників. Важливо проводити детальний аналіз ринку та оцінку ризиків, щоб знайти надійних постачальників і забезпечити точність обліку та стабільність вартості готової продукції.

Список використаних джерел:

1. Ткачук Л. А. *Облік і аудит готової продукції: теорія, методика, практика*. Вінниця: Вінницький національний аграрний університет, 2018.
2. Гамалай Ю. В. *Облік і аналіз процесу виготовлення та реалізації готової продукції*. Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2018. 106 с.
3. Янчук М.П. *Форвардний контракт за цивільним законодавством України*. *Юридичний вісник*. 2023. №4. С. 239–250.
4. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України*. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
5. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України*. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

Цао Цзюньцюань
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування» КНУБА;
науковий керівник: Головаш Богдан Едуардович
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
КНУБА.

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПІД ЧАС осадчук ВОЄННОГО СТАНУ

Моніторинг є інструментом, що забезпечує діяльність системи економічної безпеки держави, дозволяє визначати можливі ризики для економіки та знаходити результати порушень на ринку фінансів. Система моніторингу охоплює інструменти правового, технологічного та організаційного характеру для контролю фінансових потоків. Фінансовий моніторинг відноситься до системи засобів контролю у фінансовій сфері.

Фінансовий моніторинг або Фінансова розвідка це поняття, схоже з поняттям фінансового контролю, а також безпосередньо пов'язане з обов'язковими процедурами внутрішнього контролю в частині проведення фінансових операцій. Фінансовий моніторинг - це також діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами або іншим майном, по виявленню операцій, що підлягають обов'язковому контролю, і інших операцій з грошовими коштами або іншим майном, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму, розповсюдженню зброї масового знищення. Збором інформації зазвичай займається державна установа, znana як організація фінансової розвідки або підрозділ фінансової розвідки (ПФР). Агентство збирає необроблену інформацію про будь-які транзакції та детальні звіти, щодо виявлення підозрілої діяльності.

Фінансовий моніторинг поділяють на обов'язковий і внутрішній. Обов'язковий фінансовий моніторинг - це сукупність заходів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України.

Внутрішній фінансовий моніторинг - діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу з виявлення, відповідно до цього Закону, фінансових

операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інших фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів.

Згідно із Законом України «Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» фінансовий моніторинг - сукупність заходів, які здійснюються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу [1].

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України триває понад 1000 днів. За цей час громадяни та бізнес відчули на собі всі кривди шокового часу: діяльність в умовах невизначеності, безліч супутніх проблем, які актуалізувались саме поза межами мирного життя, тобто з якими жоден не стикався на власному досвіді до 24.02.2022. З початку введення в країні воєнного стану сфера нормативно-правового регулювання фінансового сектору набула суттєвих змін.

Зміни торкнулися й вектора фінансового моніторингу. Вимоги законодавчих та нормативно-правових актів були тією чи іншою мірою адаптовані до потреб сьогодення. Деякі процедури фінансового моніторингу спрощені або послаблені. Натомість з'явилися нові виклики, які мають бути враховані як представниками фінансового сектору, так і їхніми клієнтами.

Фінансовий моніторинг стосується платежів:

- юридичних осіб;
- фізичних осіб-підприємців;
- фізичних осіб.

Невдовзі після запровадження воєнного стану Верховна Рада ухвалила Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» який давав змогу фізичним особам, фізичним особам - підприємцям, юридичним особам не подавати у встановлені терміни облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства, до закінчення війни [2].

Проте Державна служба фінансового моніторингу на початку війни повідомила, що відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом,

фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» СПФМ зобов'язані надавати Держфінмоніторингу передбачену законодавством інформацію. Ідеться про порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність), про розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників клієнта та про іншу передбачену законодавством інформацію.

Види фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу. Ось їхні ознаки:

- якщо сума операції дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень;

- хтось зі сторін-учасників фінансової операції:

- має реєстрацію, місце проживання чи місцезнаходження в державі, що здійснює збройну агресію проти України,

- або в державі, що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, залучених до сфери боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення,

- або якщо однією зі сторін-учасників фінансової операції є особа, яка має рахунок у банку, зареєстрованому в країні, що здійснює збройну агресію проти України або не виконує міжнародних рекомендацій щодо боротьби відмиванням доходів та фінансуванням тероризму;

- фінансові операції політично значущих осіб, членів їх сімей та інших пов'язаних з ними осіб;

- платіжні операції з переказу коштів за кордон;

- фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів);

- фінансові операції електронного е-резидента.

окремо фінмоніторингу підлягають так звані "підозрілі операції", і для них сума не має значення. Наприклад, якщо у суб'єкта первинного фінансового моніторингу є підозра, що фінансові операції є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Тобто, повертаючись до нашого прикладу з банком, якщо у банківських працівників виникнуть сумніви щодо законності походження коштів – вони можуть запросити додаткові документи до перевірки.

Центральне місце у національній системі протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму посідає Державний комітет фінансового моніторингу України. Подібні організації діють у понад 100 країнах світу і мають

загальноприйняту назву - підрозділ фінансової розвідки (ПФР) - Financial Intelligence Units (FIU). Згідно з міжнародними стандартами, Держфінмоніторинг України не є фінансовим чи перевірчим органом, він функціонує у взаємодії з фінансовим сектором та правоохоронними органами. Мета Держфінмоніторингу України - виконання координаційної ролі у сфері реалізації державної політики щодо протидії відмиванню «брудних» коштів та фінансуванню тероризму. Враховуючи, що відмивання доходів - це не лише дія, за яку передбачена кримінальна відповідальність, а й системна загроза для економічної, фінансової та національної безпеки України. Тому розвиток національної системи протидії відмиванню злочинних доходів має бути покладено в основу Державної стратегії економічної безпеки держави.

Список використаних джерел:

- 1. Закон України Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення – Закон України № 361-IX від 23.09.2024р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.*
- 2. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» № 2115-IX від 03.03.2022 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ips.ligazakon.net/document/T222115?utm_source=jurliga.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=jl03.*

Секція 3. «ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ»

УДК 69:338.45

Стеценко Сергій Павлович
д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0003-1439-3581>

Тянь Юй
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»,

Хань Сяосяо
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ БУДІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЙ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Управління оборотним капіталом є важливим аспектом фінансового менеджменту в будівельних компаніях. Це обумовлено специфікою галузі, яка характеризується високим рівнем капіталомісткості, тривалими термінами виконання проєктів і значними обсягами оборотних активів. Ефективне управління оборотним капіталом дозволяє компаніям забезпечувати безперервність операцій, мінімізувати фінансові ризики та підвищувати конкурентоспроможність.

Оборотний капітал складається з поточних активів, таких як грошові кошти, дебіторська заборгованість, запаси, і поточних зобов'язань. Основна мета управління оборотним капіталом - забезпечити баланс між ліквідністю (компанія має бути здатна виконувати свої короткострокові зобов'язання у будь-який момент часу) та прибутковістю (максимізація прибутків через ефективне використання оборотних активів).

Будівельні компанії стикаються з низкою унікальних питань в управлінні оборотним капіталом, що обумовлені специфікою їхньої діяльності. Сезонність будівництва, яка залежить від погодних умов, призводить до нерівномірності грошових потоків, що ускладнює планування фінансової діяльності. Довготривалі будівельні проєкти, затримки в завершенні яких можуть бути спричинені різноманітними факторами, створюють додаткові ризики для фінансової стабільності підприємства, оскільки відстрочують надходження

коштів. Великі обсяги закупок будівельних матеріалів, необхідних для забезпечення безперебійного будівництва, вимагають значних фінансових інвестицій у запаси, що може обмежувати маневреність компанії. Ці особливості будівельного бізнесу вимагають від компаній розробки ефективних стратегій управління оборотним капіталом, які дозволять мінімізувати ризики та забезпечити фінансову стабільність.

Ефективне управління складом і структурою оборотного капіталу є ключовим фактором створення конкурентних переваг будівельних підприємств через раціональне використання їхніх обігових коштів. Для досягнення ефективної операційної діяльності підприємство має вирішити низку взаємопов'язаних завдань, а саме [1, с.13-14]:

- оптимізувати оборотні активи таким чином, щоб забезпечити безперебійну роботу підприємства без зайвих витрат на їх утримання;
- сформувані раціональну структуру оборотних активів, яка б дозволила ефективно використовувати кошти та ресурси;
- мінімізувати витрати на фінансування оборотних активів шляхом пошуку оптимальних джерел фінансування та ефективного управління зобов'язаннями;
- забезпечити стабільну ліквідність підприємства шляхом управління чистим оборотним капіталом;
- підтримувати ліквідність та платоспроможність, що передбачає своєчасне виконання фінансових зобов'язань;
- оптимізувати тривалість фінансового та операційного циклів для прискорення обороту капіталу;
- сформувані оптимальні обсяги товарно-матеріальних запасів, які б забезпечували безперебійне виробництво та мінімізували витрати на їх зберігання;
- ефективно управляти дебіторською заборгованістю шляхом встановлення чітких умов оплати та своєчасного контролю за її погашенням;
- забезпечити ефективне управління грошовими коштами та іншими оборотними активами для уникнення дефіциту, та неефективного використання фінансових ресурсів.

Специфіка діяльності будівельних підприємств, включаючи форму власності, організацію будівельних процесів, взаємодію з постачальниками й замовниками, а також фінансовий стан і структуру витрат, впливає на формування їхніх операційних і фінансових циклів. Операційний цикл відображає повний період обороту грошових коштів у виробничому процесі, тоді як фінансовий цикл визначає термін, протягом якого підприємство

забезпечує фінансування своєї господарської діяльності.

Особливістю формування оборотних активів будівельного підприємства є необхідність у значних обігових коштах. Вони потрібні для обслуговування завершених будівельних робіт, які ще не передані або не оплачені замовниками. Це створює потребу в додатковому фінансуванні для підтримання безперервності діяльності. Для зменшення тривалості фінансового циклу важливо знизити період обертання дебіторської заборгованості або продовжити період обігу кредиторської заборгованості. Крім цього, досягти оптимізації можна шляхом підвищення прибутковості використання оборотних активів, зниження вартості їх формування та підтримання оптимального розміру чистого оборотного капіталу.

Збільшення оборотності обігових коштів сприяє зростанню обсягів виробництва та реалізації продукції без залучення додаткових фінансових ресурсів. Це особливо важливо для будівельних підприємств, де значна частина оборотного капіталу залучена у виробничому процесі, який вимагає тривалого часу для завершення. Отже, підвищення ефективності управління оборотними активами, оптимізація їх структури та використання є ключовими факторами, що забезпечують стійкість і конкурентоспроможність будівельних підприємств у ринкових умовах.

Для успішного управління оборотним капіталом аспектами, будівельні компанії повинні впроваджувати спеціалізовані стратегії, оскільки специфіка будівельної галузі вимагає особливого підходу до управління фінансовими ресурсами. Практичні підходи до оптимізації оборотного капіталу включають, зокрема, управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими потоками [2, с.209]:

- управління запасами через прогнозування попиту та оптимізації закупівель, таких як система «точно вчасно», дозволяє зменшити рівень запасів та пов'язані з ними витрати, що є особливо актуальним для будівельних компаній, які мають справу з великими обсягами матеріалів;

- управління дебіторською заборгованістю шляхом встановлення чітких кредитних умов, регулярного моніторингу заборгованості та застосування системи знижок для ранніх платежів сприяє прискоренню обігу коштів та зменшенню ризику неповернення дебіторської заборгованості, що є важливим для стабільності фінансового стану будівельних компаній;

- складання детальних бюджетів та прогнозів грошових потоків дозволяє компаніям підтримувати оптимальний рівень ліквідності, що є необхідною умовою для забезпечення безперебійної діяльності, особливо в умовах

нестабільності будівельного ринку.

Застосування таких підходів дозволяє не лише знизити витрати, але й підвищити ефективність використання оборотного капіталу, що є особливо важливим для будівельних компаній, які часто стикаються з нестабільністю ринку та довгими циклами проектів.

Оптимізація оборотного капіталу в будівельних компаніях є ключовим фактором забезпечення їхньої фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Ефективне управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими потоками дозволяє знизити витрати та підвищити ефективність використання ресурсів. Проте, реалізація таких підходів вимагає використання сучасних інформаційних технологій [3, с.174].

Інтеграція різних аспектів фінансового управління за допомогою ERP-систем забезпечує прозорість даних та точність аналізу, що сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Однак, будівельні компанії стикаються з низкою специфічних ризиків, таких як коливання цін на матеріали, економічна нестабільність та кредитні ризики. Для мінімізації цих ризиків необхідно розробляти проактивні стратегії управління, включаючи диверсифікацію портфеля проектів.

Ефективне управління оборотним капіталом у будівельній галузі вимагає комплексного підходу, що включає не лише оптимізацію традиційних процесів, а й використання сучасних інформаційних технологій для підвищення точності прогнозування та прийняття рішень. Лише за умови поєднання цих аспектів можна забезпечити фінансову стабільність будівельних компаній та їхню адаптацію до мінливих умов ринку.

Список використаних джерел:

- 1. Беленкова О.Ю. Управління оборотними активами будівельного підприємства як засіб отримання конкурентних переваг. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2015. Вип.33. С.10-17.*
- 2. Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою підприємств будівництва: [моногр.] / Л.В. Сорокіна, А.Ф. Гойко, С.П. Стеценко, К.В. Ізмайлова та інші / За наук. ред. Л.В. Сорокіної, А.Ф. Гойко. Київ: КНУБА, Кривий Ріг: Видавець ФОП Чернявський Д.О. 2017. 404 с.*
- 3. Стеценко С.П. та ін. Економіка будівельного підприємства: навчальний посібник. Київ, 2022. 508 с.*

Беленкова Ольга Юріївна
д.е.н., професор, професор кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0002-1142-5237>,

Доля Руслан Валентинович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 192
«Будівництво та цивільна інженерія»,

Юй Сяоян
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 051
«Економіка» КНУБА

ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА РИЗИКИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ – ВИКЛИКИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Питання відновлення інфраструктури після воєнних конфліктів є надзвичайно актуальним, оскільки воно визначає подальший соціально-економічний розвиток країни. Відбудова потребує ретельного аналізу економічних можливостей держави, залучення іноземних інвестицій і забезпечення стійкого соціального середовища, що створює сприятливі умови для розвитку. Разом із тим існує низка ризиків, пов'язаних як із нестачею фінансових ресурсів, так і з потенційними політичними та безпековими загрозами.

Економічні передумови розвитку інфраструктури ґрунтуються на доступності фінансових ресурсів, рівні залучення міжнародної допомоги та ефективності державного управління [1]. Важливим чинником є здатність економіки швидко адаптуватися до нових умов і відновити ключові галузі, що впливають на загальну інвестиційну привабливість країни. Після завершення воєнних дій значна частина бюджету спрямовується на першочергові потреби, що створює ризик недостатнього фінансування інфраструктурних проектів. Водночас міжнародні фінансові інституції можуть виступати ключовими партнерами у відбудові, але їхня участь потребує прозорого розподілу коштів і забезпечення механізмів контролю.

Соціальні аспекти відбудови відіграють не менш важливу роль, оскільки забезпечення життєво необхідної інфраструктури є основою для повернення населення в постраждалі регіони. Масштабна міграція, що відбулася внаслідок військових дій, створює виклики для організації житлових, медичних і освітніх послуг, що потребують комплексного підходу до планування територіального

розвитку. Відновлення громадської інфраструктури має супроводжуватися заходами, спрямованими на створення робочих місць, оскільки рівень безробіття після воєнних конфліктів зазвичай є високим. Успішна інтеграція внутрішньо переміщених осіб у нові економічні умови сприятиме зміцненню соціальної стабільності та прискоренню загального економічного зростання.

Серед основних ризиків, що впливають на відбудову інфраструктури, можна виокремити інституційну нестабільність, недостатній рівень безпеки та корупційні загрози [2]. Ефективне відновлення вимагає стабільного політичного середовища, яке сприятиме залученню стратегічних інвесторів і розбудові довгострокових проєктів. Проблема безпеки залишається важливим чинником, оскільки невизначеність щодо можливого відновлення бойових дій або зовнішніх загроз може стримувати інвесторів і уповільнювати темпи будівництва [3]. Крім того, корупційні ризики здатні суттєво ускладнити розподіл фінансової допомоги, що може призвести до низької ефективності реалізації інфраструктурних ініціатив.

Успішна повоєнна відбудова залежить від здатності держави забезпечити баланс між економічними можливостями та соціальними потребами, а також мінімізувати ключові ризики, що можуть завадити сталому розвитку. Для цього необхідно впроваджувати комплексні реформи, що сприятимуть підвищенню прозорості фінансових потоків, зміцненню державних інституцій і залученню широкого кола міжнародних партнерів. Тільки за умов стабільного управління та ефективної взаємодії між державою, громадянським суспільством і бізнесом можна досягти стійкого розвитку інфраструктури та забезпечити довготривале економічне зростання.

Список використаних джерел:

1. Гойко А.Ф., Сорокіна Л.В., Скакун В.А. Емпіричне оцінювання безпеки економічного розвитку підприємств будівництва: європейський аспект. *Шляхи підвищення ефективності будівництва*, 2019. № 40. С.3-18.
2. Лисиця Н.В. Маркетингова стратегія як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2023. № 51(1). С. 99-109.
3. Беленкова О.Ю. Методологічні підходи до модернізації системи стратегічної конкурентоспроможності підприємств будівництва на засадах сталого розвитку. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2019. Вип. 40/2. С. 29–41.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКІВ ПЕРВИННОЇ НЕРУХОМОСТІ – ТЕНДЕНЦІЇ І РИЗИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Завдання розвитку житлової нерухомості не втрачають своєї актуальності навіть під час війни, оскільки потреба в житлі є базовою потребою будь-якої людини. Навіть під час війни, коли попит на житло значно зменшився, існують потенційні покупці нерухомості із числа ВПО, осіб, житло яких зруйновано внаслідок військового вторгнення та інші. Під час війни, багато проблем ринку нерухомості, особливо зростання ризиків виступають на перший план. Тому дослідження тенденцій і ризиків ринків нерухомості є актуальним напрямом досліджень.

Метою дослідження є аналіз функціонування ринків первинної нерухомості в умовах військового вторгнення на територію України, виявлення тенденцій і ризиків під час війни.

Багаторічний досвід функціонування будівельних підприємств на ринках житлового будівництва свідчить про те, що сфера будівництва є найбільш схильною до ризиків, джерелом впливу якої є зовнішнє середовище і внутрішні особливості самого підприємства [1]. За часи функціонування будівельних ринків багато великих і малих будівельних підприємств, не витримавши конкуренції, зміни ринкових умов, економічного тиску та інших негативних впливів призупинили або навіть припинили свою діяльність і були ліквідовані.

Сьогодні будівельний сектор стискається з новим викликом – війною. З часів набуття нами Незалежності, це найбільший шоківий вплив, з яким зіштовхнулася країна. Він позначився на усіх сферах, змусивши підприємства переформувувати і перебудувувати відносини для того, щоб просто не припинити діяльність.

Інвесторам, які напередодні вторгнення росії вклали кошти в нерухомість на первинному ринку, сьогодні загрожує затримка будівництва як мінімум на рік, або й більше. Багато новобудов так і лишаються в замороженому вигляді.

Багато потенційних інвесторів не вкладають кошти в нерухомість, оцінюючи те, як зараз працюють забудовники в Україні, динаміку будівництва об'єктів та чи зможуть окремі девелопери взагалі ввести в експлуатацію свої об'єкти.

Після 24 лютого роботи на столичних будівельних майданчиках зупинилися, а попит на квартири в новобудовах упав до нуля. Утім, коли окупантів вибили з Київщини, на деяких будівельних майданчиках знову почалися роботи. Але до повноцінного відновлення будівництва було ще далеко. Однак потенційні покупці зайняли вичікувальну позицію, нерозуміючи чого очікувати від війни та як вона вплине на ринок.

Негативно вплинули на відновлення будівельних робіт і відключення світла, оскільки багато будівельних процесів мають технологічні вимоги до безперервності. Наприклад бетонування або прогрів бетону зимою не можуть перериватись на період, коли відключають світло.

Попит на новобудови з початком воєнних дій знизився на 80-90%, продажі відбувались тільки в західних регіонах України, куди перемістилась значна кількість людей з Київщини, Донеччини, Харківщини, Херсонщини тощо. Водночас інтерес до вже майже готового житла економ-класу вартістю 28-35 тис. грн за кв. м пояснюється відновленням пільгових іпотечних програм для ВПО, військовослужбовців та ін.

Збільшились показники концентрації ринків, оскільки багато забудовників призупинили роботи [2], що зменшило конкуренцію. Досить перспективною у цьому напрямку виглядає програма Є-оселя, особливо пільгові кредити під 3%, які надають реальний шанс сім'ям отримати житло вже зараз.

Трохи краща ситуація, ніж у центрі, півдні і на сході України є на заході. Реальний попит на житло в новобудовах, який єдиний в країні конвертується в угоди тут і зараз, спостерігається в Івано-Франківську, Львові й Тернополі. Хоча й тут перебої з електроенергією дещо знизили темпи будівництва об'єктів нерухомості і змінили настрої покупців.

Одним з актуальних викликів є відновлення житлового фонду. Пошкодження житлових будівель під час війни не тільки зменшує кількість доступного житла, але й збільшує соціальну напругу. Швидке та ефективне відновлення житла допоможе забезпечити повернення людей до їхніх домівок і відновлення соціальних зв'язків. Також потребують уваги питання зменшення екологічних наслідків війни [3-4].

Незважаючи на значні труднощі та зростання ризиків, повоєнний період може стати можливістю для впровадження нових технологій і підходів у відновленні житла. Відновлення повинно включати інноваційні рішення,

зокрема в галузі «розумних міст», відновлюваних джерел енергії, сталого розвитку та цифровізації, що дозволить значно поліпшити якість життя населення та забезпечити сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Кавун В.А. Проектні ризики будівельних підприємств. Ефективна економіка. 2017. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5775>.
2. Nikolaiev, V. P., Hryhorovskiy, P. Y., ... Molodid, O. S. (2019). *Technical and economic aspects of real estate properties: monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 124.
3. Скакун В. А., Чинчик А.А., Страхов А.О. Економічні підходи до оцінювання екологічних наслідків війни в Україні. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2022. № 50. С. 266-280.
4. Lavrukina K., Tytok V., Biloshchytskyi A. *Innovative Communication Technologies as a Factor in the Development of the Post-War Economy of Ukraine* SIST 2023 - 2023 IEEE International Conference, 2023, pp. 149–157

Беленкова Ольга Юріївна
д.е.н., професор, професор кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0002-1142-5237>

Шалахін Нікіта
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051

Маурін Андрій
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БУДІВНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасний світ, зокрема будівельна галузь, зазнає кардинальних змін під впливом цифрових технологій [1, 2]. У мирний час цифровізація спрямована на оптимізацію процесів, підвищення продуктивності та створення інноваційних рішень [3]. Проте в умовах війни ця трансформація набуває ще більшого значення, адже вона не лише допомагає зберегти функціональність галузі, але й стає ключовим інструментом для відновлення зруйнованої інфраструктури, забезпечення безпеки людей та ефективного використання обмежених ресурсів.

Метою дослідження є аналіз впливу цифровізації на розвиток будівництва під час війни.

Будівельна галузь є основою для відновлення країни під час війни та після неї [6]. Відновлення пошкодженої інфраструктури, створення тимчасового житла для переселенців, реконструкція важливих об'єктів – усе це покладається на будівельників. У таких умовах час і ресурси стають критично важливими, і цифрові технології дають можливість працювати швидше, безпечніше та ефективніше [3-5].

Технологія BIM стає центральним елементом цифрової трансформації будівництва. BIM дозволяє створювати інтерактивні цифрові моделі будівель і споруд, що містять інформацію про всі етапи їхнього життєвого циклу. У воєнний час це дає змогу:

- оперативно оцінювати ступінь пошкоджень інфраструктури;
- планувати реконструкцію з урахуванням обмежених ресурсів;
- співпрацювати між різними підрозділами через спільні платформи.

Прикладом є використання BIM у плануванні укриттів або мобільних медичних центрів, що потребують швидкого впровадження та точного

проектування.

Дрони стали незамінним інструментом для будівельної галузі у зонах військових дій. Вони забезпечують:

- швидкий і безпечний огляд територій, які постраждали внаслідок воєнних дій;
- створення 3D-моделей пошкоджених об'єктів;
- моніторинг прогресу відновлювальних робіт у реальному часі.

Ця технологія зменшує ризик для фахівців, які могли б наражатися на небезпеку, працюючи у зонах бойових дій.

Штучний інтелект (ШІ) і аналітика великих даних дозволяють оптимізувати процеси управління будівництвом, навіть в екстремальних умовах. Наприклад:

- прогнозування логістичних потреб для доставки матеріалів у зони відновлення;
- оцінка ризиків для будівельних об'єктів у районах із високою воєнною активністю;
- автоматизація розробки проєктів, що пришвидшує створення житлових і громадських об'єктів.

У воєнний час ШІ може бути використаний для аналізу супутникових знімків і швидкого виявлення об'єктів, що потребують негайного втручання.

Технології 3D-друку отримали нове значення в умовах війни. Вони дозволяють:

- швидко будувати тимчасові споруди, такі як укриття або госпіталі;
- друкувати елементи конструкцій безпосередньо на місці;
- зменшувати потребу в транспортуванні матеріалів, що важливо у випадках обмеженої логістики.

Використання 3D-принтерів може значно скоротити час від проектування до завершення будівництва.

Цифрова трансформація будівництва в умовах війни є не лише можливістю, а й необхідністю. Вона дозволяє швидко реагувати на виклики, забезпечувати ефективність і прозорість процесів та зберігати життя. Інвестиції у цифровізацію будівельної галузі сьогодні формують фундамент для відновлення і модернізації країни в майбутньому. У сучасному світі цифрові технології стають тим інструментом, який дозволяє не лише вистояти в умовах кризи, а й розвиватися у надзвичайно складних умовах.

Список використаних джерел:

3. Дубінін Д. В. *Цифрова трансформація українських будівельних та проектних підприємств: перешкоди та можливості. Управління розвитком складних систем.* Київ, 2023. № 56. С. 131 – 137.
4. Беленкова ОЮ *Цифрова трансформація будівництва: механізм взаємодії бізнесу, науки, держави. Будівельне виробництво.* 2019. № 66. С. 30–36.
5. Stetsenko, S. P. et al. *The interrelation of digital technologies and organizational and economic mechanisms in construction: adaptation to change management. International Review, 2021, Special Issues, No. 1, Part I, p. 21–31.*
6. Сорокіна Л.В., Шапошнікова І.О., Стеценко С.П., Гойко А.Ф. *Науково-методичне обґрунтування дизайну державних програм надання тимчасового житла населенню, постраждалому через агресію РФ. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах ринкових відносин.* 2022. № 49 (1).С.108-123.
7. Зельцер Р.Я., Титок В.В. *Стимулювання інвестиційної діяльності в умовах відновлення інфраструктури та відбудови країни. Шляхи підвищення ефективності будівництва.* 2022. 50. Частина 1. С. 156-163.
8. Корсун І., Зінченко М., Мостовенко О. *Функціонування будівельної галузі в умовах війни. Сталий розвиток економіки,* 2024. 1 (48), С.176-182.

РОЗРОБКА КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ЗАБУДОВНИКА НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ринок житлової нерухомості у Рівненській області, зокрема в місті Рівне, демонструє значний рівень конкуренції, що підтверджується наявністю 19 забудовників. Актуальність теми обумовлена зростаючою конкуренцією серед забудовників, що спричиняє необхідність розробки стратегії для зміцнення позицій компаній, забезпечення їхньої стійкості та конкурентоспроможності.

Аналіз ринку за допомогою індексів Герфіндаля-Гіршмана та Джині показує, що ринок є неконцентрованим, з рівномірним розподілом часток між забудовниками. Це свідчить про те, що жоден із гравців не має значного впливу на ринок, а більшість компаній перебувають у подібних конкурентних умовах. Така ситуація стимулює високу конкуренцію та змушує компанії шукати інноваційні підходи для залучення клієнтів і покращення своїх ринкових позицій.

Мета даної роботи полягає у розробці конкурентної стратегії для забудовників Рівненської області на основі аналізу рівня концентрації ринку, розподілу часток серед учасників, а також розрахунків ринкових індексів, які відображають ступінь монополізації та конкуренції.

За даними, ринок житлової нерухомості в місті Рівне наразі є неконцентрованим, із найбільшими частками у компаній "Група Сمارт", "Стоград" і "Perfect bud", що разом контролюють 38% ринку. CR-7 індекс показує, що 7 компаній займають близько 66% ринку, що свідчить про існування домінуючих гравців.

Індекс Герфіндаля-Гіршмана (0,08) та низький індекс Джині (0,0002) вказують на відносно рівномірний розподіл ринкових часток. Це свідчить про конкурентне середовище з низьким рівнем монополізації, але зі значними частками у кількох основних гравців.

Компанія "Стоград" є одним із лідерів ринку житлової нерухомості в Рівному, входячи до топ-3 за кількістю об'єктів, що становить 12,82% ринку.

Проте в умовах високої конкуренції та наявності сильних гравців (таких як "Група СМАРТ"), "Стоград" потребує конкретної конкурентної стратегії для збереження й посилення своїх позицій.

Основним напрямом розвитку можна зробити підвищення якості житлових об'єктів. Сьогодні покупці очікують енергоефективних рішень та екологічних матеріалів, а отже, впровадження таких інновацій не лише зробить об'єкти привабливішими, але й допоможе зменшити витрати мешканців на комунальні послуги.

Ще один важливий крок – це краще зрозуміти потреби клієнтів. Аналіз потреб покупців допоможе адаптувати житло під їхні очікування. Гнучкі умови покупки, такі як розстрочка або спеціальні кредитні програми, участь у державних програмах, таких як «Оселя», також можуть зацікавити потенційних клієнтів, які шукають доступні варіанти фінансування.

Оскільки технології швидко розвиваються, "Стограду" варто використовувати сучасні інструменти взаємодії з клієнтами. Наприклад, створення мобільного додатку, в якому можна буде слідкувати за станом будівництва, залишати відгуки або отримувати консультації. Віртуальні тури по квартирах також можуть бути цікавими для людей, які хочуть ознайомитися з житлом перед покупкою.

Розвиваючи бренд, "Стоград" може позиціонуватися як забудовник, орієнтований на якість, екологічність і комфорт. Це допоможе компанії виділитися на фоні інших забудовників і привабити більш свідомих покупців. Також участь у соціальних проєктах на території Рівного може зміцнити довіру та репутацію компанії в очах громади.

Крім того, компанія може розширити своє портфоліо. Наприклад, запропонувати більш доступне житло або, навпаки, орієнтуватися на преміум-клас. Розвиток інфраструктури – ще один важливий аспект, що додає цінності проєктам компанії. Облаштування паркінгів, дитячих майданчиків, зелених зон довкола новобудов зробить об'єкти більш привабливими для покупців.

Реалізація цієї стратегії дозволить "Стограду" виділитися на фоні конкурентів завдяки підвищенню рівня якості, технологічності, та екологічної відповідальності. Таким чином, компанія зможе посилити свої ринкові позиції та збільшити частку ринку, привертаючи увагу сучасних клієнтів, орієнтованих на якість, екологічність та інновації.

Завдяки цим крокам "Стоград" зможе утримувати і навіть посилювати свою позицію на ринку, враховуючи вимоги сучасного клієнта до якості, інновацій та екологічності.

Список використаних джерел:

1. Бєлєнкова О.Ю. Стратегія та механізми забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі моделі сталого розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 512 с.
2. eОсєля / Електронне джерело, режим доступу: <https://eoselia.diiia.gov.ua/>
3. Міняйло О. І., Бур'ян А. М. Сучасний стан конкуренції на первинному ринку нерухомості м. Києва // Бізнес Інформ. – 2016. – №4. – С. 126–130.
4. Забудовники Києва і України// Новобудови Києва і України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zabudovnyk.com.ua/uk/developers/region/all> .
5. Цимбалюк І.О. Механізм регулювання конкурентних відносин на регіональних сировинних ринках: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / І.О. Цимбалюк; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Л., 2008. 20 с.

*Бойченко Еліна Борисівна
д.е.н., професор, професор кафедри економіки та управління бізнесом;*

*Мазниченко Денис Олександрович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»
ПраТ «Вищий навчальний заклад Міжрегіональна Академія управління
персоналом»*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДБОРУ КАДРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

У сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, професійний підбір кадрів перетворюється на складний, але надзвичайно важливий процес для кожної організації. Ефективність компанії значною мірою залежить від якості працівників, тому вдосконалення механізмів найму та відбору персоналу є актуальним завданням для будь-якого роботодавця. У цьому контексті сучасні технології управління персоналом відкривають нові можливості для оптимізації процесу підбору кадрів.

Над вирішенням проблем пошуку та відбору працівників працювали Кібанов А.Я., Виноградська А., Єрьомін Б.Л., Савченко В.А., Крушельницька О. В., Хміль Ф. І., Щокін Г. В. та ін. У своїх роботах вони висвітлювали основні методи та етапи підбору персоналу, однак ними не було приділено достатньо уваги залежності використання певних методів підбору від характеристик підприємств.

Метою статті є вдосконалення процедури набору та відбору кадрів з використанням сучасних технологій управління персоналом.

З моменту утворення і в процесі свого функціонування підприємства та організації постійно залучають нових працівників на зміну тим, що з різних причин їх покинули, а також у зв'язку з розширенням обсягів виробничо-господарської діяльності. Ці процеси є керованими і полягають у цілеспрямованому наборі й відборі кадрів.

Процеси набору й відбору кадрів повинні ґрунтуватися на наукових засадах, оскільки помилки, допущені у їх здійсненні, негативно позначаються на ефективності роботи організації і на соціально-психологічному кліматі колективу [1, с.17]. Для уникнення кризових явищ в компанії кадрова служба повинна у найкоротші строки розв'язувати завдання заміщення вакансій

кваліфікованими працівниками.

Набір кадрів – процес пошуку потенційних працівників і формування бази даних про них для наступного залучення на вакантні або на ті, що стануть вакантними, посади і робочі місця. Набір кадрів полягає у формуванні необхідного їх резерву і за своїм змістом є офертою для потенційних працівників організації.

Відбір персоналу — це вид управлінської діяльності, за допомогою якої організація вибирає з підібраних кандидатів на вакантну посаду одного або декількох найкращим чином відповідаючих під критерії відбору, беручи до уваги поточні умови навколишнього оточення [2]. Основна мета відбору — набрати працівників з високою культурою роботи, виявити можливості і погляди заявника з метою визначення його відповідності умовам і особливостям роботи [3].

Процес відбору пов'язаний, перш за все, з аналізом професійних можливостей кандидата, наскільки якісно він виконуватиме роботу, чи буде він виконувати її краще інших, а також що даний кандидат може дати компанії в майбутньому, чи перспективний він, що потенційно нового він може дати компанії. Володіючи певним набором професійних і особових характеристик кожна людина придатна до виконання певних видів діяльності. Задача відбору виявити зі всього числа претендентів саме «своїх», здатних, обдарованих і спрогнозувавши майбутню професійну поведінку гарантувати довгострокові продуктивні відносини на благо самого кандидата і звичайно ж організації. Для цього необхідно визначити найефективніші інструменти для належного вимірювання релевантних здібностей претендента до виконання вимог робочого місця.

Якісний відбір створює організації жорсткий каркас, основу, структурною одиницею якої є людина, її можливості, потенціал, мотивація і ціннісні установки. Серед потенційних кандидатів на заміщення вакантної посади необхідно здійснити селекцію і визначити найпридатнішого. Кожна посада (робоче місце) має специфічні особливості і вимоги до рівня професійних знань, практичних навичок, особистісних якостей, яким повинен відповідати претендент на посаду. Процес відбору працівника передбачає побудову моделі робочого місця. Наступним кроком є визначення вимог до працівника, відповідність яким вважається підставою для зарахування його на роботу [4].

Первинне знайомство з претендентами на посаду відбувається шляхом аналізу документів кандидатів (анкет, резюме попередньої трудової діяльності, автобіографій, характеристик, рекомендацій, копій документів про

освіту). На цьому етапі працівник служби персоналу повинен звернути особливу увагу на відповідність даних, повідомлених претендентом про себе в окремих документах. При ознайомленні з анкетними даними з'являється ймовірність виникнення додаткових питань у менеджера з персоналу. Знайти відповіді на запитання можливо лише при зустрічі з претендентом, тому необхідно організувати співбесіди [6, с.230].

Під час усних співбесід досить складно виявити якості, які приховує кандидат або про наявність яких він навіть не підозрює. Тому в кадровій роботі дедалі ширше запроваджується тестування як метод виявлення інтелектуальних та інших якостей людей. Тести можуть передбачати письмові або усні відповіді і завдання, штучно імітувати близьку до реальної ситуацію, в якій претендент повинен виявити спосіб своїх дій.

Перевірити вміння претендента можливо лише організувавши випробування. Практичне випробування вмінь кандидата полягає у наданні йому певних завдань і оцінюванні якості їх виконання.

Одним із ключових нововведень є використання автоматизованих систем управління талантами (ATS – Applicant Tracking Systems). Ці платформи дозволяють значно скоротити час на обробку резюме, автоматично сортувати кандидатів за заданими критеріями та відстежувати етапи співбесіди. ATS не лише підвищує ефективність, а й мінімізує людські помилки, забезпечуючи справедливий і неупереджений процес відбору [3].

Не менш важливим є застосування алгоритмів штучного інтелекту (AI). AI допомагає прогнозувати відповідність кандидатів посаді, аналізуючи не лише їхній професійний досвід, а й особистісні характеристики, стиль комунікації та рівень мотивації. Інструменти на основі AI, такі як чат-боти, здатні проводити початкове інтерв'ю, відповідаючи на запитання кандидатів і збираючи інформацію про них.

Важливою складовою сучасного рекрутингу є соціальні мережі. Платформи на кшталт LinkedIn, Facebook і професійні форуми дозволяють не лише знаходити кандидатів, а й формувати імідж компанії як привабливого роботодавця. Соціальні мережі також полегшують комунікацію між рекрутерами та потенційними працівниками, забезпечуючи прозорість та інтерактивність процесу [3].

Крім того, популярними стають сервіси, що базуються на краудсорсингу, які дозволяють отримати рекомендації на кандидатів від інших фахівців у галузі. Таким чином, компанії можуть знаходити таланти, яких важко знайти через традиційні методи.

Однією з найважливіших сучасних технологій є використання Big Data для аналізу великих обсягів даних про кандидатів. Завдяки аналітичним платформам роботодавці можуть досліджувати ринок праці, виявляти тренди у сфері працевлаштування, а також отримувати детальну інформацію про потреби своєї компанії. Це дозволяє створювати детальні портрети ідеальних працівників та краще прогнозувати їхню продуктивність [3, с.51].

Застосування графологічних експертиз у процесі дослідження придатності кандидата до роботи в організації полягає в аналізі зразків його почерку і визначенні на цій основі якостей особистості.

Попри значні переваги, використання сучасних технологій також має свої проблемні питання. Основними є висока вартість впровадження новітніх рішень, а також необхідність навчання персоналу для роботи з ними. Крім того, виникає питання етичності використання деяких технологій, таких як AI, що може автоматично відсіяти кандидатів за певними параметрами, не враховуючи людський фактор.

Використання сучасних технологій управління персоналом є ключовим етапом на шляху до вдосконалення підбору кадрів. Воно дозволяє зробити цей процес більш прозорим, швидким і ефективним. Проте важливо, щоб технології використовувалися розумно, доповнюючи, а не замінюючи людський підхід. Таким чином, компанії зможуть досягти гармонії між інноваціями та традиційними цінностями, що сприятиме їхньому розвитку та процвітання. Використання сучасних інформаційних технологій здатне значно покращити ефективність роботи кадрової служби підприємства під час ви рішення завдань набору та відбору співробітників. Накопичення та аналіз з анкетними даними інформації про період роботи на посаді, обов'язки, навички, досягнення, нештатні ситуації, додатковий досвід роботи, проекти, штрафні санкції, дисциплінарні порушення дозволить точніше оцінювати відповідність кандидата наявній вакансії, розробляти моделі кар'єри для працівників та формувати кадровий резерв.

Висновки. Удосконалення процесу підбору кадрів із використанням сучасних технологій має позитивний вплив як на роботодавців, так і на працівників. Компанії отримують можливість зекономити час і ресурси, залучаючи найкращих фахівців на ринку. Кандидати, у свою чергу, відчувають більшу увагу до своїх потреб, адже індивідуальний підхід, який забезпечують новітні технології, допомагає підібрати роботу, яка найбільше відповідає їхнім очікуванням. Якісний відбір знижує показники плинності кадрів, дозволяє знижувати витрати на найм, навчання і розвиток персоналу, в цілому

підвищуючи економічну ефективність. Додатковим організаційними перевагами також може стати зменшення прогулів, сприятливий морально-психологічний клімат в колективі, оскільки задоволення від роботи і відданість компанії збільшуються, якщо працівник відповідає вимогам виконуваної ним роботи, знаходиться на своєму місці.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко Г. А., Ануфрієва О. Л., Бурлаєнко Т. І., Медвідь В. В. *Кваліметрія в управлінні: гуманістичний контекст : навч. посіб.* / Г. А. Дмитренко, О. Л. Ануфрієва, Т. І. Бурлаєнко, В. В. Медвідь (за заг. ред. Г. А. Дмитренка) – К. : Видавництво «Аграрна освіта», 2016. – 335 с.
2. Довгань Л. Є., Ведута Л. Л., Мохонько Г.А. *Технології управління людськими ресурсами: навч. посібник.* Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 512 с.
3. *Новітні технології управління персоналом: навч. посіб.* / І. М. Сочинська-Сибірцева, О. В. Сторожук, А. О. Доренська. – Кропивницький : ЦНТУ, 2023. – 278 с.
4. *Сучасні технології управління персоналом : навчальний посібник* / Т. І. Балановська, М. В. Михайліченко, А. В. Троян. - К. : Видавничий центр НУБіП України, 2020. - 466 с. URI <https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/6297>
5. Харцій, О. М. *Візуальна психодіагностика : навч. посіб. (модульний варіант)* / О. М. Харцій. - Л. : Магнолія 2006, 2016. - 223 с.
6. Цимбалюк С. О. *Технології управління персоналом : навч. посіб.* / С. О. Цимбалюк; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. - К., 2009. - 399 с.

Галунка Оксана Дмитрівна
аспірантка кафедри економіки будівництва КНУБА (спеціальність 051),
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-3437-2553>

ДЕВЕЛОПЕР ЯК АГЕНТ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ УЧАСНИКІВ БУДІВНИЦТВА

Інноваційні проекти вимагають значних інвестицій з точки зору часу, грошей і ресурсів й характеризуються підвищеними ризиками реалізації [2, 5]. Девелопери повинні не тільки забезпечити належне фінансування та ресурси для підтримки реалізації таких проектів, але і оцінювати потенційну віддачу від інвестицій і довгострокові вигоди, здійснювати оцінювання інноваційного розвитку проектів з позиції «витрати-ефект», уникаючи занадто ризикованих або недостатньо ефективних рішень. Тому дослідження шляхів стимулювання інновацій учасників інвестиційно-будівельних проектів є актуальним напрямом досліджень.

Метою дослідження є виявлення напрямків стимулювання інновацій в середовищі інвестиційно-будівельних проектів учасниками будівництва.

Існує декілька напрямків, які є ключовими для впливу девелоперських компаній на інноваційний розвиток учасників інвестиційно-будівельного проекту, одним із важливих імперативів є стимулювання *упровадження нових будівельних технологій*.

Таке стимулювання здійснюється за допомогою тендерів, де умовами є підвищити якість, скоротити терміни, трудомісткість або вартість будівництва, в інновації можуть значно покращити результати проекту, зменшити витрати та підвищити безпеку та стійкість [3]. За умови використання альтернативних методів будівництва або технологій, має виграти учасник, який запропонує оптимальні параметри будівельної продукції та виконання робіт за найменшу ціну.

Наступним напрямком впливу на розвиток інновацій в будівельних проектах є *стимулювання цифрової трансформації учасників проекту*, зокрема переходу до роботи на базі інформаційного моделювання будівель (BIM). Використання цифрового формату дозволяє девелоперам та іншим учасникам будівництва ефективно співпрацювати, оптимізувати проектні рішення та моделювати процеси будівництва. Використовуючи BIM, девелопери можуть

покращити координацію проекту, зменшити кількість помилок і забезпечити кращий контроль якості протягом усього життєвого циклу об'єкту [2, 4].

Оскільки для роботи в BIM-середовищі, підрядним підприємствам необхідно повністю переформатувати бізнес-процеси, навчити персонал, закупити необхідне, часто дороге обладнання і програмне забезпечення, то робиться це за умови участі у великих проектах, у яких замовником висуваються умови щодо роботи в цифровому середовищі [].

Девелопери відіграють вирішальну роль у *сприянні співпраці та обміні досвідом між учасниками будівництва*, що також стимулює інноваційну активність. Створюючи цифрове середовище для співпраці, девелоперські компанії можуть зберігати і використовувати колективний учасників будівництва для впровадження інновацій.

Як агенти змін, забудовники мають владу впливати на інноваційні практики учасників будівництва – пропагуючи в середовищі проектів культуру інновацій і постійного вдосконалення, сприяючи упровадженню учасниками інвестиційно-будівельних проектів нових ідей, проектних рішень та підходів до побудови системи адміністрування і організації будівництва.

Залучення зацікавлених сторін на засадах партисипативного управління на ранніх стадіях життєвого циклу проекту може допомогти упередити багато проблемних питань, вирішити існуючі неузгодженості та протиріччя та створити підтримку для інноваційних ініціатив, спланувати процес упровадження інновацій у продукцію, процеси, організаційні структури або маркетингову діяльність учасників проекту [1, 6]. Девелопери повинні залучати зацікавлені сторони до процесу прийняття рішень, забезпечуючи обернений зв'язок по кожному із проектів протягом усього життєвого циклу об'єкту, а у разі неможливості цього, хоча б протягом процесу будівництва.

Девелоперські компанії є важливою складовою процесу інноваційних перетворень у будівельній галузі, слугуючи силою, яка сприяє або перешкоджає втіленню інновацій на рівні окремих інвестиційно-будівельних проектів. За допомогою впровадження або затвердження у проекті нових технологій і матеріалів, організації нових способів і форм співпраці та впливу на корпоративну культуру учасників проекту вони можуть стимулювати інновації та створювати більш ефективне, стійке середовище інвестиційно-будівельного проекту, збільшуючи власну конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Згалат-Лозинська Л., Лич В. Актуальні проблеми стратегічного управлінського обліку витрат в системі інноваційного розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*, 2022. 46. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-72>.
2. Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою будівництва підприємств: [моногр.] / Л.В. Сорокіна, А.Ф. Гойко, та інші. – К.: КНУБА: Видавець Ліра-К, 2023. 424 с.
3. Ізмайлова К. В. Вплив нематеріальних активів, інтелектуальної складової їх власності, технічних засобів ІТ підприємства на темпи зростання чистого доходу. *Будівельне виробництво*. 2016. № 61(2). С. 30-36.
4. Ізмайлова К. В. Вплив сучасних економічних умов на обґрунтування доцільності нових будівельних технологій. *Нові технології в будівництві*. 2010. № 1. С. 79 – 81.
5. Бєленкова О.Ю., Локтіонова Я.Ф., Стеценко С.П., Титок В.В. Інтелектуальний капітал як чинник інноваційного розвитку. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах ринкових відносин. 2022. 50 (2). С. 281 – 291.
6. Лич В.М., Чернявська Ю. Б. Державна підтримка інноваційної освіти як необхідна умова формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2021. Вип.10 (245). С.25 – 32.

Гриценко Олександр Сергійович
к.т.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0001-7740-7536>

Чухрай Вячеслав Петрович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво
та цивільна інженерія»,

Коротенко Олег Сергійович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво
та цивільна інженерія»,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ДИНАМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ПРОЄКТІВ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Житлове будівництво - найважливіша галузь України економіки України, саме, вона забезпечує населення житлом та створенням робочих місць. Разом з тим, ця галузь характеризується високим рівнем ризиків та нестабільністю, що може призвести до збитків для інвесторів та забудовників. Тому моделювання беззбиткових проєктів житлового будівництва є актуальним завданням.

Типовою економічною моделлю є аналіз беззбитковості, яка досягається тоді коли виручка від реалізації продукції дорівнює повній собівартості, тобто:

$$V = S_{\text{пост}} + Q_{\text{крит}} \times S_{\text{змін}} , \quad (1)$$

де V - виручка від реалізації продукції;

$S_{\text{пост}}$ - постійні витрати (умовно-постійні) від виконання обсягів робіт;

$Q_{\text{крит}}$ - критичний обсяг робіт, тобто такий, що забезпечує беззбитковість роботи будівельного підприємства;

$S_{\text{змін}}$ - змінні витрати, прямо або майже прямо залежать від змін обсягів виробництва [1].

Якщо $V = Q \times P$, де P - ціна реалізації одиниці продукції у натуральних одиницях вимірювання, наприклад, кількість балконів для скління, кількість гаражів чи котеджів, кубічних метрів цегляної кладки, тощо.

$$P \times Q_{\text{крит}} = S_{\text{пост}} + Q_{\text{крит}} \times S_{\text{змін}} \quad (2)$$

звідки

$$Q_{\text{крит}} = S_{\text{пост}} / (P - S_{\text{змін}}) \quad (3)$$

Так, наприклад, постійні витрати будівельного підприємства складають $S_{\text{пост}} = 4130$ тис. грн., ціна котеджу $P = 3175$ тис.грн. Змінні витрати на будівництво одного котеджу $S_{\text{змін}} = 2665$ тис.грн. Знайти критичний обсяг робіт

$$Q_{\text{крит}} = 4130 / (3175 - 2665) = 8 \text{ котеджів}; \quad (4)$$

Уявімо, що служба маркетингу пропонує збільшити витрати на рекламу, а орендодавець збільшує орендну плату за офісні приміщення, та телекомпанія збільшує тарифні ставки за послуги зв'язку. Як результат, постійні витрати будівельного підприємства збільшились на 10%, а критичний обсяг робіт буде складати:

$$Q_{\text{крит}} = 4543 / (3175 - 2665) = 9 \text{ котеджів}; \quad (5)$$

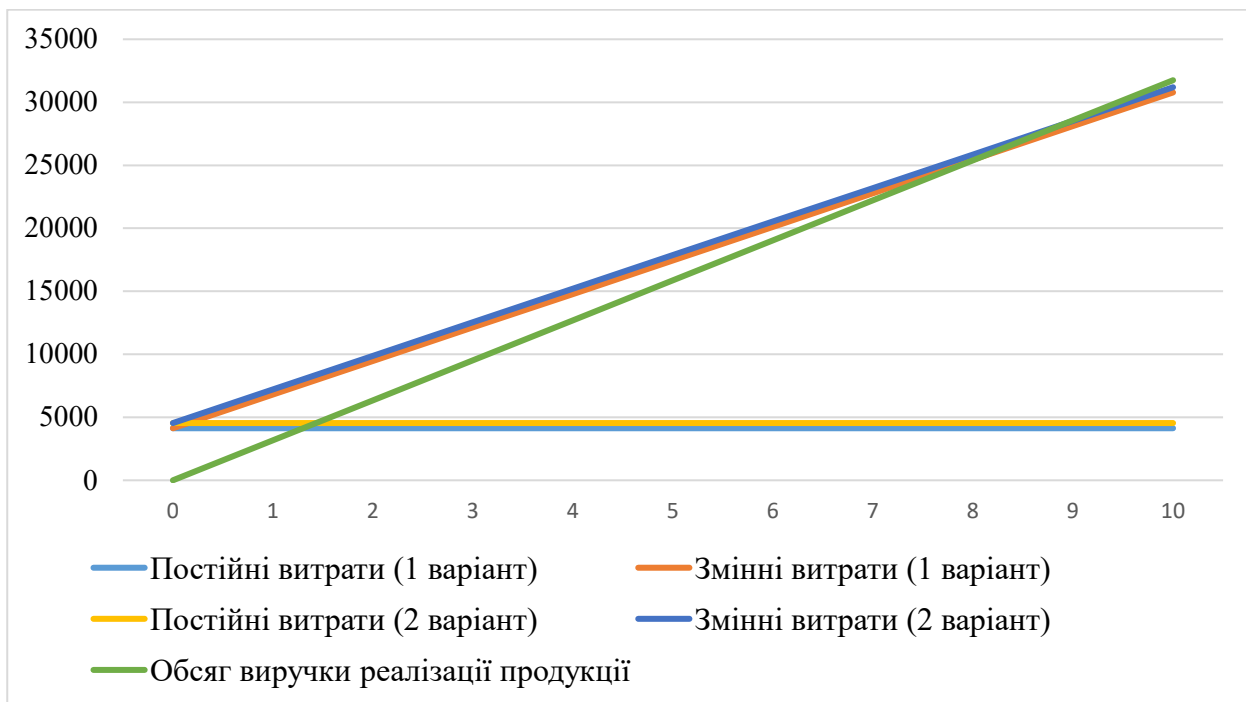

Рис. 1. Моделювання безбитковості проектів житлового будівництва

Результати розрахунків показали на рис. 1, де визначено критичний обсяг будівельної продукції по першому варіанту, і по другому, де передбачається збільшення постійних витрат. Таким чином, за стабільності цін та змінних витрат на одиницю будівельної продукції збільшення постійних витрат зміщує точку безбитковості вправо, що збільшує кількість випущеної продукції [2].

В діяльності підприємницької структури може постати потреба у визначенні постійних витрат, цін реалізації або змінних витрат на одиницю будівельної

продукції. Так, наприклад. Знаючи об'єм реалізованої продукції $Q_{\text{крит}} = 10$ котеджів (за контрактом) з фіксованою ціною за одиницю $P = 3175$ тис.грн. та заданим рівнем змінних витрат на одиницю продукції $S_{\text{змін}} = 2665$ тис.грн. Визначаємо критичний для будівельного підприємства рівень постійних витрат

$$S_{\text{пост}}^{\text{крит}} = Q_{\text{крит}} \times (P - S_{\text{змін}}) = 10 \times (3175 - 2665) = 5100 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, рівень постійних витрат дає змогу будівельному підприємству уникнути збитків.

В другому прикладі визначимо критичний рівень цін реалізації продукції за вихідними даними з попереднього прикладу:

$$P_{\text{крит}} = S_{\text{пост}} / Q_i + S_{\text{змін}} \quad (6)$$

Якщо $S_{\text{пост}} = 4543$ тис. грн., $Q_i = 10$ котеджів, $S_{\text{змін}} = 2665$ тис.грн.

$$P_{\text{крит}} = 4543 / 10 + 2665 = 3119,3 \text{ тис.грн.}$$

Отримавши критичний рівень цін можемо стверджувати, що реалізовуючи продукцію за цінами нижче від критичної ціни будівель це будівельне підприємство зазнає збитків, а за цінами що перевершують критичні - отримуємо прибуток.

В третьому прикладі визначимо критичний рівень змінних витрат при вихідних даних, якщо $Q_i = 10$ котеджів, $S_{\text{пост}} = 4543$ тис. грн., $P = 3175$ тис.грн.

$$S_{\text{змін}}^{\text{крит}} = \frac{V - S_{\text{пост}}}{Q} = \frac{Q \times P - S_{\text{пост}}}{Q} = \frac{10 \times 3175 - 4543}{10} = 2720,7 \text{ тис. грн.}$$

Якщо змінні витрати перевищують критичний рівень будівельна компанія зазнає збитків, а якщо змінні витрати нижче ніж критичний рівень - отримує прибуток. Розрахувавши наведені приклади, стверджуємо, що коли відомі витрати можливо розрахувати беззбитковий об'єм продукції для багатьох товарів та послуг. Це може бути кількість зайнятих місць в літаку, кількість відвідувачів ресторані, об'єм продаж новітніх будівельних матеріалів.

Список використаних джерел:

1. *Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою підприємств будівництва: [моногр.] / Л.В. Сорокіна, А.Ф. Гойко, С.П. Стеценко, К.В. Измайлова та інші / За наук. ред. д.е.н., проф. Л.В. Сорокіної, к.е.н., проф. А.Ф. Гойко. К.: Київський національний університет будівництва і архітектури, Кривий Ріг: Видавець ФОП Чернявський Д.О. 2017. 404 с.*
2. *Стеценко С.П. та ін. Економіка будівельного підприємства: навчальний посібник / Київ, 2022. 508 с.*

Гусарова Лариса Валентинівна
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0002-3826-2546>

Якусевич Ілля Андрійович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Київський національний університет будівництва і архітектури

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТУВАННЯ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність. У повоєнній відбудові економіки країни провідну роль відіграватиме будівельна галузь. Конкурентоспроможність будівельного підприємства може значно посилитися за рахунок впровадження елементів сучасного управління, одним з яких є бюджетування. Бюджетування вже достатньо тривалий час впроваджується на багатьох підприємствах в економічно розвинених країнах як спосіб моделювання фінансових планів, оптимального розподілу ресурсів у часі, встановлення лімітів на витрачання ресурсів, детального обліку та управління витратами і має перспективи для застосування в Україні. Окремий інтерес представляють питання бюджетного планування загальновиробничих витрат будівельного підприємства.

Метою дослідження є вивчення особливостей прогнозування загальновиробничих витрат як необхідної складової планування та управління діяльністю будівельного підприємства.

Викладення основного матеріалу. Одним з важливих завдань управління на підприємстві є планування результатів майбутньої діяльності, яке має охоплювати не тільки розгляд питань щодо визначення потреби у виробничих ресурсів, але й прогнозування необхідних витрат на організацію, обслуговування управління виробництва – загальновиробничих витрат (ЗВВ).

Будівельні підприємства керуються як загальною нормативною базою, що регламентує діяльність суб'єктів господарювання, так і нормативними документами, які регламентують їх специфічну діяльність. Рекомендований перелік (ЗВВ) наведено в п. 15 П(С)БО 16 [1]. Відповідно до п. 12 П(С)БО 18 «Будівельні контракти» витрати за будівельним контрактом складаються з витрат, безпосередньо пов'язаних з виконанням контракту, і загальновиробничих [2].

Загальновиробничі витрати – це непрямі витрати, що пов’язані з управлінням, організацією та обслуговуванням будівельного виробництва, які не можуть бути зараховані безпосередньо до конкретного об’єкта витрат і розподіляються між об’єктами витрат пропорційно базі розподілу, вибраній будівельним підприємством самостійно. Конкретний перелік ЗВВ, їх розподіл на змінні та постійні та база розподілу між окремими об’єктами витрат також визначається підприємством самостійно та фіксується у наказі про облікову політику.

Бюджетний процес на підприємстві інтегрований в його організаційну структуру. Це стосується узгодження дій окремих центрів відповідальності у накопиченні даних для розрахунків, єдиної технології складання бюджетів, впровадження системи внутрішнього документообігу тощо. У фінансовому обліку собівартість будівельних робіт складається з виробничої собівартості робіт, які були реалізовані протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат і наднормативних виробничих витрат. У виробничу собівартість будівельних робіт крім прямих витрат (прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати) входять загальновиробничі витрати.

Бюджетування загальновиробничих витрат є переважно вартісним вираженням прогнозів підприємства щодо обсягів ЗВВ, необхідних для виконання бюджету виробництва упродовж бюджетного періоду. З метою розподілу за об’єктами будівництва розрізняють постійні (умовно постійні) та змінні (умовно змінні) загальновиробничі витрати. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожний об’єкт витрат із використанням бази обраної розподілу виходячи з фактичної потужності звітного періоду. Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожний об’єкт витрат із використанням бази розподілу виходячи з нормальної потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються у собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) у період їх виникнення. Відповідно, типова структура бюджету ЗВВ передбачено два розділи - постійні та змінні загальновиробничі витрати.

Розділ «Постійні витрати» містить прогнозні дані про витрати, які залишаються незмінними, або майже незмінними, при зміні обсягів діяльності. Наприклад, оренда засобів виробництва, заробітна плата управлінського персоналу. Особливістю постійних витрат є те, що вони залишаються на тому ж рівні виключно в межах звичайного діапазону діяльності. При збільшенні виробництва постійні витрати зростатимуть, у разі скорочення –

зменшуватимуться. У зв'язку з цим, при складанні бюджету постійної частини ЗВВ, необхідно враховувати бюджет виробництва або нові контракти на будівництво у плановому періоді.

До змінних витрат відносять ті ЗВВ, загальна сума яких змінюється залежно від обсягу виготовлення продукції. При складанні бюджету ЗВВ за розділом «Змінні витрати», слід враховувати, що їх поділяють на дві групи – пропорційні, загальна величина яких змінюється в залежності від коливання обсягів виробництва та непропорційні. В свою чергу, непропорційні витрати також поділяють на дві групи – прогресуючі, які зростають швидше ніж обсяги виробництв, та дегресуючі, зростання яких уповільнене. Зазначені особливості змінної частини ЗВВ необхідно враховувати для розрахунку їх нормативу на одиницю планової величини їх бази розподілу. Нормативи визначаються на підставі даних попередніх років, але з урахуванням запланованих змін.

Особливістю складання бюджету ЗВВ також є необхідність поділу витрат на ті, що потребують грошових виплат і такі, що мають негрошовий характер (амортизація виробничих основних засобів тощо).

Висновки. Бюджетування загальновиробничих витрат відіграє важливу роль у забезпеченні комплексного підходу до удосконалення управлінських процесів та виробничої діяльності будівельного підприємства шляхом попередження нераціонального використання фінансових ресурсів на етапах прогнозування та контролю за їх виконанням.

Список використаних джерел:

- 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 353 зі змінами і доповненнями. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 30.10.2024)*
- 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 18 "Будівельні контракти", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28 квітня 2001 р. № 205 зі змінами і доповненнями. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01> (дата звернення 30.10.2024)*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ БУДІВНИЦТВА ЯК ДРАЙВЕР ІННОВАЦІЙ

Цифровізація будівельної галузі є однією з ключових тенденцій сучасної економіки, яка відкриває нові можливості для підвищення продуктивності, оптимізації витрат і забезпечення сталого розвитку. Завдяки впровадженню цифрових технологій будівництво перестає бути традиційною галуззю з високими витратами ресурсів і стає драйвером інновацій, інтегруючи в себе рішення з використанням даних, автоматизації та сучасних інструментів управління.

Метою дослідження є виявлення перспектив цифровізації процесу будівництва.

Викладення основного матеріалу. Будівельна галузь традиційно вважалася такою, що повільно адаптується до змін. Проте сучасний світ висуває нові вимоги до якості, ефективності та екологічності об'єктів будівництва [2]. У цьому контексті цифровізація пропонує інструменти для вирішення ключових викликів [1]:

1. Зменшення витрат і підвищення продуктивності. Цифрові технології дозволяють оптимізувати використання ресурсів і підвищити точність планування.

2. Забезпечення сталого розвитку. Завдяки цифровим інструментам, таким як моделювання та аналіз даних, можна знизити вплив на довкілля.

3. Підвищення прозорості та контроль якості. Використання цифрових платформ забезпечує доступ до інформації в режимі реального часу.

Ключові напрямки цифровізації будівельної галузі [1-5]:

1. ВІМ є основою цифровізації в будівництві, оскільки дозволяє створювати інтегровані моделі будівель, які містять інформацію про геометрію, матеріали, технічні характеристики, витрати та терміни. Використання ВІМ сприяє оптимізації проектування, зменшенню кількості помилок і неузгодженостей у процесі будівництва, прогнозуванню експлуатаційних характеристик об'єкта [3, 4].

2. Інтернет речей (ІоТ) дозволяє підключати датчики та пристрої до єдиної мережі для моніторингу та управління процесами в режимі реального часу. Це

забезпечує контроль стану обладнання та матеріалів, оперативне виявлення проблем на будівельному майданчику, підвищення безпеки праці.

3. Використання роботів і автоматизованих систем пришвидшує будівельні процеси та зменшує залежність від людської праці. Наприклад 3D-друк елементів будівель, використання дронів для моніторингу будівельних майданчиків, автономні машини для виконання земляних робіт.

4. Збір, зберігання та аналіз великих обсягів даних у хмарних системах дозволяє приймати обґрунтовані рішення, що включає прогнозування витрат і термінів, управління логістикою, визначення ризиків і шляхів їх мінімізації.

5. Використання VR та AR технологій забезпечує візуалізацію проєктів на етапі проєктування, навчання працівників у віртуальному середовищі, контроль виконання робіт у реальному часі.

Вплив цифровізації на учасників будівельного процесу є наступним:

- замовники та інвестори отримують більше прозорості та впевненості в ефективності проєкту;

- архітектори та проєктувальники використовують інноваційні інструменти для створення оптимальних рішень;

- підрядники отримують можливість ефективніше організувати роботу на будівельному майданчику;

- постачальники матеріалів інтегруються в цифрові платформи для прогнозування попиту та оптимізації постачання.

У майбутньому цифровізація стане не просто інструментом, а основою всіх процесів у будівництві.

Цифровізація будівельної галузі є потужним драйвером інновацій, який відкриває нові горизонти для підвищення ефективності, якості та сталості. Інтеграція цифрових технологій у всі етапи будівельного процесу забезпечує конкурентоспроможність галузі та відповідає викликам сучасного світу. Успішна реалізація цього потенціалу залежить від готовності учасників до змін, інвестицій у технології та розвитку навичок працівників. Цифровізація – це не лише інструмент, а філософія майбутнього будівництва, яка дозволяє досягти гармонії між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку.

Список використаних джерел:

1. Kryshchal, H., Zgalat-Lozynska, L., Denysiuk, O., Skyba, H., Panin, Y. *The impact of Industry 4.0 on the digital transformation of manufacturing enterprises in Ukraine. Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu* 2, 149–153 (2023). <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-2/149>

2. Sorokina, L., Tsyfra, T., Vahovich, I. (2024). *Modeling the Level of Implementation of BIM by Enterprises as a Means of Optimizing the Cost*. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds) *Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*, vol 195. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54012-7_12.
3. Bielienkova O., Novak Y., Matsapura O., Zapiechna Y., Kalashnikov, D., Dubinin, D. *Improving the Organization and Financing of Construction Project by Means of Digitalization. International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, 2022, 12(8), стр. 108–115.
4. Беленкова О.Ю. Цифрова трансформація будівництва: механізм взаємодії бізнесу, науки, держави. *Будівельне виробництво*. 2019. № 66(1). С. 30-36.
5. Tytok V., Emelianova O., Galinsky O., Lysytsia N., Malykhin M. *Organisational and Economic Tools for Managing Investment Programmes Involving Construction Enterprises Through Digitalisation. Review of Economics and Finance*, 2022, 20, pp. 1060–1066.

Запєчна Юлія Олександрівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0003-3333-9900>

Арушанян Тігран Гарегінович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво та
цивільна інженерія»,

Кедреновський Нікіта Сергійович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво та
цивільна інженерія»,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ У ЖИТЛОВОМУ БУДІВНИЦТВІ

Сучасний ринок житлового будівництва характеризується високою конкуренцією та динамічністю. Для успішної реалізації інвестиційних проєктів у цій сфері необхідне застосування комплексних та інноваційних підходів до їх аналізу. Традиційні методи оцінки, такі як аналіз чистої приведеної вартості (NPV) та внутрішньої норми доходності (IRR), хоч і залишаються важливими, вже не є достатніми для прийняття обґрунтованих рішень.

Капітальні інвестиції є рушійною силою розвитку будівельної галузі. Вони не лише забезпечують зростання обсягів будівництва, а й сприяють модернізації виробництва, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності. Інвестиції в будівництво мають мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей економіки та сприяючи створенню нових робочих місць. Інноваційні підходи до комплексного аналізу інвестиційних проєктів у житловому будівництві є необхідною умовою для успішної реалізації проєктів в умовах сучасного ринку. Застосування нових технологій, методів аналізу та управління дозволяє підвищити ефективність інвестицій, мінімізувати ризики та створити житло, яке відповідає сучасним вимогам та потребам людей.

Інноваційні підходи до комплексного аналізу інвестиційних проєктів у житловому будівництві враховують широкий спектр факторів, включаючи:

- соціальні аспекти, такі як зростаючий попит на екологічне та доступне житло, необхідність створення комфортних житлових просторів, врахування потреб різних соціальних груп;

- економічні фактори, зокрема, мінливість ринкової кон'юнктури, нестабільність цін на будівельні матеріали, зростання вартості енергоресурсів.

- технологічні інновації, наприклад застосування BIM-технологій, розвиток "розумного" будинку, використання енергоефективних матеріалів та технологій будівництва.

- екологічні аспекти, такі як зменшення вуглецевого сліду, використання відновлюваних джерел енергії, створення екологічно чистих житлових просторів.

Сучасний комплексний аналіз інвестиційних проектів у житловому будівництві передбачає інтеграцію традиційних фінансових методів з новітніми технологіями та концепціями управління. До основних інноваційних підходів можна віднести [1]:

а) BIM-технології (Building Information Modeling) дозволяють створити цифрову модель будівлі, що сприяє оптимізації проектування, управління будівництвом та експлуатацією, а також зниженню витрат та мінімізації ризиків;

б) Data Science та Big Data - аналіз великих масивів даних про ринок нерухомості, ціни на матеріали, демографічні тенденції та інші фактори, що впливають на рентабельність проекту;

в) врахування життєвого циклу будівлі (Life Cycle Costing) - це оцінка не лише початкових інвестицій, а й витрат на експлуатацію, ремонт та утилізацію будівлі протягом всього її життєвого циклу;

г) методи багатофакторного аналізу дозволяють врахувати вплив різних факторів на ефективність проекту, таких як локація, інфраструктура, транспортна доступність, екологічна ситуація тощо;

д) застосування методів якісного та кількісного аналізу ризиків, розробка стратегій управління ризиками, моделювання різних сценаріїв розвитку проекту.

е) створення "розумних" будинків та квартир: інтеграція інформаційних технологій для підвищення комфорту, безпеки та енергоефективності житла;

ж) використання відновлюваних джерел енергії - сонячні батареї, теплові насоси, геотермальна енергія для зниження експлуатаційних витрат та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище;

з) залучення громадськості до обговорення проектів, проведення публічних слухань, консультацій з мешканцями, врахування їх побажань та пропозицій.

В той же час аналіз інвестиційної активності в будівельній галузі за 2024 рр. демонструє продовження тенденції до зростання обсягів інвестицій порівняно з 2023 р. Укладення нових інвестиційних угод свідчить про привабливість національної економіки та перспективи розвитку будівельного сектору. Динаміка розвитку будівельної галузі в останні роки значною мірою обумовлена скороченням обсягів капітальних інвестицій. Для активізації спільних інвестиційних проєктів, посилення інтересу іноземних інвесторів, формування сприятливих змін в національному економічному середовищі необхідно створили сприятливі умови для залучення інвестицій у будівельну сферу [2].

Впровадження інноваційних підходів дозволяє: підвищити ефективність інвестиційних проєктів, знизити ризики та невизначеність, оптимізувати витрати на будівництво та експлуатацію, створити комфортне, безпечне та екологічне житло, підвищити конкурентоспроможність на ринку нерухомості.

Висновки. Інноваційні підходи до аналізу інвестиційних проєктів у житловому будівництві є важливим елементом забезпечення їхньої ефективності та досягнення стратегічних цілей галузі. Впровадження інноваційних програм повинно базуватися на системному підході, що враховує не лише інтереси окремих організацій, але й розвиток галузі та економіки країни загалом. Комплексний аналіз інвестиційних проєктів має враховувати пріоритетність інновацій у будівництві, ресурсне забезпечення заходів, а також ефективну координацію між учасниками програм. Раціональне використання інноваційного потенціалу та наявних ресурсів дозволяє орієнтувати програми на досягнення кінцевих економічних результатів, забезпечуючи їх своєчасне завершення та мінімізацію ризиків економічних втрат. Дотримання принципів системності, узгодженості та спрямованості на результат сприяє створенню сучасних, ефективних житлових проєктів, які відповідають вимогам ринку та забезпечують сталий розвиток будівельної галузі в цілому.

Список використаних джерел:

- 1. Стеценко С.П. та ін. Економіка будівельного підприємства: навчальний посібник / Київ, 2022. 508 с.*
- 2. Пандас А., Фокша Х. Особливості розробки інвестиційного проєкту будівництва об'єктів нерухомості. Економіка та суспільство. 2021. №26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-85>*

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна
д.е.н., професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-2063-5738>

Пащенко Геннадій Анатолійович
здобувач магістерського рівня вищої освіти, спеціальності 051 «Економіка»,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Ефективне управління конкурентоспроможністю підприємств в умовах економічної нестабільності є вкрай необхідним для їх функціонування і розвитку. Війни, економічні кризи, інфляція, коливання ринкових умов і зміни попиту значно ускладнюють цей процес. Відтак, підприємства стикаються з різкими змінами попиту, коливаннями цін на ресурси та нестабільністю ринків збуту. У таких умовах здатність швидко адаптуватися, ефективно використовувати ресурси і реалізовувати інновації є визначальним для їх конкурентних переваг. Актуальність дослідження цієї теми обумовлена потребою розробки інноваційних підходів до стратегічного планування, оптимізації ресурсів та адаптації до змін у ринковому середовищі. Для збереження ринкових позицій підприємствам, в умовах економічної нестабільності, необхідно впроваджувати сучасні методи управління конкурентоспроможністю, що дозволять не лише утримувати позиції на ринку, але й використовувати нові можливості для розвитку.

Проблеми конкурентоспроможності підприємств, аналіз причин виникнення проблем конкурентоспроможності вітчизняних підприємств відображені в наукових роботах таких українських дослідників, як В. Бодров, Т. Васильців, Т. Гончарук, О.Дерев'янку, Л.Лупак й ін. Водночас недостатньо досліджено підходи до ефективного управління конкурентоспроможністю підприємств в умовах економічної нестабільності. Конкурентоспроможність є однією з ключових категорій сучасної економіки, яка асоціюється з результативністю діяльності суб'єктів ринкових відносин, а також із загальною ефективністю і стійкістю функціонування ринкових механізмів.

Конкуренція (від латинського слова *concurrentia* – змагання, суперництво) означає протистояння господарських суб'єктів, де їхні дії обмежують можливості один одного впливати на загальні умови торгівлі і стимулюють виробництво продукції, що відповідає потребам споживачів. Вона проявляється

в економічному змаганні між виробниками, які прагнуть задовольнити власні інтереси, забезпечити найбільш вигідні умови виробництва та продажу продукції, а також отримати максимальний прибуток.

Конкуренція сприяє ефективнішому використанню потенціалу суспільства та оптимізації поведінки економічних суб'єктів. Саме тому дослідження конкуренції є одним із ключових елементів ринкового аналізу, який допомагає розробляти стратегії та тактики для діяльності на ринку [3, с. 14].

Основними характеристиками конкуренції є: наявність значної кількості незалежних продавців і покупців певного товару на ринку; існування аналогічних або схожих товарів і послуг; відсутність бар'єрів для входу та виходу з ринку для учасників. Конкуренція в сучасному бізнес-середовищі стимулює розвиток інновацій та цифрових технологій, перетворюючи їх на ключові інструменти у боротьбі за споживача. Сучасні дані свідчать про те, що споживачі все більше орієнтуються на онлайн-покупки, однак перевага традиційної роздрібною торгівлі залишається у сегменті товарів повсякденного споживання [1, с.102].

Конкурентоспроможність підприємства - це здатність компанії підтримувати і посилювати свої позиції на ринку, пропонуючи споживачам продукти чи послуги, які переважають пропозиції конкурентів за ціною, якістю або інноваційністю. Вона визначається низкою внутрішніх і зовнішніх факторів [2; 3].

Для збереження ринкових позицій компаніям необхідно впроваджувати сучасні підходи до оптимізації внутрішніх факторів, адаптації до зовнішніх змін.

Економічна нестабільність призводить до зростання витрат на виробництво через інфляцію, коливання валютних курсів, зменшення купівельної спроможності споживачів та ускладнення доступу до кредитних ресурсів. В цих умовах підприємства стикаються з необхідністю перегляду своєї стратегії для підтримки конкурентоспроможності. Найбільш поширеними наслідками економічної нестабільності для підприємств є: зниження попиту на продукцію або послуги; зростання витрат на сировину та матеріали; труднощі з залученням інвестицій та кредитуванням; зміна ринкових умов та посилення конкуренції.

Зараз в Україні триває велика війна, що серйозно впливає на всі сфери життя, включаючи економіку. Відтак, підприємства зіткнулися з низкою проблем: багато з них вимушені були призупинити свою діяльність або релокувати бізнес через руйнування інфраструктури та загрози безпеці. Постраждали не лише великі підприємства, а й малі та середні бізнеси, які є найбільш вразливими й зазнають збитків через зниження споживчого попиту,

труднощі в забезпеченні ресурсами. Проте український бізнес демонструє певну стійкість, адаптуючи свої стратегії до нових умов, зокрема переходячи на онлайн-продажі та шукаючи нові ринки збуту, щоб вижити в умовах війни [4].

Для забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах економічної нестабільності важливо застосовувати комплексні стратегії, які дозволять не тільки зберегти позиції на ринку, а й використовувати нестабільність як можливість для розвитку.

Таблиця 1

Основні стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах економічної нестабільності

№ п/п	Стратегія	Основні цілі	Основні завдання	Основні результати
1.	Диверсифікація діяльності	Розширення асортименту, освоєння нових ринків або пропозиція нових послуг для зменшення залежності від одного продукту/сегменту ринку.	Аналіз нових ринків та продуктів Розробка нових продуктів Визначення цільової аудиторії	Зменшення ризику залежності від одного продукту Підвищення доходів Розширення клієнтської бази
2.	Інноваційний розвиток	Впровадження нових технологій, автоматизація процесів та інвестиції в дослідження і розробки (R&D) для підвищення конкурентоспроможності.	Визначення потреб у нових технологіях Розробка та тестування інновацій Інвестиції в R&D	Підвищення якості продукції та послуг Зменшення витрат Підвищення задоволеності клієнтів та ринкових позицій
3.	Оптимізація витрат	Зниження витрат без шкоди для якості через оптимізацію виробничих процесів, впровадження нових технологій і модернізацію.	Аналіз витрат та їх складових Оптимізація виробничих процесів Впровадження нових технологій	Зниження собівартості продукції Підвищення прибутковості Поліпшення фінансової стабільності
4.	Розвиток людського капіталу	Інвестиції в підвищення кваліфікації та мотивацію персоналу для швидшої адаптації до змін і підвищення ефективності виробництва.	Організація навчання та тренінгів Впровадження системи мотивації Оцінка компетенцій персоналу	Підвищення продуктивності праці Зниження плинності кадрів Поліпшення атмосфери в колективі
5.	Використання цифрових технологій	Цифровізація бізнес-процесів, використання електронної комерції, автоматизація маркетингу та CRM-систем для поліпшення управління відносинами з клієнтами.	Впровадження CRM-системи Розробка онлайн-платформ для продажу Автоматизація маркетингової діяльності	Збільшення продажів через онлайн-канали Поліпшення взаємодії з клієнтами Збільшення аналітичних можливостей для прийняття рішень

Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах економічної нестабільності потребує комплексного підходу, що включає диверсифікацію, інновації, оптимізацію витрат, розвиток персоналу та цифровізацію процесів. Підприємства, які ефективно адаптуються до змін і використовують нестабільність як можливість для росту, мають більше шансів не тільки зберегти конкурентні позиції, але й стати лідерами на ринку.

Реалізація наведених у табл. 1 стратегій дозволить підприємствам зменшити ризики, пов'язані з економічною нестабільністю, швидше адаптуватися до змін у ринковому середовищі, відкриє нові можливості для зростання і розвитку. Для того, щоб оцінити ефективність обраних стратегій, підприємствам необхідно регулярно проводити аналіз показників конкурентоспроможності, таких як частка ринку, рівень прибутковості, ефективність використання ресурсів та задоволеність клієнтів. Такі показники дозволяють своєчасно виявляти слабкі місця в стратегії та коригувати їх для досягнення оптимальних результатів.

Таким чином, інтеграція диверсифікації, інноваційного розвитку, оптимізації витрат, розвитку людського капіталу та цифровізації в управлінські процеси сприяє створенню стійкої конкурентної переваги, забезпечує сталий розвиток підприємств.

Список використаних джерел:

1. Котельникова Ю. М. Підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах цифровізації. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 101-108.
2. Леськів Г. З., Франчук В. І., Левків Г. Я., Гобела В. В. (2022). *Управління конкурентоспроможністю підприємства : навчальний посібник*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 220 с.
3. Лупак Р. Л. *Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб.* / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
4. Рихліцький В. (2022). Бізнес в умовах війни: хто зазнав найбільших втрат та як відновлюються підприємства. *Економічна правда*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/03/23/684549/>.

ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

У сучасному світі цифрові технології стали рушійною силою змін у багатьох галузях, і будівництво не є винятком. Цифрова економіка трансформує традиційні підходи до проектування, управління й реалізації будівельних проектів, пропонуючи інноваційні рішення для підвищення ефективності, точності й сталості. Сучасні інновації не тільки змінюють методи роботи, але й задають нові стандарти для будівельної індустрії. Інтеграція цифрових технологій дозволяє оптимізувати процеси, мінімізувати витрати та підвищити якість виконання проектів. Розглянемо ключові тренди, які сьогодні визначають майбутнє будівельної галузі, зокрема, як технології BIM, дрони, штучний інтелект та інші інновації перетворюють будівельну галузь.

Одним із найвпливовіших трендів у цифровізації будівництва є впровадження технології інформаційного моделювання будівель (BIM). Ця технологія революціонізує процес проектування та будівництва, забезпечуючи високий рівень деталізації та точності на всіх етапах життєвого циклу об'єкта. Для ефективної координації всіх учасників будівельного процесу необхідне створення єдиного інформаційного середовища. Саме таку можливість надає технологія BIM, об'єднуючи в собі всю необхідну інформацію про проект в єдиній цифровій моделі [1, с. 350].

Технологія BIM є інноваційним підходом до інформаційного моделювання будівель, що забезпечує високу точність на етапах планування та проектування. Вона створює єдине інформаційне середовище для ефективної співпраці архітекторів, інженерів і підрядників, дозволяючи оперативно виявляти та усувати можливі конфлікти ще на початкових етапах роботи. Завдяки цьому суттєво знижуються витрати, мінімізуються ризики та підвищується якість виконання проектів [1, с. 24].

BIM також відкриває нові можливості для створення інтелектуальних будівель, які відповідають сучасним екологічним стандартам та адаптуються до потреб користувачів. Висока точність проектної документації й можливість детального аналізу будівельних об'єктів на всіх етапах життєвого циклу

сприяють розвитку енергоефективних і екологічно чистих рішень у будівництві.

Безпілотні літальні апарати (БПЛА) відіграють дедалі важливішу роль у сучасному будівництві, відкриваючи нові можливості для оптимізації та підвищення ефективності робіт. Їх використовують для аерозйомки будівельних майданчиків, що дозволяє отримувати детальні зображення та відеоматеріали з високою роздільною здатністю. Ці дані застосовуються для моніторингу динаміки будівництва, створення точних тривимірних моделей місцевості й ортофотопланів.

Оснащені сучасними сенсорами та камерами, БПЛА допомагають знизити витрати, скоротити час виконання геодезичних робіт і підвищити точність отриманих даних. Їхнє використання дозволяє ефективно виявляти відхилення від проектної документації, аналізувати прогрес робіт і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Інтеграція таких технологій у будівельний процес сприяє досягненню високих стандартів якості та зменшенню загальних витрат [3].

Інтелектуальні матеріали та сучасні технології значно розширюють можливості будівельної галузі, забезпечуючи створення надійних, енергоефективних та довговічних конструкцій. Інтеграція сенсорів у матеріали дозволяє здійснювати постійний моніторинг їхнього стану, своєчасно виявляючи пошкодження, такі як мікротріщини або корозія. Це сприяє підвищенню безпеки та довговічності будівель.

Інноваційні рішення, такі як самоочищувальне скло та матеріали з високими теплоізоляційними властивостями, забезпечують не лише покращення естетичних характеристик, але й суттєве зниження енергоспоживання. Технології тривимірного друку відкривають нові перспективи для створення складних геометричних форм, індивідуалізації будівельних елементів та раціонального використання матеріалів [2, с.14].

Застосування таких технологій дозволяє будівлям відповідати сучасним вимогам до комфорту, екологічності та безпеки, одночасно оптимізуючи витрати на їх створення та обслуговування.

Інтеграція технологій аналізу великих даних і штучного інтелекту відкриває нові можливості для оптимізації будівельних процесів та підвищення ефективності управління проектами. Штучний інтелект дозволяє автоматизувати рутинні завдання, прогнозувати тривалість виконання робіт, ідентифікувати потенційні ризики та оптимізувати використання ресурсів.

Аналіз великих даних забезпечує детальне розуміння ринку нерухомості, допомагає вибрати оптимальні локації для будівництва та оптимізувати

витрати на матеріали та обладнання. Застосування цих технологій дозволяє виявляти закономірності та тренди, що сприяють прийняттю стратегічних рішень, таких як вибір ефективних технологій і постачальників.

Завдяки синергії штучного інтелекту та великих даних будівельна галузь отримує інструменти для створення прогнозних моделей, підвищення точності прийняття рішень і загальної оптимізації процесів на всіх етапах життєвого циклу об'єктів.

Інтеграція технологій Інтернету речей (IoT) перетворює будівлі на інтелектуальні системи, здатні адаптуватися до змінних умов експлуатації та потреб користувачів. Завдяки мережі взаємопов'язаних датчиків і пристроїв здійснюється збір і аналіз даних про температуру, вологість, освітленість та інші параметри, що дозволяє оптимізувати роботу систем опалення, вентиляції, кондиціонування та управління мікрокліматом.

IoT також забезпечує дистанційний контроль і управління інженерними системами будівлі, що підвищує комфорт і безпеку мешканців. Важливою перевагою є можливість постійного моніторингу технічного стану конструкцій, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні проблеми та запобігати аваріям.

Використання IoT сприяє раціональному споживанню енергії, ефективному управлінню ресурсами та створенню інноваційних будівель, які відповідають сучасним стандартам екологічності, безпеки й зручності [4, с. 214].

Впровадження робототехніки в будівельну галузь відкриває перспективи автоматизації складних і небезпечних процесів, забезпечуючи підвищення ефективності та точності виконання робіт. Роботи, оснащені сучасними системами керування, штучним інтелектом і датчиками, здатні виконувати завдання, як-от кладка цегли, штукатурка, фарбування, а також монтаж сантехнічних і електромонтажних систем.

Роботизація дозволяє скоротити терміни будівництва, зменшити витрати на оплату праці та мінімізувати ризики помилок. Вона також сприяє підвищенню рівня безпеки, оскільки роботи можуть працювати в складних та небезпечних умовах, виконуючи завдання, що загрожують життю людини.

Технології віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) змінюють підходи до проектування, візуалізації та навчання у будівельній галузі. VR/AR дозволяють створювати інтерактивні тривимірні моделі будівель, які можна детально оглядати з різних ракурсів. Це допомагає архітекторам і замовникам оцінити проект ще на стадії розробки, виявити потенційні конструктивні недоліки та ухвалювати обґрунтовані рішення.

Використання VR/AR дає змогу уникнути помилок на ранніх етапах проектування, що сприяє економії ресурсів і скороченню термінів будівництва. Інтерактивні середовища, створені за допомогою цих технологій, забезпечують ефективну взаємодію з проектами, оптимізацію планування простору та оцінку архітектурних рішень. Крім того, VR/AR технології активно використовуються у навчанні та підготовці фахівців будівельної галузі. Інтерактивні програми підвищують рівень кваліфікації працівників і дозволяють швидко адаптувати їх до сучасних технологій, забезпечуючи інноваційний підхід до професійного розвитку [3, с. 370].

Завдяки впровадженню робототехніки будівельні процеси стають більш продуктивними, економічно вигідними та забезпечують високу якість готових конструкцій, що відповідають сучасним стандартам технологічності та безпеки. Будівельна галузь зазнає глибокої трансформації під впливом інноваційних технологій цифрової економіки. Інтеграція сучасних цифрових інструментів та рішень сприяє підвищенню ефективності будівельних процесів, забезпечує високий рівень безпеки та дозволяє реалізовувати амбітні проекти, які раніше вважалися недосяжними. Будівництво перетворюється на високотехнологічну галузь, що не лише створює матеріальні об'єкти, але й формує інноваційне середовище, яке визначає обриси майбутнього міст і споруд.

Список використаних джерел:

1. Eastman C., Teicholz P., Sacks R., Liston K. *BIM Handbook: A Guide to Building Information Modeling for Owners, Managers, Designers, Engineers and Contractors*. Hoboken, New York: John Wiley & Sons, 2011. 640 с.
2. El-Sayegh S., Romdhane L., Manjikian S. *A critical review of 3D printing in construction: Benefits, challenges, and risks*. *Archives of Civil and Mechanical Engineering*. 2020. Vol. 20. P. 1-25. <https://doi.org/10.1007/s43452-020-00038-w>.
3. Згалат-Лозинська Л. О. *Державне регулювання інноваційної діяльності в будівництві: теорія, методологія, стратегія розвитку : монографія / Л. О. Згалат-Лозинська ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ : ДКС-Центр, 2020. 469 с.*
4. Лич В.М, Газукін А. Г. *Зарубіжний досвід інноваційної діяльності будівельних підприємств в розвинутих країнах. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2023. № 52 (2). С. 202-216.*

*Коваль Олександр Олегович
аспірант кафедри економіки будівництва спеціальності 051 «Економіка»,*

*Забарчук Роман Володимирович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 051
«Економіка», Київський національний університет будівництва і архітектури*

НОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТА ЦІНОУТВОРЕННІ В БУДІВНИЦТВІ

Розвиток системи публічних закупівель у будівельній галузі є ключовим аспектом ефективного використання державних коштів, що впливає на якість реалізованих проектів та раціональність витрат. Останні новації в цій сфері зумовлені необхідністю підвищення прозорості тендерних процедур, удосконалення механізмів ціноутворення та запровадження цифрових технологій, які сприяють підвищенню конкуренції та зменшенню корупційних ризиків.

Одним із найважливіших змін у системі державних закупівель у будівництві є впровадження цифрових платформ, що дозволяють автоматизувати процес подання та оцінки тендерних пропозицій. Використання таких електронних систем, як Prozorro, сприяє зменшенню впливу людського фактора, що, у свою чергу, знижує ймовірність змови між учасниками торгів та корупційних схем. Крім того, автоматизовані алгоритми оцінки тендерних пропозицій дозволяють обирати найвигідніші варіанти, враховуючи не лише цінові параметри, а й якісні характеристики проектів [6].

Сучасні тенденції у сфері ціноутворення на будівельні роботи також зазнали значних змін, що пов'язано із впровадженням інноваційних методик розрахунку вартості проектів. Однією з важливих ініціатив є використання методології «Best Value Procurement», яка передбачає оцінку пропозицій не лише за ціною, а й за критеріями надійності підрядника, довговічності матеріалів та енергоефективності будівельних рішень. Такий підхід дозволяє зменшити ризики реалізації неякісних проектів та сприяє підвищенню життєвого циклу об'єктів будівництва [2].

Ще одним важливим аспектом, що визначає ефективність ціноутворення у будівництві, є впровадження принципу «відкритого бюджету», який передбачає постійний моніторинг витрат на всіх етапах реалізації проекту. Завдяки використанню технологій блокчейну та штучного інтелекту можна значно

підвищити рівень довіри між замовниками та виконавцями, оскільки кожен учасник процесу має доступ до актуальної фінансової інформації щодо виконання контракту.

Окрім цифрових новацій, важливим напрямком удосконалення системи публічних закупівель у будівництві є запровадження екологічних стандартів та принципів «зеленого будівництва». Державні замовлення дедалі частіше орієнтуються на застосування енергоефективних матеріалів та технологій, що сприяє зниженню експлуатаційних витрат та впливу будівельної діяльності на довкілля [1]. Відповідно, нові підходи до ціноутворення враховують не лише вартість будівельних робіт, а й їхній довготривалий екологічний та економічний ефект.

Реалізація будівельних проєктів у рамках системи публічних закупівель супроводжується низкою проблем, які впливають на ефективність використання бюджетних коштів, якість виконання робіт та своєчасність завершення проєктів. Однією з найбільш поширених труднощів є недостатня прозорість тендерних процедур, що зумовлює ризик штучного завищення цін на матеріали та послуги [3]. Недосконалість механізмів контролю дозволяє недобросовісним учасникам ринку маніпулювати даними, що призводить до завищення вартості будівництва або використання неякісних матеріалів.

Ще одним критичним аспектом є проблема демпінгу, коли компанії подають надто низькі цінові пропозиції, не враховуючи реальну вартість виконання робіт. Такий підхід часто призводить до ситуацій, коли підрядники не можуть виконати замовлення в межах запропонованого бюджету, що змушує їх економити на якості матеріалів або порушувати строки виконання робіт. У багатьох випадках це закінчується тим, що об'єкт доводиться добудовувати за додаткові кошти або ж ліквідувати наслідки низької якості будівництва.

Не менш значущою проблемою є затримка фінансування, що виникає через бюрократичні перепони або недосконалість бюджетного планування. Будівельні компанії часто стикаються з ситуацією, коли затримки у виплатах змушують їх або брати кредити для продовження робіт, або призупиняти будівництво. Такі перебої негативно впливають на якість реалізації проєктів та можуть спричинити додаткові витрати, пов'язані із консервацією та відновленням будівельних процесів.

Однією з ключових складностей у ціноутворенні є нестабільність ринку будівельних матеріалів, що зумовлює труднощі у визначенні остаточної вартості проєкту. З огляду на постійні коливання цін на сировину та енергоносії, підрядники змушені або переглядати кошторис після укладення

контракту, що ускладнює взаємодію із замовником, або ж працювати зі збитками. Відсутність ефективних механізмів коригування вартості у довготривалих контрактах часто призводить до зупинки будівництва через фінансову неспроможність виконавців.

Ще однією важливою проблемою, яка негативно впливає на процес закупівель у будівництві, є відсутність достатнього контролю за виконанням контрактів та відповідністю проєктів початковим вимогам. У багатьох випадках державні замовники не мають достатніх ресурсів для якісного моніторингу реалізації будівельних робіт, що призводить до невідповідності кінцевого результату початковим вимогам або ж до потреби внесення змін уже на стадії експлуатації [6].

Окрім проблем, пов'язаних із самим процесом закупівель, серйозним викликом для будівельної галузі є складнощі у проходженні дозвільних процедур, що можуть затягувати початок реалізації проєкту на місяці або навіть роки. Тривалі терміни узгодження документації, складність у отриманні дозволів на виконання будівельних робіт та часті зміни у законодавстві створюють додаткове навантаження на учасників ринку та можуть призводити до зриву термінів виконання проєктів [5].

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що система публічних закупівель у будівництві стикається із низкою проблем, які ускладнюють реалізацію інфраструктурних проєктів та знижують ефективність витрачання бюджетних коштів. Недостатня прозорість тендерних процедур, штучне заниження вартості робіт, затримки у фінансуванні та нестабільність ринку будівельних матеріалів є основними викликами, які потребують комплексного вирішення. Лише системне реформування механізмів контролю, удосконалення процедур ціноутворення та цифровізація процесів закупівель дозволять забезпечити стабільність та якість будівельних робіт у межах державних замовлень.

Підсумовуючи, можна зазначити, що інновації у сфері публічних закупівель та ціноутворення в будівництві спрямовані на підвищення прозорості процедур, ефективне використання бюджетних коштів і впровадження сталих технологічних рішень. Використання цифрових платформ, автоматизованих алгоритмів оцінки пропозицій та інноваційних методів розрахунку вартості будівництва сприяє не лише зменшенню корупційних ризиків, а й створенню якісних та довговічних інфраструктурних об'єктів, що відповідають сучасним вимогам сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Запєчна Ю.О. Передумови державного регулювання ринку публічних закупівель робіт на виконання будівництва зовнішніх мереж / О.В. Мацапура, Ю.О. Запєчна // *Актуальні проблеми економіки*. – 2019. – № 5.– С. 91-102. – Режим доступу: <https://cutt.ly/srPUJMB>
2. Мацапура О.В. Аналіз існуючого механізму макроекономічного регулювання державних закупівель [текст] / О.В. Мацапура // *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.: зб. наукових праць*. – вип.42. – 2019. – С. 48 – 55
3. Мацапура О.В. Аналіз сучасного стану ринку публічних закупівель у сфері будівництва на прикладі зовнішніх мереж теплопостачання [текст] // *Будівельне виробництво*. – 2019. – № 66. – с. 41-48.
4. Мацапура О.В. Компаративна діагностика областей України за показниками тендерної активності учасників. *Управління розвитком складних систем*. 2019. № 40. С. 169 – 173;
5. Письменна М. С. Теоретичні аспекти обліково-інформаційного забезпечення управління державними закупівлями. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. – 2016. – Т. 21, Вип. 11. С. 105-110. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vopn_ecop_2016_21_11_20.
6. Штань М. В. Державні закупівлі в системі заходів стимулювання розвитку національної економіки. *Економічна теорія та право*. – 2018. – № 1. – С. 60-71. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2018_1_7

Куценко Артемій Сергійович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
спеціальність 051 «Економіка»

Науковий керівник: Лич Володимир Миколайович –д.е.н., професор, завідувач
кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури м. Київ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНОЇ БАЗИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Законодавство в сфері будівництва є важливим кроком удосконалення генезису економіки інтелектуально інноваційного капіталу. В умовах продовження війни, агресії росії проти нашої держави, закономірно зросла необхідність активізації пошуку напрямків забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних будівельних підприємств, зокрема шляхом удосконалення законодавчо-нормативної бази на основі врахування передового досвіду країн Європейського Союзу. Конкурентна спроможність будівельного підприємства – це його реальна та потенційна здатність в існуючих умовах використовувати свої конкурентні переваги на усьому ланцюгу створення цінності, займати найвигідніше положення на будівельному ринку та забезпечувати формування та максимальне задоволення потреб споживачів у якісних проектних рішеннях, будівельно-монтажних роботах та будівельній продукції, оптимально використовуючи при цьому наявний капітал [4, с. 154].

В Україні будівельна галузь регулюється низкою законів нормативних актів та стандартів [1,2,3]. Однак для того щоб адаптувати їх до сучасних потреб та міжнародних стандартів, які забезпечують зростання конкурентоспроможності будівельних підприємств необхідно внести певні зміни. Зокрема, це стосується таких важливих напрямків.

Потрібно розробити та затвердити на законодавчому рівні інноваційну модель розвитку будівельних підприємств. При цьому особливу увагу звернути на покращення інвестиційного клімату зробивши акцент на інвестиції в інновації. Підтримка новітніх технологій, заохочення до використання нових технологій, таких як BIM (Building Information Modeling), 3D-друк, які значно підвищують ефективність будівництва.

Необхідно в правовому полі визначити неперервне інноваційне навчання,

рівень інтелектуального потенціалу, кваліфікації та досвіду роботи як найбільш важливу умову системного матеріального, соціального, екологічного стимулювання людського капіталу.

Слід зацікавити в розробці та впровадженню в практику будівництва енергоефективні стандарти з метою зменшення споживання енергії та сталого розвитку, що забезпечить інтеграцію принципів сталого будівництва, що включають використання екологічних матеріалів, мінімізацію відходів та впровадження систем рециркуляції води.

Необхідно на законодавчій основі посилити боротьбу з недобросовісною конкуренцією, обґрунтувати реформування відповідальності та санкцій шляхом введення більш жорсткіших вимог за порушень будівельних норм і стандартів, впровадження прозорих механізмів контролю та моніторингу щоб уникнути корупційних ризиків. Також варто підвищити вимоги щодо якості та безпеки будівництва, зокрема, впровадити більш жорсткішу систему контролю за якістю та термінами будівельних робіт, зокрема, шляхом аудиту та обов'язкового страхування; посилити вимоги до якості будівельних матеріалів, а також до відповідності будівель нормам безпеки з врахуванням загроз воєнного стану.

Відповідно потребує подальшого спрощення система дозвільних процедур шляхом їх цифровізації та стандартизації. Перехід на електронні системи для подачі документів та отримання дозволів зменшить бюрократичні перепони, прискорить данні процеси. Уніфікація та спрощення процедур отримання дозволів знизить корупційні ризики та витрати часу.

Потребує подальшого спрощення система дозвільних процедур шляхом їх цифровізації та стандартизації. Необхідно здійснити перехід на електронні системи для подачі документів та отримання дозволів, що зменшить бюрократичні перепони та прискорить процеси. Уніфікація та спрощення процедур отримання дозволів зменшить корупційні ризики та витрати часу.

Висновки. Удосконалення законодавчо нормативної бази на науково обґрунтованій основі щодо розвитку ринково-конкурентного середовища у сфері будівництва забезпечить прискорення процесу формування економіки інтелектуально інноваційного капіталу, забезпечить підвищення еколого-соціально-економічної ефективності господарської діяльності, економічної та воєнної могутності нашої держави. Разом з тим має місце нагальна потреба подальших досліджень проблем конкурентоспроможності будівельних підприємств та обґрунтування шляхів їх вирішення, а відповідно і подальшого удосконалення законодавчо нормативної бази розбудови вітчизняної

Список використаних джерел

1. Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності від 15 березня 1992 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-12#Text>
2. Закон України про Антимонопольний комітет України від 26 листопада 1993 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3660-12#Text>
3. Закон України про публічні закупівлі від 1 серпня 2016 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
4. Лич В. М., Куценко А. С. Сутнісна характеристика конкурентоспроможності будівельного підприємства. Просторовий розвиток: наук. Зб. / гол. ред.. П. М. Куліков. Київ: КНУБА, 2022. Вип.2. 271 с. DOI 2: <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.2>
5. Конкуренція і підприємництво: монографія / З. С. Варналій.- Київ: Знання України, 2015.-463 [1] с. ISBN 978-966-316-367-3

Лаврухіна Катерина Олександрівна
к.е.н., Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-2417-7153>

Кравчук Олександр Андрійович
к.т.н., Київський національний університет будівництва і архітектури
<http://orcid.org/0000-0001-6578-8896>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ТЛІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах цифровізації набуває нових аспектів, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності та ефективності місцевих економік. Цифровізація стимулює адаптацію регіональних підприємств до сучасних ринкових вимог, спрощує доступ до цифрових послуг та інфраструктури, сприяє створенню нових робочих місць та поліпшенню якості життя населення. Важливим напрямом стає розвиток цифрових платформ, електронного управління та підтримка малого й середнього бізнесу шляхом використання сучасних технологій. Однак цифровізація висвітлює й нові виклики для регіонів, пов'язані з цифровою нерівністю, браком інфраструктури та недостатньою підготовкою кадрів. Комплексний підхід до цифровізації та стимулювання інноваційної діяльності сприятиме стійкому соціально-економічному зростанню регіонів України та зміцненню їхніх позицій у загальнонаціональній економіці.

Сучасний світ уже зробив перший крок до принципово нової технологічної, економічної та соціальної реальності.

Не менш важливими є і соціально-економічні наслідки цифровізації. Витіснення людини з промисловості, сільського господарства та сервісів не може не мати системних наслідків. Сучасний глобальний ринок праці – це складна багатокомпонентна та динамічна система, що піддається перманентному впливу інформаційних технологій, що тягне за собою зміни у змісті процесу праці, його організації, структурі зайнятості, соціально-трудовах відносинах. Об'єктивні процеси автоматизації, навіть за умови їх стримання урядами та суспільством, набиратимуть прискорення і цілком можливо досягнуть тієї межі, коли для підтримки всієї світової системи виробництва та логістики виявиться достатньо лише кількох мільйонів висококваліфікованих професіоналів.

Цифрова трансформація економіки України в травні 2024 р. була

спрямована на підвищення стійкості економіки й посилення здатності держави реагувати на агресію росії. Підтриманий ЄС проєкт «Цифрова трансформація для України» (*DT4UA*) забезпечує швидке реагування на потреби, викликані війною, і розширює можливості щоденного управління у пріоритетних напрямках, а саме [5]:

- у сфері розвитку цифрових сервісів та середовища надання послуг «Дія»
- у сфері поліпшення обміну даними між реєстрами та постачальниками послуг (завдяки програмі «ЄВідновлення» понад 57 тис. українців отримали кошти на ремонт житла або купівлю нового замість зруйнованого через бойові дії [1];

- у сфері розробки управління електронними системами (Міністерство цифрової трансформації України спільно з партнерами презентувало Стратегію розвитку електронних комунікацій до 2030 року, яка спрямована на відновлення інфраструктури електронних комунікацій як фундаменту економіки [3];

- у сфері електронного урядування;

- у сфері розвитку інфраструктури цифрової освіти (Міністерство цифрової трансформації України спільно з «EdCamp Ukraine» підписало меморандум про співпрацю у сфері цифровізації системи освіти щодо розвитку цифрових навичок, цифрових інновацій, розбудови якісного навчального середовища та надолуження освітніх втрат і розривів [4].

Цифровій трансформації економіки та модернізації реальної економіки в умовах повномасштабної війни росії проти України й повоєнного відновлення притаманна економічна невизначеність. Обмін досвідом роботи у сфері цифровізації та співпраця України з європейськими державами у сфері цифрової трансформації економіки є важливим етапом спільних досягнень у прийнятті стратегічних рішень щодо розбудови стійкості цифрової держави на шляху до єдиного цифрового ринку ЄС [2].

Соціально-економічний розвиток регіонів України на тлі цифровізації економіки відображає процес трансформації традиційних галузей та сфер суспільного життя під впливом сучасних технологій. Цифровізація стимулює зростання економічної активності, сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Вона також дозволяє оптимізувати управлінські процеси, спрощує доступ до державних послуг і сприяє залученню інвестицій у регіони. Проте цей процес супроводжується викликами, такими як цифровий розрив між містами та сільськими територіями,

низька технологічна підготовка кадрів та недостатність інфраструктурної підтримки.

Список використаних джерел

1. 57 тис. українців відбудувалися чи купили нове житло з «Відновленням»: результати першого року роботи програми. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/57-tis-ukrainsiv-vidbuduvalisya-chi-kupili-nove-zhitlo-z-vidnovlenniam-rezultati-pershogo-roku-roboti-programi> (дата звернення: 26.10.2024)
2. Лаврухіна К, Кравчук О. Інноваційні аспекти кластерних ініціатив в умовах цифровізації економіки України. ППЕУ. Жовтень 2024. С.:21-33. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/313989> DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-21-33](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-21-33)
3. Мінцифра презентувала стратегію розвитку електронних комунікацій до 2030: долучайтеся до обговорення. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-prezentovala-strategiyu-rozvitku-elektronnikh-komunikatsiy-do-2030-doluchaytesya-do-obgovorennya>(дата звернення: 26.10.2024)
4. Мінцифра та EdCamp Ukraine підписали меморандум про співпрацю у сфері цифровізації системи освіти. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-ta-edcamp-ukraine-pidpisali-memorandum-pro-spivpratsyu-u-sferi-tsifrovizatsii-sistemi-osviti> (дата звернення: 28.10.2024)
5. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. Травень 2024 року. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-traven-2024>(дата звернення: 24.10.2024)

Лисиця Надія Василівна

к.е.н., доц., к.е.н., доцент кафедри економіки будівництва
ORCID <http://orcid.org/0000-0002-3353-8347>

Максимов Артем Сергійович

к.т.н., докторант кафедри економіки будівництва,
ORCID <http://orcid.org/0000-0001-7029-5690>

Запєчна Юлія Олександрівна

к.е.н., доц., к.е.н., доцент кафедри економіки будівництва
ORCID <http://orcid.org/0000-0003-3333-9900>

Київський національний університет будівництва і архітектури

МЕТОДОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ УЗАГАЛЬНЕНИХ ПОКАЗНИКІВ ВАРТОСТІ ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Актуальність теми обумовлена зростанням попиту на енергоефективні рішення у сфері будівництва та експлуатації будівель. В умовах економічної нестабільності та постійного зростання цін на енергоресурси, термомодернізація є ефективним способом оптимізації витрат як на рівні окремих об'єктів, так і на рівні держави в цілому. Однак відсутність єдиних підходів та укрупнених показників для оцінки вартості термомодернізаційних заходів створює труднощі при плануванні, реалізації та фінансуванні проєктів у цій галузі. Дослідження теоретичних та методологічних аспектів формування укрупнених показників вартості термомодернізації сприятиме розробці більш точних та зручних для використання інструментів для управління такими проєктами, що стане основою для підвищення енергоефективності та економічної безпеки країни [1].

У світлі глобальних економічних криз, зростання цін на енергоносії та зміни клімату, термомодернізація будівель стає критично важливою для забезпечення енергетичної ефективності та зниження витрат на енергоресурси. Зростаюча увага до екологічних аспектів життєвого циклу будівель підштовхує до впровадження заходів з термомодернізації, що дозволяє знизити викиди CO₂ та інших забруднюючих речовин. Підвищення комфорту та якості життя населення через поліпшення енергоефективності будівель має безпосередній вплив на здоров'я та добробут громадян [2].

В Україні активно впроваджуються програми і законодавчі ініціативи, що

стимулюють термомодернізацію. Методологія формування узагальнених показників вартості є важливим інструментом для реалізації цих ініціатив. Відсутність єдиної методології для оцінки вартості термомодернізації створює перешкоди для інвесторів та забудовників, це негативно впливає на темпи й ефективність впровадження проєктів, що підкреслює потребу в наукових дослідженнях і розробках у цій сфері. Постійний розвиток нових технологій в будівництві та енергетичних системах вимагає адаптації методології оцінки вартості термомодернізації для забезпечення конкурентоспроможності [3].

Без єдиної методології виникає значний рівень невизначеності у розрахунку реальної вартості термомодернізації, що ускладнює розробку прогнозів і планів з управління фінансовими ресурсами. Внаслідок цього інвестори стикаються з високими ризиками, що знижує їхню зацікавленість у фінансуванні подібних ініціатив, а забудовники отримують обмежені можливості для обґрунтованої оцінки витрат і оптимізації процесів. Кожен термомодернізаційний проєкт відрізняється за масштабами, використовуваними технологіями та матеріалами, що ускладнює точну оцінку вартості. Відсутність стандартизованого підходу призводить до того, що інвестори та забудовники працюють з різними оціночними показниками, які не завжди відображають реальні витрати. Регіональні, технічні та екологічні вимоги, що можуть суттєво впливати на кінцеву вартість термомодернізації, не завжди враховані в існуючих підходах. У результаті інвестори змушені враховувати додаткові витрати, пов'язані з адаптацією проєктів до місцевих умов, що ускладнює процес прийняття рішень щодо інвестування. Для інвесторів критично важливо розуміти економічний ефект від вкладених коштів. Без єдиної методології оцінки стає важко передбачити реальну окупність і зниження енергоспоживання, що може стримувати масштабні інвестиції в термомодернізацію будівель. Оскільки в багатьох країнах Європи та світу є усталені підходи до оцінки вартості проєктів енергоефективності, іноземним інвесторам складно оцінити доцільність інвестування в українські проєкти без наявності зрозумілої та стандартизованої методології. Це знижує привабливість українського ринку для закордонних фінансових установ та міжнародних партнерів [4,5].

Таким чином, дослідження методології формування узагальнених показників вартості термомодернізації є важливим кроком у вирішенні актуальних економічних, екологічних та соціальних питань, які стоять перед сучасним суспільством.

Список використаних джерел:

1. Лисиця Н.В., Гусарова Л.В. *Методологічні основи оцінки економічної ефективності реконструкції житлових будівель. Шляхи підвищення ефективності будівництва, 2023. Вип. 2(52)С. 33–44.*
2. Максимов А.С. та інші. *Енергоефективність в муніципальному секторі: навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України в рамках Проекту USAID ДІАЛОГ, 2015. 184 с.*
3. Ізмайлова, К., Харченко, Л. *Підвищення енергетичної ефективності існуючого житлового фонду. Шляхи підвищення ефективності будівництва, 2(47), 2021. С. 3–10.*
4. Белєнкова О.Ю., Цифра Т. Ю., Мацапура О.В, Остапенко І. О. *Економічна оцінка заходів з підвищення енергоефективності. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин, вип.36, економічний, 2018. С. 78-82.*
5. Максимов А. С., Довганюк В. М., Вахович І. В., Цифра Т. Ю. *Техніко-економічне обґрунтування заходів з підвищення енергоефективності об'єктів невиробничого призначення. «Зелена» економіка – шлях до сталого розвитку: зб. матеріалів. Київ, 2013. 113-117.*

Максюта Антон Петрович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-5313-403X>

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ

Незважаючи на повномасштабну російську агресію, яка триває вже третій рік, Україна демонструє позитивні ознаки економічного зростання. Фінансова підтримка міжнародних партнерів надає можливість стабілізувати енергетичний сектор, розв'язати проблеми розблокування морських коридорів задля експорту сільськогосподарської, металургійної та інших галузей народного господарства. Загалом перед Україною відкривається перспектива помірнього зростання загальної вартості та обсягу українського ринку інвестицій [1].

Пріоритетом на ринку інвестицій на сьогодні, звичайно є сектор воєнних технологій. Проте, бізнес також активізувався і вкладає інвестиції в агропереробну, машинобудівну, деревообробну, будівельну, видобувну галузі. Умови в середині країни спонукають до пошуку можливостей виробляти продукцію з вищою доданою вартістю, яка повинна бути експортно конкурентною.

Думки українських фінансових експертів розділилися щодо майбутнього інвестиційного потенціалу українських галузей.

Артем Щербина, директор з інвестицій, голова офісу R&D інвесткомпанії Capital Times, вважає, що: «Все, що може йти на експорт, має маржу від 20% і великий потенціал – перспективно для інвестування. Це, в основному, продовольчі товари, продукти харчування, одяг чи лікарські засоби. І на сьогодні ТОП-3 інвестиційно привабливих секторів – це переробна промисловість, FMCG – це продукти масового споживання (попиту) та торгівля, логістика». [1]

Дмитро Боярчук, виконавчий директор центру соціально-економічних досліджень «CASE Україна», зазначає: «...що на даний час Україна цікава інвесторам, які працюють з так званими distressed assets, тобто це інвестори, які готові купувати дуже дешево навіть надзвичайно ризиковані активи в очікуванні, що якщо щось з того «вистрелить», то вони матимуть прибуток, навіть якщо більшість таких вкладень згорять. Серед потенційно цікавих

інвесторам секторів економіки бачиться агровиробництво і переробка, і звичайно ВПК». [1]

На сьогоднішній час, звичайно є зрозуміла позиція інвесторів вітчизняних, а також особливо західних, що під час війни дуже складно привабити інвестиції в економіку України, це зрозуміла позиція, ніхто не хоче ризикувати своїми капіталами, коли агресор нищить всю інфраструктуру, як цивільну так і промислову.

На думку, Тимофія Милованова, президента Київської школи економіки, «... в довгостроковій перспективі, після нашої Перемоги, Україна буде інвестиційно дуже привабливою країною через необхідність активного відновлення пошкодженої інфраструктури. Це створює перспективи не лише для будівельного сектора, але і для всіх постачальників будівельних матеріалів, послуг кошторисників, архітекторів, дизайнерів, будівельно-монтажних фірм та інших спеціалістів задіяних в будівельній галузі». [1]

Виклики перед Україною надзвичайно жорсткі, інвестиції неможливо залучити без фінансових інструментів та механізмів страхування, які б знижували ризики інвестування, але крок за кроком спостерігається певний прогрес як серед урядових програм, так і серед програм міжнародних фінансових інституцій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародна агенція з гарантування інвестицій (MIGA) та створено Фонд розвитку України за підтримки провідних американських інвестиційних компаній BlackRock та JPMorgan.

Держава повинна зі свого боку стимулювати залучення інвестицій, як внутрішніх так і зовнішніх, а для цього, на думку першого заступника директора Національного інституту стратегічних досліджень Ярослава Жаліла, мають бути зроблені відповідні кроки, такі, як:

1. Страхування неекономічних (безпекових) ризиків, які будуть актуальними і після завершення війни;
2. Впровадження територіально-орієнтованих механізмів стимулювання інвестицій, включаючи спеціальні зони, локалізовані в регіонах з найбільшою потребою у відбудові;
3. Сприятлива податкова політика та сприяння інвестиційному кредитуванню;
4. Інформаційне забезпечення щодо інвестиційних можливостей, наявних ресурсів тощо;
5. Включення у загальноєвропейські програми в рамках зеленого та цифрового переходів та енергетичної ефективності;

6. Стратегування процесів відновлення та визначення перспективних для інвестування сфер та ринків;

7. Організація професійної підготовки, перепідготовки;

8. Сприяння поверненню ВПО та втікачів від війни з-за кордону.

Отже, сьогоднішні умови великомасштабної війни росії поставили перед українською нацією надскладні умови виживання держави та суспільства. Попри це, багато зусиль та кроків з боку підприємців, держави, громадян підтверджують рішучу стійкість України подолати цей важкий і надскладний період в історії нашої країни. Безперечно, відновлення та ефективний соціально-економічний розвиток українських підприємств і національної економіки значною мірою залежать від рівня інвестиційної привабливості країни та розмірів іноземного інвестування.

Українське суспільство демонструє волю та ентузіазм до вдосконалення та посилення діяльності у виробничій сфері для створення нових інвестиційних можливостей для майбутнього розвитку своєї країни.

Тому, задля підвищення інвестиційної привабливості України варто сформувати належну інвестиційну інфраструктуру, забезпечити на законодавчому рівні гарантії для потенційних інвесторів, здійснювати безперервний контроль за рівнем інвестиційних ризиків, позбутися корумпованості, протистояти контрабандним явищам, створити умови для відкритості й прозорості податкової системи й стабільності фінансової сфери економіки.

Нестабільність (особливо викликана військовими діями) на макроекономічному рівні - одна з тривалих причин, що знижують інвестиційну привабливість України та загострюють інвестиційні ризики. В таких умовах мета й завдання інвестиційного розвитку України суттєво змінюються. Ці заходи сприятимуть збільшенню обсягів прямого іноземного інвестування в Україну та підвищенню рейтингів інвестиційної привабливості нашої країни на світовому ринку.[2]

Список використаних джерел:

1. Кисляк Р., фінансовий редактор РБК-Україна. *Інвестиції під час війни. Хто, куди і чому готовий вкладати гроші в Україну.* URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/investitsiyi-pid-chas-viyni-hto-kudi-i-chomu-1710245929.html>

2. Гуцан Т.; Мельникова О. *Тенденції інвестиційної привабливості України в умовах воєнного стану.* URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02

ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ ОБ'ЄКТІВ І СПОРУД

Будівництво об'єктів і споруд є складним і багатоетапним процесом, який вимагає ефективного управління для досягнення високої якості, мінімізації витрат та забезпечення своєчасного завершення проєктів. У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та зростання конкуренції на ринку впровадження інноваційно-орієнтованої системи управління будівництвом є не лише актуальним, а й необхідним для досягнення успіху в галузі [1]. Така система базується на інтеграції сучасних технологій, гнучких управлінських підходів і використанні передових інструментів для оптимізації процесів.

Метою дослідження є виявлення інноваційного розвитку будівництва об'єктів і споруд.

Інноваційно-орієнтована система управління будівництвом – це стратегічний підхід до організації та реалізації будівельних проєктів, який базується на використанні новітніх технологій, методик та інструментів для підвищення ефективності та якості будівельних процесів [6]. Ця система охоплює всі етапи життєвого циклу будівельного об'єкта – від проєктування та планування до експлуатації й утилізації [4, 6].

Основними складовими такої системи є [1, 2, 5]:

1. Інноваційні технології. Використання цифрових рішень, автоматизації, роботизації, штучного інтелекту та інших сучасних технологій.
2. Гнучке управління. Використання адаптивних моделей управління, таких як Agile чи Lean Construction.
3. Інтеграція процесів. Забезпечення тісної взаємодії між різними учасниками будівельного процесу (забудовниками, проєктантами, підрядниками, постачальниками тощо).
4. Прозорість і контроль. Забезпечення прозорого моніторингу всіх процесів у реальному часі завдяки цифровим платформам та аналітичним інструментам.

Ключові елементи інноваційної системи управління

1. Building Information Modeling (BIM). BIM-технології є основою інноваційного управління будівництвом. Вони дозволяють створювати цифрові моделі будівель, які інтегрують геометричні, фізичні, технічні та фінансові дані об'єкта.

BIM дає змогу покращити точність планування та прогнозування витрат, виявляти потенційні проблеми ще на етапі проектування, ефективно управляти ресурсами та комунікацією між учасниками проекту. Наприклад, BIM дозволяє створити віртуальну модель майбутньої будівлі, яка показує, як об'єкт функціонуватиме після завершення будівництва, що значно знижує ризик помилок і перевитрати ресурсів [2, 3].

2. Цифровізація будівельних процесів. Впровадження цифрових інструментів, таких як мобільні додатки для управління будівництвом, хмарні платформи для спільної роботи та програмне забезпечення для аналітики, дозволяє оптимізувати операційні процеси. Так, хмарні сервіси забезпечують доступ до актуальних даних у будь-який час, дрони використовуються для моніторингу будівельних майданчиків, створення 3D-карт та інспекцій, Інтернет речей (IoT) дозволяє контролювати стан обладнання та матеріалів у реальному часі.

3. Інноваційні матеріали та методи будівництва. Інноваційно-орієнтована система включає використання новітніх матеріалів, таких як енергозберігаючі панелі, самовідновлюваний бетон або 3D-друк будівельних елементів. Наприклад, 3D-друк дозволяє знизити витрати на матеріали та скоротити час будівництва.

4. Використання штучного інтелекту (ШІ). Штучний інтелект дозволяє автоматизувати управлінські процеси та підвищити точність прогнозування. Зокрема, ШІ може бути використаний для оптимізації графіків будівництва, аналізу ризиків, оцінки ефективності використання ресурсів.

Наприклад, алгоритми машинного навчання здатні аналізувати великі обсяги даних для виявлення найефективніших рішень.

Висновки. Інноваційно-орієнтована система управління будівництвом об'єктів і споруд є ключовим інструментом для досягнення високої якості, ефективності та стійкості у сучасних умовах. Вона дозволяє будівельним компаніям залишатися конкурентоспроможними, адаптуватися до швидких змін на ринку та забезпечувати сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Згалат-Лозинська, Л. О. (2020). Державне регулювання інноваційної

діяльності в будівництві: теорія, методологія, стратегія розвитку: Монографія. Київ: «ДКС-Центр», 2020. 470 с.

2. Беленкова О.Ю., Локтіонова Я.Ф., Калашніков Д.П. Маркетингова діяльність учасників будівництва – реінжиніринг бізнес-процесів під впливом цифрових інновацій. *Ефективна економіка*. №12 <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.15>

3. Беленкова ОЮ Цифрова трансформація будівництва: механізм взаємодії бізнесу, науки, держави. *Будівельне виробництво*. 2019. № 66. С. 30–36.

4. Stetsenko, S. P. et al. *The interrelation of digital technologies and organizational and economic mechanisms in construction: adaptation to change management. International Review*, 2021, *Special Issues*, No. 1, Part I, p. 21–31.

5. Зельцер РЯ. Інноваційні моделі і методи організації, управління і економічної оцінки технологічних процесів будівельного виробництва. Київ: «МП Леся», 2018. 208 с.

6. Zeltser R. et al *Digital Transformation of Resource Logistics and Organizational and Structural Support of Construction. Nauka i innovatsii*, 2019. vol. 15(5), 39–51.

Моголівець Антон Анатолійович
к.е.н., доц., Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-8138-2041>

Сисько Олег Геннадійович
аспірант, Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0004-5518-1707>

Кирилов Ігор Вячеславович
аспірант, Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-5700-9557>

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕВЕЛОПЕРСЬКИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА

Актуальність теми стратегічних підходів до забезпечення надійності та економічної безпеки девелоперських компаній на ринку житлового будівництва зумовлена сучасними викликами та нестабільністю у секторі. Постійні зміни у правовому регулюванні, фінансова невизначеність, конкуренція на ринку та висока залежність від коливань економічного середовища роблять девелоперський бізнес вразливим до ризиків [1].

Девелоперські компанії відіграють критичну роль у забезпеченні потреб житлового ринку, і для стійкого розвитку їм необхідно впроваджувати комплексні стратегії, що посилюють їх надійність та економічну безпеку. Водночас такі підходи повинні охоплювати ефективне управління ризиками, ресурсами та фінансами для мінімізації впливу кризових ситуацій. Дослідження цієї тематики дозволяє обґрунтувати й впровадити інноваційні інструменти управління, спрямовані на забезпечення стабільного функціонування та зростання девелоперських компаній у складних умовах сучасного ринку [2].

Для забезпечення надійності та економічної безпеки девелоперських компаній на ринку житлового будівництва доцільно використовувати низку стратегічних підходів. Кожен із них має сприяти підвищенню стійкості компанії, захисту від ризиків і покращенню конкурентних позицій. Нижче подані ключові підходи:

- диверсифікація інвестиційних джерел (залучення різних форм фінансування, зокрема, інвестиційних фондів, банківських кредитів, венчурних капіталів, а також приватних інвесторів);

- використання грантів або державних програм підтримки для зменшення навантаження на капітал компанії та підвищення стійкості до фінансових ризиків;

- впровадження сучасних інструментів планування та контролю, таких як ВІМ-технології та CRM-системи, що дозволяють краще керувати ресурсами і скоротити часові та фінансові втрати;

- налагодження проактивного контролю за витратами та строками реалізації проектів, що підвищує точність розрахунків і зменшує непередбачені витрати;

- інвестування у новітні будівельні матеріали та технології, що сприяють підвищенню ефективності, якості та економічності житлових проектів;

- запровадження «зелених» будівельних стандартів, які не лише задовольняють сучасні вимоги екологічності, але й підвищують привабливість проектів для свідомих покупців та інвесторів;

- розвиток програм навчання і підвищення кваліфікації персоналу, що дозволяє уникати проблем із браком компетентних кадрів;

- співпраця з навчальними закладами та залучення перспективних випускників, що сприяє зниженню витрат на пошук спеціалістів і зміцнює кадровий потенціал компанії;

- ідентифікація можливих ризиків для компанії на ранніх стадіях та розробка заходів для їх пом'якшення;

- використання страхування як інструмента для покриття можливих збитків у разі виникнення ризикових подій;

- забезпечення достатнього рівня ліквідності, що дозволяє компанії оперативно реагувати на коливання ринку та фінансові кризи;

- створення резервів, які можуть використовуватись у надзвичайних ситуаціях;

- постійний аналіз тенденцій ринку нерухомості, що дозволяє компанії передбачати можливі зміни у попиті та своєчасно адаптувати стратегію.

- порівняльний аналіз діяльності конкурентів для оцінки сильних та слабких сторін компанії [3].

Використання цих стратегічних підходів дозволить девелоперським компаніям забезпечити економічну безпеку, підвищити надійність їхньої

діяльності, знизити ризики та адаптуватися до динамічних умов ринку житлового будівництва.

Список використаних джерел:

1. Bielienkova O., Stetsenko S., Sorokina L., Molodid O., Bolila N. *System of preventive action of construction enterprises on the basis of identification of anticrisis potential. Scientific Journal of Astana IT University. 2020. №3. 15-27.*
2. Боліла Н.В., Цифра Т.Ю., Шевченко Ю. *Ефективне використання оборотних коштів будівельного підприємства як фактор економічної безпеки. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2020. Вип. 44 (економічний). С.174-182.*
3. Stetsenko, S.P., Tytok, V.V., Emelianova, O.M., Bielienkova, O.Yu and Tsyfra T.Yu. *Management of Adaptation of Organizational and Economic Mechanisms of Construction to Increasing Impact of Digital Technologies on the National Economy. Journal of Reviews on Global Economic. 2020. №9. pp.149-164.*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Будівельна галузь відіграє важливу роль в економіках всіх країн світу, оскільки від стану капітального будівництва в значній мірі залежать подальший розвиток всіх галузей матеріального виробництва країни.

Будівництво належить до базових, фундаментальних і фондоутворюючих галузей. Воно відіграє важливу роль у створенні та розширенні виробництв будь якої спрямованості (шляхом будівництва нових потужностей, реконструкції, модернізації та технічного переозброєння діючих ліній). Розвиток будівельної галузі надає мультиплікаційний ефект для розвитку інших виробництв (будівельних матеріалів і відповідного обладнання, машинобудівної галузі, нафтохімії та багатьом іншим) [1]. Також будівельна галузь відіграє величезну роль у вирішенні соціальних питань населення, створенні добробуту, якісного середовища проживання, впливає на соціально-економічний розвиток територій.

Сьогодні на будівельну галузь України покладено низку життєво важливих завдань. Вона становитиме базис відновлення зруйнованих внаслідок війни з росією інфраструктури й житлового фонду. Як зазначено в [2], в умовах колосальних за масштабом потреб відбудови України, нагальними стануть технології, що пропонують інноваційні рішення в сфері житлової, промислової та комерційної нерухомості протягом усього її життєвого циклу – проектування, будівництво, управління та експлуатація.

Цифровізація є ключовим драйвером розвитку будівельної галузі в умовах глобалізації та інтеграції України у світовий ринок. Таблиця 1 відображає сучасні перспективні технології в будівництві, їх переваги, недоліки та приклади використання. На основі аналізу представленої таблиці можна зробити висновки, що інноваційні технології в будівництві суттєво змінюють підхід до проектування, виконання робіт і управління будівельними процесами, а впровадження цих рішень може значно підвищити ефективність та якість будівельних проєктів в Україні.

Таблиця 1

Перспективні цифрові технології в будівництві

Технологія	Суть	Розробник/автор	Переваги	Недоліки	Приклади використання
BIM (Building Information Modeling)	Цифрова модель будівлі з інтеграцією даних для всіх етапів проектування та будівництва.	Autodesk, Graphisoft	Зменшення витрат, покращення планування, мінімізація помилок, інтеграція даних на всіх етапах.	Висока вартість впровадження, потреба в навчанні персоналу.	Використання в будівництві офісів, багатоповерхових будинків; приклад: BIM у відновленні мостів в Україні.
3D-друк будівель	Технологія створення будівельних елементів за допомогою адитивного виробництва.	Contour Crafting	Економія матеріалів, зменшення відходів, швидкість будівництва.	Висока вартість обладнання, обмеженість матеріалів для друку.	Друк малоповерхових будинків у США та Китаї.
Інтернет речей (IoT)	Інтеграція датчиків і пристроїв для моніторингу та управління будівельними об'єктами.	Cisco, IBM, Siemens	Підвищення ефективності експлуатації будівель, моніторинг у реальному часі, автоматизація процесів.	Проблеми з безпекою даних, складність інтеграції існуючими системами.	"Розумні будинки" (смарт-квартири), системи енергозбереження в офісних будівлях.
Дрони (UAV)	Безпілотні літальні апарати для моніторингу будівельних майданчиків та складання карт.	DJI, Parrot	Точність вимірювань, зменшення витрат на перевірки, покращення безпеки на будівельних майданчиках.	Обмеження в умовах поганої погоди, потреба у професійних операторах.	Контроль будівництва мостів та доріг в Україні, моніторинг стану багатоповерхівок у великих містах.
Доповнена реальність (AR)	Візуалізація будівельних проєктів у реальному часі за допомогою спеціальних пристроїв.	Microsoft, Google	Покращення комунікації між учасниками проєкту, виявлення помилок на ранніх етапах, навчання персоналу	Висока вартість обладнання, складність у використанні.	AR-додатки для навчання будівельників та візуалізації архітектурних проєктів.
Big Data	Аналіз великих обсягів даних для прогнозування та управління ризиками у будівництві.	Microsoft, Google	Покращення комунікації між учасниками проєкту, виявлення помилок на ранніх етапах, навчання персоналу.	Висока вартість обладнання, складність у використанні.	AR-додатки для навчання будівельників та візуалізації архітектурних проєктів.

Продовження табл.1

Робототехніка	Використання роботів для виконання складних чи рутинних завдань на будівельному майданчику.	Boston Dynamics , Built Robotics	Зниження витрат на працю, підвищення точності виконання завдань, зменшення ризиків для працівників.	Висока вартість, потреба у технічному обслуговуванні.	Роботи для мурування стін, автоматизоване укладання бетонних конструкцій.
Хмарні технології	Зберігання та обмін інформацією в режимі реального часу між учасниками будівельних проєктів.	Amazon, Google	Доступність даних у будь-який час, спрощення співпраці між командами, масштабованість.	Ризики безпеки даних, залежність від інтернет-з'єднання.	Використання хмарних платформ для управління проєктами, наприклад, Autodesk Construction Cloud.
Штучний інтелект (AI)	Використання алгоритмів для автоматизації проєктування, прогнозування та управління будівництвом.	Google, OpenAI	Прогнозування ризиків, оптимізація витрат, автоматизація рутинних завдань.	Складність інтеграції, потреба в великих обсягах даних для навчання.	Оптимізація проєктування мостів та будівель, прогнозування зношення конструкцій.
Цифрові близнюки (Digital Twins)	Віртуальні копії будівель, що дозволяють моделювати та аналізувати їхній життєвий цикл.	Siemens, GE Digital	Моніторинг та управління об'єктами в реальному часі, оптимізація витрат на обслуговування, прогнозування аварій.	Висока вартість впровадження, потреба в технічній експертизі.	Управління великими інфраструктурними об'єктами, такими як аеропорти чи залізничні вузли.

Військові дії в Україні створюють нові виклики для відновлення інфраструктури, що вимагає використання сучасних цифрових рішень таких як:

1.Розвиток Building Information Modeling (BIM) для оптимізації проєктування, будівництва та експлуатації об'єктів.

2.Використання інноваційних платформ для управління проєктами (PlanRadar, Autodesk Construction Cloud).

3.Інтеграція технологій "розумних будинків" (IoT) у проєкти житлового та комерційного будівництва.

3.Активізація застосування дронів, 3D-друку, доповненої реальності (AR) для моніторингу та оптимізації будівельних процесів.

Цифровізація будівельної галузі як України, так і інших країн світу стикається з низкою викликів і перешкод. Хоча ідея цифровізації будівельної

галузі не є новою, очікувані вигоди від її впровадження мають певні обмеження і часто ігноруються через бар'єри, з якими наразі стикається галузь [3].

Загалом можна виділити такі виклики та перешкоди цифровізації в будівельній галузі:

- низький рівень цифрової грамотності серед працівників галузі;
- відсутність єдиних стандартів для впровадження BIM та інших цифрових технологій;
- обмеженість фінансових ресурсів для впровадження інновацій, особливо в умовах військової економіки;
- повільна адаптація законодавства до вимог цифрової трансформації;
- необхідність державної підтримки — через програми стимулювання інновацій та впровадження сучасних технологій;
- співпраця з міжнародними партнерами для обміну досвідом та залучення інвестицій;
- розробка нових стандартів і нормативів для цифрових технологій у будівництві;
- зниження витрат на проектування, будівництво та обслуговування об'єктів;
- скорочення термінів виконання будівельних проєктів;
- підвищення прозорості та якості виконання робіт — через цифровий моніторинг;
- створення єдиної цифрової екосистеми для будівельної галузі України;
- інтеграція штучного інтелекту та Big Data для прогнозування та управління ризиками;
- зростання попиту на спеціалістів у сфері цифрового будівництва, що стимулюватиме розвиток освіти та перепідготовку кадрів.

Зростання попиту на спеціалістів у сфері цифрового будівництва, що стимулюватиме розвиток освіти та перепідготовку кадрів.

Отже, цифрова трансформація будівельної галузі України є критично важливою для відновлення країни, є незворотнім трендом розвитку будівельної галузі в усьому світі. Впровадження цифрових технологій є важелем підвищення конкурентоспроможності та розвитку виробничого потенціалу будівельних підприємств через оптимізацію процесів будівництва та витрат на нього, поліпшення якості і безпеки робіт, удосконалення управління проєктами. Запровадження цифрових технологій в будівельних компаніях є, безумовно, процесом складним, який стикатиметься з цілим рядом викликів, тому дуже важливим є вироблення виваженого підходу до цифрової трансформації, що

враховуватиме потреби компанії, її цифрову зрілість та цифрову культуру, правильно вибрані цифрові технології, здатні досягти поставлених цілей, фінансове та часове планування зазначеного процесу.

Список використаних джерел:

1. Богінська Л.О. Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України. *Економічні студії*. 2018. № 2 (20). С. 22–28. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/533556.pdf>
2. Цифровізація будівельної галузі. URL: <https://cases.media/en/article/cifrovizaciya-budivelnoyi-galuzi>
3. Bousfi eld L., Tokbolat S., Demian P. Evaluating the current state of digitalisation of the UK construction industry. In *Data-Centric Structural Health Monitoring: Mechanical, Aerospace and Complex Infrastructure Systems*. Ed. by Mohammad Noori, Fuh-Gwo Yuan and Ehsan Noroozinejad Farsangi, Berlin, Boston: De Gruyter, 2023. P. 237–258. DOI: 10.1515/9783110791426-011
4. Бондаренко Д.В., Калашнікова К.Д. Цифровізація будівельної галузі України: аналіз стану, проблем та перспектив розвитку. *Економіка та суспільство*. Випуск # 65 / 2024 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-2>. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4340/4266>

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ - РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕХОДУ ДО БІОСФЕРОСУМІСНОГО БУДІВНИЦТВА

Сучасний економічний розвиток здійснюється в умовах глобальної екологічної кризи, обумовленої антропогенними і техногенними чинниками. Вплив підприємницької діяльності на довкілля досягнув критичної точки, як наслідок, екологічна криза може перетворитися на катастрофу світового масштабу, що визначає об'єктивну необхідність змістовного переосмислення взаємодії сучасних процесів виробництва та навколишнього природного середовища, а також обґрунтування нових підходів до еколого-економічного управління підприємствами.

Біосферосумісність - це комплекс вимог, індикаторів та методологічних підходів до організації функціонування галузі матеріального виробництва, яка дозволяє здійснювати кероване техногенне перетворення біосфери з запланованим екологічним ефектом з врахуванням інтерналізації всіх еколого-соціальних витрат в економічних механізмах регулювання розвитку цієї галузі [1].

Важливо розглядати біосферосумісність як складну систему, яка об'єднує соціальні, екологічні і економічні аспекти. Ця система підпорядковується законам і правилам у всіх етапах будівництва і використання, має місцеві особливості і залежить від природних ресурсів. Біосферосумісність не існує окремо, а є важливою частиною ідеї сталого розвитку будівництва разом з іншими підходами. Вона включає в себе багато компонентів, таких як захист навколишнього середовища, економічну ефективність, соціальну відповідальність підприємств і співвідношення з природою.

Забудовники та розробники, які впроваджують принципи біосферосумісності, заслуговують на кредит довіри. Це означає, що компанії беруть на себе додаткові соціальні зобов'язання, що допомагає отримати позитивну реакцію від місцевої громади та органів управління, а також отримати дозвіл громади на свою діяльність. Таким чином, дотримання принципу біосферосумісності вказує на те, що підприємство вважається соціально відповідальним і серйозно ставиться до питань охорони

навколишнього середовища, праці та підтримки біорізноманіття. Дотримання тактики біосферосумісності є своєрідною відзнакою якості та довіри, яку отримує забудовник від громадськості та органів влади. Це дає йому можливість розвивати ефективні та взаємовигідні партнерські зв'язки з різними зацікавленими сторонами, такими як місцева громада, владні структури, екологічні організації та інші учасники. Такий "кредит довіри" демонструє готовність підприємства співпрацювати та дотримуватися високих стандартів соціальної відповідальності та екологічної безпеки, що сприяє позитивному сприйняттю його діяльності в громадськості.

Біосферосумісність є ключовим елементом сталого розвитку, оскільки забезпечує інтеграцію екологічних аспектів у процеси економічного та соціального розвитку. Використання принципів біосферосумісності допомагає мінімізувати негативний вплив на довкілля, зберігаючи природний капітал і сприяючи добробуту сучасних і майбутніх поколінь.

Біосферосумісність є важливим фактором у будівництві, який визначає, наскільки будівельний процес і результат відповідають екологічним та економічним стандартам. Розуміння та впровадження цього поняття може сприяє створенню більш стійких і ефективних будівельних проектів, які не лише задовольняють потреби сьогодення, але й збережуть ресурси для майбутніх поколінь [2]. Таким чином, біосферосумісність важлива як інтегральна частина стратегії сталого розвитку, спрямована на збалансоване поєднання соціальних, екологічних і економічних аспектів в будівництві [3].

Глобалізація вивела на передній план розвитку світового господарства екологічні проблеми, які стоять в одному розрізі з економічними та мають загальний характер, розв'язання яких вимагає пошук нових інструментів їх вирішення.

Одним із таких інструментів є поняття «біосферосумісне будівництво», яке є досить актуальним в країнах Європи та знаходить застосування і в українських реаліях. Основні завдання біосферосумісного будівництва:

- 1) зниження сукупного негативного впливу будівельної діяльності на навколишнє середовище та здоров'я людей;
- 2) скорочення обсягу відходів та зменшення інших екологічних впливів;
- 3) використання екологічно сертифікованих матеріалів в будівництві та при оздобленні будівель;
- 4) підвищення енергоефективності будівлі, мінімізація енергоспоживання, використання альтернативних джерел енергії;
- 5) розробка нових технологій і створення сучасних промислових

продуктів;

б) зниження енергоспоживання та, відповідно, навантаження на електромережі;

7) комплексне скорочення витрат на будівництво та утримання будинків.

Отже, основні організаційно-технологічні і еколого-економічні принципи реалізації концепції біосферосумісного будівництва, на думку Шпакової Г.В. [4], формуються такими положеннями:

зменшення або відмова від необґрунтованого використання в будівництві нових обсягів природних невідновлюваних ресурсів;

використання в будівництві рециклінгових та відновлених матеріалів і конструкцій;

підвищення енергоефективності запроєктованих для будівлі конструктивних і інженерно-комунікаційних рішень;

максимальна типізація архітектурно-планувальних і конструктивних рішень об'єктів з метою полегшення повторного використання матеріалів і конструкцій в новому будівництві, реконструкції та ремонті будівель і споруд;

реалізація однієї з концепцій життєвого циклу будівельного об'єкта: «максимізації» або «револьверності»;

запровадження «екологічної надбавки», тобто збільшення вартості зелених будівельних проєктів у порівнянні з традиційними;

формування «зелених» джерел фінансування для реалізації проєктів сталого будівництва.

Отже, військова агресія росії принесла в Україну величезні проблеми з екологією, але це не повинно зупиняти нас думати про майбутню відбудову української держави після нашої Перемоги і, звичайно, що на сьогоднішньому етапі перехід до біосферосумісного будівництва в Україні слід оцінити як важливу стратегічну перспективу, яка вплине на реформацію змісту та архітектурно-конструктивних, технічних та організаційно-технологічних стандартів будівництва.

Список використаних джерел:

1. Шпакова Г.В. Адаптаційні механізми переходу до біосферосумісних технологій в будівництві. *Регіональна економіка та управління*. 2020. Вип. 1 (27). С. 134-138.
2. Чуприна Н. М. *Управління еколого-орієнтованим розвитком промислових підприємств: [монографія]* / Н. М. Чуприна; Держ. ВНЗ "Укр. держ. хім.-

технол. ун-т". Дніпро: ДВНЗ УДХТУ, 2018. 355 с.

3. Гура А. О., Гуцан Т. Г., Сотніков Д. В. *Можливості та перспективи розвитку шерингової економіки в Україні: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди. Харків: ХПНУ, 2018. Вип. 18. (Серія «Економіка»). С. 14–27.*

4. Шпакова, Г.В. *Механізми еколого-економічного стимулювання для активізації переходу до біосферосумісного будівництва [Текст] /Г.В.Шпакова // Управління розвитком складних систем. – 2020. – № 41. – С.175–180; [dx.doi.org\10.32347/2412-9933.2020.41.175-180](https://doi.org/10.32347/2412-9933.2020.41.175-180).*

Немтирєв Олександр Володимирович
аспірант кафедри економіки будівництва КНУБА
<https://orcid.org/0009-0004-1143-6106>

Ковтун Антон Валентинович
аспірант кафедри економіки будівництва КНУБА
<https://orcid.org/0009-0007-7821-4278>

НОВІ ПРОФЕСІЇ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Будівельна галузь пропонує різноманітні кар'єри з роботою на комерційних, промислових, приватних або цивільних проектах. Незалежно від того, нове будівництво, реконструкція, виконання технічного обслуговування та ремонту, будівельна сфера є хорошим варіантом роботи для багатьох.

Впровадження інноваційних технологій у будівельній галузі не тільки змінює способи будівництва, але й суттєво впливає на ринок праці. З'являються нові професії, а до традиційних висуваються нові вимоги [1-4].

Нові професії в будівництві:

Фахівці з BIM-технологій: проектувальники, менеджери BIM-проектів. Їх завдання – створення та управління інформаційними моделями будівель, що дозволяє оптимізувати процеси проектування, будівництва та експлуатації.

Інженери з робототехніки. Спеціалізуються на розробці та впровадженні роботів для виконання різних будівельних робіт, таких як зварювання, кладка цегли, штукатурка.

Фахівці з 3D-друку: проектувальник 3D-друку в будівництві [1] Займаються розробкою макетів конструкцій, підбирають найкращі матеріали, а також контролюють сам процес друку.

Експерти з енергоефективності. Аналізують енергоспоживання будівель, розробляють заходи щодо його зниження та впроваджують системи автоматизації. Архітектор енергонульових будинків [1] займається їхньою розробкою та проектуванням.

Фахівці з "розумних" будівель: програмісти, інтегратори, які створюють та налаштовують системи автоматизації, що керують освітленням, опаленням, безпекою та іншими функціями будівель. Професія «Проектувальник інфраструктури розумного будинку» [1] відносно нова для нашої країни та має великий потенціал і перспективи.

Будівельник розумних доріг [1] Транспортна інфраструктура змінюється стрімко – з'являються нові правила і вимоги до безпеки, швидкісного режиму і, звичайно ж, якості самих доріг. Саме даному фахівцю пропонується функціональними обов'язками обирати і монтувати адаптивне покриття, можливо з вбудованими інтелектуальними системами, виробляти розмітку і встановлювати дорожні знаки, що характеризуються радіочастотною ідентифікацією

Проектувальник доступного середовища [1]. Основний спонукальний чинник для введення нової професії – це необхідність створення комфортної зони для такого прошарку населення, як пенсіонери, діти та люди з обмеженими фізичними ресурсами. Вже зараз все вказує на дану проблему, ігнорувати яку – просто не етично. Динамічне зведення зручних майданчиків для дітей, облаштування пандусів та ліфтів для інвалідів – основний функціональний обов'язок проектувальника доступного середовища.

Проектувальник зі створення інфраструктури "розумне місто" [1]. «Розумне місто» – це відмінний формат, покликаний забезпечувати управління та взаємодію держави із суспільством, гарантує високу якість життя населення та ефективну роботу всіх задіяних для цього служб.

Необхідні навички для сучасних будівельників:

- цифрові навички, вміння працювати з комп'ютерними програмами для проектування, моделювання, управління даними;

- знання нових матеріалів, розуміння властивостей та застосування сучасних будівельних матеріалів, таких як композити, полімери, енергоефективні матеріали;

- навички роботи з обладнанням, уміння керувати сучасними будівельними машинами та інструментами, включаючи роботизовані системи;

- знання принципів сталого будівництва, розуміння екологічних аспектів будівництва, вміння застосовувати енергозберігаючі технології;

- м'які навички, комунікабельність, вміння працювати в команді, адаптивність, креативність.

З одного боку, інновації створюють нові можливості для розвитку будівельної галузі та підвищення якості житла. З іншого боку, вони вимагають значних інвестицій в освіту та перекваліфікацію кадрів.

Таким чином, інновації в будівництві відкривають нові перспективи для розвитку галузі, але вимагають адаптації як від роботодавців, так і від самих працівників.

Список використаних джерел:

1. Професії майбутнього: будівництво та міське господарство. URL: https://poprofessii.in.ua/uk/profesii_majbutnogo_budivnictvo_ta_miske_gospodarstvo
2. *The Top 10 In-Demand Construction Jobs for 2024*. URL: <https://www.eidasolutions.com/the-top-10-in-demand-construction-jobs-for-2024/>
3. *15 Careers in Construction (With Salaries and Duties)*. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/finding-a-job/construction-careers>
4. Туток В.В., Ємельянова О.М. Контролінг персоналу як інструмент формування сталого персоналу в організації. *Prospects of modern science and education. Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference (February 07–10, 2023, Stockholm, Sweden)*. С. 244-247. DOI: 10.46299/ISG.2023.1.5

ЦИКЛІЧНА ЕКОНОМІКА В БУДІВНИЦТВІ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛАМИ ТА ВІДХОДАМИ БУДІВНИЦТВА

Будівельна галузь вносить основний вклад у глобальне споживання ресурсів та утворення відходів, тому принципи економіки замкнутого циклу мають значний вплив для більш сталого майбутнього.

Однак з посиленням глобальних екологічних проблем, виникла необхідність переосмислити традиційні підходи до будівництва. Одним з таких підходів є циклічна економіка, яка пропонує перехід від лінійної моделі "видобуток-виробництво-споживання-утилізація" до замкнутого циклу, де матеріали та продукти повторно використовуються або переробляються.

За визначенням ЮНІДО, циркулярна економіка – це альтернатива традиційній лінійній економічній моделі, коли ресурси використовуються якомога довше, з них отримують максимальну цінність, а відходи повертаються з кінця ланцюга постачання на початок, даючи використаним матеріалам нове життя [1].

Циклічна економіка в будівництві – це переосмислення управління матеріалами і відходами для просування стійких методів будівництва.

Циклічна економіка в будівництві передбачає радикальну зміну парадигми: від фокусу на кінцевому продукті до управління матеріалами протягом всього життєвого циклу будівлі. Це включає в себе фокус на відборі матеріалів, ефективному використанні ресурсів, повторному використанні та переробці.

Перевага надається матеріалам з низьким вуглецевим слідом, які можуть бути повторно використані або перероблені, що дозволяє мінімізувати відходи на всіх етапах будівництва та експлуатації. Активне використання вторинних матеріалів та технологій переробки будівельних відходів та проектування будівель з урахуванням принципу демонтажу та повторного використання матеріалів є невід'ємною частиною сучасного будівництва, що дозволяє мінімізувати відходи, зменшити витрати на утилізацію та створити більш стійкі екосистеми.

Економіка замкнутого циклу являє собою регенеративну систему, в якій

матеріали та ресурси використовують як можна довше, мінімізують відходи та підвищують цінність ресурсів. В будівельній галузі це означає переосмислення того, як проектують, будують та експлуатують будівлі, приділяючи особливу увагу ефективності використання ресурсів та скороченню відходів.

Можна розглянути кілька існуючих принципів економіки замкнутого циклу, що застосовують у будівництві – дизайн конструкції (будівлі повинні бути спроектовані таким чином щоб можна було легко розібрати та повторно використати матеріали), ефективність використання ресурсів (ефективний вибір ресурсів, оптимальний вибір матеріалів та методів будівництва для мінімізації відходів), повторне використання та переробка (зменшення відходів за рахунок скорочення споживання, повторного використання, а також переробки матеріалів в кінці терміну їх використання), відновлювана енергія (використання відновлюваних джерел енергії – сонячної, вітрової, для зменшення дії на навколишнє середовище) [2].

За рахунок скорочення відходів в будівництві, дія на навколишнє середовище може бути значно зменшена. Це дає можливість економії ресурсів та додаткових можливостей, до яких можна віднести підвищення ефективності та якості будівництва.

Такаким чином, циклічна економіка в будівництві – це не просто модний тренд, а необхідний крок для забезпечення стійкого розвитку. Іноваційні методи – повторне використання, переробка та стійке проектування, можуть допомогти скоротити кількість відходів, зберегти ресурси та скласти більш стійке штучне середовище. Впровадження принципів циклічної економіки в будівельну галузь дозволить зменшити негативний вплив на навколишнє середовище, підвищити економічну ефективність та створити більш справедливе суспільство. Однак, для досягнення цієї мети необхідні спільні зусилля держави, бізнесу та громадськості.

Список використаних джерел:

1. *Industrial Resource Efficiency Division and circular economy. UNIDO 2019. 36p.*
URL: <https://www.unido.org/sites/default/files/files/2020-02/IRE%20and%20Circular%20Economy.pdf>
2. *Оглядовий стратегічний форсайт щодо циркулярної економіки в Україні: Робочий документ (звіт 1) Майбутнє циркулярної економіки в Україні: завдання та рамки.* URL: http://www.recpc.org/wp-content/uploads/2024/01/EU4E-Agenda-CE-foresight-Executive-report-1-Scoping-04-12-23_Ukr.pdf

*Омельяненко Марина Максимівна
аспірантка кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
спеціальність 051 «Економіка»,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-5787-5241>*

ОЦІНКА ТА ВИБІР ІНДИКАТОРІВ ВПЛИВУ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ЕКОНОМІЧНУ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Через повномасштабне вторгнення росії на територію України будівельні підприємства стикаються з обмеженнями у людських, фінансових, матеріальних та енергетичних ресурсах. У цих умовах одним із ключових завдань стає досягнення високого рівня економічної ефективності. Зокрема, особливої актуальності набуває оцінка та вибір індикаторів впливу HR-менеджменту на економічну результативність підприємства. На цей показник значно впливають як фактори зовнішнього середовища, так і внутрішні аспекти, що залежать від специфіки діяльності галузі.

Більш ніж два роки війни мають вагомий вплив на економічну ситуацію, в зв'язку з якою, багато підприємств спрямували свій розвиток саме на удосконалення кадрової, основної, операційної діяльності, для збереження свого економічного потенціалу. Саме тому, необхідно розглянути більш детально зовнішні та внутрішні фактори впливу HR-менеджменту на економічну ефективність та результативність діяльності будівельного підприємства.

Умови воєнного стану підсилюють важливість HR-менеджменту не лише у вирішенні традиційних кадрових завдань, але й у досягненні стратегічних цілей будівельних компаній, підприємств з виробництва будівельних матеріалів, логістичних і транспортних компаній. HR-функція відіграє центральну роль у підвищенні продуктивності, якості роботи та інноваційного потенціалу організації, впливаючи на такі економічні показники, як продуктивність праці, рентабельність і прибутковість [1, с. 5].

HR-індикатори відображають різні аспекти діяльності будівельної організації, і їх вибір повинен базуватися на специфіці будівництва, розмірі та стратегії будівельного підприємства. До основних HR-індикаторів належать:

- фінансові, зокрема, середні витрати на одного працівника, витрати на навчання і розвиток, вартість заміщення одного працівника, ефективність

використання робочого часу, коефіцієнт рентабельності витрат на персонал, плинність кадрів та її вартість, витрати на впровадження автоматизації HR-процесів, середній стаж працівників у компанії;

- соціально-психологічні, наприклад, рівень задоволеності працівників, корпоративна культура, утримання та залученість, індекс внутрішньої комунікації, рівень конфліктності у колективі, баланс між роботою та особистим життям (work-life balance);

- інноваційно-кадрові, такі як рівень кваліфікації персоналу, готовність до адаптації, спроможність до інновацій, відсоток персоналу, залученого до інноваційних проєктів, рівень цифрових компетенцій працівників, відсоток працівників, які пройшли навчання новим технологіям, інноваційна активність працівників (кількість впроваджених ініціатив).

Вибір індикаторів ефективності HR-менеджменту залежить від специфіки будівельного підприємства, його територіального розташування та близькості до зони військових дій. У прифронтових, центральних та західних регіонах підприємства стикаються з різними викликами, що впливають на пріоритети управління персоналом. Серед ключових завдань HR-менеджменту - підвищення продуктивності праці, зниження плинності кадрів та мінімізація витрат на рекрутинг і навчання, особливо серед внутрішньо переміщених осіб, включаючи жінок. Для оцінки економічного ефекту від HR-діяльності використовуються такі методики, як ROI (рентабельність інвестицій у персонал), KPI (показники продуктивності) та рівень утримання працівників. Це дозволяє отримати об'єктивну картину впливу HR-стратегій на загальну результативність підприємства.

Ефективний HR-менеджмент здатний значно покращити фінансові результати завдяки впровадженню стратегій, що спрямовані на мотивацію, розвиток та утримання кваліфікованих кадрів. Наприклад, низький рівень плинності кадрів та зростання задоволеності співробітників зменшують витрати на навчання нових працівників і підвищують лояльність, що позитивно позначається на стабільності та продуктивності компанії [2, с.92]. Таким чином, індикатори, що фіксують рівень залученості, адаптації, й задоволеності працівників, допомагають оцінити й прогнозувати рівень досягнення бізнес-цілей.

На будівельних підприємствах HR-індикатори мають бути складовою системи управління, що дозволяє поєднувати кадрову політику з можливістю виживання в умовах війни, забезпечуючи безпеку та підвищуючи адаптивність організації до змін викликаних постійними обстрілами території України з боку

росії, руйнуванням об'єктів інфраструктури та житлового фонду [3]. Регулярний моніторинг та аналіз індикаторів надають можливість сприяти підвищенню економічної стійкості будівельного підприємства, створенню гнучкості, переорієнтування в графіках виконання робіт, безпеки робітників.

Висновки. HR-менеджмент відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності роботи підприємства, впливаючи як на продуктивність та якість, так і на фінансові результати діяльності. Для оцінки цього впливу використовують низку індикаторів, таких як продуктивність праці, рівень плинності кадрів, індекс залученості персоналу, а також витрати на навчання і розвиток співробітників. Особливо важливим є зв'язок між інвестиціями у професійне навчання працівників та підвищенням їх продуктивності, що на пряму впливає на прибутковість компанії. Вибір індикаторів залежить від специфіки бізнесу та стратегічних цілей, які ставить перед собою підприємство. Використання таких індикаторів дозволяє HR-менеджерам не лише оцінювати вплив управління персоналом на економічні результати, але й формувати ефективні стратегії розвитку людських ресурсів. Таким чином, правильний вибір та аналіз HR-індикаторів є основою для прийняття рішень, що сприяють довгостроковому успіху підприємства. Правильно обрані показники не лише фіксують ефективність роботи HR-менеджменту, але й стають потужним інструментом в умовах викликів сьогодення, зміни у вимогах добору та найму персоналу відповідно до завдань на будівельних об'єктах, роботах по відновленню постраждалих від обстрілів будівель та споруд.

Список використаних джерел:

- 1. Аверіна О.І. Філософія управління людськими ресурсами: до визначення концептуально-методологічних засад. Нова парадигма. 2013. Вип. 115. С. 3-11.*
- 2. Зайченко О. І., Кузнецова В. І. Управління людськими ресурсами: навч. пос. /за наук. ред. О. І. Зайченко. Івано-Франківськ: «Лілея НВ», 2015. 232 с.*
- 3. Череп О. Г., Калюжна Ю. В., Михайліченко Л. В. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-24>*

Росинський Андрій Валерійович
доктор філософії, доцент кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-4119-7463>

Цеба Богдан Сергійович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОНП «Промислове і цивільне будівництво»
спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0008-2579-4552>

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ СИНЕРГЕТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ PLAY-TO-EARN ТА BIM ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕВЕЛОПМЕНТУ НЕРУХОМОСТІ

Актуальність проблеми. Ефективність девелопменту нерухомості на пряму залежить від здатності девелопера до вчасних і якісних реакцій на зміни та тенденції ринку нерухомості, які викликані, зокрема, всеохоплюючою діджиталізацією суспільства, а отже і більшою зацікавленістю інвесторів у нерухомість до цифровізованих продуктів та сервісів. Це вимагає від девелоперів, які бажають зберегти конкурентоспроможність своїх проєктів, не лише слідкувати за кон'юнктурою ринку, але й імплементувати інноваційні технології протягом усіх циклів девелопменту нерухомості. Зважаючи на це, та у продовження наших досліджень [1 – 3], варто звернути увагу на інноваційні технології Play-to-Earn (PTE) та Building Information Modeling (BIM), синергетичне використання яких має потенціал до підвищення ефективності девелопменту нерухомості за рахунок диверсифікації інвестиційного портфеля девелоперської компанії та збільшення залученості інвесторів у нерухомість до процесів девелопменту.

Саме тому **метою дослідження** є розробка концептуальної моделі синергетичного використання технологій Play-to-Earn (PTE) та Building Information Modeling (BIM) для підвищення ефективності девелопменту нерухомості.

Основні результати дослідження. Використання технології PTE у девелопменті нерухомості передбачає розробку та впровадження віртуального ігрового середовища, яке заохочує його користувачів (гравців) до взаємодії з

віртуальними об'єктами нерухомості з метою залучення нових потенційних інвесторів у девелоперський проєкт. На жаль, практична імплементація цієї технології передбачає залучення великих додаткових коштів на розробку та підтримку ігрового середовища, що, враховуючи поточний рівень цін на розробку нових ІТ-продуктів зі співставним функціоналом, є нерентабельним для будь-якої девелоперської компанії. Водночас використання результатів BIM-проекування для наповнення графічного середовища ІТ-продукту дає можливість не лише істотно зменшити собівартість його розробки, але й розвинути точний та візуально багатий контент для кінцевих користувачів, метою якого є формування інтересу та забезпечення попиту на об'єкти нерухомості ще до їхнього фізичного зведення.

З метою додаткового зменшення собівартості розробки віртуального ігрового середовища та зважаючи на перманентне збільшення використання мобільних стільникових пристроїв (смартфони, планшети тощо), варто звернути увагу на новітнє відгалуження технології PTE для пристроїв з сенсорними екранами – технологію Tap-to-Earn (TTE). Її особливість полягає у тому, що віртуальне ігрове середовище розробляється у вигляді мобільного ігрового додатку, функціонал якого обмежений тривіальними діями та переважно дотиками, комбінації яких дозволяють користувачам отримувати віртуальні нагороди, які можна обміняти, наприклад, на віртуальні активи, зокрема невзаємозамінні токени (NFTs), концептуальні засади інтеграції яких у девелопмент нерухомості досліджувалися нами у [1 – 3].

Таким чином, концептуальну модель синергетичного використання технологій Play-to-Earn (PTE) та Building Information Modeling (BIM) для підвищення ефективності девелопменту нерухомості можна представити у вигляді набору основних характерних особливостей мобільного застосунку, побудованого на технології TTE із використанням результатів проєкування за технологією BIM. Іншими словами, основна ідея розробленої концептуальної моделі полягає у розробці мобільного застосунку, як ігрового середовища з будівництва та розвитку віртуальних будівель та житлових комплексів, відтворених з використанням BIM-моделей реальних девелоперських проєктів.

Функціонал ігрового середовища передбачає будівництво та розвиток віртуальних об'єктів нерухомості за допомогою послідовних дій та наборів дотиків до сенсорних екранів мобільних стільникових пристроїв, на яких встановлений відповідний застосунок. Гравці починають шлях віртуального девелопера з розробки ідеї та проєктної документації, протягом яких інтегровано навчання щодо основного функціоналу ігрового середовища, після

якого віртуальний девелопмент переходить у стадію підготовчого циклу робіт і поступово, з рівня на рівень, безпосереднього зведення віртуального об'єкта нерухомості у відповідності до послідовності будівельних робіт. Таким чином, кожен набір дій та дотиків додає до віртуального об'єкта нерухомості послідовні елементи, підвищуючи таким чином його віртуальну вартість та рівень готовності до експлуатації. При цьому кожен віртуальний об'єкт (від окремого конструктивного елементу до цілої квартири, будівлі чи житлового комплексу) є результатом трансферу BIM-проектування у ігрове середовище, що забезпечує точну візуалізацію об'єктів, надаючи користувачам можливість докладно ознайомитися з девелоперським проектом та його характеристиками.

Окрім цього, досягнення певних рівнів розвитку об'єкта віртуального девелопменту передбачає отримання гравцями віртуальних нагород, придатних до обміну на віртуальні активи, зокрема невзаємозамінні токени. Останні, при інтеграції засад, означених у [1 – 3], відображають частку користувача у віртуальних девелоперських проектах і можуть бути використані не лише всередині віртуального середовища, але й у середовищі реальному відповідно до засад маркетингових стратегій відповідного девелоперського проекту.

Зазначене дозволяє впроваджувати кооперативні режими, зокрема у формі кіберзмагань, у яких гравці отримують можливість спільно розвивати місця загального користування та елементи інфраструктури і благоустрою території, що оточує об'єкти нерухомості, наприклад, всередині житлового комплексу. У такий спосіб забезпечується різноманіття взаємодії користувачів з ігровим середовищем, і, як наслідок, залученість до підтримки та розвитку девелоперського проекту одночасно в обох вимірах – віртуальному та реальному. А у випадку, якщо користувачі ігрового середовища водночас є інвесторами у реальну нерухомість, то це надає їм доступ до інноваційного управління майном ще до фактичного створення об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ).

Окремої уваги заслуговує потенціал ігрового середовища до використання продакт-плейсменту або інших маркетингових прийомів в інтеграції з виробниками будівельних матеріалів та виробів і дизайнерами інтер'єрів.

Водночас графічна універсальність BIM-моделей та полідиректальність локалізації мобільного застосунку надають можливість девелоперським компаніям демонструвати свої проекти на міжнародному рівні та, як наслідок, залучати закордонні інвестиції. Зазначене дозволяє не лише збільшити рівень довіри інвесторів нерухомості до девелоперських проектів компанії, але й додатково диверсифікувати її інвестиційні потоки, а отже й зменшити за

рахунок цього загальний рівень потенційних ризиків у нестабільному економічному середовищі.

Висновки. Розроблена концептуальна модель синергетичного використання технологій РТЕ та ВІМ відкриває додаткові можливості для підвищення ефективності девелопменту нерухомості завдяки використанню гейміфікації як інноваційного маркетингового інструменту. Трансфер результатів ВІМ-проектуювання в ігрове середовище дозволяє забезпечити реалістичність віртуального об'єкта нерухомості, що, разом із формуванням принципового нового рівня залученості інвесторів у нерухомість, створює альтернативний метод просування та розвитку девелоперських проєктів. Модель пропонує новий інтерактивний підхід до інвестування у девелоперські проєкти та стимулює розвиток цифрової економіки у девелопменті нерухомості.

Список використаних джерел:

1. Росинський А.В. Засади розвитку економічного потенціалу девелоперської компанії на ринку віртуальних активів. *Будівельне виробництво*. 2022. № 73. С. 64-73. URL: <https://doi.org/10.36750/2524-2555.73.64-73> (дата звернення: 23.10.2024).
2. Цеба Б.С., Хміль Л.М., Росинський А.В. Концептуальні засади інтеграції NFT у девелопмент нерухомості. *Архітектура та Будівництво: Відновлення України. Наука, Технологія, Практика : програма та тези доп. Міжнар. наук.-техн. форуму, м. Київ, 17-18 листопада 2022 р. Київ, 2022. С. 456-457. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/13458> (дата звернення: 23.10.2024).*
3. Росинський А.В., Цеба Б.С., Хміль Л.М. Можливості розвитку економічного потенціалу девелоперської компанії на ринку віртуальних активів. *BUILD-MASTER-CLASS-2022 : conference proceedings of International scientific – practical conference of young scientists, м. Київ, 30.11-02.12.2022 р. Київ, 2022. С. 437-438. URL: <https://repository.knuba.edu.ua/handle/123456789/13459> (дата звернення: 23.10.2024).*

УДК 339.13.017:[332.855:332.851]:620.9

Росинський Андрій Валерійович
доктор філософії, доцент кафедри економіки будівництва
<https://orcid.org/0000-0003-4119-7463>

Похиленко Вікторія Василівна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Промислове і цивільне будівництво»
спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
<https://orcid.org/0009-0008-7448-3099>

Лук'яненко Андрій Олександрович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Промислове і цивільне будівництво»
спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
<https://orcid.org/0009-0006-4643-2812>

Київський національний університет будівництва і архітектури

ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ НА РИНОК ОРЕНДИ ЖИТЛА: КЕЙС-СТАДІ КИЇВ-2024

Енергетична криза, вплив якої різко посилюється на території України влітку 2024 року, виявилася одним із найпотужніших каталізаторів змін на ринку оренди житла. Особливих змін зазнала ситуація на ринку оренди житла у місті Київ, де регулярні відключення електроенергії змусили орендодавців та орендарів пристосовуватися до нових умов. Суттєве подорожчання цін на оренду житла стало результатом низки факторів, які тісно переплітаються з впливом енергетичної кризи. Зазначене обумовлює мету даного дослідження, яка полягає у проведенні економіко-соціального аналізу впливу енергетичної кризи на ринок оренди житла міста Києва у 2024 році за допомогою методу кейс-стаді.

Нестабільне енергопостачання створило умови, за яких автономність житлових приміщень набула вирішального значення. Квартири, оснащені генераторами, сонячними панелями, зарядними станціями та іншими альтернативними джерелами енергії, стали більш привабливими для орендарів, але й суттєво дорожчими. Зазначене стосується й забезпечення стабільності водопостачання, яке зазнає негативного впливу внаслідок відсутності електроенергії, особливо для високих поверхів. У багатоквартирних будинках, де були реалізовані резервні системи водопостачання, наприклад, у вигляді

насосів чи комфортного доступу до резервуарів з водою, ціна оренди також зросла, оскільки це гарантувало певний рівень комфорту.

Водночас орендарі зіштовхувалися з труднощами доступу до стабільного інтернету, що стало особливо критичним для тих, хто працював віддалено. Орендодавці, аби зберегти конкурентоспроможність, інвестували у Wi-Fi-роутери з резервними батареями або укладали договори з провайдерами для забезпечення автономних рішень.

Інфраструктурний аспект також вплинув на ціноутворення. Райони з розвиненими системами резервного електропостачання та безперебійним водопостачанням мали значну перевагу на ринку. Наприклад, Шевченківський і Печерський райони відзначалися підвищеною ціною оренди, оскільки мали краще забезпечення альтернативними енергетичними ресурсами та інфраструктурними рішеннями. Навпаки, менш розвинені райони Києва або передмістя стали популярними серед тих, хто шукав більш доступні за ціною варіанти. Проте навіть тут спостерігалось зростання цін, особливо у локаціях із покращеною інфраструктурою. Передмістя, такі як Ірпінь чи Бровари, приваблювали орендарів дешевшим житлом, але й ці райони поступово адаптувалися до нових викликів. Зокрема, власники будинків у цих містах почали встановлювати генератори та проводити роботи з підвищення енергоефективності, що також підвищувало вартість оренди.

Динаміка цін на оренду житлових приміщень мала сезонний характер. Весна 2024 року характеризувалася поступовим зростанням цін на оренду через підвищений попит на житло з автономними джерелами енергії. Середня місячна вартість оренди однокімнатної квартири складала 13 651 грн, а двокімнатної – 16 369 грн [1, 2]. Поступове зростання, як і прогнозувалося, було пов'язано зі зростанням попиту серед громадян, які поверталися до Києва після евакуації, а також через відносну стабілізацію економіки [3]. Літній період, попри традиційне зниження активності на ринку, у 2024 році став винятком, оскільки аномальна спека та збільшення частоти блекаутів утримували ціни оренди на високому рівні. У червні 2024 року середня місячна вартість на оренду однокімнатної квартири піднялася до 14 297 грн, а двокімнатної – до 16 866 грн, з піком у центральних районах міста, таких як Печерський, де ціни досягали рекордних значень, оскільки їхні інфраструктурні можливості дозволяли мінімізувати наслідки енергетичної кризи [4]. У зв'язку зі спадом спеки у кінці серпня 2024 року, а отже й зі зменшенням сонячного випромінювання, ефективність використання сонячних панелей знизилася, що спричинило нові трансформації споживчих переваг на столичному ринку орендованого

житла [5].

Енергетична криза суттєво вплинула на соціально-економічний уклад міста. Зокрема, молоді сім'ї, які раніше надавали перевагу житлу в центральних районах, почали розглядати варіанти в передмісті, а молодь стала частіше орендувати житло спільно, аби знизити витрати. В цілому, більшість орендарів почало звертати увагу на більш практичні та базові речі в житловому побуті, зокрема можливість безпечного зберігання продуктів під час відключень електроенергії, наявність автономних обігрівачів, кількість вікон для достатнього природнього освітлення тощо.

Орендодавці також зіштовхнулися з новими викликами. Інвестиції у поліпшення житла, зокрема у встановлення генераторів або енергомодернізацію, суттєво збільшували витрати, але й забезпечували конкурентоспроможність на ринку. Зокрема, власники квартир у старих будинках у центрі Києва почали активно інвестувати в енергоефективні рішення, аби привабити орендарів. Ця тенденція не лише підштовхнула ринок до поступового переходу на нові стандарти житла, але й стимулювала реалізацію енергоефективних заходів, зокрема досліджених у [6], протягом будівельного виробництва.

Популярність автономного житла характеризувалась впевненим зростанням, що забезпечувало стабільний попит на квартири в новобудовах із сучасними системами енергозабезпечення, адже автономне енергопостачання продовжувало мати переважний вплив на вибір орендарів. Орендодавці таких квартир, в свою чергу, здебільшого підвищували ціни або ж утримували їх на тому ж рівні, тоді як оренда житла без таких переваг залишалася більш доступною [2].

Отже, ринок оренди житла у Києві у 2024 році демонстрував динамічні зміни під впливом енергетичної кризи. Результати проведеного економіко-соціального аналізу впливу енергетичної кризи на ринок оренди житла у місті Києві у 2024 році показують, що рушійними факторами змін стали необхідність автономного енергозабезпечення, адаптація ринку до нових умов, нерівномірність інфраструктурного розвитку в різних районах міста та економічна невизначеність. Автономні енергоефективні рішення, такі як генератори, сонячні панелі та резервні системи водопостачання, стали визначальними у формуванні орендної ціни. Ці фактори підкреслюють необхідність інтеграції енергоефективних рішень на рівні міста, що могло б стабілізувати ринок та забезпечити більшу доступність житла, зокрема орендованого, для населення.

У подальших дослідженнях варто звернути увагу на розробку стратегій щодо децентралізованого енергозабезпечення споживачів, визначення ефективності впровадження енергомодернізаційних заходів для нерухомості різного цільового призначення. Окремої уваги також заслуговує проведення компаративного аналізу регіонів у контексті впливу енергетичної кризи на локальні ринки нерухомості.

Список використаних джерел:

1. Які ціни на оренду в Києві в 2024 році (інфографіка). Новини фінансів України та світу – Finance.ua. URL: <https://news.finance.ua/ua/yaki-ciny-na-orendu-v-kyievi-v-2024-roci-ifohtrafika> (дата звернення: 16.09.2024).
2. Оренда квартир в Києві – зняти квартиру довгостроково. DIM.RIA.com. URL: <https://dom.ria.com/uk/arenda-kvartir/kyev/> (дата звернення: 16.09.2024).
3. Крьока С. Без новобудов вартість оренди зростатиме. Як може змінитися ринок оренди нерухомості у 2024 році. Останні новини України та світу онлайн – delo.ua. URL: <https://delo.ua/realty/bez-novobudov-vartist-orendi-zrostatime-yak-moze-zminitisya-rinok-orendi-neruxomosti-u-2024-roci-424641/> (дата звернення: 16.09.2024).
4. Дубровенко А. Ціни на оренду у Києві у липні 2024 року. Скільки коштує зняти квартиру у Києві. novyny.live. URL: <https://finance.novyny.live/tsini-na-orendu-v-ukrayini-iaк-u-kiiєvi-zminilas-vartist-zhitla-u-lipni-185395.html> (дата звернення: 16.09.2024).
5. Гончарова К., Бойко О. Ціни на оренду в Києві зростають. Скільки коштує зняти квартиру у столиці влітку. РБК-Україна. URL: <https://surl.li/sgrvrc> (дата звернення: 16.09.2024).
6. Росинський А.В., Онофрійчук І.І. Енергоефективність будівельного виробництва як інструмент розвитку економічного потенціалу девелоперської компанії. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2020. № 44. С. 31 – 39. URL: <https://doi.org/10.32347/2707-501x.2020.44.31-39> (дата звернення: 16.09.2024).

МОДЕЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) у будівельній галузі набуває все більшого значення через зростаючі вимоги суспільства до соціальної відповідальності бізнесу, оскільки підприємства перебувають під постійним тиском з боку своїх соціально відповідальних стейкхолдерів, що вимагають від них відповідальних дій під час впровадження даних практик. Тому компаніям необхідно аналізувати та оцінювати свої практики і прозоро повідомляти про їхній позитивний вплив на суспільство. Будівельна галузь, як одна з найбільш ресурсозатратних, має значний вплив на довкілля та суспільство. Для забезпечення стійкого розвитку компанії активно інтегрують КСВ у свою діяльність, приділяючи особливу увагу ESG аспектам. Реалізація КСВ у будівельному секторі залежить від численних факторів, які можна умовно поділити на зовнішні та внутрішні (рис.1).

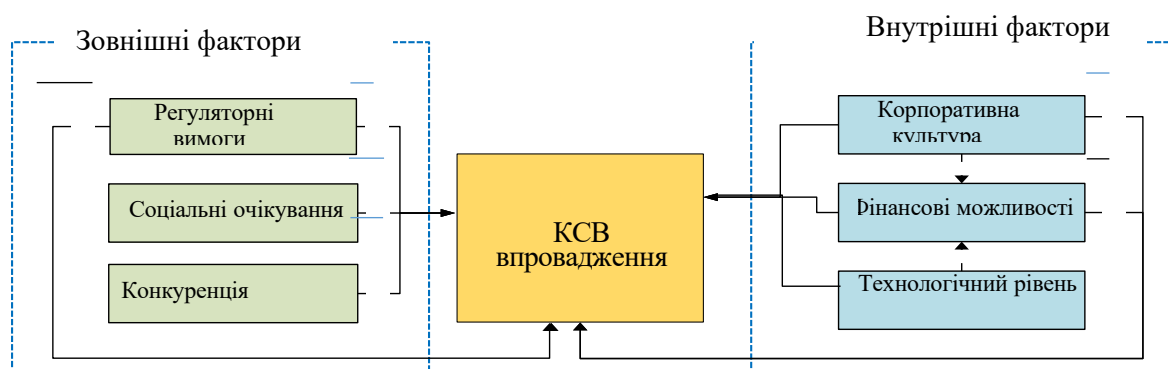

Рис.1. Вплив механізму дії факторів на КСВ

Механізм дії факторів значно впливає на корпоративну соціальну відповідальність (КСВ), особливо коли компанії прагнуть інтегрувати їх у свою діяльність. Розглянемо, більш детально, як впливає, кожен окремий фактор на ефективність КСВ.

1. Зовнішні фактори:

- регуляторні вимоги - будівельні компанії зобов'язані дотримуватись державних екологічних та соціальних стандартів. Жорсткість регуляторного

процесу змушує компанії адаптувати свою діяльність до стандартів КСВ;

- соціальні очікування - зростаюча увага громадськості до питань екологічної стійкості стимулює компанії до впровадження екологічно чистих технологій;

- конкуренція - КСВ стає важливим елементом конкурентної стратегії: компанії з високими стандартами КСВ приваблюють більше клієнтів, партнерів і талантів.

2. Внутрішні фактори:

- корпоративна культура - наявність культури соціальної відповідальності всередині компанії є рушієм для впровадження КСВ;

- фінансові можливості - реалізація КСВ-проектів вимагає значних ресурсів, тому фінансова стабільність компанії є критичною для цього процесу;

- технологічний рівень - наявність сучасних екологічно чистих технологій дозволяє мінімізувати негативний вплив на довкілля та покращувати соціальні умови.

Для представлення цієї моделі у вигляді структурного рівняння можна сформулювати взаємозв'язок між зовнішніми та внутрішніми факторами і рівнем реалізації КСВ через систему змінних, що впливають на кожний аспект корпоративної соціальної відповідальності.

Позначимо змінні наступним чином:

Y - рівень реалізації КСВ.

X_e - вектор зовнішніх факторів, таких як економічні (X_{e1}), регуляторні (X_{e2}), конкурентні (X_{e3}) фактори тощо.

X_i - вектор внутрішніх факторів, таких як ресурсні можливості (X_{i1}), технологічний розвиток (X_{i2}), корпоративна культура (X_{i3}), управлінські підходи (X_{i4}) тощо.

ε - похибка моделі, що відображає вплив неврахованих факторів.

Тоді модель може бути представлена як:

$$Y = \alpha + \beta_e \times X_e + \beta_i \times X_i + \varepsilon \quad (1)$$

де: α - константа, що відображає базовий рівень КСВ.

β_e - вектор коефіцієнтів для зовнішніх факторів, який відображає їхній вплив на КСВ.

β_i - вектор коефіцієнтів для внутрішніх факторів, що показує їхній вплив на рівень КСВ.

Ця модель дозволяє оцінити, як зміни в кожному з факторів (як зовнішніх, так і внутрішніх) впливають на рівень реалізації КСВ, враховуючи можливу наявність різного ступеня впливу залежно від конкретного фактора.

Для моделювання механізму впливу факторів на КСВ можна застосувати

методи структурного моделювання. Цей підхід дозволяє оцінити та виміряти вплив кожного фактора на результати реалізації КСВ. Моделювання можна реалізувати за допомогою таких кроків:

1. Визначення змінних та їх показників - на першому етапі визначаються показники, що репрезентують кожен фактор, наприклад, чисельні значення регуляторного тиску, розмір капіталовкладень у КСВ-проекти тощо.

2. Розробка та перевірка гіпотез - створюються гіпотези про вплив кожного фактора на КСВ. Наприклад, гіпотеза про позитивний вплив фінансової стабільності на впровадження КСВ-практик.

3. Оцінка моделі - застосовується для розрахунку вагових коефіцієнтів факторів та оцінки значущості їх впливу.

Згідно з моделюванням, такі фактори, як фінансові можливості та регуляторні вимоги, мають найвищий вплив на успішність реалізації КСВ. Зовнішні фактори, зокрема регуляторні вимоги, мають прямий вплив на соціальну відповідальність, змушуючи компанії інвестувати в екологічні проекти. Водночас внутрішні фактори, як-от корпоративна культура та рівень розвитку технологій, сприяють досягненню довгострокових КСВ-цілей.

Побудована модель дозволяє не тільки краще розуміти вплив різних факторів на КСВ, але й застосовувати ці знання для прийняття управлінських рішень. Наприклад, компаніям рекомендується активно розвивати корпоративну культуру соціальної відповідальності як основи для стійких ініціатив. Державним органам варто продовжувати розвиток регуляторних стандартів, стимулюючи екологічну та соціальну відповідальність.

Україна вже здійснює кроки в цьому напрямі, прийнявши Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року. [1] Цей документ спрямований на підвищення екологічних стандартів, що включають "зелену" економіку і мінімізацію впливу на навколишнє середовище, тим самим стимулюючи бізнес до екологічної відповідальності.

Модель впливу факторів на реалізацію КСВ у будівельній галузі відкриває можливості для подальших досліджень. Вона може бути розширена за рахунок врахування специфічних чинників, таких як інноваційність чи співпраця з партнерами, що також можуть впливати на КСВ у будівництві.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План від 20.10.2021 № 1363-р

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ БУДІВНИЦТВА

Актуальність. Сталий розвиток є фундаментальною концепцією сучасної економіки, яка прагне досягти гармонії між економічним зростанням, екологічною відповідальністю та соціальною справедливістю. Будівельна галузь відіграє значну роль у глобальній системі сталого розвитку, оскільки саме вона споживає значну частину природних ресурсів, продукує великий обсяг викидів вуглекислого газу і формує умови життєдіяльності для мільярдів людей. Інноваційний підхід до інтеграції принципів сталого розвитку в діяльність учасників будівельного процесу може стати ключем до створення екологічно чистих, енергоефективних і економічно вигідних об'єктів.

Метою дослідження є виявлення інноваційного потенціалу застосування принципів сталого розвитку в діяльність учасників будівництва.

Викладення основного матеріалу. У контексті будівництва сталий розвиток базується на трьох ключових аспектах, а саме [1]: економічна ефективність - оптимізація витрат, довговічність матеріалів, використання новітніх технологій для підвищення продуктивності, екологічна відповідальність - зменшення шкідливих викидів, повторне використання матеріалів, енергоефективність, мінімізація впливу на довкілля, соціальна відповідальність - створення комфортних умов проживання, забезпечення безпеки працівників і жителів, врахування потреб громад.

Інновації є рушійною силою для ефективного впровадження принципів сталого розвитку в будівництві можна поділити на основні напрями, які мають потенціал змінити галузь [2]:

Використання екологічних матеріалів [5] - виробництво будівельних матеріалів із вторинної сировини (наприклад, переробленого бетону, металу чи пластику), біоматеріали, такі як дерево, що вирощується на спеціальних плантаціях, або самовідновлюваний бетон із бактеріями.

Енергоефективні технології [4] - встановлення сонячних панелей, вітрових турбін або геотермальних систем для живлення будівель,

використання пасивного будівництва для зниження енергоспоживання (наприклад, за рахунок ізоляції, орієнтації будинку щодо сонця).

Цифровізація будівельного процесу [6] - використання технологій BIM (Building Information Modeling) для проектування будівель із мінімальним екологічним впливом, Інтернет речей (IoT) для моніторингу стану будівель і ресурсів у реальному часі, 3D-друк будівельних елементів для зменшення відходів та оптимізації витрат.

Відновлювані джерела енергії та автономні будівлі [4] - будівництво «зелених» будівель, які можуть самостійно генерувати та споживати енергію, використання технологій збереження енергії, таких як акумулятори або системи зберігання тепла.

Управління відходами [3] - розробка замкнених циклів використання ресурсів, де всі відходи одного процесу стають ресурсами для іншого, переробка будівельного сміття на нові матеріали.

Кожен учасник будівельного процесу має свою роль у впровадженні принципів сталого розвитку [2]. Забудовники забезпечують фінансування та визначають пріоритети сталого розвитку в проектах. Проектувальники інтегрують інноваційні рішення на етапі розробки проєкту. Підрядні будівельні компанії впроваджують новітні технології у процесах зведення об'єктів. Постачальники матеріалів сприяють поширенню екологічних матеріалів та інноваційних рішень. Покупці нерухомості формують попит на сталу інфраструктуру та сприяють її популяризації.

Висновки. Інноваційний потенціал застосування принципів сталого розвитку в будівництві є надзвичайно високим. Він забезпечує не лише зменшення екологічного впливу, але й економічну вигоду за рахунок оптимізації витрат і підвищення ефективності. Учасники будівельного процесу мають стати провідниками змін, інтегруючи інноваційні рішення на всіх етапах проєктів.

З огляду на сучасні виклики, інтеграція принципів сталого розвитку в будівельну галузь є не лише бажаною, а й необхідною умовою для створення екологічно безпечного, економічно вигідного та соціально відповідального майбутнього.

Список використаних джерел:

І.Беленкова О.Ю. Теоретичні підходи до забезпечення стратегічної конкурентоспроможності підприємств на базі сталого розвитку. Управління

розвитком складних систем. 2020. № 42. С. 153–158.

2.Беленкова О.Ю. *Стратегія та механізми забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі моделі сталого розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 512 с.*

3.Bozhanova V. *Green Enterprise Logistics Management System in Circular Economy International Journal of Mathematical, Engineering and Management Sciences. 2022. Vol. 7, No. 3, 350-363.*

4.Максимов А. С. та ін. *Енергоефективність в муніципальному секторі. Навч. посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. AMU, USAID, 2015.*

5.Гусарова Л.В., Боліла Н.В. *Екологічний компонент економічної безпеки як чинник сталого розвитку підприємств будівництва. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. №2 (68). С.121-124.*

6.Sorokina, L., Tsyfra, T., Vahovich, I. (2024). *Modeling the Level of Implementation of BIM by Enterprises as a Means of Optimizing the Cost. In: Semenov, A., Yepifanova, I., Kajanová, J. (eds) Data-Centric Business and Applications. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 195. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54012-7_12*

Титок Вікторія Вікторівна
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0002-9527-3006>
Київський національний університет будівництва і архітектури

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Соціальний захист – невід’ємна складова політики держави, відповідальної за добробут, розвиток і безпеку своїх громадян. Це той чинник, від ефективності якого залежить цивілізаційний розвиток будь-якого суспільства [1].

Право на соціальний захист мають усі громадяни України, незалежно від їхнього соціального статусу, віку, статі, національності, релігійних переконань, політичних поглядів, майнового стану та інших обставин.

Структурно соціальний захист в Україні складається з державного соціального захисту та недержавного соціального забезпечення [2, 3].

Державний соціальний захист – це система заходів, які здійснюються державою для забезпечення мінімального соціального стандарту життя, захисту соціально незахищених верств населення та створення умов для їхнього соціального розвитку.

Система державного соціального захисту включає: виплата пенсій за віком, інвалідністю, втратою годувальника; виплата допомоги по безробіттю, допомоги малозабезпеченим сім'ям, допомоги на дітей; надання медичної допомоги за рахунок державного бюджету; надання соціальних послуг особам, які потребують сторонньої допомоги; встановлення мінімальних стандартів життя (мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум тощо).

Будівельний сектор, у якому зайнято майже 7 відсотків світової робочої сили, часто характеризується складними механізмами працевлаштування, значною мобільністю робочої сили, високим рівнем тимчасової зайнятості, а також субпідрядами.

Будівельна галузь пов'язана з підвищеним ризиком травм, професійних захворювань. Будівельники часто працюють в умовах пилу, шуму, вібрації, що негативно впливає на їх здоров'я. Соціальний захист допомагає забезпечити належні умови праці, медичне обслуговування та компенсації у випадку нещасних випадків.

Наявність соціальних гарантій підвищує лояльність працівників до компанії, знижує плинність кадрів та стимулює продуктивність.

Законодавство передбачає обов'язкові соціальні гарантії для всіх

працівників, включаючи будівельників.

В той же час будівельники можуть бути прямо виключені з законодавства про працю та соціальне забезпечення як категорія (наприклад, самозайняті особи). Крім того, законодавчі рамки містять мінімальні порогові значення щодо розміру компанії, тривалості найму, робочого часу або заробітної плати, які можуть фактично виключити працівників, які не відповідають цим мінімальним вимогам, включаючи сезонних або тимчасових працівників.

Також існування складних трудових контрактів і угод у будівельному секторі створює проблему для схем соціального забезпечення. Вони традиційно будуються навколо поняття працівника з чіткими та стабільними трудовими відносинами, довгостроковим контрактом і регулярною зарплатою. Складність договорів субпідряду ускладнює визнання трудових відносин.

Крім того, багато працівників у будівельному секторі не знають про свої права, особливо особи з нижчим рівнем освіти або трудові мігранти.

Недержавне соціальне забезпечення – це система додаткових соціальних гарантій, яка створюється за рахунок коштів юридичних і фізичних осіб. Недержавне соціальне забезпечення не замінює державне, а доповнює його.

Система недержавного соціального забезпечення включає: добровільні пенсійні внески, які дозволяють формувати додаткову пенсію; додаткове медичне обслуговування за рахунок страхових внесків та інше.

Незважаючи на значні досягнення, система соціального захисту в Україні має ряд проблем, до яких можна віднести: недостатнє фінансування; бюрократичні бар'єри; низький рівень обізнаності громадян про свої права; недостатня ефективність деяких соціальних програм.

Цифровізація трансформує суспільства та економіки в усьому світі в безпрецедентних масштабах і темпах. На хвилі автоматизації та цифровізації з'являються нові форми зайнятості в різних професіях і секторах. Поява нових форм зайнятості, таких як робота на цифрових платформах, вимагає адаптації існуючих систем соціального захисту до конкретної ситуації та потреб таких працівників, щоб реалізувати право людини на соціальне забезпечення для всіх [4].

Соціальний захист працівників будівельної галузі є важливим елементом корпоративної соціальної відповідальності та сприяє створенню безпечних і здорових умов праці. Інвестуючи в соціальний захист своїх працівників, компанії не тільки виконують свої соціальні зобов'язання, але й підвищують свою конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел:

1. Москаленко В.В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7b7383f3-3a98-4e59-9dfe-642be43d96ee/content>
2. *Employment, Social Affairs & Inclusion.* URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1312&langId=en>
3. *Employment and social protection.* URL: <https://unece.org/statistics/quality-and-forms-employment/measuring-forms-employment/employment-and-social-protection>
4. Behrendt, C., Nguyen, Q.A. and Rani U. (2019). *Social protection systems and the future of work: Ensuring social security for digital platform workers.* *International Social Security Review*, Volume 72, Issue 3, pp. 17–41. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/issr.12212>

*Цифра Тетяна Юріївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва*

*Подкопаєв Данііл Сергійович
аспірант кафедри економіки будівництва спеціальності 051 «Економіка»*

*Дубовик Дмитро Вікторович
аспірант кафедри економіки будівництва спеціальності 051 «Економіка»,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

МЕДІАЦІЯ, ВАРІАЦІЯ, ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У МІЖНАРОДНИХ БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ КОНТРАКТАХ ЗА ПРОФОРМАМИ FIDIC

Зважаючи на ризики, які супроводжують процес будівництва та подальшу експлуатацію нерухомих об'єктів, кожен учасник будівельного процесу несе значну відповідальність. Це стосується й замовників, хоча законодавство не передбачає для них спеціальних вимог, оскільки їхня діяльність не потребує ліцензування. Водночас на них покладаються важливі повноваження, а в разі порушень передбачено серйозні санкції. Раціональне використання фінансових ресурсів, гарантування якості будівництва та відповідність зведених об'єктів суспільним потребам вимагають від замовників певного рівня професійної підготовки, що набуває особливої актуальності в умовах фінансової децентралізації.

Досвід економічно розвинених країн демонструє, що для замовників, які не займаються будівництвом на постійній основі, наприклад у невеликих громадах, недоцільно утримувати власний штат фахівців для управління будівельними проєктами. У таких країнах поширена практика залучення спеціалізованих організацій, які на договірних засадах виконують функції замовника та професійно керують проєктами. Саме тому в Україні активно розвивається концепція незалежного інженера-консультанта — спеціалізованої інжинірингової організації або експерта, який забезпечує організаційний та консультаційний супровід проєктування і будівництва.

Будівельно-інвестиційні контракти за проформами FIDIC набули широкого визнання як стандартизований інструмент регулювання відносин між сторонами в міжнародних проєктах, що реалізуються в сфері будівництва. Зважаючи на складність таких проєктів, ефективні механізми вирішення спорів,

які забезпечують безперервність робіт і збереження ділових відносин між сторонами, стають ключовими для успішного виконання контрактів. У цьому контексті варто виділити медіацію та процедури врегулювання варіацій, які є характерними для проформ FIDIC.

Медіація як метод альтернативного вирішення спорів у будівельних проектах дозволяє сторонам досягати компромісу без необхідності тривалого судового процесу або арбітражу. У міжнародних будівельних контрактах медіація спрямована на створення платформи для конструктивного діалогу між замовником та підрядником, що особливо важливо в умовах складності технічних рішень та значних фінансових ризиків. При цьому проформи FIDIC, наприклад Червона чи Жовта книги, заохочують сторони звертатися до медіатора або ради з вирішення спорів (Dispute Adjudication Board), які є незалежними та неупередженими органами.

Не менш важливим аспектом є управління варіаціями, які виникають у процесі виконання будівельних проектів через зміну обсягу робіт, модифікацію проектних рішень або оновлення нормативних вимог. Проформи FIDIC регламентують процес внесення таких змін через механізм Variation Orders, що передбачає детальну процедуру ініціації, узгодження та виконання змін. Наприклад, якщо проектні роботи потребують коригування через технічні обмеження, підрядник має право подати обґрунтоване звернення, яке аналізується інженером, відповідальним за реалізацію проекту.

Варто зазначити, що вирішення спорів у будівельних контрактах базується на принципах оперативності та збереження економічної доцільності. Для цього проформи FIDIC встановлюють послідовні етапи врегулювання, які починаються зі спроби вирішення спору на рівні інженера або шляхом переговорів між сторонами. У разі, якщо це не приносить результату, конфлікт може бути переданий на розгляд ради з вирішення спорів, яка надає обов'язкове для виконання рішення. Лише після цього сторони можуть звертатися до арбітражу, що є останньою інстанцією.

Таким чином, медіація, управління варіаціями та інші механізми врегулювання спорів, передбачені проформами FIDIC, є невід'ємною частиною сучасного підходу до реалізації будівельних проектів на міжнародному рівні. Вони сприяють мінімізації конфліктів, підвищують ефективність управління проектами та забезпечують дотримання строків та бюджетів, що є критично важливим для досягнення успіху в будівництві.

Цифра Тетяна Юріївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва

Сишук М.М.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 051
«Економіка»,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ФІНАНСУВАННЯ БУДІВНИЦТВА: СХЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ

Розвиток будівельної галузі потребує значних фінансових вкладень, що робить питання фінансування ключовим фактором у реалізації інфраструктурних проєктів. У післявоєнний період гостро постає проблема відновлення зруйнованих будівель, транспортних шляхів, соціальних об'єктів та житлового фонду. В умовах обмеженого бюджету держави необхідно знаходити ефективні моделі фінансування, що дозволять залучити як внутрішні, так і зовнішні ресурси.

Фінансування будівельних проєктів може відбуватися за рахунок бюджетних коштів, приватних інвестицій, міжнародної допомоги або змішаних моделей, що поєднують різні джерела фінансування: державне, приватне фінансування, , публічно – приватне партнерство, співфінансування.

У випадках, коли об'єкти будівництва мають стратегічне значення або є соціально важливими, їх фінансування може здійснюватися з державного бюджету. Такі програми зазвичай реалізуються через цільові фонди, зокрема фонди реконструкції або інфраструктурного розвитку.

Будівництво комерційних об'єктів або житла може фінансуватися за рахунок приватного капіталу. Одним із найпоширеніших механізмів є залучення девелоперських компаній, що вкладають кошти у будівництво з розрахунком на подальший продаж чи оренду нерухомості.

Держава може об'єднувати зусилля з приватним сектором, що дозволяє розподілити фінансові ризики. Наприклад, будівництво доріг, мостів або громадських закладів може фінансуватися через інвесторів, які отримують певні пільги чи право на комерційну експлуатацію об'єкта.

У повоєнний період міжнародні організації, такі як Світовий банк або Європейський банк реконструкції та розвитку, можуть надавати гранти або кредити для відновлення інфраструктури. Важливим аспектом є ефективне

використання цих коштів та забезпечення прозорості фінансових операцій.

Останнім часом розвиваються альтернативні методи фінансування, зокрема залучення коштів через благодійні фонди, краудфандингові платформи та корпоративну соціальну відповідальність великих компаній.

З урахуванням масштабу руйнувань та необхідності швидкого відновлення міст і сіл, майбутня стратегія фінансування повинна передбачати комплексний підхід. Насамперед фінансування має спрямовуватися на критично важливі об'єкти, такі як житло для внутрішньо переміщених осіб, лікарні, школи та транспортна інфраструктура. Успішна відбудова неможлива без зовнішньої фінансової підтримки, тому Україна має продовжувати співпрацю з міжнародними фінансовими установами та фондами, що спрямовані на післявоєнне відновлення. Для зниження витрат та скорочення термінів будівництва необхідно впроваджувати новітні матеріали, методи модульного будівництва та 3D-друк конструкцій, що потребує фінансового стимулювання інноваційної діяльності. Щоб зацікавити бізнес у фінансуванні будівельних проєктів, необхідно передбачити податкові пільги, страхування ризиків та інші механізми підтримки інвесторів. Контроль за розподілом коштів та запобігання корупції є важливими факторами успішного фінансування. Використання цифрових платформ для моніторингу витрат та звітності може забезпечити більшу прозорість процесів.

Висновки. Фінансування будівництва у повоєнний період вимагає поєднання різних моделей фінансової підтримки, що дозволять ефективно використовувати доступні ресурси. Залучення державних, приватних та міжнародних коштів сприятиме швидкому відновленню країни, а застосування новітніх будівельних технологій дозволить не лише зменшити витрати, а й створити сучасну та стійку інфраструктуру.

Шаршун Філіпп Костянтинович
аспірант кафедри економіки будівництва КНУБА
<https://orcid.org/0009-0005-1660-4903>

Беседа Максим Вікторович
аспірант кафедри економіки будівництва КНУБА
<https://orcid.org/0009-0006-9607-1330>

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ БУДІВНИЦТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Управління будівництвом в умовах невизначеності сьогодні є актуальним, особливо в середовищі, де геополітичні, економічні та екологічні фактори постійно змінюються. Нестабільність створює значні виклики для будівельних проектів, вимагаючи від учасників гнучкості, адаптивності та вміння швидко реагувати на зміни.

Стратегії управління будівництвом, які спільно працюють в рамках життєвого циклу проекту.

1. Вибір системи реалізації проекту, яка базується на співпраці.

Перш ніж вибрати архітектора для проекту або розпочати будь-яку діяльність з планування, власник проекту повинен прийняти два важливі рішення – визначити тип відносин між різними зацікавленими сторонами та вибрати систему оплати, на основі якої буде укладено контракт з підрядником.

2. Чітко визначені стейхолдери та їхні ролі.

Чітко визначивши фактичні ролі стейхолдерів будівельного проекту та членів команди, можна зменшити плутанину та неправильне тлумачення ролей деяких професіоналів в управлінні будівельним проектом.

3. Методичний вибір підрядника.

Оскільки підрядники впливають на результат проекту, вибір підрядника є важливою частиною процесу управління будівництвом. Вибір кваліфікованого та компетентного підрядника підвищує шанси завершення будівельного проекту. Компоненти на які варто звернути увагу при виборі підрядника будівельного проекту: фінансовий стан; технічні можливості; управлінська здатність; якість, безпека, вище керівництво, розподіл обов'язків; поточні/невиконані проекти, включаючи деталі проекту, розмір і розташування, відсоток використання потужностей, минулі невдачі в завершених проектах, кількість років будівництва, минулі відносини з клієнтами та субпідрядниками

та співпраця з підрядниками.

4. Календарний графік будівництва.

Після укладення контракту та початку етапу мобілізації проекту підрядник розробить детальний графік, який відповідатиме часовим параметрам проекту. Цей графік буде використано для визначення потреби в персоналі та обладнанні, придбанні матеріалів та плануванні грошових потоків. Це також підготує основу для моніторингу та контролю прогресу проекту в міру його виконання.

5. План закупівель матеріалів і договори субпідряду.

Необхідно визначити, які частини робіт передати фахівцям чи субпідрядникам. Матеріали та субпідрядна праця відіграють важливу роль у плануванні та контролі проекту. Наявність надійного плану закупівлі матеріалів і субпідряду мінімізує витрати на придбання та оплату праці.

6. Моніторинг і контроль будівництва.

Моніторинг є актом порівняння фактичної продуктивності із запланованою, а контроль означає дії, вжиті для виправлення аспектів проекту, які не відповідають запланованій продуктивності. Особливу увагу слід приділяти контролю якості будівництва, безпеки та охорони здоров'я, екологічної небезпеки. Моніторинг і контроль є дуже важливими функціями управління, які забезпечують успішне досягнення цілей проекту.

7. Управління ресурсами.

Чотири основні ресурси, якими потрібно управляти, це робоча сила, машини, матеріали та гроші. Зосередження на навчанні робочої сили озброює команду навичками та знаннями щодо виконання завдань, а також здатністю швидко й успішно їх виконувати. Правильне управління машинами та матеріалами також підвищує ефективність, а вміння розпоряджатися грошима значною мірою сприяє зміцненню фінансової стабільності компанії.

8. Хмарне програмне забезпечення для управління проектами.

Сучасне хмарне програмне забезпечення пропонує інтегрований підхід до управління будівельними проектами, об'єднуючи всі необхідні інструменти в єдиному інтерфейсі. Вся проектна документація зберігається в одному місці, забезпечуючи легкий доступ до неї для всіх учасників проекту. Чат, обмін файлами, спільне редагування документів дозволяє ефективно спілкуватися та співпрацювати в режимі реального часу. Звіти про прогрес дозволяють контролювати виконання робіт та своєчасно виявляти відхилення від плану.

9. Оптимізація будівництва за допомогою даних.

Завдяки використанню сучасних технологій збору та аналізу даних, можна

перетворити будівництво з реактивної галузі на проактивну. Шляхом безперервного моніторингу ключових показників у реальному часі, ми отримуємо можливість: прогнозувати проблеми заздалегідь, приймати обґрунтовані рішення, зменшувати ризики, оптимізувати ресурси, покращувати якість.

За допомогою ретельно продуманої стратегії та використання правильного цифрового рішення можна гарантувати, що будівельний проект в умовах невизначеності буде виконано вчасно та в рамках бюджету.

Список використаних джерел:

- 1. 10 construction management strategies that work. URL: <https://www.letsbuild.com/blog/construction-management-strategies>*
- 2. Титок В.В., Распутний Д.С. Імперативи управління розвитком підприємств в умовах цифровізації економіки. Цифрова економіка та економічна безпека, 2023, 7(08), 75-79. <https://doi.org/10.32782/dees.7-12>*
- 3. Організація та управління будівництвом: підручник / О.А. Тугай та ін. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 400 с.*

Шевчук Кирило Іванович
доцент кафедри економіки будівництва,
<https://orcid.org/0000-0002-6191-2666>

Пономаренко Сергій Миколайович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво та
цивільна інженерія»,

Калуцький Андрій Іванович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 192 «Будівництво та
цивільна інженерія»,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ У БУДІВНИЦТВІ

Будівельна промисловість є важливим драйвером економічного зростання та розвитку, який вносить значний внесок у ВВП багатьох країн. Проте, ця галузь також характеризується високим рівнем фінансових ризиків, які можуть призвести до затримок проєктів, перевищення бюджету та навіть провалу проєктів. Ці ризики можна приписувати різним чинникам, таким як волатильність ринку, зміни регуляторного середовища, складність проєктів та фінансові обмеження. Для мінімізації цих ризиків потрібно наступні інноваційні підходи до оцінки та мінімізації фінансових ризиків будівельних проєктів.

Матриця оцінки ризику – це інструмент, який допомагає менеджерам будівельних проєктів ідентифікувати, оцінити та класифікувати фінансові ризики. Матриця класифікує ризики на основі їх імовірності реалізації та потенційного впливу на фінанси проєкту. За допомогою матриці оцінки ризику менеджери проєктів можуть ідентифікувати високоризикові сфери та розробити стратегії мінімізації цих ризиків [4].

Аналіз даних може бути використаний для ідентифікації тенденцій та моделей у фінансових даних, які можуть допомогти передбачити потенційні фінансові ризики. Аналізуючи історичні фінансові дані, менеджери будівельних проєктів можуть виявити слабкі місця у фінансовій безпеці та розробити стратегії мінімізації цих ризиків [3, с.288]. Аналіз даних також може

бути використаний для моніторингу фінансової діяльності в реальному часі, дозволяючи менеджерам проєктів вживати негайних заходів, коли це необхідно.

Машинне навчання алгоритмів може бути використано для аналізу великих даних та виявлення моделей, які можуть вказувати на потенційні фінансові ризики. Наприклад, машинні навчальні алгоритми можуть бути використані для аналізу контрактів на будівництво та виявлення розбіжностей, які можуть збільшити фінансові ризики. За допомогою машинного навчання менеджери будівельних проєктів можуть завчасно виявляти та мінімізувати фінансові ризики до того, як вони стануть значними проблемами.

Моделювання симуляцій – це техніка, яка полягає у створенні віртуальної моделі будівельного проєкту для тестування різних сценаріїв та виявлення потенційних фінансових ризиків.

Big Data та аналіз даних можуть бути використані для оцінки та передбачення фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві. Big Data дозволяє збирати великі обсяги даних з різних джерел, таких як соціальні мережі, датчики, мобільні додатки та інші. Аналіз даних дозволяє отримувати корисну інформацію з цих даних, яка може бути використана для оцінки фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві.

Інтелектуальні контракти є новим інструментом для мінімізації фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві. Вони є саморегульованими контрактами, які автоматично виконуються за допомогою розподілених реєстрів, таких як блокчейн. Інтелектуальні контракти можуть допомогти мінімізувати ризики невиконання угод, порушення термінів та інші фінансові ризики.

Інструменти моніторингу та керування проєктами, такі як платформи для управління проєктами, дозволяють менеджерам проєктів стежити за прогресом робіт, витратами та іншими аспектами проєкту в реальному часі. Це може допомогти мінімізувати ризики перевитрат, затримок та невдалих проєктів.

Останнім часом також з'явилися нові інструменти та технології, такі як віртуальна та доповнена реальність, інтернет речей, 3D-друк та інші, які можуть допомогти мінімізувати фінансові ризики інвестиційних проєктів у будівництві. Наприклад, віртуальна реальність може бути використана для створення віртуальних моделей проєктів, що дозволяє менеджерам проєктів ідентифікувати та виправляти проблеми перед початком будівництва. Доповнена реальність може бути використана для надання додаткової інформації про об'єкти та процеси на будівництві, що може допомогти

зменшити ризики помилок та неправильних вимірів.

Інтернет речей може бути використаний для моніторингу та контролю за обладнанням, матеріалами та іншими ресурсами на будівництві, що може допомогти мінімізувати ризики перевитрат, крадіжок та втрат. 3D-друк може бути використаний для створення прототипів та деталей будівництва, що може допомогти зменшити ризики помилок у виробництві та монтажі.

Нарешті, інноваційні підходи до оцінки та мінімізації фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві вимагають від менеджерів проєктів володіти необхідними навичками та знаннями в галузі технологій, аналізу даних та управління ризиками. Тому необхідно інвестувати в освіту та навчання, розвиток персоналу, а також створювати культуру інновацій та експериментування в організаціях, що займаються будівництвом.

Крім того, важливо підтримувати партнерські стосунки з провідними технологічними компаніями та дослідницькими установами, щоб бути в курсі останніх тенденцій та розробок у сфері інноваційних підходів до оцінки та мінімізації фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві [6].

Інноваційні підходи до оцінки та мінімізації фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві можуть принести значну користь, зменшивши ризики фінансових втрат, підвищивши ефективність проєктів та підвищивши загальну якість будівництва. Однак, водночас, необхідно бути обережним у застосуванні цих інновацій, оскільки вони можуть мати свої обмеження та недоліки. Тому, необхідно проводити ретельний аналіз та оцінку ризиків перед застосуванням будь-якої інноваційної технології або підходу [1].

У контексті України, де будівельна промисловість залишається однією з найважливіших галузей економіки, інноваційні підходи до оцінки та мінімізації фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві можуть зіграти вирішальну роль у розвитку галузі та зменшенні фінансових ризиків, пов'язаних з будівництвом [4]. Держава має підтримати цей процес, створюючи сприятливе регульоване середовище, заохочуючи інновації та інвестуючи в розвиток інфраструктури та технологій.

Однак, необхідно пам'ятати, що інноваційні підходи до оцінки та мінімізації фінансових ризиків інвестиційних проєктів у будівництві є складним процесом, який потребує значних інвестицій у людський капітал, технології та інфраструктуру. Тому, необхідно проводити ретельний аналіз витрат та користі, щоб забезпечити ефективне застосування цих інноваційних підходів [6].

У цілому, інноваційні підходи до оцінки та мінімізації фінансових ризиків

інвестиційних проєктів у будівництві можуть стати ключовим чинником у розвитку будівельної промисловості та забезпеченні фінансової стійкості проєктів у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Балдинюк В. Управління ризиками господарської діяльності підприємства та шляхи їх зниження. *Економіка та суспільство*. 2023. №57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1>
2. Дьяченко Я.Я. Удосконалення системи управління ризиками інвестиційних проєктів. *Наукові праці НДФІ*. 2018. № 4 (85). С. 17–29.
3. *Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою підприємств будівництва: [моногр.] / Л.В. Сорокіна, А.Ф. Гойко, С.П. Стеценко, К.В. Ізмайлова та інші / За наук. ред. д.е.н., проф. Л.В. Сорокіної, к.е.н., проф. А.Ф. Гойко — К.: Київський національний університет будівництва і архітектури, Кривий Ріг: Видавець ФОП Чернявський Д.О. 2017. 404 с.*
4. Паранюк Я. Д. Особливості оцінки ризику та його вплив на ефективність інноваційних проєктів. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Яроцук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 4. С. 315-320 URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1497/6565656569>*
5. Стеценко С.П. та ін. *Економіка будівельного підприємства: навчальний посібник / Київ, 2022. 508 с.*
6. Цвігун Т.В. Механізм управління ризиками в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2017. Вип. 23. Ч. 2. С. 9–13.

Шокотько Олексій Сергійович
аспірант,

ORCID <http://orcid.org/0009-0008-7899-8225>

Казьмін Олександр Григорович
аспірант,

ORCID <http://orcid.org/0000-0001-5730-6666>

Палагіцький Віктор Іванович
аспірант,

ORCID <http://orcid.org/0009-0003-0661-4169>

Київський національний університет будівництва і архітектури

АНТИЦИКЛІЧНІ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ

Будівельна галузь, як одна з найбільш залежних від економічних коливань, піддається значним ризикам у періоди криз, коли попит на нові об'єкти зменшується, а фінансові ресурси стають менш доступними. Формування антициклічної політики дозволяє підприємствам підвищити свою гнучкість, адаптуючись до змін у попиті та знижуючи залежність від економічних спадів.

Забезпечення стратегічної конкурентоспроможності надає підприємствам будівництва можливість утримувати та розширювати ринкові позиції, використовуючи інноваційні підходи та оптимізуючи внутрішні процеси. На цьому тлі значної ваги набуває питання економічної безпеки, яке дозволяє зменшити загрози та захистити бізнес від несприятливих зовнішніх факторів [1].

Антициклічні стратегії забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємств будівельної галузі є ключовими для підтримки стійкості бізнесу в умовах економічної циклічності. Вони дозволяють підприємствам ефективніше адаптуватися до змін ринку, уникати кризових втрат та підвищувати конкурентну позицію навіть у несприятливі економічні періоди.

Наприклад, будівельні компанії можуть впроваджувати додаткові послуги, такі як технічне обслуговування будівель, управління проектами чи екологічний аудит. Вихід на інші ринки чи регіони також дозволяє

компенсувати зниження попиту в основних локаціях і підтримувати стабільний грошовий потік.

Для підтримки фінансової стабільності та контролю за витратами необхідно відкладати частину прибутку для створення фінансової подушки, це допомагає знизити ризики неплатоспроможності під час економічного спаду. Запровадження більш жорстких витратних політик і контролю за витратами, дозволяє підтримувати рентабельність у складних економічних умовах, тоді як автоматизація процесів знижує залежність від трудових ресурсів і підвищує ефективність виконання будівельних робіт. Застосування економічних та екологічних матеріалів не тільки знижує витрати, але й покращує позиції компанії на ринку, який дедалі більше орієнтується на стійкий розвиток.

Для швидкої адаптації проектів до змін ринкових умов або вимог клієнтів ефективним підходом є використання модульного будівництва, а також включення в контракти умов для перегляду термінів або обсягів робіт у разі змін на ринку [2].

Ефективним підходом для формування антициклічної стратегії забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки підприємств є залучення держзамовлень, кооперація та партнерство. Залучення до проектів держзамовлень, зокрема в інфраструктурному будівництві, допомагає стабілізувати доходи під час спаду приватного будівництва. Кооперація з іншими будівельними компаніями та суміжними організаціями знижує витрати на закупівлю матеріалів і доступ до інновацій.

Ефективне управління ризиками допомагає уникнути значних втрат. Ключовими елементами є ідентифікація та моніторинг ризиків через регулярну оцінку, а також страхування проектів для покриття можливих збитків від втрат майна, затримок або природних катастроф.

Маркетинг і робота з клієнтами відіграють важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності, особливо під час економічного спаду. Зокрема, підвищення якості обслуговування через інвестиції в сервіс та підтримання міцних взаємин з клієнтами формує їхню лояльність та сприяє утриманню клієнтської бази. Це не лише допомагає зберегти наявних клієнтів, але й створює передумови для розширення клієнтської бази [3]. Крім того, проведення рекламних акцій та впровадження програм лояльності стимулює попит у періоди, коли купівельна активність знижується. Це дозволяє стабілізувати рівень продажів і зберегти частку ринку навіть за складних економічних умов.

Підготовка та навчання персоналу також є важливим чинником

підтримання конкурентних переваг. Підвищення рівня компетенцій працівників у періоди економічного спаду позитивно впливає на продуктивність і якість послуг. Таке навчання дає змогу компанії залишатися гнучкою та адаптованою до змін ринку, підвищуючи її здатність конкурувати. Крім того, інтеграція передових HR-практик, таких як гнучкі графіки роботи і підтримка інноваційних ініціатив серед персоналу, мотивує працівників і покращує загальну ефективність команди [4]. Ці практики сприяють високому рівню залученості та задоволення працівників, що позитивно впливає на репутацію компанії та її сприйняття серед потенційних клієнтів і партнерів.

Отже, комплексний підхід до формування антициклічної стратегії, забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки є ключовим інструментом стабільного функціонування будівельних підприємств та зміцнення їхньої позиції на ринку в умовах економічної нестабільності.

Список використаних джерел:

- 1. Беленкова О.Ю. Стратегія та механізми забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі моделі сталого розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 512 с.*
- 2. Гойко А.Ф., Сорокіна Л.В., Скакун В.А. Емпіричне оцінювання безпеки економічного розвитку підприємств будівництва: європейський аспект. Шляхи підвищення ефективності будівництва, 2019. № 40. С.3-18.*
- 3. Лисиця Н.В. Маркетингова стратегія як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2023. № 51(1). С. 99-109.*
- 4. Беленкова О.Ю. Методологічні підходи до модернізації системи стратегічної конкурентоспроможності підприємств будівництва на засадах сталого розвитку. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2019. Вип. 40/2. С. 29–41.*

*Рудь Катерина Миколаївна
к.е.н., доц., доцент кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-6349-0161>*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ШЕСТИВИМІРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ В БУДІВНИЦТВІ

Останні десятиліття в будівництві розвивається багатовимірне інформаційне моделювання. Зокрема, практичне застосування отримало 3D моделювання, яке значно підвищило ефективність виконання робіт, пов'язаних з проектуванням будівель і споруд. Завдяки теоретичним знанням, зокрема системному підходу, були створені програмні продукти, які і дозволяють проектувати та візуалізувати 3D моделі.

Розвиток 3D моделювання в будівництві, а також необхідність управління цими моделями в реальному часі, тобто при фактичній їх реалізації, ставить перед вченими нові задачі – пошук нових параметрів, які дозволять ефективно управляти ресурсами проектів на всіх етапах інвестиційного циклу. У зв'язку з цим, в літературі, присвяченій будівельним інформаційним моделям, почали з'являтися ідеї щодо створення 4-х, 5-ти, 6-ти та навіть 7-ми і 8-ми вимірних моделей.

Так, для 4D моделі додатковим параметром був визначений час, а для 5D моделі – витрати. І якщо в питанні визначення параметрів для 4D та 5D моделей науковці в більшості своїй притримуються однакової думки, то для 6D та 7D моделей називаються абсолютно різні параметри, які здебільшого, не мають теоретичного обґрунтування. У зв'язку з такими розбіжностями у визначенні параметрів в науковій літературі [1-9], спробуємо розібратися в теоретичному обґрунтуванні визначення параметрів інформаційних моделей.

Як вже зазначалося вище, розвиток 3D моделей став можливим лише за рахунок застосування системного підходу. Очевидним тоді стає той факт, що розвиток 4-х, 5-ти та 6-ти вимірних моделей, також має базуватися на системних принципах і підходах.

Отже, якщо загалом говорити про розвиток багатовимірних інформаційних моделей, то слід очевидно визначити, що він пов'язаний в першу чергу з різними типами систем: технічними та соціально-економічними. Технічні системи – це 3D моделі будівель і споруд, соціально-економічні системи – це очевидно всі типи ресурсів, які можуть бути представлені через структуровані

певним чином однорідні елементи витрат. Таким чином, пошук параметрів для соціально-економічних систем потрібно розглядати окремо від технічних, але з урахуванням того, що при знаходженні цих параметрів, 3D моделі технічних систем та соціально-економічних мають бути синтезовані і взаємодіяти як цілісність.

Пошук параметрів для соціально-економічних систем слід розпочинати з розуміння того, що основою їх формування є організаційна структура. Тому, розглядаючи організаційну структуру на основі системного підходу, слід, в першу чергу, зазначити, що будь-яка структура складається з елементів та зв'язків між ними. Слід також враховувати, що елементами організаційної структури є не лише трудові ресурси, а і матеріальні. Матеріальні ресурси можуть стати структурованими елементами лише за умови визначення функцій трудових ресурсів, які, в свою чергу визначаються згідно задуманого (запроектованого) технологічного процесу.

Таким чином, цілісне розуміння поняття “організаційної структури” та процес її формування слід розглядати як низку наступних послідовних взаємопов'язаних етапів:

1. Виділення однорідних економічних елементів з яких буде складатися організаційна структура.

2. Формування організаційної структури з трудових ресурсів на основі нормативної моделі, яка передбачає поділ системи на керуючу та керовану підсистеми, а також виділення в останній основного, допоміжного та обслуговуючого виробництв.

3. Проектування цілісної організаційної структури за всіма виділеними однорідними елементами витрат.

4. Проектування процесу функціонування організаційної структури.

Описані вище етапи формування організаційної структури, дають можливість сформувати якісну 3D модель соціально-економічної системи, оскільки виділяє всі три параметри, необхідні для її формування: час – параметр для першого виміру, витрати – параметр для другого виміру і технологічний процес – параметр для третього виміру.

Таким чином, використовуючи описані вище етапи, можна сформувати тривимірну інформаційну модель організаційної структури (ІМОС). Визначення “інформаційна модель організаційної структури” вводиться автором. Оскільки в науковій літературі такий термін відсутній, необхідно сформувати понятійний апарат, пов'язаний з проектуванням інформаційних моделей організаційних структур соціально-економічних систем.

Отже, інформаційна модель організаційної структури (ІМОС) – це цілісна тривимірна модель, яка складається з керуючої та керованої підсистем, а також виділенні в останній основного, допоміжного та обслуговуючого виробництв. Всі елементи ІМОС взаємопов'язані між собою, зміна одного елемента впливає на зміну всієї системи в цілому.

Параметри для створення ІМОС – час, витрати та технологічний процес також взаємозалежні, зміна одного параметру, призводить до зміни всіх інших параметрів.

Будь-яка організаційна структура проектується для виготовлення тієї чи іншої продукції чи надання послуг, тобто з певною метою. Якщо йдеться про вироблення продукції, то метою проектування організаційної структури є технічна система. Будь-яка технічна система, в свою чергу, також має тривимірні параметри. Прикладом, як вже зазначалося вище, слугує створення 3D моделей для будівництва об'єктів та пов'язаний з цим розвиток цілого наукового напрямку який визначається як будівельні інформаційні моделі (BIM). Розвиток BIM дав можливість створити такі програмні продукти як Autodesk, Archicad, Revit, Kreo, Autocad, Bricscad BIM, Actcad та інші.

Інформаційна модель організаційної структури, запроектована на основі нормативної моделі, дозволяє якісно синтезувати 3D модель технічної системи з 3D моделлю соціально-економічної системи. Такий якісний синтез цих двох моделей можна розглядати як цілісну 6D модель. Тобто, не відхиляючись від прийнятого в літературі 3D моделювання технічних систем, додаткові три параметри соціально-економічних систем можна визначити наступним чином: час – параметр для 4D моделі, витрати – параметр для 5D моделі і технологічний процес – параметр для 6D моделі. При цьому слід наголосити, що якщо в науковій літературі означені параметри розглядаються суто як додаткові параметри до 3D моделі технічної системи, то нами ці параметри розглядаються як окремі параметри, які є основою для створення соціально-економічної системи, тобто системи вищого ієрархічного рівня. Параметри для 4D, 5D та 6D моделей можуть розглядатися лише як сукупна цілісність в якій один параметр не може існувати без іншого. Якщо втрачається якийсь один параметр соціально-економічної системи, то загалом створення ІМОС не можливе.

Програмні продукти, наприклад в будівництві, які будуть створюватись із застосуванням теоретичних основ ІМОС, візуально зможуть відображати процес створення будівельної продукції в тривимірному просторі, який характеризується визначеними вище параметрами для формування 3D моделей соціально-економічних систем. Це в свою чергу, забезпечить якісне управління

ресурсами будівельних проектів на всіх етапах інвестиційного циклу.

Список використаних джерел:

1. Гуторов О.С. BIM як засіб вирішення проблем проектування. Молодий вчений. 2021. №6. С.88-91. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-20>
2. Rokooei, S. Building Information Modeling in Project Management: Necessities, Challenges and Outcomes. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2015. P. 87-95. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.332>
3. Sharma, P., Gupta, S., Kumar, L. A Critical Appraisal of Integrating 4D and 5D BIM into Construction Practice. *ADR Journals*. 2017. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewById/215066.pdf>
4. Noviani, S., Amin, M., Hardjomuljadi, S. The impact of 3D, 4D, and 5D Building Information Modeling for reducing claims to service providers. *Sinergi*. 2022. P. 47-56. URL: <https://media.neliti.com/media/publications/355787-the-impact-of-3d-4d-and-5d-building-info-51f3dc20.pdf>
5. Hosamo, H., Rolfsen, C., Zeka, F. Navigating Adoption of 5D Building Information Modeling: Insights from Norway. *MDPI*. 2024. URL: <https://doi.org/10.3390/infrastructures9040075>
6. Amico, F., Ascanio, L., Falco, M. BIM for Infrastructure: an efficient process to achieve 4D and 5D digital dimensions. *European Transport*. 2020. 1-11. URL: https://www.istiee.unict.it/sites/default/files/files/2_10_ET_180.pdf
7. Xu, J. Research on Application of BIM 5D Technology in Central Grand Project. *Procedia Engineering*. 13th Global Congress on Manufacturing and Management, GCMM. 2016. P. 600-610. URL: <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.01.194>
8. Basir, W., Majid, U. Adaptation 4D and 5D BIM for BIM/GIS data integration in construction project management. *International Graduate Conference of Built Environment and Surveying*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1274/1/012002>
9. Wang Z. and Liu J. A Seven-Dimensional Building Information Model for the Improvement of Construction Efficiency. *Advances in Civil Engineering*. 2020. <https://doi.org/10.1155/2020/8842475>

Локтіонова Яна Федорівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-5634-4900>

Горбенко Сергій Валентинович
аспірант кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0005-9939-3645>

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – НОВИЙ ТРЕНД ЧИ ФІЛОСОФІЯ БІЗНЕСУ

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) вже тривалий час залишається темою дискусій у бізнес-середовищі. Темою дискусій є природа КСВ - чи це справді стратегічна зміна у філософії бізнесу, спрямована на довгостроковий розвиток, чи лише відповідь на вимоги суспільства, що прагне більшої етичності від корпорацій. В умовах глобалізації, кліматичних змін та соціальної нерівності концепція КСВ стає не лише інструментом маркетингу, а й основою для формування нового, відповідального бізнес-середовища [1].

Метою є дослідження ролі корпоративної соціальної відповідальності у розвитку бізнесу.

КСВ – це концепція управління бізнесом, яка передбачає інтеграцію соціальних, екологічних та етичних зобов'язань у повсякденну діяльність компанії. Вона включає кілька ключових аспектів: зменшення негативного впливу бізнесу на довкілля, впровадження "зелених" технологій; підтримка окремих осіб та громад, дотримання прав людини, створення сприятливих умов праці; забезпечення прозорості та чесності у бізнес-діяльності, справедливе оподаткування [2, 5].

Значною мірою розвиток КСВ як тренду обумовлений сучасними соціальними й економічними змінами:

1. Споживачі все більше звертають увагу на етичність компаній. Вони очікують, що бізнес не тільки задовольнятиме їхні потреби, а й братиме активну участь у вирішенні глобальних проблем.

2. У добу цифровізації інформація про діяльність компаній стає доступною кожному, тому потрібна прозора і зрозуміла система оцінювання КСВ [7]. Скандали, пов'язані з порушенням етичних норм, швидко поширюються та

руйнують репутацію.

3. Кліматичні зміни, пандемії та соціальна нерівність стимулюють бізнес до участі в розв'язанні цих проблем.

4. Молоді фахівці дедалі частіше обирають компанії, які підтримують цінності сталого розвитку та соціальної відповідальності.

КСВ стала трендом, який допомагає компаніям зміцнити свою репутацію, привабити інвесторів і залучити клієнтів. Однак дискусивним залишається питання щодо того, чи це просто популярний тренд - лише зовнішній ефект, чи справжня трансформація корпоративної культури [3, 5].

Деякі вчені і компанії сприймають КСВ не як тимчасову тенденцію, а як довгострокову стратегію, що базується на ідеї гармонійного співіснування бізнесу, суспільства та природи [3, 5, 6]. Це проявляється через:

1. Інтеграцію КСВ у стратегію компанії. Бізнеси, які керуються цінностями КСВ, враховують її принципи на всіх рівнях прийняття рішень – від виробничих процесів до взаємодії зі стейкхолдерами.

2. Етичне лідерство. Лідери компаній бачать своє завдання не лише у зростанні прибутків, але й у формуванні позитивного впливу на суспільство.

3. Інвестиції у сталий розвиток. Успішні корпорації все більше інвестують у «зелені» технології, підтримку громад і розвиток інновацій, які спрямовані на покращення якості життя [3, 5].

Ефективне впровадження КСВ має низку переваг для компаній:

- компанії, які демонструють соціальну відповідальність, отримують більшу довіру з боку споживачів, інвесторів і партнерів.

- оптимізація ресурсів, енергозбереження та зниження витрат на екологічні штрафи допомагають підвищити ефективність бізнесу.

- підвищення конкурентоспроможності. КСВ стає вагомою перевагою у боротьбі за клієнтів та таланти.

Висновки. Корпоративна соціальна відповідальність є більше, ніж просто тренд. Вона стає філософією бізнесу, яка відображає зміну пріоритетів у сучасному світі. Компанії, що інтегрують принципи КСВ у свою діяльність, отримують не лише економічні переваги, але й роблять вагомий внесок у розв'язання глобальних проблем. У майбутньому саме компанії, які поєднують економічний успіх із соціальною відповідальністю, стануть лідерами у своїх галузях і забезпечать сталий розвиток для всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Ємельянова О.М., Титок В.В., Пилипчук О. *Аспекти соціальної*

- відповідальності та питання сталого розвитку будівельного підприємства. Вісник Хмельницького національного університету, 2024, №3. С. 165-171.*
2. *Беленкова О.Ю. Стратегія та механізми забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств на основі моделі сталого розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2020. 512 с.*
 3. *Сорокіна Л.В., Стеценко С.П., Гойко А.Ф. та інші. Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою будівельного підприємства: монографія. Київ: КНУБА, 2017. 404 с.*
 4. *Супрун, Н. А. (2009). Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку. Економіка і прогнозування, 3, 61-74..*
 5. *Колот, А. М. (2014). Корпоративна соціальна відповідальність: сучасна філософія, проблеми засвоєння. Економіка України, (3), 70-82..*
 6. *Смачило В. В., Баляба В. О. Оцінка соціальної відповідальності будівельних підприємств. Економіка: реалії часу. 2015. № 6. С. 162–169..*
 7. *Bielienskova, O., Molodid, O., Gavrilyuk, V. (2022). Theoretical and methodological approach to the competitiveness of enterprises. Ways to Improve Construction Efficiency, 1(49), 164–178.*

Сиволап Юлія Володимирівна
аспірант кафедри економіки будівництва
<https://orcid.org/0000-0002-3098-1423>

Распутний Дан Сергійович
аспірант кафедри економіки будівництва
<https://orcid.org/0009-0000-2464-2313>

РОЛЬ BIM У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ БУДІВНИЦТВА

Будівельні компанії сьогодні використовуючи BIM, підкреслюють його переваги з точки зору економії коштів, скорочення термінів реалізації проекту та створення кращих будівель загалом.

Будівельна галузь вже давно бореться з проблемою безпеки на робочому місці. В 2022 році було зареєстровано 4877 потерпілих, а за I квартал 2024 року 254 потерпілих, пов'язаних з виробництвом, і потенційно ще багато інших залишилися незареєстрованими.

Безсумнівно, здоров'я та безпека є важливими аспектами повсякденних будівельних проектів, але це не завжди здається головним пріоритетом. Тиск, пов'язаний із наближенням кінцевих термінів, недостатньою підготовкою та заходами щодо скорочення витрат, – усе це може негативно вплинути на здоров'я та безпеку. Інформаційне моделювання будівель, безсумнівно, вплинуло на численні аспекти будівництва. Хоча переваги очевидні з точки зору управління термінами і витратами, BIM також може мати позитивний вплив на безпеку будівництва.

Ми розуміємо, що BIM може спростити наше життя різними способами. Ми використовуємо його для точної оцінки витрат, своєчасного завершення проекту та підвищення продуктивності. Однак, щоб гарантувати безперебійне виконання всіх цих завдань, потрібно максимізувати безпеку будівництва та благополуччя працівників.

BIM виправдовує свою назву, створюючи 3D-модель будівлі, яка дає змогу інженерам, архітекторам і будівельним бригадам уявити свій фронт робіт задовго до того, як буде закладено «першу цеглу». Можливість віртуально досліджувати будівлю перед початком будівництва дає менеджерам достатньо часу для розробки стратегії щодо потенційних загроз безпеці та ризиків для здоров'я. Можна стверджувати, що багато виробничих травм є

непередбаченими та випадковими, особливо в будівельній галузі. Однак, оскільки BIM дозволяє користувачам передбачати небезпеки задовго до їх виникнення, виправдань немає. Крім того, відповідну інформацію про безпеку можна оновити та включити до цифрових 3D-моделей у будь-який час. Навіть новачки в команді, які, можливо, не знайомі з умовами на майданчику, можуть швидко і всебічно ознайомитися з моделями.

Цифрова модель даних BIM перетворила традиційне паперове ведення записів у практичну 4D візуалізацію, яку можна постійно оновлювати, вивчати та ділитися. Інформаційна модель може зручно зберігати громіздкі папки, наповнені медичними формами, оцінками ризиків і звітами про випадки, забезпечуючи швидке розслідування та запобігання повторним нещасним випадкам на виробництві в майбутньому. Зберігання всіх даних про здоров'я та безпеку в одному місці дає змогу архітекторам, інженерам і будівельним бригадам розвивати культуру безпеки на будівельному майданчику.

BIM покращує комунікацію між командами проекту. Помилки в комунікації виявляються дорогими, призводять до непотрібних витрат, затримок проектів і, на жаль, проблем зі здоров'ям і безпекою. Модель BIM активно заохочує ефективну співпрацю між усіма зацікавленими сторонами проекту. Вплив цього вдосконалення очевидний у різних сферах. Терміни та кошторис витрат стають більш точними, кількість повторних робіт зменшується, а кінцеві терміни проекту встановлюються та виконуються швидко. Усе це є результатом того, що кожна команда має доступ до єдиного набору планів. Зміни можна запропонувати та впровадити миттєво.

Навчання з безпеки на певному місці та повідомлення про небезпеку можуть ефективно використовувати раніше створені 3D-моделі. Команди можуть миттєво повідомляти керівникам об'єктів про будь-які зміни в процесах або процедурах безпеки, що дозволяє команді швидко впроваджувати їх. Точні дані, що зберігаються в моделях BIM, забезпечують абсолютну відповідність національним нормам безпеки на кожному об'єкті.

BIM не просто служить моделлю на етапах проектування та будівництва – це динамічний набір даних, доступний і оновлюваний протягом усього життєвого циклу об'єкту будівництва. Менеджери будівель можуть виявити проблеми з техобслуговуванням і виконати необхідні ремонти, використовуючи оригінальні 3D-моделі. Крім того, після завершення проекту та передачі BIM фактично перетворюється на систему управління охороною праці. Моделі BIM дозволяють мінімізувати і навіть запобігти нещасним

випадкам на виробництві. Протоколи пожежної безпеки можна легко підтримувати та оновлювати за потреби, а комплексні перевірки безпеки можна регулярно проводити для забезпечення безпечнішого робочого середовища.

Оскільки BIM покращує навчання, покращує точність планування та покращує видимість небезпеки, працівники стають краще підготовленими до своєї роботи та можуть швидко розпізнавати ризики для здоров'я та безпеки. BIM може проаналізувати кожну конкретну задачу та визначити найбезпечніший спосіб її виконання. Окрім створення безпечнішого робочого середовища, ця можливість може навіть покращити набір навичок будівельних бригад і підвищити продуктивність у рамках проекту.

Ще одним важливим аспектом, який часто забувають у будівельній галузі, є вплив стресу та психічного здоров'я на безпечні умови праці. Будівельний майданчик працює в неймовірно швидкому темпі, створюючи атмосферу високого стресу, особливо в сучасному кліматі більш жорстких термінів і тиску на отримання результатів найвищої якості. Не дивно, що працівники можуть бути перевантажені й потребувати відпустки. Незважаючи на складність обізнаності про психічне здоров'я, BIM також може зробити позитивний вплив у цій сфері. Він чітко визначає ролі та обов'язки кожного працівника, а також відповідну кількість часу, необхідного для виконання кожного завдання. Це зрештою зменшує навантаження на кожного працівника та підвищує загальну продуктивність. Покращений зв'язок з керівництвом і точне планування гарантують, що команди не стикаються з надмірним навантаженням. Отже, вони можуть виконувати завдання з підвищеною концентрацією та меншим ризиком.

Перш за все, важливо визнати, що BIM не запобігає травматизму на виробництві, і не слід розглядати його як пристрій для запобігання нещасним випадкам. BIM виходить за рамки колекції моделей, які просто заощаджують кошти; він представляє філософію, яка сприяє безпечним методам роботи, що може мати позитивний вплив на команди та, зрештою, на цілі проекти.

Список використаних джерел:

- 1. What effects does BIM have on health and safety in construction?. URL: <https://www.seve-up.com/bim-data/what-effects-does-bim-have-on-health-and-safety-in-construction/>*
- 2. Akram R., Thaheem M.J., Khan S., Nasir A.R., Maqsoom A. Exploring the Role of BIM in Construction Safety in Developing Countries: Toward Automated Hazard*

Analysis. Sustainability, 2022, 14, 12905. <https://doi.org/10.3390/su141912905>

3. Marefat A., Toosi H., Hasankhanlo R.M. A BIM approach for construction safety: Applications, barriers and solutions. *Engineering, Construction and Architectural Management*, 2019, 26, 1855–1877. <https://doi.org/10.1108/ECAM-01-2017-0011>

4. Титок В.В. Распутний Д.С. Імперативи управління розвитком підприємств в умовах цифровізації економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 2023, 7(08), 75-79. <https://doi.org/10.32782/dees.7-12>

5. Титок В.В., Сиволап Ю.В. Економічні переваги використання BIM-технологій у будівельній сфері. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №6. С.170-175. DOI: 10.32702/2306 6814.2024.6.170

Росинський Андрій Валерійович
доктор філософії, доцент кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0003-4119-7463>

Хміль Любомир Михайлович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
ОПП «Промислове і цивільне будівництво»
спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія»
<https://orcid.org/0009-0002-6691-7607>
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ КОНСТРУКЦІЙ З КЛЕСНОЇ ДЕРЕВИНИ У БУДІВНИЦТВІ

Всебічний розвій сучасного суспільства на засадах глобальних цілей стало розвинути неможливий без релевантних трансформацій будівельної галузі. Кліматичні зміни, вичерпання природних ресурсів та інші екологічні виклики сучасності стають все більш вагомими у глобальному контексті та вимагають впровадження принципово нових матеріалів, виробів, підходів та технологій, зокрема у процесах будівельного виробництва. Водночас засади ринкової економіки унеможливають практичне застосування екологічних ініціатив та розробку нових підходів і технологій будівництва поза економічним контекстом. Зазначене обумовлює необхідність у синтезованому дослідженні економіко-екологічних аспектів матеріалів, виробів, підходів та технологій для цілісної оцінки життєздатності їх прикладного впровадження у будівельне виробництво.

Метою даної роботи є дослідження економіко-екологічних аспектів використання у будівництві конструкцій з клеєної деревини, які демонструють значний потенціал у забезпеченні як економічної, так й екологічної сталості будівельного виробництва, зокрема у порівнянні з домінуючими залізобетонними та сталевими конструкціями.

Найбільш вагомою екологічною перевагою деревини є її здатність до поглинання та утримання вуглецю, причому ці процеси починаються ще до фактичного використання деревини у будівництві, адже накопичення деревами вуглецю з атмосфери відбувається протягом всього часу їх зростання, а утримання вуглецю у дерев'яній товщі продовжується навіть після зрубання

та виготовлення дерев'яних конструкцій. Це позитивно вирізняє дерев'яні конструкції у порівнянні з доміантними будівельними матеріалами, зокрема залізобетонними та сталевими конструкціями, виготовлення яких є джерелом значних викидів CO₂ у атмосферу. Наприклад, будівництво традиційної будівлі може створювати близько 2000 т викидів CO₂, тоді як еквівалентна дерев'яна будівля не лише не виробляє додаткового вуглецю, але й накопичує його [1]. На додачу, використання дерев'яних конструкцій може зменшувати викиди парникових газів на 20 – 50% у порівнянні з використанням бетонних чи сталевих будівельних систем [2].

Варто звернути увагу й на те, що збільшення попиту на дерев'яні будівельні конструкції дає поштовх до сталого розвитку лісового господарства, а високі вимоги щодо якості деревини для потреб будівництва та відповідні екологічні регламенти стимулюють розвиток добре керованих лісів, що сприяє збереженню біорізноманіття, запобіганню лісовим пожежам та покращенню якості повітря.

Проте синтезоване поєднання природних і екологічних переваг, сучасних технологій, економічної доцільності та технічних вимог щодо надійності будівель і споруд забезпечується використанням у будівництві конструкцій з клеєної деревини, які нівелюють потенційні обмеження та недоліки конструкцій з цільної деревини. Зокрема, процес виробництва клеєної деревини, який базується на склеюванні тонких шарів деревини під високим тиском, дозволяє не лише усунути природні недоліки масивної деревини, зокрема сучки або тріщини, але й створити конструкції з передбачуваними та стабільними характеристиками. Це стає засадничим для використання клеєної деревини у масивних конструкціях, адже такі конструкції, у порівнянні з аналогічними сталевими чи залізобетонними альтернативами, вирізняються меншою масою та більшою простотою монтажу з одночасним забезпеченням усіх необхідних умов щодо міцності, стійкості, надійності та довговічності конструкцій.

Водночас при співставних характеристиках конструкцій з клеєної деревини та залізобетону, останні вирізняються більшими об'ємними параметрами, що виокремлює економічну перевагу використання конструкцій з клеєної деревини, а саме збільшення загальної корисної площі будівлі, а отже й збільшення ефективності використання територій та простору, що, як наслідок, стимулює підвищення рентабельності будівництва.

Окремої уваги заслуговують аспекти використання конструкцій з клеєної деревини у контексті організації будівельного виробництва, адже їх

виготовлення у заводських умовах не лише забезпечує точність та швидкість монтажу, але й мінімізує ризики та негативний вплив несприятливих погодних умов. Зазначене у сукупності не лише відчутно зменшує загальну тривалість будівництва, зокрема у порівнянні з менш індустріалізованими технологіями будівельного виробництва, але й мінімізує шум від будівельно-монтажних робіт. У порівнянні зі збірними залізобетонними конструкціями, конструкції з клеєної деревини потребують менш потужних монтажних механізмів, що не лише зменшує кількість прямих витрат на експлуатацію машин і механізмів, але й знижує обсяг забруднення довкілля. Зазначене стосується й транспортування дерев'яних конструкцій, мала вага яких забезпечує більшу енергоефективність та екологічність транспортних перевезень. Виокремлене сутнісно відповідає заходам щодо підвищення енергетичної ефективності будівельного виробництва, дослідженим у [3].

Після завершення життєвого циклу будівлі, використана у конструкціях деревина може бути перероблена або використана як джерело енергії, що додатково зменшує кількість відходів. Незважаючи на те, що сталеві та бетонні конструкції теж придатні до повторного використання, дерев'яні конструкції відрізняються більшою універсальністю та екологічністю у переробці.

Результати проведеного дослідження підкреслюють значний потенціал використання конструкцій з клеєної деревини у будівництві, який базується на унікальному синтезі її економічних та екологічних переваг. Використання клеєної деревини не лише сприяє досягненню глобальних цілей сталого розвитку, але й відповідає потребам сучасної будівельної галузі в інноваційних і стабільних будівельних матеріалах. Разом з тим, нормативна база щодо регулювання використання деревини, зокрема клеєної, у будівництві потребує розширення, що, як очікується, сприятиме популяризації її використання на будівельному ринку. У подальших дослідженнях варто звернути увагу на вивчення впливу масового впровадження клеєної деревини на розвиток лісового господарства, зокрема в контексті забезпечення балансу між збільшенням попиту на деревину та сталим управлінням лісовими ресурсами.

Список використаних джерел:

- 1. Burrell S. Why sustainable timber must become a core building material. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2023/01/sustainable-timber-core-building-material> (дата звернення: 18.10.2024).*
- 2. The greenhouse gas and energy impacts of using wood instead of alternatives in residential construction in the United States / B. Upton та ін. Biomass and*

Bioenergy. 2008. Т. 32, № 1. С. 1–10. URL: <https://doi.org/10.1016/j.biombioe.2007.07.001> (дата звернення: 18.10.2024).

3. Росинський А.В., Онофрійчук І.І. Енергоефективність будівельного виробництва як інструмент розвитку економічного потенціалу девелоперської компанії. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2020. № 44. С. 31 – 39. URL: <https://doi.org/10.32347/2707-501x.2020.44.31-39> (дата звернення: 18.10.2024).

Дац А.Я.

здобувач вищої освіти третього (аспірантського) рівня,

спеціальність 051 «Економіка»

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник – к.е.н., доц. Загорецька О.Я.

ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦИФРОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В БІЗНЕС-МОДЕЛЯХ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний розвиток технологій суттєво впливає на всі галузі економіки, не винятком є й будівельна індустрія. Впровадження цифрового інструментарію в бізнес-моделі підприємств стає ключовим елементом підвищення їхньої конкурентоспроможності, ефективності та інноваційної здатності. Зокрема, технології, такі як інформаційне моделювання будівель (BIM), хмарні обчислення, автоматизоване управління проектами, штучний інтелект (ШІ), інтернет речей (IoT) та доповнена реальність, відіграють дедалі важливішу роль у трансформації будівельної галузі. Тому розгляд перспектив імплементації цифрових технологій є надзвичайно актуальним для підприємств, що прагнуть адаптуватися до сучасних ринкових умов.[1]

Розглянемо основні перспективи впровадження цифрового інструментарію. Цифрові технології дозволяють значно оптимізувати бізнес-процеси на всіх етапах життєвого циклу проекту — від розробки концепції до введення об'єкта в експлуатацію. Інструменти на основі BIM надають можливість створювати віртуальні моделі будівель з детальними характеристиками, що дозволяє зменшити кількість помилок, уникнути дублювання роботи та покращити управління ресурсами. Автоматизація дозволяє скоротити час на виконання рутинних операцій та підвищити точність планування.

Імплементація цифрових інструментів сприяє зниженню загальних витрат на проект, оскільки завдяки точному моделюванню і симуляціям можна заздалегідь виявити потенційні проблеми і внести необхідні корективи. Це допомагає зменшити витрати на матеріали, трудові ресурси та знижує ризики невідповідностей між проектною документацією і реальним виконанням будівництва. [2]

Цифрові платформи дозволяють налагодити ефективну взаємодію між всіма учасниками проекту — архітекторами, інженерами, підрядниками, замовниками та іншими сторонами. Хмарні рішення та інтеграція даних у

режимі реального часу сприяють покращенню комунікації та оперативному вирішенню проблем, що виникають під час реалізації проекту. Це особливо важливо для великих та складних проектів з численними учасниками.

Використання сучасних цифрових технологій дає змогу суттєво підвищити якість будівельних проектів. Завдяки можливостям BIM можна детально моделювати різні аспекти об'єкта, що сприяє точнішому прогнозуванню результатів і запобіганню можливих дефектів на етапі будівництва. Це дозволяє забезпечити високу якість кінцевого продукту, відповідність проектних рішень та їхню довговічність.

Впровадження цифрового інструментарію відкриває нові горизонти для інновацій. Інтернет речей дозволяє підключати будівельні об'єкти до мережі для відстеження стану конструкцій у режимі реального часу, що підвищує безпеку і ефективність експлуатації об'єктів. Штучний інтелект допомагає автоматизувати процеси аналізу даних та прогнозування можливих результатів, а доповнена реальність сприяє точнішому проектуванню і візуалізації майбутніх об'єктів.[3]

Незважаючи на всі переваги, впровадження цифрових інструментів в будівництві не є простим процесом. Одним з головних викликів є висока вартість нових технологій. Для того щоб повністю перейти на цифрові інструменти, компаніям потрібно інвестувати значні кошти у придбання програмного забезпечення, навчання співробітників та модернізацію інфраструктури[4]. Основні з них включають:

1. Високі початкові витрати на придбання та налаштування програмного забезпечення та технічної інфраструктури.

2. Недостатня підготовка персоналу для роботи з новими технологіями, що вимагає додаткових інвестицій у навчання та підвищення кваліфікації.

3. Опір змінам з боку співробітників і традиційних структур управління, що можуть не розуміти цінності цифрових інструментів або не бажати змінювати звичні підходи.

4. Складність інтеграції цифрових систем з існуючими процесами та інструментами, що може призвести до затримок та додаткових витрат.

5. Ще один фактор — це опір змінам. Деякі співробітники та керівники можуть не розуміти переваг цифрових інструментів або не хотіти змінювати звичні методи роботи. Це може стати серйозною перешкодою на шляху до впровадження нових технологій.

Перспективи впровадження цифрового інструментарію в будівельну галузь є значними і відкривають нові можливості для підприємств, які прагнуть

стати більш інноваційними, ефективними та конкурентоспроможними. Проте для успішної реалізації цих технологій необхідно вирішити низку викликів, пов'язаних з їх впровадженням, та забезпечити належну підтримку з боку керівництва, інвесторів та співробітників.

Список літератури:

1. Eastman, C., Teicholz, P., Sacks, R., & Liston, K. (2018). BIM Handbook: A Guide to Building Information Modeling for Owners, Managers, Designers, Engineers and Contractors. John Wiley & Sons.
2. Wang, X., & Li, H. (2018). "Building information modeling (BIM) for sustainable building design." *Sustainability*, 10(10), 3548.
3. McAuley, B., Hore, A., & West, R. (2017). BIM in Irish Construction: Issues, Challenges, and Opportunities. *ITB Journal*, 17(1), 1-19.
4. Браун, Д. (2022). Вплив використання Building Information Modeling на підприємства будівельної галузі: аналіз застосування великих підприємств. *Міжнародний журнал інформаційних технологій у будівництві*, 11, 45-62.

Ван Чжухао

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 051
«Економіка»,*

Чжао Веньчжу

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 051
«Економіка»,*

*Науковий керівник: Беленкова Ольга Юріївна, д.е.н., професор, професор кафедри
економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

CURRENT CHALLENGES AND THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AND THE WORLD

The modern global economy faces an array of challenges that directly threaten its stability and growth, while countries like Ukraine experience additional vulnerabilities due to unique internal and external circumstances. Economic security, as a cornerstone of national resilience and global sustainability, remains under pressure from geopolitical conflicts, environmental crises, cyber threats, and shifting economic dynamics. Understanding these challenges is crucial for formulating effective strategies to protect and strengthen economies worldwide.

One of the primary threats to economic security is the persistence of geopolitical conflicts, which disrupt trade, investment flows, and supply chains. In the case of Ukraine, the ongoing military conflict has resulted in extensive damage to infrastructure, reduced industrial output, and a significant decline in foreign direct investment. This situation has been further exacerbated by the forced displacement of millions of citizens, creating a strain on human capital and limiting economic recovery efforts. Globally, similar tensions, such as trade disputes and sanctions, have amplified uncertainties in markets and restricted international cooperation.

Another critical issue threatening economic security is the impact of climate change, which has intensified the frequency and severity of natural disasters, affecting multiple sectors of the economy. These events not only damage physical assets but also disrupt agricultural production, energy supplies, and critical industries such as construction. Ukraine, with its reliance on agricultural exports, is particularly vulnerable to shifts in weather patterns and declining soil fertility, which directly impact food production and export revenues. At the same time, the construction sector, which plays a pivotal role in rebuilding infrastructure and supporting economic

recovery, faces its own set of climate-related challenges. Rising temperatures, flooding, and extreme weather events significantly damage existing infrastructure, delay construction projects, and increase building costs due to the growing need for resilient materials and technologies [1].

Globally, the construction industry accounts for a substantial share of carbon emissions, which creates additional pressure to transition toward sustainable practices. In countries like Ukraine, this industry must simultaneously adapt to new environmental standards while addressing the immediate need to repair and rebuild infrastructure damaged by conflict and natural disasters [6]. The financial burden of addressing these challenges is immense, particularly as the global demand for sustainable construction materials and energy-efficient designs increases [4]. Furthermore, labor shortages and disruptions in the supply of construction materials, caused by both climate events and geopolitical tensions, exacerbate these difficulties.

At the global level, the risks to food security, energy stability, and infrastructure development highlight the urgent need for coordinated action to mitigate environmental risks. Climate change threatens to undermine economic recovery in multiple sectors, including agriculture, construction, and energy, making it imperative for governments, businesses, and international organizations to prioritize investments in resilience and sustainability [3]. By adopting climate-smart practices, such as green building technologies and sustainable urban planning, the construction sector can become a crucial driver of both economic growth and environmental adaptation, particularly in vulnerable countries like Ukraine [2].

Cybersecurity has emerged as a growing concern for economic security in an increasingly digitalized world. The rising prevalence of cyberattacks on critical infrastructure, financial institutions, and government systems poses severe risks to both national and international economies. Ukraine has experienced numerous instances of cyberattacks targeting its energy and financial sectors, demonstrating how such threats can undermine economic stability [5]. As cybercriminals exploit technological advancements, global economies face a constant challenge to protect sensitive information and maintain trust in digital systems.

In addition to these external challenges, structural economic issues also undermine economic security. Ukraine, for instance, struggles with inefficient governance, corruption, and an overreliance on raw material exports, which make its economy susceptible to external shocks. On a global scale, rising income inequality, inflationary pressures, and disruptions in labor markets caused by automation and artificial intelligence are reshaping the economic landscape, creating uncertainties for long-term growth and stability.

In conclusion, the economic security of Ukraine and the world faces numerous challenges that require proactive and collaborative solutions. Geopolitical conflicts, climate change, cyber threats, and structural inefficiencies remain significant obstacles to economic stability. Addressing these issues will necessitate comprehensive reforms, international partnerships, and innovative approaches to ensure sustainable development and resilience in the face of evolving threats. Without such efforts, the path to global economic security will remain fraught with uncertainty.

References

1. Bondarenko, S., Tkach, I., Drobotov, S., Mysyk, A., & Plutytska, K. (2021). *National resilience as a determinant of national security of Ukraine. Journal of Optimization in Industrial Engineering, 14(Special Issue), 87-93.*
2. Brucherseifer, E., Winter, H., Mentges, A., Mühlhäuser, M., & Hellmann, M. (2021). *Digital Twin conceptual framework for improving critical infrastructure resilience. at-Automatisierungstechnik, 69(12), 1062-1080.*
3. Lin, Y., Peng, C., Chen, P., & Zhang, M. (2022). *Conflict or synergy? Analysis of economic-social-infrastructure-ecological resilience and their coupling coordination in the Yangtze River economic Belt, China. Ecological Indicators, 142, 109194.*
4. Osei-Kyei, R., Tam, V., Ma, M., & Mashiri, F. (2021). *Critical review of the threats affecting the building of critical infrastructure resilience. International Journal of Disaster Risk Reduction, 60, 102316.*
5. Ryzhakova, G., Malykhina, O., Pokolenko, V., Rubtsova, O., Khomenko, O., Nesterenko, I., Honcharenko, T. *Construction Project Management with Digital Twin Information System. International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering, 2022, Vol. 12, Issue 10, p. 19. DOI: 10.46338/ijetae1022_03. Available at: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://ijetae.com/Volume12Issue10.html&ved=2ahUKEwiSw7vszpmLxWGgSoKHafpGl4QFnoECBMQAQ&usg=AOvVaw0fMgjAOvoSBldEb8TWPk5y>*
6. Ryzhakova, G., Pokolenko, V., Omirbayev, S., Novykova, I., Bielienkova, O., Kapustian, M. *Modern Structuring of Project Financing Solutions in Construction. Proceedings of the 2022 International Conference on Smart Information Systems and Technologies (SIST). 2022. P. 1–7. IEEE. DOI: 10.1109/SIST54437.2022.9945779*

Грищенко Михайло Сергійович
магістр, спеціальність 192 «Будівництво та цивільна інженерія»,
Науковий керівник: Титок Вікторія Вікторівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури

РЕЛОКАЦІЯ СКЛАДСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ В УКРАЇНІ

Війна в Україні суттєво вплинула на логістичні ланцюги та змусила багато компаній переглянути свої операційні моделі. Одним з найбільш гострих питань стала релокація складських комплексів.

Релокація – це перенесення місця фізичного розташування підприємства з місця постійної дислокації повністю або частково задля збереження можливості роботи підприємства та повноцінного його функціонування [1].

Основні причини через які компаніям доводиться переміщуватися на інше місце: зона проведення бойових дій стала небезпечною для зберігання товарів та роботи персоналу; руйнування інфраструктури, ускладнення транспортного сполучення; зміна споживчих уподобань та географії продажів.

Кожен проект релокації унікальний і вимагає індивідуального підходу. Однак, дотримуючись загальних принципів логічного процесу, можна значно підвищити шанси на успіх. Рекомендований перелік дій можна представити наступним чином:

планування: вибір нового місця, створення проєктної групи, складання детального плану релокації з чіткими термінами виконання кожного етапу, розрахунок всіх витрат, пов'язаних з релокацією (оренда, транспорт, демонтаж, монтаж, заробітна плата персоналу тощо);

підготовка: проведення детальної інвентаризації всіх товарів та обладнання, упаковка, організація транспортування, вибір транспортних засобів (вантажівки, контейнери) з урахуванням обсягів перевезень та габаритів вантажів, оформлення всіх необхідних дозволів на перевезення великогабаритних вантажів, якщо потрібно;

переміщення: демонтаж обладнання, завантаження і супровід вантажу, зборка та встановлення обладнання на новому місці відповідно до плану, підключення комунікацій;

запуск: перевірка роботи всіх систем (освітлення, вентиляція, системи пожежогасіння тощо), тестування складського програмного забезпечення, розміщення товарів на нових місцях відповідно до плану, навчання персоналу

роботі з новим обладнанням та програмним забезпеченням;

оцінка та аналіз: оцінка ефективності проведених робіт, внесення необхідних змін у роботу нового складу для підвищення ефективності.

Український уряд розробив низку програм, спрямованих на підтримку бізнесу, який змушений переміщуватися в безпечніші регіони. Ці програми надають різноманітну допомогу, від фінансової підтримки до сприяння в пошуку нових приміщень та персоналу.

Програма релокації підприємств, яка представлена на сайті Міністерства економіки України [2] містить інформацію про те хто і як може стати учасником програми, яку державну підтримку отримає підприємство, що підлягає переміщенню, які регіони є приймаючими в рамках програми релокації, яким чином буде здійснюватися переміщення підприємства та що буде з переміщеними підприємствами після завершення війни.

За даними Міністерства економіки України, станом на 21 грудня 2023 року в рамках програми релокації в безпечні регіони переїхало понад 800 підприємств. Всі інші – понад 7000 компаній – переїхали власним коштом.

Згідно даних уряду, релокація не має незворотного характеру. 609 підприємств відмовилися від раніше поданих заявок на релокацію, а 37 підприємств повернулися на попереднє місце провадження діяльності.

Також кожна область має свої додаткові програми підтримки для бізнесу, який релокується. Наприклад, Черкаська обласна державна адміністрація інформує про програму фінансової допомоги бізнесу, який релокується, яку реалізовує міжнародна гуманітарна організація Mercy Corps спільно з ГО «Вест Юкрейн Діджитал» [3].

Релокація складських комплексів в умовах війни є складним, але необхідним кроком для багатьох компаній. Правильне планування та координація всіх процесів дозволить мінімізувати ризики та забезпечити безперебійну роботу бізнесу.

Список використаних джерел:

1. *Посібник з релокації підприємств. Покроковий план дій підприємств з релокації.* URL: <https://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2022/10/relokacziya-pidpri%D1%94mstv.pdf>
2. *Програма релокації підприємств.* URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv>
3. *Бізнесу, який релокується, пропонують фінансову допомогу.* URL: <https://ck->

oda.gov.ua/novyny-cherkaskoyi-oblasti/biznesu-yakij-relokuyetsya-proponuyut-finansovu-dopomogu/

4. Warehouse Relocation: Tips for Warehouse Moving. URL: <https://www.rcsmoving.com/post/warehouse-relocation>

Кочерев Дмитро Генріхович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 192
«Будівництво та цивільна інженерія»,
Науковий керівник: Стеценко Сергій Павлович, д.е.н., професор, завідувач
кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЦИКЛІЧНИЙ РОЗВИТОК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ – ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІРИ

Циклічний розвиток суб'єктів господарювання залишається актуальним як на теоретичному, так і на практичному рівні. Це питання не тільки сприяє глибшому розумінню економічних процесів, але й допомагає бізнесу розробляти адаптивні стратегії для успішного функціонування у мінливому світі. Урахування циклічності – це не лише академічний інтерес, а й практична необхідність для підприємств, які прагнуть зберегти свою конкурентоспроможність..

Метою дослідження є огляд двох складових феномену циклічності: філософський аспект, який акцентує увагу на загальній закономірності змін, і економічний, що пояснює, як цикли впливають на розвиток бізнесу та економічних систем.

Циклічний розвиток є фундаментальним поняттям, яке пронизує як філософські, так і економічні підходи до аналізу діяльності суб'єктів господарювання. Його сутність полягає у розумінні того, що будь-яка економічна або соціальна діяльність проходить через певні фази, які повторюються, створюючи цикли [1].

Філософський аналіз циклічного розвитку ґрунтується на спостереженні повторюваних структур у природі, суспільстві та мисленні. З давніх часів мислителі звертали увагу на цикли як на основу гармонії світу. Наприклад, Геракліт підкреслював ідею постійної зміни («все тече»), тоді як Платон і Арістотель вивчали циклічність у природі та суспільному житті. Ця концепція також проявляється в таких філософських доктринах, як діалектика Гегеля, де кожен розвиток проходить через тріаду теза-антитеза-синтез, що символізує циклічний рух до вищого рівня розвитку.

Циклічність у філософському вимірі вказує на те, що розвиток суб'єктів господарювання є не лінійним, а спіралеподібним процесом. Це означає, що

вони, долаючи труднощі та кризи, можуть досягати нових рівнів, збагачуючи свої стратегії та підходи. Цикли відображають не тільки економічні реалії, але й етичні, культурні та соціальні виклики.

В економічному контексті циклічність розвитку є ключовою характеристикою господарської діяльності. Економічні цикли, які складаються з фаз зростання, піку, спаду та відновлення, є природним явищем у ринкових системах. Ці фази характеризуються змінами у виробництві, зайнятості, споживанні, інвестиціях та інших економічних показниках [2].

Для суб'єктів господарювання розуміння циклічності є необхідною умовою для ефективного планування та управління. Наприклад, під час економічного підйому підприємства можуть інвестувати у розширення виробництва, тоді як у періоди спаду – оптимізувати витрати, адаптуючись до нових умов [5]. Циклічність також диктує необхідність гнучкості та інновацій, адже саме вони допомагають бізнесу пережити складні періоди.

Крім того, економічна циклічність пов'язана з макроекономічними факторами, такими як інфляція, рівень безробіття, державна політика та глобальні тренди. Так, зменшення попиту на певні товари може стати сигналом для підприємств про початок рецесії, що вимагає перегляду бізнес-моделі [3, 4].

Філософський і економічний виміри циклічного розвитку тісно переплітаються. Філософія пропонує глибше осмислення причин циклічності, зокрема через аналіз людської природи, культури та соціальної динаміки. Економіка ж забезпечує практичний інструментарій для аналізу та прогнозування змін.

Циклічний розвиток суб'єктів господарювання також можна розглядати як взаємодію між детермінованими (економічними) і стохастичними (соціальними, екологічними, технологічними) факторами. Наприклад, технологічні інновації можуть зламати звичний цикл і створити нові можливості для бізнесу, як це сталося в епоху цифрової революції.

Висновки. Циклічний розвиток суб'єктів господарювання – це багатогранний процес, який відображає глибокі філософські та економічні закономірності. Його розуміння допомагає не лише пояснити минулі тенденції, але й прогнозувати майбутні виклики та можливості. Поєднання філософського осмислення та економічного аналізу дозволяє суб'єктам господарювання ефективніше адаптуватися до змін, зберігаючи стійкість та конкурентоспроможність у сучасному динамічному світі.

Список використаних джерел:

1. Moholivets, A., Molodid, O., Zapiachna, Y., ... Bohatiuk, D., Fedun, I. *Cyclicalities as a Manifestation of the Volatility of Economic Systems at the Sectoral Level Lecture Notes in Networks and Systems*, 2023, 620 LNNS, pp. 46–55.
2. Ізмайлова К.В., Беленкова О.Ю., Моголівець А.А. *Сутність економічних циклів та їх вплив на фінансову стійкість будівництва. Наукові праці НДФІ. 2019. № 2. С. 139-150.*
3. Моголівець А.А. *Передумови створення механізму антициклічного регулювання фінансової стійкості будівництва. Будівельне виробництво. 2019. № 66(1). С. 63-67.*
4. Стеценко С.П., Моголівець А.А. *Методичні підходи до прогнозування і виявлення економічної циклічності. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2021. № 47. С. 120-131.*
5. Моголівець А.А. *Ділові цикли в будівельній галузі: виявлення, аналіз, оцінка. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2019. 40. С. 183-189.*

Леонтенко Віктор Романович
магістр, спеціальність 192 «Будівництво та цивільна інженерія»,
Київський національний університет будівництва і архітектури
Науковий керівник: Титок Вікторія Вікторівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РИНОК ОРЕНДИ ЖИТЛА

Прогнозування вартості оренди житла в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним завданням, яке вимагає комплексного підходу. Війна в Україні суттєво вплинула на житловий ринок, спричинивши масштабну міграцію населення, руйнування житлового фонду та зміни в попиті. У 2019 році у великих українських містах щонайменше 8% людей наймали житло. Проте у жовтні 2022 року за результатами опитування Cedos у жовтні 2022 року вже близько 16% людей орендували житло [1].

Розуміння динаміки цін на оренду житла в таких екстремальних умовах є критично важливим для [2, 3]:

- уряду, для розробки ефективної політики щодо підтримки ВПО, регулювання ринку нерухомості та відновлення житлового фонду;
- будівельних підприємств, для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень та адаптації бізнес-моделей до нових умов;
- банківських установ, для оцінки ризиків кредитування та розробки відповідних фінансових інструментів.

Серед ключових чинників, що впливають на динаміку цін на оренду житла під час воєнного стану можна виділити:

1. Міграція населення. Масове переміщення населення з зон активних бойових дій у більш безпечні регіони створює дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку оренди. У регіонах, що приймають ВПО, спостерігається різке зростання попиту на житло, що призводить до підвищення цін. Виїзд частини населення за кордон зменшує загальний попит на житло, але водночас може призвести до зростання цін на оренду елітного житла в окремих регіонах.

2. Руйнування житлового фонду. Пошкодження та руйнування житлових будинків внаслідок обстрілів зменшують загальний фонд орендного житла, особливо в зонах активних бойових дій. Пошкодження інфраструктури, комунікацій та енергопостачання роблять непридатними для проживання навіть цілі райони, що також впливає на пропозицію житла.

3. Зміна попиту. Війна змінює пріоритети населення, а саме зростає попит на житло, розташоване в безпечних регіонах, поблизу транспортних розв'язок, з розвинутою інфраструктурою. Через воєнний стан значна частина населення втрачає роботу або зазнає зменшення доходів, що обмежує їхню платоспроможність і впливає на сегмент ринку, на який вони орієнтовані.

4. Інфляція. Зростання цін на товари та послуги, викликане війною, призводить до загального підвищення цін на оренду житла. Передусім, зросла недоступність оренди. Це означає, що збільшився розрив між доходами населення й вартістю житла. За методологією Євростату житло є недоступним, якщо домогосподарства витрачають 40% або більше від щомісячного наявного доходу на житло [1]. Також очікування подальшого зростання цін спонукають власників житла підвищувати орендну плату.

5. Державне регулювання [4]. У деяких випадках держава може вводити обмеження на зростання цін на оренду житла, що може сповільнити їхній ріст або призвести до дефіциту орендного житла. Державні програми підтримки ВПО можуть впливати на попит на орендне житло та його вартість.

6. Психологічний фактор. Війна створює високий рівень невизначеності щодо майбутнього, що впливає на прийняття рішень як орендарів, так і власників житла. Страх перед подальшими обстрілами або ескалацією конфлікту може спонукати людей шукати більш безпечне житло, навіть якщо це пов'язано з додатковими витратами.

Війна призвела до більш вираженої сегментації ринку оренди житла. З'явилися нові сегменти, такі як житло для ВПО, тимчасове житло для робітників, які відновлюють інфраструктуру, та житло для іноземних фахівців, які беруть участь у відбудові країни.

Як зазначає громадська організація Cedos [1], підвищення обізнаності населення щодо оренди житла має стати однією зі стратегічних комунікаційних цілей Міністерства розвитку громад територій та інфраструктури. Оскільки саме цей орган є ключовим стейкхолдером житлової політики й може мати неабиякий успіх у поширенні інформації щодо оренди. Для справедливого та сталого відновлення України необхідно розвивати неприбуткову оренду, тобто соціальне житло.

Список використаних джерел:

1. Оренда житла: міфи, реальність та жорстокий оптимізм житлової політики в Україні. URL: https://lb.ua/blog/cedos/637786_orenda_zhitla_mifi_realnist.html

2. Як введення воєнного стану може впливати на відносини оренди житла? URL: <https://cedos.org.ua/tips/yak-vvedennya-voynnogo-stanu-mozhe-vplyvaty-na-vidnosynu-orendy-zhytla/>
3. Виклики і регулювання орендного ринку в часи криз. URL: <https://mistosite.org.ua/articles/vyklyky-i-rehulivannia-orendnoho-rynku-v-chasy-kryz>
4. Оренда нерухомості під час війни 2023: підсумки судової практики. URL: https://jurliga.ligazon.net/news/225983_orenda-nerukhomost-pd-chas-vyni-2023-pdsumki-sudovo-praktiki

Локтіонова Яна Федорівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва, КНУБА,
<https://orcid.org/0000-0001-5634-4900>,

Фесюк Юрій Миколайович
аспірант кафедри економіки будівництва (спеціальність 051 Економіка),

Казьмін Олександр Григорович
<https://orcid.org/0000-0001-5730-6666>
аспірант кафедри економіки будівництва (спеціальність 051 Економіка)
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЗАБУДОВНИКА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Економічна безпека забудовника під час війни є важливою складовою стійкості будівельної галузі, яка виконує ключову роль у забезпеченні житлових, соціальних та інфраструктурних потреб країни, коли забудовники стикаються з численними викликами: руйнацією об'єктів, логістичними проблемами, зменшенням платоспроможного попиту, перебоями у постачанні матеріалів та фінансовими ризиками. Забезпечення економічної безпеки стає критичним завданням для виживання компаній у цих складних умовах.

Метою дослідження є виявлення напрямків забезпечення економічної безпеки забудовників під час війни.

Економічна безпека забудовника означає здатність компанії забезпечувати стабільність фінансових потоків, захист активів, збереження конкурентоспроможності та здатність адаптуватися до екстремальних умов [1, 3]. В умовах війни ця безпека охоплює декілька ключових аспектів [6, 7]:

- забезпечення доступу до джерел фінансування та контроль витрат.
- можливість ідентифікувати, оцінювати та управляти ризиками.
- забезпечення безперебійного постачання матеріалів.
- запобігання незаконним діям з боку інших суб'єктів або держави.
- підтримка працівників і дотримання зобов'язань перед клієнтами.
- існують наступні виклики для забудовників під час війни [1, 4, 5]:

Війна несе пряму загрозу нерухомості та об'єктам, що знаходяться в процесі будівництва. Ракетні удари, артилерійські обстріли та руйнація транспортної інфраструктури спричиняють значні збитки. Забудовники змушені шукати способи убезпечити активи, наприклад, страхуючи об'єкти чи

переводячи діяльність у відносно безпечні регіони.

Забезпечення матеріалами, технікою та робочою силою стає серйозною проблемою через закриття транспортних шляхів, порушення ланцюгів постачання та дефіцит ресурсів. Зростання вартості логістики та будівельних матеріалів ще більше ускладнює ситуацію.

Війна значно впливає на доходи населення, що знижує купівельну спроможність і попит на житло. Забудовники змушені адаптувати пропозицію, зокрема переходячи до створення об'єктів бюджетного житла або житла для переселенців.

Доступ до кредитування обмежений, а високі відсоткові ставки ускладнюють залучення інвестицій. Інфляція та нестабільність національної валюти також створюють додатковий тиск на фінанси забудовників.

Зміни у законодавстві, складнощі з оформленням документів та посилений контроль з боку держави можуть ускладнювати будівельну діяльність. Забудовники повинні бути готовими до виконання нових регуляторних вимог.

Існують наступні стратегічні напрямки забезпечення економічної безпеки забудовників [5]:

1. Диверсифікація діяльності. Забудовники можуть зменшити залежність від одного регіону чи сегмента ринку, розширивши діяльність у безпечніших регіонах або перейшовши до будівництва об'єктів, що відповідають поточним потребам (наприклад, укриття, житло для переселенців, логістичні склади).

2. Використання державних програм підтримки. Держава може запропонувати забудовникам пільгові кредити, субсидії чи компенсацію збитків, завданих війною. Забудовникам варто активно користуватися цими механізмами для зменшення фінансового навантаження.

3. Впровадження цифрових технологій [2]. Цифровізація може суттєво підвищити ефективність роботи забудовника. Використання Building Information Modeling (BIM), дронів для моніторингу будівництва, а також хмарних платформ для управління проєктами допомагають знизити витрати та зменшити ризики.

4. Залучення міжнародної підтримки. Забудовники можуть співпрацювати з міжнародними організаціями, які готові інвестувати у відновлення інфраструктури, або отримувати гранти для реалізації соціально важливих проєктів.

5. Розробка системи страхування ризиків. Страхування активів, матеріалів і об'єктів будівництва є ключовим кроком у зменшенні збитків від воєнних дій. Забудовники можуть також створювати резервні фонди для непередбачуваних

витрат.

6. Підтримка працівників. Соціальна відповідальність є важливим аспектом економічної безпеки. Забудовники повинні забезпечувати працівників стабільними умовами праці, навіть у складних обставинах, щоб уникнути кадрових втрат і підтримувати мотивацію команди.

Висновки. Економічна безпека забудовника під час війни є не лише інструментом для виживання бізнесу, але й запорукою відновлення країни після завершення активних бойових дій. Забудовники, які зможуть забезпечити фінансову стійкість, адаптивність до змін і ефективне управління ризиками, стануть лідерами у відбудові інфраструктури та економіки.

Список використаних джерел:

1. *Економетричний інструментарій управління фінансовою безпекою підприємств будівництва: монографія; 2-е вид. Київ : КНУБА, 2023. 404 с.*
2. *Ізмайлова К.В., Боліла Н.В. Моделі прогнозування втрати фінансової стійкості як складова системи економічної безпеки підрядних будівельних підприємств. Шляхи підвищення ефективності будівництва, 2018. 38. С. 225-232.*
3. *Гойко А.Ф., Сорокіна Л.В., Скакун В.А. Емпіричне оцінювання безпеки економічного розвитку підприємств будівництва: європейський аспект. Шляхи підвищення ефективності будівництва, 2019. № 40. С.3-18.*
4. *Zeltser R. Digital Transformation of Resource Logistics and Organizational and Structural Support of Construction. Nauka i innovatsii, 2019. 15(5), 39–51.*
5. *Sorokina L, Economic security of customers and contractors in removal of consequences armed aggression, IntelITSIS-2023, Khmelnytskyi, March 22-24, 2023.*
6. *Лусиця Н.В. Методи та підходи щодо діагностики економічної безпеки підприємства. Будівельне виробництво. 2023, №75. С. 68-74.*
7. *Ізмайлова К.В., Молодід О.О., Литвиненко І.В. Дискримінантний аналіз під час бенчмаркінгу фінансової безпеки ПРАТ «Комплексне підприємство широкопрофільного будівництва-2». Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2020. № 46. С. 3-15.*

Секція 4. «ОНОВЛЕНІ ПАРАДИГМАЛЬНО-ОСВІТНІ, КОГНІТИВНІ ТА КВАЛІМЕТРИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ В БУДІВНИЦТВІ»

*Голова секції: д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту в будівництві
Рижакова Г.М.*

*Секретар секції: к.т.н, доцент кафедри менеджменту в будівництві
Приходько Д. О.*

УДК 69.003: 333.101.3

*Рижакова Галина Михайлівна,
д.е.н., проф., завідувачка кафедри менеджменту в будівництві;
<https://orcid.org/0000-0002-7875-9768>*

*Приходько Дмитро Олександрович
к.т.н., доцент кафедри менеджменту в будівництві КНУБА
<https://orcid.org/0000-0002-4926-4790>*

*Чуприна Юрій Анатолійович
д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту в будівництві КНУБА
<https://orcid.org/0000-0002-4934-2058>*

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ КОНЦЕПТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ

Актуальність. Сучасний ринок будівельного девелопменту вимагає застосування нових підходів до управління підприємствами. Одним із ключових аспектів такого управління є орієнтація на стратегічні пріоритети стейкхолдерів, що визначають успішність діяльності та довгострокову стійкість будівельних компаній. Парадигмальний підхід до управління дозволяє створювати комплексні системи, які враховують інтереси різних груп, забезпечуючи гармонійний розвиток і підвищення конкурентоспроможності.

Викладення основного матеріалу. Парадигмальний концепт управління передбачає комплексний системний підхід, який інтегрує стратегічне планування, ефективне використання ресурсів, впровадження інновацій та врахування інтересів стейкхолдерів, що є необхідною умовою для успішної діяльності підприємства. У сфері будівельного девелопменту цей підхід набуває особливого значення, оскільки ця галузь характеризується високою капіталомісткістю, значною тривалістю реалізації проєктів та різноманітністю

ризиків, які можуть вплинути на їх успішне завершення [1, с.116].

Стратегічне планування відіграє ключову роль у будівельному девелопменті, оскільки воно є основою успішної діяльності девелоперських компаній, адже воно охоплює широкий спектр завдань, серед яких аналіз ринкових ніш, вибір оптимальних технологій будівництва, формування збалансованих фінансових моделей та визначення перспективних територій для розвитку, що дозволяє компаніям ефективно реагувати на зміни ринку. Такий підхід дозволяє не лише реагувати на зміни ринку, але й активно формувати власну стратегію розвитку, тому завдяки передбаченню тенденцій і використанню можливостей підприємства можуть ефективніше конкурувати в умовах динамічного ринку, що є запорукою їхньої стійкості та прибутковості.

Будівельний девелопмент неминуче стикається з різноманітними ризиками, які можна класифікувати за різними категоріями, що дозволяє більш комплексно підходити до їхнього управління. Зокрема, існують фінансові ризики, які включають коливання цін на будівельні матеріали, відсутність належного фінансування та несвоєчасне виконання фінансових зобов'язань інвесторами чи партнерами, що може призвести до значних фінансових втрат. Крім того, існують юридичні та регуляторні ризики, які пов'язані зі змінами у законодавстві, труднощами з отриманням дозвільної документації та судовими суперечками, що може затримати реалізацію проєкту або навіть зробити його неможливим. Технічні ризики, які включають помилки у проєктуванні, технічні збої або невідповідність технологій та затримки у будівельних роботах через несправність обладнання, також можуть суттєво вплинути на терміни та вартість проєкту. Екологічні ризики, які пов'язані з негативним впливом на навколишнє середовище та стихійними лихами, такими як підтоплення або землетруси, вимагають особливої уваги та впровадження відповідних заходів безпеки. Соціальні ризики, які включають невдоволення місцевих громад забудовою та негативний імідж компанії через соціальні чи екологічні проблеми, підкреслюють важливість діалогу з місцевими громадами та дотримання принципів соціальної відповідальності. Нарешті, ризики форс-мажорних обставин, такі як епідемії, військові конфлікти та економічні кризи, вимагають розробки планів дій у надзвичайних ситуаціях та створення резервів для забезпечення стійкості бізнесу.

Традиційні підходи до управління ризиками, які орієнтовані на вирішення проблем після їхнього виникнення, є недостатніми в умовах складного середовища будівельного девелопменту, тому проактивне управління ризиками передбачає попередження потенційних загроз ще на етапі планування, що

дозволяє мінімізувати їхній негативний вплив. Це досягається через ідентифікацію ризиків, яка передбачає детальний аналіз факторів, що можуть негативно вплинути на проєкт, моніторинг ризиків, який передбачає використання цифрових платформ для аналізу даних, прогнозування тенденцій та оцінки сценаріїв, та планування заходів реагування, яке передбачає створення стратегій для мінімізації впливу ризиків або їхнього уникнення, що є ключовим для успішної реалізації проєкту.

Сучасні цифрові інструменти надають унікальні можливості для моніторингу, аналізу та управління ризиками, тому платформи для аналізу ринку дозволяють прогнозувати попит на житло та зміни цін на матеріали, системи управління проєктами (BIM) забезпечують координацію будівельних процесів і допомагають уникати технічних помилок, а інструменти моделювання ризиків дозволяють оцінити потенційні наслідки різних сценаріїв і вибрати найкращі стратегії, що сприяє підвищенню ефективності управління проєктами [2, с.135]. Так, девелопер може аналізувати динаміку цін на матеріали, прогнозувати попит на житло у конкретному районі, враховувати екологічні обмеження та соціальні фактори та моделювати фінансові сценарії та оптимізувати бюджет проєкту, що дозволяє завчасно коригувати план будівництва, мінімізувати ризики та уникнути додаткових витрат.

Отже, проактивне управління ризиками у будівельному девелопменті, яке підкріплене цифровими інструментами, є ключем до створення стійкого бізнесу, оскільки воно забезпечує не лише мінімізацію втрат, але й формування конкурентних переваг, підвищення ефективності проєктів та створення додаткової цінності для всіх зацікавлених сторін – інвесторів, клієнтів, громад і суспільства загалом.

Не менш важливим аспектом є ефективне управління ресурсами. Йдеться про оптимізацію використання всіх наявних видів ресурсів – фінансових, людських, матеріальних та інформаційних. У будівельній галузі, де вартість матеріалів та кваліфікація персоналу відіграють ключову роль, раціональне використання ресурсів стає запорукою успіху. Це передбачає не лише контроль за витратами, але й постійний пошук шляхів підвищення ефективності, впровадження інноваційних інструментів та технологій, що дозволяють досягати кращих результатів з меншими витратами.

Щодо інновацій, у сучасному світі вони є не просто трендом, а ключовою умовою для забезпечення конкурентоспроможності підприємств. У будівельному девелопменті інтеграція інновацій повинна охоплювати всі етапи діяльності: від проєктування та концептуального планування до впровадження

новітніх технологій і матеріалів на будівельному майданчику. Інноваційні підходи дозволяють не лише підвищувати якість кінцевого продукту та оптимізувати витрати, але й створювати додаткову цінність для клієнтів. Це формує лояльність споживачів і підвищує репутацію компанії на ринку. Наприклад, застосування автоматизованих систем управління будівельними процесами (BIM), використання екологічно чистих матеріалів, енергозберігаючих технологій і "зелених" рішень дає змогу задовольнити попит на стійке та екологічне будівництво.

Крім того, інвестиції в науково-дослідні розробки та автоматизацію дозволяють оптимізувати робочі процеси, зменшити витрати та прискорити реалізацію проєктів. У результаті інновації не лише підсилюють конкурентні переваги підприємств, але й забезпечують відповідність їхньої діяльності сучасним екологічним, технологічним і соціальним вимогам.

Особливе місце в сучасній парадигмі управління займає врахування інтересів стейкхолдерів. Стейкхолдери – це всі ті, хто має відношення до діяльності підприємства та зацікавлений в її результатах. Це інвестори, які вкладають кошти в проєкти, клієнти, які купують нерухомість, партнери, з якими підприємство співпрацює, місцеві громади, на території яких здійснюється будівництво, та, звичайно, державні органи, що регулюють будівельну діяльність. Врахування інтересів стейкхолдерів – це більше, ніж дотримання формальних вимог, адже воно спрямоване на формування довгострокових і взаємовигідних відносин, де кожен учасник отримує конкретні вигоди [3, с.120]. Ефективне управління ґрунтується на детальному аналізі потреб і очікувань стейкхолдерів, серед яких інвестори, замовники, державні органи, місцеві громади та екологічні організації, що допомагає уникнути конфліктів, посилити довіру до підприємства й забезпечити сталість його розвитку. У будівельному девелопменті особливий акцент робиться на екологічній відповідальності та соціальній прийнятності проєктів [4, с.324]. Наприклад, реалізація екологічно безпечних рішень відповідає очікуванням місцевих громад, оптимізація витрат задовольняє вимоги інвесторів, а створення якісного житла сприяє задоволенню потреб клієнтів [6, с.389].

Таким чином, системний підхід до управління підприємствами будівельного девелопменту дозволяє об'єднати всі розглянуті елементи в єдину, цілісну систему. В цій системі стратегічне планування задає загальний напрямок розвитку, управління ресурсами забезпечує ефективне використання наявних можливостей, інновації стимулюють постійне вдосконалення, а врахування інтересів стейкхолдерів створює основу для стабільних та

гармонійних відносин з зовнішнім середовищем. Саме така комплексна система управління здатна забезпечити довгострокову ефективність та стабільність розвитку підприємства в умовах динамічного ринку.

Відзначимо також, що стратегічні пріоритети стейкхолдерів у сфері будівельного девелопменту формуються відповідно до їхніх ролей і сфер зацікавленості, проте існують загальні напрями, які мають фундаментальне значення для забезпечення успішної діяльності. Одним із ключових аспектів є економічна ефективність, яка передбачає забезпечення рентабельності проєктів таким чином, щоб інвестори отримували максимальну вигоду від вкладених коштів [5, с.92]. Цей пріоритет є визначальним для залучення інвестицій та забезпечення фінансової стійкості проєктів, адже саме економічна доцільність є головним мотиватором для інвесторів.

Проте, поряд з економічною ефективністю, важливою складовою стратегічних пріоритетів є також екологічна стійкість, що реалізується через дотримання екологічних норм, активне впровадження інноваційних "зелених" технологій та мінімізацію вуглецевого сліду, який утворюється в процесі будівництва. Цей аспект набуває все більшої ваги в сучасному світі, де питання збереження навколишнього середовища стають першочерговими. Такі заходи сприяють збереженню навколишнього середовища, що особливо важливо в умовах посилення глобальних екологічних викликів, та водночас підвищують привабливість проєктів для екологічно свідомих інвесторів та покупців.

Зв'язок між екологічною стійкістю та суспільними потребами підкреслюється через соціальну відповідальність, яка є ще одним ключовим напрямом. Соціальна відповідальність визначається необхідністю створення інфраструктури, яка відповідатиме потребам місцевих громад. Це включає будівництво доступного житла, що покращує життєві умови населення, а також врахування соціально значущих аспектів у процесі реалізації девелоперських проєктів. Таким чином, девелопери не лише будують об'єкти, але й сприяють розвитку соціальної інфраструктури та підвищенню якості життя в громадах.

Для забезпечення ефективної реалізації всіх зазначених пріоритетів, не менш важливим стратегічним пріоритетом є забезпечення прозорості та дотримання етичних стандартів, що вимагає впровадження норм корпоративного управління, які відповідають сучасним вимогам. Це також передбачає боротьбу з корупцією і відкритість у комунікації з усіма зацікавленими сторонами, що дозволяє зміцнити довіру до компанії з боку стейкхолдерів. Саме довіра є фундаментом для довгострокових та успішних відносин з усіма учасниками девелоперського процесу.

Висновки. Сучасний ринок будівельного девелопменту характеризується високою динамічністю та складністю, що зумовлює необхідність застосування парадигмального підходу до управління підприємствами. Цей підхід, інтегруючи стратегічне планування, ефективне управління ресурсами, впровадження інновацій, проактивне управління ризиками та, що особливо важливо, врахування стратегічних пріоритетів стейкхолдерів, забезпечує створення комплексних систем управління. Саме така інтегрована система, де економічна ефективність гармонійно поєднується з екологічною стійкістю, соціальною відповідальністю та прозорістю діяльності, дозволяє будівельним підприємствам досягати довгострокової стійкості, підвищувати конкурентоспроможність та формувати позитивний імідж на ринку, відповідаючи на виклики сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Рижакова, Г., Кіщак, Н., Хоменко, О., Ротов, О., Ніколаєва, М., & Веремєєва, Т. (2022). Сучасний вектор оновлення будівельного девелопменту в контексті стратегем *Integrated Project Delivery*. *Управління розвитком складних систем*, (49), 113-123.
2. Чуприна, Х., Іщенко, Т., Савчук, Т., Дикий, О., Поколенко, В., & Веремєєва, Т. (2021). Оновлення інструментарію економіко-управлінської реконфігурації бізнес-процесів будівельних підприємств у контексті сучасної парадигми цифровізації економіки. *Управління розвитком складних систем*, (46), 131-140.
3. Fassin Y. *The stakeholder model refined*. *Journal of Business Ethics*. 2012. Vol. 84. P. 113-135.
4. Greenwood M. *Stakeholder engagement: Beyond the myth of corporate responsibility*. *Journal of Business Ethics*. 2007. Vol. 74. P. 315–327. <https://doi.org/10.1007/s10551-007-9509-y>
5. Henriques I., Sadorsky P. *The relationship between environmental commitment and managerial perceptions of stakeholder importance*. *Academy of Management Journal*. 1999. Vol. 42(1). P. 87–99. <http://dx.doi.org/10.2307/256876>
6. Hine J. A. H. S., Preuss L. *Society is out here, organisation is in here: on the perceptions of corporate social responsibility held by different managerial groups*. *Journal of Business Ethics*. 2009. Vol. 88. P. 381–393. <http://dx.doi.org/10.1007/s10551-008-9970-2>

Шпаков Андрій Васильович
д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-7498-4271>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ ОЧИМА ДОСЛІДНИКІВ

Корпоративне управління – одна з найрозповсюдженіших управлінських методик, яка покликана забезпечити за допомогою системи правил і принципів ефективне управління компанією. Корпоративне управління передбачає створення ефективної управлінської моделі яка гарно працює за умови використання певного типу організаційної структури та системи відносин між стейкхолдерами компанії на основі економічного інтересу.

Характерними змістовними елементами корпоративних структур управління є:

- захист інтересів всього кола зацікавлених осіб, включаючи зовнішніх та внутрішніх учасників;
- забезпечення прозорості компанії завдяки відкритій системі правил та взаємовідносин;
- орієнтація організаційної структури на прийняття зважених стратегічних рішень спрямованих на довгострокову перспективу
- збільшення інвестиційної привабливості компанії завдяки прозорості, відкритих правил гри та, іноді, участі інвесторів в процесах управління через володіння пакетами акцій
- зниження ризиків, особливо корупційних, завдяки чіткому розмежуванню ключових функцій прийняття управлінських рішень по базовим рівням управлінської ієрархії.

Незважаючи на переваги корпоративного управління, що полягає в підвищенні вартості компанії при ефективному його застосуванні, покращенні фінансових результатів діяльності компанії, укріплення репутації завдяки позитивному іміджу, підвищення стійкості організації до кризових ситуацій та фокусі на довгострокову перспективу має гідних суперників в рамках вибору інструментів підвищення ефективності функціонування компанії на ринку.

Оскільки використання гібридних підходів до управління компаніями разом з орієнтацією окремих їх елементів на довгострокову перспективу, використання системного підходу та розширення кола зацікавлених осіб, що

приймають участь або отримують користь від ефективного управління компанією, має схожу ефективність з корпоративним управлінням, треба розглянути і їх.

Існує безліч альтернативних методик, кожна з яких пропонує свої унікальні переваги і підходить для різних типів компаній і ситуацій. Ці підходи до управління пропонують інший погляд на організацію роботи, ухвалення рішень і взаємини всередині компанії порівняно з традиційним корпоративним управлінням. Вони можуть бути засновані на різних філософіях, принципах і цінностях. Серед них можна виділити такі напрямки:

- самоорганізація у формі соціократії, що пропонує створення самоорганізованих структур, де рішення ухвалюють на основі консенсусу або холократії, яка орієнтована на гнучку організаційну структуру, де ролі визначаються завданнями, а не ієрархією.

- фокус на людині. Зокрема, теорія Y, що базується на припущенні про те, що люди за своєю природою прагнуть до роботи і саморозвитку та організаційний розвиток, спрямований на створення умов для зростання і розвитку кожного співробітника.

- сталий розвиток та корпоративна соціальна відповідальність, що підкреслює важливість соціальних та екологічних аспектів діяльності компанії та бізнес-моделі, засновані на цілях сталого розвитку ООН, які інтегрують економічні, соціальні та екологічні цілі в бізнес-стратегію.

Також не слід забувати про такі перевірені часом методики управління, як:

- Lean - спрямована на мінімізацію втрат і оптимізацію процесів;
- теорія обмежень - фокусується на ідентифікації та усуненні вузьких місць у процесах;

- Аджайл - гнучка методологія управління проектами, орієнтована на швидку адаптацію до змін.

В табл.1 наведено основні відмінності між традиційним корпоративним управлінням та альтернативними підходами до організаційного управління. Порівняння здійснено за ключовими характеристиками: ієрархія організації, ухвалення рішень, фокус діяльності та організаційна культура. Корпоративне управління переважно характеризується суворою ієрархією, централізованим прийняттям рішень та акцентом на максимізацію прибутку для акціонерів. Водночас альтернативні методики часто пропонують більш гнучкі структури, розподілене прийняття рішень і більш широкий спектр цілей, які включають соціальну відповідальність та розвиток співробітників.

Порівняння альтернативних методик управління з корпоративним
управлінням

Характеристика	Корпоративне управління	Альтернативні методики
Ієрархія організації	Суворі ієрархія	Часто більш плоска структура або самоорганізація
Ухвалення рішень в організації	Централізоване ухвалення рішень	Розподілене ухвалення рішень, часто засноване на консенсусі
Фокус організації	Максимізація прибутку для акціонерів	Широкий спектр точок уваги, включно із соціальною відповідальністю, стійким розвитком й індивідуальним розвитком співробітників
Культура організації	Часто формальна культура	Більш гнучка й адаптивна культура

Які ж критерії необхідно використовувати для визначення методик та їх комбінацій в кожному конкретному випадку? Критеріями вибору можуть бути: бажання підвищити залученість співробітників, необхідність гнучкості по відношенню до реакції на зміни, прагнення до сталого розвитку або пошук нових рішень для зростання компанії, коли традиційні підходи не дають бажаних результатів.

Оскільки світ бізнесу знаходиться в постійному пошуку нових джерел підвищення ефективності діяльності виділимо сучасні тренди в корпоративному управлінні, які наближують або створюють основу до зближення та інтеграції управлінських методик до більш ефективних та універсальних інструментів управління компаніями [6].

Серед ключових сучасних тенденцій, що змінюють підходи до корпоративного управління, слід виділити в зокрема наступні:

1. Орієнтація на сталий розвиток (ESG). Дедалі більше компаній усвідомлюють важливість екологічних, соціальних та управлінських факторів. Інвестори та споживачі дедалі частіше вимагають від бізнесу прозорості та відповідальності в цих питаннях [1-3].

2. Цифрова трансформація. Цифрові технології, штучний інтелект, великі дані, блокчейн проникають в усі сфери бізнесу, змінюючи процеси управління, стають невід'ємною частиною корпоративного управління [5].

3. Управління талантами - залучення й утримання талановитих співробітників стає дедалі складнішим завданням, відповідно, компанії фокусуються на створенні привабливого HR бренду за рахунок продуктивного

робочого середовища, гнучких умов праці та розвитку кар'єри співробітників.

4. Диверсифікація та інклюзивність. Створення різноманітних та інклюзивних команд стало пріоритетом для багатьох компаній, і це не тільки етичне питання, а й спосіб підвищити інноваційність та ефективність бізнесу.

5. Корпоративна соціальна відповідальність, що охоплює турботу про працівників (компанії дедалі активніше беруть участь у вирішенні соціальних проблем) [4], що побіжно поліпшує імідж та створює довгострокову цінність для бізнесу.

Список використаних джерел:

- 1. Paužuolienė, Jurgita & Derkach, Vadym. (2024). Integrating Environmental, Social and Governance (Esg) Principles into Organisations. Regional Formation and Development Studies. 28-36. 10.15181/rfds.v44i3.2635.*
- 2. Kuzey, Cemil & Al-Shaer, Habiba & Karaman, Abdullah & Uyar, Ali. (2023). Public governance, corporate governance and excessive ESG. Corporate Governance International Journal of Business in Society. 23. 10.1108/CG-01-2023-0028.*
- 3. Derj, Atar & Bami, Adil & Ed-dafali, Slimane & Adardour, Zahra. (2024). Transforming Corporate Governance: A Comparative Analysis of ESG Integration in the Energy Sector. 10.4018/979-8-3693-8954-6.ch002.*
- 4. Ratna, Ratna & Junaidi, Riky. (2024). Corporate social responsibility and earnings management: The future research direction. Corporate and Business Strategy Review. 5. 20-30. 10.22495/cbsrv5i4art2.*
- 5. Kretov, Dmitry & Kretova, Olena & Zherdetska, Lilia & Chaikovskiy, Yaroslav. (2024). Digitalization Management in the Corporate Banking Sector of Ukraine. Economics Ecology Socium. 8. 92-103. 10.61954/2616-7107/2024.8.3-8.*
- 6. Dzoba, Oleh. (2024). Corporate management of enterprises: a value-oriented approach. Economic Analysis. 34. 190-199. 10.35774/econa2024.02.190.*

Бартко Василь Федорович
аспірант кафедри менеджменту в будівництві;

Федорова Яна Юріївна
PhD (Екон.), докторант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури

ІМПЕРАТИВИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ: ФУНКЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У БУДІВНИЦТВІ

Актуальність. Сучасна будівельна галузь перебуває на етапі трансформації під впливом цифрових технологій, що відкривають нові можливості для підвищення ефективності управління, зменшення витрат і мінімізації ризиків. Імперативи цифрової епохи демонструють трансформаційний вплив технологій на управління, включаючи функціонально-економічне керування операційними системами стейкхолдерів у будівництві. Операційні системи стейкхолдерів включають процеси, інструменти та взаємодії між замовниками, підрядниками, постачальниками та контролюючими органами. Успіх будівельних проєктів залежить від узгодженості їхніх дій, чіткої комунікації та спільної роботи. Використання сучасних технологій, таких як BIM, автоматизація, аналітика великих даних і цифрові платформи, дозволяє оптимізувати процеси, підвищувати точність даних, мінімізувати ризики та покращувати прийняття рішень. Інтегроване інформаційне середовище сприяє ефективній координації та управлінню проєктами. Актуальність теми зумовлена зростанням вимог до сталого розвитку, який передбачає не лише економічну доцільність, але й екологічну та соціальну відповідальність будівельної галузі. Використання функціонально-економічного підходу дозволяє досягти цього балансу, забезпечуючи розробку більш ефективних моделей взаємодії між стейкхолдерами та підвищенню конкурентоспроможності галузі в умовах цифрової епохи.

Викладення основних результатів. Сучасні будівельні проєкти, такі як зведення житлових комплексів, характеризуються участю великої кількості зацікавлених сторін, серед яких виступають замовники, будівельники, постачальники, дизайнери, інженери, архітектори та контролюючі органи. Ефективна взаємодія між цими учасниками є критично важливою для успішного завершення проєкту. Управління цією складною системою

здійснюється за допомогою операційної системи стейкхолдерів, яка охоплює всі процеси, рішення, інструменти та комунікації, необхідні для реалізації будівельного проекту.

Функціонально-економічне управління (ФЕУ) є ключовим аспектом успіху будівельного проекту, оскільки воно спрямоване на досягнення максимальної ефективності та збалансованості між витратами та результатами. ФЕУ передбачає оптимізацію всіх процесів для запобігання затримок, непорозумінь та зайвих витрат, а також встановлення раціональної взаємодії між усіма учасниками проекту. Управління будується таким чином, щоб кожен учасник чітко розумів свою роль та завдання, а загальний процес рухався відповідно до плану з мінімальними витратами часу, ресурсів та зусиль.

В умовах сучасної цифрової трансформації, ФЕУ інтегрується з передовими технологіями, що значно підвищує ефективність управління будівельними проектами. Серед ключових цифрових інструментів, які використовуються в ФЕУ, слід виділити:

1. BIM (Building Information Modeling) - технологія інформаційного моделювання будівель, яка створює віртуальну модель об'єкта, що відображає всі його фізичні та функціональні характеристики. BIM дозволяє всім учасникам проекту візуалізувати об'єкт, планувати роботи, координувати дії та контролювати витрати на всіх етапах будівництва.

2. Автоматизовані системи моніторингу - комплекси датчиків та програмного забезпечення, які забезпечують безперервний контроль за ходом будівництва. Ці системи дозволяють відстежувати дотримання графіків, виявляти потенційні проблеми та оперативно реагувати на них.

3. Аналітика великих даних - методи обробки та аналізу значних обсягів даних, які дозволяють прогнозувати можливі ризики, оптимізувати використання ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Аналітика Big Data забезпечує прогнозування, моніторинг та адаптацію до змін, тоді як автоматизовані системи моніторингу дозволяють контролювати стан проекту та вчасно реагувати на відхилення від плану. Крім того, впровадження цифрових платформ підвищує прозорість і формує довіру між стейкхолдерами, забезпечуючи інтеграцію їхніх інтересів і сприяючи сталому розвитку галузі. Забезпечення кібербезпеки стає критичним аспектом для стабільності та безперервності операційних систем.

Застосування ФЕУ в поєднанні з цифровими технологіями є критично важливим для успіху сучасних будівельних проектів. Воно забезпечує:

- своєчасне виконання робіт та дотримання графіків будівництва;

- оптимізацію витрат та запобігання перевитратам;
- забезпечення високої якості будівельних робіт та відповідності стандартам;
- ефективну взаємодію між усіма учасниками проекту [1, с.310].

В умовах зростаючої складності будівельних проектів, ФЕУ, що базується на сучасних цифрових технологіях, стає необхідною умовою для досягнення успіху. Цей підхід забезпечує максимальну точність, ефективність та відповідальність на всіх етапах будівництва, що є запорукою задоволення потреб замовників та успішної реалізації проектів будь-якої складності.

Функціонально-економічне керування операційними системами охоплює організацію, координацію та оптимізацію ресурсів і дій у будівельних проектах для досягнення максимального ефекту при мінімальних витратах, що забезпечує баланс між економічною ефективністю та функціональною доцільністю, сприяючи гармонійній взаємодії всіх учасників.

Окреслимо переваги цифрових технологій в ФЕУ [2, с.89]:

1. Підвищення точності та ефективності планування. BIM-технології дозволяють створювати детальні віртуальні моделі будівельних об'єктів, що враховують всі аспекти проекту - від архітектурних рішень до інженерних комунікацій, що забезпечує більш точне планування робіт, мінімізує ризик помилок та переробок, а також сприяє оптимізації використання ресурсів.

2. Цифрові платформи для спільної роботи забезпечують ефективну координацію, комунікації та взаємодію між усіма учасниками проекту - від замовників та проектувальників до будівельників та постачальників. Вони дозволяють обмінюватися інформацією в режимі реального часу, оперативно вирішувати питання, що виникають, та забезпечувати узгодженість дій на всіх етапах будівництва.

3. Автоматизовані системи моніторингу та аналізу даних дозволяють контролювати використання матеріалів, обладнання та трудових ресурсів, що сприяє запобіганню перевитратам, зниженню собівартості будівництва та підвищенню ефективності використання ресурсів.

4. Цифрові технології дозволяють моделювати різні сценарії розвитку подій на будівельному майданчику, виявляти потенційні небезпеки та розробляти заходи щодо їх запобігання, що сприяє підвищенню рівня безпеки праці та зниженню ризику виникнення аварійних ситуацій.

5. Застосування цифрових технологій дозволяє здійснювати контроль якості на всіх етапах будівництва - від проектування до здачі об'єкта в експлуатацію. Це забезпечує відповідність будівельних робіт встановленим

стандартам та вимогам замовника.

Окреслюючи перспективи розвитку ФЕУ в умовах цифровізації, слід відзначити, що у майбутньому очікується створення інтелектуальних систем управління будівельними проектами, які будуть здатні самостійно аналізувати дані, прогнозувати ризики та приймати оптимальні управлінські рішення. Технології штучного інтелекту та машинного навчання відкривають нові можливості для автоматизації процесів управління, оптимізації використання ресурсів та прогнозування результатів будівельних проектів. Прогнозується, що в подальшому ФЕУ буде інтегруватися з іншими цифровими технологіями, такими як Інтернет речей (IoT), віртуальна та доповнена реальність (VR/AR), блокчейн тощо. Це створить єдиний цифровий простір будівельного проекту, що забезпечить максимальну прозорість, ефективність та безпеку.

Висновки. Отже, імперативи цифрової епохи відкривають нові можливості для ефективного функціонально-економічного управління в будівництві, спрощуючи процеси та підвищуючи їх прозорість. Інтеграція технологій, таких як BIM, автоматизовані системи моніторингу та аналітика великих даних, забезпечує раціональне використання ресурсів, мінімізує ризики та сприяє прийняттю зважених рішень. Однак цифровізація ставить нові виклики, зокрема пов'язані з кібербезпекою та адаптацією традиційних підходів до сучасних умов. Для досягнення сталого розвитку будівельної галузі необхідно впроваджувати системний підхід, що враховують стратегічні пріоритети стейкхолдерів, екологічну відповідальність і соціальні аспекти. Поєднання інноваційних технологій з глибоким стратегічним плануванням створює основу для сталого, конкурентоспроможного розвитку галузі в умовах глобальних змін.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко, О. О., Стеценко С.П., Богатюк Д.В. Реінжиніринг системи організаційно-економічного управління учасників будівництва на засадах цифровізації. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2022. № 2(50). С. 303-313.
2. Подойніцин С.В., Запєчна Ю.О. Ідентифікація та класифікація зацікавлених сторін будівельного підприємства. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. Вип. 50, Ч. 2, 2022. С. 85-92. DOI: [https://doi.org/10.32347/2707-501x.2022.50\(2\).85-92](https://doi.org/10.32347/2707-501x.2022.50(2).85-92)

*Вересюк Андрій Анатолійович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ФУПП КНУБА;
науковий керівник: Чередніченко Петро Петрович, доцент кафедри міського
будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОБ'ЄКТНО-ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСНОВІ ІНТЕГРАЦІЇ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність. Сучасний світ стрімко змінюється під впливом цифровізації та впровадження новітніх технологій у всі сфери людського життя. Міста, як центри економічного, соціального та культурного розвитку, опинилися в епіцентрі цих змін. Успішне планування міських територій сьогодні залежить від інтеграції інформаційних технологій в об'єктно-просторове управління, що дозволяє не лише ефективніше розподіляти ресурси, але й створювати комфортне середовище для мешканців. Відтак об'єктно-просторове планування територій стало невід'ємною частиною розвитку сучасних міст та регіонів. Від грамотного проектування сучасного урбаністичного мистецтва залежить якість життя усіх громадян. Завдяки цифровізації та впровадженню інтегрованих сучасних інформаційних технологій можна суттєво змінити підхід до планування та сприяти його ефективності.

Викладення основного матеріалу. Об'єктно-просторове планування охоплює аналіз, проектування та управління просторовими елементами міста: забудовою, інфраструктурою, зеленими зонами, транспортною мережею тощо. Головним викликом такого планування є потреба враховувати складну взаємодію між різними елементами міського середовища та потребами громади. Традиційні методи планування часто не враховують динамічність змін, які відбуваються у сучасних містах. Зокрема, щільна забудова, зростання населення та зміна клімату вимагають нових підходів, що базуються на аналізі великих обсягів даних. Саме тут на допомогу приходять цифрові технології.

Цифровізація міського середовища ґрунтується на застосуванні сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів, створення віртуальних моделей та інтеграції даних у реальному часі. Сучасне планування територій вимагає використання даних у режимі реального часу. Геоінформаційні системи (GIS), бази даних та обробка великих обсягів інформації дозволяють

прогнозувати використання земель, організувати транспортні мережі та покращувати екологічну ситуацію. Одним із ключових інструментів є технології геоінформаційних систем (ГІС), які дозволяють створювати детальні карти, моделювати розвиток територій та оцінювати вплив нових об'єктів на екосистему міста. Наприклад, за допомогою ГІС можна аналізувати транспортні потоки, визначати найбільш навантажені ділянки та оптимізувати маршрути громадського транспорту. Також цифрові платформи забезпечують доступ до актуальної інформації про стан інфраструктури, полегшуючи процеси планування та ремонту [1, с.16-17].

Сталий розвиток міст неможливий без інтеграції сучасних інформаційних технологій. Одним із перспективних напрямків є створення цифрових двійників міст (digital twins), які представляють собою точні віртуальні копії реальних територій. Ці моделі дають змогу прогнозувати наслідки рішень, наприклад, вплив будівництва нового мікрорайону на транспортну систему або екологічний стан. За допомогою аналізу даних поліпшується розуміння потреб міського населення та скорочуються ризики шкідливих впливів на середовище.

Окремої уваги заслуговує концепція «розумного міста» (smart city). Вона передбачає використання інтернету речей (IoT), великих даних (Big Data) та штучного інтелекту (AI) для підвищення ефективності управління міським середовищем. Наприклад, інтерактивні платформи для громадян дозволяють повідомляти про проблеми, такі як пошкодження доріг або несправність вуличного освітлення, що пришвидшує їх вирішення.

Ще один важливий аспект – енергоефективність. Завдяки цифровим технологіям можна моніторити споживання енергії, оптимізувати її використання та впроваджувати "зелені" технології, такі як сонячні панелі або системи збору дощової води.

Сучасні міста стрімко розвиваються, вимагаючи нових підходів до просторового планування та управління їхньою інфраструктурою. Об'єктно-просторове планування територій у поєднанні з цифровізацією міського середовища створює можливість для гармонійного розвитку урбаністичних просторів, підвищення якості життя мешканців та ефективного використання ресурсів [3].

Об'єктно-просторове планування передбачає системний підхід до організації територій з урахуванням їхнього функціонального призначення, географічних особливостей та соціально-економічних потреб. Основними завданнями цього процесу є створення комфортного міського середовища, оптимізація транспортної та інженерної інфраструктури, збереження

природних ресурсів та культурної спадщини.

Інтеграція сучасних інформаційних технологій дозволяє досягти нових рівнів ефективності у плануванні та управлінні територіями. Використання штучного інтелекту, алгоритмів машинного навчання та блокчейн-технологій сприяє підвищенню прозорості процесів, забезпечує точність аналізу даних і дозволяє уникати людських помилок [2]. Зокрема, технології штучного інтелекту здатні прогнозувати зміни у структурі міста, допомагаючи запобігти виникненню транспортних заторів, перенаселення чи екологічних проблем. Блокчейн забезпечує прозорість у питаннях управління фінансами та ресурсами, а машинне навчання допомагає створювати моделі поведінки містян для адаптації міського простору до їхніх потреб.

Висновки. Об'єктно-просторове планування територій у поєднанні з цифровізацією міського середовища відкриває величезні можливості для створення інноваційних, комфортних та сталих міст. Інтеграція сучасних інформаційних технологій дозволяє реалізувати найамбітніші проекти, спрямовані на покращення якості життя мешканців та забезпечення раціонального використання природних і економічних ресурсів. Цей підхід вимагає активної участі всіх сторін: влади, бізнесу та громадян. Лише спільними зусиллями ми можемо створити міста, які будуть не лише комфортними для життя, а й здатними адаптуватися до викликів майбутнього. І саме у цьому напрямку варто шукати відповіді на виклики, які стоять перед урбанізацією у XXI столітті.

Список використаних джерел:

1. Беленкова, О., Дубінін, Д., & Давид, К. (2022). *Цифрова трансформація будівництва і девелопменту територій як імператив формування стратегій учасників будівельного процесу. Містобудування та територіальне планування, (81), 13-22.*
2. Вишневський, Д. С. (2021). *Законодавче забезпечення системи територіального планування в Україні. Сучасні технології та методи розрахунків у будівництві, (15), 3-10.*
3. Сингаївська О. І., Чередніченко О. П. *Структура інформаційно-аналітичного забезпечення містобудівної діяльності в галузі інженерної підготовки території // Містобудування та територіальне планування. 2021. № 76. С. 271–296. DOI: 10.32347/2076-815x.2021.76.271-296.*

*Кацюба Ігор Романович
Кирик Ярослав Ярославович
Гергі Маріан Семенович
аспіранти кафедри менеджменту в будівництві;*

*Дружинін Максим Андрійович
к.т.н., доцент,
<https://orcid.org/0000-0003-1821-1968>
Київський національний університет будівництва і архітектури*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОДЕЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ДЕВЕЛОПЕРСЬКОГО СУПРОВІДУ ПРОЄКТІВ БУДІВНИЦТВА

Актуальність теми. У сучасних умовах стрімкого розвитку технологій та цифрової трансформації різних сфер економіки, будівельна галузь не залишається осторонь цих процесів. Впровадження сучасних технологій моделювання, таких як BIM (Building Information Modeling), цифрові платформи управління проектами, аналітичні інструменти та автоматизовані системи управління, стає невід'ємною складовою організаційної підготовки та девелоперського супроводу проєктів. Це дозволяє не лише підвищити ефективність процесів, але й забезпечити прозорість, якість та економічну доцільність реалізації будівельних проєктів.

Особливу актуальність ця тема набуває в умовах активної цифровізації України, яка є одним із стратегічних напрямів державної політики. Зокрема, реалізація ініціатив у рамках програм цифрової трансформації, таких як «Дія.City», «Цифрова держава» та створення національної інфраструктури даних, створює сприятливе середовище для впровадження інновацій у будівельній галузі. Цифрові рішення дозволяють українським компаніям інтегруватися у глобальні ринки, оптимізувати витрати та забезпечувати високу конкурентоспроможність. Таким чином, дослідження та впровадження сучасних технологій моделювання організаційної підготовки і девелоперського супроводу є не лише актуальним, а й стратегічно важливим для економічного розвитку та відновлення України.

Викладення основного матеріалу. Девелоперський супровід охоплює комплекс заходів, спрямованих на управління всіма етапами реалізації будівельного проєкту — від початкової ідеї до введення об'єкта в експлуатацію

та його подальшого використання, оскільки саме завдяки ефективному супроводу проєкт досягає успіху та задовольняє потреби клієнтів. Ефективний девелоперський супровід будується на основі інтеграції сучасних технологій, які забезпечують координацію та оптимізацію всіх етапів реалізації проєкту. Одним із ключових напрямів цього супроводу є управління життєвим циклом об'єкта, що охоплює весь процес — від ідеї до завершення експлуатації. Для цього необхідно впроваджувати інструменти автоматизації, які допомагають зробити ці процеси більш ефективними, контрольованими та прозорими [1]. Управління життєвим циклом об'єкта охоплює всі стадії — від концептуального планування і будівництва до експлуатації та навіть утилізації об'єкта, що потребує комплексного підходу та використання сучасних технологій. Інструменти автоматизації дозволяють оптимізувати ці процеси завдяки платформам управління проєктами, BIM-системам та IoT.

Платформи управління проєктами (Procore, Aconex) забезпечують контроль за строками, бюджетами, постачанням матеріалів та залученням підрядників, сприяючи зниженню витрат і своєчасній реалізації проєктів, оскільки вони надають можливість відстежувати всі аспекти проєкту в режимі реального часу та оперативно реагувати на будь-які відхилення. BIM-системи дозволяють створювати цифрові моделі об'єкта, що включають всі дані про його життєвий цикл, що забезпечує інтеграцію всіх процесів і легкість доступу до інформації, оскільки всі учасники проєкту мають доступ до єдиної актуальної моделі. IoT (Інтернет речей) сенсори та підключені пристрої можуть використовуватися для моніторингу стану об'єкта в реальному часі, прогнозування потреб у ремонті та підтримки ефективної експлуатації, оскільки вони дозволяють отримувати дані про роботу систем та обладнання в режимі реального часу та прогнозувати можливі поломки. Ці інструменти забезпечують точність управління, скорочують ризики та знижують експлуатаційні витрати протягом усього життєвого циклу об'єкта, оскільки вони дозволяють автоматизувати багато процесів та мінімізувати вплив людського фактора [3-5].

Сучасні IT-рішення значно змінюють підходи до продажу та маркетингу нерухомості, а також до введення об'єктів в експлуатацію, оскільки вони надають нові можливості для залучення клієнтів та оптимізації процесів. Віртуальна та доповнена реальність (VR/AR) дозволяють потенційним покупцям "відвідати" об'єкт ще до завершення будівництва, створюючи реалістичне враження від майбутнього простору, оскільки це дозволяє їм оцінити планування, дизайн та інші характеристики об'єкта. Маркетингові

платформи допомагають автоматизувати рекламні кампанії, аналізувати ефективність маркетингових стратегій та досягати цільової аудиторії, оскільки вони надають інструменти для сегментації аудиторії, створення таргетованих оголошень та аналізу результатів. Платформи для управління продажами CRM-системи дозволяють ефективно вести базу потенційних клієнтів, автоматизувати процес продажу, відстежувати етапи укладення угод та забезпечувати якісний сервіс для покупців, оскільки вони дозволяють зберігати всю інформацію про клієнтів та їхні вподобання, а також автоматизувати розсилку повідомлень та інші операції. Системи введення в експлуатацію цифрові платформи забезпечують контроль за дотриманням усіх нормативних вимог, створюючи прозорий процес введення об'єктів у використання, оскільки вони дозволяють вести електронний документообіг, контролювати виконання робіт та отримувати необхідні дозволи в онлайн-режимі.

У будівельному бізнесі взаємовідносини із замовниками є одним із ключових факторів успіху, оскільки задоволені клієнти є запорукою повторних звернень та позитивних рекомендацій. CRM-системи (Customer Relationship Management) у поєднанні з аналітичними інструментами дозволяють аналізувати потреби клієнтів, оптимізувати комунікацію, відстежувати цикл угод та застосовувати аналітику.

Аналіз потреб клієнтів автоматичний збір і аналіз даних допомагає зрозуміти очікування замовників і запропонувати рішення, що відповідають їхнім потребам, оскільки CRM-системи дозволяють збирати та аналізувати дані про клієнтів, їхні вподобання та історію взаємодії. Оптимізація комунікації CRM-системи дозволяють організувати єдиний канал зв'язку з клієнтом, що сприяє швидкому реагуванню на запити та забезпечує високу якість сервісу, оскільки всі звернення клієнтів реєструються та обробляються в єдиній системі. Відстеження циклу угод замовлення, оплати, підписання договорів та виконання зобов'язань контролюються автоматизованими системами, що значно зменшує ризик помилок, оскільки CRM-системи дозволяють автоматизувати процес укладення угод та контролювати виконання всіх етапів. Застосування аналітики сучасні інструменти аналізу даних допомагають прогнозувати поведінку клієнтів, оцінювати успішність продажів і планувати маркетингові стратегії, оскільки вони дозволяють виявляти тенденції та закономірності в поведінці клієнтів [2, с.115].

CRM та аналітика стають основою для побудови довгострокових відносин із замовниками, підвищення їхньої лояльності та забезпечення конкурентних переваг на ринку, оскільки вони дозволяють надавати персоналізований сервіс

та враховувати індивідуальні потреби кожного клієнта.

Таким чином, сучасні інструменти автоматизації, IT-рішення та CRM-системи дозволяють девелоперам не лише оптимізувати процеси управління будівельними проєктами, а й створювати більш якісний досвід для замовників, забезпечуючи успішну реалізацію кожного етапу проєкту, оскільки вони надають можливість контролювати всі аспекти проєкту, від залучення клієнтів до введення об'єкта в експлуатацію.

Висновки. Організаційна підготовка будівельних проєктів є запорукою успіху в умовах цифровізації. Застосування сучасних методів прогнозування та аналізу ризиків, використання цифрових платформ для координації роботи між учасниками проєкту та практики використання цифрових близнюків для оптимізації процесів – все це сприяє підвищенню ефективності будівельних проєктів, скороченню термінів та витрат, а також забезпечує досягнення поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Беленкова, О., Дубінін, Д., & Давид, К. (2022). *Цифрова трансформація будівництва і девелопменту територій як імператив формування стратегій учасників будівельного процесу. Містобудування та територіальне планування, (81), 13-22.*
2. Кучеренко О. І., Рижакова Г. М., Чуприна Х. М. *Науково-прикладні компоненти формування стратегії інституційно-орієнтованої диверсифікації діяльності будівельних підприємств Управління розвитком складних систем. - 2021. - Вип. 47. - С. 109-118*
3. Рижакова Г.М., Орленко І.М. *Методологічна регламентація та аналітико-інформаційне забезпечення менеджменту організацій в сучасній системі будівельного девелопменту Формування ринкових відносин в Україні. - 2021. - № 7-8. - С. 59-65.*
4. Рижакова Г.М., Приходько Д.О. *Моделі цільового вибору репрезентативних індикаторів діяльності будівельних підприємств: етимологія та типологія систем діагностики Управління розвитком складних систем. - 2017. - Вип. 32. - С. 159-165.*
5. Хоменко, О., Цянь, Ц., Ніколаєв, Г., Приходько, О., Дружинін, М., Жалдак, Р., & Рижакова, Г. (2023). *Сучасна технологія моделювання організаційної підготовки та девелоперського супровіду проєктів будівництва. Просторовий розвиток, (3), 162–172. <https://doi.org/10.32347/2786-7269.2023.3.162-172>*

ТРАНСФОРМАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ У БУДІВЕЛЬНОМУ ДЕВЕЛОПМЕНТІ: ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

Сучасний будівельний девелопмент перебуває на етапі значних змін, пов'язаних із цифровізацією управлінських процесів, що сприяє підвищенню ефективності реалізації проєктів. Впровадження інформаційних технологій дозволяє оптимізувати планування, покращити контроль за виконанням будівельних робіт і підвищити рівень прозорості в управлінні проєктами. Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю вдосконалення підходів до управління, що зумовлено стрімким розвитком цифрових рішень та зростаючою конкуренцією у сфері будівництва.

Цифрова трансформація управлінських процесів у будівельному девелопменті відбувається завдяки використанню новітніх технологій, які дають змогу оптимізувати всі аспекти діяльності компаній. Одним із найефективніших інструментів є будівельне інформаційне моделювання, що дозволяє створювати цифрові копії об'єктів та інтегрувати дані про всі етапи життєвого циклу будівлі в єдину систему. Використання таких моделей значно зменшує ризик помилок під час проєктування, сприяє більш точному розрахунку вартості матеріалів і дозволяє оптимізувати логістичні процеси.

Додатково до інформаційного моделювання активно використовуються хмарні технології, які дають можливість централізовано керувати документацією, вести контроль за змінами у проєкті та забезпечувати ефективну комунікацію між усіма учасниками будівництва. Такі рішення дозволяють зменшити втрати часу на обмін інформацією та мінімізувати ймовірність затримок, пов'язаних із помилками у документації або невчасним прийняттям рішень.

Один із ключових напрямів трансформації управлінських процесів у девелопменті пов'язаний із застосуванням будівельного інформаційного моделювання, що дає змогу створювати цифрові копії об'єктів на всіх етапах життєвого циклу. Завдяки BIM-технологіям забезпечується детальне проєктування, прогнозування витрат і ресурсів, а також інтеграція різних аспектів управління будівництвом в єдину інформаційну систему. Використання таких моделей дозволяє зменшити ризики помилок у проєктній

документації та мінімізувати витрати, пов'язані з виправленням недоліків у ході будівництва.

Додатково до інформаційного моделювання активно застосовуються платформи управління даними, що дозволяють контролювати процеси закупівель, логістики та обліку ресурсів у режимі реального часу. Такі цифрові рішення сприяють ефективнішому використанню матеріалів та оптимізації логістичних операцій, що, у свою чергу, зменшує втрати та підвищує загальну продуктивність.

Розвиток штучного інтелекту сприяє покращенню процесів управління ризиками та прогнозування термінів реалізації проєктів. Аналітичні алгоритми дозволяють оцінювати ймовірність затримок або перевищення бюджету на основі аналізу історичних даних та поточних показників виконання робіт. Застосування машинного навчання дає можливість автоматизувати планування та розподіл ресурсів, що дозволяє зменшити вплив людського фактора та підвищити точність прийняття управлінських рішень.

Додатковим інструментом підвищення ефективності стає використання безпілотних літальних апаратів, які дозволяють здійснювати аерофотозйомку будівельних майданчиків для оперативного аналізу ходу виконання робіт. Такі технології допомагають оперативно виявляти відхилення від графіка будівництва та вчасно коригувати плани реалізації проєкту.

Важливим аспектом цифрової трансформації є впровадження автоматизованих систем управління проєктами, які дозволяють ефективно координувати взаємодію між різними учасниками будівельного процесу. Завдяки хмарним платформам забезпечується швидкий доступ до необхідної документації та оперативний обмін інформацією між архітекторами, інженерами та підрядниками. Використання ERP-систем дозволяє централізовано контролювати фінансові операції, вести облік матеріалів та розподіляти трудові ресурси відповідно до пріоритетів проєкту.

Додатково автоматизація сприяє підвищенню безпеки на будівельних об'єктах через застосування систем моніторингу, що використовують інтернет речей та сенсори для оцінки стану обладнання й запобігання аварійним ситуаціям. Завдяки цифровим технологіям знижується кількість виробничих травм, а рівень контролю за дотриманням техніки безпеки зростає.

Розширене застосування цифрових технологій сприяє загальному підвищенню ефективності будівельного процесу, оскільки автоматизація та цифровізація дозволяють значно скоротити час реалізації проєктів і зменшити фінансові витрати. Зокрема, впровадження інтегрованих цифрових платформ

допомагає знизити рівень бюрократії та прискорити прийняття рішень завдяки швидкому обміну інформацією між усіма сторонами проєкту.

Покращення ефективності також відбувається за рахунок підвищення якості прогнозування та управління ризиками. Завдяки великим масивам даних та їх аналітичній обробці можна заздалегідь передбачити проблемні моменти у будівництві та запропонувати альтернативні рішення. Цифрові технології сприяють зменшенню кількості помилок у проєктуванні та реалізації, що позитивно впливає на економічні показники будівельних компаній.

Трансформація управлінських процесів у будівельному девелопменті через цифрові технології є неминучою тенденцією, яка забезпечує оптимізацію витрат, скорочення термінів реалізації проєктів і підвищення загальної ефективності будівельних компаній. Використання інформаційного моделювання, автоматизації управлінських процесів, штучного інтелекту та аналітичних технологій сприяє зменшенню ризиків і покращенню контролю за виконанням будівельних робіт. Подальший розвиток цифрових рішень у будівельному секторі дозволить не лише підвищити продуктивність, а й сприятиме створенню більш безпечних та стійких до змін бізнес-моделей у сфері девелопменту [2, с.539].

Будівельний девелопмент є однією з найважливіших галузей економіки, де ефективно управління проєктами безпосередньо впливає на строки реалізації, фінансові витрати та якість кінцевого продукту. Сучасні виклики, пов'язані зі зростаючою складністю будівельних об'єктів, нестабільністю ринку та необхідністю оптимізації ресурсів, зумовлюють потребу у цифровій трансформації управлінських процесів. Впровадження цифрових технологій сприяє покращенню прогнозування, автоматизації процесів і підвищенню рівня контролю за всіма етапами будівництва, що дозволяє досягати значного зростання ефективності як на стратегічному, так і на операційному рівні [1].

Будівельні компанії, які впроваджують цифрові технології в управління, мають змогу значно скоротити фінансові витрати, оскільки автоматизація процесів дозволяє зменшити необхідність у ручному введенні даних та знизити вплив людського фактора на прийняття критично важливих рішень. Використання алгоритмів штучного інтелекту для аналізу даних сприяє більш точному прогнозуванню витрат, що дає змогу уникнути перевитрат на матеріали та непередбачених фінансових ризиків.

Крім того, цифрові платформи управління ланцюгами постачання дозволяють будівельним компаніям контролювати закупівлі матеріалів та оптимізувати логістику. Завдяки цьому зменшуються втрати, пов'язані з

простоем техніки або несвоєчасним постачанням матеріалів на будівельний майданчик, що безпосередньо впливає на зниження загальних витрат проєкту.

Використання цифрових технологій дозволяє значно прискорити реалізацію будівельних проєктів, оскільки автоматизовані системи управління допомагають оптимізувати виконання робіт та своєчасно коригувати графік будівництва. Завдяки впровадженню інтернету речей можливо здійснювати моніторинг стану техніки та обладнання у режимі реального часу, що дає змогу запобігти аварійним ситуаціям та уникнути несподіваних простоїв.

Додатково до автоматизації управлінських процесів у будівництві активно застосовуються безпілотні літальні апарати, які дозволяють здійснювати аерофотозйомку будівельних майданчиків для оцінки стану об'єкта та швидкого виявлення відхилень від запланованих показників. Завдяки таким технологіям керівники будівельних проєктів можуть оперативно вносити корективи у роботу, що сприяє більш точному дотриманню графіка будівництва.

Впровадження цифрових технологій дозволяє покращити контроль за якістю виконання робіт завдяки автоматизованому аналізу відповідності будівельних процесів нормативним вимогам та проєктним показникам. Використання технологій доповненої реальності сприяє візуалізації проєктних рішень, що допомагає інженерам і будівельникам уникати помилок ще на етапі монтажу конструкцій.

Також важливим аспектом ефективності цифрової трансформації є підвищення рівня безпеки праці на будівельних майданчиках. Застосування сенсорних систем та інтелектуального відеоспостереження дозволяє контролювати виконання правил техніки безпеки, виявляти небезпечні зони та запобігати нещасним випадкам. Автоматизовані алгоритми, які аналізують рух працівників та обладнання, допомагають зменшити кількість травм і покращити умови праці [3, с.250].

Використання цифрових рішень у будівництві сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля завдяки точному прогнозуванню використання матеріалів, оптимізації енергоспоживання та зниженню рівня будівельних відходів. Завдяки інформаційному моделюванню та системам аналізу життєвого циклу будівельних об'єктів девелоперські компанії можуть обирати найбільш екологічні рішення та зменшувати використання ресурсів [4, с.620].

Додатково цифрові платформи дозволяють контролювати викиди вуглекислого газу під час будівельних робіт, що дає змогу розробляти стратегії зменшення впливу на навколишнє середовище. Оптимізація логістики та

використання електронних платформ для координації роботи будівельних команд сприяють мінімізації транспортних витрат та підвищенню екологічної стійкості будівельного процесу.

Висновки. Цифрова трансформація управлінських процесів у будівельному девелопменті сприяє підвищенню ефективності реалізації проєктів завдяки оптимізації витрат, скороченню термінів виконання робіт та покращенню контролю якості. Використання сучасних технологій дозволяє не лише зменшити ризики, пов'язані з управлінням будівництвом, а й сприяє підвищенню рівня безпеки та екологічності будівельних процесів. Подальший розвиток цифрових рішень у сфері девелопменту дозволить досягти нових рівнів продуктивності, що забезпечить конкурентні переваги компаніям у швидкозмінному середовищі будівельної галузі.

Список використаних джерел:

1. Лазебник Л.Л., Войтенко В.О. Інформаційна інфраструктура в цифровізації бізнес-процесів підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. Вип. 42. С. 18–22. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-42-3>.
2. Отенко І. П., Кончаківський О. І. Економіко-управлінські предиктори та моделі оцінки інноваційного розвитку підприємств в умовах динамічного середовища будівельного девелопменту. *Просторовий розвиток*. Київ: КНУБА, 2024. №8. С. 531-541.
3. Шатілова О. В., Шишук Н. О. Цифрові інструменти інноваційного розвитку бізнес-організації. *Проблеми економіки*. № 4 (46). С. 249–255.
4. Galoyan D., Mkrtchyan T., Hrosul V., Buhrimenko R., Smirnova P., Balamut H. Formation of adaptation strategy for business entities in the context of digital transformation of the economy. *Review of Economics and Finance*. 2023, Issue 21. pp. 616-621. <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.64>.

Кончаківський Олексій Іванович
аспірант кафедри менеджменту в будівництві,

Маляренко Олександр Сергійович
к.географ. н., докторант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ЕКОСИСТЕМАМИ У БУДІВЕЛЬНОМУ ДЕВЕЛОПМЕНТІ

Розвиток будівельного девелопменту в сучасних умовах вимагає впровадження комплексних підходів до управління інноваційними процесами, що базуються на взаємодії між технологіями, учасниками ринку та регуляторними механізмами. Інноваційні екосистеми в будівництві формуються як складні динамічні структури, що охоплюють проектування, фінансування, будівництво та експлуатацію об'єктів нерухомості, а також включають співпрацю між державними установами, інвесторами, забудовниками, науковими установами та технологічними компаніями.

Ефективне управління такими екосистемами вимагає системного підходу, який ґрунтується на інтеграції цифрових технологій, застосуванні принципів стійкого розвитку та оптимізації будівельних процесів. Цифровізація у сфері девелопменту сприяє автоматизації проектних розрахунків, впровадженню інтелектуальних систем управління будівельними об'єктами, а також покращенню комунікації між усіма зацікавленими сторонами. Використання інформаційного моделювання будівель (BIM) дозволяє не лише оптимізувати витрати на всіх етапах будівництва, але й створює можливості для прогнозування життєвого циклу об'єкта, що є ключовим елементом у розвитку інноваційної екосистеми. Формування такої екосистеми також потребує впровадження новітніх матеріалів та технологій, які дозволяють підвищити енергоефективність будівель, зменшити вплив на навколишнє середовище та скоротити терміни реалізації проектів. Використання модульного будівництва, технологій 3D-друку та автоматизованих роботизованих систем значно підвищує ефективність процесу зведення будівель. Крім того, впровадження екологічно безпечних рішень, таких як відновлювані джерела енергії та системи збору дощової води, стає важливим фактором у формуванні сучасних урбаністичних просторів.

Формування інноваційної екосистеми в будівництві значною мірою залежить від ефективних фінансових механізмів, що забезпечують стійкий розвиток проектів на всіх етапах, починаючи від досліджень і розробок нових технологій і закінчуючи масштабуванням готових рішень у комерційних та житлових забудовах. Традиційне фінансування, що ґрунтується на банківському кредитуванні, інституційних інвестиціях та залученні приватного капіталу, залишається основою для реалізації великих інфраструктурних проектів, проте сучасні тенденції вимагають залучення нових фінансових моделей, які здатні прискорити інтеграцію інновацій у будівельний девелопмент [1].

Сучасні краудфандингові платформи стають ефективним інструментом для залучення інвестицій у стартапи, що займаються розробкою нових будівельних матеріалів, технологій автоматизації та інтелектуальних систем управління об'єктами нерухомості. Завдяки таким платформам невеликі компанії та дослідницькі групи отримують доступ до фінансування, що дозволяє прискорити впровадження передових рішень у практику будівництва.

Державно-приватне партнерство відіграє важливу роль у розвитку інноваційної екосистеми в будівельному девелопменті, оскільки дозволяє ефективно поєднувати ресурси державного сектору з досвідом і технологічними можливостями приватних компаній. Завдяки таким програмам створюються технологічні парки, лабораторії з тестування новітніх матеріалів та експериментальні будівельні об'єкти, що слугують полігонами для перевірки передових рішень [2]. Крім того, держава може надавати грантову підтримку або податкові стимули для компаній, що займаються розробкою інноваційних підходів до проектування та будівництва, що особливо актуально для розвитку «зелених» технологій та енергоефективних рішень.

Венчурний капітал також стає важливим фактором у формуванні інноваційних екосистем, оскільки інвестори, що спеціалізуються на фінансуванні технологічних стартапів, все більше звертають увагу на будівельну сферу. Інвестиції спрямовуються не лише на розвиток альтернативних матеріалів і методів швидкого будівництва, але й на створення платформ управління житловими комплексами, інтеграцію цифрових технологій у процеси експлуатації будівель та використання великих даних для оптимізації міської інфраструктури.

Сучасні фінансові механізми сприяють розширенню ринку інтелектуальних будівель, що передбачає впровадження автоматизованих систем керування енергоспоживанням, використання сенсорних технологій для

моніторингу стану конструкцій та інтеграцію будівель у загальну систему розумного міста. Створення таких екосистем вимагає стабільних фінансових потоків, що забезпечують розвиток не лише окремих проектів, але й загальної інфраструктури, яка дозволяє інноваціям ефективно впроваджуватися у повсякденну практику.

Окремим аспектом управління такою екосистемою є регулювання та стандартизація інноваційних рішень, що включає гармонізацію будівельних норм із міжнародними стандартами, адаптацію містобудівних рішень до цифрової трансформації та створення сприятливого інституційного середовища для розвитку новітніх технологій. Державні ініціативи, спрямовані на підтримку екологічно чистого будівництва та цифрової модернізації інфраструктури, відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного розвитку інноваційної екосистеми.

Таким чином, ефективний розвиток будівельного девелопменту в умовах сучасної економіки передбачає комплексний системний підхід, що об'єднує технологічні, фінансові та управлінські аспекти. Формування інноваційних екосистем у цій галузі потребує активної взаємодії між усіма учасниками ринку, використання сучасних цифрових технологій та впровадження екологічно сталих рішень, що сприятиме розвитку міст майбутнього та підвищенню якості життя населення. Водночас фінансова складова є ключовим фактором у формуванні інноваційної екосистеми в будівельному девелопменті, оскільки визначає швидкість та масштаб впровадження технологічних змін у галузі. Використання сучасних фінансових інструментів дозволяє створювати ефективні моделі взаємодії між державними установами, бізнесом та науковими центрами, що забезпечує стале зростання будівельної сфери та розвиток сучасних міських просторів.

Список використаних джерел:

- 1. Рижасова Г.М., Орленко І.М. Методологічна регламентація та аналітико-інформаційне забезпечення менеджменту організацій в сучасній системі будівельного девелопменту. Формування ринкових відносин в Україні. 2021. №7-8. С. 59-65.*
- 2. Шпакова Г. В., Шпаков А. В., Іванова Т. М. Інноваційні підходи та перспективи державно-приватного партнерства для відновлення інфраструктури в Україні. Просторовий розвиток. Київ: КНУБА, 2024. №8. С. 542-556.*

*Крупник Данило Дмитрович
Черненко Максим Едуардович
Давиденко Олексій Григорович,
аспіранти кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ЕКОНОМІКО-УПРАВЛІНСЬКА ОЦІНКА СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ І ТРАНСФОРМАЦІЙ

Актуальність. Сучасні тенденції розвитку економіки, що пов'язані з поширенням цифрових технологій, створюють нові можливості для будівельного девелопменту, водночас зумовлюючи необхідність адаптації до трансформаційних процесів. В умовах цифрової економіки підприємства будівельної галузі стикаються із викликами, що пов'язані з оптимізацією витрат, підвищенням продуктивності та впровадженням інноваційних управлінських підходів. З огляду на це особливої актуальності набуває економіко-управлінська оцінка стратегічного розвитку, яка дозволяє визначити ефективність управлінських рішень та їх вплив на конкурентоспроможність компаній.

Викладення основних результатів. Управління стратегічним розвитком будівельних підприємств передбачає системний аналіз економічних показників, фінансової стійкості та ефективності управлінських процесів. Важливу роль у цьому відіграє оцінка інвестиційної привабливості девелоперських проєктів, що ґрунтується на аналізі рентабельності, ліквідності та ризиків. Оцінка стратегічного розвитку підприємств будівельного девелопменту базується на застосуванні кількісних та якісних методів аналізу. Зокрема, використання фінансових коефіцієнтів дозволяє визначити рівень прибутковості, фінансової стійкості та інвестиційної ефективності, що є ключовими показниками успішності стратегічного планування. Крім цього, методи SWOT-аналізу та PEST-аналізу використовуються для оцінки зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку підприємства. Впровадження цифрових технологій дозволяє здійснювати прогнозування змін як самих параметрів проєктів, так зовнішніх, приміром, змін кон'юнктури на ринку нерухомості, що сприяє більш обґрунтованому прийняттю стратегічних рішень.

Цифрова трансформація бізнесу в будівельному девелопменті передбачає автоматизацію бізнес-процесів, використання інформаційних систем

управління проєктами та цифрових платформ для аналізу ринку. Упровадження технологій BIM (Building Information Modeling) дозволяє значно підвищити ефективність планування та оптимізації витрат, що є важливим чинником підвищення рентабельності проєктів. Також розвиток інтернету речей та аналітичних платформ дає змогу отримувати оперативні дані про стан будівельних об'єктів та коригувати стратегії управління відповідно до ринкових змін.

Реалізація стратегічного аналізу в будівельному девелопменті передбачає комплексний підхід до оцінки ринку, інвестиційної привабливості та фінансової ефективності проєктів, що здійснюються в умовах цифрової трансформації. Використання аналітичних інструментів для прогнозування ринкових тенденцій дає змогу підприємствам адаптувати свої бізнес-стратегії, зважаючи на зміну попиту, коливання вартості будівельних матеріалів та доступність фінансових ресурсів. Особливу увагу слід приділяти розробленню стратегій управління ризиками, що включають аналіз макроекономічних факторів, регуляторних змін та екологічних вимог, які можуть впливати на хід реалізації будівельних проєктів.

Економіко-управлінська оцінка стратегічного розвитку передбачає детальне дослідження бізнес-моделей, які застосовуються в будівництві, з акцентом на їхню адаптивність до цифрових змін. Діджитал-інноваційні моделі управління проєктами дозволяють оптимізувати витрати, логістику, терміни виконання робіт. Автоматизовані системи управління ресурсами, які інтегруються з технологією BIM, дозволяють створювати деталізовані цифрові моделі будівель, що дає змогу мінімізувати помилки на етапах проєктування та будівництва, а також забезпечує гнучке планування витрат та контроль за їхнім використанням.

Інвестиційна привабливість будівельних проєктів значною мірою залежить від точності економічного прогнозування, яке здійснюється за допомогою цифрових платформ та алгоритмів машинного навчання. Використання таких технологій допомагає аналізувати історичні дані, оцінювати перспективність окремих ринкових сегментів та визначати найбільш вигідні варіанти використання будівельних об'єктів. Окрім того, підвищення ефективності управління девелоперськими проєктами можливе завдяки впровадженню електронних платформ для моніторингу виконання робіт, контролю якості будівництва та координації дій між підрядниками, що значно зменшує ризики затримок та перевищення бюджетів.

Важливим аспектом стратегічного розвитку є розширення партнерських

зв'язків між будівельними компаніями, фінансовими установами та державними органами, що сприяє формуванню стійкої бізнес-екосистеми. Використання цифрових інструментів дозволяє підвищити прозорість інвестиційних процесів, покращити взаємодію між учасниками ринку та забезпечити доступ до альтернативних джерел фінансування, зокрема за рахунок краудфандингових платформ чи токенизації активів. Створення стратегічних альянсів між девелоперськими компаніями та постачальниками будівельних матеріалів, які використовують технології штучного інтелекту для прогнозування попиту, допомагає оптимізувати закупівельні процеси та мінімізувати витрати на логістику.

Окрім економічних чинників, що впливають на стратегічний розвиток, важливе значення має впровадження інноваційних підходів до екологічної та енергоефективної забудови. Використання розумних технологій у будівництві, таких як енергоефективні матеріали, автоматизовані системи керування будівлями та альтернативні джерела енергії, дає змогу створювати об'єкти, що відповідають сучасним екологічним стандартам. Такі проекти є більш привабливими для інвесторів, оскільки вони забезпечують зниження експлуатаційних витрат, відповідність міжнародним вимогам та зростання вартості нерухомості в довгостроковій перспективі.

Таким чином, економіко-управлінська оцінка стратегічного розвитку підприємств будівельного девелопменту має базуватися на використанні аналітичних технологій, впровадженні цифрових платформ управління, розвитку партнерських зв'язків та адаптації бізнес-моделей до змін ринкового середовища. Застосування стратегічного аналізу дозволяє девелоперам не лише підвищувати конкурентоспроможність, а й формувати нові можливості для стійкого та ефективного розвитку галузі.

Висновки. Розвиток підприємств будівельного девелопменту в умовах цифрових інновацій вимагає застосування комплексних економіко-управлінських підходів до стратегічного планування. Впровадження цифрових технологій сприяє оптимізації витрат, підвищенню ефективності управлінських процесів та формуванню конкурентних переваг. З огляду на це, стратегічний розвиток підприємств галузі має базуватися на використанні сучасних інструментів аналізу, цифрових платформ управління та адаптації до швидких змін економічного середовища.

Кучеренко Олександр Іванович
PhD (Екон.), докторант кафедри менеджменту в будівництві

Хоменко Олександр Михайлович
доцент, кандидат економічних наук;

Гергі Денис Семенович
к.е.н, докторант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури

ІННОВАЦІЙНА ПАРАДИГМА БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ: СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ- СТЕЙКХОЛДЕРАМИ

Актуальність. Сучасний будівельний девелопмент розвивається в умовах зростаючих вимог до екологічності, економічної ефективності та технологічного вдосконалення. Інноваційна парадигма в цій галузі ґрунтується на використанні новітніх матеріалів, цифрових технологій та адаптивних методів управління. Успішна реалізація девелоперських проєктів залежить від ефективної взаємодії між ключовими стейкхолдерами, які включають інвесторів, забудовників, постачальників ресурсів, державні органи та кінцевих споживачів.

Викладення основних результатів. Одним з основних напрямів інноваційного розвитку є використання технологій інформаційного моделювання будівель (BIM), які забезпечують оптимізацію проєктних рішень, зниження витрат і підвищення якості спорудження об'єктів. Використання штучного інтелекту та великих даних у процесі управління проєктами дає змогу прогнозувати можливі ризики та мінімізувати їхні наслідки. Впровадження екологічно чистих матеріалів та енергозберігаючих технологій сприяє створенню «зелених» будівель, що відповідають сучасним стандартам сталого розвитку.

Реалізація великих будівельних проєктів потребує чіткої організації всіх процесів, оскільки залучені підприємства-стейкхолдери мають різні економічні інтереси, управлінські підходи та технічні можливості. Відсутність скоординованих дій між учасниками будівельного процесу може призвести до затримок, перевищення бюджету та зниження якості кінцевого об'єкта. Саме тому стратегічне управління має бути спрямоване на формування прозорості

системи взаємодії, яка забезпечує баланс між гнучкістю проєкту та стабільністю його реалізації [1].

Одним із ключових завдань ефективного управління є проведення детального аналізу стейкхолдерів, який допомагає визначити їхні очікування, рівень відповідальності та можливі ризики, пов'язані з їхньою діяльністю. На початкових етапах проєкту важливо розробити комплексну модель координації, яка включає механізми ухвалення рішень, розподіл ресурсів та контроль за виконанням завдань. Успішна організація цих процесів забезпечує зменшення конфліктів інтересів і дає можливість швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища [2].

У сучасному будівельному девелопменті широкого застосування набувають принципи гнучкого управління, які базуються на адаптивності до змін, швидкому реагуванні на проблеми та оптимізації ресурсів [1]. Методології Agile та Lean Construction сприяють скороченню витрат часу та матеріальних ресурсів, оскільки вони дозволяють розбити великий проєкт на менші, більш керовані етапи. Такий підхід дає змогу кожному учаснику процесу отримувати оперативний зворотний зв'язок, що підвищує ефективність спільної роботи та знижує ризики невідповідності між очікуваннями і фактичними результатами.

Значна увага приділяється цифровізації управлінських процесів, оскільки вона дозволяє автоматизувати моніторинг ресурсів, контроль виконання графіків та аналіз фінансових потоків. Використання інтегрованих програмних комплексів, таких як Building Information Modeling (BIM) або спеціалізованих ERP-систем, допомагає синхронізувати дані між забудовниками, підрядниками та постачальниками матеріалів. Це сприяє підвищенню прозорості процесів та зниженню ризику людських помилок.

Для ефективного управління будівельним проєктом необхідно також впроваджувати системи контролю якості, які забезпечують відповідність будівельних робіт встановленим стандартам. Регулярні аудити, сертифікаційні перевірки та використання незалежних експертних оцінок дозволяють мінімізувати ймовірність дефектів та забезпечують довговічність об'єктів.

Важливу роль відіграє організація ланцюга постачання, оскільки від своєчасного забезпечення будівельного процесу матеріалами та технікою залежить дотримання встановлених строків. Використання цифрових платформ для керування логістикою та моніторингу поставок допомагає скоротити час на узгодження між сторонами, що сприяє стабільності проєкту та зменшенню ризику простоїв.

Таким чином, стратегічне управління підприємствами-стейкхолдерами у

будівельному девелопменті базується на чіткій організації взаємодії між учасниками процесу, застосуванні гнучких підходів до управління, цифровізації моніторингових та логістичних систем, а також ефективному контролю якості [3, с.136]. Впровадження сучасних управлінських методів дає змогу оптимізувати використання ресурсів, скоротити терміни реалізації проєктів і забезпечити їхню економічну та технічну ефективність.

Відзначимо також, що інноваційна парадигма будівельного девелопменту неможлива без гармонізації з чинною нормативно-правовою базою. Державне регулювання має сприяти стимулюванню використання новітніх технологій та забезпеченню балансу між економічною доцільністю будівництва та його соціальною відповідальністю. Електронні системи дозвільної документації та цифрові платформи взаємодії між державою та бізнесом значно спрощують процеси узгодження проєктів, скорочують корупційні ризики та підвищують прозорість девелоперських процесів.

Висновки. Будівельний девелопмент потребує постійного вдосконалення підходів до управління та інтеграції сучасних технологій, оскільки лише таким чином можна забезпечити конкурентоспроможність галузі та відповідність глобальним викликам. Оптимізація відносин між стейкхолдерами, використання цифрових технологій та адаптація до екологічних стандартів сприяють створенню стійкої та ефективної моделі розвитку будівельної сфери.

Список використаних джерел:

- 1. Рижаківа, Г., Кіщак, Н., Хоменко, О., Ротов, О., Ніколаєва, М., & Веремєєва, Т. (2022). Сучасний вектор оновлення будівельного девелопменту в контексті стратегії Integrated Project Delivery. Управління розвитком складних систем, (49), 113-123.*
- 2. Рижаківа Г.М., Орленко І.М. Методологічна регламентація та аналітико-інформаційне забезпечення менеджменту організації в сучасній системі будівельного девелопменту Формування ринкових відносин в Україні. - 2021. - № 7-8. - С. 59-65.*
- 3. Чуприна, Х., Іщенко, Т., Савчук, Т., Дикий, О., Поколенко, В., & Веремєєва, Т. (2021). Оновлення інструментарію економіко-управлінської реконфігурації бізнес-процесів будівельних підприємств у контексті сучасної парадигми цифровізації економіки. Управління розвитком складних систем, (46), 131-140.*

*Сторожук Олександр Васильович,
Кушнір Олексій Костянтинович,
Костенко Денис Володимирович,
аспіранти кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури*

БУДІВЕЛЬНИЙ ДЕВЕЛОПМЕНТ У ФОКУСІ СТРАТЕГІЧНОГО ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ: ПАРАДИГМАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Актуальність. Сучасний будівельний девелопмент виступає ключовим елементом урбаністичного розвитку, оскільки охоплює не лише проектування та зведення об'єктів, а й формування довгострокових стратегій просторового та економічного зростання. Враховуючи динамічні зміни у соціально-економічному середовищі, стратегічне ціле покладання у сфері будівництва вимагає системного підходу, що інтегрує урбаністичні, екологічні та технологічні аспекти. Аналізуючи девелопмент через парадигмальні зміни, можна визначити основні фактори, які впливають на формування житлової та комерційної нерухомості у контексті глобальних викликів та локальних потреб.

Викладення основних результатів. Формування будівельного девелопменту як окремого напрямку економічної діяльності відбувалося під впливом поступового розвитку містобудівних практик, архітектурних традицій та регулюючих механізмів, що зумовлювали просторову організацію населених пунктів. Основи цієї галузі закладалися ще в античному світі, коли грецькі поліси та римські міста розбудовувалися відповідно до чітких планувальних схем, які передбачали функціональний розподіл територій, інженерну підготовку ділянок та організацію інфраструктури.

Подальший розвиток будівництва та міського планування значною мірою залежав від політичних та економічних умов. У середньовіччі більшість міст формувалися навколо феодальних замків та торгових шляхів, що спричиняло хаотичний характер забудови та обмеженість будівельних можливостей через недостатній рівень технічного розвитку. Водночас у цей період виникали перші регламентації щодо висоти будівель, ширини вулиць та розташування ринкових площ, що заклало основу для подальшого регулювання забудови.

Значні зміни у концепції будівельного девелопменту відбулися в епоху Відродження, коли архітектори та інженери почали використовувати принципи симетрії, пропорційності та містобудівного планування, що передбачало гармонійне поєднання житлових, комерційних та громадських просторів. Ці

тенденції знайшли продовження у добу індустріальної революції, коли зростання промисловості та міграція населення до великих міст зумовили необхідність комплексного розвитку житлових кварталів, транспортних артерій та комунікаційних систем.

Поява нових будівельних матеріалів, таких як бетон, сталь та скло, дала змогу створювати багатоповерхові конструкції, що призвело до кардинальної трансформації міського простору та формування висотної забудови. Водночас розвиток ринкової економіки сприяв появі приватних девелоперських компаній, які займалися не лише проектуванням та будівництвом, а й комплексним управлінням нерухомістю.

У ХХ столітті підвищена урбанізація та технологічний прогрес сформували передумови для виникнення системного підходу до будівельного девелопменту, що базувався на прогнозуванні соціально-економічних тенденцій, врахуванні екологічних стандартів та інтеграції інноваційних технологій у процес проектування та будівництва. Після Другої світової війни, коли багато міст потребували масштабної реконструкції, зросла роль державного регулювання у сфері будівництва, що сприяло розробці комплексних планів відновлення та розвитку урбаністичних територій.

Сучасні концептуальні основи будівельного девелопменту сформувалися внаслідок поєднання традиційних містобудівних принципів, інженерних досягнень та ринкових механізмів, які регулюють фінансування, планування та реалізацію проектів. Еволюція цієї сфери демонструє, що будівельний девелопмент завжди відображав соціально-економічні, технологічні та культурні зміни, визначаючи обличчя міст та комфорт життя їхніх мешканців.

Будівельний девелопмент є складною системою, яка включає етапи планування, інвестування, проектування, будівництва та експлуатації об'єктів. У стратегічному контексті він розглядається як інструмент просторового розвитку міст, що враховує не лише економічну доцільність, а й соціальну функціональність. Формування девелоперських проектів здійснюється на основі аналізу містобудівних потреб, екологічних стандартів та ринкових тенденцій. Врахування балансу між комерційною вигодою та суспільною корисністю стає визначальним чинником успішності проектів.

Один з ключових аспектів будівельного девелопменту полягає у стратегічному прогнозуванні попиту на житлові та комерційні площі, що передбачає врахування демографічних тенденцій, рівня урбанізації та економічної динаміки. Важливою складовою успішного розвитку є адаптація до змін регуляторного середовища та інтеграція інноваційних рішень у

будівельний процес.

Трансформація будівельного девелоппменту у XXI столітті відбувається під впливом технологічних інновацій, екологічних викликів та соціально-економічних змін. Одним із ключових аспектів цих змін є перехід до концепції стійкого розвитку, що передбачає раціональне використання ресурсів, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та створення комфортного міського простору.

Розвиток «розумних міст» сприяє впровадженню цифрових технологій у будівництві та експлуатації нерухомості. Застосування штучного інтелекту, автоматизації проектування та використання екологічно чистих матеріалів дозволяє оптимізувати будівельні процеси та підвищити енергоефективність об'єктів. Новітні підходи до девелоппменту передбачають також гнучкість проектних рішень, що дозволяє адаптувати нерухомість до змін соціального та економічного середовища.

Окремої уваги потребує регуляторний аспект, адже державна політика у сфері будівництва визначає основні параметри розвитку галузі. Ефективне поєднання державного планування та приватної ініціативи дозволяє створювати конкурентоспроможні девелоперські проекти, які відповідають інтересам громадськості та сприяють економічному зростанню.

Будівельний девелоппмент стикається з низкою проблем, що пов'язані з урбанізацією, екологічними обмеженнями та потребою у модернізації інфраструктури. Ефективне стратегічне планування передбачає розробку довгострокових концепцій розвитку міських територій з урахуванням економічної та екологічної стабільності. Перспективи будівельного девелоппменту значною мірою залежать від здатності галузі адаптуватися до нових реалій. Інноваційні підходи, такі як модульне будівництво, використання відновлюваних джерел енергії та застосування принципів кругової економіки, відкривають нові можливості для сталого розвитку. Важливим чинником успіху є співпраця між державними структурами, бізнесом та громадськістю, що дозволяє створювати гармонійний та комфортний житловий простір.

Висновки. Будівельний девелоппмент у сучасних умовах є не лише економічною діяльністю, а й стратегічним інструментом формування міського середовища. Парадигмальні зміни у підходах до розвитку нерухомості визначають необхідність інтеграції інновацій, екологічних стандартів та соціально орієнтованих рішень. Ефективне стратегічне ціле покладання у будівництві дозволяє не лише враховувати сучасні тенденції, а й створювати передумови для стійкого розвитку міст та громад.

Рибальченко Гаврііл Олександрович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ФУПП КНУБА;
науковий керівник: Чередніченко Петро Петрович, доцент кафедри міського
будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВІМ-МОДЕЛЮВАННЯ

Актуальність. Вирішення задач генерального планування в інформаційному середовищі ВІМ-моделювання є ключовим аспектом сучасного будівництва, оскільки забезпечує ефективне управління проектами на всіх етапах життєвого циклу об'єкта. Використання ВІМ-технологій дозволяє автоматизувати аналіз території, оптимізувати розташування будівель і комунікаційних мереж, а також підвищити точність прогнозування витрат та строків будівництва.

Викладення основних результатів. Однією з головних переваг застосування ВІМ у генеральному плануванні є можливість створення комплексної цифрової моделі території, яка включає топографічні, геодезичні та інженерні дані [1, с.47], що дає змогу здійснювати інтегрований аналіз умов будівництва, враховуючи природні та техногенні фактори, що впливають на розташування об'єктів. Завдяки цьому забезпечується мінімізація питань, пов'язаних із нераціональним використанням території та можливими ускладненнями під час виконання будівельних робіт [3].

Значну роль відіграє також можливість виконання багатоваріантного моделювання, що дозволяє порівнювати різні концепції генерального планування та обирати оптимальне рішення відповідно до економічних, екологічних і технічних критеріїв. Автоматизація процесів аналізу та оптимізації дозволяє значно скоротити час, необхідний для прийняття рішень, що особливо важливо при реалізації масштабних інфраструктурних проектів.

Ще одним важливим аспектом є координація між різними учасниками проекту, включаючи архітекторів, інженерів, забудовників та органи державного управління, оскільки ефективна взаємодія між цими групами забезпечує узгоджене прийняття рішень [4, с.34]. Інформаційне середовище ВІМ дозволяє всім зацікавленим сторонам отримувати актуальні дані про проект, що сприяє швидкому узгодженню змін та коригуванню планів у разі необхідності. Завдяки централізованому управлінню інформацією та доступу

до єдиної бази даних всі учасники можуть своєчасно обмінюватися оновленнями та оперативно реагувати на виявлені проблеми. Крім того, використання параметричного моделювання забезпечує можливість швидкої адаптації проекту до нових вимог та умов, що можуть виникати на різних стадіях будівництва, дозволяє уникати невідповідності між проектними рішеннями, покращує контроль за витратами та координацію між підрядниками і постачальниками матеріалів [2, с.461]. Враховуючи складність сучасних будівельних процесів, така взаємодія є надзвичайно важливою для досягнення ефективного та якісного результату.

Висновки. Загалом, використання ВІМ у генеральному плануванні сприяє підвищенню ефективності управління територіями, зниженню витрат та скороченню термінів реалізації проектів. Враховуючи швидкий розвиток цифрових технологій, впровадження таких підходів стає невід'ємною частиною сучасного містобудування, що дозволяє створювати стійкі, комфортні та безпечні середовища для життя та діяльності людей.

Список використаних джерел:

1. Калашніков Д., Богатюк Д., Філіппов О. *Організація та ВІМ-моделювання зведення об'єктів на базі концепції вартісно-орієнтованого управління будівництвом. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин.* 2022. 2(50), 40-49
2. Сингаївська О.І. *Уніфікація структури інформаційного забезпечення містобудівної діяльності // Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. збірник / Відповід. ред. М.М. Осетрін. Київ: КНУБА, 2010. Вип. 37. С. 459-466.*
3. Сингаївська О. І., Чередніченко О. П. *Структура інформаційно-аналітичного забезпечення містобудівної діяльності в галузі інженерної підготовки території // Містобудування та територіальне планування. 2021. № 76. С. 271–296. DOI: 10.32347/2076-815x.2021.76.271-296.*
4. *Структура та принципи побудови каталогу класів об'єктів профільних наборів геопросторових даних містобудівної документації / Г.В. Айлікова, В.В. Янчук, Д.В. Горковчук, Ю.В. Кравченко, О.І. Сингаївська // Містобудування та територіальне планування: наук.-техн. зб. Київ: КНУБА, 2013. Вип. 47. С. 27-36.*

*Федоров Вячеслав Веніамінович,
к.н. з держ. упр., докторант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У УПРАВЛІННЯ ЕКОСИСТЕМАМИ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ

Актуальність. Розвиток будівельного девелопменту потребує комплексного підходу до управління екосистемами підприємств, оскільки технологічні, економічні та екологічні чинники постійно змінюються під впливом інноваційних рішень. Використання цифрових технологій, автоматизованих систем та штучного інтелекту дозволяє не лише покращувати ефективність управління, а й забезпечувати стабільність і гнучкість процесів у цій сфері. Саме інтеграція інноваційних технологій відіграє ключову роль у трансформації екосистем підприємств, що працюють у сфері будівництва та нерухомості.

Викладення основних результатів. Запровадження цифрових рішень для управління екосистемами підприємств у будівельному девелопменті базується на комплексному аналізі ключових напрямів діяльності. Використання інформаційних платформ та систем штучного інтелекту дозволяє ефективно координувати процеси між різними учасниками ринку, підвищувати точність прогнозування попиту та оптимізувати витрати ресурсів.

Одним із найважливіших напрямів є впровадження технологій на основі великих даних, оскільки вони забезпечують можливість аналізу величезних обсягів інформації для прийняття стратегічних рішень. Системи, що працюють із прогнозною аналітикою, допомагають визначати тенденції розвитку ринку, оцінювати ризики та пропонувати оптимальні сценарії розвитку проектів.

Не менш важливим є використання блокчейн-технологій, які сприяють підвищенню прозорості та безпеки операцій у будівельному бізнесі. Реєстрація всіх транзакцій у розподіленому реєстрі дозволяє знизити ризик шахрайства, покращити взаємодію між учасниками процесу та забезпечити дотримання договірних зобов'язань.

Будівельний девелопмент охоплює складні бізнес-процеси, які включають розробку концепцій, управління інвестиціями, планування будівельних робіт та експлуатацію об'єктів. Інтеграція інноваційних технологій у цей процес дозволяє створювати адаптивні системи, що реагують на зміни ринку,

підвищують екологічну ефективність і сприяють розширенню можливостей управління ризиками.

Значна увага приділяється розумним системам управління будівлями, які використовують інтернет речей для контролю стану інфраструктури та автоматичного налаштування параметрів комфорту. Це забезпечує підвищення енергоефективності та зниження експлуатаційних витрат, що є важливим фактором для сталого розвитку галузі.

Важливим аспектом є інтеграція технологій BIM-моделювання, які дозволяють створювати цифрові двійники об'єктів нерухомості та оптимізувати управління життєвим циклом будівель. Це сприяє більш ефективному використанню ресурсів, підвищенню якості будівництва та зниженню витрат на ремонт та обслуговування.

Процес впровадження інноваційних технологій у будівельний девелопмент супроводжується низкою викликів, серед яких особливу увагу привертає недостатня готовність підприємств до цифрової трансформації. Часто керівники компаній зосереджуються на традиційних підходах до управління, що ускладнює інтеграцію новітніх цифрових рішень. Ця проблема пов'язана не лише з консерватизмом бізнес-моделей, а й із відсутністю чітких регуляторних механізмів, які б стимулювали будівельні компанії до активного впровадження цифрових технологій [1, с.535].

Ще одним значним бар'єром є висока вартість реалізації інноваційних проєктів, оскільки розробка та впровадження цифрових платформ, автоматизованих систем управління та технологій штучного інтелекту потребують значних фінансових ресурсів. Оскільки більшість будівельних підприємств працюють у режимі жорсткого контролю витрат, інвестиції у цифровізацію можуть видаватися необґрунтованими без наявності довгострокових економічних стимулів. Відсутність гнучких фінансових механізмів, які б сприяли залученню інвестицій у технологічний розвиток, створює ризик того, що будівельна галузь буде відставати у цифровій трансформації [2].

Не менш важливим викликом є потреба у висококваліфікованих спеціалістах, оскільки інтеграція інноваційних рішень потребує наявності кадрів із компетенціями у сфері цифрових технологій, штучного інтелекту та автоматизації. Система професійної освіти та підготовки кадрів не завжди відповідає вимогам сучасного ринку, що призводить до нестачі спеціалістів, здатних працювати з технологіями BIM-моделювання, великих даних та цифрової аналітики.

Важливу роль у подоланні цих викликів відіграє державне управління, оскільки саме регуляторна політика та інституційні механізми визначають темпи цифровізації галузі. Одним із найефективніших шляхів підтримки є створення нормативно-правової бази, яка б стимулювала впровадження цифрових технологій у будівельний девелопмент. Регуляторні органи можуть розробляти вимоги щодо обов'язкового використання інформаційних технологій у проектуванні, плануванні та експлуатації об'єктів нерухомості, що сприятиме підвищенню ефективності будівництва та прозорості процесів.

Важливим інструментом державного управління є запровадження фінансових стимулів, які можуть включати пільгові кредити, субсидії або податкові пільги для компаній, що впроваджують інноваційні рішення. Державні програми з підтримки цифрової трансформації галузі можуть сприяти залученню інвестицій у розвиток технологічних платформ, створення інтелектуальних систем управління та автоматизацію будівельних процесів.

Перспективи розвитку інноваційних технологій у будівельному девелопменті безпосередньо залежать від співпраці держави, бізнесу та наукових установ, оскільки саме синергія цих секторів дозволить сформувати стійку екосистему, орієнтовану на технологічний прогрес. Одним із напрямів такої співпраці може стати створення інноваційних хабів, де будівельні компанії зможуть тестувати нові цифрові рішення, отримувати державну підтримку для їх впровадження та навчати персонал роботі з сучасними технологіями [1].

Ще одним перспективним напрямом розвитку є впровадження національних стандартів з використання цифрових технологій у будівництві, що сприятиме уніфікації процесів та створенню єдиної екосистеми управління проектами. Використання цифрових двійників міст, штучного інтелекту та автоматизованих систем контролю дозволить підвищити ефективність міського планування та знизити витрати на будівництво та обслуговування об'єктів [3]. Передумови застосування інноваційних технологій в управлінні екосистемами будівельного девелопменту пов'язані із зростанням популярності штучного інтелекту, автоматизації процесів та екологічних стандартів. Використання цифрових платформ для аналізу великих даних та оптимізації ресурсів дозволить не лише підвищити ефективність роботи компаній, а й зменшити негативний вплив будівництва на довкілля.

Висновки. Інтеграція інноваційних технологій у процес управління екосистемами підприємств будівельного девелопменту є ключовим фактором їхнього розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Використання

цифрових рішень, штучного інтелекту, блокчейн-технологій та BIM-модельовання дозволяє створювати більш ефективні, адаптивні та екологічно безпечні системи управління. Попри виклики, які супроводжують цей процес, технологічний прогрес відкриває нові можливості для оптимізації ресурсів, зниження витрат та підвищення рівня взаємодії між учасниками будівельного ринку. Успішна інтеграція інноваційних технологій у будівельний девелопмент значною мірою залежить від державної політики, спрямованої на створення сприятливого середовища для цифровізації галузі. Формування ефективної нормативно-правової бази, розробка механізмів фінансового стимулювання, розвиток цифрової освіти та підтримка інноваційних ініціатив дозволять не лише підвищити конкурентоспроможність будівельного бізнесу, а й сприятимуть розвитку сталого та екологічно орієнтованого міського середовища.

Список використаних джерел:

- 1. Отенко І. П., Кончаківський О. І. Економіко-управлінські предиктори та моделі оцінки інноваційного розвитку підприємств в умовах динамічного середовища будівельного девелопменту. Просторовий розвиток. Київ: КНУБА, 2024. №8. С. 531-541.*
- 2. Рижасова, Г., Кіщак, Н., Хоменко, О., Ротов, О., Ніколаєва, М., & Веремєєва, Т. (2022). Сучасний вектор оновлення будівельного девелопменту в контексті стратегем Integrated Project Delivery. Управління розвитком складних систем, (49), 113-123.*
- 3. Чуприна, Х., Іщенко, Т., Савчук, Т., Дикий, О., Поколенко, В., & Веремєєва, Т. (2021). Оновлення інструментарію економіко-управлінської реконфігурації бізнес-процесів будівельних підприємств у контексті сучасної парадигми цифровізації економіки. Управління розвитком складних систем, (46), 131-140.*

Фесун Артем Сергійович
к.е.н., докторант кафедри менеджменту в будівництві
Київський національний університет будівництва і архітектури

СТЕЙКХОЛДЕРСЬКИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ В ЕКОСИСТЕМАХ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність. Розвиток сучасного будівельного сектору супроводжується зростаючими викликами, пов'язаними з необхідністю впровадження інновацій, екологічної стійкості та ефективного управління ресурсами. Враховуючи складність і взаємозалежність процесів у будівельній галузі, особливо важливим стає стейкхолдерський підхід, який дозволяє координувати інтереси всіх учасників ринку, забезпечуючи стійкий розвиток екосистеми будівельних підприємств. Використання цього підходу сприяє підвищенню рівня взаємодії між інвесторами, підрядниками, постачальниками, споживачами та органами державного регулювання, що, своєю чергою, стимулює інноваційні процеси.

Викладення основних результатів. Стейкхолдерський підхід передбачає, що успіх підприємства визначається не лише фінансовими показниками, а й рівнем задоволення потреб усіх зацікавлених сторін. У контексті будівельної галузі це означає, що поряд із традиційними бізнес-метриками необхідно враховувати вплив рішень на соціальне середовище, довкілля та довгострокову стійкість проектів. Управління інноваціями в такій системі вимагає узгодження стратегічних цілей підприємства з інтересами стейкхолдерів, що сприяє формуванню довіри та підвищенню ефективності впровадження нових технологій.

Будівельні підприємства функціонують у складному середовищі, де інновації можуть впливати на широкий спектр аспектів, зокрема на матеріали, технології, управлінські процеси та методи проектування. Впровадження стейкхолдерського підходу в управлінні інноваціями передбачає залучення всіх ключових учасників на етапах розробки та реалізації проектів. Зокрема, інвестори зацікавлені у довгостроковій рентабельності, підрядники прагнуть до підвищення ефективності процесів, постачальники орієнтовані на стабільність поставок, а кінцеві споживачі очікують високої якості та екологічності будівельних об'єктів. Узгодження цих інтересів потребує ефективних механізмів комунікації, що сприяє зниженню ризиків та підвищенню рівня довіри між учасниками процесу.

Швидкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для

покращення управління стейкхолдерськими відносинами. Використання інформаційних систем, таких як цифрові платформи для спільної роботи, BIM-технології (Building Information Modeling) та аналітичні інструменти, дозволяє оптимізувати процеси комунікації, забезпечуючи прозорість і контроль на всіх етапах реалізації будівельних проєктів. Крім того, широке застосування технологій автоматизованого моніторингу допомагає знижувати рівень невизначеності, забезпечуючи оперативний зворотний зв'язок між усіма зацікавленими сторонами.

Незважаючи на очевидні переваги стейкхолдерського підходу, його практична реалізація в будівельній галузі супроводжується низкою викликів, які впливають на ефективність управління інноваціями. Однією з ключових проблем є складність координації між різними групами стейкхолдерів, адже кожен з них має власні пріоритети та очікування, що можуть не збігатися з інтересами інших учасників будівельного процесу. Наприклад, інвестори прагнуть максимізувати прибуток та скоротити витрати, тоді як підрядники орієнтовані на підвищення ефективності роботи, а регуляторні органи приділяють основну увагу відповідності проєкту чинним нормам та екологічним стандартам.

Ще одним значним викликом є обмеженість ресурсів, необхідних для цифрової трансформації та впровадження інноваційних рішень. У багатьох випадках будівельні підприємства не мають достатнього фінансування або експертного потенціалу для інтеграції сучасних цифрових платформ, які можуть значно покращити комунікацію між стейкхолдерами та підвищити прозорість процесів. Крім того, значна частина представників традиційного будівельного бізнесу демонструє опір змінам, що зумовлено як організаційною інертністю, так і небажанням ризикувати налагодженими, хоча й менш ефективними підходами до управління.

Взаємовплив стейкхолдерів у будівництві проявляється не лише у прийнятті стратегічних рішень, але й у процесах впровадження інноваційних технологій, адаптації до нових регуляторних вимог та забезпечення сталого розвитку. Наприклад, будівельні компанії, що прагнуть реалізовувати проєкти з використанням екологічно чистих матеріалів, часто стикаються з недостатньою підтримкою з боку постачальників, які можуть бути неготовими змінювати виробничі процеси або інвестувати в модернізацію. Водночас, якщо споживачі починають висувати підвищені вимоги до екологічності та енергоефективності будівель, постачальники змушені адаптуватися до цих запитів, що, своєю чергою, сприяє загальному розвитку галузі.

Розглянемо ситуацію, коли міська влада планує будівництво житлового комплексу з підвищеними екологічними стандартами, що передбачає використання енергоефективних матеріалів, системи збору дощової води та «зелені» дахи. У цьому проєкті беруть участь різні групи стейкхолдерів, кожна з яких впливає на процес реалізації та, водночас, зазнає впливу з боку інших учасників.

Органи місцевого самоврядування висувають вимоги щодо екологічності забудови, що спонукає девелопера використовувати інноваційні матеріали та технології. Проте забудовник може зіткнутися з проблемою підвищених витрат на впровадження екологічних стандартів, тому він змушений шукати компромісні рішення або вимагати додаткових інвестицій.

Банки та приватні інвестори, які фінансують проєкт, можуть неохоче вкладати кошти в нетипові екологічні технології, оскільки їх окупність часто є тривалою. У цьому випадку забудовник може переконувати інвесторів у вигідності такого підходу, посиляючись на підвищений попит серед покупців нерухомості на екологічне житло. Якщо інвестори погодяться на додаткові витрати, вони можуть вимагати від забудовника прозорих звітів щодо ефективності інновацій.

Забудовник звертається до постачальників із запитом на екологічні матеріали, такі як утеплювачі з вторинної сировини або бетон з низьким вуглецевим слідом. Якщо ринок постачальників ще не адаптувався до таких запитів, їм доводиться або переглядати свою продукцію, або втрачати контракти. Водночас, підвищений попит на екологічні матеріали може стимулювати виробників до інноваційного розвитку.

Громадські організації можуть підтримувати або, навпаки, блокувати будівництво, висуваючи власні вимоги щодо збереження зелених зон, транспортної доступності чи рівня шуму. Якщо забудовник врахує їхні інтереси та адаптує проєкт до потреб місцевих мешканців, він отримає їхню підтримку, що допоможе уникнути протестів і юридичних перешкод.

Органи екологічного нагляду можуть вносити корективи у проєкт, якщо він не відповідає стандартам, наприклад, вимагаючи додаткових заходів із зниження викидів CO₂ під час будівництва. У свою чергу, забудовник може залучати екологічні організації як партнерів, що допоможе отримати грантове фінансування чи додаткові податкові пільги.

Отже, кожен стейкхолдер впливає на прийняття рішень і водночас зазнає впливу інших учасників процесу. Міська влада стимулює екологічні ініціативи, забудовник узгоджує фінансові та технологічні питання з інвесторами та

постачальниками, а місцеві громади та екологічні організації вимагають соціальної відповідальності. Цей взаємовплив формує більш збалансований підхід до управління проектами та сприяє розвитку стійких будівельних екосистем.

Перспективи впровадження стейкхолдерського підходу безпосередньо залежать від готовності всіх учасників будівельного процесу до конструктивного діалогу та спільного пошуку оптимальних рішень. Посилення довіри між стейкхолдерами сприяє прозорості проєктів, зниженню ризиків та прискоренню впровадження інновацій, що позитивно впливає на стійкість будівельних екосистем. Окрім цього, розширене застосування цифрових технологій, зокрема інформаційних платформ для управління проектами та технологій штучного інтелекту, дозволяє створювати більш інтегровані механізми взаємодії між стейкхолдерами, що робить їхні інтереси більш узгодженими.

Таким чином, хоча реалізація стейкхолдерського підходу в будівництві пов'язана з певними труднощами, довгострокові перспективи його впровадження є надзвичайно сприятливими, оскільки саме цей підхід дозволяє створити більш стійкі та ефективні будівельні екосистеми, які враховують інтереси всіх зацікавлених сторін.

Висновки. Застосування стейкхолдерського підходу до управління інноваціями в будівельній сфері відкриває широкі можливості для підвищення ефективності будівельних підприємств та сприяє формуванню більш стійких екосистем. Врахування інтересів усіх зацікавлених сторін забезпечує узгоджене впровадження технологічних рішень, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності та інноваційної активності галузі. Подальший розвиток методів цифрової взаємодії між стейкхолдерами дозволить покращити координацію процесів і забезпечити стійкість будівельних підприємств у контексті глобальних змін.

УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНОГО ДЕВЕЛОПМЕНТУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Розвиток будівельного девелопменту в сучасному середовищі значною мірою залежить від процесів цифрової трансформації, які охоплюють автоматизацію, використання великих даних, штучного інтелекту та технологій інформаційного моделювання будівель. Управлінські виклики, з якими стикаються компанії в цій сфері, пов'язані не лише з впровадженням нових технологій, а й із змінами організаційних структур, переформатуванням бізнес-моделей та необхідністю розширення цифрових компетенцій фахівців.

Одним із ключових викликів для девелоперських компаній є адаптація до нових реалій цифрової економіки, що вимагає значних інвестицій у розробку та впровадження інноваційних рішень. Важливо не лише інтегрувати сучасні цифрові інструменти в будівельні процеси, а й оптимізувати механізми управління, які дозволяють більш ефективно координувати всі етапи девелопменту – від проєктування до експлуатації об'єктів нерухомості [4].

Цифрові технології створюють можливості для підвищення продуктивності та мінімізації ризиків завдяки автоматизації рутинних процесів та використанню аналітики даних. Наприклад, інформаційне моделювання будівель дозволяє значно покращити точність проєктування, скоротити витрати на коригування технічної документації та передбачати можливі проблеми ще на ранніх етапах будівництва. Водночас застосування штучного інтелекту та машинного навчання сприяє прогнозуванню ринкових тенденцій, що допомагає девелоперам приймати більш зважені рішення щодо інвестування в конкретні проєкти [3].

Важливу роль у цифровій трансформації будівельного девелопменту відіграє впровадження хмарних технологій та платформ спільної роботи, які забезпечують ефективний обмін даними між різними учасниками будівельного процесу. Це дозволяє мінімізувати ризики втрати інформації, покращити контроль за виконанням робіт та скоротити час на узгодження змін у проєкті.

Крім того, використання цифрових двійників будівель сприяє моделюванню різних сценаріїв експлуатації об'єкта та оптимізації його характеристик ще до моменту введення в експлуатацію [2].

Попри значні переваги цифрової трансформації, будівельний девелопмент стикається з низкою обмежень, серед яких можна виокремити недостатню підготовленість кадрів до роботи з новими технологіями, потребу в значних фінансових ресурсах на модернізацію інфраструктури та відсутність єдиних стандартів цифрового управління в галузі. Порівнюючи управлінські виклики та стратегії розвитку будівельного девелопменту в умовах цифрової трансформації в Україні та Китаї, можна виокремити як спільні риси, так і суттєві відмінності, зумовлені рівнем економічного розвитку, державної підтримки та ступенем впровадження інноваційних технологій у будівельній галузі.

В Україні будівельна галузь поступово інтегрує цифрові технології, такі як інформаційне моделювання будівель (BIM), автоматизація процесів та використання великих даних. Однак цей процес стикається з низкою викликів, серед яких недостатня обізнаність та підготовленість фахівців до роботи з новими цифровими інструментами, потреба в адаптації нормативно-правової бази до сучасних вимог цифровізації, а також обмежені фінансові ресурси для інвестування в інновації. Державна підтримка цифрової трансформації в будівельній галузі є фрагментарною, що уповільнює темпи впровадження новітніх технологій. Стратегії розвитку зосереджені на поступовому впровадженні цифрових рішень, підвищенні кваліфікації персоналу та адаптації існуючих бізнес-моделей до нових умов [1].

Китай, навпаки, демонструє стрімкий прогрес у цифровій трансформації будівельного сектора. Значні інвестиції в дослідження та розробки, активна державна підтримка та наявність масштабних проєктів сприяють швидкому впровадженню таких технологій, як BIM, штучний інтелект, Інтернет речей (IoT) та хмарні обчислення [4]. Китайські девелоперські компанії активно використовують цифрові платформи для управління проєктами, що забезпечує ефективний обмін даними між усіма учасниками будівельного процесу. Управлінські стратегії орієнтовані на масштабну автоматизацію, оптимізацію ланцюгів постачання та інтеграцію цифрових технологій на всіх етапах життєвого циклу будівельних об'єктів.

Таким чином, основні відмінності між Україною та Китаєм у сфері цифрової трансформації будівельного девелопменту полягають у рівні державної підтримки, масштабах інвестицій та швидкості впровадження

інновацій. Україна перебуває на початкових етапах цього процесу, зосереджуючись на поступовому впровадженні цифрових технологій та подоланні існуючих бар'єрів. Китай же активно просувається вперед, використовуючи всі доступні ресурси для досягнення лідерства в цифровій трансформації будівельної галузі

Ефективна стратегія розвитку будівельного девелопменту в умовах цифрової трансформації має ґрунтуватися на поєднанні технологічних інновацій та гнучких управлінських рішень. Важливою умовою успішної реалізації таких стратегій є активне використання аналітичних інструментів для оцінки ефективності впровадження цифрових технологій та розробка механізмів адаптації до змінних умов ринку. Таким чином, цифрова трансформація відкриває нові можливості для розвитку будівельного девелопменту, але водночас вимагає від компаній комплексного підходу до впровадження інноваційних технологій, удосконалення управлінських процесів та формування нових компетенцій у сфері цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Д. В., Калашнікова К. Ю. *Цифровізація будівельної галузі України: аналіз стану, проблем та перспектив розвитку. Економіка та суспільство.* 2024. Вип. 65. [Електронний ресурс]. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-2>.
2. Рижаківа, Г., Кіщак, Н., Хоменко, О., Ротов, О., Ніколаєва, М., & Веремєєва, Т. *Сучасний вектор оновлення будівельного девелопменту в контексті стратегем Integrated Project Delivery. Управління розвитком складних систем,* 2022. №49. С. 113-123.
3. Рижаківа Г.М., Орленко І.М. *Методологічна регламентація та аналітико-інформаційне забезпечення менеджменту організацій в сучасній системі будівельного девелопменту Формування ринкових відносин в Україні.* 2021. № 7-8. С. 59-65.
4. Чуприна, Х., Іщенко, Т., Савчук, Т., Дикий, О., Поколенко, В., & Веремєєва, Т. (2021). *Оновлення інструментарію економіко-управлінської реконфігурації бізнес-процесів будівельних підприємств у контексті сучасної парадигми цифровізації економіки. Управління розвитком складних систем, (46), 131-140.*

Секція 5. «ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА МАРКЕТИНГ»

УДК 339.138

Захарченко Петро Володимирович

*к.т.н, професор, завідувач кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,*

Київський національний університет будівництва архітектури

<https://orcid.org/0000-0001-9172-0940>

Журавська Наталія Євгенівна

к.т.н., доцент, вчений секретар, Державна науково-технічна бібліотека

<https://orcid.org/0000-0002-4657-0493>

ІНТЕГРУВАЛЬНИЙ ПІДХІД РОЗВИТКУ 3D БУДІВНИЦТВА

Під час повномасштабного вторгнення росії та з введення воєнного стану на території України підхід до рекламування зазнав кардинальних змін - рекламна індустрія фактично перестала повноцінно функціонувати. Адаптація до нової реальності, трансформація маркетингових активностей, зміна споживання реклами, глобалізація бізнесу - все це характеризує умови функціонування сьогодні; спостерігається стабільний тренд помірного зростання, в тому числі з вимогами відбудови України [1, 5, 6]. Враховуючи міжнародні зобов'язання України в частині імплементації у національне законодавство окремих положень acquis ЄС у сфері реклами та аудіовізуальних послуг, 30 травня 2023 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України № 9206 "Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» та інших законів України щодо імплементації норм європейського законодавства в національне законодавство України шляхом імплементації окремих положень законодавства Європейського Союзу у сфері аудіовізуальної реклами (Європейської конвенції про транскордонне телебачення, Директиви Європейського парламенту та Ради 2010/13/ЄС про аудіовізуальні медіапослуги від 10 березня 2010 року із змінами, внесеними Директивою (ЄС) 2018/1808 від 14 листопада 2018 року)" (законопроект № 9206). Відомо, що новації у сфері рекламного законодавства є прогресивними та забезпечать реалізацію сучасних тенденцій, в тому числі європейських, для комплексного регулювання відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами. Тому є необхідним та важливим чинником, що сприяє процесу оновлення індустріалізації розвинених економік, розвиток нових виробничих технологій, які дають змогу здійснити перехід до нових бізнес-

моделей, розроблення нових моделей і типів продукції на базі адитивних технологій, а також організації гнучких виробничих систем, що оперативне реагують на зміну ринкових потреб, - будівельного ринку, підприємства будівництва погіршили оцінки своїх економічних результатів у найближчій та подальшій перспективі. Серед причин: сезонне сповільнення темпів будівництва доріг та інфраструктури. Секторальний індекс України у жовтні 2024 року становив 49.6 порівняно з 50.1 у вересні. Минулого 2023 року, другого від початку повномасштабного вторгнення росії, різні галузі господарства зіткнулися з черговими випробуваннями. Окрім обстрілів та інших ризиків, пов'язаних з бойовими діями, бізнесу доводилось адаптуватися до змін правил, зокрема законодавчих, а також до змін у настроїв споживачів товарів і послуг, зокрема, на ринку нерухомості [1-7].

Дефіцит робочої сили вплинув на розвиток технологій в будівництві. Наприклад, компанії вкладають значні кошти в технологію створення зображень, щоб ефективніше контролювати робочі місця. Менеджери об'єктів не можуть постійно бути на роботі. Тож запис всього, що відбувається на майданчику дозволяє краще контролювати процес та покращити безпеку (проектування та зведення екологічних будівель). Замість того, щоб наглядати за одним проектом, менеджери можуть вести одночасно декілька проектів. Будівельні компанії також все більше використовують системи відстеження інформації та інформаційні панелі. Ці системи забезпечують централізований центр для всіх зацікавлених сторін проекту для отримання доступу в режимі реального часу до інформації про проект: плани та специфікації, плани безпеки та контракти. Додаткові популярні технології, які використовуються на будівельних майданчиках, це безпілотники - використовуються для проведення інспекцій у віддалених або важкодоступних районах. За допомогою дронів можна створювати 3D та топографічні моделі та отримувати зображення робочих місць у високій роздільній здатності [3-4, 5].

Новітні технології, в тому числі, інноваційні технології та маркетингові стратегічні підходи до стратегічного управління в будівельній галузі це еволюція будівельних технологій, повільна, але трансформація відбувається, щоб зробити галузь безпечнішою, рентабельнішою та ефективнішою. Уніфікована маркетингова стратегія в цьому напрямку має багато питань. Дуже важко, або навіть зараз неможливо, врахувати яким чином ринок відреагує на попередні рішення, тому логічне, що для того щоб досягати найкращих результатів можна відкоригувати маркетингову стратегію або деякі її пункти. 4

тренди, які вплинуть на будівельну галузь у 2024 році: кадровий голод, зовнішнє будівництво, ланцюги постачання та новітні технології.

В Україні стабілізація еколого-економічної ситуації досягається завдяки суворому дотриманню вимог законодавства та урядових постанов. Одним із перспективних шляхів раціонального природокористування є активний розвиток 3D-будівництва. Маркетингова стратегія підприємств у цій галузі формується з урахуванням загальної концепції розвитку, внутрішніх ресурсів та можливостей, а також зовнішніх факторів, таких як конкурентне середовище, потреби споживачів та загальні ринкові тенденції. Ці фактори тісно взаємопов'язані і впливають один на одного, що безпосередньо відображається на кінцевому результаті: ціноутворенні, розробці продукту, збуті та екологічному просуванні. Останнє передбачає підвищення обізнаності споживачів про переваги 3D-технологій, зокрема їхній позитивний вплив на здоров'я людини та довкілля. У контексті відбудови України після війни, 3D-друк будинків набуває особливої актуальності. У Києві вже реалізовано успішні проекти з використанням цієї технології, а також розробляються нові ініціативи для забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб та тих, хто втратив житло під час війни) [1, 5].

Технологія 3D-друку - це новий сектор будівельної індустрії, що швидко розвивається, дозволяє створювати складні конструкції за лічені дні. Будівельна галузь використовує цю технологію завдяки перевагам: менша кількість відходів, швидше будівництво, менші загальні витрати, менша кількість нещасних випадків на будівельному майданчику та гнучкість створення унікальних архітектурних форм - це допомагає зменшити шкідливий вплив будівництва на довкілля (відомо, що галузь будівництва є одним з найбільших споживачів енергії та ресурсів, забруднює навколишнє середовище; цей напрямок включає в себе багато складових, що стосується не лише експлуатації будівель, побудови, демонтажу та інше).

Переваги друку будинків на 3D-принтерах в Україні полягають у наступному: зниження вартості будівництва через економію матеріалів та зниження витрат на робочу силу; зменшення часу будівництва за рахунок швидкого та автоматизованого процесу друкування; висока якість будівельних конструкцій та можливість їх індивідуалізації; зменшення впливу будівництва на навколишнє середовище; зменшення електроенергії, яка потрібна під час будівництва. Деякі дослідження показують, що будівництво середньостатистичної багатоповерхівки в Україні споживає від 1000... 5000

кВт-год електроенергії на м² залежно від технологій та інших факторів (наприклад, будівництво одного 20-поверхового житлового будинку в Китаї вимагало близько 3 мільйонів кВт-год електроенергії).

Компанії, що спеціалізуються на 3D-будівництві та розробці нових екотехнологій, надають дані, за якими друкування будинку на 3D-принтері може вимагати від 50 до 500 кВт-год електроенергії на квадратний метр, що суттєво менше, ніж при традиційному будівництві. Однак, на сьогодні в Україні друкування будинків на 3D-принтерах не є широко розповсюдженою практикою. Одним із стримуючих факторів розвитку цієї технології в Україні є відсутність чіткого регулювання в будівельній галузі, а також системної оцінки та аналізу еколого-економічних характеристик таких будівель [8]. Крім того, відносно висока вартість обладнання та дефіцит кваліфікованих спеціалістів, які володіють комплексними знаннями в галузі будівництва, екології та інженерії, також гальмують розвиток цієї технології.

Можливість екологічної кризи внаслідок стрімкого зростання населення, потреб суспільства реальна, тому об'єднавшись з архітектурними бюро й залучившись підтримкою влади, активно розвивається ідея 3D-будівництва в багатьох країнах: компанія WinSun (Китай) офіційно заявила про проекти житлового будівництва з використанням 3D-технології (протягом п'яти років «надрукують» півтора мільйона житлових будинків в Саудівській Аравії); компанія WASP (Італія) розробила і випробувала найбільший, на даний період, будівельний принтер; ОАЕ (Дубай) - період будівництва склав 17 днів, а вартість становить \$ 140 тисяч; під керівництвом вчених Технічного університету Ейндховена (Нідерланди) розроблений тривимірний будівельний принтер, здатний «друкувати» деталі розміром з горошину (фінансування проекту 3DCP здійснюється десятима компаніями і становить 650 тис. Євро); архітектурна компанія WATG Urban Architecture (США) - розроблено проект першої в світі споруди спеціальної форми; Швейцарія, Данія, Японія. На українському будівельному ринку, 2023р. з'явилося проекти, які побудовані за технологією 3D-друку: Львів, школа, яку надрукував 3D-принтер (3D будівництва на спеціальному принтері UTU українського виробництва) [4].

Таким чином, 3D-технології на виробництві можуть стати ще більш популярними та перспективним напрямком, завдяки вирішенню технічних, економічних питань - впровадження інновацій в будівельної галузі для стабілізації еколого-економічної ситуації в напрямку сталого розвитку для відбудови України - інтегрований підхід розвитку 3D-будівництві [9, 13]. 3D-

друк може знизити витрати на будівництво під час виконання проектів є предметом детального подальшого дослідження, може стати екологічною технологією за рахунок використання меншої кількості будівельних матеріалів та зменшення кількості відходів, тобто, будівництво може нести й екологічну функцію запобігання глобальних проблем довкілля. Варто враховувати виклики, які можуть виникнути при впровадженні 3D-будівництва, такі як нестабільність ринку технологій, висока вартість обладнання та потреба у спеціальному навчанні для фахівців у цій галузі для створення значного потенціалу у майбутньому України [4-13].

Список використаних джерел:

1. Застосування 3D-друку в будівництві. [Electronic resource]. URL.: https://buduemo.com/ua/news/ecomaterials_technologies/3d-printing-in-construction.html (Ring date 15.10.2024).
2. Future prospects. [Electronic resource]. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00038628.2022.2154740> (Ring date 15.10.2024).
3. Taking into account the international obligations of Ukraine. [Electronic resource]. URL: https://biz.ligazakon.net/analytys/220501_reformuvannya-zakonodavstva-ukrani-u-sfer-reklami-korotko-pro-golovne (Ring date 15.10.2024).
4. Kiryk K., Stefanovych P., Zhuravska N. (2023). prospects for the development of 3D construction and its impact on the environmental. *SWorldJournal*, 1(18-01), 77–87. URL: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2023-18-01-076>
5. Куліков П.М., Журавська Н.Є., Неудачна А.І. Комплексні підходи для відновлення України. *Науковий журнал «Креативний простір™»*. № 19. 2024. С.90-92 URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/42928/154824.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
6. Zhuravska N., Avdykovich Y. Green building in post-war reconstruction: analysis and development of recommendations / *SWorld Journal*. 22-01. *SWorld & D.A. Tsenov Academy of Economics Svishtov, Bulgaria*. С. 109-114. DOI: 10.30888/2663-5712.2023-22-01. ISSN 2663-5712. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue/view/swj22-01/swj22-01>
7. Журавська Н.Є. Сучасне суспільство: глобальні трансформації: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. 298 с. ISBN 978-617-7886-51-7. DOI: 10.61718/mon-2024-8. URL: <https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/mon-27.04.2024.pdf>

8. Zhuravska N., Neudachyna A. *Integration of environmental factors and economic components - the resource base of economic growth* / "Scientific World Journal" Bulgaria, Svishtov, Issue № 24-02, March, 2024. – p.151-158. URL: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/issue/view/swj24-02/swj24-02>.
9. Zhuravska N., Marko Y. *Eco-materials are one of the bases of safety for the construction and operation of objects for the reconstruction of the country* / Scientific journal "Creative Space™". №19. June 12-14. 2024. С.34-36. URL: <https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/crp-19.pdf>.
10. Журавська Н.Є., Фараон В.В. *Життєвий цикл будівель і споруд* / III International scientific and practical conference «Collective Thinking: Unifying Scientific Approaches in Multifaceted Research» (November 29 – December 01, 2023) Amsterdam, Netherlands, International Science Unity. 2023. P.118-120. URL: <https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2023/12/Collective-Thinking-Unifying-Scientific-Approaches-in-Multifaceted-Research-Nov-29-Dec-01-2023-Amsterdam-Netherlands.pdf>.
11. Zhuravska N., Roy O. *Necessity of soft skills for training* / Науковий журнал «Креативний простір™». № 19. 2024. С. 76-77. URL: <https://www.newroute.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/crp-19.pdf>.
12. Zhuravska N., Preizner S. *Greening of the economy when put into practice is the basis for rebuilding the country* / URL: <https://teadmus.org/>.
13. Свиридон Б.М., Рязанов Б.О., Белова А.І., Журавська Н.Є. *Оптимізація інноваційних інтегрованих технологій* / II Міжнародна науково-практична конференція «Green Construction» («Зелене будівництво»), 13-14 квітня 2023 р. Київ: КНУБА. С.542-545.

Бондар-Підгурська Оксана Василівна
д.е.н., професор кафедри менеджменту, доцент
<https://orcid.org/0000-0001-7792-4023>,

Чорноштан Олег Павлович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОП «Менеджмент»,
спеціальність «Бізнес-адміністрування»

Фесенко Дмитро Васильович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОП «Менеджмент»,
спеціальність «Менеджмент і адміністрування»
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Ефективний менеджмент є доволі зрозумілим бажанням бізнесу. Прагнення до ефективності та результативності управління стало традиційною справою для підприємств будь-якої сфери. Проте, дане поняття має багато трактувань. По перше – це рівень виконання завдань, зокрема, ефективність може бути визначена як відношення результатів до витрат, і тут важливо визначити мету, якої потрібно досягти. Це єдиний спосіб оцінити, наскільки вжиті заходи сприяли виконанню завдань. Економісти розробили багато методів визначення ефективності менеджменту підприємства, тому є сенс аналізувати застосовані методи роботи та зосереджуватись на їх удосконаленні з точки зору розумної та успішної роботи. По друге – важливим підходом до розуміння оцінки ефективності управління є здатність працювати у колективі разом задля досягнення поставленої мети. Однією з перешкод є пастка так званого “сілосного” управління. Її суть полягає у відсутності здатності персоналу підприємства до командної роботи та зосередженні кожного на індивідуальних завданнях і потребах, ігноруванні того, що роблять інші. Обмеження цієї практики особливо є важливими в умовах зміни бізнес-моделі, на яку впливають глобалізація та соціалізація [1-2].

По третє, підхід до оцінки ефективності менеджменту можливий із позиції виокремлення чинників, що впливають на нього та управління ними [3-5]. Так, одним із суттєвих чинників впливу на результати роботи менеджменту підприємства в умовах поведінкової економіки є професійна маркетингова

діяльність (рис. 1).

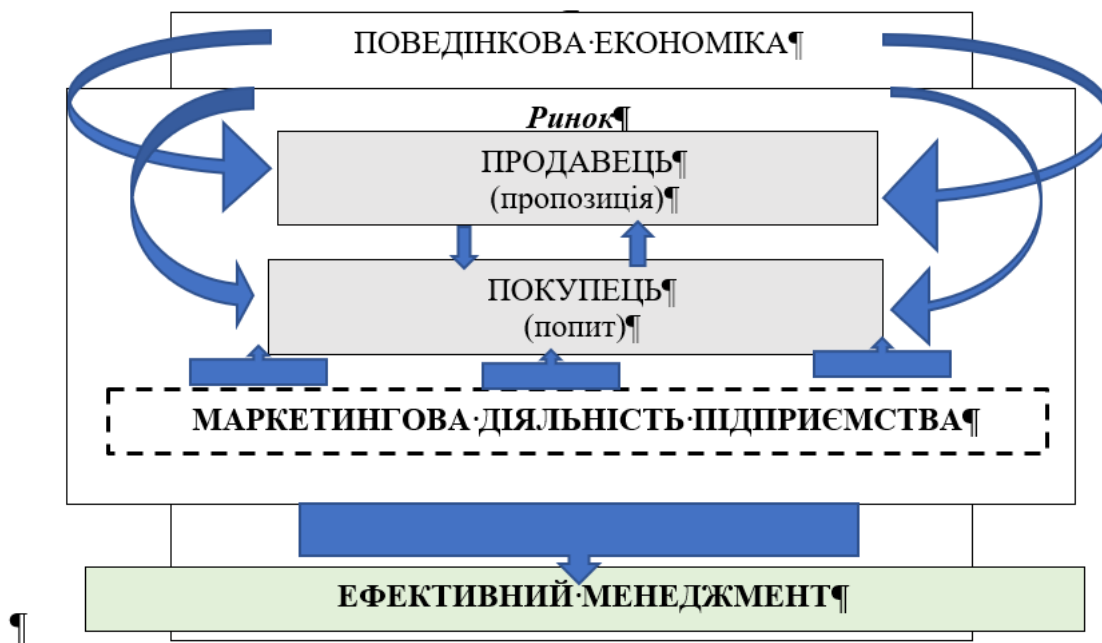

Рис. 1. Візуалізація місця та ролі маркетингової діяльності підприємства як чинника ефективного менеджменту в умовах поведінкової економіки
Джерело: авторська розробка.

Фахівці бачать розвиток маркетингової діяльності як «цілеспрямований процес кількісно-якісних змін у внутрішньому середовищі підприємства, що сприяє перетворенню його зовнішнього середовища на основі вирішення існуючих суперечностей між інтересами суб'єктів господарювання, його партнерів і споживачів шляхом їх інформаційної взаємодії» [6].

Наповнення змісту і суті маркетингової діяльності трансформується відповідно до змін у економіці, і розгляд цієї діяльності з позиції психологічних особливостей прийняття рішень споживача та продавця істотно змінюють наповнення даної категорії саме у форматі становлення поведінкової економіки (рис. 1). Так, поведінкова економіка вивчає фактори, які впливають на економічні рішення людей, включаючи *емоції, психологічні спотворення та соціальні впливи*. Вона аналізує те, як індивідуальні відмінності та соціальна спільнота впливають на прийняття рішень, формування вподобань, спроможність прогнозувати майбутні результати та раціонально реагувати на зміну обставин [7-8].

Отже, маркетингова діяльність стає одним із головних чинників ефективності менеджменту в умовах поведінкової економіки, де надзвичайно важливо враховувати людські психологічні особливості та індивідуальні переконання у процесі аналізу та прийняття економічних рішень задля

досягнення високих результатів у сфері бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Ліпич Л.Г., Хілуха О.А., Кушнір М.А. Ефективне управління в контексті поведінкової економіки. Економічний форум. 2021. №2. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2021-2-12>
2. Бондар-Підгурська О.О., Гаврилюк А.О., Дудка Р.Р. Ефективні комунікації на підприємстві як запорука його успішної маркетингової діяльності в умовах діджиталізації економіки. «Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрями розвитку»: матер. І Міжнар. наук.-практ. конференції (14 квітня 2020 року). Київ, 2020. С. 162-165. URL: http://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/25/14_04_2020.pdf.
3. Бондар-Підгурська О. В. Теоретико-методологічні основи формування та реалізації нової економіки: сталий інноваційний соціально орієнтований розвиток. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент: зб. наук. пр. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2015. Вип. 12. С. 30–36.
4. Бондар-Підгурська О. В., Храпач О. О., Егдара Есмаель Омар Мохаммед. Маркетингові та патентно-кон'юнктурні дослідження як інструмент гармонізації інтересів стейкхолдерів: підприємств, бізнес-середовищ, територіальних систем. Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів розвитку територіальної системи: матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (31 жовтня 2020 року, м. Харків). Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. С. 336-338.
5. Бондар-Підгурська О. В., Хоменко І. І., Карангва Чарльз Науково-методичні аспекти оцінки ефективності управління інноваційним підприємством в контексті реалізації цілей сталого розвитку. Бізнес-Інформ. 2020. №9. С.172-180
6. Райко Д. Стратегічне управління розвитком маркетингової діяльності промислового підприємства. Автореферат дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук за спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Харків: НТУ «Харківський політехнічний інститут». 2011. 33 с.
7. Баранов В.В. Роль поведінкової економіки в розумінні прийняття економічних рішень. Академічні візії. 2024. №28. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/921>
8. Гудзь М. В. Поведінкова економіка в умовах війни: вплив емоцій на економічні рішення громадян. Економіка та суспільство. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-27>.

MODERN DEVELOPMENT OF DIGITAL MARKETING

The development of digital marketing is connected with the development of modern technologies, the Internet, the world economy and international economic relations. The constant growth of the world's population (the global human population reached 8.0 billion in mid-November 2022 and is expected to increase by nearly 2 billion persons in the next 30 years, from the current 8 billion to 9.7 billion in 2050 and could peak at nearly 10.4 billion in the mid-2080s [1]) stimulates a faster spread of popularity of digital marketing. Digital marketing has been studied by such researchers as M. Alghizzawi [2], D. Chaffey [3], A. Charlesworth [4], A. J. Czaplewski [5], V. Desai [6], F. Ellis-Chadwick [3], P. K. Kannan [7], T. M. Key [5], S. Kingsnorth [8], H. Li [7], E. M. Olson, K. M. Olson [5], A. Puthussery [9], D. Ryan [10] and others.

Digital marketing is the marketing of products or services using digital technologies, mainly on the Internet, but also including mobile phones, display advertising, and any other digital medium [6, p. 196]. Digital marketing is a process of creation, price indication, provision, promotion, advertising and sale of goods and services through the Internet.

The 2023 annual digital ad spend was \$719.2 billion, that is 70% of the 2023 total annual ad spend [11, p. 515]. Digital marketing includes the following types of advertising:

- online search advertising;
- digital video advertising;
- digital banner advertising;
- online influencer activities;
- online classifieds;
- digital audio advertising [11, p. 520];
- programmatic advertising [11, p. 522];
- in-app advertising [11, p. 525];
- social media advertising [11, p. 534].

Digital marketing has been studied by many researchers. Digital marketing is a

process of creation, price indication, provision, promotion, advertising and sale of goods and services through the Internet. The 2023 annual digital ad spend was 70% of the 2023 total annual ad spend. Digital marketing includes such types of advertising as online search advertising, digital video advertising, digital banner advertising, online influencer activities, online classifieds, digital audio advertising, programmatic advertising, in-app advertising and social media advertising.

References:

1. United Nations. *Population*. 2024. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/population>
2. Alghizzawi M. *The role of digital marketing in consumer behavior: A survey*. *International Journal of Information Technology and Language Studies*. 2019. №3 (1). P. 24-31. URL: https://www.researchgate.net/profile/Mahmoud-Alghizzawi/publication/332593102_The_role_of_digital_marketing_in_consumer_behavior_A_survey/links/5cbf533e4585156cd7ad23c0/The-role-of-digital-marketing-in-consumer-behavior-A-survey.pdf
3. Chaffey D., Ellis-Chadwick F. *Digital Marketing*. 2019. 545 p.
4. Charlesworth A. *Digital Marketing*. 2nd ed. 2014. 366 p.
5. Olson E. M., Olson K. M., Czaplewski A. J., Key T. M. *Business strategy and the management of digital marketing*. *Business Horizons*. 2021. №64 (2). P. 285-293.
6. Desai V. *Digital Marketing: A Review*. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*. 2019. P. 196-200. URL: <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd23100.pdf>
7. Kannan P. K., Li H. *Digital marketing: A framework, review and research agenda*. *International Journal of Research in Marketing*. 2017. №34 (1). P. 22-45.
8. Kingsnorth S. *Digital Marketing Strategy: An Integrated Approach to Online Marketing*. 3rd ed. 2022. 416 p.
9. Puthussery A. *Digital Marketing: An Overview*. 2020. 144 p.
10. Ryan D. *Understanding Digital Marketing: Marketing Strategies for Engaging the Digital Generation*. 4th ed. 2016. 464 p.
11. *We Are Social, Meltwater. Digital 2024. Global Overview Report. The Essential Guide to the World's Connected Behaviours*. 2024. URL: https://www.creativebrief.com/user_files/22931/1709139442_Digital%202024%20Globa%20Report.pdf

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Процес розвитку сучасних соціально-економічних систем тісно пов'язаний із розвитком НТП, де технологія відіграє ключову роль. Інформація, комп'ютеризація, цифровізація, які 20 років стали невід'ємною частиною розвитку сучасного суспільства обумовили радикальні зміни у системі господарювання та створили передумови для формування сучасних бізнес-моделей, які повинні обов'язково включати сучасні цифрові рішення, які дозволятимуть взаємодіяти із своїми стейкхолдерами, комунікувати, розвивати партнерські відносини та отримувати прибуток. Оскільки технології постійно змінюються і розвиваються, трансформуючи засоби і методи управління. Big data, хмарні та віртуальні технології, Інтернет речей, перехід на 5G тощо актуалізують питання розвитку бізнес-моделей сучасних підприємств, де саме технології є основою перетворенні і масштабування бізнесу.

Зовнішнє середовище сучасних підприємств після світової фінансової кризи описували як VUCA- середовище, де одним із ключових факторів успіху підприємств була здатність пристосовуватися до змін і управляти ними на основі ресурсів, технології, людей, що дозволяло забезпечувати лідерство. То нині відбувався перехід до VANI-середовища, яке характеризується крихкістю, тривожністю, нелінійністю, незрозумілість [1]. В цих умовах саме цифрові рішення дозволяють обробляти значні масиви інформації, взаємодіяти із цільовими групами, знаходити нові логістичні рішення, створювати цінність. Саме цінність стає головним аспектом розвитку бізнес-моделей у сучасному середовищі, де компанія повинна швидко адаптуватися до непередбачуваних змін.

В умовах VANI - середовища стратегічним завданням є пошук нових способів створення та підтримки цінності для клієнтів і партнерів через цифрові технології (Big data, хмарні та віртуальні технології, блокчейн тощо), дозволяють оптимізувати внутрішні процеси, забезпечити точнішу та швидку

обробку даних, адаптуватися до змін у режимі реального часу.

Крім того, в умовах високого рівня невизначеності та тривожності, саме роль цифрових рішень зростає, адже вони дозволяють забезпечувати прозорість бізнесу, покращувати комунікацію зі стейкхолдерами та підтримати довіру між учасниками ринку. Так, наразі можна виділити наступні рішення, які дозволяють оптимізувати роботу бізнесу, заощадити час на впровадження та опанування:

1. Cloud IaaS – зручне рішення для зберігання та обробки даних, яке не потребує значних фінансових витрат в інфраструктуру, підтримку і обслуговування. Безпечне, захищене та легко масштабується в потрібних об'ємах.

2. Vodafone Analytics – рішення для просування і продажу товарів, яке дозволяє обрати потрібну цільову аудиторію, врахувати її смаки та потреби, прийняти до уваги географію та яке легко масштабується під будь-які потреби і гаманець.

3. Бізнес-розсилки – інструмент для регулярного або одноразового інформування клієнтів, співробітників про важливі події, платежі, транзакції.

4. IoT-монітор – рішення для компаній, у яких багато географічно розподілених пристроїв, якими потрібно керувати та контролювати. Дозволяє змінювати тарифний план та параметри надання послуг.

5. Project Status Canvas – інструмент, який дозволяє керувати реалізацією продуктового портфолію, управляти ресурсами проєктів, оцінювати в реальному часі ефективність реалізації[2].

6. CRM-системи – програми, які дозволяють ефективно керувати взаємовідносинами з клієнтами, автоматизувати процеси продажу та обслуговування, а також аналізувати поведінку споживачів. Це забезпечує індивідуальний підхід до кожного клієнта та досягає рівня задоволеності.

7. Платформи для електронного навчання (LMS) – рішення, яке дозволяє підприємствам навчати своїх співробітників і клієнтів онлайн. Ці платформи забезпечують доступ до навчальних матеріалів, відео, тестів та сертифікацій, що сприяє підвищенню кваліфікації персоналу та розвитку нових навичок без необхідності використовувати час на традиційних курсах.

8. Чат-боти та віртуальні асистенти- цифрові рішення, які автоматизують обслуговування клієнтів, відповідаючи на запитання, надаючи інформацію про продукти та послуги, а також допомагаючи в процесі продажу. Чат-боти можуть працювати 24/7, що покращує доступність підтримки для клієнтів і дозволяє

підприємствам знизити витрати на обслуговування, підвищуючи водночас рівень задоволеності споживачів.

Висновки. Отже, ці рішення дозволяють не тільки підтримувати, формувати конкурентні переваги сучасних бізнес-моделей, але і створювати передумови для розвитку в умовах VANI- середовища. Цифрові рішення, такі як хмарні рішення, аналітика, IoT, системи управління проектами, платформи для електронного навчання, а також чат-боти дозволяють бізнесу оптимізувати бізнес-процеси, підвищити ефективність роботи та адаптуватися до динамічних змін у зовнішньому середовищі. Ці технології також дозволяють бізнесу створювати цінність для клієнтів і стейкхолдерів в умовах високої невизначеності та швидкого розвитку технологій, що у свою чергу відкриває нові горизонти для інновацій та зростання.

Список використаних джерел:

- 1. Nick Horney. Leadership Agility in a VUCA World. Available at: <http://leadership-agility.net/wp-content/uploads/2015/01/Leadership-Agility-in-a-VUCA-World-1-12-15.pdf>*
- 2. 5 діджитал-рішень для масштабування бізнесу від директора IT SmartFlex. URL: <https://britishmba.in.ua/5-didzhytal-rishen-dlia-masshtabuvannia-biznesu-vid-dyrektora-it-smartflex/>*

Даценко Борис Михайлович
канд.тех.наук, доцент, доцент кафедри товарознавства та комерційної
діяльності в будівництві,

<https://orcid.org/0000-0002-5083-6231>

Жмаченко Марія Олегівна
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ВИРОБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ГІПСУ

Актуальність досліджуваної теми зумовлюється тим, що в останні роки відбуваються суттєві зміни в будівельній галузі та зростає попит на екологічно доступні матеріали. Гіпс є одним із найпоширеніших будівельних матеріалів, що використовується для оздоблювальних робіт, виготовлення стінових та стельових панелей, декоративних елементів інтер'єру. Оскільки будівельна індустрія активно розвивається, особливо в секторі житлового та комерційного будівництва, попит на вироби з гіпсу також зростає. Крім того, екологічні переваги цього матеріалу, такі як його натуральність, відсутність шкідливих речовин та можливість повторного використання, відповідають сучасним тенденціям у напрямку сталого будівництва. Огляд ринку гіпсових виробів дозволяє краще зрозуміти динаміку попиту та пропозиції, виявляти нові ніші та визначати перспективи розвитку цієї галузі.

Розкриття сутності виробів з використанням гіпсу, огляд ринку виробів з використанням гіпсу, а також опис чинників, що впливають на його розвиток в Україні.

Вироби з використанням гіпсу є важливим елементом у будівництві, архітектурі, декоративному мистецтві та навіть у медицині. Сутність таких виробів визначається використанням гіпсу як основного матеріалу, який володіє специфічними фізико-хімічними властивостями. Гіпс – це природний мінерал (гідрат сульфату кальцію), який після термічної обробки набуває здатності швидко тверднути при змішуванні з водою, створюючи тверду масу. Завдяки цій властивості, гіпс є одним із найпоширеніших будівельних матеріалів [1, с. 19].

Основна перевага гіпсу – його здатність легко формувати вироби з високою деталізацією. Ця характеристика робить його популярним матеріалом для виготовлення ліпних прикрас, декоративних елементів для інтер'єрів, а

також точних форм для медичних та промислових цілей. Використання гіпсу дозволяє створювати вироби, що мають як високу механічну міцність, так і приємний на дотик, естетично привабливий вигляд.

Ще одним важливим аспектом сутності гіпсових виробів є їх екологічність. Гіпс – це природний матеріал, який не містить токсичних елементів і не виділяє шкідливих речовин у навколишнє середовище. Це робить його ідеальним для використання в інтер'єрних роботах і декоративних оздобленнях приміщень. Також важливим є те, що вироби з використанням гіпсу є пожежобезпечними, оскільки гіпс має високу вогнестійкість і здатність зупиняти поширення полум'я [2, с. 259].

Вироби з використанням гіпсу доцільно розглянути у контексті ринку сухих будівельних сумішей. Обсяг ринку сухих будівельних сумішей на гіпсовій основі у 2023 році в грошах становив 4 725 млн грн, що на 68% менше, ніж у 2022 році (2 810 млн грн) [3-4]. Обсяг ринку гіпсових сумішей за сегментами за 2022-2023 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Обсяг ринку гіпсових сумішей за сегментами за 2022-2023 рр.

Сегмент	2022 р.	2023 р.	2023/2022, %
Гіпсовий клей	1409	2270	61%
Гіпсові суміші для теплоізоляції	500	837	67%
Інші гіпсові суміші	1472,0	802,7	-45,5%

Обсяг ринку гіпсових сумішей у 2022-2023 роках демонструє значну динаміку, зокрема, зростання сегментів гіпсового клею (+61%) та гіпсових сумішей для теплоізоляції (+67%), що свідчить про зростаючий попит на ці продукти у будівельній галузі. Натомість, сегмент інших гіпсових сумішей зазнав суттєвого зменшення (-45,5%), що може вказувати на зміну споживчих уподобань або конкуренцію з альтернативними матеріалами. В цілому, ринок гіпсових сумішей показує позитивні тенденції з акцентом на специфічні застосування, такі як теплоізоляція та клеї.

Наступним етапом характеристики ринку виробів гіпсових сумішей є розгляд його структури за призначенням протягом 2022-2023 рр., що наведено на рис. 1. З рис. 1 можна зробити висновок, що протягом 2022-2023 рр. відбувається зменшення структури клеїв для гіпсової плитки на 2%, а також зменшення інших видів гіпсових сумішей на 2%.

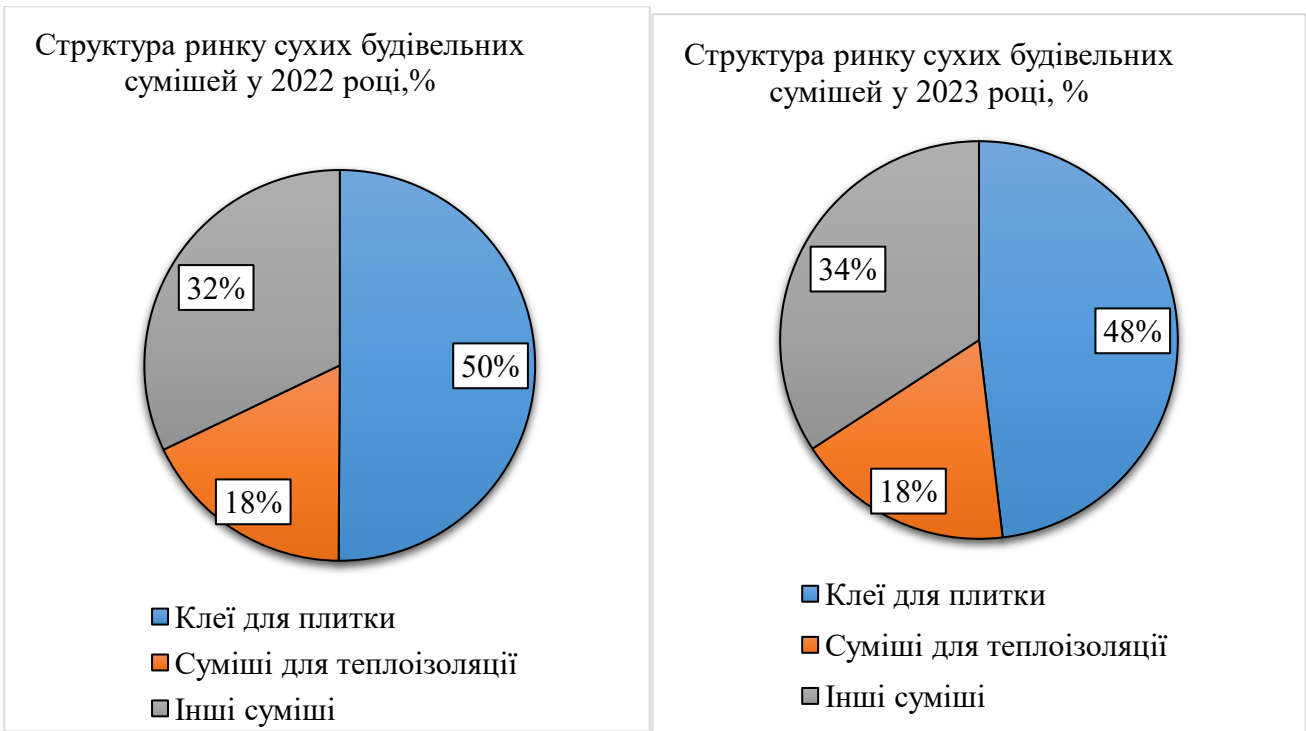

Рис. 1. Структура ринку сухих будівельних сумішей за сегментами протягом 2022-2023 рр., %

У той же час структура гіпсових сумішей протягом аналізованого періоду залишилися незмінною на рівні 18%. Структуру ринку гіпсових сумішей за видами протягом 2022-2023 рр. наведено на рис. 2.

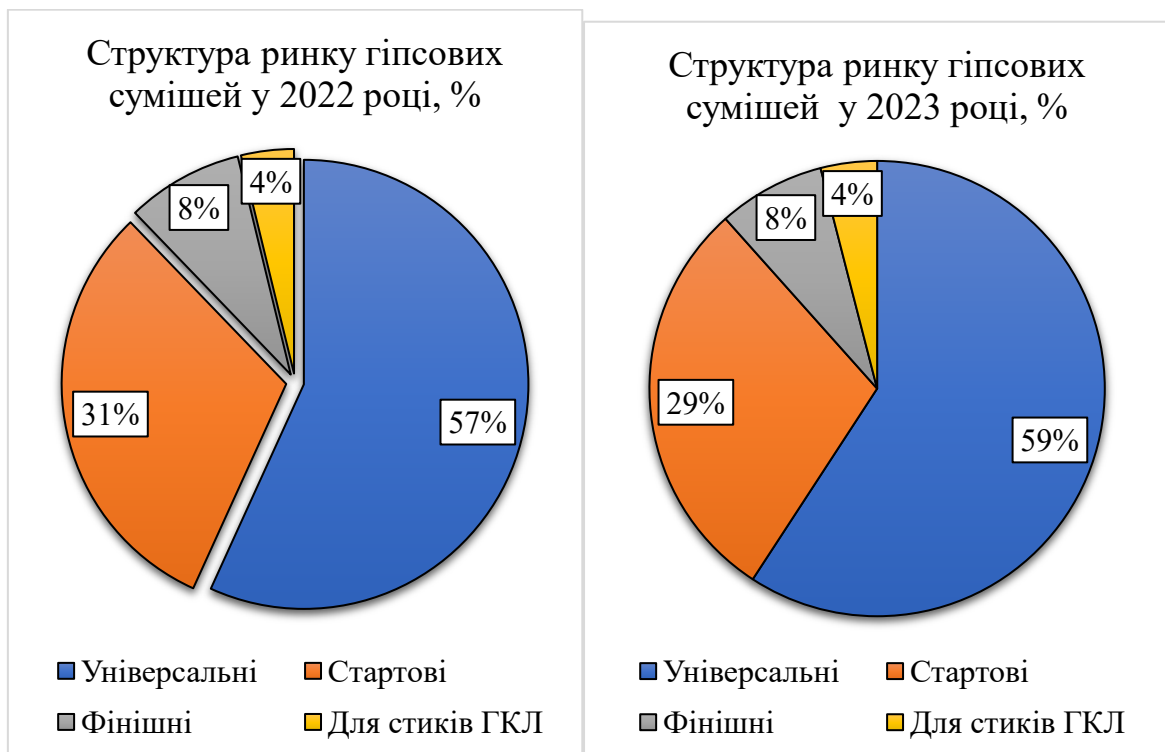

Рис. 2. Структура ринку гіпсових сумішей за сегментами протягом 2022-2023 рр., %

З рис. 2 можна зробити висновок, що протягом 2022-2023 рр. відбулося збільшення структури універсальних гіпсових сумішей та стартових гіпсових сумішей на 2% за кожним видом. У той же час структура фінішних гіпсових сумішей та гіпсових сумішей для стиків ГКЛ протягом аналізованого періоду не зазнала жодних змін та залишилася на рівні 8% та 4% відповідно.

Важливим є також проаналізувати такі виробни, як гіпсокартон та ситуацію на ринку. Гіпсокартон – універсальний будівельний матеріал, який часто є основною конструкцією при монтажі міжкімнатних перегородок, стін, стелі та інших поверхонь. Ємність його ринку у 2019-2023 рр. наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Ємність ринку гіпсокартону протягом 2019-2023 рр.

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Ємність ринку	50,98	50,11	51,49	22,26	19,71
Темп приросту		-1,7%	2,7%	-56,8%	-4,7%

З табл. 2 можна зробити висновок, що ємність ринку гіпсокартону в Україні значно зменшилась у 2022 році, причиною чого стало зниження обсягів виробництва через зупинку та руйнування основних виробничих заводів.

Висновки. Загалом ринок виробів з використанням гіпсу продовжує адаптуватися до поточних викликів, і очікується, що відбудова після війни стимулюватиме подальше зростання, особливо у сегментах імпортованих матеріалів. Технологічні інновації у виробництві гіпсових виробів, включаючи автоматизацію, використання нових матеріалів, екологічні технології та 3D-друк, суттєво змінюють галузь, підвищуючи якість продукції, знижуючи витрати та екологічний вплив.

Список використаних джерел:

1. Гавриш О.М. Виробництво будівельного гіпсу в обертових печах. Матеріали науково-практичного семінару «Гіпс, техногенний гіпс, виробни на основі гіпсу та їх використання в житловому будівництві». Київ. 2004. С. 19-20.
2. Кривенко П.В., Пушкарьова К.К., В.Б. Барановський та ін. Будівельне матеріалознавство. К.: ТОВ УВПК «ЕксОб». 2004. 704 с.
3. Ринок гіпсокартону в Україні: фактори. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-gipsokartona-v-ukraine-factory>
4. Ринок сухих будівельних сумішей. URL: <https://construction-market.korfor.com.ua/rynok-budivelnikh-sumishei/>

Журавська Наталія Євгенівна
к.т.н, доцент, вчений секретар, Державна науково-технічна бібліотека
<https://orcid.org/0000-0002-4657-0493>

Стефанович Павло Іванович
викладач, Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-9733-3618>

ПОШКОДЖЕННЯ БЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ ТА ЗАХОДИ ПО ЇХ ВІДНОВЛЕННЮ

Моделі сталого споживання на рівні особистості, домогосподарства, корпорацій, державних і комунальних підприємств, громад і держави у цілому є рушійною силою що мотивує бізнес розробляти нові більш екологічно кращі продукти, впроваджувати енерго- і ресурсоефективні технології більш чистого виробництва. Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва визначено Указом Президента України від 30.09.2019 №722/2019, як одна з цілей сталого розвитку держави до 2030 року і є однією з стратегічних цілей державної екологічної політики згідно з Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Перехід України до екологічно збалансованого стійкого розвитку можна забезпечити шляхом формування відповідного фінансово-економічного механізму екологізації промислового виробництва, в тому числі будівельної галузі, який забезпечить накопичення, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів для вирішення екологічних проблем. Головний напрямок екологізації – це перехід до використання замкнених технологій. Повторне використання відходів має три напрямки: повернення відходів у той самий виробничий процес з якого його отримано; використання відходів в інших виробничих процесах; використання у вигляді сировини для інших виробництв. Основні принципи циркулярної економіки засновані на зменшенні кількості використовуваної сировини і ресурсів. Створення закритих циклів використання сировини й ресурсів покращить економічні, екологічні та соціальні показники в Україні, а це суттєва економія матеріалів, стале ресурсокористування, стимулювання інновацій, збільшення робочих місць, зростання економіки і доходів [1]. Взаємозв'язок між цивільною інженерією та екологічними складовими є невід'ємним компонентом стратегії екологічної політики, зеленої

циркулярної економіки, сталого розвитку, відповідно «Програма досліджень та інновацій ЄС (2021-2027 рр.) для зеленої, здорової, цифрової і інклюзивної Європи» [2].

Згідно наведеного вище, для впровадження збалансованого стійкого розвитку промислового виробництва, в тому числі, будівельної галузі, будівель, в умовах сучасного життя, необхідні відновлювальні, «оздоровчі» екологічні технології, які створюють безпечні умови життєдіяльності людини. Для забезпечення ефективного ремонту бетонних і залізобетонних конструкцій, що експлуатуються (при пошкодженні бетонних конструкцій та впровадженні заходи по їх відновленню), необхідно мати певну концепцію, що чітко встановлює послідовність виконання ремонтних робіт. Ремонтні роботи виконуються поетапно, згідно запропонованого алгоритму ремонту, з введенням нанотехнології, розвиваються дуже інтенсивно (нанонауки - створення наноматеріалів, наносистем, і об'єктів, які включають компоненти розміром менше 100 нм хоча б в одному вимірі). Для створення безпечного середовища проживання та праці людини необхідно: зниження рівня споживання енергетичних і матеріальних ресурсів протягом усього життєвого циклу будівлі та споруд: починаючи від виготовлення матеріалів для будівель (з урахуванням підвищення міцності і проблем біопошкодження матеріалу, вибору ділянки і далі при проектуванні, будівництві, експлуатації (створення умов мікроклімату в тому числі, робочої зони будівель і споруд); розширення і доповнення класичного будівельного проектування поняттями економії, корисності, довговічності, впливу забудови на навколишнє середовище та здоров'я людей, завдяки ресурсозбереженню (використання електроенергії, води та інших ресурсів з урахуванням прогресивних методів, в т.ч. і нанотехнології); використовувати інноваційні підходи, програмне забезпечення (Autodesk, Graphisoft) ефективно використовувати для вирішення різних завдань, зокрема, розрахунку та оптимізації екологічних характеристик будівлі вже на початкових стадіях архітектурного проектування. Розробки у цій галузі спрямовані на створення більш міцних та доступних будівельних конструкцій. Значення бетону, як основного конструкційного матеріалу сьогодення у разі зведення будівель і споруд із монолітного, збірно-монолітного і збірного залізобетону зростає пропорційно до освоєння матеріалів і бетонів нового покоління, які вдосконалюють технології будівництва, виробів і конструкцій [3]. Одна з актуальних проблем сучасного бетонознавства – застосування і вдосконалення нового покоління бетонів, що отримали в світовій науковій спільноті назву

"High Performance Concrete". Високофункціональний бетон характеризується високими експлуатаційними властивостями і в літературі може розглядатися як бетон високоякісний [4].

Зараз, також, знаходять досить широке застосування технології, засновані на практичній реалізації біоцидних матеріалів (Інститут мікробіології та вірусології ім. Д.В. Заболотного, Київ, та інші). Інноваційний матеріал (Німеччина, Іспанія) завдяки надмалим розмірам частинок досягає високої міцності і стійкості покриття до зовнішніх впливів. На основі біохімічного методу створено технологію синтезу наночастинок срібла, що володіє широким спектром антимікробної дії і т.д. Гіпотеза, про нанотехнології, з використанням омагніченої води в якості активатора, пластифікатора, використовується нами [5] для вирішення проблеми біопошкоджень бетону, як капілярно-пористого тіла. На етапі створення маркетингової стратегії іноді дуже важко, або навіть неможливо, врахувати яким чином ринок відреагує на попередні рішення, щоб досягти найкращих результатів відкоригувати стратегію або деякі її пункти [8-9, 10, 12]. Авторами були проведені серії дослідів по впливу омагніченої води на якість бетону. Це дало нам можливість планувати наступні серії експериментів та отримання результатів. Для цього були зроблені зразки, проведено більш 30 серій на міцність кубиків з використанням нанотехнологій. Низка зовнішніх чинників, які не підконтрольні, які кардинально можуть вплинути на діяльність; такими факторами можуть бути: новостворені законодавчі акти, кризові явища, війни, стихійні лиха та інше - фактори можуть бути не лише перешкодою для існування, але й своєрідними каталізаторами в залежності від ситуації і від успішності діяльності менеджерів та маркетингологів компанії (менеджери своєю чергою повинні відчувати, коли треба ухвалити рішення щодо стратегії, щоб втручатися з метою попередження або уникнення негативних результатів) – використання цих складових основ дали нам можливість планувати наступні серії експериментів та отримати результати, з впровадженням рекомендацій, щодо зменшення біопошкодження будівельних матеріалів та конструкцій в процесі їх експлуатації - здатністю скоротити витрату цементу і води при виготовленні [15, 16].

Таким чином, шкідливі впливи пошкодження будівельних конструкцій та заходи по їх відновленню [6, 11, 13-16], їх наслідків на життєдіяльність людини - запропоновано гіпотезу, з використанням омагніченої води як активатора [11], пластифікатора, яка знайшла підтвердження щодо використання методу захисту бетону від біопошкоджень (Інститут мікробіології та вірусології ім. Д.В.

Заболотного), завдяки вдосконалення технології бетону зі зменшенням деградації матеріалів; питань пов'язаних з ресурсозберігаючими технологіями [6-16].

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf> (Дата звернення 12.10.2024). – Назва з екрана.
2. Журавська Н.Є. Взаємопоглинання напрямків екомістобудування, зеленого будівництва - екотренд глобальних трансформацій. Сучасне суспільство: глобальні трансформації: кол. монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2024. – 298 с.
3. Конструкційні матеріали нового покоління та технології їх впровадження у будівництво / Р.Ф. Рунова, В.І. Гоц, І.І. Назаренко, В.Й. Сівко, П.С. Шилюк, В.Н. Старчук, В.І. Братчун, А.М. Пługін, М.А. Саницький – К.: УВПК «ЕксОб». – 2008. – 360 с.
4. Cementy z dodatkami mineralnymi w technologii betonow nowej generacji / Z. Giergiczny, J. Małolepszy, J. Szwabowski, J. Śliwiński. – 2002. – 190 s.
5. Малкін Е.С., Фуртат І.Е., Журавська Н.Є., Усачов В.П. Перспективи створення енергозберегаючих технологій шляхом обробки води та водних розчинів. Вентиляція, освітлення та теплогазопостачання. Київ: КНУБА, 2014. С. 121-127.
6. Журавська Н.Є. До питання біопошкодження бетону та залізобетону Ресурсоекономні матеріали, конструкції, будівлі та споруди. 2014. Вип. 28. С.180-186.
7. Kulikov, P., Zakharchenko, P., Lych, V., Dymenko, R. (2022) Strategies for financing infrastructure projects in the sphere of public-private partnership. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu* 3(189), 156–163.
8. Захарченко П., Огороднік І., Стадник А. Особливості житлового висотного каркасно-монолітного будівництва. Маркетингові стратегії, підприємництво і торгівля: сучасний стан, напрямки розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 квіт. 2023 р., Київ, 2023. С. 396-399.
9. Інноваційний маркетинг: навч. посібник. В.В. Барабанова, Г.А. Богатирьова. Кривий Ріг : Вид. ДонНУЕТ, 2022. – 145 с.
10. Штімац М., Лич В., Юрченко Ю. Процес розроблення фінансової стратегії. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2021. №3 (34). Р. 126-132. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215437>.

11. Kulikov, P. *ets* (2018) *Environmental management of production processes in heating systems when receiving magnetic water in reagentfree method with the aim of environmentalization.* UAE, 7(3), p.621-625. URL: <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14602>
12. Використання суміші для торкретування з метою посилення. – [Електронний ресурс]. - URL: https://kaskadbeton.com.ua/torkretbeton/?srsltid=AfmBOopdlZOMVHAKC_IZYfIGBjuhNUoEpyU1r4h9lYzp5glfuwnAF3t7 (Дата звернення 12.10.2024). – Назва з екрану.
13. Zhuravska N. *etc.* (2020) *Modern Possibilities of Management of Technogenic-Natural Systems of Heat-Energy Objects of Industrial and Construction Industry, Lecture Notes in Civil Engineering*, 73, p. 115-121. URL: 10.1007/978-3-030-42939-3_13.
14. Zhuravska N. (2024) *Word. Monograph. Intellectual capital is the foundation of innovative development.* Karlsruhe, Germany, P. 121-147, P.226-231 DOI:10.30890/2709-2313.2024-28-00-029. ISBN 978-617-7886-51-7.
15. Журавська Н.Є. (2024) *Аспекти еколого-енергетичні та економічні для теплоенергетичних об'єктів / Літературний письмовий твір науково-технічного характеру. Заявка № 128657. Національний орган інтелектуальної власності державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій».*
16. Малкін Е.С., Фуртат І.Е., Журавська Н.Є. *Система приготування омагніченої в електромагнітних полях води та розчинів і сполук на її основі / Патент на корисну модель № 102494. Київ: 26.10.2015. - 5 с.*

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна
д.е.н., проф., професор кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-2063-5738>

Устименко Юлія Костянтинівна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 051
«Економіка», ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

Готельно-ресторанний бізнес є однією з найдинамічніших галузей економіки, яка постійно зазнає впливу змін, зумовлених інноваційними технологіями. Сучасні підприємства цієї сфери постійно стикаються з рядом проблем, серед яких зростаюча конкуренція, нові очікування клієнтів і необхідність адаптації до нових технологічних стандартів. Керівники індустрії гостинності повинні знайти дієві методи управління, що забезпечать максимальне використання потенціалу підприємства для підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності і прибутковості, шукати інноваційні підходи і креативні ідей для зміцнення конкурентних позицій на внутрішньому і міжнародному ринках. Впровадження інноваційних рішень є тим самим ключовим чинником, що визначає конкурентоспроможність підприємств готельно-ресторанного бізнесу.

Дослідження конкурентоспроможності та інноваційного розвитку підприємств у індустрії гостинності привертає увагу багатьох науковців, зокрема, акцент на використанні цифрових платформ для аналізу галузі зроблено С. Алмейда та А. Кампос [4]. Управління конкурентними перевагами та специфіка кластерів у готельно-ресторанному бізнесі представлені у працях Семчук Ж., Носирєв О., Петрик І. [2; 3] та інших вчених.

Готельно-ресторанний бізнес суттєво впливає на соціально-економічний розвиток кожної країни. І чим активніше розвивається цей сектор, тим швидше відбуваються процеси соціальних і економічних змін. У підприємств готельно-ресторанної галузі України наразі є перспективи для розвитку, а також можливість позитивно впливати на економічний стан країни, навіть попри війну і нестабільну ситуацію в національній економіці. Однак, очевидно, що для успішного управління цим сектором необхідно вжити радикальних та

ефективних заходів, а також ухвалити відповідні нормативно-правові акти.

Конкурентоспроможність підприємства — це здатність пропонувати товари та послуги, які за своєю якістю, ціною або рівнем інновацій перевищують пропозиції конкурентів [1]. У готельно-ресторанному бізнесі цей показник визначається такими факторами, як: якість обслуговування; репутація і бренд; цінова політика; впровадження нових технологій та рішень.

Готельно-ресторанні комплекси зазвичай розглядаються як складові рекреаційних систем, з використанням як системного, так і галузевого підходів. Більше 40% підприємств у сфері готельно-ресторанного бізнесу в Україні функціонують у формі малих і мікропідприємств [3, с.111].

Початок військових дій став серйозним випробуванням для управлінців у українському готельно-ресторанному і туристичному секторах. В умовах повномасштабної війни бізнесу бракувало як практичного досвіду, так і теоретичних напрацювань у сучасному менеджменті, що призвело до необхідності швидкої адаптації роботи підприємств, перехід від стандартного режиму до нових, ситуаційних умов, враховуючи специфіку війни, яка несе з собою постійно загрози, переважно ззовні, а в окремих випадках і зсередини.

У сучасних нестабільних економічних умовах підприємства повинні постійно вивчати ринок послуг і адаптувати свої управлінські системи відповідно до змін зовнішнього середовища. Менеджери та власники готельно-ресторанних комплексів стикаються з постійними складними завданнями: впровадження інноваційних технологій, укріплення конкурентних позицій шляхом визначення ключових факторів успіху, а також пошук інвестицій. Сьогоднішні умови ведення бізнесу є надзвичайно непередбачуваними, проте для будь-якого суб'єкта господарювання важливим є розвиток, оскільки це підвищує тривалість його життєвого циклу. Управління розвитком готельно-ресторанного комплексу потребує особливої уваги до ребрендингу і маркетингових комунікацій.

В умовах стрімких змін інновації є потужним інструментом для досягнення успіху на ринку. Тому готельно-ресторанний бізнес змушений постійно впроваджувати новітні технології, щоб залишатися конкурентоспроможним. Основні напрями інновацій, що впливають на розвиток підприємств у цій сфері, включають [2, с.65]:

1. Цифрові технології, що радикально змінюють бізнес-процеси в готелях і ресторанах. Наприклад, онлайн-системи бронювання, мобільні додатки для замовлення послуг і цифрові системи обслуговування клієнтів значно спрощують взаємодію з відвідувачами, роблячи процес обслуговування

зручнішим і швидшим. Для сучасного клієнта наявність зручних цифрових платформ стає важливим фактором вибору готелю або ресторану.

2. Автоматизація робочих процесів дозволяє підвищити точність, швидкість виконання завдань. Наприклад, автоматизовані системи управління запасами та обслуговування замовлень дозволяють оперативніше реагувати на зміни попиту, ефективніше розподіляти ресурси.

3. Використання штучного інтелекту для персоналізації послуг. Його алгоритми допомагають підприємствам аналізувати поведінку клієнтів, їхні уподобання, що дозволяє створювати індивідуальні пропозиції.

4. Технології віртуальної та доповненої реальності дозволяють клієнтам здійснювати віртуальні екскурсії готелями, ресторанами, що підвищує довіру клієнтів до вибору послуг і створює для них новий досвід взаємодії з підприємством ще до реального відвідування.

5. Аналітика великих даних (Big Data) надає підприємствам можливість краще розуміти потреби клієнтів, вивчати їхні вподобання та прогнозувати майбутній попит. Його використання дозволяє розробляти більш ефективні маркетингові стратегії та покращувати процес обслуговування.

Окрім технологічних змін, підприємства готельно-ресторанного бізнесу повинні реагувати на нові споживчі тренди. Клієнти сьогодні стали більш вимогливими до якості послуг, екологічності та персоналізованого підходу. Важливим завданням конкурентоспроможності є диверсифікація послуг, наприклад, запровадження доставки їжі, організація онлайн-заходів та конференцій. Підтримка місцевих виробників і використання локальних продуктів допомагає підприємствам готельно-ресторанного бізнесу не тільки підвищити свою конкурентоспроможність, але й підтримати економіку країни.

В табл. 1 окреслено ключові напрями, за якими сучасні компанії повинні адаптуватися, щоб задовольнити зростаючі очікування споживачів та залишатися конкурентоспроможними на ринку.

З табл.1. видно, як за допомогою персоналізації, екологічності та інших інноваційних підходів можна підвищити задоволеність клієнтів та зміцнити свою позицію на ринку. Водночас впровадження інновацій супроводжується з ризиками (високі витрати, швидкість технологічних змін, посилення конкуренції), що вимагає від підприємств стратегічного підходу до адаптації і ресурсів для підтримки їх конкурентоспроможності.

Основні напрями адаптації до нових споживчих очікувань

Напрями адаптації	Завдання	Переваги	Вимоги	Ризики
Персоналізація обслуговування	Використання аналітики, цифрових технологій для розуміння вподобань клієнтів і пропозицій індивідуальних рішень.	Збільшення задоволеності клієнтів	Інвестиції в CRM-системи та навчання персоналу	Можливість помилок в аналізі даних
Екологічність	Впровадження стійких екологічних практик, таких як зменшення використання пластику або підтримка місцевих виробників.	Вибір постачальників екологічних товарів	Додаткові витрати на екологічні рішення	Вибір постачальників в екологічних товарів
Гнучкість послуг	Запровадження можливості змінювати або скасовувати бронювання	Залучення нових клієнтів	Адаптація внутрішніх політик	Втрата доходу через скасування
Залучення інвестицій	Пошук фінансування для впровадження нових технологій	Вирішення сучасних бізнес-завдань	Необхідність в плануванні фінансових ресурсів	Ризик недостатнього повернення інвестицій
Швидкість технологічних змін	Швидка адаптація до нових технологій	Збереження конкурентних переваг	Постійне навчання персоналу, оновлення техніки	Витрати на впровадження нових технологій
Посилення конкуренції	Постійний моніторинг ринку та конкурентів	Покращення позицій на ринку	Дослідження ринку та конкурентних пропозицій	Невизначеність у змінах ринкової ситуації

Таким чином, конкурентоспроможність підприємств готельно-ресторанного бізнесу в умовах інноваційних змін залежить від здатності цих підприємств швидко адаптуватися до нових технологій і споживчих тенденцій. Такі інноваційні рішення як: цифровізація, аналіз великих даних, автоматизація процесів, використання штучного інтелекту потрібні для успішної конкуренції на сучасному ринку. Однак впровадження інновацій пов'язане з певними ризиками, високими витратами та необхідністю постійної адаптації до змін. Підприємства, які зможуть ефективно використовувати нові можливості та адаптуватися до умов ринку, матимуть більше шансів на успіх і стає зростання.

Список використаних джерел:

1. Вецетура Н., Земліна Ю. (2021). Управління конкурентними перевагами підприємств індустрії гостинності та туризму в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. № 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-6>.
2. Семчук Ж., Петрик І. (2022). Економіка інновацій у сфері туризму. *Академічні візії*. № 4-5. С. 63-69. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6577003>.
3. Носирєв О. О. (2022). Конкурентоспроможність та інноваційний розвиток підприємств готельно-ресторанного і туристичного бізнесу. *Зб.наук.праць Од.нац.екон.унів. Економіка туризму та готельно-ресторанна справа*. №11-12 (300-301). С. 110-122. DOI:10.32680/2409-9260-2022-11-12-300-301-110-122.
- 4 .Almeida S., Campos A.C. (2022). New avenues for business competitiveness: the case of a community of practice in the hotel sector. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*. Vol. 16. № 1. P. 20-34. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJCTHR-12-2020-0285>.

Левицька Ольга Миколаївна
к.е.н., доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0002-6311-408X>

Луців Наталія Василівна
к.т.н., доцент, Львівський національний університет імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0003-2880-1478>

АДАПТАЦІЯ СПОЖИВАЧА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах воєнного стану, економічної нестабільності, високого рівня інфляції та стрімкого зростання цін на товари і послуги, поведінка споживача все більше залежить від його рівня адаптації до сучасного ринку. Адаптивність споживача до змін, які відбуваються в системі ціноутворення на макро- та мікрорівнях, в асортиментній політиці підприємств, які пропонують ринку нові товари та послуги, потребують від сучасного споживача підвищення рівня гнучкості з метою задоволення своїх потреб та досягнення максимальної корисності від споживання придбаних товарів. Однак, в сучасній економічній теорії та на практиці під час аналізу поведінки споживача не розглядається проблема та її вирішення щодо забезпечення належного рівня адаптивності та гнучкості у поведінці споживача до сучасного ринку.

Дослідженням загальних чинників, які визначають поведінку споживача, займалася велика кількість економістів, маркетологів, психологів, соціологів та інших вчених [1-8]. На сьогоднішній день сформовані чотири підходи до моделювання поведінки споживача: мікроекономічний; психологічний; соціологічний; інтегрований.

Мікроекономічний підхід до вивчення поведінки споживача базується на тому, що споживач - це людина, яка мислить раціонально, діє економічно, у власних інтересах, при цьому має право вибору, максимізує ефективність своїх покупок. Психологічний підхід до вивчення поведінки споживача базується на тому, що покупець здійснює покупки товарів, спираючись на власну психологію. Соціологічна модель базується на тому, що на поведінку споживача дуже впливає не стільки його внутрішній світ, скільки вплив оточення, тобто соціуму (людей, класів, сім'ї, культури). Поведінка споживача є реалізацією сукупності ролей та статусів у межах існуючих соціальних інститутів, що організують спільну діяльність людей з метою задоволення певних потреб

суспільства. Згідно інтегрованого підходу при прийнятті рішення про покупку на споживача впливають зовнішні та внутрішні чинники. До чинників зовнішнього характеру відносять маркетингові (ціна, продукт, просування, розподіл); некеровані соціальні чинники – вплив сім'ї, певних особливостей культури, приналежність до соціального класу. Також на поведінку споживача впливають політико-правові, науково-технічні, соціально-економічні чинники. До особливої категорії відносяться чинники підсвідомості – тип особистості і уявлення про себе, вік, рід заняття, стиль життя тощо. Ці чинники назвали «чорною скринею» або підсвідомістю споживача. Вважаємо інтегровану модель найбільш повною і обґрунтованою для аналізу поведінки споживача, оскільки вона повністю відображає вплив чинників, від дії яких залежить кінцева поведінка споживача.

Ми вважаємо, що кожен із запропонованих підходів є актуальним в сучасних умовах невизначеності та непередбачуваності розвитку в умовах воєнного стану. Однак, пропонуємо власний підхід до аналізу поведінки споживача на ринку з позицій забезпечення високого рівня його адаптивності та гнучкості під час здійснення покупок задля забезпечення максимальної корисності.

В сучасних умовах діяльність підприємств здійснюється в нестабільних, ризикових умовах, пов'язаних з режимом воєнного стану. Такі умови діяльності підприємств частково проектуються на поведінку споживача та на ринок товарів та послуг, який є головним і визначальним для споживача та для максимального задоволення його потреб. Як уже зазначалося, на поведінку споживача впливає велика кількість зовнішніх та внутрішніх чинників. Причому дія більшості чинників є незмінною. До цих чинників відносять інфляцію в країні, яка призводить до підвищення цін на товари та послуги; зміну законодавства та інші макроекономічні чинники, на які споживач впливати не може. Тому доцільно розглядати споживача як складну систему, яка постійно адаптується до змін навколишнього середовища, а поведінку споживача – аналізувати через певний рівень гнучкості, якого він досяг в умовах ринкових змін.

Вважаємо, що поняття адаптації споживача до змін навколишнього середовища повинно охоплювати ширше коло завдань споживача, ніж тільки його пристосування до змін зовнішнього середовища. Споживач володіє власним потенціалом (досвід роботи, вміння, знання, життєвий досвід, творчість тощо), який забезпечить йому процес адаптації до змін у навколишньому середовищі. Тобто, споживач вже володіє характеристиками,

які дають йому можливість гнучко реагувати на зміни ринку та зовнішнього середовища, та адаптувати свої можливості для задоволення власних потреб.

Пропонуємо оцінювати та аналізувати рівень адаптації споживача до змінних умов ринку за досягнутим рівнем його «внутрішньої» та «зовнішньої» адаптації. Ми вважаємо, що «зовнішня» адаптація у поведінці споживача – це процес пристосування до різноманітних змін зовнішнього середовища (зміни цін на товари і послуги; відсутність на ринку певних товарів; зниження якості товарів; обмеження у фінансових ресурсах; відсутність електроенергії тощо). «Зовнішня» адаптація є похідною його «внутрішньої» адаптації. На нашу думку, процес адаптації споживача та його поведінки повинен бути заздалегідь підготовленим. Результати адаптації споживача до змін ринкових ситуацій залежать від особливостей та характеру самого споживача – його психотипу, досвіду роботи, творчості, креативності, психологічного стану, рівня платоспроможності тощо. Таким чином, будь-яка адаптація зводиться до процесу самоаналізу своїх можливостей, самонавчання, самоменеджменту і потребує певної підготовки.

На нашу думку, «внутрішня» адаптація споживача є первинною по відношенню до «зовнішньої» адаптації, вона визначає поведінку споживача на ринку з метою задоволення своїх потреб.

Відомо, що всі споживачі на ринку мають свої потреби і свої можливості їх задоволення. Зрозуміло, що дохід споживача є визначальним у задоволенні його потреб. Тому пропонуємо аналізувати поведінку споживача через аналіз рівня гнучкості поведінки споживача з метою максимального задоволення своїх потреб. Рівень гнучкості споживача є прямо пропорційним доходу споживача та обернено пропорційним обсягу покупок, які здійснює споживач.

Висновки. В сучасних умовах постійних змін споживач може максимально задовільнити свої потреби на ринку лише досягнувши високого рівня «внутрішньої» та «зовнішньої» адаптації до ринку, змін його кон'юнктури, системи ціноутворення та коливання рівня платоспроможності.

Нами запропоновано власний підхід до аналізу поведінки споживача з врахуванням постійних змін сучасного ринку в умовах воєнного стану. Ми назвали цей підхід «адаптивним», оскільки в сучасних умовах запорукою успішної діяльності споживача на ринку є досягнення ним високого рівня гнучкості та адаптивності до змін навколишнього середовища. При цьому, вважаємо, що головними умовами забезпечення високого рівня адаптивності поведінки споживача є:

- наявність та підвищення рівня «внутрішньої» адаптації споживача; наближення його внутрішнього потенціалу до вимог ринку;

- наявність та підвищення рівня «зовнішньої» адаптації споживача, яка є похідною «внутрішньої» адаптації, і забезпечить йому максимальний рівень задоволення своїх потреб;

- розробка та реалізація заходів, що забезпечать потреби споживача та стабілізують його гнучкість та адаптивність в умовах воєнного стану.

На нашу думку, запропонований підхід до адаптивної поведінки споживача є актуальним в сучасних умовах постійних змін і він дасть можливість споживачу і виробнику спрямувати всю свою діяльність на максимальне задоволення потреб, на що спрямована вся діяльність виробника та життя споживача.

Список використаних джерел:

1. Бажеріна К. В., Черненко О. В., Афанасьєва К. О. Зміна споживчої поведінки українців в умовах кризи. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/64.pdf.
2. Балук Н. Р. Систематизація моделей поведінки споживачів як засіб пошуку напрямків їх удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.4. С. 370-376.
3. Бурліцька О. П. Опорний конспект лекцій із дисципліни "Поведінка споживачів" за освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 075 «Маркетинг»/ Тернопіль: ТНТУ ім. І.Пулюя, 2019. 111 с.
4. Булик О., Гаврилюк І. Вплив війни на купівельну поведінку споживачів. *Вісник ЛНУП. Серія «Економіка АПК»*. 2023. № 30. С.175-180.
5. Гаврилюк І., Томашевський Ю., Хірівський Р. Особливості маркетингових досліджень поведінки споживачів в умовах війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4515/4455>
6. Городняк І. В. *Поведінка споживача: навч. посіб.* Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 255 с.
7. Довгунь О. С., Мащак Н. М. *Зміна споживчої поведінки в умовах нової нормальності: монографія.* Київ: Студцентр. 2021. 308 с.
8. Косар Н.Л., Мамчин М.М., Баран А.О. Дослідження зміни поведінки споживачів у сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1978/1905>.

УДК 624.01

Лукаш Іван Іванович
аспірант кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві,
Науковий керівник: Юдічева Ольга Петрівна, к. т. н., доц., професор кафедри
товарознавства та комерційної діяльності в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ГІДРОІЗОЛЯЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ БЕТОННИХ КОНСТРУКЦІЙ: КЛАСИФІКАЦІЯ, ВЛАСТИВОСТІ, ВИКОРИСТАННЯ

В умовах сьогодення актуальність будівництва набуває нового значення, адже, окрім зведення нових житлових та нежитлових споруд, збільшуються об'єми реконструкцій та реставрацій зруйнованих будівель. Отже, не втрачають своєї важливості і гідроізоляційні роботи, як складова сучасного будівництва. Це твердження обґрунтовано тим, що основним матеріалом, який використовують для зведення цокольних приміщень, укриттів, а також при монолітно-каркасному способі будівництва є бетон. А без використання гідроізоляційних матеріалів для бетонних конструкцій не можна говорити про високу якість виконаних робіт. Гідроізоляційні матеріали представлені значною кількістю різноманітних типів і видів; їх досить широкий асортимент має тенденцію до постійного оновлення. На сьогодні вивчення особливостей застосування найсучасніших гідроізоляційних матеріалів, що пропонуються споживачам, сприяє кращому розумінню ринку цих товарів, а також формує правильні підходи і методи роботи з ними. Окрім того, максимально повна обізнаність щодо переваг і недоліків гідроізоляційних матеріалів надає змогу досконало визначити цільове призначення кожного окремого зразка та особливості його коректного функціонування. Сучасне будівництво вирішує цілу низку різноманітних завдань, пов'язаних з процесом облаштування гідроізоляції бетонних конструкцій. Стало аксіомою твердження, що правильний вибір гідроізоляційного матеріалу (залежно від умов його подальшого використання), є запорукою подальшого ефективного функціонування об'єкта будівництва.

Мета – вивчити класифікацію гідроізоляційних матеріалів для бетонних конструкцій, порівняти їх властивості і напрямки використання.

Гідроізоляційні матеріали, що представлені на ринку України, за принципом дії, поділяють на такі типи:

- а) бітумні;
- б) рулонні;

в) проникаючі.

Бітумна гідроізоляція – це матеріали обмазувального типу. Виділяють основні її підвиди: бітумна мастика, бітумно-полімерні мастики, бітумно-емульсійні та бітумно-каучукові мастики. До рулонної відносять рубероїд, еврорубероїд, мембрани тощо. Проникаюча – представлена матеріалами, які під час ін'єктування проникають у структуру бетону, утворюючи нерозчинні кристали, які блокують капіляри та пори матеріалу. Існують також поняття «антифільтраційна» та «антикорозійна» гідроізоляція. *Антифільтраційна гідроізоляція* – для захисту підводних та підземних конструкцій та споруд від проникнення води (рис. 1). Основною метою застосування є захист конструкцій від капілярного підсосу, гідростатичного тиску та обтікання без тиску.

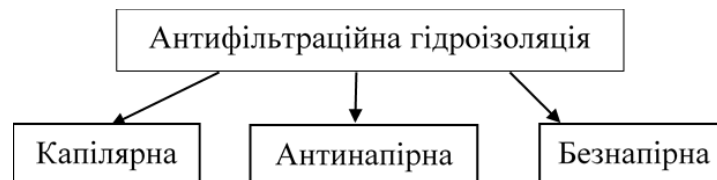

Рис. 1. Види антифільтраційної гідроізоляції

Капілярна антифільтраційна гідроізоляція переважно захищає конструкції від проникнення вологи та підняття її по капілярах матеріалу споруди чи конструкції. Таку гідроізоляцію монтують як на етапі будівництва, так і на етапі експлуатації об'єкту. Антинапірна гідроізоляція монтується на етапі будівництва. Її основне призначення – захист від проникнення вологи завдяки здатності щільно прилягати до основного матеріалу. Безнапірна гідроізоляція передбачена для захисту матеріалу від води, яка його оточує. Основним матеріалом для такого виду гідроізоляції є бітумні мастики. Часто такий тип застосовують для конструкцій, які під час експлуатації перебувають в умовах підвищеної вологості. *Антикорозійна гідроізоляція* призначена для захисту матеріалів конструкції від впливу агресивного середовища: стічних вод, морської та мінералізованої води тощо. Окрім цього вона захищає від агресивного впливу так званої електрокорозії та атмосфери.

Також гідроізоляційні матеріали розрізняють за способом монтажу.

а) штукатурна гідроізоляція. Під час її монтажу використовується як ручний спосіб, так і торкретування (нанесення матеріалу під тиском). До цього типу належать різноманітні мастики, а також цементний торкрет;

б) обклеювальна ізоляція. Ці матеріали є рулонними. Ізоляція монтується у декілька шарів та використовується для зовнішнього застосування;

в) фарбувальна ізоляція. Є еластичною та не має швів; монтується шляхом нанесення тонких шарів лакофарбового покриття на бетонні та металеві конструкції. Товщина нанесення таких шарів регламентується виробником;

г) лита гідроізоляція. Використовується для захисту горизонтальних поверхонь. До неї відносять різні матеріали на основі бітуму та полімерних сумішей. Перевагою такої ізоляції є можливість просочення найменших щілин та утворення безшовного захисного покриття. Тому такі матеріали застосовують як при новому будівництві, так і для ремонтних робіт.

Висновки. Отже, тип та вид гідроізоляційного матеріалу вибирається від завдання гідроізоляційних робіт. Особливу увагу слід приділяти цільовому призначенню того чи іншого матеріалу. Адже одні гідроізоляційні матеріали краще підходять для використання на об'єктах що тільки будуються, інші для ремонтних робіт на вже експлуатованих спорудах. Окрім цього важливими аспектами є експлуатаційне гідронавантаження на конструкцію та методи монтажу.

Крамаренко Олексій Олександрович
аспірант Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0009-8248-9703>

Самойленко Антоніна Анатоліївна
к.т.н, проф. Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-9003-9918>

УПАКУВАННЯ ЦЕМЕНТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЯКОСТІ

Упакування цементу є важливим етапом у процесі його виробництва та транспортування. Правильно підібрана упаковка дозволяє зберегти якість цементу під час зберігання та транспортування, а також забезпечує зручність його використання споживачами. Як зазначає В.В. Дворкін, "упакування цементу - це процес розміщення цементу в тару або упаковку, яка забезпечує його збереження, транспортування та зручність використання" [1, с. 23].

Найбільш поширеним видом упаковки цементу є паперові мішки. Вони виготовляються з декількох шарів міцного паперу, які забезпечують достатню міцність та вологостійкість упаковки [2, с. 34]. Паперові мішки зазвичай мають клапанну конструкцію, яка дозволяє легко відкривати та закривати мішок під час використання цементу. Стандартна місткість паперових мішків для цементу складає 25 або 50 кг.

Ще одним видом упаковки цементу є полімерні мішки, які виготовляються з поліетилену або поліпропілену. Вони мають більш високу міцність та вологостійкість у порівнянні з паперовими мішками, що дозволяє краще зберігати цемент під час транспортування та зберігання. Полімерні мішки зазвичай мають місткість 50 кг та обладнуються спеціальними ручками для зручності переміщення.

Для зберігання та транспортування великих об'ємів цементу використовуються спеціальні гнучкі контейнери - біг-беги. Вони виготовляються з міцної поліпропіленової тканини та мають місткість від 500 до 2000 кг . Біг-беги обладнані спеціальними стропами для навантаження та розвантаження за допомогою кранів або навантажувачів. Використання біг-бегів дозволяє значно скоротити трудовитрати на упакування та транспортування цементу.

Для зберігання цементу безпосередньо на будівельних майданчиках використовуються силоси - великі металеві або полімерні ємності циліндричної

форми. Силоси можуть мати місткість від 10 до 100 тонн та обладнуються системами аерації та розвантаження цементу. Використання силосів дозволяє зберігати цемент безпосередньо на місці його використання та зменшити витрати на транспортування та упакування.

Правильне упакування цементу має велике значення для збереження його якості під час зберігання та транспортування. Як зазначає Р.Ф. Рунова, "упакування цементу повинно забезпечувати його захист від впливу вологи, забруднення та механічних пошкоджень, а також зберігати його активність протягом встановленого терміну" [3, с. 78].

Основним фактором, який впливає на якість цементу під час зберігання, є волога. При контакті з вологою цемент може передчасно гідратувати та втрачати свою активність [4, с. 89]. Тому упаковка цементу повинна мати високу вологостійкість та забезпечувати надійний захист від проникнення вологи всередину. Для цього використовуються багатошарові паперові або полімерні мішки, а також спеціальні вологостійкі покриття.

Ще одним важливим фактором, який впливає на якість цементу, є забруднення. Під час транспортування та зберігання цемент може забруднюватися пилом, брудом та іншими сторонніми частинками, які погіршують його властивості. Тому упаковка цементу повинна забезпечувати його надійний захист від забруднення та мати відповідну герметичність.

Механічні пошкодження упаковки, такі як розриви, проколи або деформації, також можуть призвести до погіршення якості цементу. Пошкоджена упаковка не забезпечує надійного захисту від вологи та забруднення, що може призвести до втрати активності цементу. Тому упаковка цементу повинна мати достатню міцність та стійкість до механічних пошкоджень під час транспортування та зберігання.

Правильне упакування цементу також має велике значення для зручності його використання споживачами. Упаковка повинна мати відповідну місткість та форму, яка забезпечує легке відкривання, дозування та закривання під час використання [5, с. 112]. Крім того, упаковка повинна мати чітке маркування з інформацією про вид цементу, його основні характеристики, дату виробництва та термін придатності.

Сучасні технології та інноваційні рішення в галузі упакування цементу дозволяють значно підвищити ефективність та якість упакування, а також забезпечити більш надійний захист цементу від впливу зовнішніх факторів. Як зазначає О.В. Кравченко, "інноваційні рішення в галузі упакування цементу спрямовані на підвищення міцності, вологостійкості та герметичності

упаковки, а також на оптимізацію процесів упакування та транспортування цементу" [6, с. 123].

Одним з інноваційних рішень в галузі упакування цементу є використання вакуумних мішків. Вони виготовляються з багатошарової полімерної плівки та забезпечують повну герметичність упаковки. Перед заповненням цементом з мішка відкачується повітря, що дозволяє зменшити об'єм упаковки та запобігти потраплянню вологи всередину. Використання вакуумних мішків дозволяє значно подовжити термін зберігання цементу без втрати його якості.

Ще одним інноваційним рішенням є використання мішків з вбудованим клапаном. Такі мішки обладнані спеціальним клапаном, який дозволяє легко та швидко заповнювати мішок цементом без використання додаткового обладнання. Після заповнення клапан автоматично закривається, забезпечуючи надійну герметизацію упаковки. Використання мішків з вбудованим клапаном дозволяє значно скоротити час та трудовитрати на упакування цементу.

Для підвищення міцності та стійкості до механічних пошкоджень використовуються мішки з армованих матеріалів. Вони виготовляються з полімерних матеріалів, армованих спеціальними волокнами або сітками. Такі мішки мають більш високу міцність та стійкість до розривів та проколів, що дозволяє забезпечити більш надійний захист цементу під час транспортування та зберігання.

Інноваційні рішення в галузі упакування цементу також включають використання "розумних" етикеток та маркування. Такі етикетки можуть містити додаткову інформацію про продукт, таку як дата виробництва, термін придатності, умови зберігання та використання [7, с. 167]. Крім того, "розумні" етикетки можуть мати спеціальні сенсори, які дозволяють відстежувати умови зберігання та транспортування цементу та попереджати про можливі відхилення від норми.

Висновки. Правильне упакування цементу є важливим фактором забезпечення його якості та зручності використання. Інноваційні рішення в галузі упакування цементу дозволяють значно підвищити ефективність та надійність упакування, а також забезпечити більш тривале зберігання цементу без втрати його властивостей.

Список використаних джерел

1. Дворкін Л.Й. Упакування цементу // *Цемент України*. 2021. №3. С. 22-25.
2. Пушкарьова К.К., Кочевих М.О. Упакування та транспортування будівельних матеріалів // *Будівельні матеріали та вироби*. 2019. №2. С. 33-36.

3. Рунова Р.Ф., Троян В.В. Інноваційні матеріали для упакування цементу // Науково-технічний журнал "Будівництво, матеріалознавство, машинобудування". 2020. №118. С. 44-48.
4. Кравченко О.В. Сучасні технології упакування цементу // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. 2018. №6. С. 55-59.
5. Дворкін Л.Й., Дворкін О.Л., Гарніцький Ю.В. Проектування складів сухих будівельних сумішей // Будівельні матеріали та вироби. 2021. №1-2. С. 66-69.
6. Рунова Р.Ф., Носовський Ю.Л., Дворкін Л.Й. та ін. В'яжучі речовини. К.: Основа, 2020. 336 с.
7. Пушкарьова К.К., Кочевих М.О., Гончар О.А. Сучасні технології виробництва та використання цементу // Науковий вісник будівництва. 2019. №4. С. 88-92.

*Максютенко Ірина Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,*

*Колода Аліна Миколаївна
студентка спеціальності 075 «Маркетинг»,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ТОВ «ЕПІЦЕНТР К»

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що асортиментна політика - це процес планування та реалізації заходів і стратегій, які допомагають створити конкурентні переваги завдяки використанню концепції позиціонування, що забезпечує необхідний рівень прибутку компанії [2, с. 34].

У стратегічному плануванні асортиментна компанія повинна базуватися на концепції життєвого циклу товару, що забезпечує врахування того, що кожен продукт має певний період стабільності на ринку, який характеризується рівнем продажів протягом його часу. Важливо брати до уваги споживчу цінність товару та розширення кола показових

На основі аналізу ринку та прогнозів його розвитку компанія отримує значення для виконання завдань, пов'язаних із формуванням, плануванням та вдосконаленням асортименту, включаючи такі фактори, як спеціалізація, ціна та репутація. Створення оптимального асортименту, що забезпечує стабільне зростання прибутку протягом тривалого часу, є ключовим для компаній, які прагнуть залишитися конкурентоспроможними. Формування асортименту в ТОВ «Епіцентрі» має циклічний і безперервний характер, останні ринкові умови змінюються постійно [1]. Важливу роль у цьому процесі тривають вподобання споживачів, що під впливом нових тенденцій та науково-технічного прогресу пізнають постійні зміни. Циклічність асортименту дозволяє одночасно вдосконалювати наявні продукти та впроваджувати нові, що краще задовольняють наявні та поточні потреби споживачів.

Для визначення позиціонування продукції ТОВ «Епіцентр» в даному дослідженні пропонується використати матрицю БКГ.

До стратегічного портфелю господарювання (СПГ) «Зірки», шляхом розрахунку показників зростання ринку та долі товарів в загальному

асортименті компанії, відповідно до внутрішніх звітних фінансових документів компанії, потрапила побутова техніка та електроніка. Дана категорія товарів активно росте завдяки інноваціям та невпинному попиту на новітні технології. Висока частка ринку і високе її зростання робить цю групу товарів «зіркою», рис. 1.

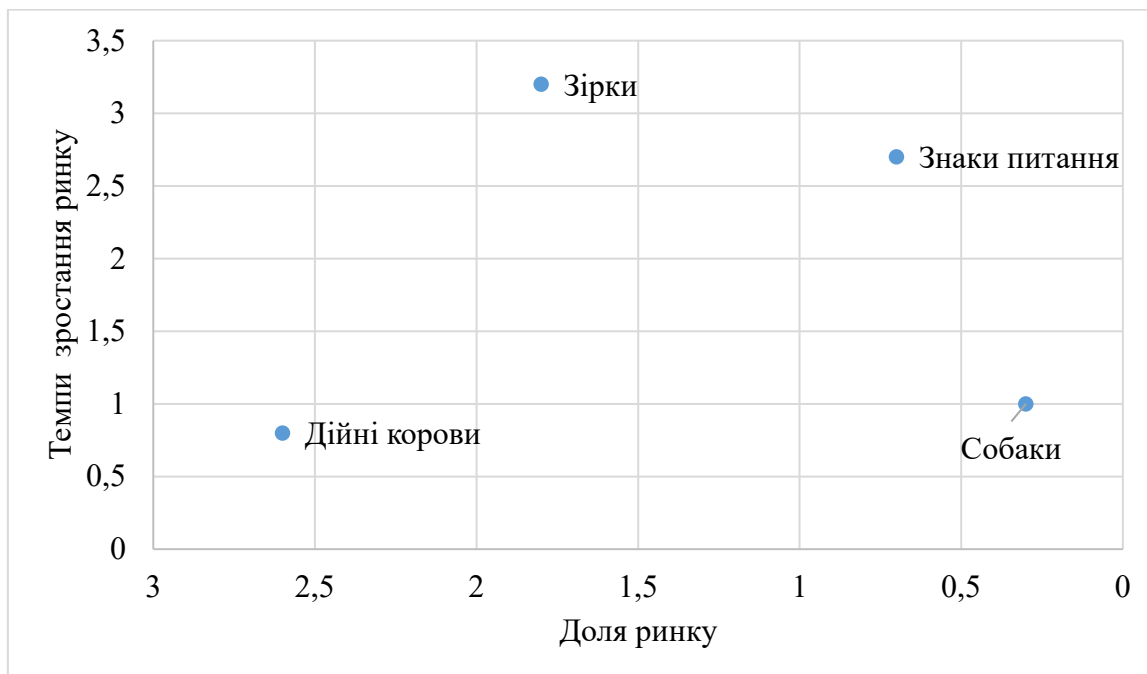

Рис. 1. Матриця БКГ для ТОВ «Епіцентр К»
розроблено автором

У даній СПГ також входять інструменти та обладнання для ремонту. Високий попит на інструментарій і устаткування для виконання ремонтів у зв'язку зі зростаючою кількістю приватного будівництва та ремонту.

Дані товари можуть змінити своє позиціонування шляхом переміщення в портфель «Дійні корови».

До СПГ «Дійні корови» потрапили будівельні матеріали, постійний попит на які, незважаючи на відносно повільне ринкове зростання, робить цю категорію «дійною коровою». Тобто наявне стабільне джерело доходу для компанії. Також сюди потрапили меблі. Хоча ринок меблів не росте так швидко, як інші сегменти, ТОВ «Епіцентр К» має значну ринкову частку завдяки широкому асортименту та високій якості продукції.

Основною стратегічною метою компанії для даного СПГ є утримання наявних ринкових темпів зростання та збереженням відповідної долі ринку.

До СПГ «Знаки питання» потрапив садовий інвентар та товари для відпочинку на відкритому повітрі. Цей сегмент має великий потенціал для

зростання, але ТОВ «Епіцентр К» поки що не домінує на цьому ринку. Для таких товарів компанії необхідно здійснювати подальші інвестиції у маркетинг та розширення асортименту.

Також в даний СПГ потрапили товари для домашнього декору. Попит на товари для домашнього декору зростає, але ринкова частка ТОВ «Епіцентр К» у цьому сегменті ще невелика.

Стратегічною альтернативою для товарів даного СПГ є потенційний перехід товарів асортиментної групи «дієтології» в СПГ «Зірки».

До СПГ «Собаки» потрапили товари для домашніх тварин. Низький попит і невелика ринкова частка роблять цю категорію «собакою». Компанії варто переглянути асортимент або стратегічно вирішити, чи продовжувати інвестувати в цей сегмент;

Також до даного СПГ відносяться товари для хобі та творчості. Незважаючи на невеликий попит і ринкове зростання, цей сегмент може мати потенціал для нішевих ринків, але загалом він приносить невеликі прибутки.

Перспективами розвитку даного СПГ є їх потенційний перехід у СПГ «Дійні корови»

В якості безпосередніх маркетингових заходів, що дозволили б ТОВ «Епіцентр К» репозиціонування свого товарного асортименту за СПГ може стати участь у виставках, що дасть можливість привернути увагу відвідувачів через оригінальний дизайн стендів, проведення конкурсів, розіграшів та акцій до найменш привабливих СПГ. Також доцільно збирати контакти відвідувачів для подальшої комунікації через програму лояльності. Такі програми можуть включати бонуси за покупки, інформування клієнтів про нові акції та події, а також створення емоційного зв'язку зі споживачами для підвищення їхньої лояльності до бренду.

Компанія постійно модернізує і розширює виробництво та свою діяльність, підписує нові договори із постачальниками та виробниками. Основа впевненості компанії в собі у власній продукції — забезпечення повного циклу виробництва на спеціальних технологічних лініях. Це дозволяє контролювати процес на всіх етапах.

Як інструмент для аналізу структури збуту може використовуватися АВС-аналіз. Його мета - виявити перспективність асортиментної політики.

Хоча дані про загальний прибуток від продажу товарів в ТОВ «Епіцентр К» не є доступними у відкритих джерелах, було проведено АВС-аналіз асортименту на основі показників кількості самих продаж. Даний аналіз

показав, що до категорії А з найбільшими обсягами продажів входять товари, такі як туалетний папір, керамічна плитка, лампочки та бутильована вода. Ці продукти використовуються найбільшим попитом. З чого можна зробити висновок, що керамічна плитка точно є ключовим товаром для загального доходу компанії, після чого її реалізують у значних кількостях, що показує її стратегічну вигоду для бізнесу.

Товари з середніми обсягами продажу (категорія В) включають новорічні прикраси, ламінат, лінолеум, сковорідки та лопати. Хоча їх обсяги не такі високі, як у товарів категорії А, вони все ж мають значний попит і відіграють важливу роль у загальному асортименті компанії.

До категорії С відносяться товари з найнижчими обсягами продажу, такі як цемент, електрочайники, тюльпани, кросівки, газонокосарки та електричний кабель. Ці продукти мають недостатню конкуренцію в загальних продажах і можуть потребувати додаткової маркетингової підтримки або застосування асортиментної стратегії. Загалом, аналіз показує, що товари першої потреби та будівельні матеріали займають важливе місце в асортименті.

Для прогнозування розвитку попиту та визначення потенціалу ринку може також використовуватись крива життєвого циклу. І тут як потенціал ринку розглядається ринковий попит товару, вступив у фазу зрілості свого життєвого циклу. З результатів вивчення життєвого циклу зазвичай впливають рекомендації щодо вироблення маркетингових стратегій, комплексу маркетингу та організації маркетингових служб.

Висновок. ТОВ «Епіцентр К» має можливість значно покращити свої позиції на ринку будівельних матеріалів та товарів для дому, запровадивши ряд стратегічних заходів для оптимізації асортименту та підвищення ефективності його управління. Розширення асортименту завжди повинно бути пріоритетом компанії, особливо з урахуванням змінених тенденцій і потреб нових споживачів. Для цієї компанії варто зосередитися на кількох ключових напрямках.

Список використаних джерел:

- 1. Офіційний сайт «Епіцентр. Національна мережа торговельних центрів». URL: <https://epicentrk.ua/ua/about/merezha-epitsentr/>.*
- 2. Біловодська О.А. Маркетингова товарна політика. К.: ЦУЛ. 2023. 236 с.*

Романенко Олеся Валеріївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,

Ващенко Крістіна
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Київський національний університет будівництва та архітектури

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АСОРТИМЕНТУ САНТЕХНІЧНИХ ВИРОБІВ

Сучасний ринок сантехніки постійно розвивається, пропонуючи споживачам все більш інноваційні та функціональні рішення. Диференціація продукції на ринку є доволі великою. Розглянемо основні тенденції, які формують сучасний асортимент сантехнічних виробів (табл. 1).

Таблиця 1

Основні тенденції, що формують асортимент сантехнічних виробів

Тенденції	Рішення
Екологічність та енергоефективність	Зменшення споживання води Енергоефективні матеріали Переробка матеріалів
Інноваційні технології	Сенсорне управління Smart-технології Нові матеріали з унікальними властивостями (кераміка з нанопокриттям)
Індивідуальний дизайн	Широка палітра кольорів і форм Модульні системи Персоналізація сантехніки
Функціональність	Мультифункціональність Зручність використання Безпека використання
Тренди в дизайні	Мінімалізм - лаконічні форми, нейтральні кольори, відсутність зайвих деталей Природні матеріали - використання натурального каменю, дерева та інших природних матеріалів Індустріальний стиль - металеві елементи, груба обробка
Інші тенденції	Смарт-кімнати, інтеграція різних пристроїв в єдину систему Екологічно чисті матеріали Індивідуальні рішення, які дозволять створити унікальний інтер'єр

Джерело: складено авторами за даними [1]

Конкурентний аналіз ринку сантехніки в Україні показує, що 2022 року дещо зросла загальна частка найбільших операторів, які мають популярні бренди, можливість постачати широкий асортимент продукції зі своїх великих складів. У 2023 році до нової ситуації змогли адаптуватися й інші суб'єкти ринку сантехніки в Україні. Імпорт цільових товарів зріс після освоєння нових логістичних ланцюжків, а виручка і великих, і малих компаній почала залежати тільки від рівня попиту.

За результатами маркетингового дослідження ринку сантехніки в Україні зроблено висновок про те, що конкурентна сфера економічної активності перебуває в стані зрілої рівноваги, яка може зберігатися тривалий час [5].

Сьогодні на українському ринку пропонується велика кількість виробників сантехніки з різними характеристиками та ціновими категоріями. Розглянемо серед них найпопулярніші бренди (табл. 2).

Таблиця 2

Товарна характеристика найпопулярніших брендів сантехніки, представлених на ринку України

Бренд	Країна походження	Спеціалізація	Цінова категорія	Особливості
GROHE	Німеччина	Змішувачі, душові системи, аксесуари	Преміум	Інноваційні технології, висока якість, широкий асортимент, сучасний дизайн
Cersanit	Польща	Кераміка (унітази, раковини), душові кабінки, ванни	Середній	Доступна ціна, різноманітність дизайнів, надійність
Duravit	Німеччина	Кераміка, меблі для ванної, душові системи	Преміум	Елегантний дизайн, висока якість, інноваційні рішення
Kolo	Польща	Кераміка, меблі для ванної, душові системи	Середній+	Класичний дизайн, широка кольорова гама, доступна ціна
Ideal Standard	Бельгія	Кераміка, меблі для ванної, душові системи	Середній+	Багатий досвід, надійність, різноманітність колекцій
Kohler	США	Кераміка, меблі для ванної, душові системи, ванни	Преміум	Ексклюзивний дизайн, висока якість, широкий асортимент
TOTO	Японія	Кераміка, біде, унітази з інноваційними функціями	Преміум	Інноваційні технології, висока якість, фокус на гігієні
Roca	Іспанія	Кераміка, меблі для ванної, душові системи	Середній+	Сучасний дизайн, широкий асортимент, доступна ціна
Villeroy & Boch	Німеччина	Кераміка, меблі для ванної, сантехніка для готелів та громадських місць	Преміум	Елегантний дизайн, висока якість, багата історія бренду

Джерело: складено авторами за даними [3,4]

Приділяючи увагу сталому розвитку будівельна галузь активно впроваджує екологічні рішення в свою діяльність та продукцію, в тому числі й у сферу сантехніки.

Екологічні сантехнічні вироби - це сантехнічні системи, які використовують поєднання екологічно чистих будівельних матеріалів і вдосконалених технологій для зменшення загального впливу будівлі на навколишнє середовище, головним чином шляхом збереження води, зменшення витрат енергії та відповідального використання матеріалів. Більшість екологічних сантехнічних рішень зосереджені на покращенні водо- та енергоефективності звичайних компонентів сантехнічної системи, тоді як інші, такі як системи подачі дощової води та інтегрована переробка сірої води, змушують нас переглянути те, як ми думаємо про дизайн сантехніки загалом.

До категорій екологічних сантехнічних виробів можна віднести [5]:

- унітази та душові системи з низьким потоком води;
- високоефективні змішувачі зі зменшеною швидкістю потоку води або з аератором;
- труби PEX, які стійкі до іржі та корозії та мають термін служби приблизно 100 років;
- дренажні системи з перероблених пластикових пляшок;
- безбакові водонагрівачі, які є більш енергоефективними порівняно з баковими;
- рециркуляційні насоси гарячої води, які допомагають зменшити витрати води, циркулюючи охолоджену статичну воду;
- редуційні клапани, які автоматично знижують високий нерегульований тиск вхідної води до нижчого постійного тиску.

Таким чином, сучасний ринок сантехніки пропонує широкий вибір виробів, які відрізняються високою якістю, функціональністю та дизайном. Тенденції розвитку асортименту спрямовані на задоволення потреб сучасного споживача, який цінує комфорт, екологічність та інновації. Українські виробники сантехніки, що випускають конкурентоспроможну продукцію, мають можливість реалізувати експортний потенціал своїх товарів.

Список використаних джерел:

1. *Екологічні та дизайнерські рішення в сантехніці для ванних кімнат* [Електронний ресурс]. URL: <https://www.agromat.ua/blog/designs/ekologicheskkiye-i-dizaynerskim-resheniyam->

dlya-vannykh-komnat/

2. *Аналіз ринку сантехніки в Україні. 2024 рік. [Електронний ресурс]. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-keramicheskoy-plitki-v-ukraine-2024-god-1>*

3. *Найпопулярніші бренди сантехніки на українському ринку: огляд та переваги продукції. [Електронний ресурс]. URL: https://leoceramika.com/news/story/nauropulyarnishi-brendi-santehniki-na-ukrayinskomu-rynku-oglyad-ta-perevagi-produkciyi_913*

4. *Ринок сантехніки в Україні: 10 найбільших операторів забезпечують не більше 50% ємності ринку. [Електронний ресурс]. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-santehniki-v-ukraine-10-krupnejshih-operatorov-obespechivayut-ne-bole-50-embnosti-rynka>*

5. *Andrew Biro, (2024) 10 Green Plumbing Solutions in 2024 [Електронний ресурс]. URL: <https://gbdmagazine.com/green-plumbing-solutions/>*

Самойленко Антоніна Анатоліївна
к.т.н, проф. кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-9003-9918>

Кулік Анна Володимирівна
к.е.н., доц. ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
<https://orcid.org/0000-0002-2601-3833>

ТИПИ СУЧАСНИХ СИСТЕМ ДОСТАВКИ ТОВАРІВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ

Сучасні системи доставки стають важливим елементом конкурентоспроможності підприємств на ринку. В умовах глобалізації та високої конкуренції в бізнес-середовищі компанії повинні знаходити нові способи оптимізації своїх логістичних ланцюгів, щоб не лише задовольняти споживачів, а й здобувати їхню лояльність. Врахування індивідуальних потреб клієнтів та пропозиція різноманітних варіантів доставки є ключовими факторами успіху. Відтак, вивчення сучасних систем доставки товарів не лише допомагає зрозуміти їх вплив на ефективність бізнесу, але й сприяє формуванню нових підходів до логістичного обслуговування споживачів, які вимагають швидкості, зручності та надійності. Отже, актуальність дослідження сучасних систем доставки товарів як елементу логістичного обслуговування споживача зумовлена стрімким розвитком електронної комерції та варіабельними вимогами споживачів до швидкості і якості обслуговування.

Сучасні системи доставки товарів зазнали значних змін завдяки розвитку технологій, що дозволяють задовольнити зростаючі вимоги споживачів і забезпечити ефективність логістичних процесів. Система доставки є важливою частиною ланцюга постачання і забезпечує переміщення товарів від виробника до кінцевого споживача. Існує декілька типів систем доставки товарів, кожен з яких має свої особливості та переваги [0].

1. *Традиційна доставка.* Традиційна система доставки базується на використанні звичайних видів транспорту — автомобільного, залізничного, морського та авіаційного. Це найбільш поширена форма доставки, яка використовується для переміщення великих обсягів товарів на значні відстані.

Автомобільна доставка найкраще підходить для коротких і середніх дистанцій та є гнучкою завдяки можливості швидкої зміни маршрутів.

Залізнична доставка дозволяє перевозити великі обсяги товарів на далекі відстані з відносно низькими витратами, проте є менш гнучкою через залежність від залізничної інфраструктури. *Морська доставка* є економічно вигідною для міжнародних перевезень великих вантажів, але має тривалі терміни доставки. *Авіадоставка* є найшвидшою, проте найдорожчою та обмеженою за обсягом вантажів.

2. *Експрес-доставка* (швидка доставка) надає можливість отримати товари протягом короткого часу, часто в межах одного-двох днів або навіть кількох годин. Вона стає все більш популярною завдяки зростанню ринку електронної комерції та очікуванню споживачів на швидке обслуговування. Ця система має такі відмінності: доставка здійснюється переважно через авіаційний транспорт або швидкісні автомобільні перевезення; компанії, що спеціалізуються на експрес-доставці (такі як DHL, FedEx), зазвичай мають розгалужену мережу складів і пунктів прийому товарів для оптимізації маршрутів. Основними недоліками є високі витрати та обмеження за обсягом і вагою товарів [0; с. 101].

3. *Доставка «останньої милі»*. Стосується фінальної частини ланцюга постачання, коли товар переміщується від місцевого складу або пункту видачі безпосередньо до кінцевого споживача. Це одна з найскладніших і водночас критичних частин логістичного процесу, оскільки вона безпосередньо впливає на задоволення споживача. У великих містах все більш поширеними стають екологічні варіанти доставки, такі як кур'єрська служба на велосипедах або електромобілях, що сприяє зниженню викидів CO₂.

В умовах зростаючого попиту на швидку доставку «останньої милі» активно використовуються дрони, що дозволяє прискорити процес і зменшити залежність від транспортної інфраструктури.

4. *Самовивіз (click-and-collect)* – це система, за якої покупець замовляє товар онлайн, але забирає його самостійно з магазину або пункту видачі. Цей тип доставки дозволяє клієнтам уникнути витрат на доставку, а також отримати товар у зручний для них час. Ця система особливо вигідна для магазинів, оскільки дозволяє оптимізувати витрати на доставку та залучати клієнтів до фізичних магазинів; використовується здебільшого у великих торгових мережах або електронних магазинах; вимагає наявності спеціальних пунктів видачі або вбудованих у магазини зон для самовивозу товарів.

5. *Крос-докінг (cross-docking)*. Це логістична практика, коли товари доставляються на склад або логістичний центр, де вони одразу ж перенавантажуються для подальшого транспортування, не зберігаючись на складі. Такий підхід дозволяє значно скоротити час доставки та знизити витрати

на складські операції. Особливості: використовується переважно в ритейлі та виробництві для швидкої обробки великих обсягів товарів, вимагає ретельної координації процесів і точності у плануванні маршрутів доставки, підходить для товарів з коротким терміном зберігання та товарів, які мають високу обертаність.

6. *Доставка через хаби (hub-and-spoke)*. Ця система доставки базується на створенні центральних хабів (логістичних центрів), через які проходять всі товари, що доставляються на кінцеві пункти. Центральні хаби є ключовими точками для консолідації вантажів і оптимізації маршрутів. Має наступні характеристики: використовується для організації міжнародних та міжміських перевезень, перевагами є зниження витрат на транспортування та можливість ефективного управління великими обсягами товарів. Недоліком є можливість затримок на етапі перерозподілу вантажів через хаби.

7. *Оmnіканальна доставка* – це підхід, який поєднує кілька каналів доставки, щоб забезпечити максимальну зручність для споживача. Наприклад, клієнт може обрати доставку додому, самовивіз з магазину або отримання товару через пункт видачі.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця сучасних систем доставки

Тип системи доставки	Основні переваги	Недоліки	Вартість	Швидкість	Обмеження
Традиційна доставка	Великий обсяг перевезень, надійність	Висока тривалість доставки	Низька/Середня	Низька/Середня	Обмеження за інфраструктурою
Експрес-доставка	Швидкість, надійність	Висока вартість, обмеження за обсягом	Висока	Висока	Обмежений обсяг вантажу
Доставка "останньої милі"	Зручність для клієнта, інноваційність	Високі витрати, складність управління	Середня	Висока	Обмеження за інфраструктурою
Самовивіз (click-and-collect)	Економія на доставці зручність для клієнтів	Необхідність пунктів видачі	Низька	Середня	Вимагає фізичних точок
Крос-докінг	Мінімізація витрат на складування, швидкість	Висока залежність від координації	Низька	Висока	Потребує точного планування
Доставка через хаби (hub-and-spoke)	Ефективність управління, оптимізація маршрутів	Затримки на етапі хабів	Низька/Середня	Середня	Залежність від хабів
Оmnіканальна доставка	Гнучкість, зручність для клієнтів	Складність координації	Середня	Висока	Вимагає інтеграції каналів

Джерело: складено авторами на основі [0, 4, 5]

Оmnіканальна система дозволяє інтегрувати різні типи доставки в єдину систему управління, що робить її гнучкою та зручною для клієнтів.

Вимагає складної інформаційної інфраструктури для координації процесів.

Висновки. Сучасні системи доставки товарів розвиваються у напрямку підвищення швидкості, гнучкості та екологічності. Кожна з них має свої переваги та недоліки, і вибір конкретної системи залежить від потреб компанії та споживачів. Успішне впровадження ефективної системи доставки дозволяє не лише оптимізувати витрати, але й підвищити задоволеність клієнтів, що є вирішальним чинником у сучасному бізнесі.

Список використаних джерел:

- 1. Крикавський, Є.В. Логістичне управління: підручник. 2-е вид. Львів: Львівська політехніка, 2019. 684с.*
- 2. Марченко В.М., Шутюк В.В. Логістика: Підручник. К.: Видавничий дім «Артек», 2018. 312 с.*
- 3. Балабанова Л. В., Германчук А. М. Логістика: підручник. Львів: Вид-во ПП “Магнолія 2006”, 2013. 368 с.*
- 4. Безсмертна, О. В. Логістика : навчальний посібник / О.В. Безсмертна, О. О. Мороз, Т. М. Білоконь, І. В. Шварц. Вінниця : ВНТУ, 2018, 161 с.*
- 5. Кальченко, А. Г. Логістика: підручник. 3-е вид. К.: КНЕУ, 2018. 284с.*

Бурова Софія Юріївна
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
Київський національний університет будівництва і архітектури

Гайко Олена Миколаївна
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
Херсонський національний технічний університет
Науковий керівник: Березовський Юрій Всеволодович,
д.т.н., проф., професор кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві, Київський національний університет будівництва і архітектури

УДОСКОНАЛЕННЯ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Головною метою будь-якого підприємства є здійснення ефективної діяльності на ринку товарів і послуг, розвиток інфраструктури, отримання найвищих економічних результатів. Покращення ефективності управління ведення бізнесу є ключовим фактором для досягнення позитивних показників діяльності підприємства. Для цього необхідно постійно вдосконалювати методи та способи управління організаційно-виробничих процесів підприємства.

Сучасне управління відрізняється тим, що воно спрямоване на раціональне ведення бізнесу в умовах економічних трансформацій, які відбуваються в країні, з метою досягнення сталого розвитку і формування інформаційного суспільства. Це породжує проблеми, пов'язані з обмеженістю ресурсів, необхідністю досягнення високих результатів за мінімальних витрат та оптимальної адаптації підприємства до нових умов ведення бізнесу.

Тому для здійснення ефективної діяльності підприємству необхідно забезпечити раціональне використання сировинних, фінансових, кадрових ресурсів, створити належну систему управління різними ділянками виробництва, використовувати покращені елементи товарної політики із використанням сучасних інструментів маркетингу, що є достатньо актуальним питанням сьогодні.

Метою роботи є вивчення та систематизація методів управління товарною політикою підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності. Особлива увага приділяється аналізу сучасних тенденцій у формуванні товарного асортименту, виявленню проблемних аспектів управління продукцією та розробці рекомендацій щодо оптимізації процесів планування,

реалізації та контролю товарної політики для забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Управління товарною політикою є ключовим елементом стратегії підприємства в сучасних умовах динамічного розвитку ринку та зростання конкуренції [1]. Товарна політика охоплює всі аспекти, пов'язані з плануванням, формуванням і управлінням асортиментом продукції, а також забезпеченням його відповідності вимогам нормативної документації та потребам споживачів [2].

На сучасному етапі економічного розвитку, коли інтелектуально-інноваційний капітал відіграє дедалі важливішу роль, підприємства змушені приділяти особливу увагу інноваційним підходам щодо управління товарною політикою підприємства [3]. Це включає використання нових технологій, глибокий аналіз ринкових процесів і поведінки споживачів, автоматизацію результатів обробки даних та їх інтеграцію в процес вдосконалення напрямків формування асортименту продукції.

Основні проблеми, які виникають у процесі управління товарною політикою підприємства, можуть включати недостатню гнучкість організації виробництва продукції в питаннях реагування на зміни ринку, невідповідність товарів потребам споживачів, а також недосконалість системи управління запасами. Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати нові методи планування асортименту, використовуючи аналітичні інструменти та підходи, орієнтовані на потреби сучасного споживача.

Одним із перспективних напрямів удосконалення товарної політики є використання інтелектуальних систем управління, які дозволяють підприємствам оперативно реагувати на зміни ринку та споживчих уподобань. Такі системи включають прогнозування попиту, автоматизоване управління запасами та адаптивну цінову політику.

Управління товарною політикою підприємства в умовах сучасної економіки інтелектуально-інноваційного капіталу потребує нових підходів та механізмів ведення бізнесу [4]. Результати дослідження вказують на те, що ефективна товарна політика залежить від здатності підприємства адаптувати свій асортимент до змін ринку та споживчих уподобань, використовуючи сучасні інноваційні технології та інструменти.

Таким чином, можна стверджувати, що основними шляхами удосконалення управління товарною політикою є:

- впровадження інтелектуальних систем для прогнозування попиту та автоматизації управління запасами;

– оптимізація процесу формування асортименту, основанийого на обробці аналітичних даних з врахуванням потреб споживачів, сучасних тенденцій розвитку ринку товарів та послуг;

– використання гнучких підходів до ціноутворення та адаптація до змін ведення бізнесу на вітчизняному та міжнародному ринках.

Впровадження напрацьованих результатів досліджень в практику сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємства та його здатності ефективно функціонувати в умовах ринкової економіки. Підприємства, які активно впроваджують інноваційні рішення в управлінні товарною політикою, мають більше можливостей на стійкий розвиток та зміцнення своїх позицій на ринку товарів і послуг.

Список використаних джерел:

- 1. Кредісов, А. І. Управління товарною політикою підприємства: методологія та практичні аспекти. Київ: Наукова думка, 2020. 340 с.*
- 2. Шевченко Т. О. Інноваційні підходи до управління товарним асортиментом підприємства. Вісник економічної науки України. 2021. №2. С. 56-63.*
- 3. Петренко І. В. Ефективність товарної політики в умовах конкурентного середовища. Журнал сучасних економічних досліджень. 2022. №4. С. 12-19.*
- 4. Белоусов В. П. Сучасні тенденції у формуванні товарної політики підприємств. Економічний часопис. 2021. №5. С. 45-50.*

Васковець Юліана Миколаївна
здобувачка бакалаврського рівня вищо освіти спеціальності 075 «Маркетинг»,
Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгенівна,
к.е.н., доцент кафедри товарознавство та комерційна діяльність,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМИ НА РИНКУ БУДМАТЕРІАЛІВ В СУЧАСНОМУ ЧАСІ

Для того аби зрозуміти обсяг і значення ринку будівельних матеріалів, інструментів та обладнання, достатньо згадати про свій останній візит до будівельного гіпермаркету. Навіть площа середнього гіпермаркету та асортимент товарів вражають – сотні тисяч різноманітних товарів для всіх потреб у будівництві, ремонті та інших сферах. Для успішного просування продукції на такому складному та великому ринку потрібні глибокі знання маркетингу та розуміння специфіки ринку. Саме тому у цих тезах ми розглянемо особливості реклами на ринку будматеріалів в сучасному часі.

Війна має складний і багатогранний вплив на будівництво, яке є однією з основних галузей економіки. З одного боку, руйнування, викликані бойовими діями, створюють попит на відновлення, що включає потребу в будівельних матеріалах, інструментах та обладнанні [2, 3]. Однак цей попит наразі можна вважати відкладеним, оскільки значна частина руйнувань розташована поблизу лінії фронту, де відновлювальні роботи неможливі. Крім того, загальна економічна ситуація характеризується зменшенням платоспроможного попиту як у будівельному секторі, так і в сегменті домашніх ремонтів. З іншого боку, ринок зазнав суттєвих змін через руйнування або закриття виробництв у східних та південних регіонах країни, а також через розрив логістичних ланцюгів, що призвело до дефіциту звичних будматеріалів і переходу на дорожчі європейські альтернативи.

Реклама на ринку будівельних матеріалів сьогодні має свої унікальні особливості, які зумовлені змінами в економіці, технологіях та поведінці споживачів, а саме [1]:

1. Цільова аудиторія, а саме ринок будівельних матеріалів включає кілька груп споживачів: професійні будівельники, приватні забудовники, власники будинків і квартир, а також підприємства. Для кожної з цих категорій розробляється свій рекламний підхід: Для професіоналів – акцент на технічних

характеристиках продуктів, зручності використання та довговічності. Для приватних осіб – важливими є ціна, доступність і простота застосування.

Зараз основну увагу приділяють залученню професійних будівельників та DIY-ентузіастів через різноманітні рекламні канали.

2. Цифрові платформи, такі як соцмережі та спеціалізовані сайти. Зростаюче значення цифрових платформ, де реклама базується на поведінкових даних користувачів. У сучасному світі реклама все більше переходить в онлайн-простір, а саме соціальні мережі. Instagram, Facebook та YouTube стають основними платформами для просування будівельних матеріалів. SEO та таргетована реклама. Бренди інвестують в оптимізацію своїх сайтів для пошукових систем і контекстну рекламу, щоб з'явитися на перших позиціях у Google за запитами на кшталт "купити цемент", "будівельні матеріали". Віртуальна і доповнена реальність. Деякі компанії використовують AR-технології, щоб клієнти могли "віртуально" приміряти будматеріали до свого інтер'єру. Онлайн-конструктори. Користувачі можуть самостійно створювати дизайн інтер'єрів чи екстер'єрів, використовуючи конкретні матеріали, що сприяє збільшенню продажів.

3. Контент-маркетинг- використання статей, відео та блогів для акцентування уваги на перевагах і технологічних характеристиках продукції. Статті на будівельних форумах, блоги та відеоуроки допомагають показати продукти в реальному використанні, що підвищує довіру до бренду. Особливо популярні відеоролики з демонстрацією монтажу або оглядами нових матеріалів.

4. Екологічні матеріали, так як зростає попит на екологічно чисті будівельні матеріали, що спонукає до створення реклами, яка підкреслює їх переваги для довкілля. У світі все більше уваги приділяється цим матеріалам. Реклама акцентує на тому, що продукція відповідає сучасним екологічним стандартам і є безпечною як для природи, так і для здоров'я людини.

5. Співпраця з інфлюенсерами, тому що будівельні компанії активно залучають інфлюенсерів для просування своїх продуктів. Співпраця з блогерами та інфлюенсерами в галузі будівництва та ремонту стає важливим інструментом сучасної реклами. Вони створюють огляди та рекомендації матеріалів, що допомагає брендам здобути довіру нової аудиторії.

Реклама на ринку будівельних матеріалів сьогодні має свої особливості. Вона все більше зосереджується на цифрових платформах, використовуючи новітні підходи та інструменти для залучення уваги споживачів. Глибоке

розуміння ринку, цільової аудиторії та сучасних рекламних трендів допомагає компаніям ефективніше спілкуватися з потенційними покупцями та успішно реалізовувати свої маркетингові стратегії.

Список використаних джерел:

1. *Маркетинг будівельних матеріалів та інструментів. DiNANTA - Маркетингові послуги для бізнесу.* URL: <https://dinanta.com/blog/building-supplies-marketing> (дата звернення: 23.10.2024).
2. *4 тренди, які вплинуть на будівельну галузь у 2024 році: кадровий голод, зовнішнє будівництво, ланцюги постачання та новітні технології.* *propertytimes.com.ua.* URL: https://propertytimes.com.ua/technologies/4_trendi_yaki_vplnut_na_budivelnu_galuz_u_2024_rotsi (дата звернення: 23.10.2024).
3. *SumDU Repository: Home.* URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/89055/1/Vasylenko_bac_rob.pdf;jsessionid=A7FBBDA03952CAD03FB2FD77BBFB474A(дата звернення: 23.10.2024).

*Вознесенська Анастасія Віталіївна
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Луців Наталія Василівна
к.т.н., доц., доцент кафедри маркетингу
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ІННОВАЦІЇ В МАРКЕТИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасному світі маркетинг стає не просто інструментом просування товарів і послуг, а ключовим елементом розвитку бізнесу. Інноваційні підходи дозволяють компаніям знаходити нові можливості для зростання, ефективніше взаємодіяти зі споживачами та реагувати на швидкі ринкові зміни. Використання цифрових технологій та персоналізованих стратегій стає ключовим елементом успішного маркетингу, допомагаючи компаніям зміцнити свої позиції та виділитися серед конкурентів.

Сьогодні роль маркетингових інновацій визначається зростаючою потребою підприємств швидко та ефективно комерціалізувати результати своєї діяльності. Активний розвиток ІТ-сфер, виробничих інновацій, а згодом період пандемії, перехід частини важливих сфер підприємництва в онлайн-простір, а також воєнне сьогоднішнє Україну – зумовили необхідність пошуку нових інструментів маркетингу та їх застосування у діяльності підприємств різного типу, галузі та розміру, можливість адаптування існуючих методів за рахунок інноваційних рішень. Таким чином, маркетингові інновації сміливо зайняли простір не лише вітчизняного чи іноземного бізнесу, але й увійшли в простір науки, досліджень та навіть навчальних дисциплін [1].

Маркетингові інновації відіграють важливу роль у розвитку сучасного бізнесу. Компанії постійно шукають нові способи залучення клієнтів і зміцнення своїх брендів. Інноваційні методи в маркетинговій діяльності торговельного підприємства зосереджені на інтелектуальному потенціалі працівників, вигідному застосуванні наукового розвитку, удосконаленні обслуговування та збільшення вимог для потреб споживачів

На думку Я. Антонюк, інноваційними заходами на рівні торговельного підприємства в сучасних умовах є:

- покращення використання можливостей інтернет-ресурсів у плані здійснення завершеного циклу інтернет-продажів та підвищення з їх допомогою рівня сервісу;

- використання електронних цінників;
- застосування RFID технологій і PSA технологій;
- використання Private label тощо [2].

Успішні інновації є важливим елементом розвитку та зростання компанії. Впровадження новітніх технологій та методів дозволяє значно підвищити якість продукції та послуг, які не тільки задовольняють існуючі потреби клієнтів, але й перевершують їхні очікування. Розширення асортименту продукції також може підвищити її привабливість для різних сегментів ринку. Інновації дозволяють компаніям не тільки утримувати свої традиційні ринки, але й активно розширювати їх за рахунок виходу на нові перспективні ринки. Інновації також забезпечують відповідність сучасним торговельним вимогам і стандартам, що є важливим фактором успішної конкуренції. Крім того, впроваджуючи нові рішення, компанії можуть значно скоротити трудові, матеріальні та енергетичні витрати, підвищити ефективність і прибутковість.

Використання цифрових технологій стало невід'ємною частиною сучасного бізнесу. За останні роки українські підприємства активно використовують цифрові маркетингові платформи, соціальні мережі та інші інтернет-інструменти для залучення уваги споживачів. Використання аналітики даних, штучного інтелекту та онлайн-комунікацій дозволяє бізнесу більш ефективно спілкуватися з аудиторією та адаптуватися до змін в її поведінці [3].

В світі, насиченому інформацією, контент-маркетинг стає не просто елементом стратегії, а ключовим фактором успіху для бізнесу. Його роль в українському бізнес-середовищі важлива не тільки через необхідність виділитися в онлайн-просторі, а й через можливості побудови глибоких відносин із споживачами та створення пізнаваного образу бренду. Одним із ефективних форматів є відео. Зручний та захоплюючий, відеоконтент дозволяє підприємствам створювати власні історії, ділитися досвідом та демонструвати свої цінності. Велика сила візуальної інформації полягає в тому, що вона легко сприймається та залишає яскравий слід в пам'яті споживачів [3].

Використання соціальних мереж як платформи для просування продукції та взаємодії зі споживачами стало стандартом сучасного маркетингу. Крім того, аналіз даних дозволяє компаніям глибше зрозуміти поведінку клієнтів, що, в свою чергу, допомагає їм створювати персоналізовані пропозиції та покращувати свої послуги.

Підприємці, використовуючи можливості цифровізації, можуть застосовувати потужність цифрових технологій, щоб охопити ширшу аудиторію, ефективніше взаємодіяти з клієнтами та отримати уявлення про ефективність своїх маркетингових кампаній. Це може допомогти підприємствам оптимізувати свої маркетингові зусилля та ефективніше досягати бізнес-цілей [4].

У сучасному бізнес-середовищі інноваційний підхід до маркетингу є не лише необхідним, але й ключовим для успіху бізнесу. Використовуючи новітні технології, стратегії контент-маркетингу, аналітики даних та персоналізований клієнтський досвід, компанії можуть ефективно реагувати на ринкові зміни та задовольняти потреби клієнтів. Інновації в маркетинговій діяльності допомагають не лише підвищити конкурентоспроможність, але й створити стійкий зв'язок з аудиторією, що є ключовим фактором для досягнення довгострокового успіху.

Список використаних джерел:

1. Найчук-Хруц М.Б., Коновалець О.В. Маркетингові інновації як інструмент активізації інноваційної діяльності підприємств малого та середнього бізнесу. 2024. № 59. С. 2-9. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-15>
2. Антонюк Я.М. Особливості інноваційного процесу в торгівлі в сучасних умовах. Торговля, комерція, підприємництво. 2011. Вип. 12. С. 45-48. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
3. Носань Н.С. Інноваційні маркетингові стратегії сучасного українського підприємства. 2024. № 59. 2-5. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-106>
4. Лисенко І. В. Цифровізація процесів маркетингу: сучасний стан та тенденції розвитку. Маркетинг у підприємстві, біржовій діяльності та торгівлі в smart-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри: колективна монографія / за наук. ред. І. В. Перезової. Львів: Видавець 5. Кошовий Б.-П.О. 2023. С. 462-481. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7855230>

*Галушка Олександр Ігорович
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Романенко Олеся Валеріївна,
к.е.н., доц., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва та архітектури*

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МАРКЕТИНГОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цифрові технології стали невід'ємною частиною сучасної економіки та бізнесу, докорінно змінивши спосіб маркетингової діяльності торгових компаній. Використання цифрових інструментів і платформ дозволяє компаніям значно розширити можливості спілкування з клієнтами, підвищити продуктивність маркетингових кампаній і підвищити ефективність управління ресурсами.

Із зростанням популярності Інтернету та мобільних пристроїв роздрібні компанії отримали нові можливості для взаємодії з клієнтами. Одним із ключових напрямків є використання соціальних мереж. Такі платформи, як Facebook, Instagram і Twitter, стали важливими інструментами для охоплення аудиторії, дозволяючи компаніям збільшувати частку ринку та швидко реагувати на потреби клієнтів. Крім того, вони допомагають підвищити впізнаваність бренду та викликати лояльність споживачів. Ще однією важливою складовою сучасного маркетингу є контент-маркетинг. Створення та розповсюдження цінного контенту дозволяє компаніям роздрібної торгівлі зміцнювати довіру клієнтів і підвищувати їхню залученість. Наприклад, використання YouTube, блогів і подкастів дозволяє компаніям взаємодіяти зі споживачами через освітній або розважальний контент [1].

Соціальні медіа стали ключовим елементом маркетингових стратегій торгових компаній. Вони дозволяють налагодити динамічну та персоналізовану комунікацію з клієнтами, що дуже важливо на насиченому ринку. Такі платформи, як Facebook та Instagram, дозволяють створювати цільові рекламні кампанії на основі даних користувачів, таких як демографічні показники, інтереси та поведінка в Інтернеті. Це дає змогу точніше адаптувати рекламні оголошення до різних груп клієнтів і підвищити їхню ефективність. Крім того, соціальні мережі стали платформами для взаємодії в реальному часі. Клієнти

можуть миттєво зв'язатися з брендами, щоб отримати відповіді на запитання або вирішити проблеми. Це значно підвищує рівень довіри до компанії та сприяє зміцненню лояльності споживачів. Наприклад, чат-боти або функції живого чату в соціальних мережах стали поширеними інструментами для швидкого обслуговування клієнтів [2].

Сучасні дослідження показують, що маркетинг у соціальних мережах постійно розвивається, і компанії активно використовують нові функції платформи, такі як відеореклама, сторітейлінг та маркетинг впливових факторів. Такі вчені, як Джон Девіс, вивчали, як зміни в поведінці користувачів соціальних мереж формують нові маркетингові стратегії. Девіс сказав, що постійний зв'язок із аудиторією через соціальні мережі створює відчуття близькості між брендами та клієнтами, що позитивно впливає на продажі та обізнаність [3].

Не менш важливим є використання великих даних та інструментів аналітики, які допомагають маркетологам краще розуміти потреби клієнтів, аналізувати їх поведінку та прогнозувати їхні майбутні дії. Це дозволяє торговим компаніям більш ефективно планувати та оптимізувати маркетингові кампанії. Використання цих даних може підвищити точність прийняття рішень і зменшити ризик. Штучний інтелект (ШІ) є однією з дедалі популярніших інновацій у маркетингу. AI може автоматизувати рутинні завдання, такі як сегментація клієнтів і персоналізація повідомлень, а також прогнози на основі великих обсягів даних. Чат-боти та інші автоматизовані системи забезпечують кращу взаємодію з клієнтами та покращують їхній досвід [4].

На думку Бернарда Марра, спеціаліста у сфері великих даних і технологій, аналітика Big Data дозволяє компаніям ідентифікувати ключові патерни поведінки клієнтів, що до цього були недоступні. Наприклад, аналіз даних про покупки клієнтів може показати, які товари найбільш популярні в певний час або в певній географічній локації. Це дає можливість точніше налаштувати рекламні кампанії та прогнозувати попит на товари [5].

Маркетологи також використовують аналітичні інструменти для відстеження ефективності кампаній в режимі реального часу, що дозволяє швидко коригувати стратегії. Завдяки цьому компанії можуть забезпечити більш високу рентабельність інвестицій у маркетинг (ROI). Використання аналітичних систем на основі великих даних, як зазначають такі дослідники, як Філіп Котлер, дозволяє досягати значно кращих результатів у порівнянні з традиційними методами маркетингу [2].

Штучний інтелект (ШІ) став революційною технологією, яка змінила підходи до маркетингу. Сучасні алгоритми дозволяють створювати персоналізовані рекомендації для клієнтів на основі їхніх уподобань і поведінки. Наприклад, такі платформи, як Amazon або Netflix, використовують ШІ для аналізу попередніх покупок або переглядів, щоб запропонувати товари чи контент, які потенційно зацікавлять користувача.

ШІ також дозволяє компаніям автоматизувати маркетингові процеси. Сьогодні чат-боти використовуються не лише для технічної підтримки, але й для автоматизованого продажу та консультацій. Також, ШІ може аналізувати поведінку користувачів на веб-сайтах або в соціальних мережах і надавати миттєві рекомендації щодо вдосконалення вмісту або дизайну сайту [6].

Незважаючи на всі переваги, цифрові технології у маркетинговій діяльності торговельних компаній створюють певні виклики. Одним з основних є проблема з кібербезпекою. Оскільки компанії збирають величезні обсяги даних про своїх клієнтів, це створює загрозу зламів і втрат персональних даних. Дослідження показують, що клієнти стають все більш стурбованими питаннями захисту конфіденційності, і компанії повинні вкладати значні ресурси в кібербезпеку, щоб не втратити довіру споживачів.

Зростаюча конкуренція також стає викликом у цифровому середовищі. Оскільки доступ до технологій стає простішим, більше компаній можуть використовувати ті ж самі маркетингові інструменти, що й їх конкуренти. Це означає, що для досягнення успіху компаніям потрібно постійно інвестувати в інновації та шукати нові способи диференціації на ринку. Окрім того, питання персоналізації також має свої ризики. Використання персональних даних для надання персоналізованих пропозицій може бути розцінене як втручання в приватне життя. Якщо компанії зловживатимуть такими методами, це може призвести до втрати довіри споживачів і навіть до юридичних проблем у зв'язку з порушенням законів про захист даних [5].

Цифрові технології трансформують маркетингову діяльність торговельних компаній, надаючи нові можливості для взаємодії з клієнтами та підвищення ефективності бізнес-процесів. Завдяки таким інструментам, як соціальні мережі, Big Data, ШІ та електронна комерція, компанії можуть оптимізувати свої маркетингові стратегії та отримати конкурентні переваги. Однак компаніям необхідно враховувати виклики, пов'язані з кібербезпекою, конкуренцією та персоналізацією даних, щоб ефективно впроваджувати цифрові технології в свою діяльність.

Таким чином, перспективи розвитку цифрових технологій у маркетингу продовжують розширюватися. Одним із ключових напрямків є інтернет речей (IoT), що дозволяє компаніям ще краще розуміти поведінку клієнтів, отримуючи дані з повсякденного життя споживачів через підключені пристрої. Доповнена реальність (AR), віртуальна реальність (VR) аналітика Big Data та штучний інтелект (AI) відкривають нові можливості для інтерактивних маркетингових кампаній, дозволяючи створювати унікальний досвід для користувачів. Цифрові технології кардинально змінюють підходи до маркетингової діяльності, але для досягнення максимального успіху компанії повинні постійно вдосконалювати свої стратегії, враховувати виклики та інвестувати у нові інструменти і дослідження.

Список використаних джерел:

1. Алавердян Л., Романенко О. *Сучасні інструменти маркетингу та інтернет-технології в українському бізнесі при формуванні маркетингових стратегій. Маркетинг і цифрові технології. 2020. Вип. №4. С.93-102.*
2. Котлер, Ф. *Маркетинг 4.0: Перехід від традиційного до цифрового. Альпіна Паблішер, 2019. с.33-49*
3. Дейвіс, Дж. *Маркетинг в епоху цифрових технологій. Cambridge University Press, 2019. с 77-92*
4. Роджерс, Д. *Цифрова трансформація: Стратегія для нової цифрової економіки. Columbia University Press, 2023. с.88-102*
5. Мара, Б. *Big Data в бізнесі: Як використовувати великі дані для вдосконалення маркетингу. Wiley, 2020. с. 53-67*
6. Шевченко А., Левковська Т., Хайдарова Т. *Вплив цифрових технологій на розвиток маркетингових досліджень. Наукові інновації та передові технології №5(19) 2023, с. 170-176.*

Жмаченко Марія Олегівна
студентка бакалаврського рівня вищої освіти спеціальності 076
«Підприємництво та торгівля»,
Науковий керівник: Самойленко Антоніна Анатоліївна
к.т.н., проф. кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві
Київський національний університет будівництва та архітектури

ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ РЕКЛАМНИХ ПОСЛУГ

Рекламна діяльність тісно пов'язана з товарознавством послуг, що включає оцінку якості, відповідності стандартам та характеристик рекламних продуктів. У сучасних умовах стрімкої цифровізації та конкуренції на ринку, організація, технологія та контроль за якістю надання рекламних послуг набувають особливого значення. Поряд із цим, товарознавчий підхід до рекламних послуг допомагає забезпечити відповідність рекламних матеріалів стандартам, ефективність їх впливу на споживача та підвищення рівня довіри до реклами. Таким чином, поєднання технологічних аспектів із товарознавчими дозволяє створювати якісні та конкурентоспроможні рекламні продукти, що відповідають сучасним вимогам ринку та споживачів.

Сучасне життя неможливо уявити без реклами, яка є динамічною сферою діяльності, що швидко трансформується та вважається важливою складовою маркетингу, визначаючи маркетингову стратегію кожного підприємства. Реклама, поєднуючи мистецтво і науку, використовує наукові методи для розробки стратегій, оцінки ефективності та аналізу психологічного впливу на споживачів, тоді як творчий підхід сприяє створенню оригінальних ідей, креативного контенту та нестандартних рішень. Водночас реклама є інструментом для бізнесу та окремим бізнес-напрямом, що потребує не лише вивчення її ролі в досягненні маркетингових цілей, а й дослідження рекламного менеджменту та організації діяльності. Для успішного створення реклами та проведення рекламних кампаній необхідно досліджувати цільову аудиторію, її особливості та вподобання, канали комунікації й реакцію на рекламні повідомлення.

Американська маркетингова асоціація наводить визначення, що «реклама – це будь-яка форма просування та представлення ідей, товарів чи послуг, що здійснюється за плату певним замовником» [6].

Ф. Котлер визначає рекламу як неособистий спосіб комунікації, який

проводиться через оплачувані засоби інформації з чітко визначеним джерелом фінансування [2].

У Законі України «Про рекламу» реклама описується як інформація про товар або особу, що поширюється в різних формах та має на меті підвищення обізнаності споживачів та підтримку їхнього інтересу до цих товарів або осіб. Закон України також окреслює ключові принципи реклами, серед яких законність, точність, достовірність, використання безпечних для споживача форм та засобів реклами; реклама має відповідати принципам добросовісної конкуренції, не підривати суспільну довіру, не містити елементів, які порушують етичні та моральні норми; і враховувати особливу вразливість дітей, не завдаючи їм шкоди [1].

На основі наведених визначень та принципів можна дійти висновку, що реклама – це оплачувана форма присутності в медіа, яка надає інформацію про конкретний суб'єкт для підвищення його популярності та стимулювання обсягів продажу. Головною метою реклами є заохочення інтересу до товарів або послуг рекламодавця, що сприяє збільшенню його доходів.

Рекламні послуги є ключовим елементом сучасного бізнесу для популяризації товарів, послуг чи брендів серед споживачів, маючи широкий спектр форм і методів впливу. Основні види реклами, такі як традиційна (зовнішня) реклама на білбордах та інших зовнішніх носіях, друкована реклама в газетах і журналах, телевізійна реклама з аудіовізуальним ефектом, радіо-реклама для місцевих бізнесів, цифрова реклама в Інтернеті, реклама в соціальних мережах, контекстна реклама та інфлюенсер-маркетинг, мають свої унікальні переваги та обмеження [4]:

- традиційна реклама охоплює велику аудиторію завдяки розміщенню в громадських місцях;

- друкована реклама дає можливість точного націлення на читачів певних видань;

- телевізійна реклама має емоційний вплив на широку аудиторію, але є дорогою;

- радіо-реклама є бюджетним варіантом з охопленням мобільної аудиторії;

- цифрова реклама дозволяє точно налаштувати таргетинг та аналізувати ефективність за допомогою сучасних аналітичних інструментів;

- реклама в соціальних мережах активно використовує персоналізовані повідомлення та вірусний ефект для охоплення цільової аудиторії;

- контекстна реклама ефективно привертає увагу споживачів, які вже проявляли інтерес до продукту;

- інфлюенсер-маркетинг використовує довіру аудиторії до популярних блогерів для ненав'язливого просування товарів.

Таким чином, різноманітність видів рекламних послуг надає бізнесу можливість комплексного підходу до просування, враховуючи потреби цільової аудиторії та особливості продукту, а оптимальне поєднання різних рекламних стратегій дозволяє охопити більшу частину ринку та підвищити ефективність рекламних кампаній.

Аналізуючи сучасний стан надання рекламних послуг можна стверджувати, що не дивлячись на повномасштабну війну, 2023 рік створив сприятливі умови для подальшого відновлення та зростання ринку рекламних послуг у 2024 році. Завдяки поступовій стабілізації економічної ситуації, активізації бізнесу та збільшенню попиту на інноваційні маркетингові рішення, ринок реклами продемонстрував значний потенціал для розвитку. Ці позитивні тенденції заклали міцний фундамент для вдосконалення рекламних стратегій, зростання інвестицій у цифрові канали, розширення творчих можливостей та подальшого підвищення ефективності рекламних кампаній, що сприятиме подальшому підвищенню конкуренції та якості на ринку рекламних послуг [3].

До нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері надання рекламних послуг, належать міжнародні договори, Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, а також закони України: «Про ЗЕД», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про інформацію», «Про захист прав споживачів», «Про авторське право і суміжні права», «Про медіа» та інші [5, с. 33].

Основним актом, який регулює рекламну діяльність в Україні, є Закон України «Про рекламу», що визначає загальні принципи рекламної діяльності та регулює відносини, які виникають під час виробництва, поширення й споживання реклами. [1].

Інтернет-реклама, яка набуває дедалі більшої популярності, не має окремого правового регулювання в Україні та підпорядковується вимогам Закону України «Про рекламу» [1]. Водночас рекламний ринок дедалі більше охоплює онлайн-сегмент, зокрема через блоги інфлюенсерів, що дозволяє звертатися до великої аудиторії. Розвиток такої рекламної діяльності вимагає подальшого вдосконалення правової бази для більш ефективного регулювання реклами, розміщеної в Інтернеті.

Висновки. Рекламні послуги є невід'ємною частиною сучасного бізнесу, активно залучаючи різноманітні форми та методи просування товарів і послуг, що охоплюють аудиторію через традиційні, цифрові та інноваційні рекламні канали. Незважаючи на виклики, спричинені повномасштабною війною, український ринок реклами демонструє потенціал для зростання та вдосконалення завдяки стабілізації економічної ситуації та інтересу бізнесу до нових маркетингових підходів. Законодавче регулювання реклами, зокрема основні положення Закону України «Про рекламу» та інші нормативно-правові акти, утворює правову базу для діяльності у цій сфері, що дозволяє забезпечити законність, відповідальність і ефективність рекламної діяльності, орієнтованої на формування довіри споживачів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 р. №270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Котлер Ф. Маркетинговий менеджмент: Підручник. Київ: Видавництво «Хімджест», 2008. 720 с.
3. Офіційний сайт Всеукраїнської рекламної коаліції. URL: <https://vrk.org.ua/>
4. Реклама – що це, види реклами, цілі і завдання. URL: <https://aboutmarketing.info/klasychna-reklama/reklama-shcho-tse-vydy-reklamy-tsili-i-zavdannya/>
5. Федорова Н. Реклама як об'єкт авторського права. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2022. Вип. 2. С. 33-38.
6. American Marketing Association. URL: <https://www.ama.org/>

Жук Аріна Ігорівна
студентка спеціальності 075 «Маркетинг»,
Науковий керівник: Максютенко І.Є.
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ В RELATIONSHIP MARKETING

У сучасному динамічному світі, де технології розвиваються з неймовірною швидкістю, маркетинг взаємин (Relationship Marketing) набуває все більшої важливості. З одного боку, споживачі стають все більш вимогливими, очікуючи індивідуального підходу та персоналізованих пропозицій. З іншого боку, конкуренція на ринку постійно зростає, що змушує компанії шукати нові способи залучення та утримання клієнтів. Саме в цьому контексті застосування технологій в Relationship Marketing стає ключовим фактором успіху бізнесу.

Метою даного дослідження є комплексне дослідження застосування технологій в Relationship Marketing.

У сучасному бізнесі, де все швидко змінюється, успіх компанії залежить від того, наскільки добре вона будує відносини зі своїми партнерами та клієнтами. Проблеми з управлінням, плануванням і маркетингом часто пов'язані з тим, що компанії не можуть ефективно взаємодіяти з оточенням. Тому важливо розробляти нові маркетингові інструменти, які допоможуть зміцнити позиції на ринку і побудувати довгострокові відносини з партнерами.

Маркетинг відносин – це комплексний підхід до бізнесу, спрямований на побудову довготривалих і взаємовигідних відносин із клієнтами [1]. Це не просто стратегія, а ціла філософія, яка пронизує всі аспекти діяльності компанії. Основна мета маркетингу відносин – перетворити клієнтів на лояльних партнерів, які будуть повертатися до компанії знову і знову.

Одним з ключових аспектів сучасного маркетингу відносин є аналіз великих обсягів даних про клієнтів. Завдяки технологіям компанії можуть збирати, зберігати та обробляти інформацію про поведінку клієнтів на веб-сайтах, в соціальних мережах, в мобільних додатках тощо, що дозволяє:

1. Створити детальні портрети клієнтів, адже розуміння інтересів, потреб, поведінки кожного клієнта дозволяє компаніям розробляти персоналізовані пропозиції.

2. Сегментувати клієнтів на групи за різними критеріями (демографічні, поведінкові, психографічні) дозволяє розробляти більш таргетні маркетингові кампанії.

3. Прогнозувати поведінку клієнтів на основі аналізу історичних даних, що дає можливість проактивно пропонувати їм релевантні продукти або послуги.

Автоматизація маркетингу дозволяє економити час і ресурси, а також підвищити ефективність маркетингових кампаній. За допомогою маркетингових платформ можна автоматизувати такі процеси:

1. Email-маркетинг – створення і відправка персоналізованих email-розсилок, автоматичне створення листів-відповідей, сегментація контактів.

2. СМС-маркетинг – відправка текстових повідомлень з промокодами, повідомленнями про статус замовлення тощо.

3. Соціальні мережі передбачає публікацію контенту, взаємодія з користувачами, плановані пости.

4. Веб-аналітика через збір та аналіз даних про трафік на сайті, поведінку користувачів.

5. Лідогенерація передбачає автоматичну обробку лідів, розподіл їх між менеджерами.

Ключові технології в маркетингу взаємовідносин [2]:

1. Системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) є серцем будь-якої стратегії маркетингу взаємовідносин. CRM-системи дозволяють збирати, зберігати та аналізувати детальну інформацію про кожного клієнта. Завдяки цьому можна створювати персоналізовані пропозиції, відстежувати історію взаємодій та покращувати якість обслуговування.

2. Маркетинг автоматизації дозволяє автоматизувати рутинні маркетингові завдання, такі як email-розсилки, сегментація аудиторії, створення ліній продажів. Це звільняє час маркетологів для більш творчих завдань і дозволяє масштабувати маркетингові кампанії.

3. Штучний інтелект (ШІ) використовується для аналізу великих обсягів даних, прогнозування поведінки клієнтів, персоналізації контенту та створення чат-ботів. Завдяки йому можна виявляти нові можливості для розвитку бізнесу та покращувати взаємодію з клієнтами.

4. Соціальні мережі та медіа стали невід'ємною частиною життя людей. Компанії використовують їх для спілкування з клієнтами, збору відгуків, проведення конкурсів та таргетованої реклами.

5. Мобільні додатки дозволяють забезпечити клієнтам зручний доступ до продуктів і послуг компанії, а також персоналізувати їхній досвід.

6. Чат-боти, створені на основі ШІ, дозволяють автоматизувати обробку запитів клієнтів, надавати інформацію про продукти та послуги, а також підтримувати клієнтів у режимі 24/7.

7. Аналітика великих даних дозволяє отримати цінні інсайти про поведінку клієнтів, їхні потреби та вподобання. Ця інформація використовується для оптимізації маркетингових кампаній та підвищення ефективності бізнесу.

Висновки. Технології стали невід'ємною частиною сучасного маркетингу взаємовідносин. Вони дозволяють компаніям переходити від масового маркетингу до індивідуального підходу, будуючи міцні та довготривалі відносини з кожним клієнтом. Завдяки технологіям, компанії можуть збирати величезні обсяги даних про поведінку клієнтів, їхні вподобання та потреби. Це дозволяє створювати детальні портрети клієнтів і сегментувати аудиторію для більш точного таргетування. Технології дозволяють персоналізувати кожну взаємодію з клієнтом. Від рекомендацій продуктів до персоналізованих email-розсилок - кожен клієнт відчуває, що до нього ставляться індивідуально. Чат-боти, мобільні додатки та соціальні мережі забезпечують клієнтам зручні канали для комунікації з компанією. Це дозволяє швидко реагувати на запити клієнтів та підвищувати їхню задоволеність. Технології не просто змінюють маркетинг взаємовідносин, вони революціонізують його. Завдяки технологіям компанії можуть створювати більш глибокі, персоналізовані і ефективні відносини зі своїми клієнтами. Це дозволяє не тільки збільшувати продажі, але і підвищувати лояльність клієнтів і будувати довгострокові партнерські відносини.

Список використаних джерел:

- 1. Ромат Є.В. Сучасний маркетинг: тренди, інновації, інструменти. Студцентр, 2021. 308 с.*
- 2. Чубукова І. Клієнтська аналітика. Як зрозуміти покупців, підвищити їхню лояльність і збільшити доходи компанії. Віват, 2024. 488 с.*

Коношко Іван Олексійович
студент бакалаврського рівня спеціальності 075 «Маркетинг»
Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна,
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

У сучасному світі онлайн-комунікації відіграють надзвичайно важливу роль у всіх сферах діяльності. Інструменти цифрової комунікації трансформують бізнес-процеси, допомагають оптимізувати управління проектами, покращують взаємодію з клієнтами та забезпечують швидкий доступ до інформації. У цій статті ми розглянемо особливості онлайн-комунікацій в Україні та за кордоном, виділимо ключові тенденції, а також порівняємо специфіку впровадження цифрових рішень у різних країнах.

Онлайн-комунікації охоплюють широкий спектр інструментів і платформ, включаючи месенджери, відеоконференції, соціальні мережі, спеціалізовані системи управління проектами та CRM-системи. Їхній розвиток значно прискорюється завдяки впровадженню нових технологій, таких як штучний інтелект, хмарні обчислення та Інтернет речей (IoT). Ці інструменти надають компаніям можливість швидко реагувати на запити ринку, збільшувати прозорість процесів та покращувати взаємодію з клієнтами [3].

У розвинених країнах, таких як США, країни ЄС та Азія (зокрема, Китай та Японія), онлайн-комунікації є частиною усіх аспектів професійного та особистого життя. У компаніях цих регіонів цифрові комунікації стали стандартом, що дозволяє оптимізувати робочі процеси, забезпечити зв'язок з клієнтами та співробітниками незалежно від їхнього географічного розташування. Ключові особливості впровадження онлайн-комунікацій у розвинених країнах:

1. Високий рівень цифрової грамотності. Так, більшість працівників володіють навичками роботи з онлайн-інструментами, що забезпечує високу продуктивність у віддаленій роботі та дистанційному управлінні проектами.

2. Широке використання спеціалізованих платформ, де компанії активно впроваджують інструменти для управління проектами (Asana, Trello, Jira),

комунікаційні платформи (Slack, Microsoft Teams), а також CRM-системи (Salesforce, HubSpot) для покращення взаємодії з клієнтами та відстеження їхньої активності.

3. Висока якість інтернет-з'єднання та інфраструктури. У країнах з розвинутою цифровою інфраструктурою стабільний інтернет-зв'язок забезпечує ефективність онлайн-комунікацій навіть у віддалених регіонах.

4. Інноваційні підходи до взаємодії з клієнтами. Використання штучного інтелекту та машинного навчання дозволяє створювати персоналізовані підходи в комунікаціях, автоматизувати клієнтське обслуговування, а також використовувати чат-боти та аналітичні інструменти для глибшого розуміння поведінки клієнтів [2].

В Україні онлайн-комунікації також активно розвиваються, хоча темпи впровадження нових технологій є повільнішими через економічні та інфраструктурні виклики. Деякі з головних особливостей цифрових комунікацій в Україні включають:

1. Швидке освоєння популярних міжнародних платформ, таких як Zoom, Microsoft Teams та Google Meet для проведення онлайн-зустрічей, особливо в умовах зростання віддаленої роботи.

2. Адаптація до локальних ринкових умов. Українські компанії все більше цікавляться локальними та доступними рішеннями, зокрема платформами для малого бізнесу, які враховують особливості локальної інфраструктури та ринку. Прикладом є впровадження CRM-систем української розробки, які пропонують необхідний функціонал за доступнішою ціною.

3. Низький рівень доступу до інтернету у віддалених регіонах. Поки що не всі регіони мають стабільний доступ до інтернету, що обмежує ефективність онлайн-комунікацій у віддалених зонах.

4. Зростання популярності месенджерів і соціальних мереж. Зокрема в Україні набули популярності месенджери (Telegram, Viber), а також соціальні мережі (Facebook, Instagram) для спілкування з клієнтами, маркетингу та обслуговування.

5. Висока залученість у соцмережах. Через активне використання соціальних мереж українські компанії все частіше використовують ці платформи як основний канал для комунікації з клієнтами, просування послуг і збирання зворотного зв'язку с

Порівняно з розвиненими країнами, Україна має потенціал для подальшого зростання і вдосконалення в сфері онлайн-комунікацій – це цифрова інфраструктура, інвестиції в цифрову трансформацію, державна підтримка,

тенденції та перспективи розвитку, збільшення ролі хмарних рішень та CRM-систем. Україна поки що розвиває доступ до високошвидкісного інтернету у віддалених регіонах, тоді як у розвинених країнах стабільний інтернет доступний майже всюди. Через економічні виклики українські компанії часто не можуть дозволити собі дорогі іноземні рішення для онлайн-комунікацій. Натомість розвинені країни активно інвестують у новітні технології, щоб підвищити конкурентоспроможність. У розвинених країнах, таких як ЄС, уряди підтримують цифрову трансформацію за допомогою державних програм та фінансування, тоді як в Україні така підтримка наразі є обмеженою [1, 2].

У найближчі роки Україна, ймовірно, побачить зростання використання онлайн-комунікацій у всіх галузях. Зі зростанням кількості українських компаній, що інтегрують цифрові платформи, посиляться конкуренція і потреба в ефективному управлінні проектами, взаємодії з клієнтами та маркетингу. Серед основних тенденцій виділяються:

- збільшення ролі хмарних рішень та CRM-систем, щоб забезпечити якісну взаємодію з клієнтами;
- розширення впровадження штучного інтелекту та автоматизації для персоналізованого обслуговування та ефективної взаємодії з клієнтами;
- підвищення цифрової грамотності, що дозволить працівникам більш впевнено використовувати новітні комунікаційні інструменти [1, 2].

Онлайн-комунікації є важливим інструментом, що формує нові стандарти взаємодії як в Україні, так і за кордоном. Розвинені країни активно впроваджують цифрові платформи та інструменти, які сприяють ефективній роботі, покращують комунікацію і прозорість бізнес-процесів. В Україні, незважаючи на певні труднощі, цифровізація стрімко розвивається, що сприяє зростанню конкурентоспроможності компаній на світовому ринку. З огляду на потенціал і тенденції, розвиток онлайн-комунікацій в Україні стане одним із важливих кроків до інтеграції в глобальну цифрову економіку.

Список використаних джерел:

- 1. Задорожна О. Медіа та комунікації в Україні: сучасний стан і виклики. 2021. 358 с.*
- 2. Браян Т. Construction Technology. 2014. 509 с.*
- 3. Ель-Хаким С. Construction Project Management: A Practical Guide to Field Construction Management. 2020. 294 с.*

Куркач Каріна Сергіївна
студентка бакалаврського рівня спеціальності 075 «Маркетинг»,
Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна,
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОЇ РОЗВІДКИ: ЦІЛІ, ДЖЕРЕЛА І МЕТОДИ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Маркетингова розвідка – це один із ключових процесів для забезпечення ефективної діяльності будь-якої компанії. В умовах високої конкуренції на сучасних ринках, коли швидкість змін і постійний розвиток нових технологій є визначальними факторами успіху, вміння оперативно отримувати, аналізувати та використовувати інформацію стає вирішальним. Основна мета маркетингової розвідки полягає у вивченні зовнішнього ринкового середовища, конкурентів та споживачів, щоб допомогти компанії приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Важливість цього процесу полягає у тому, що він забезпечує компанію актуальними знаннями про зміни ринку, тенденції та потенційні загрози чи можливості. Збір і аналіз інформації дозволяють оперативно реагувати на зміни, знижувати ризики та використовувати нові можливості на ринку.

Метою даного дослідження є визначення основних аспектів маркетингової розвідки, зокрема її цілей, джерел отримання інформації та методів збору даних.

Маркетингова розвідка виконує кілька важливих функцій, що допомагають компаніям ефективно діяти на ринку. Основні цілі маркетингової розвідки можна розділити на кілька ключових напрямків. Перш за все, це аналіз ринку. Завдяки маркетинговій розвідці компанія отримує інформацію про поточні тенденції, зміни у споживчих вподобаннях, нові технології, які впливають на ринок, та загальний стан галузі. Аналіз ринку допомагає компаніям знаходити нові можливості для зростання, виявляти потенційні загрози та адаптувати свою стратегію відповідно до нових умов.

Ще одним важливим напрямком є конкурентний аналіз. Маркетингова розвідка дозволяє компанії моніторити діяльність конкурентів, вивчати їхні сильні та слабкі сторони, аналізувати їхні стратегії, продукти, послуги, ціни,

маркетингові активності. Це допомагає розробляти конкурентні стратегії та визначати, як найкраще диференціювати свої продукти або послуги на ринку.

Крім того, підприємствам необхідно постійно бути в курсі того, які потреби та вподобання мають їхні клієнти. Розуміння того, як змінюються поведінкові моделі споживачів, що їх мотивує до покупок і що впливає на їхні рішення, дозволяє ефективніше будувати комунікацію та пропонувати продукти, які відповідають очікуванням ринку.

Процес маркетингової розвідки базується на широкому використанні різноманітних джерел інформації. Залежно від специфіки ринку та завдань компанії, джерела можуть бути внутрішніми та зовнішніми. Аналіз зовнішнього середовища включає оцінку макроекономічних факторів, таких як економічна стабільність, політичні зміни, технологічні інновації та соціальні тенденції. Ці чинники впливають на всі галузі ринку, тому маркетингова розвідка дозволяє компанії бути готовою до змін та адаптуватися до зовнішніх умов.

Внутрішні джерела інформації включають [1]:

- дані про продажі та клієнтів для отримання інформації про поведінку клієнтів, динаміку продажів, частоту повторних покупок тощо. Такий аналіз дозволяє отримати детальну картину про ефективність продуктів і послуг, які пропонує компанія, а також оцінити рівень задоволеності клієнтів;

- фінансові звіти компанії є важливим джерелом для аналізу рентабельності різних видів діяльності та визначення ключових джерел прибутку або втрат;

- результати внутрішніх досліджень про клієнтів та ринок.

Зовнішні джерела надають можливість отримувати інформацію з ринкових досліджень, публікацій, звітів конкурентів та інших відкритих джерел і включають:

- аналітичні звіти та ринкові дослідження. Такі звіти часто публікуються консалтинговими компаніями або галузевими аналітичними агентствами і можуть містити детальний аналіз ринку, тенденцій, прогнозів розвитку;

- соціальні медіа платформи, такі як Facebook, Instagram, Twitter, стають важливими інструментами для збору даних про споживчі настрої. Компанії можуть аналізувати відгуки, коментарі, обговорення, щоб зрозуміти, як їхня продукція сприймається на ринку, та ідентифікувати нові тренди;

- інформацію вивчення продуктів, послуг і рекламних кампаній конкурентів дозволяє отримати інформацію про їхні стратегії та адаптувати

свою діяльність для збереження конкурентних переваг.

Збір інформації в рамках маркетингової розвідки може здійснюватися різними методами, які діляться на первинні та вторинні.

Первинні методи включають [1]:

- Опитування як один із найбільш поширених методів збору даних, можуть проводитися через інтернет, телефон або в особистих інтерв'ю з метою отримувати безпосередню інформацію від споживачів про їхні вподобання, звички, мотивації до покупки.

- Фокус-групи, тобто невелика група респондентів збирається для обговорення певного продукту або теми під наглядом модератора. Цей метод дає глибші інсайти в те, як споживачі сприймають продукт чи послугу.

- Спостереження за поведінкою споживачів у різних умовах. Наприклад, аналізують, як клієнти взаємодіють з продуктами в магазинах.

Вторинні методи включають використання вже наявної інформації:

- готові дані, які були зібрані іншими організаціями, такими як консалтингові компанії, аналітичні агентства або державні установи;

- моніторинг соціальних медіа та форумів дозволяє отримати відгуки споживачів, виявляти нові тренди та проблеми, пов'язані з продукцією або послугами компанії.

На прикладі таких компаній, як Netflix, Amazon, та Spotify, можна побачити, як маркетингова розвідка допомагає їм удосконалювати свої процеси. Netflix використовує аналітику для персоналізації рекомендацій і планування виробництва контенту, Amazon застосовує штучний інтелект для прогнозування попиту та персоналізації пропозицій, Spotify покращує користувацький досвід через персоналізовані музичні рекомендації [2].

Висновки. Маркетингова розвідка виконує декілька ключових функцій: вона допомагає компаніям краще розуміти ринок, на якому вони діють; аналізувати конкурентів, що дає змогу вдосконалювати власні продукти чи послуги; та ідентифікувати потреби і поведінкові особливості споживачів. Завдяки цьому компанії можуть надавати більш цінні продукти та послуги, а також формувати ефективні маркетингові комунікації, що задовольняють вимоги та очікування їхніх клієнтів.

Сучасні методи отримання інформації, такі як опитування, фокус-групи, аналіз соціальних медіа і вторинних джерел, дозволяють досягати максимально точних результатів при мінімальних витратах. Це означає, що навіть за обмежених ресурсів компанія може отримати необхідну інформацію для

ухвалення стратегічно обґрунтованих рішень.

Розуміння, як правильно використовувати методи та джерела маркетингової розвідки, стає конкурентною перевагою для будь-якої компанії. В умовах зростаючої конкуренції та швидких змін на ринку маркетингова розвідка є запорукою довгострокового успіху, яка дає змогу компаніям приймати рішення не лише на основі інтуїції, але й на базі перевірених даних і ретельного аналізу.

Таким чином, маркетингова розвідка не лише сприяє ефективному розвитку компанії, а й надає їй стабільну позицію на ринку, що є важливим для стійкості та конкурентоспроможності у довготривалій перспективі.

Список використаних джерел:

- 1. What is Marketing Intelligence? Marketingevolution. July 20, 2022. URL: <https://www.marketingevolution.com/marketing-essentials/marketing-intelligence>*
- 2. Підгайна Є. Amazon, Uber, Spotify, JP Morgan, Netflix, Tesla тощо: успішні та провальні кейси залучення штучного інтелекту. MIND. 20 червня 2024. URL: <https://mind.ua/publications/20275247-amazon-uber-spotify-jp-morgan-netflix-tesla-toshcho-uspishni-ta-provalni-kejsi-zaluchennya-shtuchnogo>*

Литвин Ліна Олександрівна
студентка ЕП-24, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна,
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

КОНКУРЕНЦІЯ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ПОШТОВИХ ПОСЛУГ

Конкуренція є рушійною силою розвитку підприємництва. Ефективне функціонування ринкової економіки передбачає наявність конкуренції, за якої всі суб'єкти господарювання мають рівні можливості для здійснення господарської діяльності. В Україні цей процес ускладнюється наявністю чималої кількості великих підприємств, монополістів на ринку. В Європі майже 99% бізнесу – це малий і середній бізнес, між яким існує конкуренція.

Конкуренція (від лат. *concurrere* - "зіштовхуватися") - економічне суперництво, боротьба між суб'єктами господарської діяльності за кращі умови виробництва і реалізації товарів та послуг з метою отримання якомога більшого прибутку. Вона примушує товаровиробників набувати конкурентних переваг порівняно зі своїми суперниками: підвищувати ефективність виробництва, знижувати виробничі затрати, підвищувати якість продукції та ін.

Основними умовами виникнення та існування конкуренції є [1]:

- ✓ наявність на ринку необмеженої кількості незалежних виробників і покупців будь-якого конкретного товару або ресурсу;
- ✓ свобода вибору господарської діяльності виробників. Кожний обирає не тільки що виробляти, а й має право вносити будь-які зміни в продукцію, визначити її обсяг тощо;
- ✓ абсолютно вільний доступ до ринку та можливість у будь-який момент вийти з нього;
- ✓ відповідність між попитом і пропозицією, відсутність надвиробництва й дефіциту;
- ✓ абсолютна мобільність трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів;
- ✓ наявність у кожного учасника конкуренції повної інформації про ринок, попит, пропозицію, ціни, норму прибутку тощо;

✓ відсутність на ринку угод між постачальниками та споживачами, які можуть обмежити конкуренцію.

За кількістю суб'єктів на ринку та ступенем їх конкурентної сили конкуренцію поділяють на досконалу та недосконалу. Остання виникає там, де не виконуються стандартизовані умови конкуренції. Головна ознака недосконалої конкуренції - здатність окремих учасників ринків певною мірою впливати на ціни і отримувати тим самим додатковий прибуток. Прикладом недосконалої конкуренції є монополія (гр. *monopolio* - один і *prolo* - продаю) - це така ситуація, за якої на ринку є лише один продавець і безліч покупців, які не мають вибору, а тому змушені купувати необхідний товар за запропонованою ціною.

В умовах монополії перешкодою для входження нових фірм до певної галузі є наявність економічних, технічних або юридичних бар'єрів, тому фактично одна фірма представляє всю галузь. Продукція не диференційована і не має близьких замінників. Все це забезпечує монополісту отримання монополюно високого прибутку.

Діяльність монополій регулюється Антимонопольним законодавством. Таким чином, головною метою Антимонопольного законодавства є обмеження влади монополій, створення конкурентного середовища, підтримка та сприяння дрібному бізнесу [1].

Розглянемо докладніше конкурентну ситуацію на ринку поштових відділень України, яка представлена наступними компаніями: УкрПошта, Нова Пошта, Meest, Delivery та ін. Надання послуг поштового зв'язку регулюється Законом України «Про поштовий зв'язок» та «Правилами надання послуг поштового зв'язку». Надання таких універсальних послуг забезпечує національний оператор, функції якого за розпорядженням КМУ «Про національного оператора поштового зв'язку» було покладено на Українське державне підприємство поштового зв'язку «Укрпошта», 100 % акцій якого належить державі.

Основним суб'єктом ринку поштового зв'язку в Україні є національний оператор Публічного акціонерного товариства - «УкрПошта», гідну конкуренцію якому складає «Нова Пошта», яка стрімко розвивається і навіть у цей момент є лідером у сфері експрес-доставки в Україні та вийшла на європейський ринок і навіть має власний транспортний літак.

Посилення конкурентної боротьби на ринку поштових послуг України стимулює обидві компанії розширювати асортимент і підвищувати інноваційність послуг. Порівнюючи тарифи на пересилання посилок в межах

України через ПАТ «УкрПошта» та ТОВ «Нова Пошта» можна помітити, що тарифи «УкрПошти» в середньому менші за тарифи конкурента на 35–45 %, а додаткові доплати та тарифні зони, на відміну від «Нової Пошти», з'являються тільки при відправці посилок вагою більше 30 кг. Крім ціни, до базових чинників, які найбільше впливають на думку клієнтів ринку поштового зв'язку, відносять: надійність доставки, термін доставки та сервіс обслуговування [2].

Серед переваг Нової Пошти можна виділити:

- Швидка доставка. В більшості випадків, з моменту відправлення посылки і до моменту її отримання проходить не більше двох робочих днів.
- Широка мережа відділень. Клієнт може обрати будь-яке зручне для нього відділення, які є в більшості населених пунктів України. Широкий вибір не лише означає велику кількість доступних місць, де можна забрати посылку, але й дає змогу скористатися звичайними відділеннями, вантажними, поштоматами, або ж кур'єрською доставкою.
- Доступність та інтегрованість. Нова Пошта є дійсно популярним методом доставки, і коли потенційний клієнт заходить до магазину з обраними товарами, в нього не виникає питання “А чи доставляють вони Новою Поштою?”.

Втім, не варто забувати що Нова Пошта має вищу вартість доставки ніж інші поштові служби України. Так, базова ціна доставки в місто складає 70 гривень, а в село та селища міського типу – 95 гривень. Ціна також варіюється в залежності від об'єму та ваги посылки.

Укрпошта в свою чергу є державною організацією, що дозволяє підтримувати ціни на максимально низькому рівні. Так, базова вартість доставки складає 25 гривень, що є ключовою перевагою вибору цієї служби доставки. Також можна розрахувати точну вартість перевезення посылки. Однак Укрпошта стикається з більшою кількістю критики та має суттєво більше недоліків у своїй роботі. Серед них можна виокремити:

- Довга доставка. Доставка через Укрпошту від моменту відправлення посылки до моменту її отримання займає від 3-х робочих днів. Відділення Укрпошти мають фіксований графік відправлень. Це суттєво впливає на швидкість доставки.
- Неякісний сервіс. Звісно, все залежить від індивідуального відділення та операторів. Однак користувачі повідомляють, що посылки Укрпоштою нерідко губляться дорогою, що не передбачає компенсації. Також часто трапляються

затримки. У випадках, коли мова йде про доставку товарів, які можуть зіпсуватися, Укрпошта буде не найефективнішою службою.

Тож Укрпошта залишається актуальним та релевантним способом доставки для тих користувачів, які хочуть зекономити. Логістика цієї компанії також може враховуватися, адже деяким клієнтам зручніше та швидше дістатися саме до неї, аніж до відділення Нової Пошти. Втім, все більше клієнтів розглядають доставку через інші пошти України, які надають кращий сервіс [3].

Список використаної літератури:

- 1. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 2014. 710 с.*
- 2. Горбаль Н.І., Шаровський Я.О., Ярошенко В.В. Конкурентна ситуація на ринку поштового зв'язку України. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-5_0-pages-123_128.pdf*
- 3. Кухаренко Л. Служби доставки в Україні: короткий огляд. URL: <https://ua.weblium.com/blog/sluzhbi-dostavki-v-ukrayini>*

Марадь Роман Миколайович
бакалавр, Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: Луців Наталія Василівна
к.т.н., доц., доцент кафедри маркетингу,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ВІДЕОКОНТЕНТУ НА СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ В УКРАЇНІ

У сучасному світі відеоконтент став важливою складовою інформаційного середовища та активно впливає на поведінку споживачів. Завдяки розвитку цифрових технологій, відео стало одним із найефективніших маркетингових інструментів, здатним формувати інтерес, емоції та спонукати до покупок. В Україні, як і в інших країнах, популярність відеоконтенту зростає завдяки розвитку соціальних мереж, відеоплатформ та покращенню доступу до інтернету. Споживачі надають перевагу візуальній інформації, оскільки вона легше сприймається і має більший емоційний вплив. Це підкреслює важливість дослідження впливу відеоконтенту на споживчі рішення українців та виявлення основних тенденцій у цьому процесі.

Найбільш популярними джерелами відеоконтенту в Україні є TikTok, YouTube та Instagram. Соціальні мережі не лише виконують роль розважальних платформ, але й стають потужним інструментом для реклами товарів і послуг. Користувачі дедалі частіше звертаються до відеооглядів, рецензій блогерів та інструкцій перед ухваленням рішення про покупку. [1, ст.146]

Компанії активно інтегрують відео у свої рекламні стратегії з метою підвищення впізнаваності бренду та стимулювання продажів. Контент у вигляді коротких рекламних роликів, сторітелінгу, прямих трансляцій та відеооглядів допомагає створити позитивний імідж продукту. Споживачі частіше довіряють візуальним матеріалам, особливо якщо відео містить реальні відгуки або демонстрацію використання товару.

Відео дозволяє брендам передавати емоційні повідомлення, які залишають сильніші враження порівняно з текстовою рекламою. Емоційний зв'язок підвищує лояльність до бренду та стимулює спонтанні покупки. Вірусний контент також є важливим фактором, що підвищує охоплення та привертає нових клієнтів. Ролики, які популяризують екологічні або соціально відповідальні бренди, сприяють формуванню нових моделей поведінки, зокрема вибору на користь сталих продуктів. Водночас відео знижують бар'єри для прийняття рішень про покупку, адже вони стимулюють імпульсивні

покупки через емоційний вплив.

В табл. 1 наведено переваги та недоліки відкоонтенту.

Таблиця 1

Переваги та недоліки відеоконтенту для споживачів

Переваги	Недоліки
Емоційний вплив та залучення	Високі витрати на виробництво
Легке сприйняття інформації	Короткий час уваги глядача
Збільшення довіри до бренду	Негативна реакція на нав'язливу рекламу
Висока конверсія	Швидка втрата актуальності
Можливість вірусного поширення	Ризик інформаційного перевантаження
	Залежність від інтернет-з'єднання

Джерело: розроблено автором

Українські споживачі все частіше використовують відео під час прийняття рішень про покупку. Зростає популярність відео з «оглядами розпакування» (unboxing) та порівняннями товарів, оскільки вони надають детальну інформацію про продукцію та зменшуючи невизначеність у процесі купівлі. Рекламні кампанії в соціальних мережах часто включають інтерактивні елементи, такі як опитування чи прямі ефіри з блогерами, що підвищує залученість аудиторії. При цьому зростає важливість етичної та прозорої реклами. Надмірна або оманлива реклама може викликати негативну реакцію споживачів. Також варто зазначити вплив ТікТок на молодь. Молоді люди часто слідуєть трендам та рекомендаціям, які швидко поширюються на цій платформі, і можуть купувати товари під впливом популярних відео та флешмобів, не аналізуючи свої потреби детально.

Отже, відеоконтент стає важливим інструментом впливу на споживачів в Україні і відіграватиме дедалі важливішу роль у майбутньому. Маркетингові кампанії повинні зосереджуватися на цілісності та інтерактивності, щоб відповідати очікуванням сучасної аудиторії та підтримувати довіру до бренду.

Список використаних джерел:

- Білик І. І., Колісник В. С. Вплив соціальних медіа на поведінку споживачів: аналіз трендів та викликів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Т.1. № 19. С. 143–152. [URL:http://hdl.handle.net/123456789/17249](http://hdl.handle.net/123456789/17249)
- Дорошкевич Д., Гринкевич С. Теоретико-методичні аспекти застосування відеоконтенту як інструменту маркетингового впливу. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 7. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/7.3>

УДК 339.1

Мурашкіна Олександра Сергіївна
студентка гр. МАРК-23с, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТОВ «ПБГ КОВАЛЬСЬКА» НА БУДІВЕЛЬНОМУ РИНКУ

Конкурентоспроможність є однією з ключових характеристик успішного функціонування компанії на сучасному ринку. Для ТОВ «ПБГ Ковальська», яка є провідним виробником будівельних матеріалів в Україні, питання підвищення конкурентних переваг є важливим як для зміцнення позицій на національному ринку, так і для розширення своєї діяльності на міжнародній арені. Постійне вдосконалення продуктового портфелю, впровадження нових технологій та оптимізація внутрішніх процесів є необхідними умовами для підвищення конкурентоспроможності компанії в умовах глобальної конкуренції.[2]

Існує безліч методів для аналізу конкурентоспроможності підприємств. Конкурентоспроможність усіх компаній залежить як від зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Значна увага також приділяється можливостям підприємства та чинникам, які можуть загрожувати його стабільній діяльності. Тому доцільно оцінювати конкурентоспроможність підприємства з використанням SWOT-аналізу.

Отже, можливості ТОВ «ПБГ Ковальська»

- зростання попиту на екологічно чисті матеріали.
- розвиток інфраструктури в Україні.
- експорт на нові ринки.

Загрози:

- конкуренція з міжнародними гравцями.
- зміни в законодавстві.

Сильні сторони:

- висока якість продукції.
- широкий асортимент.
- власна виробнича база.

Слабкі сторони:

- залежність від вартості сировини.
- недостатня присутність на міжнародних ринках.

Організації використовують матрицю BCG як інструмент для стратегічного аналізу та обґрунтованого планування, розумного вибору стратегії ринкового дослідження. Матриця БКГ (табл. 2.2) допоможе ТОВ «ПБГ Ковальська» оцінити поточний стан свого продуктового портфеля та розробити стратегії для кожної категорії товарів на основі двох показників — темпів зростання ринку та частки ринку компанії.

Таблиця 1.1.
Матриця БКГ

Зірки	Знаки питання
Продукція з бетону та залізобетонні вироби	Інноваційні матеріали для енергоефективного будівництва
Дійні корови	Собаки
Будівельні суміші та стандартні бетонні рішення	Продукція для дрібного ремонту та індивідуальних забудовників

розроблено автором на основі [1]

Зважаючи на те, що ТОВ «ПБГ Ковальська» має сильні позиції на внутрішньому ринку, стратегічно важливим кроком - є вихід на міжнародні ринки. Аналіз показує, що компанія недостатньо представлена на глобальних ринках, тому розширення експорту стане важливим напрямком. Для цього потрібно:

- проходження міжнародної сертифікації (ISO, CE) для відповідності вимогам ринків ЄС, Азії та Близького Сходу;
- адаптація продукції під вимоги конкретних ринків (наприклад, під екологічні стандарти ЄС);
- участь у міжнародних виставках та конференціях для представлення продукції і налагодження нових партнерських відносин.

Цей крок дозволить знизити залежність від внутрішнього ринку та отримати доступ до нових клієнтів, що потребують високоякісних будівельних матеріалів.

Враховуючи зростання попиту на екологічно чисті та енергоефективні будівельні матеріали, ТОВ «ПБГ Ковальська» може зміцнити свої позиції, розробляючи інноваційні продукти з покращеними характеристиками.

Це може включати:

- виробництво енергоефективних бетонів та залізобетонних конструкцій, що допомагають знизити витрати на опалення та охолодження будівель;
- розробку екологічно чистих матеріалів, які відповідатимуть стандартам «зеленого» будівництва;
- використання вторинної сировини та інноваційних рішень для зниження негативного впливу на довкілля.

Автоматизація та цифрові технології здатні суттєво покращити ефективність виробничих процесів та управління. Наприклад, інвестиції в системи контролю якості для постійного моніторингу та оптимізації виробничих процесів, що допоможе знизити витрати та підвищити контроль якості продукції.

Цифрові рішення допоможуть не тільки зменшити витрати та покращити внутрішню ефективність, але й збільшити гнучкість компанії на ринку, що є ключовим у сучасному бізнес-середовищі.

ТОВ «ПБГ Ковальська» може посилити свої конкурентні позиції шляхом інвестування у розвиток бренду та маркетингові активності:

1. посилення позиціонування бренду як інноваційного та екологічного виробника, що дозволить виділитися серед конкурентів та підвищити привабливість для клієнтів, орієнтованих на стійке будівництво.
2. розвиток партнерських відносин з великими будівельними компаніями та державними структурами.
3. створення програми лояльності для клієнтів, що дозволить підтримувати довгострокові відносини та залучати нових споживачів через спеціальні умови співпраці та ексклюзивні пропозиції.

Посилення маркетингових активностей допоможе підвищити впізнаваність бренду, розширити базу клієнтів і зміцнити відносини з існуючими партнерами.

Важливим аспектом підвищення конкурентоспроможності є оптимізація виробничих процесів. Це можуть бути: використання відновлюваних джерел енергії для живлення виробничих ліній, модернізація обладнання для зниження витрат електроенергії та підвищення продуктивності, автоматизація виробничих процесів для зменшення потреби в ручній праці та зниження кількості помилок [2].

Підвищення конкурентоспроможності ТОВ «ПБГ Ковальська» базується на кількох важливих напрямках: розширення експорту, впровадження

інноваційних продуктів, оптимізація процесів через діджиталізацію, розвиток бренду та модернізація виробництва. Конкретні шляхи, такі як інвестиції в екологічні матеріали, міжнародну сертифікацію, автоматизацію бізнес-процесів і партнерства з міжнародними компаніями, дозволять компанії зміцнити свої позиції як на українському ринку, так і на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

- 1. Офіційний сайт «ТОВ «ПБГ «Ковальська». URL: <https://kovalska.com>*
- 2. Дмитрієв І. А., Курчата І. М., Шершенюк О. М. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник. Х.: ФОП Бровін О. В., 2020. 189 с.*

*Пікалюк Іванна Валеріївна
Львівський національний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: Луців Наталія Василівна
к.т.н., доц., доцент кафедри маркетингу
Львівський національний університет імені Івана Франка*

СПІВПРАЦЯ З ІНФЛУЕНСЕРАМИ ТА ЛІДЕРАМИ ДУМОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ БРЕНДУ

Інфлуенсери та лідери думок мають великий вплив на просування брендів через соціальні мережі, це зумовлено низкою причин. Перед тим як детальніше розглянути цю тему ознайомимося з деякими термінами. Інфлуенсер - це людина, яка має значний вплив на думки, поведінку або вибір інших людей, здебільшого через свою активність у соціальних мережах [1]. Лідери думок – це експерти в певній галузі, чия думка має авторитет і вплив на громадську думку [2]. Вони мають глибокі знання та досвід у своїй сфері, і тому їхні поради або рекомендації часто сприймаються як надійні та обґрунтовані.

В умовах розвитку цифрових комунікацій зростає значення інфлуенсерів та лідерів думок, оскільки вони впливають на поведінкові моделі споживачів та формують громадську думку. Серед основних причин, які визначають їхню важливість у маркетингових стратегіях компаній, можна виділити кілька ключових аспектів.

Одним із найважливіших факторів, що пояснюють ефективність співпраці з інфлуенсерами та лідерами думок, є високий рівень довіри їхньої аудиторії. Інфлуенсери вибудовують тісний емоційний зв'язок зі своїми підписниками, оскільки вони відкрито демонструють аспекти свого повсякденного життя, діляться власним досвідом та розповідають про труднощі, з якими стикаються. Завдяки цьому їхня аудиторія може ідентифікувати себе з блогером, що сприяє більшій довірі до його рекомендацій. Лідери думок, на відміну від інфлуенсерів, виступають експертами у своїх галузях, тому їхні поради сприймаються не лише як особисті висловлювання, а й як професійні рекомендації, що мають обґрунтоване підґрунтя.

Важливим чинником ефективності маркетингової комунікації через інфлуенсерів є можливість проведення цільових рекламних кампаній. Оскільки блогери та лідери думок мають сформовану аудиторію, що відповідає певним сегментам ринку, бренди можуть використовувати їхній вплив для залучення

саме тих споживачів, які вже виявляють інтерес до відповідної продукції чи послуг. Наприклад, якщо вчитель веде блог, присвячений освіті, то його підписники, ймовірно, зацікавлені у придбанні навчальних матеріалів та підручників, що робить таку рекламу більш ефективною порівняно з традиційними методами просування.

Ще одним аспектом, який підтверджує значущість інфлуенсерів у маркетингових комунікаціях, є ефект соціального доказу. Оскільки люди схильні наслідувати поведінку тих, кому довіряють, демонстрація використання певного продукту або послуги через розпаковку, тестування чи огляд стимулює аудиторію до ухвалення аналогічних рішень щодо купівлі.

Швидкість поширення інформації також є одним із визначальних факторів, що підвищують ефективність реклами через інфлуенсерів. Завдяки високій активності підписників контент блогерів може охопити значну кількість людей у короткий проміжок часу. Це сприяє швидкому формуванню обізнаності про товар або послугу, що робить таку маркетингову стратегію особливо дієвою для популяризації нових брендів або запуску рекламних кампаній.

Таким чином, інфлуенсери та лідери думок відіграють важливу роль у сучасному маркетингу, оскільки вони сприяють підвищенню рівня довіри до бренду, дозволяють ефективно реалізовувати цільові маркетингові кампанії, формують ефект соціального доказу та забезпечують швидке поширення рекламних повідомлень. Зважаючи на ці фактори, співпраця з ними стає одним із ключових інструментів сучасних стратегій просування продукції та послуг.

Сьогодні великі успішні компанії в Україні широко використовують співпрацю з інфлуенсерами та лідерами думок для просування бренду. Можемо навести такі приклади:

1. Rozetka - один з найбільших українських інтернет-магазинів, який активно залучає популярних YouTube-блогерів та Instagram-інфлуенсерів, для оглядів техніки, гаджетів та інших товарів, доступних на платформі Rozetka.

2. Monobank, український мобільний банк, активно співпрацює з лідерами думок у сфері фінансів і технологій. Вони розповідають про нові функції додатка, переваги користування послугами банку та інноваційні рішення, такі як кешбек, мобільні платежі тощо.

3. Jysk - спеціалізується на продажу матраців, товарів для дому, меблів та фурнітури. Товари Jysk стали дуже популярними в Тіктоці завдяки інфлуенсерам, які за допомогою розважальних відео показували та розказували про товари компанії.

4. KatySoho - інтернет-магазин жіночих сумок та аксесуарів, також скористався послугами інфлюенсерів. Вони буквально створили образ «справжніх» консультантів, який став абсолютно вірусним на просторах Тіктоку і залучив дуже велику кількість потенційних клієнтів, за рахунок миттєвої асоціації бренду з харизматичними і веселими дівчатами.

5. Мережа супермаркетів Сільпо часто співпрацює з кулінарними блогерами, які в своїх рецептах використовують продукцію Сільпо.

Інфлюенсери та лідери думок стали важливими для просування брендів через свою здатність створювати автентичний, персоналізований контент, який досягає цільових аудиторій і викликає високу довіру. Вони допомагають брендам швидко адаптуватися до нових трендів, підвищують рівень взаємодії з аудиторією і формують соціальний доказ, що робить їх одним із найефективніших інструментів сучасного маркетингу.

Список використаних джерел:

1. *Як інтегрувати інфлюенсер-маркетинг у свій бізнес?* URL: <https://www.theantmedia.com/post/yak-integrivati-inflyuenser-marketing-u-sviy-biznes>
2. *Просування за допомогою інфлюенсерів. Лідери думок.* URL: https://kebeta.agency/article/inflyuenseri_lideri_mnenii
3. *Хто такі лідери думок і як вони сприяють розвитку бізнесу.* URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/hto-taki-lideri-dumok-i-yak-voni-spriyayut-rozvitku-biznesu>
4. *Писаренко Н.В. Інтернет-маркетинг як ефективний інструмент розвитку рекламного ринку та створення і просування бренду. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 13 (27). С. 536-549.*

Полищук Андрій Юрійович
студента гр. МАРК-22, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Маркетинг нерухомості в Україні переживає значні зміни та адаптацію до нових умов, спричинених як економічними, так і соціальними факторами. Зростаюча конкуренція на ринку, цифровізація та зміна споживацьких очікувань вимагають інноваційних підходів до просування нерухомості.

У сучасних умовах успіх компаній все більше залежить від здатності ефективно використовувати нові маркетингові інструменти та технології [1]. У даному дослідженні розглянуто ключові особливості маркетингу нерухомості в Україні, тенденції та перспективи його розвитку, а також роль нових платформ і стратегій у формуванні конкурентних переваг на ринку.

Сучасний стан ринку нерухомості в Україні характеризується значним впливом економічних і політичних факторів [3].

Військовий конфлікт та політична нестабільність Війна в Україні, розпочата в 2022 році, стала головним чинником, що впливає на ринок нерухомості. Постійні військові дії в східних та південних регіонах країни зруйнували велику кількість житла та комерційної нерухомості, що призвело до значних змін на ринку. Багато інвесторів зупинили свої проєкти через невизначеність щодо майбутнього, тоді як інші регіони країни, такі як західна Україна, переживають підвищений попит на житло та офіси через внутрішню міграцію населення.

Економічна криза, викликана війною, призвела до інфляції та девальвації гривні, що, у свою чергу, вплинуло на купівельну спроможність населення. Падіння доходів призвело до зниження попиту на преміум-житло, хоча ринок доступного житла залишився відносно стабільним. Також підвищилися ціни на будівельні матеріали, що ускладнює завершення поточних будівельних проєктів.

Попри внутрішню нестабільність, Україна отримує міжнародну фінансову допомогу, яка впливає на інфраструктурні проекти та загальну стабільність економіки. Проте, більшість іноземних інвесторів все ще обережні у вкладенні коштів в нерухомість через ризики. Однак перспективи післявоєнної відбудови та можливе членство в ЄС роблять Україну потенційно привабливою для довгострокових інвестицій.

Отже, основні фактори зовнішнього середовища дозволили визначити провідні тенденції на ринку нерухомості. Тут треба зазначити, що весь ринок нерухомості розподіляють на ринок житлової та комерційної нерухомості [2].

На ринку житлової нерухомості спостерігається високий попит на оренду. Через військові дії багато українців змушені переїжджати у більш безпечні регіони, зокрема до Західної України та Києва. Це призвело до підвищеного попиту на орендне житло, особливо у великих містах. У зв'язку з цим орендні ставки значно зросли, а житло в оренду здається швидше, ніж купується.

Також спостерігається і підвищення вартості житла у безпечних регіонах, адже Західна Україна стала новим центром для розвитку житлових проектів. Попит на житло зріс у Львові, Івано-Франківську, Тернополі та інших містах.

Незважаючи на кризу, ринок новобудов продовжує розвиватися. Зокрема, у Києві та великих містах тривають роботи з добудови раніше розпочатих проектів, хоча багато нових проектів відкладаються через підвищення вартості будматеріалів та нестачу кваліфікованої робочої сили.

Стосовно комерційної нерухомості можна визначити провідну роль ринку офісів, адже під час війни велика частина бізнесів перейшла на віддалену роботу, що зменшило попит на офісні приміщення. Багато компаній закрило або зменшило орендовані площі. Проте є тенденція до адаптації під нові формати офісів: коворкінг-простори, гібридні офіси.

Ринок торгових центрів також переживає значні зміни. Військові дії знизили споживчий попит, що призвело до падіння кількості орендарів у торгових центрах. Проте регіони з високою внутрішньою міграцією демонструють зростання інтересу до торгових площ.

Окрему роль на ринку нерухомості відіграють складські приміщення. Підвищений попит на логістичні площі спостерігається через необхідність забезпечення гуманітарної допомоги та релокації бізнесів. Логістичні центри на заході України набули нового значення у постачанні товарів до регіонів, що постраждали від військових дій.

Таким чином, можна визначити основні особливості поведінки покупців і

орендарів на ринку нерухомості:

1. Обережність і споживча невпевненість. У зв'язку з нестабільною політичною та економічною ситуацією покупці житла й орендарі стали обережнішими у прийнятті рішень. Багато хто відкладає придбання житла до стабілізації ситуації. Орендарі часто обирають короткострокові договори, що дозволяє їм гнучко реагувати на зміни на ринку.

2. Попит на житло у безпечних регіонах. Через внутрішню міграцію покупці житла та орендарі переміщуються в регіони, які не є безпосередньо залученими до бойових дій, зокрема у західні області України. Попит на орендне житло тут перевищує пропозицію, що призводить до підвищення орендних ставок.

3. Інвестиції в безпеку та енергоефективність. Покупці житла зараз все більше цікавляться об'єктами з покращеною інфраструктурою безпеки (бомбосховища, генератори), а також енергоефективними рішеннями, оскільки війна показала важливість автономності будинків і стабільного забезпечення енергією.

Перспективними напрямками розвитку маркетингу нерухомості в Україні можна вважати:

1. Фокус на безпеку і стабільність. Для маркетологів нерухомості актуальним є акцент на безпеку, довговічність і стабільність. Більше уваги приділяється рекламним кампаніям, що підкреслюють переваги об'єктів із захисними спорудами, доступом до автономних джерел енергії та інших аспектів безпеки.

2. Перехід до цифрових платформ. Через скорочення фізичних переглядів об'єктів більшість покупців та орендарів почали активніше використовувати цифрові інструменти для пошуку житла. Віртуальні тури, онлайн-платформи для купівлі та оренди нерухомості стали ключовими елементами у прийнятті рішень. Маркетологам важливо інвестувати у створення якісного цифрового контенту, що допоможе споживачам краще ознайомитися з об'єктами.

3. Зростання інтересу до екологічних проєктів. В умовах зміни клімату та війни спостерігається підвищений інтерес до екологічно чистих об'єктів нерухомості, які використовують енергоефективні технології. Цей тренд може стати ключовим у маркетингових стратегіях, оскільки покупці все більше оцінюють об'єкти з точки зору сталого розвитку.

4. Державні програми підтримки. У рамках відновлення економіки та інфраструктури, маркетинг нерухомості може орієнтуватися на залучення уваги

до державних програм, що надають фінансову підтримку для відновлення житла та розвитку новобудов у постраждалих регіонах.

5. Психологічні аспекти. Через війну та пов'язані з нею ризики психологічний фактор став важливою складовою у поведінці покупців. Маркетологи повинні акцентувати увагу на емоційних аспектах, пов'язаних із відчуттям безпеки, спокою та комфорту у новому житлі.

Висновки. Основними чинниками, які впливають на ринок нерухомості в Україні, є війна, економічна нестабільність та інфляція. Військові дії зруйнували частину нерухомості на сході та півдні, спричинивши внутрішню міграцію і зростання попиту на житло у безпечних регіонах. Економічна криза знизила купівельну спроможність, особливо на преміум-житло.

Комерційна нерухомість адаптується до нових умов, включаючи релокацію бізнесів та розвиток коворкінгів і логістичних центрів. Покупці стали обережнішими, надаючи перевагу безпечним і енергоефективним об'єктам. Маркетологи повинні зосередитися на потребах безпеки, цифрових платформах, екологічних проектах і використовувати державні програми для підтримки розвитку ринку.

Список використаних джерел:

1. *Маркетинг у сфері нерухомості: стратегії та тактики*. 28.08.2024. URL: <https://myka.agency/tpost/ybth6flif1-marketing-u-sfer-neruhomost-strateg-ta-t>
2. Пилипчук В.П., Данніков О.В. *Маркетингові стратегії розвитку на ринку нерухомості Підприємництво. Менеджмент. Маркетинг. Логістика*. №6(16), 2014. С. 98-105.
3. *Тенденції ринку нерухомості України*. URL: <https://blog.youcontrol.market/author/yc/>

Рокицька Анна Володимирівна
бакалавр, Київський національний університет будівництва і архітектури
Науковий керівник: Захарченко Петро Володимирович
канд. техн. наук., професор,
завідувач кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури, м.Київ,
<https://orcid.org/0000-0001-9172-0940>

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГІПСОВИХ В'ЯЖУЧИХ ТА ВИРОБІВ НА ЇХ ОСНОВІ

Гіпсові в'яжучі відіграють важливу роль в будівельній індустрії завдяки своїм унікальним властивостям. Гіпс найбільш доступний будівельний матеріал, який робить його використання економічно вигідним і ефективним для багатьох будівельних робіт. Завдяки своїм винятковим властивостям і широкому спектру виробництва гіпс стає незамінним матеріалом. Дослідження особливостей гіпсових в'яжучих дозволяє вдосконалювати властивості традиційних гіпсових матеріалів, а також сприяти створенню ще більшої кількості екологічно чистих будівельних матеріалів та інноваційних виробів.

Аналіз властивостей гіпсових в'яжучих та виробів на їх основі з метою оптимізації їх експлуатаційних характеристик і розширення сфери застосування в будівництві та інших галузях.

Однією з важливих галузей господарського комплексу є будівництво, ефективність якого значною мірою пов'язана з використанням нових будівельних матеріалів і виробів. Номенклатура будівельних матеріалів численна і різноманітна. Гіпсові матеріали є одними з найбільш універсальних будівельних матеріалів, які використовуються для оздоблювальних робіт, виготовлення декоративних елементів та конструкцій.

Гіпсові в'яжучі речовини є типовим прикладом повітряних в'яжучих речовин. Вони складаються переважно з напівводного гіпсу $\text{CaSO}_4 \cdot 0,5\text{H}_2\text{O}$ або ангідриту CaSO_4 . Продукт твердіння таких в'яжучих вважається майже ідеальним будівельним матеріалом, оскільки є екологічно безпечним, негорючим і вогнестійким [1, с. 7]. Як вихідну сировину для виготовлення гіпсових в'яжучих речовин використовують природний гіпс, ангідрит, відходи промисловості (борогіпс, фосфогіпс).

Основними властивостями, якими володіють гіпсові в'яжучі є істинна щільність, насипна густина, водопотреба, тонкість помелу, термін тужавлення,

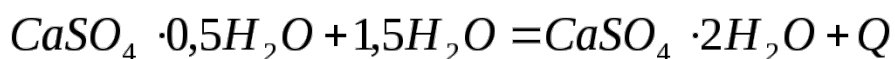
міцність, деформативність, повзучість та вогнестійкість.

Істинна щільність гіпсових в'язучих коливається в межах 2,60-2,75 г/см³: істинна щільність чистого бета пів гідрату дорівнює 2,67 – 2,68, а альфа пів гідрату – 2,72-2,73 г/см³ [2, с. 26].

Насипна густина (середня щільність) гіпсових в'язучих в неущільненому стані може змінюватись від 800 до 1100 кг/м³, а в ущільненому - 1250-1450 кг/м³ [2, с.26].

Середнє значення водопотреби бета- модифікації для отримання тіста нормальної густоти становить 50-70 %, при цьому альфа- модифікації півгідрату гіпсу характеризуються водопотребою 30-40 % . Оскільки для реакції гідратації гіпсу потрібно лише 18,6 % води, то зрозуміло, що решта води з часом випарується і тим самим зменшується щільність гіпсового каменю.

Процес гідратації гіпсового в'язучого умовно можна зобразити в приєднанні втрачених 1,5 молекул води з виділення теплової енергії. Схематично цей процес можна зобразити наступним чином:

Екзотермічна реакція гідратації гіпсового в'язучого супроводжується інтенсивним виділення значної кількості теплоти, що дорівнює 19,3 кДж/моль.

Згідно з ДСТУ Б В.2.7-82:2010. Будівельні матеріали. В'язучі гіпсові. Технічні умови за тонкістю помелу гіпсові в'язучі поділяють на марки (табл. 1) [3]:

Таблиця 1. Марки гіпсу за помелом

Марка гіпсу за помелом	Макс залишок, % на ситі № 0,2 (200 мкм)
Грубий помел (I)	23
Середній помел (II)	14
Спеціальний помел (Iс)	8
Тонкий помел (III)	2
Особливо тонкий помел (IV)	0,1

Оскільки гіпсові в'язучі – повітряні в'язучі, то вони мають найбільшу міцність у сухому стані. Вже при вологості зразків понад 1 % їх міцність на стиск зменшується на 40 % у порівнянні з сухими зразками. При підвищенні вологості зразків до 10 % відбувається подальше зниження міцності [2, с. 31].

Гіпс має велику повзучість – це здатність виявляти пластичні деформації під дією навантажень, причому у вологих зразках повзучість у кілька разів перевищує цей показник, ніж у сухих зразків. Особливо велика повзучість гіпсу

виявляється під дією згинальних навантажень.

Гіпсові вироби мають високу вогнестійкість – через малу теплопровідність вони відносно повільно прогриваються і руйнуються лише після 6-8 годин нагрівання.

На сьогоднішній день на будівельному ринку представлені великий асортимент різних видів гіпсових матеріалів, кожен з яких має свої певні особливості та сфери застосування. Найбільш розповсюдженими гіпсовими матеріалами та виробами є гіпсокартонні плити (ГКП), пазогребеневі плити (ПГП) та сухі гіпсові суміші.

Вироби на основі гіпсу можна одержувати як з гіпсового тіста, тобто із суміші гіпсу й води, так і із суміші гіпсу, води й заповнювачів. У першому випадку вироби називають гіпсовими, у другому — гіпсобетонними. В'яжучими для виготовлення гіпсових і гіпсобетонних виробів служать гіпсове в'яжуче, водостійкі гіпсоцементно-пуцоланові суміші, а також ангідритові цементи. Як заповнювачі в гіпсобетоні вироби використовують природні матеріали - пісок, пемзу, туф, паливні й металургійні шлаки [5, с. 73].

Гіпсобетонні перегородки значно вигідніші за цегельні на 25...35 %, залізобетонних - на 10...15 %, фібролітових і дерев'яних щитових - на 40...50 %. Безсумнівним плюсом гіпсобетону є його низька теплопровідність, а також його тепло- і звукоізоляційні властивості, що значно здешевлює вартість будівництва.

Гіпсокартон - це композитний матеріал у вигляді листів. У гіпсокартонних листах роль арматури виконує картонна оболонка [3-4]. Гіпсокартонні листи, як правило, використовуються при обробці стін, стель і перегородок. Даний виріб має хорошу теплоізолюючу властивість, а також високу технологічність. Цей матеріал досить просто монтується, він легко гнеться, ріжеться, шпаклюється і фарбується.

На будівельному ринку також представлений звичайний ГКЛ, вологостійкий, вогнестійкий, ГКЛ підвищеної міцності, акустичний гіпсокартон, рентгенозахистний ГКЛ, фасадний гіпсокартон та ін. За допомогою різних видів гіпсокартону утеплюють стіни, створюють ніші, фальшкороби, полустінки, арочні дверні прорізи, багаторівневі стелі та ін.

Крім виробів на основі гіпсу, широко використовуються ще сипучі матеріали. Це різного виду сухі суміші (штукатурки, шпаклівки та ін.).

Гіпсова штукатурка ідеально підходить для внутрішніх робіт, вона легко наноситься, швидко висихає та створює гладку поверхню, що робить її чудовим вибором для приміщень із нормальною вологістю.

Цементна штукатурка, навпаки, стійкіша до вологи та механічних пошкоджень, тому частіше використовується для зовнішніх робіт або у вологих приміщеннях, таких як ванній кімнаті чи кухні.

Декоративна штукатурка — це особливий тип, який використовується для створення візуальних ефектів, наприклад, текстурних або таких, що імітують природні матеріали.

Шпаклівка - це будівельна суміш, яка використовується для вирівнювання поверхні перед фарбуванням або шпалерами. Вона дозволяє приховати усі нерівності, тріщини та інші дефекти стін, роблячи поверхню більш гладкою та підготовленою для подальшого оздоблення.

Висновки. Гіпсові в'язучі є одними з найбільш поширених і доступних природних матеріалів. Їх основою є природний гіпс ($\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$). Головні переваги матеріалів на основі гіпсу — це їх екологічність, безпека, вогнестійкість, а також відмінні тепло- та звукоізоляційні властивості. Проте, вони мають і недоліки, зокрема, зниження міцності при підвищеній вологості, що обмежує їх використання у вологих умовах. Найпоширенішими матеріалами на основі гіпсу є гіпсокартон, пазогребневі плити та сухі гіпсові суміші. Завдяки екологічності, доступності та різноманітності гіпсові матеріали широко застосовуються в сучасному будівництві, надаючи можливість реалізовувати як стандартні, так і унікальні проекти.

Список використаних джерел:

1. Будівельне матеріалознавство. Визначення основних властивостей будівельного гіпсу та встановлення його марки: методичні рекомендації до лабораторних робіт / уклад. О. В. Громова, А. М. Зінкевич, Т. І. Афанасьєва; Укр. держ. ун-т науки і технологій. – Дніпро: УДУНТ, 2023. - 19 с.
2. В'язучі речовини: конспект лекцій / Ю.Л. Носовський – Київ: КНУБА, 2020. – 73 с.
3. Захарченко П.В., Ленга Н., Гавриш О.М., Півень Н.М. Технологія та товарознавство систем сухого будівництва. Підручник. – К.:, 2011. – 512 с.
4. Гіпсокартон, його види, застосування, основні розміри. UPL: <http://www.budbazar.lviv.ua/gpsokarton--yogo-vidi-zastosuvannya-osnovn-rozmri.html>
5. ДСТУ Б В.2.7-82:2010. Будівельні матеріали. В'язучі гіпсові. Технічні умови
6. Матеріалознавство: Навчальний посібник для студентів напрямку 1201 «Архітектура». Авт. \ Кондращенко О.В. - Харків: ХНАМГ, 2007. - 183с.

Рибак Валерія Володимирівна
студентка гр. МАРК-23с, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

АНАЛІЗ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ОСНОВНИХ ТОВАРІВ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЕПІЦЕНТР К»

У маркетингу важливим поняттям є життєвий цикл продукту (ЖЦП), який описує етапи, через які проходять товари від моменту створення до моменту зняття з продажу. Підприємства можуть краще планувати виробництво, розподіл, маркетинг і управління запасами, визначаючи життєвий цикл товару. Наша мета полягає в тому, щоб провести аналіз життєвого циклу основних товарів компанії «Епіцентр К», яка є одним із лідерів на українському ринку роздрібною торгівлі будівельними та господарськими товарами.

Етап 1: розробка товару

На першому етапі «Епіцентр К» проводить дослідження ринку, досліджуючи потреби клієнтів, тенденції та конкурентів. Це дозволяє виявити потенційні ніші для нових продуктів і змінити їх відповідно до потреб споживачів. Після збору даних створюється концепція продукту з урахуванням якості, функціональності та дизайну. Потім використовуються фокус-групи для тестування різних варіантів. Далі компанія розробляє маркетингову стратегію паралельно з запуском, працюючи з постачальниками та виробляючи продукцію.

Етап 2: введення на ринок

Запуск нового товару супроводжується активною рекламною кампанією, а також акціями в магазинах і в Інтернеті. Компанія може включити нові продукти в брендovanі лінійки, щоб підвищити інтерес. Після запуску «Епіцентр» ретельно відстежує попит і відгуки, а потім коригує продукт або стратегію відповідно до потреби.

Етап 3: зростання

На цьому етапі спостерігається збільшення продажів завдяки рекламі, рекомендаціям клієнтів і розширенню асортименту відповідно до поточних

тенденцій на ринку. Крім того, «Епіцентр» покращує обслуговування клієнтів за допомогою навчання персоналу та впровадження систем лояльності, щоб утримати клієнтів і забезпечити стабільне зростання.

Етап 4: зрілість

На етапі зрілості ринок стає більш насиченим, а конкуренція посилюється. "Епіцентр" зміцнить свої позиції за допомогою інновацій: нових технологій, вдосконалення процесів і покращення якості товарів. Компанія підтримує інтерес до продукту, змінюючи ціни та пропонуючи акційні пропозиції. Програми лояльності дуже важливі для утримання клієнтів.

Етап 5: спад

На етапі спаду попит на продукцію знижується через появу нових технологій або зміни уподобань споживачів. «Епіцентр» змінює стратегію, удосконалює наявну продукцію або розглядає зниження цін. Компанія може поступово скорочувати виробництво або виходити з ринку, не втрачаючи при цьому репутації та іміджу. Реструктуризація асортименту часто є частиною процесу, який готує компанію до випуску нових продуктів, які відповідають сучасним вимогам.

Висновки та перспективи.

Живий цикл товарів «Епіцентру» складається з п'яти етапів, кожен з яких містить труднощі та перспективи. Зрозумівши ці етапи, стратегічне планування дозволяє ефективно керувати асортиментом і адаптуватися до змін на ринку. Це гарантує компанії стабільність як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Дослідження можуть зосереджуватися на аналізі окремих етапів, ролі інновацій і екологічній відповідальності, що стає все більш важливою для споживачів.

Давайте розглянемо приклад життєвого циклу товару, який представлений в асортименті підприємства "Епіцентр". Зробимо аналіз його життєвого циклу.

Товар: електрична дріль бренду Bosch.

Чому саме Bosch?

Відомий бренд: Bosch є одним з найбільших світових виробників електроінструментів, що гарантує високу якість продукції та довіру споживачів.

Широкий асортимент: в "Епіцентрі" представлений широкий асортимент дрилів Bosch, що дозволяє задовольнити потреби як професіоналів, так і домашніх майстрів.

Доступність: продукція Bosch доступна за різними цінами, що робить її доступною для широкого кола споживачів.

Давайте розглянемо приклад життєвого циклу електричної дрилі Bosch в таблиці. 2.2:

Таблиця 2.2

Таблиця життєвого циклу електричної дрилі Bosch в "Епіцентрі"

Етап життєвого циклу	Характерні ознаки	Маркетингові заходи	Вплив зовнішніх факторів
Розробка	Створення прототипу, тестування, визначення технічних характеристик, розробка дизайну, визначення цінової політики.	Внутрішні дослідження, фокус-групи, тестування на надійність.	Технологічні тренди, потреби споживачів, конкуренція.
Вихід на ринок	Запуск рекламної кампанії, введення товару в продаж, формування дистрибуційної мережі.	Реклама в ЗМІ, презентації, спеціальні пропозиції для перших покупців.	Економічна ситуація, сезонність, доступність матеріалів.
Зростання	Швидке зростання продажів, розширення асортименту, зниження ціни.	Акції, знижки, розширення дистрибуції, участь у виставках.	Позитивні відгуки споживачів, зростання будівельної галузі.
Зрілість	Стабілізація продажів, поява конкурентів, зниження маржинальності.	Модифікація продукту, акцент на сервіс, програми лояльності.	Зміна споживчих уподобань, поява нових технологій, економічна нестабільність.
Спад	Зниження продажів, поява більш сучасних моделей, зниження ціни.	Ліквідація залишків зі складу, знижки.	Економічна криза, зміна технологій, поява нових потреб у споживачів.

Приклад зміни продукту на стадії зрілості включає додавання нових функцій, таких як вбудований лазерний рівень або безщітковий двигун.

Зміна дизайну: використання нових матеріалів і зміна зовнішнього вигляду дрилі.

Розширення комплектації означає додавання додаткових аксесуарів і насадок.

Чому я вирішила використати саме цей приклад?

Типовий життєвий цикл: електрична дріль має тривалий життєвий цикл.

Вплив зовнішніх факторів: макроекономічні фактори (економічна ситуація, інфляція) і мікроекономічні фактори (конкуренція, технологічні зміни) впливають на життєвий цикл дрилі.

Модифікація: дріль — це продукт, який легко змінити, додавши нові

функції або змінюючи дизайн.

Додаткові елементи, що впливають на життєвий цикл: сезонність: попит на електричні інструменти може змінюватися залежно від сезону, наприклад, навесні та влітку він збільшується.

Маркетингові кампанії конкурентів: активна маркетингова кампанія конкурента може вплинути на динаміку продажів.

Політика ціноутворення: зміна політики ціноутворення може призвести до збільшення або зменшення попиту на продукт.

Таким чином, аналіз життєвого циклу електричної дрилі Bosch в «Епіцентрі» показує, як змінюється попит на продукт з часом, які фактори впливають на цей процес і які маркетингові заходи можуть бути ефективними на різних стадіях. Цей аналіз може допомогти у прийнятті рішень щодо маркетингу, ціноутворення та управління асортиментом.

Список використаних джерел:

- 1. Офіційний сайт «Епіцентр. Національна мережа торговельних центрів». URL: <https://epicentrk.ua/> 10.*
- 2. Александрова О. В. (2016). "Життєвий цикл товару: теоретичні аспекти та практичні рекомендації". - Вісник НТУ "ДП", 2016, № 8.*
- 3. Коваленко Ю. В. (2021). "Теорія життєвого циклу товару в сучасному маркетингу". - Науковий вісник НЛТУ України, 2021, Т. 31, № 3.*

Сікула Ольга Володимирівна
студентка гр. МАРК-22, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВЧОГО МАРКЕТИНГУ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що споживчий маркетинг у сфері будівництва має свої особливості, що зумовлені специфікою продуктів і послуг, значними обсягами капітальних інвестицій, а також довготривалим процесом прийняття рішень покупцями. Для досягнення успіху на ринку будівельних матеріалів, підприємства повинні застосовувати комплексні та ефективні маркетингові стратегії, спрямовані на задоволення потреб як професійних учасників ринку, так і кінцевих споживачів.

На сучасному етапі можна визначити вплив провідних зовнішніх факторів на споживчий маркетинг у будівельній сфері, таких як кон'юнктура ринку та розвиток технологічних інновацій.

Стосовно економічних умов та кон'юнктура ринку необхідно зазначити, що попит на будівельні матеріали значною мірою залежить від стану економіки, будівельної активності та інвестицій у житлове будівництво. У періоди економічного спаду попит на продукцію може зменшуватися, що змушує компанії переглядати свої маркетингові стратегії та пропонувати нові моделі ціноутворення, які більшою мірою відповідають скороченню витрат споживачів.

Сучасні ж технології у будівельній галузі постійно змінюються, впроваджуючи нові матеріали, процеси та підходи до будівництва. Споживчий маркетинг має включати інформування клієнтів про ці інновації, демонструючи переваги нових рішень, таких як енергоефективність, екологічність та зниження витрат на експлуатацію будівельних матеріалів.

Проведений аналіз тенденцій на ринку будівельної галузі дозволив визначити специфіку споживчого маркетингу, що властивий галузі, а саме [2]:

1. Сегментація ринку будівельних матеріалів включає два основні

сегменти: професійних будівельників та індивідуальних споживачів. Професіонали, як правило, обирають продукцію на основі технічних характеристик, якості та довговічності матеріалів, тоді як кінцеві споживачі частіше керуються вартістю товарів та простотою їх використання. Відтак, маркетингові стратегії повинні враховувати різницю в мотивації цих двох категорій покупців.

2. Процес прийняття рішення про покупку обумовлений тим, що продукти будівельного сектору, зокрема будівельні матеріали, є високозатратними товарами з довгим терміном експлуатації. Отже, це впливає на процес прийняття рішень споживачами, оскільки вони потребують більше часу на вибір постачальника, оцінку характеристик продукції та порівняння цін. Маркетинг у цій галузі повинен включати інструменти, які допомагають покупцям здійснювати інформовані рішення, такі як детальні технічні описи товарів, поради від експертів та інші форми консультацій.

Особливості ринку обумовлюють доцільність використання певних інструментів споживчого маркетингу саме у будівельній сфері, а саме [1]:

1. Цінова стратегія та її вплив на поведінку споживачів. У будівельній галузі ціна є одним із визначальних факторів під час вибору товарів, особливо для масових споживачів. Використання стратегії конкурентного ціноутворення дозволяє компаніям зберігати лояльність клієнтів. Розробка акційних пропозицій, сезонних знижок та бонусних програм допомагає стимулювати попит у періоди низької активності ринку.

2. Якість та бренд при формуванні довіри до продукції. Будівельні матеріали часто потребують гарантій щодо якості, адже невдала покупка може спричинити додаткові витрати або навіть безпеку конструкції. Формування позитивного іміджу бренду через рекламні кампанії та залучення незалежних експертів може суттєво вплинути на довіру споживачів. Підприємства, які працюють у цьому секторі, повинні інвестувати в сертифікацію своєї продукції та забезпечувати високу якість обслуговування клієнтів.

3. Цифровий маркетинг та інтернет-платформи. Сучасні технології дозволяють споживачам швидко знайти інформацію про будівельні матеріали, порівнювати ціни та замовляти товари онлайн. Інтернет-магазини стають важливим каналом продажу в будівельній галузі, оскільки вони дозволяють зручніше здійснювати покупки. Маркетинг у цифровому середовищі повинен включати SEO, контекстну рекламу, ремаркетинг, використання соціальних мереж і блогів, щоб залучати нових клієнтів і підтримувати зацікавленість на

різних етапах прийняття рішення.

Таким чином, можна зазначити, що змін потребують і підходи щодо побудови маркетингових комунікацій у будівництві. Зокрема можна запропонувати наступні:

1. Рекламні кампанії та промоакції. Реклама в будівельній галузі часто орієнтована на професійні спільноти та сегменти B2B (бізнес для бізнесу). Водночас для масових споживачів ефективними є акційні пропозиції та промо-кампанії, які просувають конкретні продукти за вигідними умовами. Емоційні та функціональні повідомлення в рекламі повинні бути добре збалансовані, щоб показати як технічні переваги, так і потенціал для покращення якості життя кінцевих споживачів.

2. Виставки та презентації нових продуктів. У будівельній індустрії важливу роль відіграють виставки та спеціалізовані події, на яких компанії можуть представляти свої нові продукти та інноваційні рішення. Це є ефективним інструментом для побудови прямих контактів із клієнтами, налагодження довгострокових відносин і залучення нових партнерів. Презентації та майстер-класи дозволяють споживачам безпосередньо ознайомитися з продукцією, її функціональністю та перевагами.

Висновки. Споживчий маркетинг у сфері будівництва характеризується високою комплексністю та залежністю від багатьох чинників: економічних умов, технологічних змін, попиту та пропозиції на ринку. Основні елементи успішного маркетингу в цій галузі включають сегментацію ринку, побудову довіри до бренду через якісну продукцію, активне використання цифрових каналів, а також розробку ефективних програм лояльності. Крім того, маркетинг має бути адаптивним до змін у поведінці споживачів та впроваджувати інноваційні підходи, що відповідають сучасним потребам ринку. Компанії, які враховують ці чинники, можуть досягти успіху у розвитку та зміцненні своїх позицій на будівельному ринку.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Державної служби статистики України.* URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/bud_20.htm
2. *Марченко С., Захарченко П. Промисловий маркетинг в будівництві.* К.: ЦУЛ, 2024. 240 с.
3. *Consumer Marketing.* DX Adobe 2021-04-19. URL: <https://business.adobe.com/blog/basics/consumer-marketing>

*Скрипник Владислав Леонідович
аспірант кафедри «Товарознавство та комерційна діяльність»,
спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та
біржова діяльність»
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ПЕРЕВАГИ АНГІДРИДНИХ ГІПСОВИХ НАЛИВНИХ ПІДЛОГ НАД ЦЕМЕНТНИМИ НАЛИВНИМИ ПІДЛОГАМИ

Сучасне будівництво неможливе без використання якісних та технологічно розвинених матеріалів, які сприяють підвищенню довговічності, комфорту та естетичної привабливості споруд. Одним із таких матеріалів є ангідридні гіпсові підлоги, що широко застосовуються у внутрішньому оздобленні приміщень. Завдяки своїм унікальним характеристикам, вони стають все більш популярними серед будівельників та дизайнерів, які прагнуть поєднувати швидкість монтажу з якістю кінцевого покриття.

Ангідридна гіпсова підлога являє собою особливий вид наливного покриття, основним компонентом якого є ангідрид — продукт, отриманий у результаті дегідратації гіпсу. Цей матеріал забезпечує рівномірне твердіння під час кристалізації, що мінімізує ризик усадки та утворення тріщин. На відміну від цементних стяжок, що потребують значної кількості води для процесу гідратації, ангідридні підлоги демонструють високу рівномірність затвердіння та формування міцної поверхні.

Однією з головних причин популярності ангідридних підлог є їхні покращені характеристики порівняно з традиційними цементними стяжками. До ключових переваг відносяться:

1. Висока міцність та стійкість до механічних навантажень. Завдяки своїй структурі, ангідридні підлоги здатні витримувати значні навантаження без ризику деформації, що робить їх оптимальним вибором для об'єктів з високим рівнем експлуатації, зокрема, торгових центрів, виробничих приміщень та офісних просторів.

2. Прискорене твердіння та зменшення строків будівництва. Важливим фактором у сучасному будівництві є мінімізація часу на монтаж підлогових систем. Ангідридні стяжки потребують значно менше часу для повного висихання, що дозволяє швидше приступати до подальших робіт з укладання фінішного покриття.

3. Відсутність усадки та рівномірність покриття. Оскільки цементні

підлоги схильні до усадки під час висихання, це часто спричиняє появу тріщин та нерівностей. Ангідридні підлоги, завдяки кристалізаційному процесу твердіння, забезпечують рівномірне покриття без небезпеки деформації.

4. Висока самовирівнююча здатність. Завдяки більшій плинності ангідридного розчину, процес заливки відбувається простіше, що дозволяє отримати ідеально рівну поверхню без додаткового вирівнювання. Це особливо актуально для великих площ, де важливо забезпечити однорідне покриття без перепадів висоти.

5. Ефективна теплопровідність. Будівельні проєкти, що передбачають встановлення системи теплої підлоги, часто вимагають матеріалів з хорошою теплопровідністю. Ангідридні підлоги значно краще розподіляють тепло порівняно з цементними, що сприяє ефективнішому використанню енергоресурсів та забезпечує комфортну температуру у приміщенні.

6. Екологічність та безпека для здоров'я. Оскільки ангідридні стяжки виготовляються на основі природних компонентів, вони не містять шкідливих домішок, які можуть негативно впливати на довкілля та здоров'я мешканців.

Щоб забезпечити надійність і довговічність ангідридної підлоги, процес її укладання повинен відповідати будівельним нормам та складатися з декількох ключових етапів:

1. Підготовка основи. Поверхню необхідно очистити від пилу, бруду та залишків будівельних матеріалів, а також забезпечити її достатню рівність, оскільки нерівності можуть вплинути на якість фінішного покриття.

2. Гідроізоляція та ґрунтування. Важливо обробити поверхню відповідними ґрунтуючими засобами, щоб забезпечити краще зчеплення стяжки з основою та уникнути надмірного вбирання вологи.

3. Заливка стяжки. Ангідридний розчин розподіляється рівномірно за допомогою спеціального обладнання, що дозволяє уникнути повітряних порожнин і нерівностей.

4. Твердіння та остаточне висихання. Повне затвердіння відбувається швидше, ніж у цементних стяжок, що дозволяє скоротити час будівельних робіт.

Попри численні переваги, ангідридні гіпсові підлоги мають певні обмеження, які слід враховувати під час вибору матеріалу для будівництва:

- їх не рекомендується використовувати у приміщеннях з підвищеною вологістю, оскільки гіпсова основа може вбирати воду, що призведе до поступового руйнування покриття;

- деякі види підлогових матеріалів можуть вимагати додаткової підготовки

або спеціальних клейових сумішей для сумісності з ангідридною стяжкою;

- ангідридні підлоги можуть бути дорожчими за цементні аналоги, однак їхня довговічність та мінімальні експлуатаційні витрати компенсують початкові витрати у довгостроковій перспективі.

Висновки. Ангідридні гіпсові наливні підлоги мають значні переваги над цементними стяжками, що робить їх оптимальним вибором для будівельних проектів, де важливими є швидкість виконання робіт, якість поверхні та енергоефективність. Завдяки високій міцності, рівномірному твердінню, екологічності та сумісності з системами теплої підлоги, цей матеріал є перспективним для застосування у сучасному будівництві. Хоча вони мають певні обмеження, їхні переваги значно переважають недоліки, що забезпечує їм конкурентоспроможність у сфері будівельних технологій.

Список використаних джерел:

1. *Ефективні гіпсові матеріали: монографія / Дворкін Л. Й., Гавриш О.М., Безусяк О.В. та інші; за ред. Л. Й. Дворкіна. - К. : Павленко, 2013. - 239 с.*
2. *Захарченко П.В. Сучасні композиційні будівельно-оздоблювальні матеріали: підручник / П.В. Захарченко, Е.М. Долгий, Ю.О. Галаган та інші. - К.: КНУБА, 2005. -512 с.*
3. *Максименко А.А. Сухі будівельні суміші для підлог на основі магнезійних композицій. дис. канд. наук., Придніпр. держ. акад. буд-ва та архіт, Дніпро, Україна, 2013.*
4. *Підлоги у сучасному будівництві: наукове видання. Карапузов Є.К., Соха В.Г., Ушеров-Маршак О.В. та інші. К.: Вища освіта, 2012. – 232 с.*

Ящук Олександр Євгенійович
студент гр. МАРК-23с, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Максютенко Ірина Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в
будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У MONOBANK

Маркетингові дослідження є інструментом для підприємств, які прагнуть адаптуватися до швидко зміненого ринку та задовольнити потреби своїх клієнтів. Вони допомагають компаніям зібрати та проаналізувати інформацію про споживчі враження, поведінку, а також конкурентне середовище. Завдяки цим даним, організація може прийняти обґрунтовані рішення, розробити ефективні стратегії та впроваджувати інновації, що забезпечують їх.

У цьому контексті Monobank вирізняється своїм інноваційним підходом до проведення маркетингових досліджень, активно використовуючи сучасні технології для збору та аналізу даних [2].

Маркетингові дослідження Monobank є одним із ключових аспектів, що забезпечують його успішне функціонування на ринку фінансових послуг. Одним із напрямків таких досліджень є аналіз задоволеності клієнтів, який здійснюється за допомогою регулярних опитувань та зборів відгуків. Це опитування використовується через мобільний додаток після завершення операцій.

Вони охоплюють такі аспекти, як загальний рівень задоволення послугами банку, зручність користування додатком. Завдяки таким дослідженням, компанія має можливість виявляти проблемні зони оперативного вносити корективи для підвищення якості послуг, що підвищує лояльність користувачів.

Проте варто звернути увагу, що Monobank ніде не афішує, не робить реклами своїм послугам, відповідно до чого можемо зробити висновок, що як «бренд» він продає себе гарно, не проводивши для споживачів Інтернет-опитувань.

Окрім того Monobank активно використовує метод А/В тестування для оцінки ефективності нововведення в мобільному додатку. Це дозволяє проводити експерименти з іншими версіями продукту, порівнюючи реакцію

користувачів на нові функції або дизайн. Наприклад, тестування A/B можна застосовувати для оцінки змін в інтерфейсі, тестування варіантів push-сповіщень або запуску нових послуг. Цей підхід мінімізує ризики при введенні змін, після результатів тестування дає чітке розуміння того, що нововведення кращим сприймається користувачами.

Ще одним напрямком діяльності є аналіз транзакційної поведінки клієнтів, який здійснюється за допомогою аналітичних інструментів. Це дослідження спрямоване на вивчення частоти використання карток, популярності кредитних продуктів, категорій витрат клієнтів та часових патернів транзакцій. Зібрані дані не дозволяють Monobank створювати персоналізовані пропозиції для клієнтів та запускати цільові маркетингові кампанії, спрямовані на підвищення активності користувачів і збільшення обсягів транзакцій.

Monobank також проводить регулярні дослідження конкурентного середовища. Аналіз дозволяє продавати нові продукти та послуги інших банків, порівнювати умови депозитів, кредитів та інші банківські пропозиції. Наприклад, при запуску нових послуг ПриватБанком або Ощадбанком, Monobank аналізує ці нововведення, щоб зрозуміти їхню конкурентоспроможність і рівень розвитку, чи варто впроваджувати аналогічні послуги або вдосконалити існуючі. [1]

А також для залучення нових клієнтів, Monobank проводить опитування серед користувачів, які ще не є клієнтами банку. Це дослідження констатує, які чинники впливають на вибір банківських продуктів, які можуть відлякувати нових клієнтів або які потреби не задовольняються на ринку. Вивчення таких даних банку дозволяє адаптувати свою маркетингову стратегію для залучення нових сегментів клієнтів, враховуючи їх очікування та вимоги.

Це питання можна розглядати як частину маркетингового дослідження для аналізу споживчих звичок і пріоритетів у витратах. Воно вивчає, на яку статтю витрат респонденти виділяють найбільше коштів під час планування бюджету. Запропоновані варіанти відповідей охоплюють різні аспекти життя, від подорожей і шопінгу до харчування та духовного розвитку, що дає змогу зібрати дані про оптимальні аудиторії.

Питання містять гумористичний підтекст і багатоваріантність відповідей, що дозволяє респондентам самовиражатися, що також може бути корисним для аналізу цільової аудиторії та її цінностей.

Для покращення інтернет-дослідження Monobank важливо враховувати як успішні аспекти, так і ті, які потребують вдосконалення. Проаналізувавши вже

проведену діяльність, можна виділити кілька напрямків, що потребують доопрацювання.

Одним із ключових напрямків є відсутність системи CSI (Customer Satisfaction Index), яка б дозволяла банку оцінювати якість обслуговування після кожного звернення до служби підтримки. Попри високий рівень цифрової інтеграції та увагу до деталей у багатьох аспектах роботи, Monobank досі не має чіткої системи для збору та аналізу зворотного зв'язку після взаємодії клієнтів із підтримкою. Впровадження CSI стало б вагомим кроком до підвищення якості обслуговування.

Створення такої системи дозволить Monobank миттєво оцінювати роботу своєї підтримки, а також вчасно виявляти потенційні проблеми. Запровадження коротких опитувань одразу після завершення звернень у додатку чи месенджерах дасть змогу отримувати зворотний зв'язок від клієнтів, що підвищить рівень відповідальності та якості обслуговування.

Крім того, аналіз зібраних даних CSI стане важливим інструментом для внутрішньої аналітики. Моніторинг задоволеності клієнтів у реальному часі дозволить оперативно коригувати роботу команди підтримки, адаптуючи процеси під реальні потреби користувачів. Це також допоможе виявити слабкі місця в роботі системи обслуговування, що особливо важливо для збереження лояльності клієнтів у висококонкурентному банківському середовищі.

Ще одним важливим аспектом є інтеграція персоналізованого підходу до комунікацій з клієнтами через систему зворотного зв'язку. Це підкреслить турботу компанії про кожного клієнта, адже оперативна реакція на негативні оцінки допоможе уникнути можливих репутаційних втрат і підвищить рівень довіри до банку.

Розширення маркетингових досліджень Monobank через інтернет має значний потенціал для покращення розуміння потреб клієнтів та вдосконалення послуг. Одним із ефективних інструментів, який може значно підвищити якість досліджень, є використання фокус-груп та інших методів збору якісної інформації.

Фокус-групи можуть стати важливим інструментом для отримання глибших інсайтів про поведінку та вподобання клієнтів Monobank. Цей метод дозволяє не лише зібрати статистичні дані, але й отримати якісний зворотний зв'язок від користувачів у більш інтерактивному форматі. В умовах цифрового середовища проведення таких фокус-груп може здійснюватися онлайн, з залученням клієнтів через платформи на кшталт Zoom або Google Meet.

Учасники можуть обговорювати свої враження від банківських послуг, мобільного додатку та функцій, а також надавати рекомендації щодо покращення. Такий формат дозволяє отримати живий відгук від клієнтів і краще розуміти їхні очікування.

Крім того, використання онлайн-опитувань та А/В тестування є необхідним для оцінки реакції споживачів на нововведення. Monobank вже активно застосовує цей підхід, але можна розширити масштаб таких досліджень, включаючи нові сегменти аудиторії або створюючи тематичні опитування на основі певних функцій або продуктів банку. Наприклад, можна проводити опитування щодо впровадження нових послуг, як-от інвестиційні інструменти або страхові продукти, що дозволить краще орієнтуватися на запити користувачів.

Аналіз соціальних мереж та платформ, де активна цільова аудиторія Monobank, також є ключовим інструментом для збору якісних даних. Окрім стандартного аналізу відгуків на сайтах та форумах, варто враховувати поведінкові патерни клієнтів у соціальних мережах. Monobank вже працює з такими платформами, як Facebook, Telegram та Instagram, проте додатковий фокус на аналіз коментарів, інтеракцій із контентом та відстеження тенденцій може дати нові можливості для корекції стратегії.

Не менш важливим є тестування нових функцій банку через інструменти бета-тестування, які Monobank також застосовує. Залучення різноманітних фокус-груп до тестування дає можливість оцінити функціональність, зручність користування та потенційні проблеми ще до масового запуску продукту. Такий підхід не лише знижує ризики, але й дає змогу зібрати точкові рекомендації щодо покращення інтерфейсу або сервісів.

Інтернет-дослідження мають також охоплювати конкурентний аналіз. Вивчення дій інших банків та їхніх нових продуктів дозволяє Monobank залишатися конкурентоспроможним. Наприклад, можна розширити аналітику щодо поведінки клієнтів конкурентів, впроваджуючи спеціальні опитування чи онлайн-дослідження, що стосуються вражень від користування банківськими продуктами інших фінустанов.

Monobank активно використовує штучний інтелект (ШІ) для вдосконалення своїх послуг і маркетингових досліджень. Застосування ШІ дозволяє банку швидко адаптуватися до потреб клієнтів та ефективніше керувати процесами. Одним із головних напрямків використання ШІ є персоналізація пропозицій для клієнтів. Завдяки аналізу транзакційної

поведінки клієнтів, штучний інтелект допомагає банку створювати індивідуальні пропозиції на основі звичок та уподобань користувачів, що робить взаємодію з банком більш релевантною та зручною.

ШІ також використовується для автоматизації обробки клієнтських звернень. Система штучного інтелекту аналізує запити клієнтів і швидко надає відповіді на часті питання через чат-боти в месенджерах, таких як Telegram та Viber. Це суттєво знижує навантаження на службу підтримки та забезпечує оперативне вирішення стандартних проблем.

Список використаних джерел:

- 1. Офіційний сайт Monobank URL: <https://www.monobank.ua/?lang=uk>*
- 2. Довбенко В. М. Маркетингова складова розвитку інноваційного підприємництва: навчальний посібник. Львів: Вісн. нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2014. 99–109 с.*

Осадчук Карина В'ячеславівна
бакалавр ТКД, Київський національний університет будівництва і архітектури
Науковий керівник: Даценко Борис Михайлович
канд.тех.наук, доцент,
доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури

АНАЛІЗ ГІПСОВИХ РОДОВИЩ УКРАЇНИ

Дослідження гіпсових родовищ України є актуальним, оскільки гіпс є важливою сировиною для будівельної, хімічної та сільськогосподарської галузей, зокрема для виробництва гіпсокартону, цементу та добрив. Забезпечення стабільного внутрішнього постачання гіпсу сприятиме економічній незалежності, відновленню пошкодженої інфраструктури та посиленню української промисловості, знижуючи залежність від імпорту.

Аналіз гіпсових родовищ України – визначення обсягів запасів, розташування та якості сировини, перспективи видобутку в майбутньому.

Gips — це один з найпоширеніших і найважливіших мінералів у будівельній промисловості та багатьох інших галузях. Його унікальні властивості та широкий спектр застосувань роблять його незамінним матеріалом для будівництва, медицини, мистецтва та сільського господарства. Гіпс входить до переліку корисних копалин загальнодержавного значення затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 р. № 827, як сировина агрохімічна, сировина для облицювальних матеріалів (декоративне каміння) та цементна сировина. Осадова гірська порода, складена мінералом гіпсом з домішками (доломіт, ангідрит, целестин, гідроксиди заліза, кальцит та ін.) [1].

Україна володіє значними покладами гіпсу, зосередженими у Західних областях (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська) та на Донбасі, що дозволяє забезпечувати країну важливою сировиною для будівельної промисловості.

Це надає українській економіці стратегічну перевагу, адже гіпс активно використовують для виробництва гіпсокартону, штукатурок, шпаклівок та інших будівельних матеріалів.

Географія та особливості родовищ

Західний регіон:

- регіон має великий потенціал для забезпечення підприємств України гіпсовою сировиною, що знижує потребу в імпорті та стимулює зростання місцевого виробництва;

- родовища в цьому районі вирізняються високою якістю гіпсу, що робить їх стратегічно важливими для внутрішнього ринку будівельних матеріалів.

Донбас:

- розташовані пермські та неогенові родовища, серед яких Михайлівське, Пшеничанське, Артемівське, Вовчинецьке, які забезпечують значні запаси гіпсу та ангідриту;

- Донбас є провідним регіоном за обсягами видобутку гіпсової сировини. Наприклад, на Артемівському родовищі запаси за категорією В+С1 складають близько 147 213 тисяч тон, а щорічний видобуток сягає 25–30 тисяч тон, що підкреслює важливість цього родовища.

Обсяги запасів за категоріями

До прикладу, Артемівське родовище:

- Запаси категорії В+С1 – 147 213 тисяч тон (зокрема, В – 3954 тис. тон, С1 – 107 671 тис. тон).

- Запаси категорії С2 – 28 651 тисяча тон.

- Також зберігаються запаси В+С1 обсягом 24 155 тис. тон.

В Таблиці 1, наведено більш точні дані, щодо основних гіпсових родовищ України з точки зору їхнього географічного розташування, типу сировини, обсягів запасів і промислового значення [3].

З огляду на значні поклади гіпсу в Україні, зокрема в стратегічно важливих регіонах Західної України та на Донбасі, ресурси гіпсу залишаються критично важливими для підтримки економіки та будівельної галузі навіть у складних умовах російсько-української війни. Донбас із найбільшими родовищами гіпсу, зокрема Артемівським, зазнав значних руйнувань і перебуває в зоні бойових дій, що суттєво ускладнює видобуток і стабільність постачання.

Натомість родовища в Західній Україні, такі як Подільське та Кам'янець-Подільське, набувають особливого значення для забезпечення внутрішніх потреб у будівельних матеріалах, оскільки залишаються поза зоною конфлікту і можуть частково компенсувати втрати Донбасу, зменшуючи імпортозалежність країни та підтримуючи національну економіку в складний період.

Основні гіпсові родовища України

Назва родовища	Регіон	Тип сировини	Запаси (тис. тонн)	Категорії запасів	Промислове значення	Примітки
Подільське	Тернопільська область	Гіпс	150 000	B+C1	Високе	Основне родовище західного регіону
Заліщицьке	Тернопільська область	Гіпс	80 000	C1+C2	Середнє	Використовується для місцевого виробництва
Кам'янець-Подільське	Хмельницька область	Гіпс	120 000	B+C1	Високе	Важливе для будівельної галузі
Артемівське	Донецька область	Гіпс, ангідрит	147 213 (гіпс)	B+C1, C2	Високе	Найбільше родовище на Донбасі
			28 651 (ангідрит)	C2		В охоронних ціликах – 24 155 тис. тонн
Вовчинецьке	Донецька область	Гіпс, ангідрит	4 579 (гіпс)	A+B+C1	Середнє	Запаси ангідриту – 5 151 тис. тонн
			5 151 (ангідрит)	A+B+C1		Використання обмежене, родовище не розробляється
Михайлівське	Донецька область	Гіпс	30 000	C1	Середнє	Постачає сировину для локальних підприємств
Покровське	Донецька область	Гіпс	25 000	B+C1	Низьке	Запаси середні, використовується у місцевій промисловості
Пшеничанське	Донецька область	Гіпс	15 000	C1	Низьке	Родовище з невеликими запасами
Майорське	Донецька область	Гіпс	20 000	B+C1	Середнє	Має потенціал

Для того, щоб мати уявлення про інтенсивність використання гіпсових родовищ в майбутньому, необхідно проаналізувати обсяги видобутку гіпсу, зокрема впродовж останніх років. Результати аналізу, представлено на рис.1, у вигляді графіка. Даний графік демонструє динаміку видобутку гіпсу в Україні за період з 2019 по 2024 рік. Помітними є коливання обсягів видобутку, падіння у 2022 році, яке може бути пов'язане з наслідками повномасштабного

вторгнення.

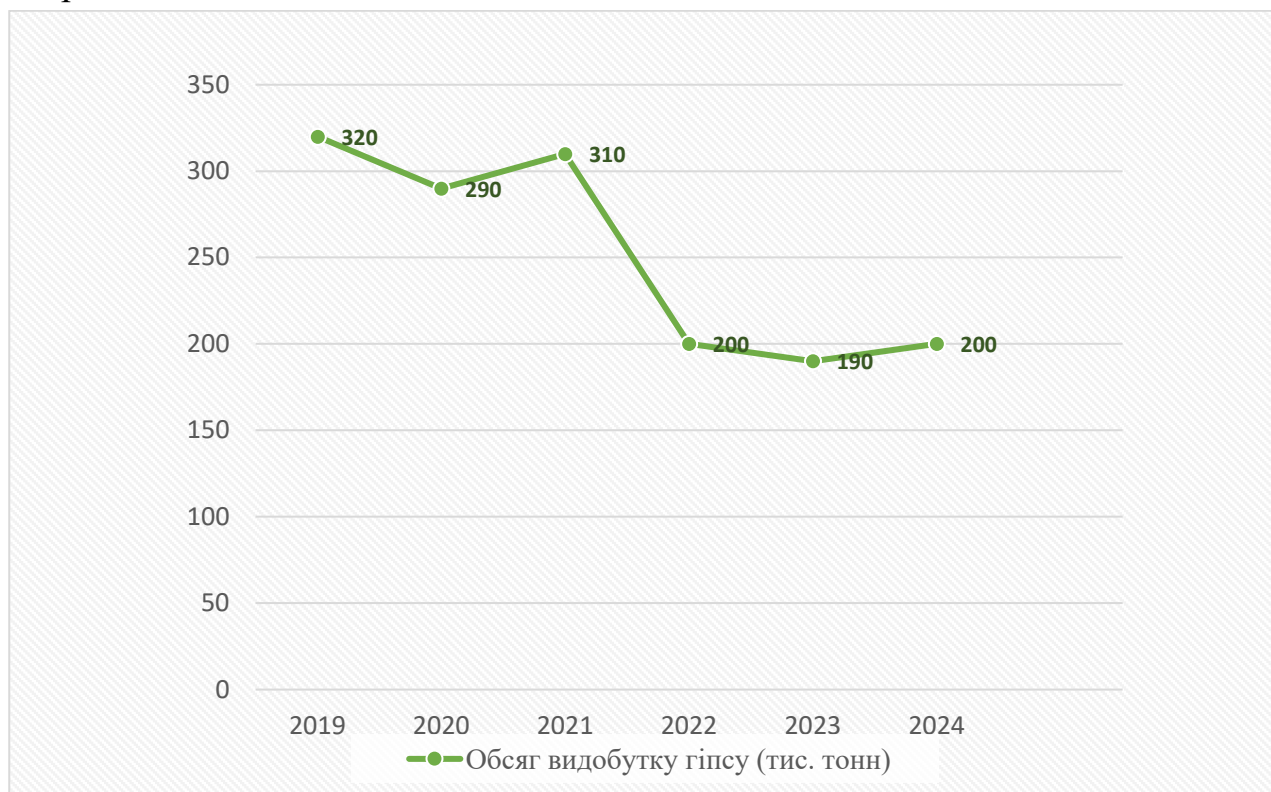

Рис.1. Динаміка обсягу видобутку гіпсу у 2019-2024 рр., тис. т

Висновки. Загальний аналіз гіпсових родовищ України показує, що країна має значні поклади цієї стратегічної сировини. Проте війна призвела до зниження обсягів видобутку через логістичні складнощі, руйнування інфраструктури та ризики у зонах конфлікту, особливо на Донбасі. У мирний час можна очікувати відновлення та навіть зростання видобутку, з огляду на перспективи відбудови інфраструктури, що підвищить попит на гіпс.

В цілому, гіпсові ресурси України залишаються важливим активом для будівельної галузі, сприяючи економічній стійкості та розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Геологічний словник України. – Київ: Державна служба геології та надр України, 2016. URL: <https://geodictionary.com.ua/node/2266>
2. Геологічна будова та корисні копалини України: Збірник тез всеукраїнської наукової конференції (Київ, 12-13 жовтня 2022 р.). / НАН України, Ін-т геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М.П. Семененка.– Київ, 2022. – 397 с. URL: <https://igmr.org.ua/pdf>
3. Державна служба геології та надр України. Щорічні звіти про стан та запаси мінеральних ресурсів України. – Київ: Державна служба геології та надр України, офіційний вебсайт. URL: <https://www.geo.gov.ua/>

*Здольник Віталій Валерійович
аспірант кафедри маркетингу ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ МАРКЕТИНГУ – ВІД ПРОСУВАННЯ ДО ОРІЄНТАЦІЇ НА СПОЖИВАЧА

Маркетинг як сфера знань та практичний інструмент, зазнав значних змін від часу свого становлення і до сьогодні, початково зосереджуючись на виробництві та просуванні, натеper трансформувався у сучасну концепцію діяльності, орієнтовану на потреби та бажання споживачів. Ця зміна відображає зміни у світовій економіці, технологіях, соціальних уподобаннях і цінностях суспільства. Сучасний маркетинг еволюціонує в нову філософію бізнесу, яка полягає в тому, що бізнес має виробляти і продавати саме те, що потрібно споживачу, а зусилля повинні зосереджуватися не лише на прибутковості підприємства та високих відповідних показниках у звітності, але увага власників, акціонерів, інвесторів, управлінців повинна бути спрямована на зростання цінності компанії [1, с.65]. Водночас кожний етап розвитку концепції маркетингу має свої особливості, що наближують цінності компанії до цінностей споживачів. Для розуміння трансформації маркетингу доцільно розглянути його особливості на різних етапах розвитку.

Резнік В. С. стверджує, що причинами його розвитку виступають ключові процеси перехідного періоду: 1) загострення конкуренції внаслідок глобалізації ринку і торгівлі; 2) підвищення ступеню впливу на суб'єкта господарювання макросоціальних чинників внаслідок їх більшої мінливості; 3) зміна «ринку продавця» на «ринку покупця»; 4) інформатизація економіки та суспільством; 5) підвищення рівня інноваційності; 6) зміни в системі життєвих цінностей людей, що призводять до індивідуалізації споживацьких потреб [4, с.39].

Науковці виділяють шість основних концепцій маркетингу: виробнича, товарна, збуту, ринкової діяльності, соціально-етичного маркетингу, маркетингу взаємодії [3, с.21].

Виробнича концепція маркетингу полягає у постійному вдосконаленні виробництва. При цьому покращують не лише виробництво, а і систему розподілу. Застосування такої концепції ефективно, якщо попит перевищує пропозицію або якщо необхідно знизити собівартість товару [3, с.21].

Товарна концепція базується на припущенні, що споживачі віддають перевагу товарам високої якості та із найкращими характеристиками.

Відповідно, зусилля компанії мають спрямовуватися на підвищення якості та характеристик її товарів та послуг. Як приклад, можна вважати вихід на ринок продукції фірми Apple. Повноцінних аналогів такої техніки тоді не було, відповідно спостерігався великий попит на неї, незважаючи на високу ціну. Як бачимо, використання визначної переваги за якістю продукції, дуже позитивно впливає на бізнес у разі, якщо на ринку немає подібних товарів, здатних так само якісно задовольнити такі самі потреби клієнтів.

Концепція збуту постулює, що ефективно реалізувати товари чи послуги можливо, якщо інтенсифікувати зусилля щодо їх просування на ринку. Ця концепція розв'язала проблему збуту значних запасів товару у стислі терміни. Недоліком цієї концепції є ігнорування більшості реальних потреб покупця.

Коли ринок насичується товарами, «ринок продавця» перетворюється на «ринок покупця», на історичну сцену виходить маркетинг як доктрина управління виробництвом. Конкурентна боротьба за споживача викликає у бізнесу бажання зробити власну продукцію більш помітною на ринку. Але реклами та інших подібних засобів виявляється недостатньо, адже ринок створює потребу враховувати запити покупця, його інтереси, вимоги, пристрасті, і підлаштовувати під них виробництво та управлінську діяльність. Це називається «орієнтація на споживача» і така логіка підприємницької діяльності стає основою концепції управління функціонуванням підприємства.

Концепція ринкової діяльності (традиційного маркетингу) стверджує, що досягти цілей бізнесу можна за допомогою задоволення потреб покупців. Завдяки їй на ринку з'явилося багато високоякісних та доступних товарів. Ця концепція вирізняється орієнтацією на довгострокову перспективу, а не на короткострокову вигоду [3, с.11].

Щойно умови життя людини покращуються настільки, що вже немає необхідності думати безпосередньо про виживання, її інтереси і цінності стають значно ширшими. Тепер люди піклуються не лише про себе і своє найближче оточення, а і про більш абстрактні речі, наприклад, про екологію, інших живих істот, свої духовні потреби тощо. На цій стадії розвитку людина починає змінювати свої вподобання на користь продукції, яка використовує екологічно безпечні матеріали та обирати соціально відповідальні компанії, в яких основною цінністю є стабільність та сталий розвиток [1].

Соціально-етичний маркетинг має на меті збереження та посилення добробуту споживача, виробника та суспільства в цілому. Він забезпечує задоволення потреб клієнтів, збільшення прибутку для бізнесу, не завдаючи

шкоди суспільству, навколишньому середовищу тощо.

Наступний етап маркетингу – маркетинг взаємодії - пов'язаний з розумінням психології особистості та необхідності включення споживача в процес виробництва, наприклад в процес дизайну, вибору конструкторського рішення, матеріалів, тощо, для найкращого задоволення споживача. Досягнення цієї мети відбувається шляхом підтримання довгострокових стосунків виробника і споживача. Концепція маркетингу взаємодії здебільшого використовується у сфері послуг, де велике значення має індивідуальний підхід до кожного клієнта та його задоволення якістю наданих послуг [3, с.11].

Ф. Котлер наводить такий спосіб визначення цінності компанії для ринку. Якщо компанія раптом зникне, скільки людей буде шкодувати про це? Наприклад, Starbucks – це невід'ємна частина життя людей у США, її зникнення стане особистою трагедією для багатьох. Але якщо відсутня цінність для споживача, тоді активи компанії не можуть забезпечити сталий прибуток [3, с. 12].

Управління діяльністю підприємства з орієнтацією на маркетинг сприяє процесу розробки та впровадження заходів, які мають на меті встановлення, та підтримку взаємовигідних відносин з покупцями; сприяють оптимальному використанню наявного потенціалу та отриманню найбільшого прибутку, з урахуванням потреб споживачів [2].

На думку Т. Демкура, цінність для споживача характеризують п'ять основних складових пропозиції компанії:

- фізичні властивості продукту;
- сервісне обслуговування;
- інформаційні характеристики (імідж, популярність, бренд);
- ціна пропозиції та умови оплати (фінансові характеристики);
- технологія споживання продукту, що переростає в культуру споживання;
- соціальна відповідальність компанії [5].

Т. Демкура вважає, що компанії із власною системою цінностей є більш ефективними. Він виділяє кілька градацій, «версій», маркетингу. Діяльність компаній, яка спрямована лише на максимальне накопичення продукту — Т. Демкура називає «маркетинг 1.0». Він був притаманний економіці промислової ери, коли центральну роль відігравав продукт [5].

Пізніше виник «маркетинг 2.0», який був спрямований задоволення матеріальних потреб споживача. Наступна версія, «маркетинг 3.0», — компанії фокусуються на задоволенні ціннісних, духовних потреб клієнта, орієнтуються

на бажання споживача покращити навколишній світ. Тому вирішення, наприклад, екологічних проблем стає для бізнесу так само важливим, як і продаж продукту.

Наступні етапи розвитку - маркетинг 4.0 та, з врахуванням діджиталізації, маркетинг 5.0, характеризуються соціальною відповідальністю та інвестиціями бізнесу у науку, культуру, охорону навколишнього середовища тощо [5].

Висновки. З початком ери цифрових технологій маркетинг зазнав чергового витка розвитку. Сучасні інструменти збору й аналізу даних дозволяють ще глибше розуміти споживача, передбачати його поведінку і створювати персоналізовані пропозиції. Соціальні мережі, пошукові системи, мобільні додатки та інші цифрові платформи дозволяють здійснювати точковий маркетинг, націлений на конкретну людину. Такі технології, як штучний інтелект і машинне навчання, допомагають автоматизувати процеси, оптимізувати рекламу і краще взаємодіяти зі споживачами.

Еволюція маркетингу – це постійний процес адаптації до змін у суспільстві, економіці та технологіях. Від виробничої орієнтації до сучасних цифрових підходів, маркетинг дедалі більше зосереджується на споживачі, задоволенні його потреб і створенні довготривалих стосунків. Сьогодні успіх компанії багато в чому залежить від того, наскільки вона розуміє свою аудиторію, а також від її здатності враховувати соціальні й екологічні інтереси. Така орієнтація не лише збільшує прибуток, але й створює основу для стійкого розвитку бізнесу у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Васюткіна Н. В. Маркетинг цінностей як домінанта розвитку суб'єктів господарювання. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Вип 2 (13) 2018. с. 61 – 68.
2. Курбацька Л. М. Маркетинг в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. № 5. 2013. [Електронний ресурс] URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3389>
3. *Маркетинг: теоретичні основи маркетингу : навчально-методичний комплекс : навч. посіб. для студентів спеціальності 075 «Маркетинг» / Зозульов О.В., Царьова Т.О. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 100 с.*
4. Резнік В. С. *Соціально-психологічне моделювання поведінки покупців у процесі маркетингової діяльності. Кам'янець-Подільський: «Абетка-НОВА». 2001. 220 с.*
5. *Як вибудувати власний бізнес на основі цінностей.* URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/yak-vibuduvati-vlasnu-spravu-na-osnovi-cinnostey-50059950.html>

Секція 6. «ПОВОЄННА ВІДБУДОВА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ ТА СТРАТЕГІЯ ПЕРЕТВОРЕНЬ»

УДК 69:624/624.03+624.05

Шпакова Ганна Валентинівна
професор, д. екон. н., професор кафедри будівельних технологій
Київський національний університет будівництва і архітектури,
<https://orcid.org/0000-0003-2124-0815>

ЕКСПЛУАТАЦІЯ БУДІВЕЛЬ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ В НАСЛІДОК ПОЗАПРОЄКТНИХ ВПЛИВІВ: НАСЛІДКИ ВІДНОВЛЕННЯ

Після кожного російського масованого обстрілу кількість зруйнованих та пошкоджених житлових об'єктів, а також об'єктів інфраструктури зростає. Відновлення ведеться не тільки оперативне стратегічних інфраструктурних та енергетичних об'єктів, але й об'єктів соціального призначення та житлового фонду. Дуже гарний темп у відновлювальних роботах показала Київщина. Проте вже сьогодні напрацьовано такий обсяг досвіду з проведених робіт, що можна сміливо стверджувати про певні тенденцію організаційно-технологічного характеру, які негативно вплинули на подальшу експлуатацію відновлених об'єктів [1].

До організаційних недоліків виконання робіт з відновлення об'єктів слід віднести початкову невизначеність в процедурі виконання робіт. Починаючи з квітня-травня 2022 р. на деокуповані території Київщини зайшли проєктні організації та окремі спеціалісти, які у відповідності до Постанови КМУ від 19.04.2022 № 473 «Про Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд» почали обстеження зруйнованих та ушкоджених будівель і споруд [2]. Одним з негативних наслідків масового обстеження стала навала звітів, які мали низьку якість виконання або неоднозначність висновків. Подекуди були випадки розгляду справ у судовому порядку, зокрема оскаржувались висновки експертів, прийнятих за Порядком в застосуванні до пам'яток історії та архітектури.

Ще одним недоліком організаційного характеру при виконанні відновлювальних будівельних робіт можна назвати узагальнені закупівлі будівельних матеріалів, конструкцій та виробів, при яких не враховувались особливості окремих об'єктів та робіт на них. Так, наприклад, при встановленні в приватних будинках м. Ірпінь металопластикових вікон були замовлені

вироби одного типорозміру більш-менш усередненого для більшості проєктів. В результаті виконання робіт з монтажу вікон були порушені і терміни виконання монтажних робіт, і технології.

До технологічних причин, які негативно вплинули на подальшу експлуатацію будівель і споруд, в першу чергу слід віднести відсутність індивідуального підходу до кожного об'єкту.

Наприклад, при заміні тих самих вікон в приватному секторі окрім розмірів також не враховувався зовсім матеріал стін: залізобетон, цегла чи дерев'яний каркас. Для кожного з цих матеріалів використовується різне кріплення рам, різні види гідроізоляції та герметиків. Використання герметизуючих матеріалів, які не мають достатньої адгезії з матеріалом конструкцій, під час експлуатації конструкцій в критичних умовах низьких (зимовий період) та високих (літній період) температур призвело до порушення цілісності конструктивного вузла «стіна-вікно», що й стало причиною втрат тепла, появи зайвої вологості та плісняви. Для дерев'яних конструкцій це є додатковою причиною їх гниття з подальшою втратою несучої здатності.

Для м. Ірпінь особливо розповсюдженим матеріалом, з якого відновлювались вертикальні несучі конструкції, був газобетон на вапняному в'язучому, який відрізняється високою технологічністю за рахунок малої ваги та легкообробності. Враховуючи, що будівельні роботи проводились в осінньо-зимовий період, пористі блоки надзволювались без подальшого просушування. Тому при виконанні утеплення з використанням мінеральноватних матів «на суху», тобто без влаштування пароізоляційного шару між основним матеріалом стіни та утеплювачем, зайва волога виходила прямо в утеплювач, що знижувало його ефективність та термін експлуатації.

В багатоповерхових житлових будинках ремонтно-відновлювальні роботи виконувались централізовано під більш ретельним наглядом і за проєктами, що враховують особливості початкових архітектурно-конструктивних рішень. Але в процесі експлуатації на деяких об'єктах почали фіксуватись деформації. Однією з причин їх прояву експерти називають недостатню оцінку остаточної несучої здатності конструкцій від впливу позапроєктних навантажень під час військових дій. А прагнення населення «покращити» проведені будівельні роботи шляхом внесення змін в конструктивну схему тільки посилюють негативні ефекти.

Також слід відзначити ще один поширений негативний фактор, який не сприяє покращеній експлуатації. Це якість будівельних матеріалів на українському ринку. Велика кількість будівельних підприємств були

зруйновані, сировинні бази залишилися на тимчасово окупованих територіях. Якість вітчизняних будівельних матеріалів знизилась: звузилась сировинна база та її асортимент, є кадровий дефіцит, перебої з енергопостачанням тощо. Вартість закордонних матеріалів зросла в рази через логістику, падіння гривні та страхування від ризиків під час військових дій. Тому використовуються здебільшого дешеві, нижчої якості аналогові матеріали, вироби та конструкції, що негативно впливає на терміни експлуатації.

Зрозуміло, що в умовах екстремально коротких термінів, які відводились на виконання будівельно-монтажних робіт під час відновлення, запровадити індивідуальний підхід важко, а зі слів деяких учасників, ще й не доречно. Але при більш ретельному, а значить, тривалішому виконанні робіт з обстеження, проектування та будівництва об'єкт, який перебуває в ушкодженному стані без консервації під дією атмосферних впливів, руйнується більше, ніж це могло бути на час обстеження. Таким чином заходи з відновлення з плином часу просто стають не актуальними. Тому не дивним буде зростання кількості нарікань на проєктні та підрядні організації, що виконували роботи з реконструкції та відновлення.

Одним з виходів може стати організація спеціалізованих комплексних підприємств (фірм), які б зосереджували свою діяльність на певних типах об'єктів, видах робіт, маючи для цього певну матеріально-технічну базу та чисельно-кадровий склад виконавців та напрацьовані контакти з постачальниками матеріалів, конструкцій та виробів [3]. Для запобігання використанню корупційних схем, для контролю за дотриманням будівельних норм в державі створено достатньо відповідних органів та ГО.

Список використаних джерел:

1. Шпакова Г.В., Шпаков А.В. Повоєнне відновлення України: плани та реалії. *Нотатки сучасної науки. Мультидисциплінарний науковий часопис*. Ел. видання, №10. 2023. С. 116-118.
2. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України станом на початок 2024 року. КШЕ. https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf
3. Шпакова Г.В., Шпаков А.В. Стратегії повоєнного відновлення України: інституційні та економічні виміри. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. Вип. № 51(1), 2023. С.152-161.

Артеменко Антон Олексійович
аспірант кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0004-6516-9963>

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ АКТИВІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ

Системний аналіз сучасної ситуації в суспільстві, а особливо в економіці В умовах воєнного стану, засвідчує необхідність активізації ефективної взаємодії державного та приватного секторів в процесі відбудови та розбудови ресурсного потенціалу нашої держави. Ключова роль тут належить будівництву. Досвід державно-приватного партнерства в будівництві в розвинутих країнах, зокрема ЄС, засвідчує їх ефективність, забезпечення зростання продуктивності праці на інноваційній основі.

Закономірне зростання потреб суспільства вимагає подальшої співпраці між державним та приватним секторами економіки в сфері будівництва. В умовах війни, агресії росії, коли втрати ресурсного потенціалу зростають щоденно, є нагальна потреба в зростанні темпів формування ДПП, визначенні його суті та причин прискорення генезису.

Закон України, прийнятий у 2010 р., «Про державно- приватне партнерство» дає наступне визначення ДПП: «Державно-приватне партнерство -співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим законом» [1].

Основними ознаками сутності ДПП слід вважати:

- співробітництво підприємств і організацій різних секторів економіки;
- участь у ньому організацій державного і приватного секторів;
- товари й послуги суспільного характеру як результат діяльності ДПП;
- обов'язково присутність у ньому фінансових відносин;
- розподіл ризиків (результатів), які присутні у кожному проекті ДПП;
- наявність конкретних суб'єктів (учасників) двосторонніх відносин

(«держава- бізнес») - таких, як комерційні та некомерційні організації, науково-дослідні установи та освітні заклади, міжнародні організації, фінансові донори та інші економічні агенти;

- наявність міжсекторальних організаційних мереж, створених партнерами та учасниками ДПП, - консорціумів, асоціацій, організаційно-інтегрованих формувань, тощо» [2].

ДПП - це співпраця між державним та приватним секторами, яка спрямована на реалізацію суспільно значущих проектів будівництва та надання публічних послуг. ДПП передбачає об'єднання ресурсів, розподіл ризиків відповідальності між партнерами з метою досягнення спільних цілей [3,с.8]. Це форма співробітництва, яка дозволяє використовувати переваги обох секторів для підвищення ефективності та якості надання послуг населенню [4, с.15].

ДПП в будівництві, на наш погляд, - система виробничих відносин між державними та приватними партнерами, стейкхолдерами, при реалізації яких обмежені ресурси партнерів об'єднуються з відповідним розподілом ризиків, прав та обов'язків між ними, з приводу ефективного будівництва об'єктів та споруд на основі використання інноваційної моделі розвитку.

Основними сутнісними ознаками ДПП в будівництві, на наш погляд, є [5]:

- більш високий рівень еколого-соціально-економічної ефективності господарської діяльності спеціально створених підприємств (ССП) на основі інноваційного розвитку;

- використання передового досвіду відтворення благ та послуг державними та приватними підприємствами, ССП;

- більш надійне інвестиційне забезпечення реалізації проектів «будівництво- управління- передача» (БУП) та інших;

- більш справедливого розподілу ризиків та зменшення їх негативного на підприємницьку діяльність ССП;

- наявність сучасних інтеграційно-інноваційних формувань, які забезпечать високий рівень конкурентоспроможності ССП та інші.

Особливої уваги в умовах війни та нагальної необхідності відбудови економіки на інноваційній основі заслуговують питання національної безпеки та оборони. Одним із ключових напрямів зміцнення військової могутності України має стати активізація державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері будівництва. Якісні та кількісні параметри цього процесу, як і в інших секторах економіки, значною мірою залежать від людського потенціалу та ефективності його відтворення.

В цілому, державно-приватне партнерство у будівництві є перспективним

напрямом ефективної співпраці між державою та бізнесом, яке повинно стати дієвим інструментом забезпечення сталого розвитку економіки, вдосконалення інфраструктури та підвищення рівня добробуту населення. Для цього необхідно забезпечити системний і ситуаційний підхід до розвитку ДПП, створити конкурентне середовище для залучення приватних інвесторів, а також гарантувати ефективну реалізацію будівельних проєктів на засадах партнерства та взаємної вигоди.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40.
2. Захарченко В.І., Гавриш О.М., Куліков П.М., Сосновський А.О., Лич В.М. Проєкти в галузі інфраструктури: партнерство державного та приватного секторів : підручник / за ред. П.М. Кулікова. 2-е вид., допов. Київ. : СПД Павленко, 2017. 320 с.
3. Васильєва О.І., Дудко Н.Г. Розвиток державно-приватного партнерства в Україні: механізм державного регулювання: монографія. Львів: НАДУ, 2019. 252с.
4. Єфименко Т.І., Черевиков Є.Л., Павлюк К.В. Державно-приватне партнерство в системі регулювання економіки : монографія. Київ : Академія фінансового управління, 2018. 323 с.
5. Kulikov P., Zakharchenko P., Lych V., Dymenko R. Strategies for financing infrastructure projects in the sphere of public-private partnership. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2022. №3. P. 156-162. URL: <https://www.proquest.com/openview/c9bb92d14ede5f10ec54249968ce2985/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1886336>

Локтіонова Яна Федорівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-5634-4900>

Кошовий Богдан Юрійович
аспірант кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури

Горбенко Сергій Валентинович
аспірант кафедри економіки будівництва,
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0009-0005-9939-3645>

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ В БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ: БАР'ЄРИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сучасна будівельна індустрія зазнає суттєвих змін завдяки безперервному розвитку технологій та інновацій. Вони впливають на всі етапи проектування, зведення та експлуатації будівель, а також значно впливають на енергоспоживання, комфорт та якість нашого життя. Впровадження інноваційних рішень у будівельній сфері є актуальним через нагальну потребу у швидкому відновленні будівельної галузі України та підвищенні її конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Впровадження інноваційних рішень у будівництві має великий потенціал для оптимізації витрат, підвищення якості та скорочення термінів виконання проектів, що є надзвичайно важливим в умовах післявоєнного відновлення інфраструктури. Однак процеси інноваційного оновлення зустрічаються з багатьма бар'єрами, такими як нестача фінансування, кадровий дефіцит та організаційні труднощі. Розробка стратегій подолання цих перешкод сприятиме сталому розвитку галузі, поліпшенню економічної ситуації та підвищенню якості життя громадян [1].

Впровадження інновацій у будівельній галузі стикається з низкою проблем та бар'єрів, які обмежують їх ефективне поширення та використання. Інноваційні технології та матеріали часто потребують значних

капіталовкладень. Через високу вартість обладнання, цифрових інструментів, та необхідність навчання персоналу, будівельні компанії, особливо середнього та малого бізнесу, не завжди готові до інвестицій, які можуть не окупитися швидко. У багатьох випадках будівельні компанії побоюються інвестувати в нові технології через брак досвіду в оцінці їх впливу та результатів. Невизначеність щодо стабільності економічного середовища та можливих змін у законодавстві також ускладнює прийняття рішень щодо інновацій.

Впровадження новітніх технологій вимагає кваліфікованого персоналу, який розуміє, як працювати з цифровими інструментами, новими матеріалами чи автоматизованими системами. Однак у багатьох компаніях немає ресурсів або можливостей для підготовки кадрів, що обмежує швидкість адаптації до нововведень.

У багатьох компаній недостатньо знань про інноваційні практики та їхні переваги, що зменшує мотивацію до їх впровадження. Відсутність обміну знаннями та досвідом між підприємствами також обмежує розвиток інноваційних ініціатив. Традиційний підхід у будівельному секторі часто є бар'єром для інновацій. Співробітники та керівники звикли до усталених методів роботи й не завжди готові приймати нові, оскільки це вимагає зусиль і витрат на адаптацію.

Інноваційні проекти часто стикаються з законодавчими перепонами, такими як ліцензування, отримання дозволів чи відповідність нормативним стандартам, які можуть затримувати або ускладнювати їх реалізацію.

Замовники у будівництві не завжди зацікавлені у використанні інновацій, адже це може підвищувати вартість проєктів. Перевага традиційних методів з боку замовників зменшує мотивацію компаній до інновацій [2].

Для подолання бар'єрів на шляху впровадження інновацій у будівництві необхідна співпраця між державою, яка може стимулювати інновації через фінансові програми та вдосконалення регуляторної бази, а також освітніми закладами для підготовки кадрів.

Для зниження фінансового навантаження на будівельні підприємства важливим інструментом може стати пошук та впровадження грантових програм. У сучасних умовах грантове фінансування може підтримати впровадження інновацій, дозволяючи компаніям скористатися новітніми технологіями без значного підвищення витрат. Реалізація грантових програм — ефективний спосіб впровадження інновацій без значного фінансового навантаження. Підприємствам у будівельній галузі слід регулярно моніторити грантові можливості та розвивати стратегічні партнерства, що сприятимуть

успішному впровадженню нових технологій. Лише інтегрований підхід дозволить прискорити розвиток інновацій у галузі, підвищуючи її продуктивність та конкурентоспроможність.

Список використаних джерел:

1. Боліла Н.В. *Запровадження цифрових технологій управління будівельними підприємствами. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2022 р. Ч. 2. Львів: ЛНУП, 2022. С. 164-166.*
2. Цифра Т.Ю., Моголівець А.А., Вершигора Д.М. *Digital-skills економістів-будівельників в епоху VUCA та BANI-світу. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах ринкових відносин». 2022. Вип. 49(1). С.192-206.*

*Виноград Ірина Вікторівна
провідний фахівець кафедри маркетингу, аспірантка спеціальності
051 «Економіка»*

<https://orcid.org/0009-0000-2208-2543>

*Науковий керівник: Романова Лідія Василівна д.е.н., проф., професор кафедри
маркетингу
Навчально-науковий інституту управління, економіки та бізнесу
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональної Академії управління персоналом»*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА МАЛІ ТА СЕРЕДНІ ПІДПРИЄМСТВА: СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ

Вплив війни на малі і середні підприємства та подальший його розвиток є невід'ємною частиною сьогодення. Це не лише питання економічного розвитку, а й важливий аспект національної безпеки та соціальної стабільності. Чимало підприємств стикаються з проблемами, які потрібно вирішувати нагально. Від ефективності та швидкості відновлення малого та середнього підприємства залежить стан економіки держави, рівень безробіття, якість життя населення.

За період повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну, країна зазнала збитків по економіці, в тому числі, малий та середній бізнес. Підприємства, що є рушійною силою економічного зростання та створення робочих місць, опинилися у складних умовах, спричинених повномасштабним вторгненням. Серед основних проблем, з якими вони зіткнулися, можна виділити такі [4, с.25-30]:

- зменшення попиту, оскільки повномасштабне вторгнення призвело до скорочення споживчих витрат, знищення інфраструктури країни та масової еміграції населення [1, с.64];

- збільшення витрат, пов'язане зі стрімким зростанням цін на паливно-енергетичні ресурси, сировину та логістичні послуги;

- порушення постачальних ланцюгів, спричинене атаками на промислові об'єкти та виробничі процеси, що ускладнило доступ до необхідних матеріалів;

- нестабільність на ринку праці, пов'язана з мобілізацією, еміграцією та зміною потреб на ринку праці, що призвело до дефіциту кваліфікованих кадрів;

- психологічне напруження, зумовлене військовими діями, яке призвело до погіршення фізичного здоров'я, розладів нервової системи та відчуття невизначеності щодо майбутнього серед підприємців та працівників.

Незважаючи на складні умови, спричинені повномасштабною війною,

український бізнес демонструє вражаючу стійкість та прагнення до відновлення. Для подальшого розвитку малого та середнього підприємництва необхідно реалізувати комплекс заходів, серед яких [4, с.25-30]: державна підтримка, міжнародна співпраця, інновації та диверсифікація, співпраця між підприємствами.

Державна підтримка включає в себе фінансову допомогу (надання грантів та дотацій, кредитів на пільгових умовах, відстрочення або розстрочення сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів)[2, с.81]; гарантування кредитів (зниження ризиків для банків, що кредитують малий бізнес); програми перекваліфікації (підготовка кадрів, відповідно до вимог бізнесу); спрощення адміністративних процедур (впорядкування адміністративних процесів (усунення бюрократичних перешкод для підприємств).

Міжнародна співпраця включає в себе заохочення інвестицій (створення інвестиційного середовища, що залучає іноземні інвестиції); співпраця з міжнародними партнерами (отримання технічної допомоги та доступ до нових ринків)[3, с.1-11].

Нововведення та диверсифікація включає в себе розробку нових товарів та послуг (адаптація бізнес-моделей до нових умов бізнес-середовища); пошук ринків збуту (експорт українських продукцій, товарів та послуг); цифрова трансформація (впровадження новітніх технологій для підвищення ефективності та конкурентоспроможності) [3, с.7].

Співпраця між підприємствами включає в себе створення кластерної організації (об'єднання зусиль для вирішення проблем та розвитку нових напрямків діяльності підприємства); кооперацію (використання спільних ресурсів та обмін досвідом).

Відновлення та полегшення процесу ведення малого та середнього бізнесу в Україні є досить тривалим процесом, через: нестабільність безпекової ситуації (це постійні обстріли території країни, які призводять до обмеження інвестиційного та споживчого попиту), дефіцит джерел енергії (високі ціни на енергоресурси та ризики відключення електроенергії, які обмежують виробничі процеси підприємства); корпоративна культура, зміна стратегій управління кадрами та формування нових схем взаємодії між працедавцями та найманими працівниками.

Розглянемо загальні аспекти та стратегії відновлення, які країна-агресор спричинила вплив на малі та середні підприємства. Системні порушення інфраструктури, а саме руйнування транспортних шляхів, енергетичних систем та комунікацій, суттєво ускладнили логістичні процеси та обмежили доступ

підприємств до ресурсів. Глибока економічна криза, що характеризується високою інфляцією, девальвацією національної валюти та зниженням купівельної спроможності населення, негативно вплинула на попит на товари та послуги, вироблені малим та середнім бізнесом. Гострий дефіцит кваліфікованих кадрів, спричинений масовою еміграцією та мобілізацією, ускладнив процес відновлення виробництва та надання послуг. Порушення зовнішньоекономічних зв'язків, що виразилося в обмеженні експорту та імпорту, ускладнило доступ до сировини, матеріалів та ринків збуту [3, с.1-11].

Процеси відновлення держави: фінансова підтримка (доступ бізнесу до позик, грантів, мікро-грантів та субсидій для відновлення робочого капіталу та інвестицій); реконструкція інфраструктури (партнерство з міжнародними організаціями з метою відновлення підприємств, доріг, мостів та енергосистем); нововведення та диверсифікація (використання нових технологій, збільшення асортименту продукції, товарів та розширення нових ринків збуту); підвищення кваліфікації кадрів (проведення тренінгів, вебінарів, майстер-класів для підвищення професійного розвитку); маркетингові кампанії (це рекламні кампанії для підвищення популярності бренду та залучення нових клієнтів); співробітництво та партнерство (розширення мережі підтримки серед підприємців, партнерство з великими компаніями, міжнародними організаціями).

Тому, будь-яке підприємство потребує індивідуального підходу щодо його відновлення, враховуючи при ньому особливості діяльності підприємства та ринкові умови.

Враховуючи все, можна стверджувати, що, український бізнес демонструє достатній рівень адаптації до зовнішніх та внутрішніх факторів впливу. Завдяки спільним зусиллям держави, підприємств та міжнародних партнерів, вільна та незалежна Україна має всі шанси відновитися та стати ще більш стійкою, сталевою та конкурентоспроможною країною.

Список використаних джерел:

1. Глобальні чинники та ризики ендогенного розвитку регіонів: наукове видання / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М.І. Мельник. Львів, 2022. 150 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку») <https://ird.gov.ua/irdp/p20220039.pdf>
2. Дмитрик О. О., Токарева К. О. Податкові пільги як форма державної допомоги суб'єктам підприємництва. Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. 2019. № 1 (12). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/>

uploads/2019/06/Dmytryk_Tokareva12.pdf.DOI: 10.31359/2309-9275-2019-12-1-80

*3. Яценко Л. Д. Сучасні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць Національний інститут стратегічних досліджень центр економічних і соціальних досліджень НІСД CENTER FOR ECONOMIC AND SOCIAL STUDIES с.1-11.
https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf*

4. Assessment of the impact of the war on micro-, small- and medium-sized enterprises in Ukraine.. Kyiv: United Nations Development Programme in Ukraine, 2024, 1-84 pages.

РОЗШИРЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ВИКОРИСТАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Згідно з експертними оцінками, чисельність працездатного населення в Україні скоротилася на 40% у порівнянні з довоєнним 2021 роком. Інформація з кадрових платформ показує, що співвідношення вакансії та резюме, досягає критичного рівня. Якщо до повномасштабної агресії на одну вакансію припадало дві кандидатури, то зараз це співвідношення практично один до одного. Водночас сьогодні для відновлення економіки України необхідно понад 4,5 млн працездатного населення.

Дослідити сучасний стан, потенціал і напрямки розвитку державних програм щодо розширення потенціалу використання людського капіталу у повоєнній відбудові економіки України

Людський капітал – це сукупність нематеріальних активів, які можна класифікувати як економічну цінність досвіду та навичок працівника. Це такі активи, як освіта, навчання, інтелект, навички, здоров'я та інші речі, які цінують роботодавці (лояльність, креативність, відповідальність) [1].

По своїй суті людський капітал держави – це сукупність знань, навичок та досвіду людей, їх економічна цінність, перспективність та відповідність як нинішнім потребам суспільства, так і майбутнім.

Між людським капіталом та економічним зростанням існує міцний зв'язок і розвиток людського капіталу, безумовно, може допомогти стимулювати економіку. Люди із кращими навичками, вищим рівнем освіти, затребувані на ринку праці та здатні на високу соціальну мобільність, не лише забезпечують кращу продуктивність праці в економіці і створюють більше продукції із високою доданою вартістю, вони ще й отримують більші доходи, відповідно витрачаючи також більше, що додатково стимулює зростання внутрішнього ринку та стимулює економіку. Розвиток людського капіталу – це правильний та ефективний шлях економічного відновлення та збереження сталого зростання України. Зрештою, люди – це основний капітал держави [2].

Людський капітал формує 70% національного багатства розвинутих країн і тільки 30% національного багатства України. Ще гірше те, що поки розвинуті

країни свій людський капітал примножують, Україна його втрачає. Демографічні та міграційні втрати які мали місце ще до початку війни, і які набули катастрофічного масштабу під час війни, супроводжуються і іншими негативними процесами, що були характерними для економіки України і раніше: невідповідністю освіти та кваліфікації працівників вимогам часу, низька продуктивність праці та низька інноваційність економіки, значно зменшують ефективність використання людського потенціалу України [3].

Післявоєнна відбудова України потребує застосування заходів для якіснішого використання наявного людського потенціалу держави. Наразі в Україні запущено низка проектів які спрямовані на більш ефективне функціонування ринку праці.

1. Harry Monday разом з міжнародною платформою Coursera за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» запустили онлайн-програму підвищення кваліфікації та перекваліфікації для українців із можливістю подальшого працевлаштування. У проєкті можуть взяти участь як початківці, так і спеціалісти, що прагнуть змінити або розширити сферу професійної діяльності, а також фахівці, які планують розпочати власний бізнес або тільки починають випробовувати свої сили у підприємстві.

2. Організаторами програми були проведені дослідження та визначені напрями кваліфікацій, актуальність яких підтвердили роботодавці, і по яким будуть організовані програми навчання: Енергетика; Виробництво; Підприємництво; Управління ланцюгами постачання та логістика; Будівництво; Продажі; Проєктний менеджмент; Маркетинг; Служба підтримки в ритейлі; Кібербезпека; Штучний інтелект [4].

3. Державна служба зайнятості спільно з Career Hub ГО «Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» в межах програми USAID «Мріємо та діємо» у співпраці з українськими роботодавцями вирішили спрямовувати свої зусилля на оновлення навчальних програм з перекваліфікації безробітних в Україні, в тому числі – молоді. Програма спрямована на фахівців робітничих спеціальностей [5].

4. В Україні стартував грантовий конкурс «Кар'єрний старт. Програма молодіжної гарантії» має на меті допомогти молоді отримати перше офіційне працевлаштування та одночасно підтримати роботодавців. Цей конкурс дасть змогу молодим українцям, які тільки здобули професійно-технічну освіту, отримати перше робоче місце і зробити свій внесок у перемогу на економічному фронті.

5. Міністерство у справах ветеранів запустило е-Карту вакансій державної

служби та органів місцевого самоврядування для ветеранів. Цей новий сервіс доступний на вебплатформі e-Ветеран і є візуалізацією інформації про вакансії державних органів, органів місцевого самоврядування та військових адміністрацій в усій Україні. Мета - полегшити ветеранам війни процес пошуку роботи та сприяти їхньому працевлаштуванню на держслужбу.

6.Мінсоцполітики запроваджує низку проектів для різних соціально-вікових груп населення. Наприклад, програма облаштування робочих місць для людей з інвалідністю. З початку 2024 року держава виплатила роботодавцям 77 млн грн компенсації за облаштування робочих місць для 1200 фахівців з інвалідністю з усіх регіонів України. Найбільше таких роботодавців у Київській, Черкаській, Івано-Франківській, Одеській та Волинській областях.

7.Ще одним напрямком уваги міністерства є підтримка працевлаштування жінок. На жаль, сьогодні жінка в Україні обтяжена великою кількістю домашньої роботи, що ускладнює її можливість бути повноцінно задіяною на ринку праці. Міністерство переглядає низку компенсаторів для жінок, зокрема, удосконалили послугу муніципальної няні, активно просуваємо питання створення денних центрів догляду для дітей з інвалідністю, інклюзивних садочків тощо.

8.Окремий напрямок, якому в Мінсоцполітики наразі приділяють багато уваги, - це промоція активного довголіття. Українці віком від 50 років є потужним ресурсом, який може бути конкурентним на ринку праці. Для них сьогодні розробляють і впроваджують різноманітні навчальні курси, курси з перекваліфікації.

9.Уряд запровадив програму стимулювання підприємців брати на роботу внутрішніх переселенців у квітні 2022 року. Мета програми – пришвидшити адаптацію людей, що змушені були переїхати в більш безпечні регіони, та підвищити рівень зайнятості серед населення. Так, від початку 2024 року держава компенсувала роботодавцям 174 млн грн за працевлаштування 9 300 внутрішньо переміщених осіб.

Також в Україні започатковано низка програм для працевлаштування і запуску власного бізнесу для ветеранів і членів їх родин.

Висновки. Створення необхідних базових умов для комфортного та безпечного життя, можливостей для реалізації потенціалу громадян – одна із найважливіших функцій держави. Саме якісний розвиток людського капіталу є основою зростання національної економіки та зміцнення конкурентних позицій України у світі.

Під час військового стану абсолютна більшість роботодавців зіткнулися

із дефіцитом кадрів. Він посилюється нерівномірним відновленням ринку праці як у географічному, так і в галузевому вимірах. Наразі більшість підприємців скаржаться на складнощі в пошуку працівників. Мобілізація чоловіків ще погіршило існуючий стан на ринку праці України. Розширення можливостей працевлаштування для різних соціально-вікових груп населення це є одним з цих ресурсів, який можна додатково залучати для відновлення нашої економіки.

Список використаних джерел:

1. Чисельність працездатного населення в Україні скоротилася на 40%. *Ukrinform*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3874558-ciselnist-pracezdatnogo-naselenna-v-ukraini-skorotilasa-na-40-ekspertka.html>
2. Гезевіч А.А. Людський капітал та його головна складова – сфера «економіки знань», як основний джерело соціально-економічного зростання. – *Економічні стратегії*. №3. 2017. С. 89-92.
3. Важливість розвитку людського капіталу у сучасному світі. Якою має бути стратегія України. Український інститут майбутнього. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uifuture.org/publications/vazhlyvist-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-u-suchasnomu-sviti-yakoyu-maye-butuy-strategiya-ukrayiny/>.
4. Стартує онлайн-програма підвищення кваліфікації та перекваліфікації для українців. *Kadrovik.ua*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kadrovik.ua/novyny/startuye-onlajn-programa-pidvyshhennya-kvalifikatsiyi-ta-perekvalifikatsiyi-dlya-ukrayintziv>.
5. Програми з перекваліфікації безробітної молоді в Україні. *Careerhub*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://careerhub.in.ua/allprojects/programy-z-perekvalifikaciyi-bezrobitnoyi-molodi-v-ukrayini/>.
6. Мінсоцполітики впроваджує нові формати працевлаштування для вразливих категорій українців. *Ukrinform*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3863636-minsocpolitiki-vprovadzue-novi-formati-pracevlastuvanna-dla-vrazlivih-kategorij-ukrainciv.html>.

ІНВЕСТИЦІЇ В НЕРУХОМІСТЬ В УКРАЇНІ ПІД ПРИЗМОЮ ВІЙНИ

Вільні інвестиційні ресурси завжди були, є і будуть. Серед наявних легальних пропозицій вкладення коштів чи інвестування, які широко реалізуються (здійснюються) і які доцільно використовувати в майбутньому для збереження й примноження власних фінансових ресурсів, автори публікації [1] виділяють: інвестування з можливістю отримання пасивних доходів; інвестування в започаткування або розвиток бізнесу.

Інвестиції в нерухомість вважаються одним із найбільш стабільних та надійних інструментів зберігання та примноження капіталу, оскільки, захищають капітал від знецінення, а також дають змогу регулярно отримувати дохід в значно більших розмірах, ніж наприклад, банківські депозити. Водночас, із початком повномасштабної війни в Україні, зросли соціально-економічні, фінансові, демографічні тощо виклики та ризики в усіх сферах діяльності; загострилися існуючі та з'явилися нові ризики у сфері інвестування в нерухомість.

До лютого 2022 р. досить привабливим і поширеним був вид інвестування в будівництво, особливо у великих містах України. З початком повномасштабного вторгнення РФ обсяги такого приватного інвестування різко скоротилися. Будівництво об'єктів, які знаходяться на відносно безпечних територіях (у містах на заході України), також ведеться в сповільненому режимі, але можна очікувати суттєвого відновлення інвестування в повоєнне будівництво і відчутне поживлення ринку нерухомості [1, с. 63].

Аналіз обсягів надходження прямих іноземних інвестицій в Україну у розрізі галузей засвідчив, що частка операцій з нерухомим майном у 2020-2021 рр. становила 7-8% у загальному обсязі надходження прямих іноземних інвестицій в Україну. Традиційно у середньому третина іноземних інвестицій вкладена у промисловість, однак в основному фінансувалися низькотехнологічні галузі та виробництва в Україні (металургія, загальна хімія, харчова промисловість). Станом на 31.12.2021 р. найбільше іноземних інвестицій спрямовано у переробну промисловість; частка іноземних інвестицій спрямована у переробну промисловість склала 23,10% [2, с. 59].

Попри складні часи, інвестиції в нерухомість залишаються актуальною

темою для українців. Війна суттєво вплинула на ринок нерухомості в різних регіонах України, спричинивши загальне зниження попиту на житло на територіях, що прилягають до зони активних бойових дій. Зменшення попиту на житло, ризики руйнування обумовили падіння цін на нерухомість. Водночас, на території відносно «спокійних» (переважно західних та центральних) регіонів, ціни на нерухоме майна для його продажу та оренди, а також ціни забудовників на первинному ринку житла залишалися високими [3, с. 80]. Після певного «просідання» цін на оренду житла від початку повномасштабної війни у м. Київ, у 2024 р. вартість оренди у столиці суттєво зросла (табл.1).

Таблиця 1

Середня вартість купівлі/оренди 1-кімнатної квартири (станом на 01.01.2024 р)

Місто	Купівля		Оренда	
	Вартість, дол	Приріст/падіння*	Вартість, грн	Приріст/падіння*
Вінниця	42 000	+6%	11 000	+9%
Дніпро	37 800	+2,6%	10 000	-15%
Житомир	35 900	-	9 800	-
Запоріжжя	22 000	+2,2%	5 000	-
Івано-Франківськ	31 700	+14,8%	10 000	-10%
Київ	62 000	-3,2%	13 000	+23%
Львів	58 500	+10,9%	16 000	+6,2%
Миколаїв	21 000	-4,8%	4 000	-
Одеса	40 000	+4,5%	7 500	+13%
Полтава	36 000	+5,5%	8 000	-
Рівне	37 200	+7,2%	10 500	-
Суми	24 500	-6,1%	4 500	-
Тернопіль	35 000	+6,8%	8 700	-
Ужгород	51 600	+6,2%	15 100	-
Харків	25 000	-2%	4 000	-
Хмельницький	31 900	+6%	9 000	-
Черкаси	38 400	+8,8%	10 000	-
Чернівці	42 000	-	9 400	-
Чернігів	31 000	+12,9%	5 700	-

*дані приросту/падіння наведено в порівнянні з середньорічними показниками за 2022 рік

Джерело: складено за даними [4].

Вартість купівлі та оренди квартир по обласних центрах України

представлено у таблиці 1, а інформація про житлові комплекси, які відновили будівництво та продаж нерухомості по регіонах України представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Статистика житлових комплексів по регіонам (станом на 01.01.2024 р)

Область	Кількість житлових комплексів, які відновили будівництво з 24.02.2022 р.	Кількість житлових комплексів у продажу, шт
Вінницька	91%	38
Дніпропетровська	81%	62
Житомирська	77%	19
Запорізька	26%	-
Івано-Франківська	93%	85
Київська	76%	224
м. Київ	64%	181
Кіровоградська	100%	1
Волинська	93%	38
Львівська	90%	235
Миколаївська	41%	19
Одеська	71%	130
Полтавська	86%	41
Рівненська	88%	39
Сумська	67%	12
Тернопільська	96%	80
Закарпатська	96%	53
Харківська	20%	24
Хмельницька	89%	83
Черкаська	96%	26
Чернівецька	88%	52
Чернігівська	56%	14

Джерело: складено за даними [4].

Аналіз існуючих показників ринку нерухомості України показує, що ця сфера для інвестування залишається доволі привабливою. Незважаючи на значно нижчі показники залучення інвестицій, в порівнянні з періодом до повномасштабного вторгнення, їх динаміка є позитивною та має тенденцію до зростання. Також зростає динаміка цін на купівлю об'єктів нерухомості. На

даний час можна чітко констатувати, що ринок інвестицій в нерухомість тісно пов'язаний із конкретним розташуванням об'єктів нерухомості з огляду на безпеку територій.

Список використаних джерел:

1. Диха М.В. *Причини інвестиційного шахрайства і пропозиції щодо його унеможливлення. Економіка України. 2023. № 7 (740). С. 57-71. URL: http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=639*
2. Диха М.В., Диха В.В., Зима В.М. *Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан, тенденції та перспективи залучення. Науковий вісник ІФНТУНГ. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2022. № 2(26). С. 53-64. URL: <https://eung.nung.edu.ua/index.php/ecom/article/view/523>*
3. Ватаманюк-Зелінська У.З., Марцеховська В.О. *Інвестування в нерухомість під час війни в Україні. Інвестиції: практика та досвід №6/2024. С.78-84. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/3264/3300>*
4. ЛУН Місто. URL: <https://misto.lun.ua/research>

Кришталь Галина Олександрівна
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
<https://orcid.org/0000-0003-3420-6253>

Шпичак Вікторія Романівна
здобувачка магістерського рівня вищої освіти, спеціальність 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

СТРАХУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю розробки ефективних механізмів для підтримки економічної стабільності та розвитку країни в умовах післявоєнного відновлення. Страхування, як один із ключових інструментів економічної безпеки, відіграє вирішальну роль у мінімізації ризиків, залученні інвестицій, захисті майнових прав і забезпеченні фінансових резервів для оперативного відновлення постраждалих секторів економіки. З огляду на підвищену невизначеність і фінансові втрати, зумовлені наслідками війни в Україні, система страхування може слугувати основою для ефективної реабілітації бізнесу та інфраструктури. Дослідження механізмів і можливостей страхування в цьому контексті набуває особливої актуальності для формування стратегії сталого економічного розвитку та зміцнення довіри до національних фінансових інституцій, що є важливим фактором залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій.

За таких умов страхування є важливим інструментом економічного відновлення, захисту інтересів бізнесу, інвесторів, громадян та держави. Страхування сприяє зміцненню довіри до інвестиційної діяльності. Для бізнесу та іноземних інвесторів, які розглядають можливість вкладень в Україні, одним із ключових ризиків залишається можливість втрати інвестованих ресурсів через нестабільність або зовнішні загрози. Наявність ефективних страхових продуктів, зокрема таких, що покривають військові ризики, стихійні лиха чи інші форс-мажорні обставини, є досить важливою умовою для залучення інвестицій, що дає інвесторам упевненість у тому, що в разі збитків їхні кошти будуть компенсовані, що, у свою чергу, стимулює економічну активність та сприяє створенню нових робочих місць.

Крім того, страхування надає фінансовий захист бізнесу та громадянам. В

умовах постійних загроз і економічної нестабільності страхові компанії пропонують поліси, що захищають майно, бізнес-активи, а також життя та здоров'я працівників. Наприклад, страхування майна й агрострахування наразі є особливо актуальними в Україні, враховуючи руйнування інфраструктури, завдані країною-агресоркою російською федерацією. Такі страхові продукти не лише покривають збитки, а й сприяють швидшому відновленню діяльності бізнесу після втрат, стабілізуючи економічне середовище.

Страховий ринок сприяє наповненню бюджету, збільшення попиту на страхові послуги, зокрема медичне, соціальне та корпоративне страхування, сприяє зростанню надходжень у вигляді податків. Такі кошти можуть бути спрямовані на фінансування соціальних та економічних програм, відбудову інфраструктури, розвиток освіти, науки, медицини та інших критичних сфер. Так, страхування є ще одним джерелом стабільного доходу для державного бюджету в довгостроковій перспективі.

Важливо зазначити, що страхування не лише забезпечує фінансовий захист, але й впроваджує в суспільство культуру відповідальності і передбачливості. Навчання громадян та підприємств управлінню ризиками і прогнозуванню можливих загроз зменшує загальний негативний вплив кризових ситуацій. Коли страхові поліси стають невід'ємною частиною життя людей, вони більш уважно ставляться до ризиків і забезпечують надійне майбутнє для себе і своїх близьких [2].

Сучасний український страховий ринок потребує суттєвої модернізації. Для того, щоб відповідати вимогам сучасного технологічного світу, забезпечити надійний фінансовий захист громадян та бізнесу, необхідно впроваджувати інноваційні рішення та запозичувати кращий досвід розвинених країн світу.

Для того, щоб наблизитися до світових стандартів, український страховий ринок потребує суттєвої модернізації. У табл. 1 наведений перелік напрямів удосконалення системи страхових послуг в Україні, що дозволяє адаптувати кращі світові практики до українських реалій.

Наведена нами Таблиця 1 наочно демонструє багатогранність завдань, які стоять перед українською страховою галуззю. Для успішного розвитку цього сектору необхідно вживати комплексних заходів, спрямованих на розширення спектру страхових продуктів, спрощення процедур, підвищення фінансової стійкості страховиків та інтеграцію в міжнародний простір.

Таблиця 1

Напрями удосконалення системи страхових послуг в Україні з
врахуванням закордонного досвіду

Напрямок удосконалення	Задачі	Приклади закордонного досвіду
Посилення ролі держави у регулюванні страхового ринку	Удосконалення законодавства, створення ефективної системи нагляду за страховим ринком, підтримка розвитку страхової інфраструктури.	Австралія, Нова Зеландія – ефективні системи державного регулювання страхового ринку.
Розширення спектру страхових продуктів	Створення нових страхових продуктів, адаптованих до потреб українського ринку, зокрема, страхування кіберризиків, страхування від кліматичних змін, страхування відповідальності за шкоду, завдану довкіллю.	Швейцарія, Німеччина, США – розвинені ринки страхових продуктів, що охоплюють широкий спектр ризиків.
Спрощення процедур укладання та виплат за договорами страхування	Оптимізація процесів оформлення полісів, спрощення процедур подачі та розгляду страхових випадків, використання цифрових технологій.	Країни Скандинавії, Великобританія – лідери у впровадженні цифрових рішень в страховій галузі.
Підвищення фінансової стійкості страховиків	Збільшення вимог до капіталу страховиків, посилення контролю за їхньою діяльністю, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності.	Країни ЄС – високі стандарти регулювання страхового ринку, спрямовані на захист прав споживачів та забезпечення фінансової стабільності.
Розвиток системи страхового посередництва	Підвищення професійного рівня страхових агентів, розширення мережі продажів, стимулювання розвитку незалежного страхового посередництва.	США, Канада – розвинені системи страхового посередництва з високим рівнем конкуренції.
Просування страхових продуктів серед населення	Збільшення обізнаності населення про переваги страхування, проведення інформаційних кампаній, розробка доступних страхових продуктів.	Японія, Німеччина – високий рівень проникнення страхових послуг серед населення.
Інтеграція українського страхового ринку в міжнародний простір	Участь у міжнародних страхових організаціях, гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, залучення іноземних інвестицій.	Країни ЄС – високий рівень інтеграції страхових ринків країн-членів.

Реалізація цих напрямів дозволить підвищити довіру населення до страхових послуг та стимулювати розвиток економіки.

Також необхідно звернути увагу на вплив державної цифрової трансформації на страховий ринок України. Національна цифрова політика, орієнтована на розвиток страхового ринку в Україні має бути спрямована на розширення перспектив та виявлення потенційних ризиків. Однією з актуальних проблем розвитку страхового ринку є ефективне впровадження цифрових інновацій, що потребує реалізації державних ініціатив у сфері цифрових трансформацій. Ключовими ефектами цифровізації є підвищення якості обслуговування клієнтів, наприклад, завдяки машинному навчанню страхові компанії можуть точніше оцінювати ризики, розробляти більш детальні моделі ціноутворення та оптимізувати управління страховими портфелями. А такі цифрові інструменти, як чат-боти, забезпечують швидке та точне обслуговування. Технологія блокчейн спрощує процеси верифікації та аутентифікації даних. Цифрова трансформація залучає нових гравців на страховий ринок, зокрема стартапи та технологічні компанії, що пропонують інноваційні страхові продукти та послуги. [1].

Отже, розвиток страхового ринку є важливим елементом відновлення економіки України. Ефективна робота страхових компаній, підтримка державою страхового ринку та формування прозорих і надійних страхових продуктів допоможе зміцнити економічну стабільність, стимулювати інвестиції, а також забезпечити фінансовий захист для бізнесу та громадян. Саме страхування може стати тим інструментом, який надасть українцям можливість впевнено дивитися у майбутнє, відбудовуючи країну крок за кроком.

Список використаних джерел:

- 1. Брюховецька І. О., Кришталь Г. О. Аналіз впливу державної цифрової трансформації на страховий ринок України: нові можливості та ризики. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки. 2024. № 1 (73). DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/73-5>*
- 2. Кривошлик Т. Ринок страхових послуг на ринку фінансових послуг України. Наукові перспективи (Naukovi perspektivi). 2022. №10 (28). DOI:10.52058/2708-7530-2022-10(28)-153-168*

Прокопенко Данііл Валерійович
аспірант,

Шпакова Ганна Валентинівна

д.е.н., проф., професор кафедри будівельних технологій

<https://orcid.org/0000-0003-2124-0815>

Київський національний університет будівництва і архітектури,

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПНЕВМОПАЛУБКИ ПРИ ЗВЕДЕННІ УКРИТТІВ

Технологія зведення укриттів, захисних споруд та тунелів неглибокого закладання за допомогою пневматичної опалубки сьогодні може бути особливо ефективною. Швидке та ефективне зведення захисних укриттів є надзвичайно важливим завданням для створення умов безпечного та стабільного життя для населення нашої країни, що у даний момент знаходиться у стані війни.

Хоча пневматична опалубка вже широко використовується у будівництві тунелів і аркових споруд у різних країнах, її застосування для укриттів є новим напрямком з великим потенціалом [1].

Серед можливих прикладів використання:

- бомбосховища для цивільного населення: у регіонах з підвищеним ризиком військових конфліктів такі споруди можуть бути зведені у короткі терміни з мінімальними затратами;

- захисні споруди для промислових об'єктів: пневматична опалубка може використовуватись для швидкого спорудження захисних укриттів навколо підприємств, що забезпечує додатковий рівень безпеки для працівників;

- тимчасові укриття у зонах стихійних лих: у випадку стихійних лих, таких як землетруси або повені, пневмоопалубка може використовуватись для створення тимчасових захисних споруд, які забезпечать укриття для населення.

Дана технологія заснована на відкритому методі будівництва, що дозволяє оптимізувати витрати та значно скоротити час будівництва. При цьому забезпечується висока якість бетонної конструкції, за умови, що будуть дотримані всі технологічні вимоги, зокрема підтримання сталого тиску повітря в опалубній системі та своєчасне постачання бетонної суміші.

Пневматична опалубка є інноваційним підходом до зведення монолітних бетонних конструкцій, при якому замість звичайних опорних систем використовуються надувні мембрани. Мембрани виготовляються з міцних матеріалів, таких як армовані тканини, які витримують високий тиск бетону.

Основний робочий елемент системи пневмоопалубки — це оболонка куполоподібної форми, яку наповнюють повітрям за допомогою компресорів. Ця оболонка утримує форму протягом усього технологічного процесу, поки бетонна суміш твердне, утворюючи надійну та монолітну конструкцію [2].

У технології зведення конструкцій за допомогою пневматичної опалубки використовуються надувні мембрани як тимчасові форми для бетону, що дозволяє значно спростити будівельний процес і підвищити економічну ефективність. Ця технологія дозволяє створювати міцні монолітні конструкції з мінімальною кількістю будівельних машин і за короткий час, що робить її актуальною для будівництва укриттів, бункерів, неглибоких тунелів а також різноманітних захисних споруд, ангарів, складів як підземного так і наземного базування.

Технологія пневматичної опалубки має низку технічних переваг, що робить її привабливою для будівництва захисних укриттів:

1. Швидкість монтажу та демонтажу. Процес встановлення пневмоопалубки є значно простішим та швидшим порівняно з традиційними опалубними системами, які потребують значних затрат часу та матеріалів на монтаж опорних конструкцій.

2. Зниження потреби в матеріалах. Пневматична опалубка не потребує використання складних опорних елементів, що знижує загальний обсяг матеріалів, необхідних для зведення конструкцій.

3. Висока адаптивність і гнучкість. Пневматична опалубка дозволяє створювати аркові та купольні конструкції, які відзначаються високою міцністю і стійкістю до зовнішніх навантажень, зокрема до тиску ґрунту та вибухових хвиль.

4. Можливість створення монолітних конструкцій. Завдяки використанню пневматичної опалубки створюється суцільна монолітна конструкція, що підвищує міцність споруди та подовжує її експлуатаційний термін.

5. Екологічність. Зниження обсягу застосованих будівельних матеріалів за рахунок використання оптимальної під необхідні навантаження форми, відповідно зниження відходів робить пневматична опалубка більш екологічно прийнятною технологією в порівнянні з традиційними методами.

Такі технологічні переваги позитивно впливають і на техніко-економічні показники проекту зведення укриття в цілому. Економічна ефективність застосування пневматичної опалубки складається з наступних чинників:

- зменшення витрат на матеріали, відсутність потреби у складних металевих та дерев'яних опорних системах, відсутність їх значних логістичних

та транспортних витрат;

- зменшення витрат на спеціальну будівельну техніку, оскільки відсутня необхідність залучати важкі будівельні крани та інші машини й механізми, що суттєво впливає на собівартість монтажу основних та додаткових конструкцій;

- економія часу за рахунок швидкого монтажу та демонтажу пневмоопалубки, що знижує витрати на робочу силу та інші супутні витрати;

- зменшення трудозатрат за рахунок мінімізації кількості монтажних елементів, що дозволяє скоротити кількість робочої сили та зменшити загальну вартість проекту;

- оборотність (багаторазове використання) опалубки-оболонки.

Пневматичні мембрани можуть використовуватися багаторазово, що дозволяє знизити витрати на будівництво при зведенні кількох об'єктів.

Висновки. Пневматична опалубка має значний потенціал для застосування в будівництві захисних укриттів завдяки швидкості, економічності та технічним перевагам, які вона пропонує. Ця технологія дозволяє швидко створювати міцні та стійкі конструкції, що робить її ідеальною для використання у проектах захисних споруд для цивільного населення та промислових об'єктів. Техніко-економічна оцінка показує, що застосування пневмоопалубки може забезпечити значне скорочення витрат і часу будівництва, одночасно підвищуючи якість і надійність зведених конструкцій [3, с. 31]. З огляду на сучасні вимоги до швидкості й економічності будівництва, пневматична опалубка є перспективним рішенням для безпеки населення і захисту інфраструктури. Розвиток цієї технології може забезпечити значне підвищення ефективності будівництва та зниження його вартості, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Шпакова Г.В., Прокопенко Д.В. Зведення підземних тунельних об'єктів з використанням пневматичної опалубки. *International Scientific-Practical Conference of young scientists «Build-Master-Class-2022» (30.11-2.12.2022, Kyiv, Ukraine)*. С.171-172.

2. *Frutiger International (1979) Swiss dome house, product information. Frutiger International, Thun (CH)*.

3. Шпакова Г.В., Грищів Б.Б. Технологія влаштування підземних поверхів в існуючих будівлях з використанням вдавлювальних труобетонних паль. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2023. Вип. 52. С. 22-33. URL: [https://doi.org/10.32347/2707-501x.2023.52\(1\).22-33](https://doi.org/10.32347/2707-501x.2023.52(1).22-33)

Сахно Дмитро Сергійович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність
«Менеджмент»

ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління
персоналом»

<https://orcid.org/0009-0007-0393-2662>

НЕОБХІДНІСТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Розвиток залізничного транспорту завжди відігравав ключову роль у забезпеченні економічної та військової безпеки держави, особливо під час збройних конфліктів. Війна, що триває на території України, завдала значних руйнувань залізничній інфраструктурі країни, що обумовлює нагальну необхідність її модернізації. Забезпечення ефективного та безпечного функціонування залізничного транспорту є критично важливим для обороноздатності країни, забезпечення логістичних потреб, евакуації населення та відновлення економіки. Саме тому модернізація залізничного транспорту в умовах воєнного часу стає критично важливою, особливо що стосується перевезення військових вантажів та евакуації населення, а й підтримки належного стану інфраструктури, яка піддається регулярним руйнуванням.

Оскільки залізнична інфраструктура часто стає об'єктом ворожих атак, необхідно розробляти нові технології, які дозволять швидко відновлювати пошкоджені об'єкти. Використання сучасних методів будівництва, що передбачають модульні та мобільні конструкції, здатні значно скоротити час ремонту залізничних мостів, станцій та колій. Важливим аспектом є застосування збірних елементів, які можуть бути швидко доставлені на місце пошкодження та встановлені без необхідності масштабних підготовчих робіт.

Не менш важливим питанням залишається вдосконалення матеріалів, що використовуються для будівництва залізничної інфраструктури. В умовах постійних атак варто звернути увагу на високоміцні сплави, залізобетон із покращеними характеристиками та спеціальні армовані матеріали, які можуть витримувати значні механічні навантаження. Крім того, застосування новітніх антикорозійних покриттів дозволить продовжити термін експлуатації конструкцій, навіть якщо вони піддаються складним погодним умовам або ушкодженням від вибухів.

Важливим напрямом у процесі модернізації залишається покращення

логістичної системи, що забезпечує постачання будівельних матеріалів і техніки для ремонту колій та мостів. Оптимізація процесу транспортування ресурсів, яка включає автоматизоване планування маршрутів та створення тимчасових складів поблизу гарячих точок, дозволить значно підвищити швидкість відновлювальних робіт.

Одним із перспективних напрямів є застосування інноваційних технологій для зменшення залежності залізничного транспорту від традиційної інфраструктури. Використання автономних рейкових платформ, що можуть пересуватися навіть у випадку часткового руйнування колій, а також розвиток мобільних залізничних станцій, які можна швидко переміщувати залежно від оперативних потреб, дозволить забезпечити більш стабільне функціонування транспортної системи.

Модернізація залізничного транспорту має бути комплексною та охоплювати не лише інфраструктуру, а й логістику, безпеку, цифровізацію та міжнародну інтеграцію. Особливий акцент необхідно зробити на будівництві нових об'єктів та відновленні критично важливих залізничних вузлів для забезпечення безперебійного перевезення вантажів, військових ресурсів та евакуації населення (табл.1).

Першочергові завдання з модернізації залізничного транспорту включають відновлення та будівництво інфраструктури. Необхідно звести нові мости, шляхопроводи та інші інженерні споруди, які були зруйновані внаслідок бойових дій, щоб відновити транспортне сполучення. Важливо модернізувати та збудувати залізничні вокзали, станції та пасажирські платформи, які відповідають сучасним вимогам безпеки та комфорту, щоб пасажирів могли користуватися якісними послугами. Потрібно розширити та модернізувати ремонтні депо для обслуговування та ремонту рухомого складу, щоб забезпечити його належний технічний стан. Створення стратегічних залізничних хабів, які забезпечують ефективну перевалку вантажів та зручне сполучення між різними видами транспорту, є важливим для оптимізації логістичних процесів.

Важливо збудувати захищені складські приміщення та термінали для зберігання військових вантажів, гуманітарної допомоги та інших критично важливих ресурсів, щоб забезпечити їх збереження та безпеку. Створення ефективних систем логістики та управління поставками, які забезпечують безперебійне перевезення вантажів до місць призначення, будівництво додаткових об'їзних шляхів є важливим для забезпечення потреб населення та військових.

Необхідність модернізації залізничного транспорту в умовах війни

Аспект	Проблеми	Необхідні заходи	Очікувані результати
Інфраструктура	Руйнування залізничних шляхів, мостів, вокзалів через бойові дії	Будівництво тимчасових та капітальних залізничних мостів, ремонт колій, посилення захисту об'єктів	Відновлення стабільного руху поїздів, швидке транспортування військових і гуманітарних вантажів
Локомотивний та вагонний парк	Зношеність рухомого складу, втрата вагонів та локомотивів через бойові дії	Виробництво та закупівля сучасних локомотивів, вантажних та пасажирських вагонів, посилення бронювання техніки	Підвищення мобільності, можливість перевозити більше вантажів та пасажирів, збільшення автономності поїздів
Логістика та безпека	Висока вразливість до атак, проблеми з перевезенням військових вантажів	Створення захищених залізничних вузлів, розширення залізничних логістичних хабів у безпечних регіонах	Забезпечення безперебійного постачання військових і гуманітарних вантажів
Будівництво стратегічних об'єктів	Втрата або пошкодження важливих залізничних депо, станцій, терміналів	Масштабне будівництво нових логістичних центрів, ремонт та модернізація станцій	Підвищення стійкості залізничної системи до викликів війни, створення резервних потужностей для перевезень
Енергозабезпечення	Руйнування електромереж, знищення тягових підстанцій	Будівництво резервних джерел енергопостачання, використання автономних дизель-локомотивів	Зменшення залежності від централізованого електропостачання, підвищення надійності перевезень
Цифровізація та управління	Втрата контролю над залізничним рухом, недостатня координація	Впровадження сучасних цифрових систем управління перевезеннями, автоматизація диспетчерських центрів	Зменшення затримок, ефективне використання ресурсів, покращена безпека руху
Міжнародне сполучення	Руйнування прикордонних залізничних пунктів, різна ширина колії між Україною та ЄС	Будівництво нових перевантажувальних терміналів, розширення евроколії на заході України	Збільшення обсягів експорту та імпорту, покращення логістичних зв'язків з Європою
Захист персоналу	Високий рівень ризиків для працівників залізниці, нестача кадрів	Створення укриттів на станціях, збільшення соціального захисту та мотивації працівників	Підвищення безпеки залізничників, збереження кадрового потенціалу
Гуманітарні перевезення	Нестача спеціально обладнаних вагонів для евакуації, проблеми з перевезенням поранених	Будівництво спеціалізованих медичних вагонів, підготовка евакуаційних складів	Оперативна евакуація постраждалих, рятування життів

Необхідно впровадити резервні джерела енергопостачання для забезпечення безперебійної роботи залізничного транспорту в умовах пошкодження електромереж, щоб уникнути зупинки руху поїздів; розробити та впроваджувати технології автономного транспорту, який не залежить від зовнішніх джерел енергії.

Важливо впровадити сучасні системи автоматизації та диспетчеризації для управління залізничним рухом, щоб підвищити його ефективність та безпеку. Цифровізація процесів обліку, контролю та управління ресурсами, яка сприятиме зменшенню затримок та підвищенню ефективності перевезень.

Для забезпечення достатньої пропускнуєї спроможності доцільно на регулярній основі забезпечити оновлення парку рухомого складу, який був пошкоджений внаслідок бойових дій. Розширення мережі залізниць з європейською колією (1435 мм) для забезпечення кращої інтеграції з залізничними системами сусідніх країн є важливим кроком для євроінтеграції України. Будівництво перевантажувальних терміналів на кордонах з країнами ЄС для спрощення міжнародного сполучення є необхідним для розвитку міжнародної торгівлі та співпраці.

Виробництво спеціалізованих вагонів для евакуації населення, медичних перевезень та інших гуманітарних потреб формують матеріальний базис для забезпечення безпеки та допомоги постраждалим. Створення укриттів для захисту працівників залізниці під час обстрілів та інших надзвичайних ситуацій є важливим для забезпечення їх безпеки. Забезпечення соціальних гарантій та підтримки для працівників залізничного транспорту, які постраждали внаслідок війни, є необхідним для забезпечення їх добробуту. Ефективна система координації та взаємодії між різними службами для забезпечення безпеки пасажирів та працівників залізничного транспорту є необхідною для збереження порядку та безпеки на залізничному транспорті.

Висновки. Таким чином, модернізація залізничного транспорту в умовах війни має зосереджуватися не лише на відновленні пошкоджених ділянок, а й на впровадженні новітніх будівельних технологій, що дозволять створити більш стійку та гнучку систему, здатну ефективно функціонувати навіть у критичних ситуаціях. Модернізація залізничного транспорту має бути комплексною та охоплювати не лише інфраструктуру, а й логістику, безпеку, цифровізацію та міжнародну інтеграцію. Особливий акцент необхідно зробити на будівництві нових об'єктів та відновленні критично важливих залізничних вузлів для забезпечення безперебійного перевезення вантажів, військових ресурсів та евакуації населення.

Сливка Оксана Андріївна
к.е.н., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління
персоналом»

<https://orcid.org/0000-0001-8585-3333>

АНАЛІЗ ВТРАТ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Найбільш цінним для економіки країн, які бажають досягнути економічного розвитку є наявність достатнього якісного та кількісного складу людських ресурсів. Вони є носіями трудового потенціалу, які дають можливість реалізувати цілі та завдання визначенні стратегією як окремого господарюючого суб'єкта так і країни в цілому. Неоднозначне трактування трудового потенціалу, його тотожність у деяких випадках як з людським потенціалом так і з людськими ресурсами є найбільш гострою дискусією, яка йде у наукових дослідженнях. Розкриваючи сутність трудового потенціалу дослідники вказують на його різні характеристики, зокрема якісні та кількісні. Вважаємо, що саме вони визначають параметри використання людських ресурсів країни для вибору та реалізації моделі економічного зростання. Найбільш вживаним визначенням трудового потенціалу у розрізі країни є наявність певної сукупності людей, які входять до групи працездатних громадян та можуть, враховуючи наявні професійні навички, професійний та особистий досвід, стан фізичного та психологічного здоров'я, освітнього рівня, культурного менталітету, бути залученими до трудової діяльності. Трудовий потенціал є достатньо складною економічною категорією. Адже, до її складу на думку українських науковців входять наступні елементи: демографічна, медико-біологічна, інтелектуальна, освітня, економічна, мотиваційна, соціальна, психологічна, організаційна [1]. Отже, зважаючи на ці складові, проблеми підтримки та розвитку трудового потенціалу в Україні, яка перебуває в активних військових діях потребують не лише розгляду, а й активних дій, перш за все з боку державного управління.

На жаль, сьогодні однією з проблем в управлінні трудовим потенціалом країни є неможливість оперувати різним інформаційним масивом даних з даної проблематики. Статистичні дані, які представлені Державною службою статистики є недостатньо точними. З іншого боку, дані експертів вітчизняних

та міжнародних інституцій значно різняться між собою. Зокрема, якщо звернутися до статистичної інформації щодо чисельності та складу населення країни, то з 2022 року вона є не повною. На сайті та у статистичних збірниках фіксується чисельність населення станом на 01.01.2022 року. У зазначений період кількість населення в Україні становила 41377845 осіб [2]. За офіційними статистичними даними кількість робочої сили у середньому за 2021 році становила 17 405,0 млн. осіб [3]. При цьому рівень участі населення у робочій силі у 2021 році становила лише 54,6% , з них 62,9% чоловіки та 47,8% жінки [3]. Якщо розглянути вікову структуру працездатного населення та відповідно його участі у робочій силі, то найбільш чисельною у 2021 році була група у віці 40-49 років, їх рівень становив у сказаному періоді 85,2%. Далі за чисельності є населення у віці 35-39 років – 83,9% [3]. Найменш чисельною є населення у активному працездатному віці 15-24 роки. Їх кількість у 2021 році становила 30,6% [3]. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше показано на рис. 1.

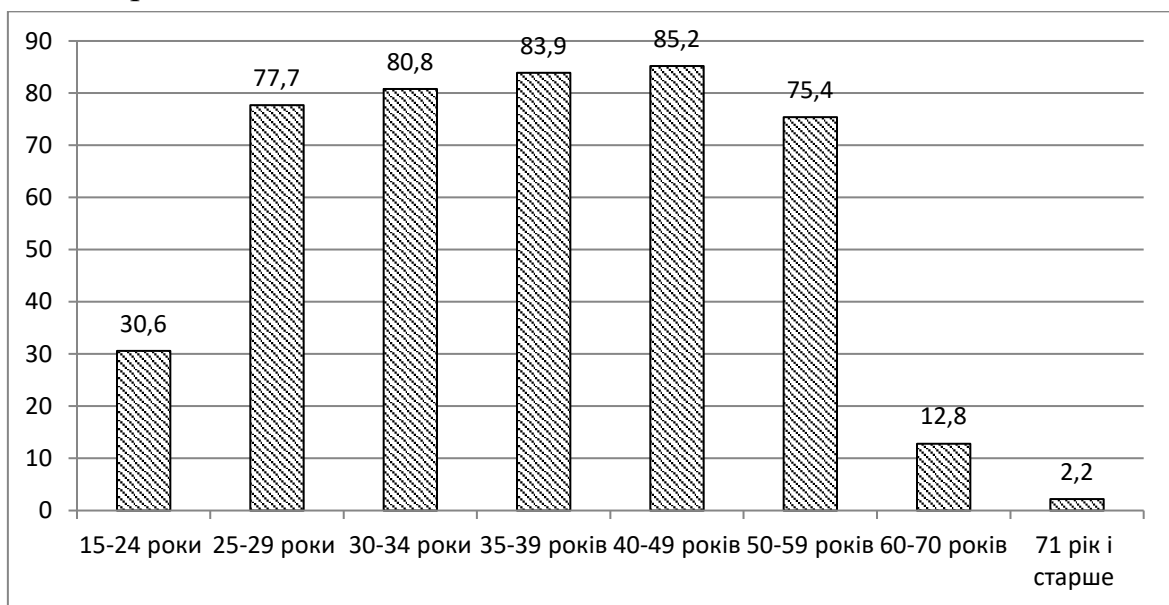

Рис. 1. Рівень участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше в 2021 році, % [3].

Якщо, звернутися до «Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року» [4], яка була схвалена Кабінетом Міністрів України від 30.09.2024 року, то у ній зазначається, що у липні 2024 року кількість населення України становила 35,8 млн. осіб [4], у тому числі «на територіях, на яких органи державної влади здійснюють свої повноваження у повному обсязі, - 31,1 млн. осіб» [4]. Війна вплинула на активізацію міграційних процесів. Зокрема, за межами нашої країни перебуває 5 млн. осіб [4], при цьому більшість з них це жінки. Настрої щодо повернення осіб працездатного віку в Україну постійно

змінюються, і не в кращу сторону. Зокрема, у січні 2024 року планували повернутися в Україну 52,5% опитаних [4]. Експерти вказують, що кількість населення, яке планує залишитися за межами України від 1,3 млн. до 3,3 млн. осіб [4]. Найбільш негативною тенденцією є те, що за даними Центру економічної стратегії [4], серед біженців найбільша частка працездатного населення. Зокрема, їх рівень становить 56% або 2,8 млн. осіб [4].

Щодо ринку праці, то з початку війни у 2022 році за оцінкою Міжнародної організації праці в Україні [4] було втрачено 2,4 робочих місць [4]. Поряд з цим, Національний банк України заявив, що господарюючі суб'єкти вказували на нестачу кваліфікованих працівників, що впливає на їх діяльність (25,6%) [4]. Дефіцит робочої сили й надалі буде посилюватися. Так, експерти громадської організації «Easy Business», зазначають, що у наступні десять років він досягне близько 4,5 млн. осіб [4].

Якщо, акцентувати увагу на показниках рівня участі населення в робочій силі у віці 15 років і старше у певних вікових групах, то ситуація з кількісним відтворенням трудового потенціалу є вкрай загрозливою. Адже, мобілізація чоловіків відбувалася та проходить на даний час саме у найбільш включених вікових групах 30-59 років. Крім того, жінки, які були включені у трудові процеси мігрували за межі країни саме у цих групах. Загрозливою є ситуацій з групою, яка включена у трудову діяльність у віці 15 -24 роки. Рівень зайнятості у цій групі становить 30,6%. Крім того, треба зважати й на те, що саме особи цієї групи, у кількісному відношенні, становлять найменшу частку в загальній кількості населення. З початком війни у лютому 2022 і протягом часу військових дій, припускаємо, що з цієї категорії працездатного населення більша частка населення мігрувала за межі України. Можна стверджувати, що на жаль цей процес триває й надалі. З іншої боку, громадяни у цій віковій групі переважно здобувають фахову передвищу або вищу освіту, тому участі у трудовій діяльності вони не беруть. Таким чином, можна стверджувати, що Україна втратила значну кількість трудового потенціалу, яким володіла до війни 2022 року. Крім того, саме ці категорії людей володіли відповідно високим рівнем якісних характеристик, що визначають трудовий потенціал країни. Зокрема, високими кваліфікаційними характеристиками, освітнім рівнем, можливостями розвивати свій трудовий та особистий потенціал, мотивацією до фінансового стабільного становища та інше.

Іншою якісною характеристикою трудового потенціалу, що потребує уваги, є медико-біологічний та психологічний стан працівників. Адже, військові дії

впливають негативно на фізичний та емоційно-психологічний стан громадян, що відображається на їх здатності виконувати трудові функції, особливо у регіонах які є близькими до фронту. На жаль, й до воєнних дій на території України фізичний стан працездатних осіб був задовільним. Зокрема, основними причинами смерті у 2020 році за інформацією Державної служби статистики були наступні захворювання: хвороби системи кровообігу (39,1 %) [4], новоутворення (19,1 %) [4], зовнішні причини (12,9 %) [4], хвороби органів травлення (9,6 %) [4]. Загалом, така тенденції скоріш за все збереглася та посилилася й у воєнні 2022 та 2023 роки. Варто звернути увагу, що медичні установи є повністю заповненими, що зрозуміло, через велику кількість поранених на фронті, а медичного персоналу катастрофічно не вистачає. Це відповідно утруднює підтримку фізичного стану трудового потенціалу. З іншого боку, поглиблення рівня неофіційної зайнятості переносить усі витрати, щодо підтримки власного фізичного та психологічного стану здоров'я працівника на власні можливості, що подекуди закінчується зверненням до лікувальної установи, коли хвороба уже прогресувала, а людина може втратити здатність до праці. Ситуація з ментальним здоров'ям зайнятого населення також потребує уваги. Не всі роботодавці згодні виділяти кошти на підтримку емоційно-психологічного стану власних працівників. Хоча, є приклади суб'єктів господарювання, які активно впроваджують заходи спрямовані на стабілізацію психологічного стану працівників. Зокрема, вони мають штатного психолога чи винаймають психологів на певні години, кімнати релаксу, організовують відпочинок для працівників та їх сімей та інше.

Проблемний напрямок у підтримці трудового потенціалу країни є його освітня та інтелектуальна складова. Фінансування в освоєння нових знань та навиків у воєнний період працівників не є пріоритетом ні країни ні суб'єктів господарювання. Тому, переважно ці функції переклалися на відповідних працівників. Саме вони за власної ініціативи є слухачами формальної та неформальної освіти. Однак, держава виділяє певні кошти на перенавчання населення. Доступними є умови навчання населення за освітніми ваучерами, однак інформація щодо них є обмеженою. Крім того, профінансовано декілька програм з навчання жінок чоловічим професіям. Однак, на сьогодні, такі дії не покривають попит ринку праці на такі професії.

Отже, держава через згадані причини може позбутися значної частини трудового потенціалу, що є загрозливим для майбутнього її існування. Таким чином, уже сьогодні потрібно усвідомити як причини так і наслідки втрати

трудового потенціалу, та рішуче приймати обґрунтовані рішення щодо зменшення загроз впливу на нього та підтримувати його розвиток.

Список використаних джерел:

1. Васильченко В.С., Гриненко А.М., Грішнова О.А., Керб Л.П. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2005.

2. Державна служба статистики: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Робоча сила 2021. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_RS_2021.pdf

Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.09.2024 № 922-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text>

*Чернявський Георгій Миколайович
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність
«Менеджмент»*

*ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління
персоналом»*

<https://orcid.org/0009-0000-3656-608X>

СТРАТЕГІЇ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ІНВЕСТУВАННЯ В БУДІВНИЦТВО ПІД ЧАС ВІЙНИ

У період військових дій основною загрозою для інвесторів у будівництво стає руйнування об'єктів, що зводяться або вже експлуатуються. Артилерійські обстріли, авіаудари та ракетні атаки здатні знищувати будівельні майданчики, техніку та житлові й промислові споруди. Це спричиняє не лише значні фінансові втрати, а й ускладнює виконання проєктів, оскільки потребує додаткових витрат на відновлення робіт.

Крім прямого знищення інфраструктури, військові дії провокують ризики пошкодження транспортних маршрутів, що забезпечують постачання будівельних матеріалів. Зруйновані дороги, мости та залізничні вузли уповільнюють логістичні процеси та збільшують собівартість будівництва. У такій ситуації інвестори змушені закладати додаткові кошти на транспортування, а також враховувати можливі затримки у виконанні робіт.

Економічна нестабільність, спричинена війною, створює додаткові фінансові ризики для інвесторів у будівельну сферу. Знецінення національної валюти, зростання інфляції та нестабільність банківської системи можуть суттєво вплинути на вартість будівельних проєктів. Коливання обмінного курсу призводять до подорожчання імпортованих матеріалів, що особливо актуально для сучасного будівництва, яке залежить від високотехнологічного обладнання та спеціалізованих конструкцій.

Крім того, ризики неплатоспроможності підрядників та субпідрядників збільшуються внаслідок економічного спаду. В умовах воєнного стану багато компаній стикаються з проблемами ліквідності, що може призводити до невиконання контрактних зобов'язань або навіть банкрутства. Інвестори змушені враховувати ці фактори при виборі партнерів, а також застосовувати механізми фінансових гарантій для мінімізації втрат.

Війна спричиняє зміни у законодавчому полі, що може негативно впливати на реалізацію будівельних проєктів. Запровадження воєнного стану передбачає

обмеження щодо використання власності - земельних ділянок, проведення тендерів та оформлення дозвільної документації, що ускладнює процес інвестування через правову невизначеність [5]. Одним із ключових факторів ризику, який слід враховувати потенційним інвесторам, є можливість націоналізації або реквізиції об'єктів, що можуть бути визнані стратегічно важливими для оборони країни. Державні органи в умовах війни, керуючись інтересами національної безпеки, можуть ухвалювати рішення щодо передачі певних земельних ділянок або будівель у розпорядження військових або інших державних установ, що створює загрозу для приватних інвесторів, які можуть втратити контроль над своїми активами. Таким чином, інвестиційна привабливість будівельної галузі в умовах воєнного стану значною мірою залежить від здатності держави забезпечити захист прав приватних інвесторів та створити умови для стабілізації ринку праці. Важливим фактором також є розробка та впровадження ефективних механізмів страхування інвестиційних ризиків, які б дозволили зменшити негативний вплив воєнних дій на будівельний сектор економіки.

Окрім того, воєнний час характеризується значними змінами на ринку праці, що також впливає на будівельну сферу. Мобілізація працездатного населення, евакуація людей з небезпечних регіонів та загальна невизначеність, що супроводжує воєнні дії, призводять до дефіциту кваліфікованих кадрів у будівельній галузі. Внаслідок цього будівельні компанії змушені залучати менш досвідчених працівників, що може позначитися на якості виконуваних робіт, або ж збільшувати заробітну плату для утримання наявного персоналу, що, своєю чергою, впливає на загальну собівартість проєктів та може призвести до їх подорожчання. Крім того, ризик загибелі або поранення працівників під час роботи у зонах підвищеної небезпеки є ще одним вагомим фактором. Інвестори та підрядники повинні враховувати необхідність посилення заходів безпеки на будівельних майданчиках, що також вимагає додаткових фінансових витрат.

Незважаючи на всі загрози, існують певні стратегії, що дозволяють інвесторам мінімізувати ризики та підвищити ефективність будівельних проєктів в умовах війни.

Однією з ключових заходів є диверсифікація інвестицій, що дозволяє розподілити фінансове навантаження між різними об'єктами та регіонами. Залучення страхових механізмів також сприяє захисту капіталовкладень, оскільки страхування об'єктів від військових ризиків дозволяє компенсувати можливі збитки.

Таблиця 1

Ризики та методи їх мінімізації для інвесторів у будівництво в умовах війни

Категорія ризиків	Основні загрози	Методи мінімізації
Фізичне знищення об'єктів	Руйнування будівельних майданчиків, пошкодження інфраструктури, втрати техніки та матеріалів через бойові дії	Використання захищених матеріалів, залучення страхування від військових ризиків, будівництво у відносно безпечних регіонах
Логістичні труднощі	Руйнування доріг, мостів, залізничних вузлів, проблеми з постачанням матеріалів	Диверсифікація логістичних маршрутів, локалізація виробництва будівельних матеріалів, співпраця з державними структурами
Економічна нестабільність	Знецінення валюти, інфляція, зростання вартості матеріалів та робочої сили	Фіксація контрактних цін, використання міжнародних фінансових інструментів, залучення інвесторів з країн-партнерів
Фінансові ризики	Банкрутство підрядників, нестабільність банківської системи, затримки у фінансуванні проєктів	Використання багатоступеневих фінансових гарантій, перевірка платоспроможності підрядників, співпраця з міжнародними фінансовими інституціями
Правова невизначеність	Зміни в законодавстві, можливість націоналізації об'єктів, труднощі з отриманням дозволів	Юридичний супровід інвестицій, співпраця з державними органами, реєстрація проєктів у міжнародних програмах захисту бізнесу
Дефіцит робочої сили	Мобілізація працівників, евакуація населення, нестача кваліфікованих кадрів	Підготовка персоналу у партнерстві з навчальними закладами, залучення іноземних фахівців, автоматизація будівельних процесів
Загроза реквізиції активів	Передача об'єктів у власність держави для військових потреб	Реєстрація активів у міжнародних юрисдикціях, страхування інвестицій, інвестування у стратегічно важливі проєкти, що отримують державну підтримку
Труднощі з безпекою персоналу	Загроза життю та здоров'ю працівників на будівельних майданчиках у зонах підвищеної небезпеки	Використання засобів індивідуального захисту, організація укриттів, релокація проєктів у більш безпечні регіони
Перебої з енергопостачанням	Руйнування електромереж, обмеження постачання енергії на будівельні об'єкти	Впровадження автономних джерел енергії, генераторів, перехід на альтернативні види енергії
Проблеми міжнародного співробітництва	Санкції, обмеження на фінансові операції, імпорту необхідних технологій та матеріалів	Взаємодія з міжнародними фондами, створення спільних підприємств, розширення співпраці з партнерами з дружніх країн

Джерело: сформовано автором на основі [1-4]

Інвесторам слід також враховувати необхідність розширення співпраці з державою та міжнародними організаціями, які можуть надавати фінансову та логістичну підтримку. Використання передових технологій у будівництві, таких як модульні конструкції та швидкозбірні будівлі, сприяє прискоренню робіт і зменшенню витрат на матеріали та транспортування. Крім того, варто орієнтуватися на будівництво об'єктів критичної інфраструктури, що мають стратегічне значення та можуть отримати державне фінансування або пріоритетний захист. Залучення локальних підрядників та виробників матеріалів дозволяє зменшити залежність від імпорту та покращити логістичну стійкість будівельних проєктів.

Висновки. Інвестування у будівництво в умовах війни є високоризиковим, проте водночас необхідним для відновлення та розвитку країни. Основними загрозами для вкладників залишаються фізичне знищення об'єктів, економічна нестабільність, правові невизначеності та дефіцит робочої сили. Співпраця з державними та міжнародними організаціями, диверсифікація ресурсів та впровадження страхових механізмів є ключовими стратегіями, що дозволяють забезпечити стабільність та розвиток будівельного сектору навіть у кризових умовах.

Список використаних джерел:

1. Bousfield L., Tokbolat S., Demian P. *Evaluating the current state of digitalisation of the UK construction industry. In Data-Centric Structural Health Monitoring: Mechanical, Aerospace and Complex Infrastructure Systems. Ed. by Mohammad Noori, Fuh-Gwo Yuan and Ehsan Noroozinejad Farsangi, Berlin, Boston: De Gruyter, 2023. P. 237–258. DOI: 10.1515/9783110791426-011*
2. Khaustova V., Ilyash O., Smoliar L., Bondarenko D. *Digitalization and Its Impact on the Development of Society. In M. Sobczak-Michalowska, S. Borah, Z. Polkowski, S. Mishra (Eds.), Applications of Synthetic High Dimensional Data (pp. 54–76). IGI Global, 2024. DOI: 10.4018/979-8-3693-1886-7.ch00*
3. Дзюбіна А. В., Боцман Ю. С. *Напрями мінімізації ризиків у сфері будівництва. Ефективна економіка. 2018. №11. С. 70-75. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.11.70*
4. Клочко А. А. *Цифрові технології в галузі архітектури і будівництва. Управління розвитком складних систем. 2021. № 48. С. 61–68. DOI: 10.32347/2412-9933.2021.48.61-68.*
5. Марченко О., Коляденко Р. *Цифрова трансформація будівельного бізнесу: тенденції та перспективи. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023. №4(04). С. 20–26. DOI: 10.32782/dees.4-4*

*Боднар Владислав
здобувач магістерського рівня вищої освіти,
Науковий керівник: Рудь Катерина Миколаївна, к.е.н., доц., доцент
кафедри економіки будівництва
Київський національний університет будівництва і архітектури*

УРБАНІСТИЧНІ ПРИНЦИПИ ВІДБУДОВИ МІСТ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Війна спричинила масштабні руйнування в містах України, зокрема постраждали різні за структурою та значенням населені пункти, від великих індустріальних центрів до малих міст і селищ. У такій ситуації виникає гостра потреба в органічному відновленні, яке дозволить забезпечити комфортне та безпечне міське середовище для мешканців. Принципи сучасної урбаністики, які враховують успішний досвід відбудови міст після Другої світової війни в Японії, європейських країнах, а також нові підходи екологічної та зеленої реконструкції, можуть слугувати основою для відбудови українських міст, адаптованих до сучасних викликів.

Світовий повоєнний досвід відбудови демонструє різноманітні підходи до реконструкції, які залежать від культурного та економічного контексту. Японія, яка зазнала масштабних руйнувань під час Другої світової війни, використала повоєнний період для побудови нових, сучасних міст. Особливо помітним став досвід Токіо, де в післявоєнний час розробили нові урбаністичні підходи для розвитку мегаполісу. Принципи модернізації та адаптації міст до потреб зростаючого населення сприяли перетворенню Токіо на світовий центр із розвиненою інфраструктурою та відповідним ергономічним розподілом великої кількості населення.

Німеччина, після Другої світової війни, впровадила стратегію відновлення на основі ідеї «міста для людей». У великих містах, таких як Берлін, реконструкція проводилася із залученням населення, що сприяло відновленню соціальної ідентифікації, як одного народу. Польща, яка втратила значну частину історичних будівель, зокрема у Варшаві, застосувала комбінований підхід відновлення, поєднуючи історичну архітектуру з сучасними технологіями. Південна Корея після Корейської війни зосередилася на відновленні інфраструктури та економічному зростанні. [4]

Значний досвід Японії у післявоєнній відбудові заслуговує особливої уваги

через системний підхід до створення структурованих і функціональних міських просторів. План Ісікави 1946 року, розроблений після Другої світової війни, був спрямований на децентралізацію великих міських центрів, які постраждали від бомбардувань. Основною ідеєю було створення мережі монофункціональних міст-супутників із невеликим населенням, відокремлені зеленими поясами й пов'язані кільцевою та радіальною мережами доріг. Політичні й економічні функції мали бути децентралізовані в інші міста в радіусі 40 км від Токіо, тоді як «культура» — зосереджена в містах в радіусі 100 км. Усі ці міста, за задумом Ісікави, мали працювати в мережі, зменшуючи населення ядра Токіо з 6,5 млн (довоєнний показник) до 3,5 млн. Такий підхід дозволив уникнути перенаселення мегаполісів та стимулював розвиток невеликих міст. Моделі монофункціональних міст також допомогли полегшити управління ресурсами, ефективніше планувати інфраструктуру й оптимізувати транспортні потоки, зменшуючи навантаження на міські центри. [3]

Застосування подібного підходу в Україні може сприяти відновленню постраждалих від війни територій. Наприклад, створення мережі міст-супутників навколо великих індустріальних центрів може забезпечити децентралізацію робочих місць, рівномірний розподіл ресурсів та знизити міграційне навантаження на великі міста. Такі міста можуть спеціалізуватися на конкретних сферах, залежно від потреб регіону, що дозволить оптимізувати використання ресурсів і створити робочі місця без ризику перевантаження центральних міст.

Не маючи бюджету на втілення плану реконструкції в повному обсязі, муніципальний уряд Токіо зосередився на відновленні і створенні інфраструктури, залишивши лівову частку будівництва на розсуд приватного сектора. Залучення місцевих громад до процесів відбудови також є ключовим аспектом відновлення, оскільки забезпечує тісний зв'язок між міським середовищем і його жителями. Японія активно залучала мешканців до відновлення своїх міст: жителі долучалися до обговорення та планування своїх районів, що дозволяло враховувати локальні потреби та зберігати соціальну згуртованість. [5] У післявоєнній Польщі подібна модель теж виявилася успішною: реконструкція старого міста Варшави проходила з урахуванням думки громади, що допомогло зберегти історичну спадщину. [4] Для України такий підхід стане цінним не лише з точки зору урбаністики, але й як фактор, що зміцнює відчуття приналежності до місця проживання і відповідальності за своє місто.

Органічна урбанізація, яка акцентує увагу на гнучкому підході до міського планування, створює міські простори, які максимально адаптовані до потреб людей та враховують природні особливості регіону. Для України це може означати перехід до більш екологічного та стійкого будівництва, використання сучасних матеріалів та технологій, які допоможуть зменшити енергоспоживання та скоротити терміни будівництва. Дослідження «Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України» свідчить про важливість такого підходу, який передбачає залучення новітніх методів будівництва, енергоефективні та екологічні технології. Це дозволить створювати міста, що відповідають сучасним стандартам сталого розвитку та мають низький екологічний вплив. [4]

Один із ефективних підходів до пришвидшення процесів відновлення зруйнованих територій повоєнної України є також це модульне будівництво, яке дозволяє швидко зводити будівлі з готових модулів, що виробляються заздалегідь. У Японії та інших країнах, що відновлювались після катастроф, цей метод забезпечував швидке відновлення пошкодженого житлового фонду. Такий підхід може бути надзвичайно ефективним для України, особливо в регіонах, де потрібно оперативно забезпечити житлом велику кількість переселенців. Крім того, для України буде корисним запозичити японський досвід розвитку зеленої інфраструктури в містах, яка допомагає знижувати температуру в літні місяці, зменшувати забруднення та покращувати загальну якість життя [1].

Ще одним важливим напрямком для України є залучення міжнародної фінансової та технічної допомоги, зокрема іноземних інвесторів та організацій, які можуть підтримати відновлення. Наприклад, спільно з ініціативами ЄС, такими як Новий Європейський Баухауз, у відбудові українських міст можуть застосовуватися підходи, що спрямовані на розвиток мереж транспортної інфраструктури та оптимізацію ресурсів, що є критично важливим для повоєнної стабілізації економіки України. Досвід Лівану, що активно використовував іноземні інвестиції для відновлення Бейрута, доводить ефективність такої стратегії [4]. Це дозволяє не лише забезпечити необхідне фінансування, а й запровадити сучасні технології, які підвищують якість будівництва та скорочують час виконання проєктів. Важливим є й створення спеціалізованих навчальних програм для фахівців, які братимуть участь у відбудові, що дозволить швидше опанувати новітні технології будівництва та адаптувати їх під українські умови.

Також, для прискорення відновлення доцільно використовувати цифрові технології в міському плануванні та управлінні містами. Це включає використання інструментів геоінформаційних систем (ГІС) для моделювання міської інфраструктури та управління ресурсами, що дозволяє оптимізувати процеси відновлення, зробити їх прозорими та доступними для громадськості. Використання таких технологій може полегшити комунікацію між урядом, місцевими органами влади та громадами, що сприятиме ефективнішому та швидшому відновленню [2].

Щодо засад повоєнної відбудови, зараз українські фахівці та міжнародні партнери орієнтуються на комплексні підходи, які поєднують інтегроване планування з «зеленою реконструкцією». Це означає, що відновлення має враховувати як швидке забезпечення житла та інфраструктури, так і довгострокові екологічні цілі, які націлені на стійкість до кліматичних змін. Відбудова також передбачає використання відновлюваної енергії, модернізацію транспортних мереж, а також залучення місцевих громад до процесу планування. Наприклад, проекти фондів, таких як «Європейський зелений курс», пропонують практики відновлення, спрямовані на соціальну інтеграцію та екологічне оздоровлення міського середовища в Україні [1], подібно до післявоєнного досвіду європейських країн (наприклад, у Німеччині та Польщі) та деяких країн Азії та Близького Сходу, які відновлювали свої міста на основі сталого розвитку та економічної інтеграції після конфліктів [4].

Відбудова українських міст повинна базуватися на сучасних принципах урбаністики, що поєднують інтегроване планування, стійкість до змін клімату та залучення громад до процесу.

Досвід Японії та європейських країн показує, що підходи «зеленої реконструкції» та децентралізації сприяють створенню життєздатних міських просторів. Принципи органічної урбанізації та залучення цифрових технологій для управління процесом відбудови можуть стати важливими факторами для відновлення українських міст і забезпечення комфортного життя їх мешканців. Міжнародні інвестиції та підтримка також відіграють ключову роль, дозволяючи швидше відновити економічний потенціал і сприяти сталому розвитку міських територій України.

Список використаних джерел:

1. Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З., Романко С. Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація. Аналітичний

документ. 2022р. 43с.

2. Боярчук Д. Є., Мрінська О., Вахітов В. *CASE Україна. (2023). Як відбудувати міста після війни? Рекомендації для України. Аналітичний огляд.*
3. Ісікава Т. *План відновлення міст після війни: аналіз 1946 року. Токіо: Урбаністичний Інститут, 1947.*
4. Запатріна І.В., Шатковська А.О. *Досвід післявоєнного відновлення міст світу: уроки для України. Київ: Український інститут урбаністики, 2023 р. 85с.*
5. Ямамото С. *Японський досвід реконструкції міст. Токіо: Urban Studies Journal, 2010.*

Верховлюк Анастасія Юріївна
студентка ЕП-24, Київський національний університет будівництва і
архітектури

Науковий керівник: Гаман Галина Володимирівна
к.е.н., доц., доцент кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ІНФЛЯЦІЙНІ ОЧІКУВАННЯ ЯК НЕГАТИВНИЙ ФАКТОР ВІДБУДОВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Війна, втрата значної кількості підприємств, вітчизняних виробників, імпортозаміщення, нестабільність грошової одиниці, великі позики і зовнішні кредити держави, а відповідно і зростання державного боргу, нестача коштів – все це сприяє зростанню рівня споживчих цін, або інфляції.

Інфляція - це тривале зростання загального рівня цін, що відображує зниження купівельної спроможності грошової одиниці. Індекс інфляції за серпень 2024 року – 100,6%. За даними Держстату інфляція на споживчому ринку в серпні 2024 року порівняно з липнем 2024 року становила 0,6%, з початку року - 4,9%.

Показник індексу інфляції використовується для: формування бюджету на наступний рік; розробки державних соціальних програм; індексації грошових доходів населення (оплати праці, соціальних виплат і допомог); моніторингу, аналізу і прогнозу цінових процесів в економіці; аналізу податково-бюджетної та грошово-кредитної державної політики; проведення міжнародних порівнянь.

З-поміж причин інфляції найголовнішими вважаються дві: надмірний випуск паперових грошей (інфляція попиту) і скорочення виробництва товарів (інфляція пропозиції). Також є інші другорядні причини інфляції, але вони не можуть бути причиною знецінення грошей більше, ніж на 5% за рік [1].

Вплив інфляції: відносне заниження вартості окремих матеріальних активів, що використовуються підприємством (основних засобів, запасів товарноматеріальних цінностей тощо); зниження реальної вартості грошових і інших фінансових активів підприємства (дебіторської заборгованості, нерозподіленого прибутку, інструментів фінансового інвестування тощо); заниження собівартості виробництва продукції, що викликає штучне зростання суми прибутку і призводить до зростання податкових відрахувань з неї [2].

Для поліпшення економічної ситуації та уникнення подальшого прояву

зростання проблеми спеціалісти роблять розрахунок за формулами та оцінюють 2 основних показники: темп інфляції та індекс. Зміни цін за період серпень 2023-2024 несуттєві, проте в червні можна було спостерігати підйом до 2,2 (рис.1).

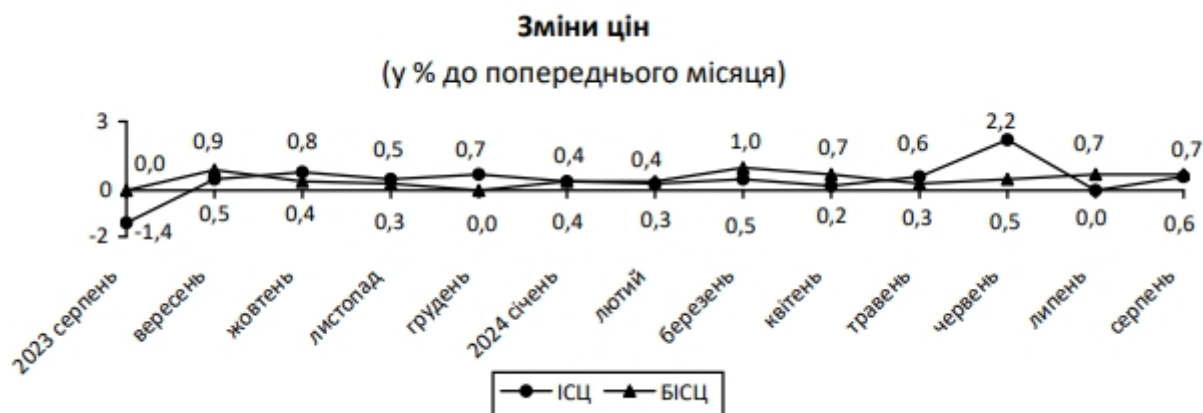

Рис.1. Зміни цін за період серпень 2023-2024

Джерело: [3]

Головним негативним соціальним наслідком інфляції є перерозподіл багатства і доходів, особливо якщо вони не індексуються, а кредити видаються без урахування індексу цін. Важкі соціальні наслідки інфляції виявляються також у зниженні реальних доходів громадян. Інфляція призводить до зниження реальних доходів населення, тоді коли динаміка зростання номінальних доходів відстає від динаміки інфляційного процесу.

Інфляція послабляє позиції владних структур, зокрема прагнення держави одержати за допомогою емісії додаткові засоби для рішення невідкладних завдань має своїм наслідком ріст невдоволення, посилення тиску з боку різних соціальних груп з метою збільшення заробітків, одержання додаткових пільг і субсидій. Знижується довіра до програм і заходів, що намічаються і проводяться урядом. Реакція населення на погіршення умов на споживчому ринку, у виробництві приймає нерідко досить небажані результати.

Вплив інфляції на зовнішньоекономічні зв'язки проявляється здебільшого через падіння курсу національної валюти. В результаті купівельна сила грошей на внутрішньому ринку приходить у невідповідність до курсу національної валюти. Державне регулювання валютних відносин призводить до формування ринкового і офіційного курсів. Розбіжності курсів валют посилюють спекуляції на валютних ринках, стримують приплив іноземних інвестицій в економіку країни, погіршується платіжний баланс країни і її валютне становище [4].

Варто відзначити, що кожна окремо взята ситуація, спричинена інфляцією, потребує індивідуального підходу та комплексу заходів для зниження її темпів.

Фахівці виділяють три основні підходи: активна бюджетна політика, регулювання кредитів, заробітної плати та цін, грошово-кредитне регулювання.

Знецінення валюти зазвичай контролюється двома шляхами, а саме монетарною та фіскальною політикою. Кожен із цих методів має свої переваги й недоліки, однак універсального способу боротьби з високою інфляцією не існує. Зазвичай держава застосовує інструменти обох політик, щоб отримати бажаний результат. Проте першочерговою задачею для України зараз стоїть вистояти проти окупантів та сформувати ефективну політику боротьби з інфляцією.

Список використаних джерел:

1. Марцин В. С. Інфляційні процеси, причини їх виникнення та шляхи подолання в Україні. Регіональна економіка. 2012. №1. С. 21-29.

2. Круш П. В. Клименко О. В. Інфляція: суть, форми та її оцінка: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 45с.

3. Інфляція підскочила до максимуму за рік: на що в Україні зросли ціни.
URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/inflyatsiya-pidskochila-maksimumu-rik-shcho-1725970995.html>

4. Савлук М.І. Гроші та кредит: Підручник. 6-те вид.,перероб. і доп./ М.І.Савлук, А.М.Мороз, І.М. Лазепко та ін. К.: КНЕУ, 2011. 589 с.

Сурело Ростислав Олексійович
здобувач магістерського рівня вищої освіти спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»;
науковий керівник: Корсун Інна Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри економічної
теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури

РОЛЬ БАНКІВ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Післявоєнний період для України стане вирішальним у відновленні економіки та створенні нових умов для її зростання. У цьому процесі банки відіграють ключову роль, сприяючи фінансовій підтримці інфраструктурних проектів та підприємств. Важливими аспектами діяльності банків стануть питання обліку активів та зобов'язань, оцінки ризиків та аудиту фінансової стійкості.

Банківський сектор стане одним із ключових драйверів економічної стабілізації. Операції з фінансування реконструкцій, кредитування бізнесу, який постраждав під час війни, та впровадження нових фінансових інструментів для стимулювання економічної активності - це ті виклики, з якими зіштовхнуться банки в перші роки після завершення війни. Особливе значення матиме підтримка малого та середнього бізнесу, який є основою економіки та створює найбільше робочих місць. Завдяки заходам НБУ та Мінфіну вдалося зберегти фінансову стабільність. Україна продовжує уважно стежити за розвитком подій у фінансовому секторі та, за необхідності, вносити корективи. Незважаючи на серйозний вплив війни, більшість банківських відділень продовжують свою роботу. Послуги онлайн-банкінгу повністю доступні для всіх клієнтів, які мають доступ до Інтернету, а система безготівкових платежів функціонує в нормальному режимі. Більшість банків демонструють надійний рівень ліквідності.

Наприкінці 2022 року для забезпечення безперервності функціонування банківської системи було запроваджено програму «Power Banking», що включає мережу з понад 2000 відділень банків по всій країні. Ці відділення здатні надавати банківські послуги клієнтам навіть під час тривалих відключень електроенергії. В умовах воєнного стану було відкликано ліцензії у восьми малих банків (близько 4% чистих активів системи станом на грудень 2023 року), а один банк було націоналізовано (також близько 4% активів системи) [1;3].

Післявоєнна економіка вимагатиме адаптації фінансових систем банків. Виникнуть нові проблеми в обліку, пов'язані з необхідністю оцінки знецінених активів, а також списання збитків, пов'язаних з руйнуванням об'єктів інфраструктури та підприємств. Банкам доведеться розробляти нові підходи до обліку кредитних ризиків, оскільки багато позичальників можуть мати труднощі з поверненням боргів. Крім того, важливим аспектом стане коректний облік залучення іноземних інвестицій та гуманітарної допомоги, яка надходитиме для відбудови зруйнованих регіонів.

Військові дії призвели до значних руйнувань інфраструктури, підприємств і нерухомого майна. Банкам необхідно переглянути вартість своїх активів і пасивів. Знецінення основних фондів може суттєво вплинути на баланс, зокрема на кредитний портфель.

Післявоєнний період потребує забезпечення максимальної прозорості у фінансовій звітності. Банки повинні адаптувати свої облікові політики до нових умов. Наприклад, відшкодування збитків через міжнародну допомогу або виплати страхових компенсацій потребуватимуть чіткого й прозорого обліку [2].

Аудитори повинні здійснювати систематичний контроль за цільовим використанням коштів, спрямованих на відбудову, забезпечуючи максимальну ефективність ресурсів, особливо отриманих від міжнародних партнерів, у післявоєнний період. Їх завданням є гарантування фінансової стабільності банків, що включає перевірку фінансової звітності, аналіз внутрішніх контрольних систем, оцінку здатності управляти ризиками та адаптацію до нових умов.

Окрему увагу аудитори повинні приділяти процесам списання активів, що зазнали втрат або руйнувань під час війни, перевіряючи законність таких дій та їх відповідність реальним фінансовим показникам і фактичним збиткам банків.

Після війни більшість банків зіткнеться з необхідністю реструктуризації боргових зобов'язань своїх клієнтів. Аудиторам доведеться детально перевіряти ці процеси, щоб уникнути маніпуляцій або непрозорих схем реструктуризації, які можуть вплинути на фінансову стійкість банку та його репутацію. Необхідно забезпечити баланс між підтримкою бізнесу та забезпеченням платоспроможності банків.

Висновки. З огляду на проведений аналіз для підвищення значущості вітчизняних банків та їх активізації в процесі відновлення економіки України після війни доцільно виділити кілька ключових напрямків: цільове

довгострокове рефінансування, фінансування житлового будівництва, страхові пропозиція широкого спектру страхових послуг, включаючи страхування майна для зменшення фінансових ризиків підприємств і населення, залучення іноземного фінансування.

Список використаних джерел:

1. Індикатори фінансової стійкості та довідкові дані. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.
2. Як переживають банки другий рік великої війни. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/22/708991/>.
3. Power banking. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://power.bank.gov.ua/>